LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Chèque Postal Paris 1678 - 63

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ .—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 1 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI 1 Février 1940

ԺԵ. ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4261

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՔԱՆԻ ՄԸ ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մեզի հասած նամակներէ կը տեղեկանանք թէ շատեր թիւրիմացութեանց մատնուած են, 20—48 տարեկաններու զինուորագրութեան օրէնքի տրամադրութեանց մասին :

Իբրեւ ընդհանուր տեղեկութիւն, բանք որ երբ որ եւ է հրամանագիր-օրէնք կը հրատարակուի, անոր գործադրութեան եղանակներն ալ կը ծանուցուին առանձին, նոր հրամանագրով մը կամ վարչական շրջաբերականներով : Այնպէս որ, ո եւ է խրատատու պաշտօնատան դիմելէ թէ առաջին օրէն գիտնալ իր ընելիքը, առանց մանաւոր հրահանգ սպասած ըլլալու : Շատ մը մանրամասնութիւններ կը ճշդուին գործադրութեան ատեն :

Երկրորդ, իւրաքանչիւր նահանգապետ ինքնիրաւապէս օրէնքին գործադրութեան կը ձեռնարկէ համաձայն իր շրջանի պայմաններուն, օտարականներու համրանքին, ինչպէս եւ իր ցարմար դատած թուականին :

Այսպէս, 20 — 48 տարեկաններու զինուորագրութեան կամ պարտաւորիչ աշխատանքի օրէնքին գործադրութեան առթիւ, առաջին ձեւակերպութիւնը՝ ցուցակագրութիւն, Սէնի նահանգին մէջ կատարուեցաւ անցեալ սեպտեմբերի սկիզբը, Սէն է Ուազի նահանգին մէջ՝ 2 շաբաթ առաջ, (թէեւ երկուքն ալ փարիզեան շրջան կը համարուին), իսկ Մարսէյլի մէջ ահա նոր կը ծանուցանեն, տարիքներն ալ ճշդելով,— 25էն 37 տարեկանը (Առաջին զինուորագրութեան ատեն ալ այդպէս եղաւ, երկու տարի առաջ) :

Ցուցակագրութենէն վերջ պիտի կատարուի բժշկական քննութիւնը : Այդ գործողութեան համար դեռ թուական չէ որոշուած Փարիզի մէջ, թէեւ ներքին նախարարութիւնը անցեալ շաբթու կը ծանուցանէր թէ քննիչ յանձնաժողովները նիստի պիտի հրաւիրուին մօտերս (տես «Յառաջ». 27 յունուար) : Իսկ անդին, Լիոնի, Սէնթ Էթիէնի մէջ, եւ այլուր քննութեան օրերն ու ժամերն արդէն նշանակուած են :

Ուրեմն, նախ ցուցակագրուիլ, երբ կը յայտարարուի եւ պայմանաժամ կը սահմանուի ; յետոյ ներկայանալ բժշկական քննութեան, երբ հրաւէր կ'ուղղուի հրապարակաւ կամ անհատապէս : Ցեղանկարութեան ատեն թուղթ մը կը յանձնեն ; իսկ բժշկական քննութենէն վերջ՝ տետրակ մը, որ կը ճշդէ իւրաքանչիւրին վերջնական կացութիւնը : Այնուհետեւ կը մնայ սպասել բուն զօրակոչին :

Ցուցակագրութեան եւ բժշկական քննութեան հրաւէրը կը վերաբերի անխտիր բոլոր այն օտարականներուն որ Ֆրանսա ապաստանած են, հայրենիք եւ հպատակութիւն չունին, կամ ունենալով հանդերձ ապաստան խնդրած են Ֆրանսայէն, իբրեւ քաղաքական փախստական : Ուրիշներու մասին եթէ առանձին կարգադրութիւն ըլլայ, կը ծանուցուի :

Գալով Սուրիոյ եւ Լիբանանի հպատակներուն, միայն Սէնթ Էթիէնի «Լա Լուար» թերթին մէջ էր որ կը խօսուէր այդ պետութեանց հպատակ, ինչպէս եւ Հայաստանցի Հայերու մասին : Ուրիշ վայրերէ տեղեկութիւններ կը պակսին այդ մասին եւ ինչպէս հաղորդած ենք ժամանակին, Սուրիոյ եւ Լիբանանի հպատակները առ այժմ ազատ են պարտաւորիչ զինուորութենէ, նոյնիսկ իրենց երկիրներուն մէջ : Փոքր տեղերու մէջ թիւրիմացութիւններ կամ շեղումներ միշտ անխուսափելի են, մանաւանդ երբ այնքան մեծ թիւ չեն կազմեր օտարազգիները :

Այս առթիւ ջերմապէս պիտի յանձնարարէինք մեր հայրենակիցներուն կարճ կապել բռի - բաները, եւ ուշադրութեամբ կարդալ, սերտել ինչ որ կը հրատարակուի օրը օրին, հրամանագիրներու եւ անոնց գործադրութեան մասին :

*** Զինուորական նպաստներու մասին նոր հրամանագիր մը հրատարակուեցաւ պաշտօնաթերթին մէջ, յունուար 30ին : Այս հրամանագրին համաձայն, նպաստներն կրնան օգտուիլ զինուորին կինը թէ ամուսնին ծնողքը, պայմանաւ որ հաստատուի թէ անոնց միակ նեցուկը զինուորն էր : Երբ Հայր մըն է որ կը ստանայ զինուորը նպաստը, իր կողակիցն ալ իրաւունք ունի բաժին պահանջելու : Ծառայութեան ատեն մեռած զինուորի մը նպաստընկալ պարագաներն ալ պիտի շարունակեն ստանալ նպաստը, մինչեւ որ կարգադրուի հանգստեան թոշակի խնդիրը : Օտար կամաւորներու ընտանիքներն ալ պիտի օգտուին զինուորական նպաստէն : Երբ զինուոր մը կ'արձակուի, եւ գործ չգտնէ իր ընտանիքը պահելու համար, իր շրջանին մասնաւոր յանձնաժողովը (commission cantonale) կրնայ պահել նպաստին շարունակութիւնը, բայց ոչ վեց ամիսէն աւելի :

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Ամբողջական պատերազմի մասին ծանրակշիռ յայտարարութիւններ ըրին երեք պաշտօնական բերաններ, իրարու ետեւէ : Առաջինը՝ Անգլիոյ ծովային նախարարը, Չըրչիլ,— «Ձենք ուզեր անիրաւ սպասել որ հարուածներ իջնեն : Կը յուսանք թէ պիտի գայ օրը երբ Հիթլէր ինքն իրեն պիտի հարցնէ թէ ո՛ւր պիտի իջնէ յաջորդ հարուածը» : Երկրորդը՝ Ֆրանսայի վարչապետը, Պ. Տալատիէ, որ յիշեցուց թէ «ամբողջական պատերազմին պայթումը չի կրնար ուշանալ» : Իսկ երրորդ ազդարարութիւնը կը կարդանք Հիթլէրի ճառին մէջ, որ փառաբանելով նոր Գերմանիոյ ուժը, կը յայտարարէ թէ «ոչ մէկ համաձայնութիւն պիտի կնքուի, առանց բացորոշապէս գոհացնելու 80 միլիոն Գերմաններու իրաւունքը » :

Երկու օրէ ի վեր Անգլիոյ դէմ կատարուած օդանաւային յարձակումները նախանշան մը կը համարուին մեծ գործողութեանց :

«Թուրքիան ալ Լեհաստանի օրին պիտի հասնի»— կ'ազդարարեն գերմանական թերթերը, «Մոլկըն Փոստ»էն մինչեւ հիթլէրական գլխաւոր օրկանը, «Ֆոլքիշէր Պէօպախթէր» ինչպէս կը հաղորդէ «Փարի Սուար»ի թղթակիցը, Պալքանեան Խորհրդաժողովին առթիւ : Նոյն աղբիւրին համաձայն, Պերլինի մէջ լուրջ մտահոգութիւններ կը տիրեն Թուրքիոյ ձեռնարկներու մասին, որոնց գլխաւոր նպատակն է պալքանեան ճակատ մը կազմել, Պուլկարիան ալ սիրաշահելով : Իրազեկ աղբիւրէ կը հերքեն այն տեղեկութիւնը թէ Պուլկարիա եւ Հունգարիա դիտողներ պիտի ղրկեն Պալքանեան Խորհրդաժողովին, որ կը գումարուի վաղը, ուրբաթ, Պելկրատի մէջ :

Ֆինլանտական ճակատին վրայ Ռուսները դեռ չյաջողեցան վճռական արդիւնքներ ձեռք բերել . բայց կը թուի թէ Ֆինները ալ պիտի չկրնան երկար դիմանալ, առանց արտաքին օգնութեան : Այս տեսակէտէն ուշագրաւ է մարաջախտ Մաններհայմի մէկ յայտարարութիւնը .— «Մենք ժամանակ չունինք նոր Եւրոպայի կազմակերպութեան հարցով զբաղելու : Մէկ խնդիր կը զբաղեցնէ մեզ .— Անհրաժեշտ է որ օգնեն մեզի, քանի դեռ ուշ չէ» :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ՆՈՐ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ԱՆԳԼԻՈՅ ԴԷՄ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան .—

Զեկոյց թիւ 297, յունուար 30, առաւօտ .— Ոչ մէկ դէպք :

Զեկոյց թիւ 298, իրիկուն .— Նշանակալից գործունէութիւն յառաջապահ զօրախումբերու, Սարի արեւմտեան շրջանին մէջ : Փոխադարձ հրետաձգութիւն նոյն շրջանին մէջ, ցերեկուան ընթացքին :

*** Տեղական թերթերը կը գրեն թէ վերջին օրերու թնդանօթաձգութեան նպատակն էր խանգարել նոր ամրութեանց շինութիւնը եւ նեղել գերմանական բանակին թիկունքը : Գերմանները այս հրետաձգութեան պատասխանեցին կրակ տեղալով ֆրանսական յառաջապահ դիրքի մը վրայ, Վոժի եւ Պլիսի շրջանին մէջ : Գերմանական հրետաձգութիւնը մասնաւորապէս բուռն էր : Երկու կողմերն ալ ամէն փորձ կը կատարեն, քաշելու համար հրետաձիգ դիրքերու, զինուորական համախմբումներու եւ պարենաւորման վերջին լուսանկարները :

*** Գերմանական ռմբաձիգ օդանաւերը երեքշաբթի օր ալ արշաւանք մը կատարեցին Անգլիոյ ծովեզերքին դէմ, զարնելու համար նաւերը, բայց մէկը վար առնուեցաւ, իսկ երկրորդ մը լաւ թեւ դատապարտուեցաւ բրիտանական օդանաւերու կողմէ, ինչպէս կը հաղորդէ անգլիական զեկոյցը : Շատեր կը դիտէին այս օդամարտը : Յարձակումը ուղղուեցաւ չորս նաւերու դէմ, որոնց մէկը կրցաւ անմիջապէս լուր տալ անթելով եւ անգլիական օդանաւերը օգնութեան հասան : Պայթիւն մը տեղի ունեցաւ Եարմութ քաղաքին բացերը : Գերմանական օդանաւ մը երեւցաւ ծանօթ նաւակայանին՝ Ֆըրթ ավ Ֆորթի վրայ, բայց ետ մղուեցաւ :

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ 20 ռմբաձիգ օդանաւեր կը մասնակցէին երեքշաբթի օրուան օդարշաւին : Տասնըհինգ դիպակներ զարնուեցան անգլիական ափերուն վրայ : Կը կարծուի թէ ընկղմած «Էքմութ» թորփիլահալածին զոհերէն են :

*** Պաշտօնական տեղեկագրի մը համաձայն, անցեալ շաբթուան ընթացքին ընկղմած են 13 նաւեր, համագումար 29.100 թոն տարողութեամբ, մէջն ըլլալով մէկ անգլիական եւ երկու ֆրանսական նաւեր : Միւս տասը չէզոք պետութեանց նաւեր էին : Սեպտեմբեր 1էն մինչեւ յունուար 24 Դաշնակիցները կորսնցուցած են 15 նաւեր, 7388ի վրայ — ուրեմն 2 առ հարիւր : Դաշնակից տորմիղները բռնած են 21 թշնամի նաւեր, համագումար 89.000 թոն, իսկ ընկղմած են երեք նաւեր, համագումար 14.037 թոն : Պատերազմը պայթած ատեն 350 գերման առեւտրական նաւեր կը գտնուէին չէզոք նաւահանգիստներու մէջ : Գերմանները իրենք խորտակած են 23 նաւեր, համագումար 139.236 թոն : Բռնուած կամ Գերմաններու կողմէ խորտակուած գերմանական նաւերը կը կազմեն առեւտրական տորմիղին 5 առ հարիւրը, իսկ մնացեալին 29 առ հարիւրը տակաւին փակուած կը մնայ չէզոք նաւահանգիստներու մէջ : Վճռապէս կը հերքուի գերմանական անթելին այն լուրը թէ անգլիական ութ թորփիլահալածներ խորտակուած են :

*** Նորէն գերմանական օդանաւեր երեւցած ըլլալով Լիւքսէմպուրկի եւ Հոլանտայի վրայ, հոլանտական կառավարութիւնը բողոքագիր մը ուղղեց :

Հիթլէր միշտ կը սպառնայ

Հիթլերական կարգուսարքին 7րդ տարեդարձը անշուք անցաւ այս տարի : Ոչ շռնդալից հանդէսներ սարքուեցան, ոչ դպրոցականները արձակուրդ ստացան, ոչ ալ թերթերը եւ անթելը աւանդական փառաբանութիւնները կատարեցին, թէեւ մարտական շեփորը կը հնչէր նոյն ուժգնութեամբ,— յաղթել կամ կործանիլ :

Այս տարեդարձին առթիւ Հիթլէր ճառ մը խօսելով, մասնաւորապէս յարձակեցաւ Անգլիոյ վրայ, մեղադրելով թէ կ'ուզէ կործանել Գերմանիան : Այս առթիւ Չէյմպըրլէնը նմանցուց մարդու մը «որ կ'ուզէ խօսիլ Աստուածաշունչը ձեռքը», իսկ Չըրչիլի համար ըսաւ .— «Բարձրաձայն կ'ըսէ ինչ որ Չէյմպըրլէն կը մտածէ լուռ ու մունջ» : Յետոյ հեգնեց Դաշնակիցներուն պատերազմի նպատակները .

— « Մեզի կ'ընծայեն չքեղ նպատակներ, մասնաւորապէս Անգլիոյ կողմէ : Նոր Եւրոպա մը պիտի ծնի, կ'ըսէ Անգլիա, Եւրոպա մը օժտուած արդարութեամբ : Զինաթափութիւն պիտի ըլլայ : Յետոյ տնտեսական բարօրութիւնը պիտի սկսի, մանաւանդ ազատ առեւտուր, եւ մշակոյթ, կրօնները պիտի վերածնին, վերջապէս ոսկեդարը պիտի վերադառնայ : Կը մեղքնամ այս պարոններուն որոնք ոչ մէկ նոր բան կրնան մտածել» :

Յետոյ խօսեցաւ Վերսայլի դաշնագրին վրայ, կրկնելով իր ծանօթ բանաձեւերը, եւ փառաբանեց ազգային - ընկերվարական կուսակցութեան կատարած գործերը, մեծադոյն Գերմանիա մը ստեղծելու համար,— գրաւում Հռենոսեան շրջանի, կցում Աւստրիոյ, ամբացում արեւմտեան ճակատին : Ուշագրաւ է որ խօսք չըրաւ Չեխոսլովաքիոյ մասին, իսկ Խ. Միութեան հետ կնքուած համաձայնութիւնը եւ Լեհաստանի գրաւումը հռչակեց ապահովութիւն՝ արեւելքէն ըլլալիք յարձակումներու դէմ : Յետոյ փառաբանելով Գերմանիոյ ուժը, յայտարարեց թէ պիտի չկրկնէ 1918ի սխալները : «Գերմանիա լաւ սպառազինուած չէր 25 տարի առաջ, բայց Ամենակարողը պաշտպանեց մեզ » :

Այստեղ, յանկարծ սպառնալից դիրք մը բռնելով, Հիթլէր հետեւեալ խօսքերն ուղղեց Պ. Տալատիէի .

— « Օ՛, պարոն Տալատիէ, թերեւս առիթ պիտի ունենանք ճանչնալու իմ Աւստրիացիներս : Թերեւս պիտի ծանօթանաք անոնց զօրաբաժիններուն, եւ այն ատեն կը բուժուիք ձեր յիմարութենէն : Դուք ձեր առջեւ չունիք ժողովուրդներու բեկորներ, ամբողջ գերման ազգն է որ կը գտնուի ձեր առջեւ, Պ. Տալատիէ : Եւ համաձայնութիւն պիտի չկնքուի, առանց բացորոշապէս գոհացնելու մեր իրաւունքը, 80.000.000 Գերմաններու իրաւունքը » :

ԻՆԸ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐ ձերբակալուեցան Սէնթ Էթիէնի մէջ, պետութեան շահերուն դէմ գործած եւ կուսակցութիւնը վերակազմելու փորձ կատարած ըլլալով : Երեսուն խուզարկութիւններ կատարուեցան Ալիոնի մէջ (Արաս) եւ բազմաթիւ թուղթեր բռնուեցան :— Վեց ուսուցչուհիներ պաշտօնանկ եղան Սէն է Ուազի նահանգին մէջ, իբրեւ համայնավար :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

27—48 տարեկաններու բժշկական քննութիւնը

Պուշ տիւ Ռոնի նահանգապետը հետեւեալ զեկոյցը հաղորդած է մամուլին (Մարսէյլ) .—

Բոլոր թաղապետութեանց մէջ փակցուած պաշտօնական յայտարարութիւններով, օտարականներուն կը ծանուցուի թէ 1939 յուլիս 20 ի հրամանագրին տրամադրութեամբ, ամէնէն ուշը մինչեւ 1940 փետրուար 1 պէտք է ցուցակագրուին ապաստանի իրաւունքէն օգտուող այն օտարականները որ 27էն 35 տարեկան եղած են 1940 յունուար 1ին :

Հետեւաբար, այդ տարիքն ունեցող ամէն օտարական, եթէ ինքզինքը ապաստանեալ (réfugié) կը նկատէ եւ միտք ունի երկարաձգելու իր բնակութիւնը ֆրանսական հողին վրայ, պէտք է դիմէ իր բնակավայրի ոստիկանական տեսչութեան, կամ եթէ չկայ, քաղաքապետութեան ; ուր իր կացութիւնը պիտի քննուի եւ ի հարկին պիտի կանոնաւորուի :

Վերոյիշեալ օտարականներէն անոնք որ մինչեւ 20 օր չեն ներկայանար նշանակուած պայմաններուն մէջ, այլեւս պիտի չկրնան արժեցնել իրենց ապաստանեալի հանգամանքը :

*** Մարսէյլի մեր թղթակիցը կը գրէ թէ բազմաթիւ Հայեր, 38—40 —42 տարեկան, բժշկական քննութեան հրաւիրուած են :

Վիէն, 29 յունուար, (Յառաջ) .— Վիէնի արուարձաններէն Փոնթ Էվէքի շրջանին մէջ բնակող 36—48 տարեկան Հայերուն կոչնագիրներն ալ եկած են, բժշկական քննութենէ անցնելու համար : Հաւանական է որ այս օրերս ստացուին նաեւ բուն քաղաքին մէջ բնակողներուն կոչնագիրները :

Գործերու վիճակը շատ լաւ է : Բնաւ անգործ չկայ մեր գաղութին մէջ : Գ.

Պալքանեան քննուկը

Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ յարաբերութիւնները

« Թան »ի թղթակիցը կը գրէ Հռոմէն .— Վերջին ամիսներու ընթացքին շատ խօսուեցաւ Իտալիոյ եւ պալքանեան պետութեանց յարաբերութիւններու մասին : Կարգով քննուեցան իտալեւռուսական, իտալեւյուկոսլաւական, իտալեւյունական, իտալեւռումանական յարաբերութիւնները, բայց երբեք չխօսուեցաւ իտալեւթուրք յարաբերութեանց մասին :

Մինչեւ նոր պատերազմին սկիզբը իտալական մամուլը քանիցս փրփրեցաւ Թուրքիոյ դէմ : Մասնաւորապէս 1939 յունիսին «Թէլէկրաֆօ» ուժգնօրէն մեղադրեց թուրք ժողովուրդը որ կապուած է ժողովրդավար պետութեանց, «Կէրարքիա» հանդէսը նոյնիսկ առաջարկեց Թուրքերը վտարել Պոլսէն : Սակայն անցեալ հոկտեմբերին, Անգարայի անգլեւֆրանքեւթուրք համաձայնութեան ստորագրութեան ատեն, արտաքին նախարարութեան կիսապաշտօնական օրկանը, «Ճօրնալէ տ'Իթալիա» գոհացաւ յայտարարելով թէ Իտալացիները ուշադրութեամբ կը դիտեն այս նոր դրուագին զարգացումը : Իրականին մէջ, Հռոմ այս համաձայնութեան մէջ կը տեսնէր ֆրանքեւանգլիական նոր ցանց մը որուն շնորհիւ Թուրքիա յանձն պիտի առնէր առաջնակարգ դեր մը խաղալ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ : Նոյնիսկ Անգարայի դաշինքը վտանգ մը երեւցաւ Իտալիոյ դիրքերուն համար, իր ազդեցութեան, ծաւալման համար Պալքաններու մէջ : Մինչդեռ անգլեւֆրանքեւթուրք համաձայնութեան գլխաւոր նպատակներէն մէկն է կանխել գերմանական թափանցումը աշխարհի այդ շրջանին մէջ :

Իտալիա կ'ըմբռնէ թէ վերջին օրերու դէպքերը Պուքրէշի մէջ եւ մանաւանդ գերման սպաներու ներկայութիւնը արեւել. Կալիցիոյ մէջ, ռումանական սահմանագլուխին վրայ, պիտի մղեն Պալքանեան Միութեան ներկայացուցիչները քննել Պալքաններու դիրքը հաւանական նախայարձակումի մը դէմ : Ան գիտէ նաեւ այն կարեւոր դերը զոր կը կատարէ Թուրքիա, բուն իսկ իր ուղղամտութեամբ եւ առասպելական յամառութեամբ, իր զինուորական անվիճելի ուժով՝ Պալքանեան Միութեան մէջ : Այս պայմաններուն մէջ, հասկնալի է թէ Հռոմի մէջ մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւին Թուրքիոյ դիրքին, ճիշդ այն պահուն երբ գումարուելու վրայ է պալքանեան խորհրդաժողովը :

Պոլսէն իտալական թերթերու հասած հեռագիրներ կը շեշտեն թէ Թուրքիոյ տեսակէտը սա է ներկայ կացութեան հանդէպ .— « Պալքանեան որ եւ է պետութեան դէմ ուղղուած ամէն նախայարձակում պէտք է նկատել յարձակում պալքանեան բոլոր պետութեանց դէմ» : Կրնայ ըլլալ որ պալքանեան խնդիրը բոլորովին նոր եղանակով մը քննուի Պելկրատի ժողովին մէջ : Իտալիա ծայրագոյն արթնութեամբ պիտի հետեւի դէպքերու ընթացքին :

*** Պոլսէն կը հեռագրեն թէ մօտերս պիտի վերջանան Իտալիոյ հետ կատարուած առեւտրական բանակցութիւնները, աւելցնելով փոխանակութիւնը :

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Կատաղի օդամարտ երկու կողմէն

Ֆինլանտական վերջին զեկոյցին համաձայն, հրետանին կեդրոնացեալ կրակ մը տեղացնելով ռուսական զօրամասերուն դէմ, սպաննած է 1200 — 1400 հոգի, Քարելիոյ պարանոցին վրայ : Այս արշաւին մասնակցած են ֆինլանտական օդանաւերն ալ, խորտակելով մօտ 800 հոգինոց գումարտակ մը, եւ ուրիշ մը՝ մէկ մղոն անդին : Ռուսական զօրքը ցիրուցան եղած է ձիւնապատ անտառներուն մէջ :

Միւս կողմէ կը հաղորդուի թէ հիւանդանոց - կառախումբ մը, որ 300 վիրաւոր զինուորներ կը փոխադրէր, կրակի բռնուած է ռուսական օդանաւերու կողմէ, թէեւ Կարմիր Խաչի դրօշ պարզուած էր : Կառախումբը վնասուած է, բայց մարդկային զոհեր չկան, շնորհիւ մեքենավարին ճարտարութեան :

Կռիւները կատաղօրէն կը շարունակուին միւս ճակատներուն վրայ, մասնաւորապէս հիւսիսային շրջանին մէջ, ուր ցուրտը անտանելի չափերու հասած է : Կ'ըսուի թէ մարաջախտ Պուտիէննի ճակատ պիտի երթայ, ընդհանուր յարձակողականի մը ձեռնարկելու եւ ֆինլանտական դիմադրութիւնը խորտակելու համար : Ռուսերը կը շարունակեն օդանաւային արշաւները, հարիւրաւոր օդանաւեր թռցնելով :

Գերմանական օդանաւերուն դերը ներկայ պատերազմին մէջ

Revue des Questions de Défense Nationale իր վերջին թիւին մէջ կը հրատարակէ ուսումնասիրութիւն մը, աշխատելով ցոյց տալ թէ ինչ բախտորոշ դեր կատարեցին գերմանական օդանաւերը Լեհաստանի արշաւանքին մէջ եւ ինչ ձեւով կը մասնակցին զինուորական գործողութիւններուն :

— Լեհաստան կատարեց իր պարտականութիւնը ներկայ պատերազմին մէջ,— այդ պարտականութիւնն էր զբաղեցնել գերմանական բանակները, որպէսզի արեւմտեան ճակատին վրայ Դաշնակիցները ժամանակ ունենան համախմբելու իրենց բոլոր ուժերը՝ չափուելու համար յարմար ժամուն:

Այդ դերը Լեհաստան կատարեց լիովին: Անշուշտ կը սպասուէր որ քիչ մը աւելի երկար կը դիմանայ, եւ եթէ շուտ ինկաւ, պատճառը այն չէ միայն թէ Գերմանիա թուական ու նիւթական տեսակէտով գերազանց եւ հզօր բանակ մը ունէր, կամ մեքենաշարժ բանակը անակնկալ գրոհ մը կատարելով քայքայեց լեհական դիմադրութեան ջիղերը, այլ եւ այն որ գերմանական օդանաւերը կիրարկեցին ռազմավարական նոր մեթոտ մը:

Տակաւին ձեռքի տակ չունինք պաշտօնական տեղեկագիրները՝ մանրամասնօրէն ուսումնասիրելու համար գերմանական օդանաւերու ռազմավարական եղանակը, բայց եւ այնպէս մամուլին ժամանակագրական կարգով տուած տեղեկութիւններն ալ բաւական են գաղափար մը կազմելու համար այն յանդուգն եւ խիզախ ռազմավարութեան մասին, զոր կատարեցին գերմանական օդանաւերը, պատերազմին սկիզբը :

Սեպտեմբեր 1ին, լոյսը ծագած-չծագած, գերմանական օդանաւերը, մօտաւորապէս հազար հատ, թռան սահմանամերձ օդանաւային կայաններէն, ուր համախմբուած էին նախօրօք, եւ յարձակեցան լեհական օդանաւային կայաններուն վրայ, այնպիսի բրտութեամբ եւ կատաղութեամբ, որ անակնկալի բերաւ Լեհերը: Այս յարձակման նպատակն էր քանդել լեհական օդանաւերը իրենց կայաններուն իսկ մէջ, եւ քանդել նաեւ օդանաւային կայաններու գետինը՝ որպէսզի Լեհերը այլեւս չկարենան օգտագործել :

Այս յարձակողականը կատարուեցաւ հետեւեալ եղանակով .—

Հետազօտիչ օդանաւ մը կը թռէր կ'երթար մինչեւ այն՝ վայրը, որ պիտի ռմբակոծուէր: Այս օդանաւէն վերջ ճամբայ կ'ելլէր օդանաւային տորմիղ մը, որ կը բաղկանար 9 ռմբաձիգ օդանաւերէ, որոնց կ'ընկերանային հետապնդիչ կամ որսորդ օդանաւեր՝ հալածելու համար թշնամին կամ պաշտպանելու համար իրենց տորմիղը: Թռիչքը կը կատարուէր, սահմանէն մինչեւ ռմբակոծութեան վայրը, 3000 մեթր բարձրութեան վրայ: Յետոյ ռմբաձիգ օդանաւերը, երեք առ երեք, վար կ'իջնէին՝ մինչեւ 1000 մեթր բարձրութեան վրայ, եւ կը ձգէին ռումբերը երբեմն ամէնքը մէկ, երբեմն երկու կամ երեք անգամ դառնալով կայանին վրայ: Իսկ հետապնդիչ օդանաւերը, իրենց կարգին ցած իջնելով, գնդացիրի կրակով կը հարուածէին լեհական օդանաւերը եւ օդանաւորդները, ժամանակ չձգելով որ անոնք երկինք բարձրանան:

Երբեմն ալ ռմբաձիգ օդանաւերը, ռումբ ձգելու համար, ուղղահայեաց վար կ'իջնէին (en piqué) եւ ռումբերը ճիշդ կէտին վրայ ձգելէ վերջ վեր կը բարձրանային արագօրէն: Այսպիսի գործողութիւններու համար, նախապէս հետազօտիչ օդանաւ մը կուգար կը ճշդէր ռմբակոծելիք տեղերը, ճերմակ ծուխէ շրջանակ մը կը ձգէր օդին մէջ, եւ ռմբաձիգ օդանաւերը յետոյ կուգային ուղղահայեաց կ'իջնէին մինչեւ այդ ծուխը, անկէ արձակելու համար ռումբերը:

Ռումբերը այլազան էին, իւրաքանչիւրը 10էն մինչեւ 500 քիլօ: Աւազուտ գետիններու վրայ ինկած ռումբերէն շատեր չպայթեցան: Իսկ անոնք որ պայթեցան, մանաւանդ 250 եւ 500 քիլոնոց ռումբերը, խոշոր փոսեր կը բանային ձագարաձեւ, բացուածքին տրամագիծը 15 — 20 մեթր: Այս ռումբերը կրնան կործանել հսկայ շէնք մը: Անոնց գործած աւերը այնքան մեծ է, որքան կարծր է հողը:

Ռմբակոծութեան այս առաջին գործողութենէն վերջ, յաճախ, գերմանական յառաջարձակ օդանաւերը (avions d'assaut) կուգային հարուածել օդանաւային կայանները թեթեւ ռումբերով, թնդանօթներով եւ գնդացիրով, չափազանց ցածէն՝ գրեթէ գետնին երեսէն թռչելով: Կարգ մը օդանաւային կայաններ այս ձեւի յարձակումներու ենթարկուեցան օրը քանի մը անգամ: Նոյն յարձակումներուն ենթարկուեցան նաեւ այն կայանները, որոնք կը գտնուէին սահմանագլուխէն շատ հեռու, երկրին ներսերը: Հետազօտիչ օդանաւերը կ'երթային կը գտնէին, կը ճշդէին տեղը եւ անմիջապէս գործի կ'անցնէին ռմբաձիգ օդանաւերը:

Այս յարձակումներուն հետեւանքով, Լեհերը կորսնցուցին իրենց օդանաւերուն գրեթէ մէկ հինգերորդը, իսկ օդանաւային կայանները անգործածելի դարձան առաջին օրէն :

Այս յարձակումները այնքան անակնկալ կատարուեցան, մանաւանդ «ուղղահայեաց» ռազմավարութիւնը այնքան նոր էր, որ հակօդային թնդանօթները չկրցան օգտակար հանդիսանալ եւ փճացան :

Այս յարձակումներուն յաջողութենէն վերջ, թշնամին այլեւս կը տիրապետէր երկնքի մէջ, ազատօրէն կը գործէր օդին մէջ,— լեհական մնացեալ օդանաւերը ցան ու ցրիւ հեռացան, երկիր իջնելու համար ստիպուեցան օգտուիլ անպատրաստ գետիններէ, վերջապէս չկրցան պէնզին կամ ռումբ ճարել՝ որովհետեւ քանդուած էին կայանները:

Ընդհակառակն, գերմանական օդանաւերը այնպիսի դեր մը կատարեցին, որ մեծապէս նպաստեց յարձակող բանակին յաջողութեան : Հետազօտութենէ զատ, անոնք

1.— Յարձակեցան զինուորական կէտերու, կայաններու եւ ճարտարարուեստական կեդրոններու վրայ :

2.— Խորտակեցին ռազմաճակատին եւ թիկունքին հաղորդակցութեան միջոցները :

3.— Հարուածեցին ու խուճապի մատնեցին նահանջող բանակը :

4.— Առաջնորդեցին մեքենաշարժ բանակը դէպի երկրէն ներս, կապ հաստատեցին գրոհ տուող մեքենաշարժ բանակին ու թիկունքին միջեւ:

5.— Ռմբակոծեցին քաղաքները կազմալուծելով պետական մեքենան եւ խորտակելով բնակչութեան բարոյական կորովը :

Վերջապէս գերմանական օդանաւերը, յարձակելով երբեմն գետնաթիռ (vol rasant), երբեմն 5000 մեթր բարձրութեան վրայ, ոչ միայն արդիւնք հանդիսացան զօրաշարժին լրանալուն, այլեւ զինուորական գործողութեանց բնական ընթացքին: Քայքայեցին հրամանատարութեան աստիճանական յարաբերութիւններն ու կապերը բանակին հետ, քանդեցին օդանաւային ու ճարտարարուեստական գործարանները, որոնց տեղը ճշդած էին նախապէս, ռմբակոծեցին շոգեկառքի կայարանները, երկաթուղիները, ռազմական ճամբաները, նոյնիսկ հեռագրի եւ հեռախօսի գիծերը: Զէնքի խտրութիւն չդրին, գործածեցին ռումբ, ձեռնառումբ, գնդացիր, թնդանօթ: Հանդիստ չձգեցին նահանջող բանակը, ստիպելով որ պահուըտին, ապաստան մտնեն: Չխնայեցին նոյնիսկ փախչող անզէն բնակչութեան, գնդացիրով հարուածեցին զանոնք ճամբաներուն վրայ կամ շոգեկառքերուն մէջ:

Անկախ այս գործողութիւններէն, մեծապէս օժանդակեցին նաեւ մեքենաշարժ բանակին,— մեքենաշարժ բանակին հրաման տրուած էր մտնել երկրէն ներս ոչ թէ գրաւելու կամ դիրքերը մաքրելու, այլ խորտակելու համար լեհական ճակատը: Մեքենաշարժ ուժերը, ճեղք մը բանալէ վերջ լեհական ճակատին վրայ, ներս կը խուժէին՝ առանց մտահոգութիւն ցոյց տալու իրենց թիկունքին եւ կոնակին մասին, արագօրէն կ'երթային կտրել ճամբաներու հանգոյցները, կամուրջները, ռազմագիտական դիրքերը: Իսկ օդանաւերը, մեքենաշարժ բանակէն ալ առաջ անցնելով, տեղեկութիւններ կուտային լուրջ դիմադրութեան կէտերու մասին, խորհուրդ տալով ոչ թէ բախիլ այդ դիմադրութեան, այլ կատարել շուրջանիկ շարժում մը, միւս կողմէ ցածէն թռչելով գնդացիրի կրակ կը տեղային եւ կը քայքայէին անակնկալ դիմադրութեան մը պատրաստուելու ամէն փորձ:

Կարգ մը վկայութիւններ կը հաստատեն թէ գերմանական օդանաւերը կատարեցին ուրիշ դեր մըն ալ,— պէնզին հասցնել մեքենաշարժ բանակին, երբ շատ յառաջացած կ'ըլլար : Պէնզինը, տակառներու մէջ դրուած, վար կը ձգէին անկարգելներով: Այս մասին, սակայն, պաշտօնական ըստուգում կատարուած չէ: Կը հաւաստուի նոյնպէս որ յանդուգն օդանաւորդներ անկարգելով վար իջած են լեհական կռուող բանակին կոնակը, քանդած կամուրջներն ու նահանջի ճամբաները: Կը թուի թէ այս ձեւի գործողութիւնները սպասուած արդիւնքը չտուին, այդ պատճառով ալ չկրկնուեցան :

Աւելցնենք որ գերմանական օդանաւերը օգտուեցան, այդ գործողութիւնները կատարելու համար, մթնոլորտային սքանչելի պայմաններէ :

Այդ յաջողութիւնը անշուշտ արդիւնք էր լեհական պաշտպանողականին տկարութեան, գերմանական ուժերու թուական գերակշռութեան, անակնկալին եւ ռազմավարական մեթոտներու նորութեան, մթնոլորտային նպաստաւոր պայմաններուն,— երբ բոլոր այս պայմանները օժանդակ չունենար իրեն, դժուար թէ գերմանական բանակը ստանար այն յաջողութիւնը, որով կը պարծի երբեմն :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Գիւղեր որ կը լուսաւորուին

Ախտայէն կը գրեն Խորհ. Հայաստանի (11 Յունուար).—

Վերջերս կատարուեցաւ Միխանա գիւղին մօտ շինուած երկրորդ ելեկտրակայանին բացումը: Այս կայանը ունի 75 ձիու ուժ եւ լոյս կուտայ Ուլաշիկ, Կարակալա եւ Խոտորջուր գիւղերուն: Ներկայիս՝ ելեկտրալար կը զետեղուի լոյս տալու համար Թաքարլուի հաւաքական գիւղատնտեսութեան մէջ աշխատողներու բնակարաններուն: Մինչեւ գարուն «ընկերվարական լապտեր» կը ստանան նաեւ Միխանա եւ Դաղակշլաղ գիւղերը :

ԾԽԱԽՈՏԻ ՑԱՆՔԸ

«Խորհ. Հայաստան» կը գրէ (10 Յունուար).—

Անցեալ տարի ցանուած էր 3.350 հեկտար ծխախոտ, այս տարի պիտի ցանուի 5 հազար հեկտար: Ծխախոտի մշակութեամբ զբաղող 18 գլխաւոր շրջաններուն վրայ այս տարի պիտի աւելնան 4 նոր շրջաններ,— Սեւանը, Նոր Բայազեդը, Թալինը, Ապարանը :

Ցանքը ապահովելու համար՝ ներկայիս կը պատրաստուին սածիլանոցներ, ցնցուղներ, մամուլներ :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

«Խորհ. Հայաստան»ի մէջ կը կարդանք (6 Յունուար).—

Լէնինականի անասնաբուժարանին նախկին վարիչ Խաչատուր Նահապետեան, որ կոմունիստ կուսակցութենէն վտարուած էր 1929ին՝ այն ամբաստանութեամբ թէ Դաշնակցականներու բանակին մէջ կռուած է բոլշեւիկներու դէմ, եւ ազգայնական տրամադրութիւններ ունեցած՝ բայց չէ խոստովանած, վրէժխնդրութեամբ՝ 1936ին նամակ կը գրէ պատկան մարմնին՝ զրպարտելով իր նախկին 21 պաշտօնակիցներուն մասին: Քննութիւն կը կատարուի եւ 10 հոգի կը հեռացուին իրենց աշխատանքէն, 3 հոգի կը բանտարկուին իբրեւ «հակայեղափոխական» :

Գերագոյն Դատարանի քրէական գործերու յանձնաժողովը, նախագահութեամբ Բայրամովի, անցեալ Դեկտեմբերի սկիզբը դարձեալ քննեց այս հարցը եւ հաստատեց որ Նահապետեանի լրատուութիւնը հիմ չունի, կատարուած է միայն վրէժխնդրական ոգիով :

Խաչատուր Նահապետեան դատապարտուեցաւ չորս տարի բանտարկութեան, իսկ միւսները ազատ արձակուեցան :

ԿՐԿԷՄՆԵՐՈՒ ԱԽՈՅԵԱՆ

Երեւան է հասած կրկէսային խաղերու ախոյեան Ռաֆայէլ Մանուկեան, որ Մոսկուայի մէջ նման խաղերու առաջին մրցանիշը շահելէ վերջ կը շրջէր Խորհ. Միութեան բոլոր քաղաքները եւ կը խաղար կրկէսներու մէջ :

Ռաֆայէլ Մանուկեան ծնած է Ալագեազի գեղածիծաղ լանջերուն վրայ, զաւակն է երկաթուղիի վրայ աշխատող բանուորի մը : Դեռ մանուկ կը կորսնցնէ իր հայրը: Այնուհետեւ իր պատանեկութիւնը կ'անցընէ թափառումներով, ճարելու համար օրուան հացը: Մայկոպի մէջ լրագիր կը ծախէ եւ միաժամանակ կը հետեւի կրկէսային ներկայացումներու: Կը խառնուի կրկէսին արուեստագէտներուն, անոնց հետ կը ճամբորդէ գիւղ ու քաղաք: Ռաֆայէլ այդ շրջանին՝ ժամերով կրնար կանգնիլ գլխի վրայ, ման գալ ձեռքերուն վրայ: Հետզհետէ կը յառաջդիմէ, մեծ քաղաքներու կրկէսները կը մտնէ, անուն կը շինէ, 1936ին կը շահի կրկէսային խաղերու առաջին մրցանիշը,— ճակատին դրած ձողի մը վրայ վեր կը բարձրացնէր երեք մարդ, նոյն ձողին վրայ կը զետեղէ հռենոսեան դարձդարձիկ անիւներ, եւ անիւներուն վրայ երկու մարդ, եւ այս ամէնը ճակատին կը դնէ ու վեր կը բարձրացնէ :

Մանուկեան քանիցս վարձատրուած է պարգեւներով: Խորհրդային կեդրոնական մամուլը մեծ գովեստով կը խօսի իր մասին: Մրցանիշ հաստատող իր խաղն էր հետեւեալը.— Կրկէսին կեդրոնը կանգնած էր 27 տարեկան ամբակազմ երիտասարդը, կը լռէ նուագախումբը, կը լռեն շշուկները: Մանուկեան իր ճակատին կը դնէ ձողը, որու կը վրայ կանգնած են չորս մարդ: Եւ ծափերու տեղատարափ մը: Այս առթիւ կառավարութիւնը իրեն շնորհեց «Պատուոյ նշան» մետալիոնը :

Գ. պէյ Կիւլպէնկեան հանգանակութեան մրցանիշը կոտրեց

«Իգտամ»ի խմբագրապետ Ապտին Տավէր իր խմբագրականին մէջ հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրին տակ (24 Յունուար).

— «Մեր հարուստներու մեծամասնութիւնը չխուսափեցաւ երկրաշարժէ արկածեալներու օժանդակութենէ: Բայց իրողութիւն մը կայ մէջտեղը, որ առատաձեռնութեան մրցանիշը Ֆրանսա ապրող եւ հոն դրամ շահող Հայու մը կը պատկանի: Այս ռեքոռը կոտրել Թուրք հարուստներու կը պատկանի, որովհետեւ Թուրք արկածեալներու օգնելու մրցումին մէջ, բարեբարելու մրցանիշը պէտք է Թուրք մը կոտրէ: Փառք Աստուծոյ, 10.000 ոսկի տալու կարող Թուրքեր ունինք, ինչպէս որ Թուրք Օդանաւային Միութեան 12 հազար ոսկի տուող բարեսէր մը գտնուեցաւ: Եթէ Կիւլպէնկեանէ աւելի նուիրատուութիւն ընող հարուստ Թուրք մը գտնուի, ասոր շատ գոհ ըլլալով հանդերձ, «մէկ ծաղիկով գարուն չէ գար», կ'ըսենք: Այս պարագային մէջ քանի մը առատաձեռն եւ մարդասէր հարուստ Թուրքեր մինչեւ հիմա իրենց տուած գումարը աւելցնելով կրնան կոտրել այս մրցանիշը եւ ասոր համար ալ բաւական է գոնէ մէկ անգամ զրկուիլ որ ո եւ է շռայլ ընտանեկան զուարճութենէ: Հարուստ Թուրքեր, ձեզի կը վայլէ որ կոտրէք արկածեալներու օգնելու մրցանիշը: Թրքութիւնը ձեզմէ փոքր ճիգ մը եւ քիչ մը աւելի զոհողութիւն կը պահանջէ »:

«Իգտամ» կ'աւելցնէ թէ Փարիզ բնակող Գալուստ Կիւլպէնկեան, որ այս անգամ 7800 ոսկիի օժանդակութիւն մը ըրաւ, հակառակ անոր որ Փարիզի մէջ հաստատուած է, «Թուրքիոյ եւ Թուրքերու մասին իր կապը եւ սէրը միշտ պահած եւ զանազան առիթներով ցոյց տուած է: Կիւլպէնկեանի այս վեհանձն ու առատաձեռն նուէրը անկարելի է չընդունիլ շնորհակալութեամբ: Այս նախկին հայրենակիցը իր նոր հայրենիքին մէջ ապացոյցը կուտայ թէ չէ մոռցած իր նախկին հայրենիքը, առաքինութիւն մը որ արժանի է ոչ միայն շնորհակալութեան, այլ եւ շնորհաւորութեան եւ գնահատութեան :

Կիւլպէնկեան, արկածեալներու 7800 ոսկի տալով, բացի կառավարութիւններէ եւ կառավարական պետերէ ու դրամատուններէ, թէ երկրէն ներս եւ թէ երկրէն դուրս ամէնէն մեծ նուէրը ըրած է: Եթէ աւելի տուող կայ ու տեղեկութիւն չունինք, այդ առատաձեռն անձին ալ շնորհակալութիւն կը յայտնենք:Բայց արդեօք Թուրքիոյ մէջ իսլամ եւ ոչ-իսլամ Կիւլպէնկեանէ աւելի հարուստ մէկը չկա՞յ: Կարելի է կայ կամ չկայ, բայց եթէ ճիշդ բան մը կայ, առատաձեռնութեան եւ վեհանձնութեան տեսակէտով Կիւլպէնկեանը գերազանցող մէկուն գոյութիւն չունենալն է: Տիրոջն ալ օգտակար չեղող միլիոնները ինչի՞ կը ծառայեն: Իրական հարուստը այն է որուն հոգին հարստութենէն կ'օգտուին իր հայրենիքը եւ հայրենակիցները» :

ԽՄԲ.—

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Լը Մանէն Պ. Դաւիթ Զաթալեան 50 ֆրանք կը տրամադրէ, «Յառաջ» զրկելու հայ զինուորներու, Սարըխանեանի հասցէով, Լը Ման :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ շատ կարող քոնֆէքսիոնի գործաւորուհիներ, խիստ խնամքով կարուելիք պլուզներու համար: Դիմել ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 3 — 5, Rosine 89 Rue d'Aboukir, Փարիզ (2): Ներկայանալ ինքնութեան քարթով եւ բնակարանի վկայագրով :

Օտար կամաւորներու կացութիւնը

«Փարի-Սուար» կը գրէ թէ օտար կամաւորները 90 առ հարիւր պատասխանած են իրենց ուղղուած հրաւէրներուն: Իւրաքանչիւր կամաւորի կը յանձնուի թուղթ մը, «Մոտէլ 2», որ կը հաստատէ ծառայութեան վաւերականութիւնը: Անոնք որ անյարմար կը նկատուին բժշկական քննութեամբ, այս թուղթով կրնան ապացուցանել իրենց ուղղամտութիւնը: Միւսներուն համար, բուն կամաւորները, այս թուղթը եթէ զիրենք միեւնոյն գծին վրայ չի դներ իսկական զինուորներուն հետ, գոնէ կ'ապահովէ կապոյտ տետրակ ունեցողներու կամ առժամեայ զօրաթողեալներու վիճակ մը: Ուրեմն անոնք զօրակոչին պիտի սպասեն, առանց որ եւ է նեղութիւն կրելու: Յաջորդաբար զօրակոչի ենթարկուածներ կան, բայց քիչ մը կը խնայեն տարէցներուն, ինչպէս եւ անոնց որ սահմանակից այլ չէզոք երկիրներու քաղաքացիներ են: Շատերը այլեւս վախ չունին իրենց իրաւական կացութեան մասին:

Անոնք որ իրենց միտքը կը փոխեն, կը զրկուին «մոտէլ 2»էն: Կատարուած քննութեանց համաձայն, դուրս մնացած 10 առ հարիւրը ընդհանրապէս կը բաղկանայ հիւանդներէ եւ բացականերէ: Այս վերջիններուն երկրորդ հրաւէր մը պիտի ուղղուի եւ անոնք որ չեն պատասխաներ, առտու մը իրենց դիմացը կը գտնեն ապահովութեան պաշտօնեան, ստուգելու համար իր վիճակը: Հիւանդները եւ առժամապէս յետաձգուածները կը պահեն իրենց «մոտէլ 2»ը, միւսները կը զրկուին այս թուղթէն: Ներկայացողներէն շատեր երբեմն կը մերժեն իրենց սահմանուած պարտականութիւնը: Ասոնք ալ կը զրկուին թանկագին վկայականէն: Ասոնց երկրորդ եւ վերջին պատեհութիւն մը կը տրուի: Եթէ այս անգամ ալ մերժեն, այն ատեն իրենց գլխուն ճարը պէտք է նային, իբրեւ կասկածելիներ :

Թուրքիոյ Ազգ. պաշտպանութեան օրէնքը

Ինչպէս հաղորդած էինք, Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովը ազգ. տնտեսութեան պաշտպանութեան օրէնք մը քուէարկեց, պատրաստ գտնուելու համար ամէն պատահականութեան հանդէպ:

Այս առթիւ վարչապետը հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ, իբրեւ պատասխան կարգ մը հարցումներու .

— «Գիտէք որ եթէ աշխարհի կացութիւնը եւ պատերազմի ու տնտեսական կացութիւնը չպարտադրէին, հարկ պիտի չմնար այս օրէնքին: Հետեւաբար այսօր այս օրէնքին ընդունուելէն ետք, իսկոյն անոր գործադրութիւնը բնական կը գտնենք: Արտաքին, տնտեսական հաստատութեանց երկրին մէջ յառաջ բերած արձագանգները եւ մասնաւորաբար շահադիտութեան դէմ պայքարի պէտքերը ազդակներ կը հանդիսանան այս օրէնքին անմիջական գործադրութեան:

Նախ զանազան հարցերը ուշադրութեան առնելով եւ անոնց իրարու հետ ունեցած կապը աչքի առջեւ ունենալով՝ կառավարութեան կողմէ պատրաստելի ծրագրի մը սահմանին մէջ է որ օրէնքին գործադրութեան պիտի անցնինք: Մեզի համար պարտականութիւն մըն է ուշադիր ըլլալ որ հայրենակիցները կարելի եղածին չափ չնեղուին իրենց բնականոն կեանքին մէջ: Մեր կառավարութիւնը ջանք պիտի ընէ որ գործի տէր հայրենակիցները կարելի եղածին չափ սահմանափակուած չտեսնեն իրենց բնականոն կեանքն ու շահերը : Երբ համոզուինք որ՝ մասնաւոր ձեռնարկները շահագրգռող որոշումները տալէ առաջ յարմար պիտի ըլլայ գործի շրջաններուն կարծիքները առնել, առ այս ոչ մէկ վարանում ցոյց պիտի չտանք: Մեծ գործ, պզտիկ գործ խնդրոյ առարկայ չէն: Խնդիրը սա է որ գործի շրջանակի տեսակէտով, եթէ համոզուինք որ անոնց գաղափարները առնել մեզի օգտակար պիտի ըլլայ, բնաւ պիտի չքաշուինք: Եւ միշտ մեզի սկզբունք պիտի ընենք անոնց կարծիքները առնել: Բայց պարտաւորուած եմ վերապահութիւն մը դնել: Մեզի համար կանոն պիտի ընենք օրինական եւ կամ նման կարծիքները առնելու գործը չթողուլ ոչ ժամանակէն առաջ եւ ոչ ալ ժամանակէն վերջ: Մեր յարգելի ընկերոջ, Պերճ Թիւրքէրի մեզի համար յայտնած գեղեցիկ մաղթանքներուն եւ զգացումներուն համար շատ շնորհակալ եմ »:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ երեսփոխանական ընտրութիւնները վերջացան կառավարութեան յաղթանակով: Դահլիճին կուսակիցները շահեցան 140 աթոռ, 160ի վրայ: Կը նշանակէ թէ երկիրը համաձայն է բացարձակ չէզոքութեան :

ՄԱՐԹԻ, փախստական բոլշեւիկը, Ֆրանսական հպատակութենէ զրկուեցաւ, համաձայն մասնաւոր հրամանագրի մը:

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ մասնաւոր խորհրդակցութիւն մը կատարեց զինուորական վարիչներուն հետ, տեղեկութիւններ քաղելով ազգային պաշտպանութեան աշխատանքներու մասին: Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ Առաջնորդը գոհունակութեամբ ծանօթացաւ կատարուած աշխատանքներուն, եւ հրահանգներ տուաւ, աւելի զօրացնելու համար զինուորական ուժերը եւ մանաւանդ հակօդային պաշտպանութիւնը :

ՆՈՐՎԵԿԻՈՅ հարուստները 115 առ հարիւր տուրք պիտի վճարեն իրենց եկամուտին վրայ, նպաստելու համար ազգ. պաշտպանութեան :

ՊԵԼԺԻՈՅ համայնավար կուսակցութիւնը լուծելու համար առաջարկ մը ներկայացուեցաւ երեսփ. ժողովին:

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 2 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI 2 Février 1940

ԺԵ. ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4262 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Պալքանեան խորհրդաժողովը կը բացուի այսօր

Այսօր, ուրբաթ, կը բացուի Պալքանեան խորհրդաժողովը, Պելկրատի մէջ: Բոլորին ուշադրութիւնը ուղղուած է այդ ժողովին վրայ, որ կրնայ վճռական ազդեցութիւն ունենալ պատերազմի ընթացքին վրայ: Իրադէկներ հետեւեալ ձեւով կը ներկայացնեն գլխաւոր պետութեանց տեսակէտները,— Թուրքիա կ'ուզէ աւելի սերտ գործակցութիւն հաստատել Պալքանեան Միու-թեան անդամներուն միջեւ: Իտալիա հակառակ է պալքանեան ճակատի մը կազմութեան, եւ չուզեր որ պատերազմը տարածուի այդ շրջանին մէջ: Գեր-մանիա ամէն բանէ առաջ կը ձգտի ապահովել իր տնտեսական պահանջները, մանաւորապէս քարիւղը: (Վերջին լուրերու համաձայն Ռումանիա յանձն ա-ռած է տարին երկու միլիոն թոն քարիւղ ճարել): Փակուղ Խ. Միութեան, ա-նոր հիմնական նպատակն է Պեսարապիան եւ Դանուբի գետաբերանը գրաւե-լով, սահմանակից դառնալ Պուլկարիոյ եւ տիրապետել Վոսփորի եւ Պոլսոյ վրայ, ուրեմն իր պալքանեան գործունէութիւնը ուղղուած է Թուրքիոյ դէմ, ինչպէս կը հաստատէ «Փթիթ-Փարիզիէն»ի քաղաքական աշխատակիցը, երկրորդ-յօւածով մը:

Ռուսերուն աչքը Վոսփորի վրայ

Փարիզի ընկերվարական օրկանին՝ «Փոփիւլէռ»ի քաղաքական խմբագիրը քննելով ռուսեւգերման գործակցութեան նոր փուլերը, կ'եզրակացնէ թէ Սթալին յարէրու քաղաքականութիւնն է որ կը շարունակէ: Այս առթիւ վկա-յութեան կը կանչէ Պերլինի «Նախթաուսկապէ» թերթին մէկ յօդուածը, որ կը ձգտի ապացուցանել թէ Ռուսիա իր ծաւալման փորձերով չպատնար Գեր-մանիոյ եւ թէ անհիմն է Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի այն յոյսը թէ օր մը չահերու հակամարտութիւն պիտի ծագի Պերլինի եւ Մոսկուայի միջեւ: Յօդուածը այս առթիւ կը յիշէ Ռուսիոյ դարաւոր ձիգը ծով հասնելու, դէպի Ատլանտեան եւ Խաղաղական, դէպի Պալթիկ ինչպէս Վոսփոր, ձիգ մը որ միշտ հանդիպած է Մեծն Բրիտանիոյ ընդդիմութեան: Յետոյ կ'եզրակացնէ.

— «Խորհրդային Ռուսաստանը միշտ նոյնը կը մնայ իր արտաքին քաղա-քականութեան նպատակներուն մէջ: Մեծն Պետրոսի օրէն ի վեր, Ռուսիա միշտ կը ձգտի հասնիլ հիւսիսային Ատլանտեան եւ Վոսփոր: Երբ Ռուսաստան եւ գերմանական պետութիւնները — եւ վերջերս ալ ներկայ Գերմանիան — կռուած են, այդ եղած է միշտ Անգլիոյ դրդումով: Գերմանիա կ'ընդունի որ Խ. Միութիւնը իր բաժինն ունենայ ծովերուն եւ համաշխարհային առեւտու-րին մէջ: Եւ ո՛վ որ (ինչպէս Ռուսիան) չի նախանձիր Գերմանիոյ կենսական տարածութեան եւ կ'օգնէ անոր չահելու ծովերու ազատութիւնը, բարեկամ է Գերմանիոյ»:

*** Պալքանեան խորհրդաժողովին առթիւ, մամուլը կը ձգնի լուրեր ձեռք բերել, բայց ամէն բան խստօրէն գաղտնի կը պահուի: Միայն ստոյգ է որ Գերմանիա մեծ կասկածամտութեամբ կը դիտէ Թուրքիոյ քաղաքակա-նութիւնը Պալքանեան Միութեան մէջ:

Թուրք մամուլը կը շարունակէ բուռն յօդուածներ հրատարակել Գերմա-նիոյ դէմ, մերկացնելով անոր խաղերը: «Իգտամ»ի խմբագրապետը, Ապիտին Տավէր, կը գրէ այս առթիւ.

— «Գերմանիոյ ամբողջ քաղաքականութիւնը կը կայանայ բանի ուժի գործածութեան մէջ. բայց գերմանական ազատութիւն ի՞նչպէս կրնայ իրակա-նանալ Թուրքիոյ դէմ, քանի որ երկու երկիրները սահմանակից չեն: Տնտե-սական զէնքերու գործածութիւնը անօգուտ է, որովհետեւ Թուրքիա արդէն դադրեցուցած է գրեթէ իր ամբողջ առեւտուրը Գերմանիոյ հետ, առանց վնասելու: Կը հարցնենք Գերմանիոյ թէ ի՞նչպէս պիտի ստանայ այն 60.000 թոն քրոմը զոր մինչեւ հիմա կը գնէր Թուրքիայէն: Թուրքիան իր հաւատա-րիմ դաշնակիցներէն բաժնելու ամէն փորձ դատապարտուած է ձախողման, դաշնակիցներ որոնք կը յարգեն իր անկախութիւնը, ազատութիւնը եւ շա-հերը»:

Միւս թուրք թերթերն ալ միեւնոյն լեզուն կը գործածեն, ինչպէս կը հե-տազրէ Հավասի թղթակիցը, դիտել տալով թէ գերմանական սկզբունքն է,— «կա՛մ կը հնազանդիս կամ կը ջախջախեմ քեզ»:

*** «Լա Վիքթուառ»ի տնօրէնը, Կիւսթավ Էռվէ, նախկին անիշխանա-կան, կը գրէ իր վերջին խմբագրականով.—

— «Չէ՞ք կարծեր որ այն լուրը թէ Զօր. Վէկան Պալքանները դուռը կը գտնուի ֆրանսական բանակով մը, յոյսի եւ արեւի փոքր շող մըն է բոլոր Պալքանցիներուն համար, ոչ միայն անոնց, այլեւ բուն իսկ մեզի, Ֆրանքեւ-անգլիացիներուն, ինչպէս եւ Աւստրիացիներուն, Չեխերուն եւ Լեհերուն, այդ երեք մարտիրոս ժողովուրդներուն համար»:

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ռուսերը նորէն ետ մղուեցան

Վերջին լուրերու համաձայն, Ռուսերը վերսկսած են իրենց օդանաւային եւ ցամաքային յարձակումները: Թէեւ կարմիր բանակը դերազանց էր թիւով, բայց նորէն ետ մղուեցաւ: Ռուսական 30 օդանաւեր ռումբ տեղացին կեդրո-նական Ֆինլանտայի վրայ: Քարելիոյ պարանոցին մէջ ալ Ռուսերը ետ մղուեցան: Զրոյցի մը համաձայն, ֆին դահուկաւորներ յաջողած են հասնիլ Սպիտակ ծով, ռուսական հողին վրայ, ոչնչացնելով ռազմանիւթի պահեստ-ներ:

Ֆինլանտական աղբիւրներու համաձայն, 270 ռուսական օդանաւեր վար առնուած են պատերազմի երկու ամիսներու ընթացքին: Իսկ զօրքին կորուստ-ները կը հաշուեն 250.000 սպանեալ, վիրաւոր եւ գերի: Ֆինլանտական կո-րուստները բաղդատաբար թեթեւ են: Պատերազմին սկիզբէն ի վեր ռուսական օդանաւերը ռմբակոծած են 207 վայրեր, 643 արշաւանքներով, եւ ձգած են 20.337 ռումբ: Այս ռմբակոծութեանց հետեւանքով Ֆինները ունեցած են 377 մեռեալ, 323 ծանր եւ 585 թեթեւ վիրաւորներ: Ռուսերը ձգած են մինչեւ 500 քիլօ ծանրութեամբ ռումբեր:

*** Մ. Նահանգներէն 50 օդանաւեր հասան Նորվեկիա, Ֆինլանտայի համար:

Չէյմպըրլէն կը պատասխանէ Հիթլէրի թուանշաններ շարելով

Անգլիոյ վարչապետը կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ առջի օր, անուղղակի պատասխանելով Հիթլէրի վերջին բանախօսութեան: Պ. Չէյմպըրլէն ամէն բանէ առաջ ծանրացաւ Անգլիոյ կատարած ճիգին վրայ, կարգ մը թուանշան-ներ շարելով: Ահաւասիկ այդ ճառին ամփոփումը.

— «Մեր երկրին, Ֆրանսայի, Հնդկաստանի եւ անդրծովեան երկիրներու մէջ, մեր կայսերական հաղորդակցութեանց կենսական կէտերուն վրայ զէնքի տակ ունինք աւելի քան 1.250.000 զինուորներ: Բացի մեր ղրկած զօրքէն, Ֆրանսա փոխադրած ենք հազարաւոր մեքենաշարժ կառքեր եւ իբր կէս մի-լիոն թոն ռազմանիւթ եւ պաշար: Մեր նաւատորմը մեծ գործեր կատարած է պատերազմին սկիզբէն ի վեր: Զրահաւոր մը արդէն կտրած է 34.000 մղոն ճամբայ, յածանաւ մը ծովէ ծով շրջած է 102 օր անընդհատ, թորփիլահալած մը՝ 105 օր: Ծիծաղելի է Տոքթ. Կէօպէլսի այն յայտարարութիւնը թէ Գեր-մանիա կը տիրապետէ ծովերուն: Ճիշդ է որ բազմապատկուած են գերմանա-կան օդանաւերու յարձակումները մեր առեւտրական նաւերուն դէմ. ու թէեւ այդ օդանաւերը կ'աճապարեն իրենց կայանները վերադառնալ անմիջապէս որ կը հանդիպին մեր հակօդային թնդանօթներու եւ օդանաւերու կրակին, բայց կը յաջողին որոշ վնաս պատճառել մեր մարտանաւերուն, ինչպէս եւ մարդկային կորուստ: Մեր օդանաւային շինութեանց բանուորներուն թիւը աճած է եօթնապատիկ, բաղդատելով 1935 — 36ի հետ: Ա՛ռ նուազն 67 վար-ժարաններ պիտի բացուին Քանատայի մէջ, 40.000 հոգիինոց պաշտօնէութեամբ մը եւ աւելի քան 80 օդակայաններով: Պատերազմէն ի վեր, թնդանօթներու եւ ռումբերու արտադրութիւնը կրկնապատկուած է, կարգ մը պարագաներու մէջ՝ աւելցած է 8-10 անգամ: Սեպտեմբերէն ի վեր թնդանօթի, փոքր զէնքե-րու, պայթուցիկներու, կառքերու, մեքենաներու եւ ուրիշ նիւթերու ապրա-պրանքը կը հասնի 200 միլիոն ոսկիի: Տնտեսական ճակատին վրայ եւս չենք քնանար: Կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առած է գնելու բրիտանական կայսրութեան ամբողջ բուրդը, պատերազմի ընթացքին, ինչպէս եւ անկէ վերջ մէկ տարի եւս, եւ արդէն ծախսած է 85 միլիոն ոսկի: Անցեալ դեկտեմ-բերին միայն ինը տուներ խաքի կերպաս կը շինէին, այսօր այդ հաստատու-թեանց թիւը հասած է 1000ի: Խաղաղութեան ատեն զինուորական կերպասի ամսական արտադրութիւնն էր 270.000 եարտա, այժմ հասած է 1.500.000 եարտայի: Խաղաղութեան ատեն զինուորական համազգեստի տարեկան ար-տադրութիւնն էր 175.000, այժմ ամիսը կ'արտադրուի մէկ միլիոն դգեստ: Պատերազմէն առաջ տարեկան 120.000 զոյգ զինուորական կօշիկ կը գնէինք, այժմ շաբաթը կը գնենք 130.000 զոյգ»:

Յետոյ Պ. Չէյմպըրլէն խօսքն ուղղելով չէզոք պետութեանց, հետեւեալ նշանակալից յայտարարութիւններն ըրաւ.

— «Չկայ մէկ հատիկ ոչ - պատերազմիկ երկիր որ կարենայ մտածել թէ վտանգուած է ուժի այս ահագին կուտակումով: Չկայ մէկը որ իր անկախու-թիւնը վտանգուած զգայ մեր ձեռքով: Մենք մէկ վայրկեան իսկ վիճելի չենք դարձներ սա խնդիրը թէ չէզոքները իրաւունք ունին իրենք վճռելու այս պա-տերազմին մասնակցելու կամ անկէ հեռու մնալու հարցը, ոչ ալ իրենց չէզո-քութիւնը օգտագործելու եղանակը: Մենք կը խնդրենք չէզոքներէն, փոքր եւ տկար ըլլան թէ մեծ եւ հզօր, նկատի առնել որ՝ թէեւ պատերազմիկի մեր ան-վիճելի իրաւունքներուն գործադրութեամբ կրնանք նեղացուցիչ, մինչեւ ան-գամ կործանարար միջոցներ ձեռք առնել, բայց, ամէն պարագայի մէջ, մենք իրենց նաւերէն ոչ իսկ մէկ հատ ընկղմած ենք, ոչ ալ մէկ մարդկային կեանք զոհած: Մինչդեռ, մեր թշնամիները սպառնացած են շատ փոքր կամ շատ մօտիկ չէզոք պետութեանց գոյութեան, ընդունելու համար իրենց մարտա-հրաւէրը, եւ շարունակած են կատարել եւ չնական անտարբերութիւն մը ցուցնել ոչ միայն այդ պետութեանց շահերուն, այլեւ մարդկային տարրա-կան կանոններու հանդէպ...:

Այստեղ Պ. Չէյմպըրլէն ակնարկելով ճափոնական «Ասամա Մարու» շոգե-նաւին խուզարկութեան, յայտարարեց թէ իրենց պատերազմիկի իրաւունքին գործադրութիւնը յարգանքի պակաս չի նշանակեր Ճափոնի հանդէպ:

«ՊԻՏԻ ԳԱՅ ՕՐԸ ԵՐԲ...»

— «Մենք միշտ մտադիր ենք, երբ պատերազմը վերջանայ յաղթականօ-րէն, վերադառնալու այն գաղափարին որ կը ներշնչէր մեզ, երբ առեւտրական համաձայնութիւն մը կը ստորագրէինք Մ. Նահանգներուն հետ: Մենք պէտք է վերջ տանք միահեծան եւ ինքնաբաւ տնտեսութեան յոռի քաղաքականութեան, որ այնքան անկարգութիւններ պատճառեց վերջին հաշտութեան կարգադրու-թեանց մէջ: Մեր գլխաւոր նպատակներէն մէկը պիտի ըլլայ միջազգային ա-ռեւտուրը վերահաստատել այնպիսի ծրագրի մը վրայ որ կարենայ լաւագոյն հնարաւորութիւնները ապահովել, բարձրացնելու համար ժողովուրդներու կենցաղի մակարդակը եւ գնելու կարողութիւնը: Արդէն քանիցս պարզած ըլ-լալով մեր պատերազմի նպատակները, կը կարծեմ թէ չկայ մէկը որ կարենայ կասկած մը ունենալ անոնց էութեան մասին: Բայց կը թուի թէ կայ կէտ մը որ աւելի բացորոշ կը դառնայ օրէ օր, ոչ թէ մեր ըսածներուն, այլ բուն իսկ Գերմաններու գործերուն հետեւանքով,— մենք կը կռուինք ոչ թէ մեզի հա-մար, այլեւ այն երկիրներուն համար որ կը վախնան թէ թերեւս օր մը պիտի մատնուին այն կացութեան ուր յաջորդաբար ինկան Չեխոսլովաքիան, Լե-հաստանը եւ Ֆինլանտան: Պիտի գա՛յ օրը երբ դաշնակիցները եւ թշնամիները պիտի կրնան իրար գտնել միեւնոյն սեղանի շուրջը»:

Անկանոն «արտօնեալները» կը պատժուին

Ինչպէս յայտնի է, կառավարութիւնը վերստուգիչ յանձնաժողովներ կազմած էր, մաղելու համար անոնք որ զինուորութենէ ազատ մնացած են, իբ-րեւ մասնագիտական գործերու սահմանուած:

Փարիզի վերստուգիչ յանձնաժողովը առջի օր նիստ գումարելով, քննեց 50 թղթածրարներ: 72 «արտօնեալներ» որոնք անկանոն կերպով տեղաւորուած էին, անմիջապէս ճակատ ճամբուեցան: Ամէնէն յանցաւորները կարգապահա-կան պատիժ ալ պիտի կրեն: 60 հոգի նոյնպէս ճակատ պիտի ղրկուին անյա-պաղ: Ութ հոգի, որոնք փորձեր էին ներքին շրջանները վերադառնալ, բայց դեռ չէին մեկնած, վար դրուեցան բանակին մէջ: Ուրիշ ութ հոգի որոնք խար-դախութիւններ կատարած էին, լրացուցիչ քննութեան մը պիտի ենթարկուին արագօրէն, զինուորական ատեան քշուելու համար: Ասկէ զատ 12 հոգի հանուեցան մասնագիտական աշխատանքի ցանկէն, իբրեւ կարգապահական պատիժ, իսկ երկու հոգի ալ՝ շատ երիտասարդ ըլլալով:

Շրջանային յանձնաժողովներն ալ սկսած են մաքրագործումը: Բաց ի այն արտօնեալներէն որ պիտի դատուին զինուորական ատեաններու առջեւ, բոլոր անկանոն արտօնեալները պիտի վերադարձուին իրենց պատկանած զօրագուն-դին մէջ: Տեղական թերթերը կը գրեն թէ աւուր ամօթապարտ պիտի մնան ի-րենց ընկերներուն առջեւ: Այս անկանոնները ճակատ վերադարձնելու որո-շումէն զատ, կը խորհուի մէկ տարի որ եւ է արձակուրդ զրկել զանոնք:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՆԱՒ ՄԸ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՍՈՒԶԱՆԱՒ ՄԸ ԸՆԿՂՄԵՑԱՆ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 299, յունուար 31, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք.— Զեկոյց թիւ 300, իրիկուն.— Մեր պահակախումբերը թշնամի հողը մտան քանի մը կէ-տերէ եւ յաջողութեամբ կատարեցին իրենց առաքելութիւնը:

*** Տեղական թերթերը կը գրեն թէ գերմանական զօրախումբերը փոր-ձեցին խորտակել երկու ֆրանսական յառաջապահ դիրքեր, որոնք իրարմէ մէկուկէս մղոն հեռաւորութիւն ունէին: Գերման. հրետանին բուռն կրակ մը բացաւ, կէս ժամ տեւողութեամբ, փշաթելերու, հրասանդերու, փոսերու դէմ, ճամբայ մը բանալու համար: Կէս ժամ վերջը գերմանական երկու զօ-րախումբեր յառաջ խաղացին, մինչ թնդանօթները կը շարունակէին որոտալ: Ֆրանսական թնդանօթները կրակ բացին եւ լուսթեան դատապարտեցին քա-նի մը գերմանական մարտկոցներ, բայց գերմանական կրակը կը շարունակ-ուէր: Միեւնոյն ատեն ֆրանսական հետեւակազօրքը գնդացիրի եւ հրասանդի կրակ կը տեղար: Ի վերջոյ Գերմանները հարկադրուեցան քաշուիլ: Այս երկու յարձակումներն ալ կ'ապացուցանեն թէ թշնամին ինչ մեծ զոհողութիւններ կատարելու հարկադրուած է, ընդհանուր յառաջխաղացութիւն մը կատարե-լու համար: Մասնագէտներու կարծիքով, բոլորովին անկարելի չէ որ գեր-մանական բանակը մեծ յարձակողականի մը ձեռնարկէ Մաժինոյի գծին դէմ:

*** Անգլիոյ ծովային եւ օդանաւային նախարարութիւնները պաշտօնա-պէս հաստատեցին թէ գերմանական սուզանաւ մը ընկղմած է «Վէքլայթ» շո-գենաւը (5028 թոն), բայց իր կարգին խորտակուած՝ անգլիական օդանաւերու կրակէն: Անգլիական շոգենաւին նաւաստիները փրկուեցան իտալական նաւի մը կողմէ, իսկ գերմանական սուզանաւին ողջ մացած նաւաստիները՝ Անգլիա-ցիներու կողմէ: Շատ բուռն հանդամանք ունէր սուզանաւին եւ անգլիական օդանաւին կռիւը: Կը հաստատուի թէ նոյն օրը կորսուեցաւ նաեւ ուրիշ անգլիական նաւ մը, 4450 թոն, Սկովտիոյ բացերը: Երրորդ անգլիա-կան փոխադրանաւ մը եւս ընկղմած ըլլալով, 16 նաւաստիներ ազատարար մակոյկ մը նստան, սակայն ցամաք հասնելու համար կէս մղոն մնացած էր, երբ ալիքները քշեցին տարին ամէն բան: Կորսուած է նաեւ անգլիական փոքր նաւ մը, 1487 թոն, որմէ լուր չկար քանի մը օրէ ի վեր: Յունական շոգենաւ մը, 4537 թոն, խորտակուեցաւ Անգլիոյ բացերը:

*** Պալքանեան խորհրդաժողովին մասնակցող Թուրք խմբագիրները Փա-րիզ պիտի հասնին փետրուար 7ին, այցելելու համար Մաժինոյի գիծը, համա-ձայն մասնաւոր հրաւէրի մը:

«Միւթեվէլլի» մը Բերայի ազգ. հաստատութեանց համար

Պոլսոյ «Արեւելք» թերթին մէջ կը կարդանք (25 Յունուար).—

Պ. Դաւիթ Եըլմազ, որ նախապէս իր թեկնածութիւնը դրած էր Պէյօղլուի միակ միւթեվէլլիութեան պաշտօնին, այս առաւօտ Պէյօղլուի Թաղ. Խորհրդարանը ներկայանալով, յայտնած է թէ միակ «միւթեվէլլի» նշանակ-ուած է: Ասոր վրայ, Խորհրդարան հաւաքուեցան Պէյօղլուի Թաղ. Խորհուր-դի անդամները, որոնց Պ. Դաւիթ Եըլմազ ցոյց տուաւ էվգաֆի տեսչու-թեան կողմէ իրեն եւ Պէյօղլուի Թաղ. Խորհուրդին ուղղուած պաշտօնա-թուղթերը, որոնցմէ առաջինը, ուղղուած Պ. Դաւիթ Եըլմազի, կ'իմացնէր թէ Պէյօղլուի եկեղեցիին եւ անոր վաղֆներուն միակ միւթեվէլլի նշանակ-ուած է, իսկ Բ.ը՝ ուղղուած Պէյօղլուի Թաղ. Խորհուրդին, այս պարագան հաղորդելով, կը հրաւիրէր զինքը փոխանցումը կատարել:

Կ'իմանանք թէ, այս առթիւ երկուստեք սիրալիր տեսակցութիւն մը ու-նեցած են եւ կարծիքի փոխանակութիւններէ վերջ ընդունած են որ հետ-զհետէ կատարուի շարժուն եւ անշարժ գոյքերու կանոնաւոր ցուցակագրու-թիւնը եւ ըստ այնմ փոխանցումը, որպէսզի այս փոխանցման առթիւ ո եւ է ցնցում չկրեն թաղին շահերը եւ լաւագոյնս պաշտպանուին անոնք:

*** Գատըգիւղի էվգաֆի տեսչութիւնը, նոր ազդով մը, մինչեւ 31 Յուն-ուար միակ միւթեվէլլիութեան թեկնածու ներկայանալ կը հրաւիրէ Գան-տիլլիի Ս. Առաքելոց, Գուզկունճուքի Ս. Լուսաւորիչ, Գարթալի Ս. Նշան, Պէյքոզի Ս. Նիկողայոս եկեղեցիներուն համար:

ԽՄԲ.— Այս «միւթեվէլլի»ն (հոգաբարձու), Դաւիթ Եըլմազ (անյաղթ!), այլ անուամբ Սավուլեան, որ Պոլսոյ ամէնէն հարուստ կեդրոնին Թաղ. Խորհուրդին եւ հոգաբարձութեան տեղը կ'անցնի.

Քանի մը տարի առաջ, ինքն էր որ գլուխը անցաւ նոր շարժումի մը, «Թիւրք-Կրէկորիէն», իբրեւ ծրագրի առաջին նպատակ ընտրելով լուծել փոքրամաս-նութիւնները, փակել անոնց դպրոցները եւն.:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

1940Ի ՆՈՐ ԶՕՐԱԺՈՂՈՎԸ տեղի պիտի ունենայ մօտերս: Այս զօրակոչին ենթակայ են 1919 յուլիս 1էն 1919 դեկտեմբեր 31 ծնած երիտասարդները, այդ թուականներն ալ մէջն ըլլալով:

Ո՞ւրկէ եկած ուռուկ բառը

Ե.

Նախ հաւաքենք տրուած ախտա-բանական հին բացատրութիւնները.—

1.— Հայկազեան բառարանին հե-ղինակները կը կարծեն թէ ուրուկ կը նշանակէ «որպէս թէ ունող զեռ կամ զայրուք ցաւ»: Ուրկէ՞ կը հետեւցնեն այսպէս, — չեմ գիտեր: Արդեօք նը-մանութի՞ւն մը կը տեսնեն այրուք եւ ուրուկ բառերուն միջեւ: Ճիշդ է թէ prurit (եռք) կ'ունենան սիֆիլիզի եւ բորոտութեան ենթակաները, բայց Մխիթարեաններու բացատրութիւնը գոհացուցիչ չի թուիր ինծի: Նոյնիսկ կ'ենթադրեմ, թէ անոնք ուրուկնե-րուն եռք կը վերագրեն այն պատճա-ռով որ ուրկութիւնը կը չփոթեն քո-սին հետ: Այս սխալը կ'ընեն, անխը-տիր, Հ. Միքայէլ վարդ. Ջամչեան՝ իր Քերականութեան կցած բառարա-նին մէջ, Լուսինեան՝ գրելով ladre — ուրուկ — ույուզըու, նոյնիսկ բծա-խնդիր Նորայր Բիւզանդացի՝ որու համար հոմանիչ են բորոտ — ուրուկ — գողի — ույուզըու բառերը:

2.— Վիքթոր Լանկլուա, երբ ֆը-րանսերէնի կը թարգմանէ Փաւստոս Բիւզանդը եւ Մովսէս Խորենացին, ուրկանոցը կը հասկնայ léproserie, իսկ ուրկութիւնը՝ éléphantiasis: Բասմա-ջեան եւս ուրկութիւնը կը թարգմանէ éléphantiasis (տեսնել ՀԱՑ-ԲՈՅԺ, թիւ 50 եւ Ամիրտովլաթի «Անգիտաց Անպէտ» հատորին կցուած բառարա-նը):

Ուրկէ՞ կը հետեւցնեն թէ ուրկու-թիւնը եղեփանտական ախտն է, — կ'ենթադրեմ որ համդիտութիւն մը կը տեսնեն ուրուկ եւ ուռուկ բառե-րուն միջեւ, ու նկատելով որ «եղե-[illegible] éléphantiasis [illegible] léontiasis [illegible] urémie [illegible] éléphantiasis [illegible] léontiasis [illegible] (Hist. Naturelle de la Santé et de la

Maladie, Գ. հատոր, էջ 268), թէ գր-չագիրի սխալով մը «առիւծական» կամ «փղական» ախտ կոչուած է այն գարշելի հիւանդութիւնը, որ տա-րածուած էր Նեղոսի ափերուն վրայ, Եղեփանտին եւ Լէոնտապոլիս քա-ղաքներուն մէջ, փոխանակ կոչելու Եղեփանտինի կամ Լէոնդապոլիսի ախտ, ինչպէս սիֆիլիզը նախապէս կը կոչուէր «Նափոլիի ախտ», անու-նովն այն քաղաքին ուր վարակուած էին ֆրանսացի զինուորները: Թէ ի՞նչ Եղեփանտինի կամ Լէոնտապոլիսի քաղաքներու վարակիչ գարշելի ախ-տը, թերեւս «Եգիպտոսի կեղը», ինչ-պէս կ'անուանէ Աստուածաշունչը, թերեւս սիֆիլիզը, որով վարակուե-ցան հռոմէական զինուորները, — ա-տիկա քննելը դուրս է մեր նիւթէն: Կը բաւէ միայն ըսել թէ ուռուցիկ, փիղի ոտքերու պէս պայթելու աստի-ճան ղանդուած չինող հիւանդութիւն մը չէր, ուրեմն ուրուկ երբեք: Ար-դէն, եթէ եղեփանտական ախտը եւ ուրուկը նոյն հիւանդութիւններն ըլ-լային, Խորենացի պիտի չուզէր յիշել այդ հիւանդութիւնները զատ զատ (կարդալ Գիրք Բ. Գլ. Կ., Գլ. ՁԳ. եւ Գիրք Գ. Գլ. Ի.):

3.—Մխիթար Գօշի հետեւելով, սո-վորութիւն դարձաւ հոմանիշ նկա-տել ուրկութիւնը եւ գողութիւնը (ճիշդ է թէ կանոնագիրքն ալ կը յի-շատակէ այդ բառը): Նախ գողու-թիւն բառին իմաստն ալ վիճելի է եւ տակաւին անծանօթ: Այնպէս որ չենք կրնար անծանօթով բացատրել ուրիշ անծանօթ մը: Այս առթիւ, սակայն, կ'ուզեմ դիտել տալ, որ գողի եւ գո-ղութիւն բառերը ոսկեդարեան չեն, երբեք գործածուած չեն Հայերէն Աստուածաշունչին եւ Ե. դարու գը-րականութեան մէջ: Ինծի այնպէս կը թուի թէ աղաւաղուած, ռամկօրէնի վերածուած բառեր են ատոնք: Արդ, Մխիթար Գօշի մէջ [illegible]

[illegible]

Գողի = Ցող:

[illegible]

4.— [illegible]

5.— [illegible]

Տ. ՆԱՐԹՈՒՆԻ

«Հայոց կուսամէ բաւղէ գոլպայ թող ճուսեն»

ՊՈԼԻՍ, [illegible] « Ցառաջ». [illegible] (20 [illegible]

[illegible]

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

35 — 48 ՏԱՐԵԿԱՆՆԵՐՈՒ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԼԻՈՆ, 29 յունուար (Ցառաջ). — 35 — 48 տարեկաններու [illegible]

[illegible]

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐԸ ԼԵՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

[illegible]

Թորգոմ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆԻ ՅՈՒՇԱՏԱՆԻ

[illegible]

ՌԱՖՖԻ ՄԱՍԻՆ

[illegible]

ՀԱՅ ՁԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՀՌՈՄ, 29 Յունուար.— [illegible]

ՄԻՆՉԵՒ ԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՀԱՅԵՐ [illegible] «ՅԱՌԱՋ» [illegible]

Ա. ՉԻՒԼԱՆՏԱՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ — ՆՈՐ ՄԱՏԵՆԱՆԵՐ

[illegible] 30 Rue Lucien Perquel, Montmorency (S. et O.) [illegible] 46, Rue Richer, Paris (9):

Հողագործութեան տագնապը

[illegible]

Զանազան լուրեր

[illegible]

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A — DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ
3
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI
3 Février
1940

ԺԵ. ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4263 Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Ի՞նչ լոյս պիտի ծագի Պալքանեան ժողովէն

Իտալիա կ՚ընդդիմանայ ռուսական յառաջխաղացութեան

Պալքանեան խորհրդաժողովին առաջին նիստը գումարուեցաւ երէկ, ուրբաթ, Պելկրատի մէջ: Այս անգամ խորհրդաժողովը բացառիկ հանգամանք ունի եւ կրնայ վճռական ազդեցութիւն գործել պատերազմի ընթացքին վրայ: Այս պատճառով բազմաթիւ օտար դիւանագէտներ եւ թղթակիցներ գացած են Եուկոսլաւիոյ մայրաքաղաքը:

Ժողովին կը մասնակցին Եուկոսլաւիոյ, Ռումանիոյ, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ արտաքին նախարարները, բազմաթիւ խորհրդականներով եւ մասնագէտներով: Չորս ալ անդամ են Պալքանեան Միութեան, բայց պատերազմը լայն ճեղքեր բացած է անոնց տեսակէտներուն միջեւ: Այսպէս, Թուրքիա ամէն բանէ առաջ կ՚ուզէ պալքանեան աւելի լայն ճակատ մը կազմել, մէջն առնելով Պուլկարիան եւ Հունգարիան: Բայց այս երկու երկիրները կը նախընտրեն չէզոք մնալ, որովհետեւ հողային պահանջներ ունին մասնաւորապէս Ռումանիայէն: Դաշնակիցները եւ Գերմանիա լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւին անցուդարձին, իսկ Իտալիա բացորոշապէս կը հասկցնէ թէ պիտի չհանդուրժէ որ խախտի հարաւ-արեւելեան Եւրոպայի հաւասարակշռութիւնը կամ վնասեն իր ազդեցութեան:

Թուրքիոյ արտաքին նախարարը, Սարաճօղլու, Պելկրատ երթալէ առաջ Սոֆիա իջնելով, մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պուլկարիոյ վարչապետին հետ: Մինչեւ Պելկրատ իրեն կ՚ընկերանար Պ. Մէթաքսաս, Յունաստանի վարչապետը, որ միեւնոյն ատեն արտաքին նախարարն է: Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ՚ընծայեն Սարաճօղլուի եւ Պուլկարիոյ վարչապետին տեսակցութեան: Թուրք նախարարին նպատակն էր վերջին փորձ մը կատարել, որպէսզի Պուլկարիան ալ միանայ պալքանեան ճակատին, կամ գոնէ գործակցի տնտեսական գետնի վրայ: Տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ Սոֆիայի կայարանին մէջ, ուր կառախումբը կանգ առաւ 40 վայրկեան:

Սարաճօղլու Պոլսէն մեկնելէ առաջ յայտարարած է թէ իր երկիրը չէզոք չէ, թէեւ պատերազմէն հեռու կը մնայ: «Այս չի նշանակեր թէ Թուրքիա կրաւորական դիրք մը պիտի բռնէ, որովհետեւ իր բոլոր ճիգերը կը ձգտին կանխել պատերազմին ծաւալումը: Մենք որ եւ է գաղտնի համաձայնութիւն կնքած չենք եւ եթէ մեր վրայ չյարձակին, մեր քաղաքանութեան նպատակը պիտի ըլլայ թոյլ չտալ որ մեր երկիրը պատերազմին մէջ խրի»:

*** Խորհրդաժողովին գումարումէն մէկ օր առաջ, Պելկրատի «Փոլիթիքա» թերթին Հռոմի թղթակիցը երկար թղթակցութիւն մը հրատարակեց, պարզելով Իտալիոյ տեսակէտները, «մասնաւոր արտօնութեամբ»: Ահաւասիկ այդ նամակին ամփոփումը.

— «Իտալիա բացորոշապէս հասկցուցած է գերմանական կառավարութեան թէ պիտի ընդդիմանայ որեւէ խորհրդային յարձակման դանուբեան աւազանին եւ Պալքաններու մէջ: Իտալական քաղաքականութիւնը հիմնուած է կարգ մը սկզբունքներու վրայ որոնք չեն կրնար մէկդի դրուիլ: Իտալիա կ՚ուզէ պաշտպանութիւն Հունգարիոյ, Եուկոսլաւիոյ եւ առհասարակ ամբողջ Միջերկրականի համար, քանի որ Անգլիա վճռած է պատերազմը շարունակել մինչեւ ծայրը: Տարակոյս չկայ թէ գերմանական կառավարութիւնը նկատի առած է իտալական տեսակէտը»:

Թղթակիցը յետոյ կը պարզէ Իտալիոյ դիրքը, հիմնուելով «Իտալացի ձեռնհաս անձնաւորութեան մը» յայտարարութեանց վրայ.

— Տարակոյս չկայ թէ Իտալիա եւ Եուկոսլաւիա կ՚ուզեն որ բարւոքին Ռումանիոյ եւ Հունգարիոյ յարաբերութիւնները, իբրեւ հիմնական խնդիր մը պալքանեան-դանուբեան կացութեան մէջ: Եուկոսլաւիա, ինչպէս Իտալիա ջանքեր թափած է այս ուղղութեամբ: Ամէն պարագայի մէջ, թէեւ հրաշքներ չեն կրնար սպասուիլ այս խորհրդաժողովէն, կարեւոր արդիւնք մը ձեռք ձգուած պիտի ըլլայ, եթէ բոլոր շահակից պետութիւնները վճռապէս որոշեն պահպանել խաղաղութիւնը իրենց սահմաններուն մէջ: Պալքանեան խորհրդաժողովը պիտի ցուցնէ այդ պետութեանց եւ Իտալիոյ քաղաքականութեան ներդաշնակութիւնը: Մնաց որ, այդ ներդաշնակութիւնը չի կրնար կասկածելի ըլլալ, նկատի առնելով Եուկոսլաւիոյ եւ Իտալիոյ սիրալիր յարաբերութիւնները: Պէտք չէ մոռնալ որ Իտալիա նոյնպէս սերտ յարաբերութիւններ կը պահէ պալքանեան եւ դանուբեան միւս պետութեանց, եւ առաջին հերթին Հունգարիոյ հետ: Թերեւս աւելի բուական չէ դէպքերու ընթացքը սպասովելու համաձայն Իտալիոյ բաղձանքներուն, որովհետեւ ուրիշ տարրեր ալ կ՚ազդեն այս կացութեան վրայ: Ահա թէ ինչու Իտալիա, հակառակ իր յստակ եւ անկեղծ քաղաքականութեան, պիտի սպասէ մշտարթուն, բայց ամենամեծ գոհունակութեամբ պիտի ողջունէ որ եւ է ամրապնդում հարաւ-արեւելեան Եւրոպայի կացութեան մէջ»:

Իրազեկ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ Հունգարիոյ արտաքին նախարարին եւ կոմս Չիանոյի վերջին տեսակցութեան ատեն, համաձայնութիւն մը կնքուած է որով Իտալիա պիտի օգնէ Հունգարիոյ, եթէ այդ երկիրը համայնավարական սպառնալիքի մը առջեւ գտնուի: Միեւնոյն ատեն համաձայնութիւն գոյացած է որ յետաձգուին Հունգարիոյ հողային պահանջները, յանուն ընդհանուր խաղաղութեան:

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ նոր ցնցումներ զգացուեցան Ծ. Գարահիսարի եւ Կիմիւշխանէի մէջ, փետրուար 1ին, ինչպէս կը հեռագրեն Անգարայէն: Մարդկային կորուստ չկայ:— Նոյն օրը ցնցումներ պատահեցան նաեւ Յունաստանի, Ռումանիոյ եւ Իտալիոյ մէջ: Պուքրէշի մէջ ցնցումները տեւեցին կէս ժամ, բայց զօրաւոր չըլլալով, վնաս չպատահեցաւ: Սելանիկի մէջ փլան կարգ մը շէնքեր:

ՊԱՐԵՆԱՏՈՄՍ հաստատելու խնդիրը լրջօրէն կ՚արծարծուի տեղական թերթերուն մէջ: Մասնաւորապէս կ՚առաջարկուի պարենատոմս հաստատել շաքարի, սուրճի, իւղի, խմորեղէններու եւ օճառի համար: Սէնի նահանգային ժողովը նահանգապետութեան հաղորդեց բանաձեւ մը, որ կ՚առաջարկէ անյապաղ պարենատոմս հաստատել վերոյիշեալ նիւթերուն համար:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ բազմաթիւ կառախումբեր պիտի ջնջուին փետրուար 12էն սկսեալ, մասնաւորապէս խնայելու համար ածուխը, որուն փոխադրութիւնը մեծ դժուարութեանց կը հանդիպի պատերազմէն ի վեր: Անգլիա չի կրնար ժամանակին հասցնել ապսպրանքները, իսկ Գերմանիա, որ գլխաւոր հայթայթիչն է, նոյնպէս ի վիճակի չէ, տրամադրելի վակոն չունենալով:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՀՐՁԻԳ ՌՈՒՄԲԵՐ ԱՆԳԼ. ՆԱՒԵՐՈՒ ԴԷՄ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (155րդ օր).— Զեկոյց թիւ 301, փետրուար 1, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք: Զեկոյց թիւ 302, իրիկուն.— Օրը հանդարտ անցաւ ընդհանուր ճակատին վրայ: Հրաձգութիւն գետնափոր դիրքերէ, երկու կողմէն ալ, Հռենոսի վրայ:

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ երկու չէզոք նաւեր պայթելով ընկղմեցան առջի օր: Մարդկային կորուստ՝ 15 հոգի: Նաւերէն մէկը նորվեկեան է, 1650 թոն, որ խրեցաւ Սկովտիոյ ջուրերուն մէջ, երբ Իրլանտա կ՚երթար: Տասնըմէկ նաւաստիները փրկուեցան: Միւսը դանիական շոգենաւ մըն է, 2121 թոն, որ ական մը զարնուելով ընկղմեցաւ Անգլիա գացած ատեն: Նաւաստիներէն ութը փրկուեցան, 15ը կորսուեցան:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, հրձիգ ռումբեր եւ «հարիւրաւոր նետերու նմանող բան մը» արձակուեցան անգլիական ձկնորսանաւի մը դէմ, գերմանական ջրօդանաւերու կողմէ, հրդեհ յառաջ բերելով: Յունական շոգենաւ մը, «Էլլի», 2000 թոն, խրեցաւ անգլիական ջուրերուն մէջ, բեկորներու կամ ժայռի մը զարնուելով: Քսանըերկու նաւաստիները փրկուեցան: Դարձեալ անգլիական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ հրձիգ ռումբեր անգործածելի դարձուցին 4364 թոննոց բրիտանական նաւի մը մեքենաները, գերմանական օդանաւի մը կողմէ: Արձակուած ռումբերէն սպաննուեցաւ շոգենաւին թնդանօթաձիգը: Նաւը ընկղմեցաւ, եւ 11 նաւաստիներու դիակները գտնուեցան ջուրերուն մէջ:

*** Փարիզի ամերիկեան դեսպանը Ուաշինկթըն հրաւիրուեցաւ, տեղեկութիւններ հաղորդելու համար Եւրոպայի կացութեան մասին: Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ՚ընծայեն այս իրողութեան, մանաւանդ որ միեւնոյն ատեն Ուաշինկթըն կը գտնուի Լոնտոնի ամերիկեան դեսպանը: Փարիզի դեսպանը մասնաւոր յայտարարութեամբ մը հաստատեց թէ Ուաշինկթըն հրաւիրուած է: Դեսպանը պիտի մեկնի այսօր, օդանաւով, եւ պիտի վերադառնայ խորհրդակցութենէն անմիջապէս վերջը:

*** Նախարարական խորհուրդը նիստ գումարեց պատերազմական նախարարութեան մէջ, լսելու համար Պ. Տալատիէի զեկուցումը դիւանագիտական եւ զինուորական կացութեան մասին:

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ֆինլանտա պատրաստ է բանակցելու

-Ֆինլանտայի խորհրդարանին յետաձգման առթիւ, նախագահ Քալլիօ ճառ մը խօսելով, ռուսական արշաւանքը կոչեց «բարբարոսական եւ անիմաստ յարձակում մը, որ պատճառ կը դառնայ անմեղ քաղաքացիներու կորուստին: Այս պատճառով, մենք պատրաստ ենք բանակցելու պատուաւոր հաշտութեան մը համար»:

Նախագահը գովեց Ֆինլանտայի ժողովուրդին միութիւնը եւ քաջութիւնը, շնորհակալութիւն յայտնեց Ազգերու Դաշնակցութեան եւ բոլոր այն ազգերուն որ կ՚օգնեն, բայց շեշտեց թէ անհրաժեշտ է նոր օգնութիւններ հասցնել: Մասնաւորապէս գովեց շուէտացի կամաւորները, որոնք Ֆինլանտա հասած են կազմ եւ պատրաստ:

Ֆինլանտական ամէնէն կարեւոր ճակատին հրամանատարն ալ յայտարարեց թէ պէտք ունին ոչ միայն զինական եւ նիւթական օգնութեան, այլեւ զինուորի, յաջողութեամբ վարելու համար պատերազմը:

*** Ֆինլանտական վերջին զեկոյցին համաձայն, ֆին զօրքը առջի օր առաջին անգամ հանդիպեցաւ ռուսական լաւագոյն զօրքին, որ եկած էր Սիպերիայէն, եւ յաջողեցաւ ետ մղել զայն: Երկու հարիւր Ռուսեր սպաննուեցան, նոյնքան վիրաւորուեցան եւ շատեր ալ գերի բռնուեցան: Կարմիր զօրամասը, որ կը բաղկանար 600 հոգիէ, յարձակեցաւ երեք տարբեր կէտերու վրայ, հիւսիսային կեդրոնական ճակատին վրայ: Ռուսերը կորսնցուցին նաեւ ինը հրասայլեր: Նոյն աղբիւրին համաձայն, սրբուած է Սիպերիայէն փոխադրուած դահուկաւորներու վաշտ մը:

*** «Տէյլի Մէյլ» կը գրէ թէ Սթալին լրջօրէն կը կասկածի իր հրամանատարներուն հաւատարմութենէն, եւ չի հաւատար անոնց տեղեկագիրներուն: Իսկ «Փառի Սուար» կը պատմէ թէ մարաջախտ Վորոշիլով ճակատ երթալէ եւ վերադառնալէ վերջ, երբ զեկուցում կուտար Սթալինի, այս վերջինը յանկարծ խօսակցութեան նիւթը փոխելով, հարցումներ ուղղեց Կովկասի մասին, ուր կ՚ըսեն թէ Չեկան այժմ զբաղած է կասկածելիները եւ անբաղձալիները ցուցակագրելով:

— «Անշուշտ Սթալին խորապէս ազդուած է Մօտաւոր Արեւելքի մեր պահակազօրքերուն զօրացումէն: Միւս կողմէ ռումինական բազմաթիւ տեղեկագիրներ կը յայտնեն թէ կապեր եւ մեղսակցութիւններ երեւան հանուած են Միջերկրականի աւազանը դաղթած Չէրքէզներուն եւ Բաղուի ու հարեւան շրջաններու իրենց ընտանիքներուն միջեւ»:

Համայնավար ներկայացուցիչներու անկումը

Երեսփ. ժողովի առաջին օրուան նիստին մէջ, նախագահը կարդաց վարչապետին մէկ նամակը, որ կը խնդրէր որոշում տալ համայնավար ներկայացուցիչներու պաշտօնանկութեան մասին: Այս առթիւ կը յիշէր թէ եօթը համայնավար երեսփոխաններ դուրս կը մնան այս տրամադրութենէն, հրապարակաւ խզած ըլլալով իրենց կապերը Գ. Միջազգայինի հետ:

Տասնըմէկ հոգինոց յանձնաժողով մը պիտի կազմուի, այս խնդիրը քննելու եւ վերջնական որոշում տալու համար, չորեքշաբթի օր: Նոյն օրը Ծերակոյտին նախագահն ալ կարդաց Պ. Տալատիէի երկրորդ նամակը, որ կ՚առաջարկէր հաստատել ծերակուտական Մարսէլ Քաշէնի պաշտօնանկութիւնը: Յանձնախումբ մըն ալ այս հարցին համար պիտի կազմուի:

*** Պ. Մարքէ, Պորտոյի քաղաքապետ երեսփոխանը, առաջարկեց գաղտնի նիստ մը գումարել, քննելու համար քաղաքական եւ զինուորական կացութիւնը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Խ. Միութիւնը ռազմագիտական երկաթուղիներ կը շինէ Կովկասի մէջ

Մոսկուայի անթելը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Կովկասի մէջ բացուելիք նոր երկաթուղիներու մասին, Անդրկովկասի եւ Խ. Ռուսիոյ կեդրոնական վայրերու հետ տնտեսապէս եւ ռազմագիտօրէն աւելի ուժեղացնելու համար հաղորդակցութիւնը.—

Ռուսիայէն Հիւսիս. Կովկասով — Գրոզնի — Դերբենդ — Բագու տանող հին երկաթուղին ներկայիս բոլորովին անբաւարար կը համարուի: Այս պատճառով Արմաւիրէն Սեւծովեան գիծը, դէպի Տուապսէ — Սոչի կը կառուցուի զուգընթաց գիծ մը եւս: Այս գծին կը միանայ Տիխորեցկայա — Կրասնոդար (Եկատերինոդար) գիծը: Աշխատանքները յառաջ կը տարուին շոգեպինդ եւ պիտի աւարտին 1940 — 41ին:

Այս նոր երկաթուղիները հնարաւորութիւն կուտան Դոնի եւ Վոլկայի նահանգները Սոչի — Սուխում գիծով ուղղակի կապելու Թիֆլիսի հետ, փոխանակ Հիւսիս-Կովկասեան երկայն գիծով, դէպի Դերբենդ-Բագու:

Միաժամանակ սկսած են նոր երկաթուղի մը կառուցանել Բագուէն դէպի Իրան, ինչպէս նաեւ Թիֆլիսէն դէպի Թուրքիոյ սահմանը: Այս նոր գիծերով Անդրկովկասեան երկաթուղիներու ցանցը կը տարածուի Կասպից ծովէն Ջուլֆա — Նախիջեւան ուղղութեամբ դէպի Խորհրդային — Թրքական սահմանը, Աճարիոյ վրայէն մինչեւ Սեւ ծով, իբրեւ իրենց նաւահանգիստ-կեդրոն ունենալով Պաթումը: (Պոսլետնիա Նովոստի):

Ռուսիա ցորեն չի տար Թուրքիոյ

Թուրքերէն «Թան» կը հրատարակէ Կարսի իր թղթակցին հետեւեալ գրութիւնը (18 յունուար).—

Հինէն ի վեր Խորհրդային Ռուսիան կը հայթայթէր մեր Արեւելեան նահանգներուն անհրաժեշտ ցորենը: 22 օգոստոս 1938ին 7 վակոն ցորեն ապսպրուեցաւ, ամբողջ փոխարժէքը կանխիկ վճարելով: Երկու վակոնը եկաւ, բայց մնացածները չեկան մինչեւ այսօր: Եղած դիմումին վրայ Ռուսերը պատասխանեցին թէ մնացեալ յանձնառութիւնները կրնան կատարել միայն հինգ ամիս վերջը, ան ալ երբ ընդունուի հարիւրին 33ի յաւելում մը գինին վրայ: Այս կացութեան առջեւ, կարգ մը թուրք վաճառականներ որոշած են դատարան դիմել՝ իրենց դրամը ազատելու համար:

Հակառակ անոր որ կարելի է ուրիշ տեղերէ ցորեն ճարել, պարզապէս վարժութեան հետեւանքով մեր վաճառականները Ռուսիոյ կապուեցան: Հետեւանքն այն եղաւ որ, ցորենի նեղութիւն սկսած է Արեւելեան նահանգներու մէջ: Արդէն, խորհրդային անթելը հինգ ամիս առաջ հաղորդած էր այս պարագան, բայց մեր վաճառականները չէին հաւատացած թէ այս պիտի ըլլայ գործին վախճանը:

Գերմանիա երկու միլիոն թոն ձէթ կը սպասէ Ռումանիայէն

«Թայմզ»ի Պուքրէշի թղթակիցը կը գրէ թէ գերմանեւռումանական վերջին պայմանագրով ամսական 114.000 թոն ձէթ կը սպասուի Ռումանիայէն, առաւել 260.000 թոն՝ յետնեալ պահանջէն եւ 250.000 թոն ալ Շքոտայի զինագործարաններուն համար, ուրեմն տարեկան աւելի քան՝ երկու միլիոն թոն, մօտ 4.500.000 թոն յաւելուածական մթերքի մը վրայ: Տակաւին չի գիտցուիր թէ Գերմանիա նոր յաւելումներ պիտի պահանջէ՞: Ամէն պարագայի մէջ, թղթակիցը դիտել կուտայ թէ ներկայիս խնդիրը «ակադեմական» վիճակի մէջ կը գտնուի: Մինչեւ հիմա միայն 60.000 թոն ձէթ հասած է Գերմանիա դեկտեմբերին, եւ կը կարծուի թէ յունուարին գումարը պիտի չանցնի 20.000 թոնը, որովհետեւ Լեհաստանի ռուսական մասին երկաթուղին խաթարուած է, իսկ հունգարական մասին մէջ վառելանիւթի նուազութեան պատճառով օրը երեք կառախումբ կը բանի, իւրաքանչիւրը 25 վակոն: Մնաց որ, եթէ այս դժուարութիւնները հարթուին մէկ-երկու ամսէն, տակաւին կասկածելի է որ Գերմանացիները յաջողին աւելցնել իրենց ձէթի բաժինը, որովհետեւ ոչ Իտալիա, ոչ ալ Դաշնակիցները կը հանդուրժեն որ իրենց բաժինը պակսի: Իտալիա կ՚ուզէ որ իր 650.000 թոնը բարձրանայ մէկ միլիոնի: Կ՚ըսուի թէ Գերմանիոյ պատուիրակը, Տոքթ. Քլոտիուս, այս հարցի մասին կը բանակցի Հռոմի մէջ:

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակիցն ալ իր կարգին կ՚իմանայ թէ Գերմանիա կարելի ճնշումը կը բանեցնէ Ռումանիոյ վրայ, որպէսզի առաւելագոյն քանակութեամբ ձէթ եւ հողագործական արտադրութիւններ ղրկէ: Մինչեւ անգամ կը հաւաստեն թէ Տոքթ. Քլոտիուս Պուքրէշ գտնուած ատեն ամէն միջոց փորձելով, յաջողած է ստիպել ռումանական կառավարութիւնը որ մէկդի դնէ ձէթի արտադրութեան սահմանափակումները: Ամէն պարագայի մէջ, Պուքրէշի պաշտօնական շրջանակները հաւաստած են թղթակցին թէ Ռումանիայէն Գերմանիա փոխադրելի ձէթի առաւելագոյն քանակութիւնն է տարեկան երկու միլիոն թոն: Իբրեւ ընդհանուր ուղղութիւն, Ռումանիա վճռած է ամէն բան փորձել, պատերազմէն խուսափելու համար: Ինչ որ ալ ըլլայ, եթէ Գերմանիոյ պահանջները ծայրայեղութեան հասնին, «Ռումանիոյ դիրքը այնքան ալ տկար պիտի չըլլայ»:

ՊԱՆՔ ՏԸ ՖՐԱՆՍԻ ընդհ. տնօրէնը ճառ մը խօսելով բաժնետէրերու տարեկան ժողովին մէջ, լաւատես յայտարարութիւններ ըրաւ ելեւմտական կացութեան մասին: Ըսաւ թէ որ եւ է խուճապ չծագեցաւ պատերազմի պատճառով, դրամատուները բաց մնացին, վճարումները կը կատարուին սովորականին պէս, սակարանը կը շարունակէ իր գործառնութիւնները: Պատերազմը պայթած ատեն Ֆրանսա ունէր կրկնապատիկ աւելի ոսկի պահեստ, բաղդատելով 1914ի հետ: Այս պահեստը, որ 87.264.000.000 ֆրանք էր 1938 դեկտեմբեր 31ին, բարձրացած էր 97.266.000.000 ֆրանքի, երբ տարին վերջացաւ: Շրջաբերութիւնը 108.779.000.000 ֆրանքէն (1938) բարձրացած էր 149.455.000.000 ֆրանքի՝ 1939ի վերջը: Դրամատան շահէն 47.335.000 ֆրանք յատկացուած է շահաբաժիններու վճարման:

Տիկին Ս. Բաբայեան

(1853 — 1940)

Յունուար 20ին կարճատեւ, բայց սրտի տանջալի հիւանդութիւնից յե֊տոյ 87 տարեկան հասակում վախճանեցաւ Տիկին Ս. Բաբայեանը, յայտնի բժշկապետ Աւետիք Բաբայեանի այրին՝ գորովալից մայր երեք տաղանդաւոր աղջիկների, որոնց անունները հանրածանօթ են Փարիզի հասարակութեան :

Տիկին Ս. Բաբայեանի մահով անհետանում է մի լուսապայծառ հոգի, օժտուած կորովով եւ պայծառատեսութեամբ, մի գաղափարապաշտ հայուհի, իսկական հայ մայր :

Հանգուցեալի մարմինը ամփոփուեցաւ իր ամուսնու կողքին, Սէտոնի գերեզմանատունը, յուղարկաւորութեամբ մի միայն իր հարազատների: Այդպէս է եղել իր վերջին կամքը:

Տիկին Ս. Բաբայեան այն հազուագիւտ Հայուհիներից էր, որոնք Արեւելահայոց մշակութային վերածնութեան շրջանին իրենց նուիրել են հանրային զարգացման գործին: Իր հիմնական ուսումը ստացել է Տփխիսում, անցնելով մասնաւոր դասընթացք ղեկավարութեամբ յայտնի պրօֆէսօր Տ. Փաբէրի: Դեռահաս աղջիկ, բացի իր մայրենի լեզուից, նա գիտէր վրացերէն, ռուսերէն, գերմաներէն եւ ֆրանսերէն:

Ամուսնութիւնից յետոյ Պետերբուրգի բժշ. Ակադեմիան աւարտած Բժ. Աւետիք Բաբայեանի հետ (Գիւմրեցի, այժմեան Լէնինական) ամուսինները ուղեւորւում ենՖերմանիա—Գոտայ քաղաքը: Այդտեղ Տ. Ս. Բաբայեանը մտնում է Kindergartnerienen Lehrerinen Seminar նշանաւոր մանկավարժ August Kolherի ղեկավարութեան տակ, ուսումնասիրում մանկապարտէզի գիտական եւ գործնական մասերը: Երկու տարուայ դասընթացքը աւարտելուց յետոյ, վերադառնում է Տփխիս եւ անմիջապէս ձեռնարկում գործի: Առաջին տարին մտցնում է Գայեանեան օրիորդաց դպրոցի տարրական դասարանները Ֆրէօբէլեան մանկական խաղեր եւ վարժութիւններ համար կիրակնօրեայ դասախօսութիւններ սարքում: Հետեւեալ տարին Տիկինը բաց է անում իր տան մէջ մանկապարտէզ իր աղջիկների եւ իր շրջանի երեխաների համար, բայց պահանջը այնքան մեծ է լինում, որ շուտով երեխաների թիւը հասնում է 70ի:

Տ. Ս. Բաբայեանի գլխաւոր նպատակն էր ժողովրդականացնել մանկապարտէզի գործը, հիմնել այդ տեսակի դպրոցներ վրացախօս հայկական թաղերում, աղքատ դասակարգի համար եւ վարժուհիներ պատրաստելով անցնել դէպի հայաբնակ գաւառական քաղաքները: Նա իր կորովի բնաւորութեամբ ներշնչում էր իր գաղափարները, որով հետզհետէ մեծ ոգեւորութիւն էր առաջ գալիս տիկնանց եւ օրիորդների մէջ: Ամէնքը յայտնում էին իրենց պատրաստակամութիւնը օժանդակելու մանկապարտէզների ժողովրդականացման գործին: Կազմւում է Ֆրէօբէլեան ընկերութիւն իր նախագահութեամբ: Իրենց անդամավճարներով և նուիրատուութիւններովբացեն անում Չըկինէց եկեղեցուն կից առաջին ժողովրդական մանկապարտէզը հայ չքաւոր երեխաների համար:

Այդ դպրոցը առաջինն էր ոչ միայն հայկական իրականութեան մէջ, այլ եւ միակը ամբողջ Կովկասում:

Ֆրէօբէլեան ընկ. անդամների համար նա սարքում էր դասախօսութիւններ մանկապարտէզների գիտական մասի վերաբերեալ և փորձնական դասեր էր տալիս ուսուցչուհիներին:

Տիկին Ս. Բաբայեանի գործունէութիւնը չի սահմանափակւում մանկապարտէզով: Նա անդամ էրԿանանց Բարեգործական ընկ. եւ յետագայում նախագահուհի: Ռուսդուն գործունէութիւն ունէր այդ ընկերութիւնը եւ իր օգնութիւնը հասցնում էր նմանապէս Յովնանեան եւ Գայեանեան օրիորդաց դպրոցների, որտեղից դուրս էին գալիս ուսուցչուհիներ ծխական դպրոցների համար եւ տնային վարժուհիներ: Ութսունական, իննսունական թուականներին Բաբայեանների տունը մի հաւաքատեղի էր ուր Պոլսից, Ռուսաստանից, Էջմիածնից հանրային գործիչներ, եպիսկոպոսներ, վարդապետներ հանդիպում էին ունենում տեղական գործիչների, ժամուլի ներկայացուցիչների եւ գրագէտների հետ, ուր ծածւում ու լուսաբանւում էին ազգային շատ խնդիրներ: Այդ ժողովների միշտ մասնակից էր Տիկին Ս. Բաբայեանը: Նրա հիւրընկալ դուռը միշտ բաց է եղել, օտար երկրներից եկած հանրային գործիչների առջեւ: Իր դէմքին վրայ ազնուական դրոշմ կար, իր բարեկիրթ եւ զուսպ բնաւորութեամբ հմայիչ տպաւորութիւն էր թողնում հիւրերի վրայ:

Տիկին Ս. Բաբայեան իր երեք աղջիկներին՝ Մարգարիտ, Արմենուհի եւ Շուշանիկ, մեծացրել է իր մանկական պարտէզում, իր կորովի կամքով, իր բարոյական էութեան բոլոր ոյժերով եւ զոհաբերութեամբ շարունակ հետեւել է նրանց կրթութեանը եւ գեղարուեստական զարգացմանը: Երաժշտական եւ նկարչական կատարելագործումը արտասահմանում, յամառ, սիստեմատիկ աշխատանքով նրանց մէջ հասցրել է արուեստի այն աստիճանին որ գեղարուեստագէտ ընտանիքի երեք քոյրերը պատիւ են բերում մեր ցեղին:

Հանգիստ ոսկորներուդ, ազնիւ Հայուհի եւ օրինակելի մայր :

Գ. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆՑ

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

27 Յունուար .— Առտու է, կազմ պատրաստ կ՚երթանք մարզադաշտին վրայ կատարելու մեր առօրեայ փորձերը: Մօտաւորապէս 600 հոգի, ժամը 8ին դաշտն ենք եւ զէնքերը երեքական (ֆէսօ) կը զետեղենք ձիւնին վրայ: Ամէն զինուոր պատրաստ իր զէնքի գլխուն կը սպասէ հրամանատարին «հանգիստ» բառին :

Միեւնոյն ատեն ցոյց տուի որ գրուած է թէ հպատակ չենք, թէեւ շատ մը հայ զինուորներ դիմում կատարած են անցեալ տարուընէ: Հրամանատարը կանչեց բոլոր «սէրժան»ները եւ ազդարարեց թէ այսուհետեւ ոչ ոք իրաւունք ունի զինուորներուն «դուն Ֆրանսացի ես, դուն Հայ ես» ըսելու: Մեզի ալ խրատներ տուաւ եւ բաժնուեցանք:— Թ. Ասատուրեան

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

Ուժերու կեդրոնացում

Եթէ խաղաղութեան ժամանակ որոշ չափով հասկնալի էր մեր հանրային եւ բարեսիրական կազմակերպութիւններու անջատ գործունէութիւնը, աններելի է ներկայ պարագաներուն մէջ:

Արդէն դէպքերու բերումով հրապարակին վրայ կը գործեն միայն քանի մը բարեսիրական կազմակերպութիւններ, եւ այսօր, աւելի քան երբեք անոնց համագործակցութիւնն ու աշխատանքներու կեդրոնացումը՝ ստիպողական անհրաժեշտութիւն մը դարձած է: Ուժերու այս կեդրոնացումը անհրաժեշտ է ոչ միայն վերին, ղեկավար տարրերու մօտ՝ աւելի կարեւոր իրաւունքներ հետապնդելու եւ պաշտպանելու համար, այլեւ մեր համեստ ու բարեսիրական մարմիններու մէջ, սկսելով Կապոյտ Խաչէն, Աղքատախնամէն, Տիկնանց Միութիւններէն եւայլն:

Մասնաւորապէս մարսիլահայ գաղութին մէջ գործող մարմիններն են, մարդասիրական դետնի վրայ, Կապոյտ Խաչը եւ Աղքատախնամը:

Այս երկու մարմինները եթէ իրենց ուժերը միացնելով աշխատին, վըստահ ենք թէ աւելի մեծ արդիւնք պիտի տան իրենց ջանքերը, առանց իրենց ուրոյն գոյութեան իրաւունքը կորսնցնելու :

Այդ զոյգ մարմինները, որ նոյն նպատակներուն կը ձգտին, կրնան փոխադարձ հասկացողութեամբ, շատ օգտակար ծառայութիւններ մատուցանել թէ մեր գաղութի կարօտ եւ թշուառ ընտանիքներուն, թէ հիւանդներուն եւ չքաւորներուն եւ թէ՝ կարօտ զինուորներու օգնութեան գործին: Փաստերը կը հաստատեն թէ ազգ. կեդր. վարչութիւնը եւ Առաջնորդարանը ամէն բարեացակամութիւն եւ գործակցութիւն ցոյց տըւած են այս զոյգ մարմիններուն: Առաջնորդարանը կեդրոն վայրի մէջ, սիրայօժար կը տրամադրուի իրենց ձեռնարկներու կազմակերպութեան և հաւաքոյթներուն: Ինչո՞ւ չօգտուիլ, եւ իրենց օժանդակութեան ձեռնարկները հոն կեդրոնացնելով, թշուառին եւ կարօտեալին օգնութեան համար, կեդրոնական ազգային տուն մը դարձնել հոն, ուր ո եւ է մէկը կարենայ իր ցաւերուն եւ կարիքներուն մխիթարութիւն եւ դարման գտնել: Նոյն իսկ, օգտուիլ բարեացակամ հայ բըժիշկներու պատրաստակամութենէն եւ դէթ շաբաթը 1 — 2 իրիկուն, չըքաւոր հիւանդներու խնամքի գործը վերսկսիլ: Քանի որ տրամադրելի տեղ կայ եւ պատրաստակամ հայ բըժիշկ մը կրնայ օգտուիլ :

Վստահ ենք թէ՝ այսպէս միացեալ ուժերով ձեռնարկ մը պիտի քաջալերուի եւ գնահատուի բոլորէն: Տրամադրելի եւ օժանդակ ուժեր չեն պակսիր: Կարեւորը զանոնք հաւաքել, միացնել եւ գործի մղելն է:

Քանի քանի հիւանդներ, չքաւորներ եւ թշուառներ կան, որ եղանակի խստութեանց ենթակայ, միջոցը չունին տուփ մը դեղ գնելու կամ ցաւի մը դարման ճարելու :

**Հարիւր նոր ծրարներ կը պատրաստուին Կապոյտ Խաչի կողմէ եւ մօտատենէն կը ղրկուին կարօտ զինուորներուն: Շնորհակալութեան եւ երախտագիտութեան ինչ յուզիչ նամակներ կը ստացուին այս առթիւ հայ զինուորներէն, ուղղուած մեր ժրաջան խաչուհիներուն:

Կ՚իմանամ թէ Բարեգործականի կեդրոնը մասնաւոր նամակներ ուղղած է իր մասնաճիւղերու վարչութեանց, իրենց «անդամ» եւ «ընկեր» զինուորներուն անունները ուղելով, անոնց նիւթական օժանդակութիւն ընելու համար: Իրենց յատուկ գործելակերպ: Աղքատին համար, թաղի մը դպրոցին օժանդակութեան, կամ չըքաւոր ընտանիքներու պզտիկներու հպատակութեան գործերուն համար եթէ դիմում կատարուի, ճամբան գըտած են մարդիկը, «այդ բանին համար պիւտճէ չունինք» կ՚ըսեն ու կ՚անցնին:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ինչպէս որ՝ արտասահմանի եւ զանազան երկիրներու մէջ ապրող մեր ժողովուրդին ընդհ. թիւը ենթադրութիւններով կազմուած է, մեր զինուորներու ընդհանուր թիւի մասին ալ ստոյգ տեղեկութիւններ կը պակսին: Շատեր 3—4000, ուրիշներ 5 — 6000 կը հաշուեն: Կարելի չէ՞ ճշգրիտ տեղեկութիւններ հաւաքել : Դժբախտաբար, շատ ցրուած շրջան մըն է Մարսէյլը իր արուարձաններով եւ դժուար է ստոյգ վիճակացոյց մը կազմել: Բայց հետեւեալ թիւերը ամենամօտ պատկերը կը ներկայացընեն մեր շրջանի զինուորագրեալներուն: (Այս թիւերուն մէջ չեն, վերջին անգամ կանչուած կապոյտ տետրակ ունեցողները եւ 1920ի դասուն վերաբերող զինուորագրեալները):

Այսպէս՝ Մարսէյլէն (քաղաքը) 500 զինուոր: Պօմոն - Սէն Ժիւլիէնէն 126, Սէն Ժէռոմ - Նօթրտամի շըրջանէն 120: Սէն Լու եւ շրջանէն 100 : Պուլվառ Օտտօ - Սէն Լուիի շրջանէն 78: Սէնթ Անթուան (Գամբանեը Փէրիէի) շրջանէն 75: Սէնթ Մարկրիթ՝ 27: Սէնթ Անթուան (Գամբանեը Ֆըրէզ)ի շրջանէն 23: Կարտանի շրջանէն 26: Էքսի շրջանէն 13: Սէնթ Անի շրջանէն 4: Լա Սիոթայէն 17: Թուլոնէն 13: Տրակինեանէն 27: Ավինեոնէն 34: Արլի եւ Սալէն տը Փռովի շրջանէն 13: Գումար՝ 1186, որ ամենամօտ պատկերը կը ներկայացնէ: Եթէ այս ընդհանուր թիւին վրայ աւելցնենք նաեւ մէկ երկու փոքր շըրջաններ եւ մոռցուածներ եւ կապոյտ տետրակ ունեցողներն ու յետաձգուածները որ կանչուեցան վերջին ամսուն, կլոր թիւով մը կրնանք ըսել թէ՝ Մարսէյլէն եւ շրջաններէն մեկնած զինուորներու ընդհանուր թիւն է 1500 հոգի:

Թղթակից

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՂԹԷՆ

115 ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ՍՈՐՎԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 29 յունուար .— Սիրելի «Յառաջ», մօտ հինգ ամիս զինուորութեան շրջան մը բոլորելէ վերջ, գործատիրոջս պահանջով իբրեւ մասնագէտ ազատ արձակուեցայ երեք ամսուան համար: Բնաւ չզգացի թէ ինչպէս անցան այդ ամիսները, շնորհիւ ընկերական այն մթնոլորտին, ուր օրուան ամէն ժամերուն, մարզանքի թէ քալելու, ռազմափորձի կամ հանգիստի ժամանակ, անպայման նիւթ մը ունէինք զրաղելու: Ամէնէն աւելի հայկական երգն էր որ մեր սպաներուն իսկ պնդումով, կը թնդար մեր երկրորդ հայրենիքի լեռներուն, դաշտերուն եւ քաղաքներու մէջ: Իսկ մեր վէրքերու սպեղանին՝ «Յառաջ»ը: Ահա այսպէս անցան իմ հինգ ամիսները ու յունուար 2ին արցունքը աչքերուս բաժնուեցայ սիրելի ընկերներէս :

Սէն Լու եմ նորէն, Մարսէյլի հայաշատ ու երբեմնի խանդավառ արուարձանը, որ իր ազգային, երիտասարդական եւ հայրենակցական միութիւններով նախանձելի դիրք մը ունէր ամէն ասպարէզի մէջ :

Ներկայիս լռած է չէն գիւղը: Մընացողները քաշուած իրենց պատեանին մէջ, իւրաքանչիւր ընտանիք իր ցաւը ունի: 92 երիտասարդ զինուորներ ունինք զանազան ճակատներու վրայ, ամէնքն ալ մէկէն մինչեւ չորս զաւակներու հայր: Այն սերունդն է որ հազիւ ազատած թրքական դժոխքէն, դառնութեան բաժակը քամած մինչեւ ցմրուր, այսօր նորէն նետուեցաւ կրակս, պաշտպանելու իր երկրորդ հայրենիքը: Վերջապէս ամէնքս ալ տունի մը մէկ հատիկ ճրագը :

Հակառակ այս անմխիթար կացութեան, կայ ուրիշ յուսադրիչ պարագայ մը: Շնորհիւ թաղականութեան, կանգուն կը մնայ ազգային դպրոցը: Մոռցուած չէ մայրենի լեզուն, 75 հայորդիներ հայերէն կը սորվին: Այս մարզին մէջ գնահատելի են Օր. Ս. Առաքելեանի թափած ջանքերը : Օրիորդը չորս տարիէ ի վեր կը պաշտօնավարէ թաղին մէջ, զոհ ձգելով բոլոր ծնողքները : Կայ նաեւ Պ. Ապօեանի անձնական դպրոցը, ուր մօտ 40 աշակերտներ Մեսրոպեան տառերը կը հեգեն:

Ահա այս աննպաստ պայմաններու մէջ անգամ Սէն Լուցին կանգուն կը պահէ ու կը գուրգուրայ իր ծաղկոցներուն վրայ, 115 աշակերտներով :

Միութիւններէն իրենց գոյութիւնը կը պահէ Կապոյտ Խաչը, օգնելով հայ զինուորներուն, ինչպէս եւ Պատանեկան եւ Սանուհիներու միութիւնները, որոնք կ՚աշխատին վառ պահել ազգային ոգին նոր սերունդին մէջ:

Յունուար 10ին թաղիս մէջ կազմուեցաւ Comité d'entr'aide օգնութեան մարմնի մասնաճիւղ մը, հովանաւորութեամբ քաղաքապետութեան կողմէ լիազօրուած անձերու: Հայերէ եւ Ֆրանսացիներէ կազմուած այս Միութեան նպատակն է օգնութեան հասնիլ այն ընտանիքներուն, որոնք պէտք ունին: Միութիւնը իր գոյութիւնը զգացուց արդէն, անմիջապէս օգտակար դառնալով քանի մը հայընտանիքներու, որոնք անճրկած չէին գիտեր ուր դիմեն, որու հասկցնեն իրենց ցաւը: Կ՚արժէ հոս յիշատակել կեդրոնի նախագահին Պ. Վիտալի եւ մասնաճիւղէս տիկիններ Պ. Սարգիսեանի, Բ. Ճէվիզեանի, օրիորդներ Ե. Սարգիսեանի, Ա. Մարկոսեանի ու քահանային թափած ջանքերը:

Ահա Սէն Լուի ներկայ պատկերը ամփոփ գիծերով:— Անանուն

Տ Խ Ր Ո Ւ Ն Ի

Ցաւով կ՚իմանամ հայրենակից Յարութիւն Ճնտոյեանի մահը որ տեղի ունեցած է Մարսիլիոյ մէջ, յունուար 19ին: Ողբացեալը, բնիկ Մշոյ Նորշէն գիւղացի, ծնած էր 1891ին:Իր հայրը, Վարդան Ճնտոյեան 1901ին, իբրեւ յեղափոխական կը սպաննուի իր տանը մէջ, գիւղի դէպքէն վերջ, երբ հայ յեղափոխականներ կռիւէն վերջ արդէն մեկնած էին: Ճնտոյեաններու դուռը միշտ բաց էր թշուառ ճամբորդներու առջեւ: Դաշտի գիւղացիներ Ճնտոյեան ջաղացի մօտէն անցնելով քաղաք կ՚երթային.ճանապարհի վրայ էր նաեւ Ճնտոյ աղբիւրը իր անոյշ, անմահական ջուրով: Յարութիւն միշտ կ՚ըսէր .— մէկ մըն ալ մեր աղբիւրի ջուրէն խմէինք, Աստուած թող զհոգիս առնէր» :

Յարութիւն իր հօրը սպանութենէն ի վեր յայտնի Դաշնակցական էր եւ վճռած էր լուծել վրէժը: Իր աչքով տեսած էր, դեռ տասը տարեկան, երբ հօրը վիզէն պարան մը կապելով Մուշ կը տանէին: Մայրը եւ հինգ զաւակները արիւն արցունք կը թափէին, որպէսզի սպանութենէն վերջ մարմինը չյօշոտէին իրենց աչքին առջեւ:

Յարութիւն 1914ին եղած է կամաւոր եւ կտրիճ զինուոր Քեռիի բանակին մէջ, ծառայելով մինչեւ 1918 : 1920ին բոլշեւիկեան արշաւանքին հետեւանքով ինքն ալ կը մեկնի Պոլիս, կ՚ամուսնանայ եւ կ՚ունենայ երկու երկուորեակ մանչ զաւակներ: Անդրանիկ եւ Արմենակ: 1923ին քէմալական արշաւանքին Մարսէյլ կուգայ եւ շաքարի գործարանի մէջ կը ծառայէր: 1925ին դժբախտութիւնը կ՚ունենայ կորսնցնելու իր երկու զաւակները եւ կինը: Այս անգամ կ՚ամուսնանայ ուրիշ հայ կնոջ մը հետ: Իր կրած տառապանքներէն աչքերը տըկարացած էին: Գործն ալ կորսնցուցած ըլլալով, յուսահատած էր: Վեց ամիս անկողին կը մնայ ու ահա անդարձ կը փակէ իր աչքերը :

Կաթիլ մը պաղ ջուր Ճնտոյ աղբիւրէն, Յարութիւնի վառած սըրտին:— Ստ. Ալեքսանեան

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Լա Կարէնէն Madame Legrand (ծնեալ Տէրվիշեան) 50 ֆրանք կը տրամադրէ, «Յառաջ» ղրկելու հայ զինուորներու, 50 ֆրանք ալ Ֆ. Կապոյտ Խաչի, հայ զինուորներու համար :

*** Կրընոպլէն ընկեր Ղեւոնդ Թորոսեան 20 ֆրանք կը տրամադրէ, իր հօրեղբօր՝ Պ. Կարպիս Թորոսեանի զաւկին՝ Վազգէնի ծննդեան առթիւ, հայ զինուորներուն «Յառաջ» ղրկելու համար :

ԶԻՆՈՒՈՐ Յակոբ Թանթանեան (Էնտր-է-Լուար) կը փնտռէ իր քրոջ հասցէն, զոր կորսնցուցած է հինգ տարիէ ի վեր: Հաղորդել «Յառաջ»ի:

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ԹՈՒՂԹԻ ՍՊԱՌՈՒՄԸ պիտի սահմանափակուի Անգլիոյ մէջ: Գործարաններուն պիտի արգիլուի որոշ քանակութենէ մը աւելի ծախել յաճախորդներու, բացի մասնաւոր արտօնագիրներէ: Ցուելուածական ապսպրանք պիտի ընդունուի միայն բացառիկ պարագաներու մէջ:— Պատերազմէն ի վեր Անգլիոյ մէջ ապրուստը սղած է 10 առ հարիւր համեմատութեամբ :

ՋԱՐԱՇԱՀՈՒԹԻՒՆԸ արգիլելու համար, նոր հրամանագիր մը հրատարակուեցաւ, որ մասնաւորապէս կ՚արգիլէ խանութպաններուն .— 1. Զաշաշահութեան համար պահել ուտեստներ եւ ուրիշ ապրանքներ .— 2. Սահմանափակել ապրանքներու վաճառումը օրուան որոշ ժամերուն, երբ խանութները բաց են .— 3. Պայման դնել որ ուրիշ ապրանք մըն ալ գնէ յաճախորդը, երբ այսինչ նիւթը կ՚ուզէ ենել.: Այս առթիւ սահմանուած պատիժներէն մին կը տրամադրէ որ խանութպանը վճարէ աշխատաւորներուն օրականը, եթէ խանութը գոցէ ապօրինաբար:

ՀԻՆԳ ՏԱՐԻ բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Իտալացի մը, Անթօնօ Մարթինէլլի, որ տասը ֆրանքնոց դրամներ կեղծած էր :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐԱԿԱՆ բջիջ մը երեւան հանուեցաւ Նիսի մէջ: Կազմակերպութեան գլխաւոր նպատակն էր թռուցիկներ տպել եւ բաժնել մասնաւորապէս զօրանոցներու մէջ: Ձերբակալուեցան հինգ հոգի, որոնց մէկը մասնակցած էր Սպանիոյ պատերազմին:— Փարիզի մէջ բանտարկուած համայնավար երեսփոխանները մօտերս պիտի դատուին զինուորական Գ. ատեանին առջեւ: Մրաստատնուած 51 հոգիէն 9ը փախած են, ինը առժամապէս ազատ արձակուած, երկուքը զինուոր են, միւսները Սանթէի բանտը կը մնան:

ԻՐԱՆԻ ԵՒ ԻՐԱՔԻ մասին անընդհատ քարոզութիւններ կը կատարէ Գերմանիա: Այդ աղբիւրին համաձայն, Իրաքի նախարարին սպանութիւնը սարքած է անգլիական «Ինթէլիճընս»ը, իսկ «Իրանցիները արիական ժողովուրդ ըլլալով, կարեւոր դեր մը կատարելու կոչուած են Միջին Արեւելքի մէջ» («Ն. Ե. Հէրըլտ»):

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ հիթլէրական կազմակերպութեան անդամներէն երկուքը բուռն կռիւ մը բռնուեցան խորհրդարանին մէջ եւ մէկը, կոմս Զէչէնի գետին փռուեցաւ հազարապետ երեսփոխանի մը կողմէ, իր ձեռքը սեղմած չըլլալով: Հաւանական է որ մենամարտ մը տեղի ունենայ, համաձայն Հունգարիոյ ազնուականութեան աւանդութեանց :

ԳԵՐՄԱՆԻԱ 20 դրասենեակներ բացած է Հոլանտայի մէջ, առեւտուրը քաջալերելու եւ Լայփցիկի տօնավաճառին առթիւ յաճախորդներ շահելու համար: Նմանօրինակ ձեռնարկներ կատարուած են ուրիշ սահմանակից չէզոք երկիրներու մէջ: Որովհետեւ տօնավաճառը տեղի պիտի ունենայ մարտին, կ՚ենթադրուի թէ Գերմանիա զինուորական գործողութիւններ պիտի չկատարէ Հոլանտայի դէմ, գոնէ մինչեւ այդ թուականը :

ՖՐԱՆՍՈՒՀԻ մը 31 տարեկան, նոր ամուսնացած, երկու աղջիկ եւ մէկ մանչ ծնաւ կիրակի օր: Ուրիշ Ֆրանսուհի մըն ալ, 36 տարեկան, արդէն մայր չորս զաւակներու, երեք աղջիկ ծնաւ նոյն օրը :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ հանրապետութեան նախագահը պատասխանելով «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի հարցումներուն, յայտարարեց թէ իրենց երկրին կատարեալ վերահաստատումը կը պահանջեն: Նախագահին կարծիքով, Ռուսերը չեն կրնար մնալ իրենց գրաւած մասին մէջ, երբ Գերմանիա յաղթուի Դաշնակիցներուն կողմէ: «Գերմանիոյ ջախջախումը համազօր է Ռուսիոյ պարտութեան» :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ թերթերը բուռն յօդուածներ կը հրատարակեն Ֆինլանտական ճակատին իտալացի թղթակիցներուն դէմ, առարկելով թէ «ճակատամարտներ կը նկարագրեն որ երբեք տեղի ունեցած չեն եւ երեւակայական յաղթանակներ կը ծանուցանեն» :

ՆԱԽԱՑԻՆ փոխադրութեան բոլոր միջոցները ի հարկին հանրօգուտ շինութեանց նախարարին տրամադրութեան տակ պիտի դրուին, համաձայն նոր հրամանագրի մը:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ արտաքին նախարարութեան տնտեսական բաժնին վարիչը, Պ. Քլոտիուս, Հռոմ գացած ըլլալով, ի մէջ այլոց կ՚աշխատի կառախումբի կազմածներ, մասնաւորապէս վակոն եւ վայրաշարժ ճարել: Իրազեկներու կարծիքով, Իտալիա չի կրնար գոհացնել այս պահանջը, ինչպէս չկրցան ճարել Պելժիա, Հոլանտա, Ռումանիա եւ ուրիշ երկիրներ: Իտալական երկաթուղիներուն մեծ մասը ելեկտրաքարշ ըլլալով, Իտալիա շատ շատ վայրաշարժ կրնայ ճարել, բայց անշուշտ փոխարինութիւն պիտի պահանջէ: Գերմանիա արդէն իսկ պարտական է Իտալիոյ, որմէ մեծաքանակ ներածումներ կը կատարէ, ապրանքի փոխանակութեամբ: Միւս կողմէ Իտալիա ինք պէտք ունի շատ մը նիւթերու, սպառազինութիւնները աւելցնելու համար:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

Ճաշարան Ֆ Լ Օ Ր Ի Ա

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6e)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ :

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :— R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : COBelins 15 - 70

17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ՆԵՐԹԵՒԵՒՆ ՀԱՄԱՐ) Métro : TOLBIAC)

ԿԻՐԱԿԻ 4 ՓԵՏՐՈՒԱՐ DIMANCHE 4 Février 1940

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԺԵ. ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4264

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱԶԳՕՎԻՆ ԴՐՕՇԻ ՏԱԿ

Բացատրութիւնը, «ազգովին», գրեթէ բուն բառն է, եթէ նկատի առնենք մեր գաղութը:

Արդարեւ, փոխաբերական բացատրութեան մը սահմանը չա՞նցնիր «ազգովին»ը, քանի որ պարտաւորիչ զինուորութեան կամ աշխատանքի ենթակայ են 20 — 48 տարեկանները, համաձայն շարք մը հրամանագիրներու:

Արձանագրութիւնները շատոնց կատարուած էին Սէնի նահանգին մէջ եւ այլուր, 20 օրուան պայմանաժամով: Ուրիշ նահանգներ ալ նոր սկսած են:

Իսկ յաջորդ գործողութիւնը, բժշկական քննութիւն, արդէն սկսած է «հարուածային կարգով», ինչպէս հաղորդեցին մեր թղթակիցները, այս շաբթուան ընթացքին, եւ ինչպէս կը հաստատէ, այսօր, Մարսէյլի մեր թղթակիցը, կլոր թուանշաններ շարելով: Սէն է Ուազի նահանգին մէջ ալ ձեռնարկած են նոյն գործողութեան, որ չի կրնար ուշանալ նաեւ բուն փարիզեան շրջանին, Սէնի նահագին մէջ:

Բժշկական քննութենէն վերջը, կը մնայ բուն զօրակոչը, որ անշուշտ պիտի կատարուի աստիճանաբար, համաձայն տարիքի եւ զօրադասի,— 20էն 35, 35էն 40, 40—48: Թէեւ, կարելի չէ որոշ բան ըսել այս մասին: Ենթակաները կրնան կանչուիլ նաեւ խառն, ինչպէս եղաւ ընդհ. զօրաշարժին ատեն: Մանաւանդ որ, 20—35նոցներէն շատերը դրօշի տակ են արդէն:

Ուրեմն, կը գտնուինք անսովոր կացութեան մը առջեւ, որ ամէն բանէ առաջ լրջութիւն եւ համբերութիւն կը պահանջէ: Երբ ամբողջ երկիրը պատերազմի բռնուած է, լարելով իր բոլոր ուժերը, որ եւ է բարեհաճութիւն չի կրնար փրկել մեզ անողոք իրականութենէն:

Կը մնայ կացութիւնը դիմաւորել այնպէս ինչպէս որ է, եւ կարելին փորձել, անոր հետեւանքները մեղմացնելու համար:

Ամէն անգամ որ զօրադաս մը կը կանչուի, մնացողները ոչ թէ պիտի շուարին, այլ պէտք է զօտեպնդուին, բացերը գոցելու համար: Եւ այսպէս ամսէ ամիս, պարբերաբար,— ամէն անգամ որ կը կանչուի յաջորդ զօրադասը:

Ուրիշ ելք չունինք, իսկ հառաչանքն ու մեկուսացումը ոչ միայն մեր տունը կը քանդեն, այլեւ բարոյապէս կը վնասեն գացողներուն, երիտասարդ ըլլան թէ տարեց:

Իսկ նոր եւ յարաճուն հոգերու այս բեռը թեթեւցնելու, մնացեալը կանգուն պահելու համար, աւելի քան երբեք ժամանակն է կազմելու կեդրոնական իշխանութիւն մը:

Ո՞վ պիտի քակէ բարդ հոգերու այս հանգոյցը, եթէ մնանք այսպէս անճար եւ անտէր:

ՔԱՐԻՒՂ ԵՒ ԱՐԻՒՆ

Բանգէտներ միշտ կ'ողբան թէ Հայաստան երեսի վրայ մնացած, չարաչար տուժած է, քարիւղի հանքեր չունենալով: (Ո՞վ ստուգեց...):

Բայց աւելի՞ բախտաւոր են անոնք որ իրենց քարիւղի հորերով կը պարծենան:

Ահաւասիկ Ռումանիան: Զորս կողմէն իր վրայ թափած են, քարիւղ պահանջելով: Մասնաւորապէս Գերմանիա միշտ կը բազմապատկէ իր պահանջները,— աւելի քան երկու միլիոն թոն, այս տարի: Իր զինակիցը, Իտալիա, թէեւ ոչ-պատերազմիկ, նոյնպէս կը պահանջէ առնուազն մէկ միլիոն թոնի բարձրացնել իր բաժինը, անբաւական գտնելով 650.000 թոնը: Իսկ Դաշնակիցները, որոնք հարուստ հանքեր եւ աղբիւրներ ունին ուրիշ երկիրներու մէջ, նոյնպէս արթուն կը հսկեն, որպէսզի գերմանական աւարը չվնասէ իրենց շահերուն:

Եւ Պուքրէշի կառավարութիւնը գլուխը քարէն կը զարնէ, գոհացնելու համար այս հակամարտ շահերը: Ուրիշ խօսքով, կը ճգնի պահպանել իր չէզոքութիւնը եւ խաղաղութիւնը:

Չէ՞ որ, ըստ ընկալեալ սովորութեան, քարիւղի պայքարը ի վերջոյ կը յանգի պատերազմի:

Միջազգային քաղաքականութեան մէջ, քարիւղը աւելի ծանր կը կշռէ քան արիւնը:

Այսպէ՛ս վերջացաւ նախորդ պատերազմը: Այդ ելքին յանգելու նախանշաններ կը ցուցնէ նաեւ ներկայ պատերազմը, տարածուելով դէպի Արեւելք:

Կը թուի թէ Անգլիոյ վարչապետն ալ խորապէս ըմբռնած է այս անողոք իրականութիւնը, երբ, իր բոլոր ճառերուն մէջ, միշտ կը յիշէ թէ կարելին պիտի փորձեն պատերազմէն վերջը, առեւտրական փոխանակութիւնները դիւրացնելու, տնտեսական հաւասարակշռութիւնը վերահաստատելու, բոլորին բարօրութիւնը ապահովելու համար:

Ուրեմն, վա՜յ այն ազգերուն, որ քարիւղ եւ նախանիւթ չունին, եւ կամ չափէն աւելի ունին:

Մնացեալ բոլոր խնդիրները կապուած են այս հարցին:

Այո, ժողովուրդներու ազատութիւն, անկախութիւն, հաւասարութիւն, ինքնորոշման իրաւունք,— պայմանաւ որ կա՛մ քարիւղ ունենաս, եւ կամ գտնուիս քարիւղաբեր ճամբաներու վրայ:

Այդ պարագային ալ, պարտաւոր ես գոհացնել բոլոր ջոջերը: Այլապէս քարիւղի տեղ քու կամ ուրիշներու արիւնն է որ պիտի հոսի, ջուրի պէս,— աւելի թեթեւ քան դիմացի աղբիւրին ջուրը:—

Շ.

20—48 տարեկաններու բժշկական քննութիւնը Մարսէյլի մէջ

Մարսէյլի մեր թղթակիցը կը գրէ փետրուար 1 թուականով.—

Մինչեւ 48 տարեկան բազմաթիւ Հայեր քանի մը օրէ ի վեր կոչնագիրներ կը ստանան, բժշկական քննութեան համար: Այսօրուան — 1 փետրուար— եւ վաղուան համար կոչնագիր ստացողներու թիւը 500էն աւելի է:

Այսօր մինչեւ կէս օր, 250 հոգի քննութենէ անցան արդէն: Գրեթէ բոլորն ալ զինուորական ծառայութեան ընդունակ նկատուած են:

Կարտանէն 80 հոգի, Էքսէն եւ շրջանէն բազմաթիւ Հայեր եկած են քննութենէ անցնելու: Մեր հայրենակիցներու բարոյական կորովը բարձր է, սակայն մեծագոյն մասը բազմանդամ ընտանիքի հայրեր ըլլալով, կը ճնշուին վաղուան անստուգութենէն:

Գործողութեանց փութացում զինուորներու հպատակութեան համար

Անցեալ օր հաղորդած էինք թէ հայ եւ ռուս զինուորներն ալ նոյն դիւրութիւնները պիտի վայելեն ինչ որ սահմանամերձ երկիրներու կամաւորները, հպատակութեան գործողութեանց համար:

Մեր այս տեղեկութիւնը կը հաստատուի պաշտօնապէս: Պ. Paon, Ազգաժողովին Գաղթականներու Վերատեսչութեան ներկայացուցիչը Ֆրանսայի մէջ, իր կարգին դիմում կատարած ըլլալով այս հարցի մասին, հետեւեալ պատասխանը ստացած է արտաքին նախարարութեան Վարչական գործերու տեսուչ Պ. Thierryէ եւ հաղորդած Պ. Ա. Խատիսեանի (19 յունուար).

— «Բարեհաճեր էիք իմ ուշադրութիւնս հրաւիրել, որպէսզի դաս մը ապաստանեալներ ալ, որոնք իրենց զինուորական պարտաւորութիւնները կը կատարեն, օգտուին հպատակութեան ձեւակերպութեանց փութացման շնորհէն, ինչպէս հաստատուեցաւ վերջերս դատական նախարարին կողմէ, սահմանամերձ երկիրներու օտարականներուն համար, բացի Գերմանիայէն:

«Պատիւ ունիմ հաղորդելու թէ իբրեւ հետեւանք արտաքին գործերու նախարարութեան միջամտութեան, համախորհուրդ դատական նախարարութեան հետ, Ազգ. պաշտպանութեան եւ պատերազմական նախարարութիւնը այդ իմաստով հրահանգներ ղրկած է ձեռնհաս իշխանութեանց: Հետեւաբար, այսուհետեւ հպատակութեան ձեւակերպութեանց փութացումը պիտի գործադրուի այն երիտասարդներուն համար որ ո եւ է հպատակութիւն չունին եւ այժմ դրօշի տակ են, իբրեւ նորակոչ զինուոր կամ կամաւոր, առանց անոնց համար նկատի առնելու Ֆրանսայի սահմանամերձ բնակիչներ ըլլալու պարտաւորութիւնը»:

ԽՄԲ.— Այս առթիւ, իբրեւ ընդհանուր յանձնարարութիւն եւ պատասխան մեզի եղած հարցումներու, անգամ մը եւս կը յիշեցնենք.—

1.— Անոնք որ նախապէս դիմում կատարած են իբրեւ զինուոր եւ պատասխան չեն ստացած, կրնան դիմել Հ. Հ. Գաղթ. Օֆիսը, 71 Ave. Kléber, հաղորդելով անուն-մականուն, զինուորութեան շրջանը, խնդրագրին թուականը եւ.:

2.— Անոնք որ բանակին մէջ կը գտնուին եւ տակաւին դիմում չեն կատարած, պէտք է աղերսագիր մը պատրաստեն, ուղղուած՝ դատական նախարարին, եւ յանձնեն իրենց անմիջական հրամանատարին, որպէսզի ղրկէ ատ որ անկ է, նուիրապետական կարգով:

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Լաւատես յայտարարութիւններ

Պալքանեան խորհրդաժողովին առաջին նիստը վերջացաւ «կատարեալ համերաշխութեամբ եւ համամտութեամբ», ինչպէս կը յայտարարէ պաշտօնական զեկոյցը: Յունաստանի վարչապետը, Պ. Մեթաքսաս եւս յայտարարեց թէ «առաջին անգամ է որ Պալքանեան Խորհրդաժողովի մը մէջ այսպիսի միաձայնութիւն կը հաստատուի սկիզբէն իսկ»:

Ժողովը գաղտնի ըլլալով, երբ վերջանայ այսօր, կիրակի, պաշտօնական զեկոյցը անշուշտ պարզապէս պիտի հաստատէ չորս երկիրներու կատարեալ համաձայնութիւնը: Բայց եւ այնպէս, այնքան հակամարտ հոսանքներ կան որ, մեծ ճիգեր պիտի փորձուին, նախատեսուած ներդաշնակութիւնը հաստատելու համար: Պալքաններու իրական կացութիւնը կախում պիտի ունենայ այն քաղաքականութենէն որուն պիտի հետեւի իւրաքանչիւր պետութիւն, խորհրդաժողովէն վերջը:

Բոլոր տեղեկութիւններն ալ կը հաստատեն թէ Թուրքիա կը ջանայ պալքանեան ամուր ճակատ մը կազմել, որպէսզի կարենան ի հարկին դիմանալ Գերմանիոյ ճնշումին: Եուկոսլաւիա ուզելով կատարեալ չէզոքութիւն պահել, չուզեր միանալ այդպիսի ճակատի մը: Բայց երկու պետութիւններն ալ ջերմապէս կը բաղձան իրենց հետ ունենալ Պուլկարիան, եւ կը կարծուի թէ պիտի ճնշեն Ռումանիոյ վրայ, որպէսզի կարգադրէ իր վէճը այդ երկրին հետ, («Նիւ Եորք Հէրըլտ», դրաքննուած): Պուլկարիա եւ Հունգարիա տակաւին վերապահ են, թէեւ կ'ըսուի թէ առաջինը խոստացած է գործակցիլ, հակառակ իր հողային պահանջներուն: Իսկ Ռումանիա միշտ կը մնայ անհաշտ՝ հողային զիջումներու մասին: Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ վճռապէս պիտի մերժէ, եթէ առաջարկեն Պուլկարիոյ ձգել հարաւային Տոպրուճան: Գալով Իտալիոյ ազդեցութեան, խորհրդաժողովի շրջանակներուն մէջ կը հաւատեն թէ սիրով պիտի ընդունին որ եւ է արտաքին աջակցութիւն, պայմանաւ որ համապատասխանէ Պալքաններու շրջանային շահերուն: Զրոյցի մը համաձայն, Եուկոսլաւիա միջնորդի դեր պիտի կատարէ, եթէ վէճ ծագի արտաքին նախարարներուն միջեւ:

Խորհրդաժողովը բացուած ատեն, Թուրքիոյ արտաքին նախարարը, Սարաճօղլու, ջերմապէս գնահատելով Պուլկարիոյ ընթացքը, ըսաւ թէ Պ. Քէօսէիվանով վճռապէս յայտարարած է իրեն.— «Պուլկարիա որ եւ է պարագայի մէջ պիտի չօգտուի այս կամ այն ազգին կրելիք դժուարութիւններէն»:

Ինչպէս կը հաւաստեն տեղական թերթերու թղթակիցները, չորս արտաքին նախարարները կատարելապէս համաձայն են ամենալուրջ փորձեր կատարելու, որպէսզի յարմարագոյն բանաձեւը գտնուի, կարելի եղածին չափ մերձեցում հաստատելու համար պալքանեան եւ դանուբեան պետութեանց միջեւ, պայմանաւ որ այդ մերձեցումը չպարտադրէ այնպիսի զոհողութիւններ որ կրնան տկարացնել բուն Պալքանեան Միութիւնը:

*** Անգարայի պաշտօնական օրկանը, «Ուլուս», շեշտելով պալքանեան խորհրդաժողովին բացառիկ արժէքը, կը գրէ.— «Տասներկու ամսուան մէջ երեք փոթորիկներ անցան Պալքաններու վրայ,— իտալական փոթորիկ, գերմանական փոթորիկ, խորհրդային փոթորիկ, եւ ահա նորէն կը գտնուինք գերմանական վերահաս փոթորիկի մը առջեւ»: Թերթը եզրակացնելով, դիտել կու տայ թէ թէեւ պալքանեան ազգերը շատ անգամ խօսած են սերտ գործակցութեան մը մասին, բայց չեն յաջողած արիարար ձեռք առնել անհրաժեշտ միջոցները, եւ Գերմանիա իր կրցածը կ'ընէ, զանոնք այդ կացութեան մէջ պահելու համար:

(Նորերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

×

Մի խառնէք մեզ ձեր վայրի, արջի ցեղերին,—
Մեր երկիրը աւերուած, բայց սուրբ է եւ հին.

Որպէս լեռն է մեր պայծառ տեսել հազար ձիւն,
Այնպէս նոր չեն մեզ համար դաւ ու դառնութիւն:

Բաբելոնն է եղել մեր ախոյեանը՝ տես,—
Անհետ կորել, անցել է — չար մշուշի պէս.

Ասորիքն է եղել մեր թշնամին — ահա՛
Դաշտ է տեղը եւ չկայ քար քարի վրայ:

Ամրակուռ է մեր հոգին — դարերի զաւակ՝
Շատ է տեսել մեր սիրտը աւեր ու կրակ.

Շատ է տեսել երկիրն իմ ցաւ ու արհաւիրք
Լաց է այնտեղ ամէն երգ եւ ողբ՝ ամէն գիրք:

Գերուած ենք մենք ո՛չ ստրուկ — գերուած մի արծիւ,
Չարութեան դէմ վեհիրտ միշտ, վատի դէմ ազնիւ.

Բարբարոսներ շատ կը գան ու կ'անցնեն անհետ
Արքայական խօսքը մեր կը մնայ յաւէտ:

Չի հասկանայ ձեր հոգին ե՛ւ ծոյլ, ե՛ւ օտար,
Տանար է մեր երկիրը, սուրբ է ամէն քար:

Եգիպտական բուրգերը փոշի կը դառնան,
Արեւի պէս, երկիր իմ, կը վառուես վառման:

Որպէս փիւնիկ կրակից կ'ելնես, կ'ելնես նոր
գեղեցկութեամբ ու փառքով վառ ու լուսաւոր:

Կանգնիր հպարտ որպէս լոյս լեռն է մեր կանգուն,
Արիացիր, սի՛րտ իմ, ե՛լ հաւատով տոկուն:

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

ԽՄԲ.— Ինչպէս հաղորդած էինք, Յունուար 9ին «յուշ երեկոյ» մը սարքուած էր Երեւանի մէջ, Վահան Տէրեանի մահուան քսանամեակին առթիւ: «Խ. Հայաստան» (8 Յունուար) Երեւանի գրական թանգարանի անտիպ նիւթերէն առնելով, հրատարակած է Տէրեանի երկու բանաստեղծութիւնները, որոնց մէկն է վերի սքանչելի կտորը:

Լիւքսեմպուրկի պարտէզին մէջ

Ձիւնը կը թափէր աստղերու պէս, սառած լոյսի կտորներու պէս, ճերմակ ու փափուկ:

Առաջին անգամ է որ ձիւնը այսպիսի քմայքներ կ'ընէր Փարիզի մէջ, այնտեղ տարագիր հասնելէս ի վեր: Բայց ձիւնին քմայքները սքանչելիք մը կը կազմեն առաւելապէս անտառներու մէջ, ձորերու եզերքը, մացառներու վրայ: Եւ ես, լեռներու եւ ձորերու մէջ մեծցած, կարօտով վազեցի Լիւքսէնպուրկի պարտէզը:

Լիւքսէմպուրկ դարձեր էր յաւերժահարսներու երկիր, լուսահրաշ եւ պայծառադեղ:

Լոյսը, ճերմակ լոյս մը, կը բխար գետնէն, կը փրփրէր, կը շղարշանար ու կ'ամպանար, եւ ինծի այնպէս կը թուէր թէ պարտէզը կը դիտէի թափանցիկ լուսամփոփի մը մէջէն: Ծառուղիներուն երկայնքը՝ արձանները նման էին յուշկապարիկներու, որոնց գլխուն վերեւ, կասկեններու գագաթնաբարձ ալեձեւ դարաւանդէն կախուելով, շահապետներ թեւ կ'երկարէին՝ կարծես առեւանգելու համար Ֆրանսայի թագուհիները, մինչ մեհենաձեւ սրափուշի ծառին գմբէթ շինած տանիքին վրայ քրմանոյշներ, մինչեւ իրենց ուսերուն աղուոր մահիկը մերկացեալ, շրթունք շրթունքի կը համբուրուէին՝ քամելով իրար:

Անդին, Վէոլէն, մոնկոլեան յօնքերը պռստած եւ ձիւնին տակ արջու կերպարանք առած, պարտէզին ճերմակ երաժշտութեան եւ կնոջական ձեւառնութեան դէմ կը մատնէ արհամարհանք մը, որ լեցուն է ցաւային մրմռուքով մը Պրիապի սանձակոտոր իշխանութեան մասին:

Ասդին Սէնթ-Պէօվը, նոր կղերիկոս, կուրծքին վրայ շողինքի պէս սառած իր բառով,— «ճշմարիտը»,— մինչ շրթները այնպէս մըն են սեղմուեր որ կ'ըսես՝ կը հեգնէ ճշմարտութիւնը, իրականութիւնը, նոյնիսկ ձիւնին գոյութիւնը:

Ես, աշակերտ բոլոր դարերու բոլոր սկեպտիկներուն, երբ կ'աշխատիմ աւելի մօտէն դիտել եւ վերլուծել այդ հեգնանքը՝ իմաստութեան ի խնդիր, անհունօրէն փոքր միջադէպ մը կը շեղէ մտածմանս ճամբան:

Թռչնիկներ, մսկոտ եւ անօթի, կ'աշխատէին գտնել ու փորփրել սեւ հողը՝ հոն ուր ձիւնը կը նահանջէ արձանին պատուանդանէն:

Ժամանակ չունեցայ ես ինծի հարցնելու թէ ո՞րն է ճշմարիտ,— Վէոլէնի անլուծելի առեղծուա՞ծը թէ սա թռչնիկներուն յաւիտենական փնտռտուքը: Ցիշատակ մը առաւ տարաւ զիս.— Աւելի քան տասը տարիներ առաջ, տակաւին ուսանող, եկեր էի այստեղ ժամանակ սպաննել, որպէսզի կէս օր ըլլար եւ ես կարենայի երթալ գտնել մէկ ընկերս, որ կ'աշխատէր գործատան մը մէջ, եւ քանի մը ֆրանք փոխ առնել ճաշի համար: Այդ շրջանին՝ Ուս. Միութիւնը ամսական 150 ֆրանք կու տար մեզի, եւ մենք կ'ապրէինք ամիսը 150 ֆրանքով, երբեմն հարիւր ֆրանք եւս ճարելով՝ դասեր տալով, (բախտաւոր կը համարուէր այն ուսանողը, որ կրնար ամիսը 400 ֆրանք ապահովել): Ձեզ գիտեր թէ ինչպէս կ'ապրէինք 150 ֆրանքով, նոյնիսկ 250 ֆրանքով: Փոխ կ'առնէինք իրարմէ, երբեմն ալ ծոմ կը պահէինք, բայց եւ այնպէս կ'ապրէինք՝ համալսարանին ծախքերն ալ գոհացնելով: Կը յիշեմ որ երկու օր ծոմ պահելու քաջութիւնը ցաւ կը պատճառէր ճակատիդ վըրայ, աչքերուդ խորը:

Փոխ առնելու այդպիսի առաւօտ մը, նստեր եմ Լիւքսէմպուրկի պարտէզին մէջ: Դեռ ամայի են ծառուղիները: Հեռուէն երեւցաւ երիտասարդ մը, դանդաղաքայլ ու մտածկոտ, ճիշդ ստուերի պէս: Երբ մօտեցաւ, կարծես յոգնած՝ ուզեց հանգչիլ նստարանիս վրայ, միւս ծայրը: Թմրութիւն մը կար վրան, որովհետեւ միտքս զբաղեցնելու ոչ մէկ ճիգ կ'ընէի: Երբ անծանօթը նստաւ մօտս, թօթվեցի ինքզինքս եւ շարժում մը ցոյց տալու համար՝ սկսայ հողի փշրանքներ նետել թռչնիկներուն, ան-մե՛ղ զբօսանք:

Երիտասարդը ինք եւս ուզեց մասնակցիլ խաղիս, որպէսզի ստեղծէ խօսակցութեան կապ մը: Հասկցայ նպատակը, չուզեցի դուրս ելլել կըղզիացումէս, եւ երբ կը փորձուէի ոտքի ելլել՝ ապաստանելու համար ուրիշ անկիւն մը, երիտասարդը սկսաւ խօսիլ:

— Այո, ուսանող եմ: Դրսեցի՝ ինք՝ Ֆրանսացի, գիւղացի: Աղքատ ընտանիք: Ինչ լաւ կ'ապրին այն ուսանողները, որոնք Արեւելքէն կու գան: Անշուշտ չունեւորներ ալ կան: Օրինա՛կ՝ Հայ ուսանողները: Հա՞յ: Եւ

քիչ մը պատմութիւն: Քիչ մըն ալ աշխարհագրութիւն:

Երիտասարդը նստարանին ծայրէն, սողալով, աւելի մօտեցաւ ինծի: Հիմակ կարծես երկու հին ընկերներ ենք: Գիտեմ արդէն իր կեանքը: Իրաւաբանութեան ուսանող է: Ես իմ մասիս՝ ժլատ եմ: «Փոխ» ուզելու օրս դժոխք մտած - ելած բան մը կ'ըլլամ, բերանս չի բացուիր, նոյնիսկ կը վախնամ որ բարեւ տալու ժամանակ՝ հայհոյեմ... սխալմամբ: Ատանկ «սխալներ» պատահած են շատ անգամ:

— Ընկեր, ըսաւ յանկարծ, ինծի երկու ֆրանք փոխ կուտա՞ք, երկու կամ երեք ֆրանք, հեռագիր մը զարնելու համար...

Սարսեցայ, ցնցուեցայ ամբողջ էութիւնս: Տաք դոլ մը զգացի երեսիս վրայ: Ի՞նչ պատասխանէի, բայց ինչո՞ւ ստիպուէի ըսել թէ ես ծոմ պահած եմ երէկ, եւ այսօր ալ կը սպասեմ որ ցերեկ ըլլայ՝ երթալ գտնելու համար ընկեր մը, «փոխ» ուզելու...

Ծորակը պայթած էր այլեւս, եւ երիտասարդը հիմակ աւելի համարձակ կը խօսէր: Եթէ չեմ հաւատար իր պատմութեան, կրնանք միասին երթալ հեռագրատուն, հեռագիրով դրամ պիտի ուզէ, յոյս ունի որ կը ստանայ երեկոյին եւ անմիջապէս կը վճարէ իր «փոխ առած» դրամը:

Բայց ես ինչո՞ւ ստիպուէի ըսել թէ «փոխ ուզելու» օրուան մէջ կը գտնուէի: Եթէ ըսեմ՝ պիտի հաւատա՞յ: Արեւելքցի ուսանողները, հարուստ են անոնք, Ֆրանսացի աղջիկները անոնց շուրջ կը դառնան գիշեր կամ ցերեկ: Եթէ նոյնիսկ հաւատայ թէ հարուստ չեմ, պիտի չհաւատայ թէ գէթ երկու ֆրանք չունիմ:

Դէմքս կարմրած, նայուածքս պղտորած, կ'ուզեմ հայհոյել բախտին, որ կը հարկադրէ զիս ոչ միայն ծոմ պահել, այլեւ խոստովանիլ անծանօթի մը առջեւ թէ սանթիմ չունիմ գրպանիս մէջ, թէեւ անծանօթը պիտի չհաւատայ այդ խոստովանութեանդ, ընդհակառակն պիտի մտածէ թէ հայ ուսանողը հոգի չունի, չի խղճար իր աղքատ ընկերոջ վրայ եւ սուտ ալ կը խօսի՝ երկու ֆրանք չտալու համար:

Ըսի, եւ սակայն ըսի, խոստովանեցայ, բոլորովին յուսահատ, չփոթած: Խնդրեցի նոյնիսկ որ հաւատայ:

Ըսաւ թէ կը հաւատայ: Բայց չհաւատաց, վստահ էի:

Ողբերգութիւնը լրացած էր: Նըստած ենք տակաւին, տրտում եւ լուռ: Թռչնիկները կուտ կը փնտռեն մեր առջեւ: Ներսէս կը փափաքիմ, որ մեկնի ապագայ իրաւաբանը, ճշմարտութիւնը մերկացնողը: Ես ալ պիտի մեկնիմ, բայց անարգանք մը պիտի ըլլար, կը խորհիմ, եթէ առաջինը մեկնէի: Կը խորհիմ, որ ան ալ իր կարգին կը փափաքի իմ հեռանալս: Աչքի ծայրով իրար կը լրտեսենք: Ձենք խօսիր: Վերջապէս դարձուցի գլուխս, դիտեցի անգամ մըն ալ:

Անուշիկ տղայ մըն էր, վեհերոտ բայց խորունկ նայուածքով: Համակերպող տրամադրութեամբ: Աչքերը յառեր էր Թռչնիկներուն, որոնք կը փորփրէին գետինը, կուտ կը փնտռէին:

Երկու Թռչնիկներ, մենք ալ: Անօթի: Կուտ կը փնտռէինք:

Ախ, այդ պահը, Որքան ծանր կը կշռէր հոգիիս վրայ: Ես կ'ուզէի մոռնալ իրականութիւնը եւ անօթութեան զգայութիւնը, բայց ահա յիմար Թռչնիկ մը ինծի կը յիշեցնէր իրականութիւնը, ինծի կը վերադարձնէր անօթութեան Թաղուած զգայութիւնը: Կ'ուզէի փախուստ տալ իրականութենէն, կարելիութեան սահմանէն աւելի տոկալ իրականութեան հարուածներուն, բայց այս տղան զիս կը հարկադրէր մտնել իրականութեան մէջ, դէմ յանդիման գալ ճշմարտութեան:

Ի վերջոյ չկրցայ համբերել: Ըսի·

— Կէս օր կ'ըլլայ արդէն, երթամ փնտռեմ ընկերս:

Եւ հեռացայ արագօրէն, փախայ: Չեմ գիտեր թէ պատասխանե՞ց: Բայց ծառուղիին անկիւնը դարձած պահուս՝ նշմարեցի որ ան ալ լքեր է նստարանը եւ կը հեռանայ արագօրէն, կը փախչի տարբեր ճամբով:

Որքան ցանկալի էր, ինծի ու թերեւս իրեն համար ալ, անգամ մըն ալ չհանդիպիլ իրարու, չվերյիշելու համար իրականութեան տաժանքը: Ես գիտեմ որ իրականութեան հաճոյական իմացումին մէջ իսկ, երբ կը գինովնան հոգիները, ցանկալի է չըլլալ իրականութեան կոչնակը, որ պէտք է բացուին ներաշխարհին դուռները:

Արուեստագէտին համար կա՞յ աւելի քաղցր պահ, քան այն վայրկեանը՝ երբ կը Թաղուիս պատրանքներու մէջ, մոռցած իրականութիւնը, գինովցած լուութեան երաժշտութեամբ, երկնելով նոր խորհուրդներ եւ գեղեցկութիւններ: Երկիրն ալ այսպէս, ձիւնին տակ ընդարմացեալ, խաղաղութեան երկար շրջանի մը մէջ չի՞ պատրաստեր միթէ գարնան հրաշքը:

Սէնթ - Պէօվ, չէ, այնքան ալ գովելիք բան մը չէ իրականը,— տես, բնութիւնն իսկ կ'աշխատի գարնան՝ ծաղիկներով զարդարել, ձմրան՝ ձիւնով ծածկել իրականութեան տգեղութիւնը:

ԱՐԱԶ

Գ. ՍԻՒՆԻ

Մայսուրի պէս ցցուն եւ յորդառատ մազեր, մանր, այլ կայծկլտուն աչքեր, Հայկականեան չոր, երկար դէմքի մը վերեւ, ահա երաժշտագէտ Գ. Սիւնի - Միրզայանցն այնպէս, ինչպէս կը ներկայացնէր մեզի Կեդրոնականի տնօրէնը, շուրջ տասնեւութը տարի առաջ:

Չէինք ճանչնար Գ. Սիւնին, մեզի համար դեռ նշանաւոր անծանօթ մը, ահա թէ ինչու զսպուած ծիծաղով մըն էր որ դիմաւորեցինք այս Թափթփած վարժապետը, որ կուգար յաջորդել երաժշտագէտ Ց. Մեհրապեանի:

Պաղտատէն կուգար, բոլշեւիկներու ձեռքէն մազապուրծ ազատած, դրեթէ կիսամերկ, շունչը հոն առած էր իր եօթը զաւակներով, ապա Սուրիոյ ճամբով անցած Պոլիս: Վաթսունը շատոնց անցած էր այն ատեն, դեռ ճերմակ մազ չունէր գլխուն...: Հիւանդ էր, կրիփ, ճահճատենդ եւ Թանչք ունէր, բայց առանց հանգիստի կը դասաւանդէր զարմանալի կորովով մը...

Առաջին պահէն, այս հզօր, լեղուանի եւ մանկավարժ երաժշտագէտը սիրելի դարձաւ մեզ բոլորիս: Գրատախտակին վրայ կաւիճի թեթեւ հպումով մը կամ նշած քանի մը թիւերով, մեզի ձայնանիշ եւ եղանակ սորվեցնելու իր պարզ, դիւրըմբռնելի եւ ինքնայատուկ մեթոտը զարմանքի միայն արժանի էր: Մասնաւորապէս, ես, իբրեւ Կեդրոնականի մեներգակը, շատ երախտապարտ եմ իրեն, սկիզբէն իսկ ինծի ընծայած իր քաջալերութեան համար:

Մեծ բան մը չեմ գիտեր իր անցեալի մասին: Դասաժամէն առաջ, Կեդրոնականի մեծ ամփիթատրոնը, ու մերթ ալ խաչեանի շրջափակը, ան կը սիրէր երբեմն հարեւանցի անդրադառնալ իր կեանքի զանազան դրուագներուն: Մեզի ըրած էր, օրինակի համար, թէ Փեթրոկրատի Երաժշտանոցի փայլուն ընթացաւարտներէն է, աշակերտած գերման վարպետներու, դեռ պատանի տարիքէն յեղափոխական կոչում զգացած իր մէջ եւ լեռ բարձրացած ափ մը հայդուկներու հետ են·: Եւ սակայն, այս բուռն եւ կրակոտ արուեստագէտը շատ ալ չէր խորշեր բոլշեւիկներէն...: Անգամ մը, երբ կը խօսէր Վ. Տէրեանի մասին, ընկերներէս մին դիտել տուաւ այդ բանաստեղծին բոլշեւիկի հանգամանքը: Գ. Սիւնի դայթակղած բացականչեց ·

— Ա՛խր, բոլշեւիկ կամ չովինստ, ինչ զաhրումար կ'ուզի Թող լինի, խօ նա մարդկանց չի ուտի...

Պոլսոյ մէջ, վարպետին ամէնէն փայլուն գործը եղաւ «Սքէթինկ»ի Թատրոնի իր հոյակապ երգահանդէսը, խաչեան եւ Կեդրոնական վարժարաններու խառն աշակերտներով, որոնց կ'ընկերակցէր բազմերանգ օրքէսթր մը: Վեցամսեայ երկար, սպառիչ պատրաստութիւն մը հարկ եղաւ ասոր համար: Շաբաթը երկու անգամ, Ղալաթիայէն մինչեւ Թաքսիմի բարձունքը կ'ելլէինք, էսայեանի աշակերտուհիներուն հետ փորձ կատարելու համար: Գ. Սիւնի իր մարած, այլ զօրեղ ձայնով կը տիրապետէր այս պատկառելի բազմութեան: Իր դէմքի խրաքանչիւր կծկումը պատկեր մը, «մաժոր կամմա» մըն էր, ինչպէս այնքան յաճախ կը սիրէր կրկնել: Երբեմն շատ կը բարկանար, կը պոռար, կը գոռար·

— Զա'hրումար, ա՛յ էս սխալը գցողին վիզը կոտրի...

Արտակարգ լսողութիւն ունէր: Կիրակի մը, կը յիշեմ, ընդհ. փորձի համար էսայեան գացած էինք: Վարպետը նստած էր երգեհոնին առջեւ, մէկ ձեռքով կը նուագէր, իսկ միւսովը չափ կուտար, կիսովին աշակերտներուն կողմը դարձած: Յանկարծ ընդհատեց նուագը եւ վեր ցատկեց աթոռէն: Խոշոր սխալ մը սպրդած էր: Ահագին ժխորին մէջ, սակայն, ան կրցած էր ճշդել անոր հեղինակը, օրքէսթրի անդամներէն մէկը, պարտաւանքի ճշմարիտ տարափ մը տեղացնելու համար անոր գլխին:

Գ. Սիւնիի երգահանդէսը, աւելի պատկառելի քան Ց. Մեհրապեանի ստուարաթիւ երկսեռ երգչախումբին պատարագը, մեծ յաջողութիւն գըտաւ: Ցայտագրին մէջ կային «Ալագեազ»ը, «Զինչ ու զինչ»ը, «Զիդ տուր եզը», Սարերի հովին մեռնիմ»ը, « Սիրուն Աստղիկ»ը, «Ա՛խ, գարուն բացուաւ»ը, «Սիփանայ քաջեր»ը եւայլն:

Վարպետը դժբախտաբար երկար չի կրցաւ մնալ Պոլսոյ մէջ: Իզմիրի ագէտին վրայ Պուլկարիա անցաւ, իսկ անկէ ալ Ամերիկա: Միացեալ Նահանգներուն մէջ, հակառակ իր յառաջացած տարիքին, Գ. Սիւնի անընկճելի կորովով մը շարունակեց իր արուեստագէտի առաքելութիւնը: «Յառաջ» պարբերաբար արձագանգ տուած է իր սարքած մեծ երգահանդէսներուն, Թատրոններու, ցուցահանդէսներու եւ մանաւանդ անթիւ գործիքին առջեւ:

Գ. Սիւնի կը հետեւէր Տարօնի Սախակին բնաբանին,— բառերու իմաստին համեմատ, ողի, եղանակ դնել երգին մէջ: Հակառակ իր եւրոպական երաժշտական դաստիարակութեան, ան աւելի Արեւելքի մօտ էր քան Արեւմուտքի: Իր բոլոր հեղինակութիւններուն մէջ, վարպետը կը ցուցադրէ զուտ արեւելեան ոճաւորում մը: Երկար ատեն Իրան ապրած, ան խորացուցած էր պարսկական երաժշտութեան լաւագոյն «մոթիֆ»ները: Միւսնոյնը գործիական երաժշտութեան մէջ: «Սիրուն Աստղիկ»ը, օրինակի համար, առաւելապէս կը կրէ իրանեան երաժշտութեան դրոշմը: Ինքն ալ արդէն չէր ծածկեր այս պարագան: Քառաձայն դաշնաւորած է « Մեր հայրենիք»ը, «Աշխոյժ նաւաստին» եւ «Արիք Հայկազունք»ը՝ գեղեցիկ յանկերգով մը, որոնք նմանապէս մաս կազմեցին իր երգահանդէսին: Իր ամէնէն տարածուած երգը «Սարերի հովին մեռնիմ»ն է:Բայց «Սիփանայ քաջեր»ը, այդ զօրեղ, ամբարտաւան եւ տպաւորիչ ռազմերգը, անվարան իր գլուխ - գործոցը կարելի է համարիլ: Այդ յեղափոխական երգը, արդարեւ, լեռն ի վար գըրոհ տուող անվեհեր հայդուկներու մըրրկայոյզ խոյանքով, վրէժխնդրական «Լօ, լօ»ներով ու մարտադրոշ կանչերով ճշմարիտ պատերազմ մըն է...

« Մշակ բանուոր»ի տխուր պատմութիւնը ծանօթ է մեր ընթերցողներուն: Գ. Սիւնիի այդ արդելքը, որ անշուշտ մեր հայրենիքի բռնակալ տէրերը դարպասելու հանգամանքն ունէր, աւա՜ղ, ոչ իսկ Հայաստան վերադառնալու արդարացումը կրնար գտնել: Ան երբեք քայլ մը իսկ ոտքը դուրս չդրաւ Ամերիկայէն: Եւ որ աւելին՝ ապսպրանքի վրայ իր նօթագրած այդ տափակ, բռնազբօսիկ եւ անճոռնի «Կոլխոզի աղջիկ»ը, «Ծլեր է արտս»ի ոռհեմական դասակարգէն, իր երաժշտագէտի «պարօմէթր »ին վրայ ծանր անկում մը կ'արձանագրէր...: Տաղանդի քմա՞յք... Շատ հաւանական է: Մենք վարպետին Թարմ հողակոյտին առջեւ կը մոռնանք իր բոլոր վրիպումները, որոնք սրտատ միայն բերին իր հայ արուեստագէտի կոչումին:

ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ԻՐԱՒԱԳԷՏ - ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆ

Վարձակալութեան եւ վարձքի, արկածի, առնելիքի, ամէն դատի համար.— Ձրիդ խորհուրդ եւ լաւ խմբագրութիւն ամէն պաշտօնաթուղթի, պայմանագրի, խնդրագրի:

Կ'ընդունի ամէն առաւօտ 10 — 12, երեկոները 6—8 եւ ժամադրութեան վրայ:

122 Bld. Murat (Porte de St. Cloudի մէթրոյի կայարանէն 50 քայլ), Tél. Jasmin 52 — 69:

Գալուստ Մալաթեան

«Յառաջ»էն իմացայ վաստակաւոր դաստիարակին՝ Պ. ԳալուստՄալաթեանի մահը, Անվէրսի մէջ:

Անոնց համար որ իր ուսուցչական ասպարէզին ծանօթ են, անոնց համար որ իրեն աշակերտելու բախտն ունեցած են, Պ. Մալաթեան եղած է անզուգական արժանիքով մարդը, դաստիարակը:

Խոր ըմբռնումը ունէր տղու հոգեբանութեան, եւ մանկավարժական նորագոյն ուսուցումի միջոցներով իր սկզբունքը եղած է մտաւոր զարգացումին համահաւասար աշակերտին տալ բարոյական, տոհմային, առողջ դաստիարակութիւն: Դպրոցը տունին շարունակութիւնն էր իրեն համար եւ միշտ կը ջանար կապը պահել դպրոցին եւ ընտանիքին:

Պարզ էր երեւոյթին եւ ձեւերուն մէջ: Կը սիրէր անաղմուկ աշխատանքը, միշտ կը խորշէր ուռուցիկ սեթեւեթներէ, հասարակ գովեստներէ: Անկէ՝ շատ հանրածանօթ չըլլալը: Կը սիրէր ինչ որ յստակ, պարզ, որոշ եւ օգտակար կրնար ըլլալ, Թշնամի՝ ցոյցի եւ կեղծիքի: Քանի երկասիրութիւններ ունի մանկավարժական եւ ընկերական հարցերու շուրջ, դեռ վերջին տարիներուն աւարտած:

Պոլսոյ մէջ, Գատըգիւղ, Սկիւտար դպրոցներու տեսչութիւնը վարելէ վերջ, Բերա հիմնած էր «Նոր դպրոց» միւս հայ կրթական մեծ վաստակաւորին՝ Պ. Ց. Հինդլեանի հետ որ միշտ պատնէշին վրայ, առանձին, հոն, Պոլիս, հակառակ տարիներու բեռան, կը մնայ աննկուն, կը ջանայ կանգուն պահել հայ դպրոցը:

Քանի մը տարի առաջ ողբացեալ դաստիարակին յոբելեանը տօնեցին Անվէրսի մէջ: Շատ զգածուած այդ պատիւէն, «պարտքս միայն կատարած եմ Ազգին», կ'ըսէր:

Մտերմական նամակէ հատուած մը՝ իր տեսնելու եւ դատելու եղանակի մասին·

— « Աշխարհի ներկայ կարգ ու սարքին դալով, արուեստական, պայմանադրական կանոններով զանուած շատ անիմաստ կէտեր ունի. անձնասիրութիւնը, ունայնամտութիւնը ծանր շղթաներ դրած են մեր ուսին: Ով որ զօրեղ կերպով կրնայ խորտակել զանոնք եւ պարզ կեանքի ազատութեան մէջ մտնել, աւելի կ'արժեւորէ բնութեան պարգեւները եւ աւելի չափով պարտաւոր կը զգայ անձը՝ ծառայելու մարդկութեան, իր ցեղին...: Ինչպէս որ կեանքի անյեղլի շրջանը (cycle) ունի կազմաւորութիւն, զարգացում, շիջում, քայքայում, յետոյ դարձեալ մասնիկներու համադրութիւն, կազմաւորում են., անհատին թէ հաւաքականութեան համար կեանքի ընթացքը սա է, ընկերութիւններ կը յօրինուին, կատարելութեան կը ձգտին, յետոյ կը կազմալուծուին: Նորէն վերակազմութեան երկունքը կը սկսի: Ներկայիս, ընկերային այդ երկունքին տագնապն է որ կը կրենք մենք ալ, հայ անհատներ անյարիր տարրերու յորձանքին մէջ նետուած »:

Բեղնաւոր երկար կեանք մը բոլորելէ վերջ իրմով կ'անհետանայ տիպարը հազուագիւտ դարձած հայ դաստիարակին: Յարգա՜նք իր յիշատակին:

ՍԻՐԱՆՈՅՇ ՋԱՔՐԵԱՆ

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Երէկ բուրդէ վզնոց մը եւս ստացանք, հայ զինուորի մը յատկացնելու համար: Ղրկողը, որ «Ս.» տառը նշանակած էր Թղթիկի մը վրայ, անշուշտ ան է որ առաջին անգամ ղրկած էր հատ մը: (Կապոյտ Խաչը արդէն ղրկած է այդ վզնոցը, կարօտ զինուորի մը):

*** Կարտանէն ընկեր Լեւոն Գեղունի 40 օրինակ «Յառաջ»ի Սաները» կը տրամադրէ Կապոյտ Խաչին, արդիւնքը հայ զինուորներուն յատկացնելու համար:

ՈՂԲԱՑԵԱԼ Գալուստ Մալաթեանի յիշատակին Տիկին Սիրանոյշ Գ. Ջաքրեան եւ Տիկին Արաքս Ե. Ցարութիւնեան 60 ֆրանք կը նուիրեն Ֆր. Կապոյտ Խաչին:

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

20—48 ՏԱՐԵԿԱՆՆԵՐԷՆ չատեր բժշկական քննութեան համար անհատական հրաւէր ստացած են Սէն է Ուազի նահանգին մէջ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ մասին հրատարակուած վերջին պաշտօնական տեղեկագիրը հետեւեալ թիւերը կը հաղորդէ.— Մեռեալ՝ 35 հազար, քանդուած տուներ՝ 50 հազար, անպատսպար բնակիչներ՝ 200.000: Անգլիացի մը, Սըր Ուինսէմ Տիոս Անգարա հասաւ եւ փրոֆէսէօր Կարսթէնկի հետ, որ պիտի հասնի մօտերս, յանուն անգլեւթուրք օգնութեան կոմիտէին պիտի համաձայնի Թրքական կառավարութեան հետ, գործակցութեան լաւագոյն մեթոտը հաստատելու համար:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ սպարապետութիւնը սկսաւ արձակել 45 տարեկանէն վեր զինուորները, պահելով միայն մասնագէտները:

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ, անգլիական, ֆրանսական եւ ուրիշ Թերթերու Թղթակիցներէն զատ, Պելկրատ գացած են իտալական մամուլին ներկայացուցիչները եւ մասնաւորապէս Պ. Կայտա, Մուսոլինիի Թարգմանը: Շարք մը հացկերոյթներ սարքուած են ի պատիւ չորս պետութեանց արտաքին նախարարներուն:

ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ կը հեռագրեն թէ 24 համայնավարներ ձերբակալուեցան, որոնց 16ը կիներ են: Պաշտօնական շրջանակներու մէջ կ'ըսեն թէ Ռումանիա վճռած է լաւագոյն յարաբերութիւնները մշակել Խ. Միութեան հետ, բայց եւ այնպէս միշտ պետութեան Թշնամի կը նկատէ բոլշեւիկները:

Քրիստոնեաներու վիճակը Սանճաքին մէջ

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը գրէ Ալէքսանտրէթէն, յունուար 22 թուականով.—

Այսօր, Հաթայի (Սանճաք) Թուրքիոյ ձուլուելէն վեց ամիս վերջը, այն բոլոր նախկին սուրիական հպատակները որ նախընտրեցին շարունակել իրենց բնակութիւնը նոր կարգուսարքին տակ, Թրքական հպատակ կը դառնան, ենթակայ՝ 18 ամսուան զինուորութեան, ինչպէս բոլոր Թուրք քաղաքացիները: Ոչ-Թուրք կամ ոչ-իսլամ քաղաքացիներէն անոնք որ որոշած են մնալ, բաղդատաբար փոքր Թիւ մը կը կազմեն: Մօտաւորապէս 14.000 քրիստոնեաներ, որոնց միտքին մէջ վառ կը մնար հայկական ջարդերու յիշատակը, Հաթայէն մեկնեցան քանի մը շաբթուան ընթացքին, իշխանութեան փոխանցումէն վերջը: Միայն Ալէքսանտրէթէն 5000 Հայեր մեկնեցան նաւերով, հինգ օրուան մէջ: Ամէնքն ալ մեծ կորուստներ կրեցին, որովհետեւ գրեթէ հարկադրուած էին լքել իրենց ստացուածքները: Ֆրանքեւթուրք համաձայնութեամբ, 18 ամիս պայմանաժամ պիտի ունենային անոնք, ծախելու համար, հաւանաբար նորեկ Թուրքերու, բայց այս վերջինները տակաւին այնքան բազմաթիւ չեղան որքան գաղթողները: Ամէն պարագայի մէջ, հաւանական գնորդներուն համար բացորոշ էր որ եթէ չաճապարեն սակարկել, ստացուածքներու գիները մեծապէս պիտի իյնան, խնդրանքի չգոյութեան հետեւանքով:

Անշուշտ գաղթողները սխալեցան իրենց հապճեպ մեկնումով: Բայց նոր կարգուսարքին առաջին շաբաթները բարենշան չէին: Տեղացի Թուրքերը վարչական պաշտօններուն վրայ Թափեցան, հին հաշիւներ կարգադրելու համար նախընթաց երեք տարիներու տեղացի Թշնամիներուն հետ: Ամէն պարագայի մէջ, միջանկեալ իշխանութիւնը կոպտօրէն խանգարեց Հաթայի գործերը եւ Անգարայի կառավարութիւնը կացութեան տեղեկանալէ անմիջապէս վերջը խիստ մաքրագործումի մը ձեռնարկեց:

Անոնք որ մնացած են, կը վկայեն Թուրքիոյ յառաջդիմական քաղաքականութեան մասին: Մասնաւորապէս դպրոցները բացուած են թէ Ալէքսանտրէթի եւ թէ Անտիոքի մէջ: Դատական վարչութիւնը բաւարար է եւ երեւութապէս բարեխիղճ, իսկ քաղաքային իշխանութիւնը ընդհանրապէս կարելի չէ մեղադրել Թուլութեամբ կամ ապականութեամբ: Ակներեւ է թէ Հաթայի վարչութեան համար քաղաքային պաշտօնեաներ նշանակած ատեն կառավարութիւնը խոհեմութեամբ ընտրած է փորձառու եւ նկարագրի տէր մարդիկ: Այժմ կեանքը բնականոն ընթացք առած է եւ այն քրիստոնեաները որ կը մնան, դեռ զղջալու պատճառ չեն ունեցած:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏԻ մասին հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան երէկ (156րդ օր).— Զեկոյց թիւ 303, փետրուար 2, առաւօտ. — Ոչ մէկ դէպք:— Զեկոյց թիւ 304, իրիկուն.— Ոչ մէկ դէպք:— Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնը պաշտօնապէս հաստատեց թէ չորս նաւեր ընկղմած են ականներու զարնուելով կամ Թորփիլահար ըլլալով սուզանաւերու կողմէ: Մարդկային զոհերու Թիւն է 35: Նաւերէն մէկը շուէտական է, 2760 Թոն, որ պայթելով խրեցաւ Հիւսիսային ծովուն մէջ: Մարդկային կորուստ՝ 19 հոգի: Նորվեկեան նաւ մը եւ պայթեցաւ նոյն ծովուն մէջ, կորսնցնելով բոլոր նաւաստիները, 15 հոգի: Յունական նաւ մը, «Էլէնի Աթաթոս», 3624 Թոն, Թորփիլահար եղաւ Իրլանտայի բացերը: Սուզանաւը ջուրին երեսը ելլելով, երկու Թորփիլ արձակած էր: Շուէտական նաւ մը, 1656 Թոն, նոյնպէս ընկղմեցաւ, իր նաւաստիներով:— Անգլիական զեկոյցի մը համաձայն, 100 գերմանական օդանաւեր վար առնուած են պատերազմին սկիզբէն ի վեր: Անգլիացիները կորսնցուցած են 31 օդանաւեր:

Ռուսերու նոր յարձակումը զրահապատ բալխիրներով

Ռուսերը նոր յարձակողականի մը ձեռնարկեցին Մաննէրհայմի գծին դէմ, աջակցութեամբ բազմաթիւ ռմբաձիգ օդանաւերու եւ Թնդանօթներու: Կռիւը շարունակուեցաւ գիշերը ուշ ատեն: Ռուսերը այս անգամ շարժման մէջ դրած էին զրահապատ բալխիրներ, զինուորներով եւ գնդացիրներով, որոնց կը հետեւէին հրասայլեր: Բայց Ֆինները յաջողեցան չափուիլ ձեռնառումբերով: Հրասայլերը ֆինլանտական դիրքերուն մօտ կը քշէին բալխիրները, որոնց կարմիր զինուորները, պաշտպանուած՝ զրահներով, դուրս ելան իրենց գնդացիրներուն հետ եւ դիրք բռնեցին անտառներուն մէջ: Օդը արեւոտ ըլլալով, օդանաւերն ալ յաջողութեամբ կը գործէին: Ջերմաչափը իջած էր մինչեւ 42 աստիճան: Օդանաւերը գործեցին քանի մը ժամ անընդհատ եւ ահազանգը հնչեց չորս անգամ: Ռուսերը կը գործածէին նաեւ անկարգելներ (փարաշիւթ) այս ճակատին վրայ եւ այլուր, սպառազէն զինուորներ վար իջեցնելով: Առաջին անգամ էր որ այսքան բազմաթիւ զինուորներ կ'իջեցնէին անկարգելներով: Մինչեւ հիմա փոքրաթիւ խումբեր կ'իջնէին, իբրեւ լրտես կամ հետազօտիչ, բայց երբեք հրացանով զինուած զինուորներ: Ֆինլանտական զեկոյցին համաձայն, այսպէս իջած զինուորները սպաննուած կամ գերի բռնուած են: Դարձեալ ֆինլանտական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ կարմիր զօրամաս մը բնաջինջ եղած է, հինգ օդանաւեր խորտակուած են եւ շատ մը հրասայլեր գրաւուած:

*** Ամերիկեան աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ խռովութիւններ ծագած են Լէնինկրատի մօտ, իբրեւ հետեւանք ռուսական բանակին կրած պարտութեանց: Շատ մը ռուս զինուորներ կորսնցուցած են իրենց Թեւերը կամ ոտքերը, ցուրտին հետեւանքով, ճակատ հասնելէ առաջ:

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A – DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ՆՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MARDI 6 Février 1940

ԺԵ. ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4265

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Պալքանեան խորհրդաժողովին ելքը — կատարեալ չէզոքութիւն ներկայ պատերազմին մէջ — մեծ գոհունակութիւն պատճառեց Իտալիոյ մէջ, որ լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւէր անցուդարձին։ Իտալական մամուլը մասնաւորապէս կ'արձանագրէ Ռումանիոյ եւ Եուկոսլավիոյ արտաքին նախարարներուն ջերմագին մեծարանքը Իտալիոյ հանդէպ։ Եուկոսլավիոյ ներկայացուցիչը միեւնոյն ատեն ժողովին նախագահն ըլլալով, խօսած կ'ըլլայ նաեւ յանուն Թուրքիոյ եւ Յունաստանի։ «Մէսսաճէրօ» գրել կուտայ թէ Թուրքիա այժմ կատարեալ վստահութեամբ կը մօտենայ Իտալիոյ, նոյնքան բարեկամական ընդունելութիւն մը գտնելով։ Ուրիշ թերթեր ալ կը շեշտեն թէ Իտալիա յաջողած է չէզոքացնել որ եւ է օտար գերակշռութիւն եւ ազդեցութիւն Պալքաններու մէջ եւ թէ պալքանեան խաղաղութիւնը ապահովուած է այժմ։

« Նիւ Եո՛րք Հէրըլտ» եւս կը հաստատէ թէ իտալեւթուրք յարաբերութիւնները, որոնք լարուած էին անգլեւֆրանքեւթուրք համաձայնութեան կնքումէն ի վեր, մեծապէս բարւոքած են անցեալ շաբթուընէ ի վեր։ Մօտերս պիտի ստորագրուի առեւտրական նոր դաշնագիրը, կրկնապատկելով Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ փոխանակութիւնները։ Այս յաջողութենէն կը հետեւցնեն թէ Իտալիա պիտի փորձէ Գերմանիոյ տեղը բռնել Փոքր Ասիոյ մէջ։

Գալով բուն պատերազմական գործողութեանց, կացութիւնը կը մնայ անփոփոխ, թէ արեւմտեան ճակատին վրայ եւ թէ Ֆինլանտայի մէջ։ Ռուսական պարտութեանց առթիւ «Թան»ի զինուորական աշխատակիցը գրել կուտայ թէ անհրաժեշտ է որ դաշնակիցները գործնապէս օգնեն Ֆինլանտայի, որպէսզի անշարժութեան դատապարտուի Խ. Միութիւնը։ «Ռուսները անշարժութեան դատապարտել Ֆինլանտայի մէջ՝ կը նշանակէ թոյլ չտալ որ անոնք գործեն ուրիշ ճակատի մը վրայ. կը նշանակէ պաշտպանել Ռումանիան եւ Թուրքիան»։ Հակառակ պարագային, եթէ Ռուսները խորտակեն Ֆինլանտան, մեծ յաղթանակ մը շահած պիտի ըլլան — բարոյական, դիւանագիտական եւ զինուորական — պիտի կրնան վերագտնել իրենց գործելու ազատութիւնը եւ շարունակել իրենց աշխարհակալութիւնը դէպի Սկանտինաւիա կամ նոր ձեռնարկներ կատարել Պալքաններու եւ Ասիոյ մէջ։

Այս տեսակէտէն ուշագրաւ տեղեկութիւն մը եւս կը հաղորդէ Աժանս Հավաս — խորհրդային կառավարութիւնը արտօնած է որ գերմանական ապրանքները ազատօրէն անցնին իր հողէն, դէպի Իրան։ Գերմանիոյ կողմէ գնուած իրանեան ապրանքները գերման. պիտի համարուին ճամբայ հանուած օրէն իսկ եւ պիտի օգտուին ազատ անցքէն։ Այս գործողութիւնն ալ կ'ապացուցանէ թէ Խ. Միութիւնը կը հետեւի ցարերու քաղաքականութեան։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԲՈՒՌՆ ՕԴԱՄԱՐՏ ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԾՈՎՈՒՆ ՄԷՋ

Կիրակի եւ երկուշաբթի հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 305, փետրուար 3, առաւօտ.— (157րդ օր).— Ոչ մէկ դէպք։

Զեկոյց թիւ 306, իրիկուն.— Օրը հանդարտ անցաւ։ Հետեւակազօրքի կրակ Հռենոսի երկայնքը, Վերին Ալզասի մէջ։

Զեկոյց թիւ 307, փետրուար 4 առաւօտ (158րդ օր).— Պահակախումբերու գործունէութիւն Վոժի արեւմտեան սարալանջին վրայ։

Զեկոյց թիւ 308, իրիկուն.— Առտուան դէմ բուռն ընդհարում մը թշնամի հետազօտիչ զօրախումբի մը հետ վերջացաւ ի նպաստ մեզի։

*** Գերմանական 12 օդանաւեր փետրուար 3ին յարձակում գործեցին անգլիական նաւերու վրայ, Հիւսիսային ծովուն մէջ։ Անգլիական զեկոյցին համաձայն թշնամի օդանաւերէն երկուքը վար առնուեցան, իսկ երրորդը այնքան ծանր վնասներ կրեց որ կորսուած կը համարուի։ Օդանաւերէն մէկը ցամաք իջաւ Եորքշիրի մէջ, բուռն ճակատամարտի մը բռնուելով երեք անգլիական օդանաւերու հետ։ Առաջին գերման օդանաւն էր որ վար կ'առնուէր բուն անգլիական հողին վրայ։ Ուրիշ մը վար առնուած էր Սկովտիոյ մէջ, պատերազմին սկիզբը։ Գերմանական երկու օդանաւերը ռումբերով եւ գնդացիրներով կը հարուածէին անգլիական ձկնորսանաւերը, երբ բրիտանական օդանաւերը յարձակումի ձեռնարկեցին։ Թշնամի օդանաւերը ամպերուն մէջ բարձրացան եւ մէկը անհետացաւ մշուշին մէջ։ Միւսը ճակատամարտի բռնուեցաւ անգլիական երեք օդանաւերուն հետ, շատ ցածէն, քերելով տուներու տանիքները, շփուելով ծառի մը հետ։ Հինգ օդաչուներէն մէկը սպաննուած, միւսը վիրաւորուած էր եւ քիչ վերջը մեռաւ հիւանդանոցին մէջ։ Միւսներէն երկուքը կրակի տուին օդանաւը, բռնուելէ առաջ։ Երկրորդ օդանաւը ծովն ինկաւ։

Այս առթիւ մասնագէտներ գրել կուտան թէ Գերմանիա նորաձեւ օդանաւեր կը գործածէ, չորս շարժիչ մեքենաներով։

Մանրամասնութիւններ կը պակսին անգլիական կորուստներու մասին։ Կը հաստատուի թէ ածխանաւի մը նաւապետը եւ վեց նաւաստիներ սպաննուած են, բուռն կռիւէ մը վերջը որ տեւած է քառասուն վայրկեան։

*** Դանիական շոգենաւի մը նաւաստիներէն 16 հոգի սպաննուեցան, ռմբակոծութեան մը հետեւանքով։ Հոլանտական նաւ մը, 5825 թոն, ականի մը զարնուելով ծանրապէս վնասուեցաւ անգլիական ջուրերուն մէջ։

ՆՈՐԷՆ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ պատահեցաւ Երզնկայի մէջ, բոլորովին քանդելով երկու գիւղեր։ Մեռան 45 հոգի։— Յունաստանի մէջ ալ 6000 հոգի անպատսպար կը մնան, վերջին երկրաշարժին հետեւանքով որ մասնաւորապէս աւերեց Քաթէրինայի շրջանը։ Սելանիկի մէջ երկրաշարժէն վերջը տարօրինակ լոյս մը երեւցաւ ծովուն երեսը։ Աղբիւրի ջուրը եւ ստորերկրեայ ջուրերը բացառիկ տաքութիւն մը կը ցուցնեն։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ գործուած վայրագութեանց մասին գիրք մը պիտի հրատարակուի Դաշնակիցներուն կողմէ։ Կ'ըսուի թէ 4—5 միլիոն հոգի սպաննուած են գերմանական արշաւանքէն ի վեր, եւ 500.000 հոգի աքսորուած։

ԼՈՆՏՈՆԻ իտալական դեսպանը երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Անգլիոյ արտաքին նախարարին հետ, մասնաւորապէս շօշափելով Միջերկրականի խնդիրը։

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԴԱՇԻՆՔԸ ՆՈՐՈԳՈՒԵՑԱՒ ԵՕԹԸ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

Չորսն ալ չէզոք պիտի մնան

Պալքանեան խորհրդաժողովը կիրակի օր վերջացնելով իր աշխատանքները, պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակեց որ կը հաստատէ թէ չորս պետութիւնները,— Ռումանիա, Եուկոսլավիա, Յունաստան եւ Թուրքիա— կատարելապէս համաձայն են հետեւեալ կէտերուն վրայ.—

1.— Չորս պետութեանց ընդհանուր շահը կը պահանջէ պահպանել խաղաղութիւնը հարաւային - արեւելեան Եւրոպայի մէջ, բարեկարգութեամբ եւ ապահովութեամբ։

2.— Չորս պետութիւնները հաստատապէս վճռած են շարունակել իրենց խաղաղասիրական քաղաքականութիւնը, իւրաքանչիւրը պահելով իր դիրքը ներկայ պատերազմին հանդէպ եւ պատերազմը հեռացնելով Եւրոպայի այդ մասին մէջ։

3.— Անոնք վճռած են միացեալ մնալ Պալքանեան Համաձայնութեան մէջ, շարունակելով քաղաքականութիւն մը որ ոչ մէկուն դէմ ուղղուած է եւ կ'ապահովէ իւրաքանչիւրին անկախութիւնը եւ ազգային հողը։

4.— Անկեղծօրէն կը բաղձան պահպանել եւ զարգացնել բարեկամական յարաբերութիւնները հարեւան պետութեանց հետ։

5.— Անհրաժեշտ կը գտնեն ամրապնդել եւ կատարելագործել տնտեսական կապերը եւ հաղորդակցութիւնները պալքանեան պետութեանց միջեւ, մասնաւորապէս աւելցնելով առեւտրական փոխանակութիւնները իրենց միջեւ։

6.— Եօթը տարի եւս երկարաձգել պալքանեան դաշինքը, սկսելով 1941 փետրուար 9էն։

7.— Չորս արտաքին նախարարները կ'որոշեն սերտ շփման մէջ ըլլալ իրարու հետ մինչեւ յառաջիկայ խորհրդաժողովը, որ պիտի գումարուի Աթէնքի մէջ, 1941 փետրուարին։

Յառաջիկայ խորհրդաժողովին համար նախագահ ընտրուեցաւ Թուրքիոյ արտաքին նախարար, Շիւքրի Սարաճօղլու։

*** Քաղաքական շրջանակներու մէջ կարեւոր յաջողութիւն մը կը նկատեն Պելկրատի ժողովը։ Թէեւ պատերազմի վտանգը բոլորովին անհետացած չի համարուիր պալքանեան եւ դանուբեան շրջանին մէջ, բայց ընդհանուր կարծիքն այն է թէ վտանգը գլխաւորաբար դուրսէն կրնայ գալ եւ ոչ թէ ներսէն։

Կիրակի օր, չորս նախարարներն ալ ճառեր խօսեցան ժողովին մէջ եւ յետոյ նոյնիմաստ յայտարարութիւններ ըրին մամուլին։ Պ. Ցինցար Մարքովիչ, Եուկոսլավիոյ արտաքին նախարարը, ըսաւ թէ պալքանեան պետութիւնները խրատուած ըլլալով նախորդ պատերազմէն, չեն ուզեր նոր աղէտ մը տեսնել։ Նախարարը այս առթիւ ըսաւ.— « Մեծապէս գոհ ենք որ Պուլկարիա եւ Հունգարիա, թէեւ անդամ չեն Պալքանեան Միութեան, համաձայն են մեր խաղաղասիրական քաղաքականութեան։ Այս պարագան մեզի յոյս կը ներշնչէ թէ համերաշխութեան ընդհանուր զգացումը երջանիկ ապագայ մը պիտի ապահովէ դանուբեան աւազանին եւ Պալքաններու մէջ։

Պ. Կաֆէնքօ, Ռումանիոյ նախարարը, յայտնեց թէ Պալքանեան Համաձայնութիւնը կ'ուզէ բարւոք յարաբերութիւններ մշակել Պուլկարիոյ հետ (որ երբեք չէ հանդուրժած Տոպրուճայի զրաւման)։ «Ազգերու միջեւ բոլոր յարաբերութիւնները կրնան կարգադրուիլ բարեկամական ոգիով։ Մենք միշտ ուզած ենք բարւոքել մեր յարաբերութիւնները Հունգարիոյ հետ։ Ըմբռնելով ժամանակներու ծանրակշիռ կացութիւնը, այն համոզումն ունինք թէ դանուբեան խնդիրները կրնան լուծուիլ շրջանային համաձայնութեամբ»։ Նախարարը այս առթիւ յիշեց Կարոլ Թագաւորին այն յայտարարութիւնը թէ Ռումանիոյ սահմանները պիտի պաշտպանուին զինու զօրութեամբ, եթէ յարձակում կրեն։ «Մենք պէտք է զօրաւոր եւ քաջ ըլլանք, պաշտպանելու համար մեր հայրենի ժառանգութիւնը»։

Թէ Ռումանիոյ եւ թէ Եուկոսլավիոյ նախարարները բարեկամական խօսքեր ուղղեցին Իտալիոյ, յիշելով թէ այդ երկրին քաղաքականութիւնը նոյնն է ինչ որ Պալքաններունը,— չէզոքութիւն։ Պատերազմիկ պետութիւններու մասին խօսք չեղաւ։

Մամուլին ուղղուած յայտարարութեանց մէջ Սարաճօղլու ըսաւ, գոհունակութիւն յայտնելով խորհրդաժողովի բարեյաջող ելքին համար.

— « Պալքանները, որոնք երբեմն դասական եւ անսրբագրելի հնոցն էին խռովութեանց, այսօր վաղուան անստուգութեանց եւ անձկութեանց մատնուած աշխարհին կ'ընծայեն իմաստութեան, չափաւորութեան, համերաշխութեան, միութեան եւ արթնութեան իմաստութիւնը, որուն շնորհիւ մեր երկիրները եւ ժողովուրդները ազատ պիտի մնան ներկայ պատերազմին փորձանքներէն։ Այս արդիւնքը անշուշտ մասամբ կը պարտինք այն փրկարար դասերուն զոր կրցան քաղել մեր ժողովուրդները անցեալի ցաւագին փորձառութենէն »։

Յունաստանի վարչապետը, Պ. Մէթաքսաս, իր կարգին յայտարարեց թէ Պալքաններու խաղաղութիւնը ապահովուած է։ «Ես միշտ ըսած եմ իմ երկրիս թէ Յունաստան կ'ուզէ ապահովել իր խաղաղութիւնը, բայց խաղաղութիւն մը որ համապատասխանէ իր արժանապատուութեան եւ ազգային անկախութեան։ Շատ ուրախ եմ որ բոլոր պալքանեան պետութիւնները, ոչ միայն Միութեան անդամները, այլեւ միւս ազգերը միեւնոյն եղանակով կը մտածեն։ Ուրեմն ապահովուած է Պալքաններու խաղաղութիւնը »։

*** Պելկրատի թրքական դեսպանատան շրջանակներէն կը հաւաստեն թէ Սարաճօղլու նորէն Սոֆիա պիտի հանդիպի, տեսակցելու համար Պուլկարիոյ վարիչներուն հետ։ Մեծ կարեւորութիւն կը տրուի այս տեսակցութեանց, քանի որ Թուրքիոյ արտաքին նախարարը այս անգամ պիտի խօսի իբրեւ Թարգմանը Պալքանեան Միութեան։

*** Պալքանեան խորհրդաժողովին ելքը վերապահութեամբ ընդունուեցաւ Հունգարիոյ մէջ, ուր գրել կուտան թէ «Պալքանեան Միութեան հաստատումէն ի վեր կացութիւնը մեծապէս փոխուած է եւ թէ պալքանեան հարցին տարողութիւնը կ'անցնի Պալքաններու աշխարհագրական շրջանակը»։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Հանրապետութեան նախագահը, Իսմէթ Ինէօնիւ շաբաթ օր ժամը 12.45ին Անգարայի հիւանդանոցը երթալով, վիրաբուժական գործողութեան մը ենթարկուեցաւ, վիրաբոյժ Նուրէտտին Արումանի կողմէ։ Քանի մը վայրկեան հանգստանալէ վերջ, նախագահը իր բնակարանը վերադարձաւ ժամը 13.30ին (Անատոլուի գործակալութիւն)։

Պատերազմ՝ տեւական խաղաղութեան համար

Անգլիոյ պատերազմական նոր նախարար,, Սըր Օլիվըր Սթէնլի, ճառ մը խօսելով յայտարարեց թէ Անգլիա կը կռուի՝ իր իսկ գոյութեան համար։ «Ես միայն մէկ նպատակ ունիմ պատերազմի համար,— շահիլ պատերազմը, մէկ նպատակ ունիմ խաղաղութեան համար,— տեւական խաղաղութիւն մը ապահովել։ Մեր առաքինութիւնները Հիթլէրին մոլութիւններն են, իսկ մեր մոլութիւնները անոր ամէնէն փառաբանած առաքինութիւնները։ Ինչ որ մենք յառաջդիմութիւն կը կոչենք, անոր համար անկում է։ Ազնուութիւն, արդարութիւն, ճշմարտութիւն, այն ազատութիւնները որոնք այնքան սուղ գնուած են, իրեն համար արժանի են արհամարհանքի եւ կարեկցութեան։ Իր գաղափարները ապարէն կը կարդան մեզի. մէկը կամ միւսը պէտք է յաղթէ։ Աշխարհը չի կրնար ապրիլ կէս-գերի, կէս-ազատ եւ մենք որոշած ենք ազատ ապրիլ։ Պատերազմը գնդախաղի մրցում չէ. չենք կրնար կէս ձգել առաջին խաղամասին։ Կամ պիտի յաղթենք կամ պիտի յաղթուինք։ Շատ կը խօսուի բանակցութեամբ հաշտութիւնկնքելու մասին։ Երկինք գիտէ թէ մեզմէ ոչ ոք կ'ուզէ որ այս պատերազմը մէկ վայրկեան աւելի տեւէ, ոչ ալ զոհուի մէկ հատիկ կեանք, որ կրնայ փրկուիլ։ Մենք երկու ձեռքով պիտի բռնենք խաղաղութիւն մը որ թէ ապահով ըլլայ եւ թէ պատուաբեր։ Ի՞նչ տեսակ հաշտութիւն կրնանք ձեռք բերել հիմա բանակցելով։ Ոչ թէ տեւական խաղաղութիւն մը, այլ խռովեալ զինադադար մը։ Քանի մը ամիսէն, առ առաւելն քանի մը տարիէն պիտի տեսնենք որ խաղաղութիւնը շահած չենք եւ հաշտութիւնը զոհած ենք։ Չկայ յաղթանակ առանց արցունքի։ Յաղթանակը պիտի գայ, բայց պիտի գայ իբրեւ արդիւնք քաջութեան, համբերութեան եւ ծանր զոհողութեանց։ Ամէն ինչ որ կեանքը արժանի կ'ընէ ապրելու, յառաջդիմութեան ամէն յոյս, հանգստութեան ամէն պատեհութիւն, գիտութեան բարիքներէն օգտուելու ամէն առիթ,— այս բոլորը անարժէք են եթէ արեան նոր բաղնիք մը պիտի ունենանք ամէն 25 տարին անգամ մը»։

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ռուսերը միշտ ետ կը մղուին

Ֆինլանտական վերջին զեկոյցին համաձայն, հազար կարմիր զինուորներ սպաննուեցան փետրուար 3ին, երբ Ռուսերը հինգ անգամ բուռն փորձեր կատարեցին, Մաննէրհայմի գիծը ճեղքելու համար։ Այս յարձակումներէն չորսը կատարուեցան Սումմայի մէջ, հինգերորդը Մուօլա լճին շուրջը։ Այս առթիւ վար առնուեցան 11 խորհրդային օդանաւեր։

Ռուսերը կը շարունակեն օդանաւային ռմբակոծութիւնները։ Վիփուրի (Վիպորկ) աւերակոյտի մը վերածուած է եւ Ֆինները մառաններու մէջ կը բնակին։ Օտար թղթակիցները հրաման ստացան Հելսինկի վերադառնալու, քանի որ բնակարան չէ մնացած։ Վերջին ռմբակոծութեան ատեն իրենց բնակած պանդոկն ալ վնասուած էր։ Ամէն կողմէ ռումբեր կը տեղան, եւ թղթակիցներուն ճաշարանն ալ զարնուեցաւ։ Մարդկային կորուստները շատ ծանր են։ Չորս օր անընդհատ կրակ կը տեղար քաղաքին վրայ, որ ունէր 80.000 բնակիչ, խաղաղութեան ատեն եւ Ֆինլանտայի երկրորդ մեծ քաղաքն է։ Այժմ հազիւ 2000 հոգի մնացած են եւ քաղաքապետական խորհուրդն անգամ ստորերկրեայ պատսպարանի մը մէջ կը գումարուի։ Գրեթէ ամէն պատուհան խորտակուած է, հազիւ քանի մը խանութներ բաց կը մնան եւ ուտելիք չկայ։

*** Պ. Էրքօ յայտարարութեան մը մէջ «ոչխարի հօտ» կոչեց ռուսական բանակը, որուն վրայ հաւատք ունէր առաջ։

Անհրաժե՞շտ է պարենատոմս հաստատել

Տեղական թերթերը կը շարունակեն արծարծել կարգ մը ուտելիքներու վրայ պարենատոմս հաստատելու խնդիրը (շաքար, սուրճ, իւղ, օճառ, մաքարոնի)։ Այս առթիւ երեւան կը հանեն թէ կառավարութիւնը պարենատոմսեր տպած է 1937ին եւ բաժնած բոլոր քաղաքապետութեանց։ Հաստատելով հանդերձ թէ Ֆրանսայի պաշարը կը բաւէ բոլոր պէտքերուն, պարենատոմսի կուսակիցները գրել կուտան թէ այդ կարգադրութեամբ կը խափանուի ուտեստի կուտակումը եւ մսխումը եւ կ'ապահովուի բոլոր նիւթերու հաւասար բաշխումը։ Ինչպէս գրել կուտայ թերթ մը, ներկայիս շատեր կրնան շաբաթ օրը միս գնել երեք օրուան համար։ Ուրիշ գրող մը կը գանգատի թէ անոնք որ պանդոկներու եւ ճաշարաններու մէջ կ'ուտեն, իրենց բոլոր ուզածը կը ստանան, իսկ անոնք որ տուն կը պահեն՝ դժուարութեանց կը հանդիպին։ «Թան» կ'ազդարարէ թէ պարենատոմսը չի կրնար լուծել բոլոր խնդիրները, այլ պարզապէս կ'ապահովէ արդար բաշխումը։ Ֆրանսա այս միջոցին նեղութիւն չի կրեր որ եւ է ուտեստի համար։ Իսկ «Մաթէն» կանխահաս կը գտնէ պարենատոմսի հաստատումը, հիմնուելով 1914—1918ի փորձառութեան վրայ։ «Այն ատեն առաջ եկաւ աշխատանքի ահագին յաւելում քաղաքապետութեանց մէջ եւ տանտիրուհիները ստիպուեցան ժամեր կորսնցնել։ Գալով գործնական արդիւնքներուն, ամէն մարդ կը յիշէ։ Մեղադրանքները ծայր տուին ամէն կողմէ եւ գաղտնի առուտուր մը կազմուեցաւ։ Պարենատոմսերը ձեռքէ ձեռք կ'անցնէին, առեւտրականները միշտ պահեստի պարենատոմսեր ունէին իրենց լաւագոյն յաճախորդին համար»։ Թերթին կարծիքով առ այժմ ստիպողութիւն չկայ պարենատոմս հաստատելու, մանաւանդ որ կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առած է։ Որոշ համեմատութեամբ ջուր կը խառնուի հացին։ Շաքարի մասին ալ վախ չկայ։ «Ճիշդ է որ զօրաշարժի հետեւանքով խանգարուած է ճակնդեղի քաղը, բայց մենք հրամանատարներ ունինք որոնք իրենց ուշիմութեամբ վտանգին առաջքը առած են, մանաւանդ երկու հրամանատարներ համբաւ շինած են, այն աստիճան որ մէկը կը կոչուի «Զօրավար ճակնդեղ»։

Վերջին պատերազմի ատեն պարենատոմս հաստատուեցաւ միսի, հացի շաքարի եւ ածուխի համար։ Ծերակուտական Ֆիանսէթ, որ այն ատեն մայրաքաղաքին վարիչն էր, կարգ մը թելադրութիւններ ըրած է հողագործական նախարարին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

«ԴԱՇՆԱԿԻՑ ԹՈՒՐՔԻԱՆ»

«Ռուսիոյ դաւաճանութիւնը»

Այս կրկնակ խորագիրներուն տակ «Թայմզ»ի Էնկիւրիի թղթակիցը իր թերթին 25 յունուարի թիւին մէջ կը հրատարակէ հետեւեալ շահեկան յօդուածը.—

Մոսկուայի դաշնագիրէն յետոյ (16 մարտ 921) Թուրքիա սթափեցաւ իր ռուսատեաց մղձաւանջէն, տեսնելով որ խորհրդային յեղափոխութիւնը կը ճանչնար Գազի Մ. Քէմալի շարժումը եւ Ռուսիա անգամ մը եւս պատրաստ կ'երեւար բարեկամանալու եւ համակրութեան մը զգալու իրեն հետ, յարգելու իր սահմանները եւ նոյնիսկ պատրաստ էր հաւաստիքներ տալու որ համայնավարական քարոզութիւն պիտի չկատարուէր Թուրքիոյ մէջ: Այս հաւաստիքները հաւատարմօրէն յարգուեցան: Աֆղանիստանէն ետք, Ռուսիա առաջին պետութիւնն էր որ ճանչցաւ Նոր Թուրքիան եւ Աթաթիւրք իր արտաքին քաղաքականութիւնը հիմնաւորեց այդ իրողութեան վրայ: Թուրքիա Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտաւ՝ Ռուսիոյ հետ խորհրդակցելէ վերջ: Էնկիւրիի պալքանեան համաձայնութեան զարկ տուաւ՝ Ռուսիոյ հաճութեամբ: Աթաթիւրք իր ներկայացուցիչները Մոնթրէօ ուղարկեց Սթալինի հաւանութեամբ: Զան Գայան բանակցութիւններ վարեց Փարիզի եւ Լոնտոնի հետ՝ Կրէմլինի գիտութեամբ:

Ցետոյ վրայ հասաւ անսպասելին— Ռիպպէնթրոփ Մոսկուա գնաց, խզուեցան այդ մայրաքաղաքին մէջ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ միջեւ կատարուած բանակցութիւնները եւ Գերմաններն ու Ռուսերը գրաւեցին Լեհաստանը: Մինչեւ այդ վայրկեանը Թուրքիա կը խորհրդակցէր Դաշնակիցներուն հետ՝ պատուար քաշելու համար յարձակումի մը դէմ, պատուար՝ որուն մէջ գլխաւոր բաժինը պիտի ունենար Ռուսիան: Մոսկուայի բանակցութեանց հետ, Էնկիւրիի բանակցութիւններն ալ ընդհատուեցան: Թուրքերը մէկ կողմէն պայման դրին որ ոչ մէկ դաշնագիր պէտք է զինքը ստիպէր բախում ունենալու Ռուսիոյ հետ, միւս կողմէ տեղեակ պահեցին Մոսկուան՝ կատարուած խօսակցութեանց: Եւ սակայն Մոսկուա դաւաճանեց իր դաշնակիցին ինչպէս նաեւ ամբողջ աշխարհի դէմ՝ դաշինք կնքելով Պերլինի հետ: Այս դէպքը ապշութիւն պատճառեց Թուրքիոյ, քանի որ երկու երկիրները Սեւ ծովի գոյավիճակը հաւասարակշռելու նպատակով ոչ-յարձակման դաշինք մը կնքելու մասին խորհրդակցութիւններ կը կատարէին ու Սարաճօղլու Մոսկուա կ'երթար Սեպտեմբեր ամսուն, այն հաստատ համոզումով թէ դաշնագիրը պիտի ստորագրուէր: Սարաճօղլու կը յուսար նոյնիսկ այնքան բան իմանալ Մոսկուայի տրամադրութիւններէն որքան անհրաժեշտ էր պարզելու համար Ռուսիոյ յարաբերութիւնները Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ եւ, ի հարկին, Մոսկուան Պերլինէն բաժնելու համար: Ի մեծ յուսախաբութիւն իրեն, դէպքերը տարբեր ընթացք առին: Ռուսերը շատ անորոշ բաներ ըսին իրենց նպատակներուն մասին եւ նոյնիսկ խնդրոյ առարկայ դաշնագրին համար իբրեւ գին պահանջեցին որ Թուրքիա հրաժարի Մոնթրէօյի այն պայմաններէն զորս ստանալու համար այնքան պայքարած էր 1936ին:

Մոնթրէօյի համաձայնութեամբ Թուրքիա Նեղուցները ամրացնելու իրաւունք կը ստանար, պայմանաւ որ ճշդէր այն նպատակները որոնց հիման վրայ կ'առաջարկուէր ամրացումը: Այդ ճշդումը քանակի (տարողութիւն) առաւելութիւն կուտար Ռուսիոյ: Խաղաղութեան ատեն Սեւ ծովուն չպատկանող երկիրները սահմանափակ տարողութեամբ մարտանաւեր կրնային անցընել Նեղուցներէն որ եւ է ժամանակ. այս ձեւով Ռուսիա կ'ունենար Սեւ ծովու ամէնէն խոշոր նաւատորմը: Պատերազմի ատեն — Թուրքիոյ չէզոքութեան պարագային — պատերազմիկ նաւատորմները Նեղուցներէն կրնային անցնիլ միայն օգնութեան հասնելու համար յարձակումի ենթարկուած պետութեան մը, եթէ, սակայն, օգնութեան դաշինքը արձանագրուած ըլլար Ժընեւի մէջ եւ կրէր Թուրքիոյ ստորագրութիւնը:

Երբ խորհրդակցութիւններ կը կատարուէին համաձայնութեան այդ յօդուածին շուրջ (19րդ), Ռուսիա աչքի առջեւ ունէր միշտ Սեւ ծովու փոխադարձ օգնութեան դաշինքը որ պատուար պիտի ծառայէր գերմանական յարձակումի մը դէմ եւ որուն մասնակից պիտի ըլլար Ֆրանսան՝ ռուսեւֆրանսական դաշնագրին միջոցաւ: Եւ ահա 19րդ յօդուածը Համաձայնութեան մէջ կը դրուէր Ռուսիոյ պնդումով: Ֆրանսական նաւատորմը Սեւ ծով պիտի մտնէր ի հարկին Ռումանիոյ օգնելու համար: Որքան ատեն որ Ֆրանսա Ռուսիոյ բարեկամն էր, այդ կարգադրութիւնը յայտնապէս առաւելութիւն մը կուտար Ռուսիոյ Սեւ ծովու նաւային հաւասարակշռութեան մէջ եւ անշուշտ կը հեռացնէր Նեղուցներէն եկող թշնամի նաւատորմի մը սպառնալիքը:

Ինչ մեծ եղաւ, ուրեմն, Սարաճօղլուի զարմանքը երբ Մոլոթով առաջարկեց եւ Սթալին պնդեց որ Թուրքիան ընդունէր, իբրեւ նախապայման ոչ-յարձակման դաշինքին, Նեղուցները փակել ամէն պարագայի, Ռուսիոյ թշնամի օտար նաւատորմերու առջեւ, եթէ նոյնիսկ այս վերջինները Սեւ ծով մտնէին փոխադարձ օգնութեան յանձնառութիւններ յարգելու նպատակով:

Սարաճօղլու վճռապէս մերժեց վիճաբանութեան նիւթ դարձնել այդ առաջարկը, որ կը նշանակէր ոչ միայն միակողմանի բռնաբարումը ազատօրէն կնքուած միջազգային Համաձայնագրի մը, այլ մանաւանդ վերի վայր շրջումը այն քաղաքականութեան որուն շուրջ համաձայնութիւն գոյացած էր Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ՝ երեք տարի առաջ: Այն ենթադրութիւնը թէ Կրէմլինի վարիչները լուրջ յանձնառութիւններ տուած էին Պերլինի կառավարութեան թշնամական ծրագիրներ հետապնդելու համար, պիտի հաստատուէր շաբաթներ ետքը: Բայց յանկարծ Սարաճօղլու եւ Մոլոթով համաձայնեցան Մոսկուայի մէջ կնքելու համար ոչ-յարձակման դաշինք մը որ հաղորդուած էր Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի եւ որուն մաս չէր կազմեր Նեղուցներու շուրջ եղած առաջարկը: Եւ սակայն, երբ ստորագրութեան օրը եկաւ, Ռուսիա յանկարծ նահանջեց՝ տեղի տալով — ինչպէս կը բացատրեն Թուրքերը — Պերլինի ճնշումներուն:

Սարաճօղլու Էնկիւրի վերադարձաւ եւ քանի մը օր վերջը ստորագրուեցաւ դաշնագիրը Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ: Դաշնագիրը կը պարունակէ յօդուած մը որ ազատ կը կացուցանէ Թուրքիան՝ Ռուսերուն դէմ կռուելու ստիպողութենէն: Ռուսական քաղաքականութեան յեղաշրջումով, Թուրքիա դարձեալ կը վերադառնայ Սուլթաններու երկընտրանքին — դաշնակցիլ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ծովային ուժերուն: Իր յարաբերութիւնները Ռուսիոյ հետ՝ սրտագին ՛ մինչեւ վերջերս, հիմա սառնօրէն կ'որակեն իբրեւ շատ վերապահ:

Աթաթիւրք կ'երազէր Պալքանեան Դաշնակցութեան մը մասին որ պիտի իրականանար Պալքաններու համաձայնութեամբ: Իրարու յաջորդող շարք մը դէպքեր սպաննեցին այդ երազը: Աւստրիոյ կցումն ու Զուտէթներու խնդիրը, որոնց յաջորդեց Իտալիոյ քաղաքականութիւնը Ալպանիոյ մէջ, ահաբեկեցին անմիաբան ու տկար Եուկոսլաւիան, որուն ըմբռնումը չէզոքութեան մասին՝ Պալքանեան Համաձայնութեան քայքայման համազօր է Թուրքերու գնահատումով: Առանցքը անճարակ քաղաքականութեան մը հետեւեցաւ Պալքանները Հունգարիոյ եւ Պուլկարիոյ միջոցաւ բաժնելու համար: Ուրիշ խոչընդոտ մըն էր նաեւ Հարաւի Սլաւներու «սպառնալիքը», որ կ'ենթադրէ սերպեւպուլկար հաւանական դրոհ մը դէպի Եգէական ծով: Այս պայմաններուն մէջ, Թուրքիա լաւագոյն միջոցը կը նկատէ հետեւիլ որ եւ է քաղաքական ուղեգծի որուն նպատակը պիտի ըլլայ Պալքաններէն հեռացնել պատերազմի մը վտանգը եւ պաշտպանել զանոնք յարձակման դէմ:

Ցունաստանի հետ լայնօրէն համաձայնութիւն մը կնքած ըլլալով, Թուրքիոյ այս քաղաքականութիւնը համապատասխան է Մեծն Բրիտանիոյ երաշխաւորութեան: Իր յարաբերութիւնները Ռումանիոյ հետ շատ բարեկամական են: Այս պարագան հաստատուեցաւ, երբ Սարաճօղլու մերժեց բռնաբարել Մոնթրէօյի 19րդ յօդուածը: Թէեւ Թուրքիա դաշնագրով յանձնառութիւն տուած չէ Ռումանիան պաշտպանելու, սակայն այն կարծիքը կը տիրէ Անգարայի մէջ թէ ռուսական յարձակում մը այդ երկրին վրայ, պատերազմի պիտի մղէ նաեւ Թուրքիան: Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ իր կնքած դաշնագրով, Թուրքիա պիտի բանայ Նեղուցները Դաշնակից նաւատորմին առջեւ. այդ պարագը՝ Ռուսիան — կամ Գերմանիան — կրնայ նկատել պատերազմական գործողութիւն մը: Ռուսիա կրնայ փոխադարձել այդ գործողութիւնը, յառաջանալով Պուլկարիոյ ուղղութեամբ կամ Կովկասի ճամբով: Ինչ կը վերաբերի Պուլկարիոյ, Թուրքիա կ'աշխատի համերաշխութեան եզր մը գտնել Սոֆիայի եւ Պուքրէշի միջեւ: Իսկ Կովկասի մասին Թուրքիա նուազ մտահոգ կ'երեւայ: Եթէ Ռուսիա յարձակում գործէ Իրանի ուղղութեամբ, Թուրքիան կողէն զարնելու համար, մեծ հաւանականութիւն կայ որ Դաշնակիցները միջամտեն Իրաքէն եւ հարուածեն Ռուսիան իր տնտեսական ամէնէն խոցելի կէտէն: Անկէ զատ, Սաատապատի խորհրդակցական դաշինքը կրնայ յանկարծ կեանք առնել: Իսկ ուղղակի յարձակում մը Կովկասէն կրնայ կատարուիլ երկու տրամաբանական ճամբաներէ որոնց վրայ յարձակողական մը աւելի դժուար է քան պաշտպանողականը:

Այս բոլոր հարցերէն վեր կայ Թուրքեւիտալական յարաբերութեանց խնդիրը: Պերլին - Հռոմ առանցքին թուլութիւնն ու Մոսկուայի եւ Պերլինի միջեւ ստեղծուած կապը նշաններ են որոնք ցոյց կուտան թէ թշնամական քաղաքականութիւն մը Իտալիոյ կողմէ — որուն առիթ տուաւ Ալպանիոյ գրաւումը որ ահուդողի մատնեց Թուրքիան այն ատենէն որ զինուորական համախմբումներ կատարուեցան Թրակիոյ մէջ, Մելանիկը պաշտպանելու համար — տեղի տուած է նոր ուղղութեան մը որ կը ձգտի համերաշխութեան մթնոլորտ մը ստեղծել Պալքաններու մէջ, դիմաւորելու համար բոլշեւիկեան սպառնալիքը, կարգադրելով բոլոր առկախ վէճերը: Հետեւաբար Թուրքիոյ եւ Իտալիոյ քաղաքականութիւնները սկսած են նոյն ճամբով քալել. երկու կողմի թերթերու յարձակումները դադրած են եւ, ինչ կը վերաբերի Թուրքերուն, Երկոտասան կղզիներու Իտալիոյ կողմէ գրաւումը որոշ ապահովութիւն կը ներշնչէ իրենց: Բայց Թուրքեւիտալական յարաբերութեանց բարելաւումը կախում ունի, ինչպէս ուրիշ հարցերու մէջ, այն յարաբերութիւններէն զորս Թուրքիա ունի ներկայիս իր Արեւմտեան դաշնակիցներուն հետ:

Մարսիլիոյ եւ շրջանի հայրենակիցներու ուշադրութեան

ՄԱՐՍԷՅԼ, 2 փետրուար (Յառաջ).— 20 — 48 տարեկան տարագիրներու մասին եղած վերջին յայտարարութիւնը նորէն շփոթութեան մատնած է կարգ մը հայրենակիցներ:

Որպէսզի, բերանացի եւ անպաշտօն տեղեկութիւններով ժամանակ չկորսնցնեն, բժշկական քննութեան համար եւ այլ պաշտօնատուներու առջեւ կարգի սպասելով, երբ անձնական կոչնագիրներ (convocation) չեն ստացած քննութեան անցնելու, որուն մէջ օրը եւ ժամանակը ճշդուած կ'ըլլայ արդէն, յանձնարարելի է որ նկատի ունենան հետեւեալ պարագաները: —

1.— Մեր հայրենակիցներէն շատեր 1938ին, իսկ մնացեալները՝ 1939 հոկտեմբեր - նոյեմբերի ընթացքին, թաղային եւ կեդրոնական ոստիկանատուները արձանագրուած (recensé) են եւ իբր անհայրենիք համապատասխան թղթածրարները կազմուած են համաձայն réfugiésներու յատուկ օրէնքին: Ուստի, անոնք որ վերոյիշեալ թուականներուն, թաղային կամ կեդրոնական ոստիկանատուները հարկ եղած արձանագրութիւնը ունին, եւ բնակութեան կամ հասցէի փոփոխութիւն կատարած չեն՝ այդ թուականէն ի վեր, առանց իրարանցումի պէտք է սպասեն անձնական կոչնագիրներու:

2.— Եթէ կան հայրենակիցներ, 20—48, որոնք ուշացած են զանազան պատճառներով, եւ որեւէ տեղ արձանագրուած չեն դեռ, պէտք է փութան կեդրոնական ոստիկանատուն, Bld. Louvain, արձանագրուելու իբր անհայրենիք —réfugié — եւ համապատասխան թղթածրարը կազմել տան:

3.— Նախապէս արձանագրուողներէն 20—48, անոնք որ՝ արձանագրուելէ վերջ հասցէի փոփոխութիւն ունեցած են եւ չեն հաղորդած, պէտք է ներկայանան կեդրոնական ոստիկանատուն եւ արձանագրել տան իրենց նոր հասցէն: Իսկ անկէ ետք, զօրակոչի առաջին օրերու նման, շփոթութեան եւ իրարանցումի թող չմատնուին մեր հայրենակիցները, ըսի - ըսուներու կարեւորութիւն տալով եւ պարապ տեղը ժամավաճառ ըլլալով, երբ կանչուած չեն:

Մարսէյլի շրջանին մէջ, բժշկական քննութեան կոչնագրերը անունի տառերու կարգով չեն կատարուիր — թէեւ փակցուած յայտարարութիւնները տառերու կարգով պիտի ներկայանան, կ'ըսէ.— պատահած է որ, միեւնոյն թաղին կամ փողոցին մէջ բնակողներէն մէկը կոչնագիր ստացած է, ուրիշ մը ոչ: Աւելի յառաջ կուգայ թերեւս, թղթածրարներու դասաւորումներէն եւայլն:

*** Սուրիա - Լիբանանի Հպատակներուն համար հարցուցի Մարսէյլի ներկայացուցիչին թէ՝ որեւէ նորութիւն կամ հրահանգ ունի՞ն անոնց ծառայութեան մասին: Պատասխանեց թէ՝ «առայժմ որեւէ հրահանգ եւ նորութիւն չկայ Սուրիոյ եւ Լիբանանի հպատակներուն համար, հետեւաբար ձեր հայրենակիցները թող մտահոգութեան չմատնուին, եւ ըսպասեն: Ես գիտեմ թէ բազմաթիւ Հայեր կան այս շրջանին մէջ որ այդ հպատակութիւնը ունին: Եթէ որ եւ է հրահանգ ստանամ անոնց մասին, հարկ եղած յայտարարութիւնը պիտի ղրկեմ նաեւ Հայերէն թերթերուն:

Թղթակից

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՍԵՂԱՆՔԷՆ

ԼԸ ՄԱՆ.—Սիրելի Յառաջ, մեր զօրանոցին մէջ մօտաւորապէս քսան Հայ զինուոր ենք: Ամէն իրիկուն կը հաւաքուինք վառարանին շուրջ, կը շաղակրատենք հինէն եւ նորէն: Դուրս շատ ցուրտ է, իսկ վառարանին մօտ տաքուկ, եւ ահա կը սկսին հանապազօրեայ խօսակցութիւնները:

— Նափոլէոն, կ'ըսէ մէկը, Կաղանդի առթիւ, Հայ Զինուորներու Օգնութեան Մարմնի ղրկած դրամով, եկէք պատուական խնջոյք մը սարքենք:

— Սափրիչը քիչ մը աւելի պիտի վճարէ, վրայ կը բերէ Նափոլէոն:

— Իրաւունք ունի Սարգիսեանը, կը շեշտէ Սրապեան քիչ մը բուռն:

— Ինչո՞ւ Սարգիսեան, կ'ըսէ Զաքեան, Նափոլէոն չըսե՞ս սա մարդուն, որուն պատիւն ունեցայ կնքահայր ըլլալու, եւ նոյնիսկ անցեալ օր քափիթէնը զայն իր քովը կանչելով հիացաւ Քորսիքացի Նափոլէոնին այնքան նմանութեան: Ընդհանուր ծիծաղ մըն է որ կը փրթի:

—Տղաք, ինծմէ խնդրուածը արդարացի է, պայմանաւ որ Քուչուլեանէն դրամ չառնենք, որովհետեւ երկու զաւակ ունի, վրայ կը բերէ սափրիչ Շարապխանեան:

— Ի հարկէ, կը գոչեն բոլորը:

Անկիւն մը, Օհաննէսեանը նստած զուլպայ կը հիւսէ կանացի հնարքով:

— Իսկ Օհաննէսեանն ալ ամէնուն մէկ մէկ զոյգ զուլպայ պիտի հիւսէ, կը բացականչէ Լօքմակեօզեան՝ ծիծաղով:

— Ամենայն սիրով, կը պատասխանէ մշտաժպտուն Օհաննէսեանը:

Եւ ահա, բաղէ-աչուի Տէմիրճեանը վերջ կը դնէ բոլորին.

— Տղաք, կատակը մէկդի, ես գիպուածով հայ ընտանիքի մը ծանօթացայ …

— Զէ ճանըմ, հո՞ս ալ Հայ կայ եղեր…

— Հէ՜յ Հայեր, ցրուած աշխարհի երեսին վրայ …

Յանկարծ բանաստեղծ հոգի ունեցող Զալքեանը կը սկսի վերյիշել հայ բանաստեղծի մը տողերը.

Մաճ ունինք, մաճկալ չունինք,
Ճրագ ունինք, վառող չունինք:

Անհամբեր Տէմիրճեան կը վերսկսի իր ըսելիքը.

— … Շատ ազնիւ ընտանիք մը, Պ. Զաթալեան, հրաւիրեց բոլոր հայ զինուորները փողոցին մէջ, այս իրիկուն Կաղանդը իրենց մօտ տօնելու:

Երբ բոլորս կը պատրաստուէինք մեկնելու, յանկարծ, մէկը ըսաւ.

— Mais, ես հայերէն exprimer ընել չեմ գիտեր:

— Կարեւորութիւն չունի, բայց ի՞նչպէս կ'ըլլայ:

— 15 տարիէ ի վեր Հայու հետ pas vécu. Province vivre կ'ընեմ, մատամս ֆրանսացի է:

— Եկուր, բացագանչեցին ամէնը, ընդհակառակն, կարօտդ պիտի առնես Հայերէն:

Պատիւը ունեցանք Պ. Զաթալեանին ծանօթանալու եւ հաճոյքը, որ «Յառաջ»ի հաւատարիմ ընթերցող մըն է, որմէ մենք ալ կ'օգտուինք:

Այո, զինուորներուս համար կատարեալ հաճոյք մը եղաւ վայելել աւանդական Կաղանդը՝ հաւաքուած սեղանին շուրջ՝ ծաղիկներով զարդարուած, համադամ ըմպելիներով եւ զանազան պտուղներով բեռնաւորուած: Մանաւանդ աւելի հաճելի էր Զաթալեան ընտանիքը: Մեծ հայրիկը, տան նահապետը, բազմած թիկնաթոռին մէջ, համբիչը ձեռքը եւ հայրական ժպիտը շրթներուն: Մեծ մայրիկը անհուն գորովանքով, հայկական պարզ եւ սրտաբուխ ընդունելութեամբ, հարսը առաքինի, երեք փոքրիկներ ճլլալուն, եւ վերջապէս Պ. Զաթալճեանը ուրախ եւ զուարթ կը բարձրացնէր իր բաժակը.— Հայտէ՛ տղաք, գոչելով:

Ծնկեցինք բոլորին կենացը, մաղթելով բոլորին արեւոտ եւ ուրախ օրեր:

Գաւաթներուն յաջորդեցին գաւաթներ. համադամ ըմպելիներուն ազդեցութեան տակ կը փոխադրուէինք մտովի, հայրենի հին յիշատակներու: Երեւակայութեան մէջ կ'ուրուագծուէին հին Կաղանդները, ամէն մէկը բոլորուած իր սիրելիներով: Ինչ կարօտալի օրեր էին անոնք, իսկ հիմա …

Մեր սրտերը կարօտով լեցուած էին: Կ'երգէինք հայրենի անոյշ մեղեդիներ որոնք իրենց ցանցը ձգած էին այդ իրիկուն մեր հոգիներուն մէջ:

Այսպէս անցաւ մեր Կաղանդը, եւ եթէ Պ. Զաթալեանին համեստութիւնը չենք վիրաւորեր, թող ընդունի մեր շնորհակալութիւնները: — Զինուոր Միսաք

Անձնագիրներու նորոգումը Մարսէյլի մէջ

Մարսէյլի ոստիկանական տեսչութիւնը հետեւեալ հրահանգները հաղորդած է մամուլին.—

Անձնագիրներու (ինքնութեան թուղթ) նորոգման խնդրագիրները պէտք է ներկայացուին վեց ֆրանքնոց դրոշմաթուղթերու վրայ, բնակավայրի ոստիկանական տեսչութեան, կամ եթէ չկայ՝ քաղաքապետութեան (Մարսէյլի մէջ՝ 1 Bld. de Louvain, անձնագիրներու գրասենեակը): Խնդրագիրները պէտք է ոստիկանական տեսչութեանց կամ քաղաքապետութեանց հասնին երեք ամսուան ընթացքին, պայմանաժամին լրացումէն առաջ:

Աշխատաւորի տոմսերու եռամեայ նորոգման համար պէտք է ներկայացնել գործատիրոջ մէկ վկայագիրը, որ հաստատէ թէ կ'ուզէ իր քով պահել օտարականը: Այն պաշտօնեաները եւ բանուորները որ երեք տարիէն պակաս պայմանաժամով արտօնագիր ունին, պէտք է ձեռք բերեն նոր պայմանագիր մը, վաւերացուած՝ բանուորներու տեղաւորման գրասենեակին կողմէ: Վերջապէս այն բանուորներն ու պաշտօնեաները որ գործազուրկ են, պէտք է իրենց խնդրագրին կցեն վկայական մը՝ նոյն գրասենեակին կողմէ:

Անձնագրի ստացման կամ նորոգման որ եւ է խնդրագիր տուած ատեն պէտք է ներկայացնել նաեւ ծաղկախտի դէմ պատուաստի կամ կրկին պատուաստի վկայական մը, հինգ տարիէն պակաս թուականով:

*** Այն օտարականները որ Ֆրանսա մտնելու արտօնութիւն ստացած են եւ երկու ամիսէն աւելի պիտի բնակին, պարտաւոր են իրենց անցագրին վրայ նշանակուած վայրը հասնելէ մինչեւ քսանըչորս ժամ ներկայանալ ոստիկանական տեսչութեան կամ քաղաքապետութեան եւ խնդրագիր մը ներկայացնել վեց ֆրանքնոց դրոշմաթուղթի վրայ, անձնագիր մը ստանալու համար: Ասոր համար ամէն օտարական պարտաւոր է.— 1. Ապացուցանել իր կանոնաւոր մուտքը Ֆրանսա (ժամանակը չանցած անցագիր, վաւերացուած՝ արտասահմանի ֆրանսական հիւպատոսին կողմէ).— 2. Եթէ աշխատաւորի անձնագիր կը պահանջէ, օտարականը պարտաւոր է օտար բանուորներու վերստուգիչ գրասենեակին վաւերացման ենթարկել գործատիրոջ մը կողմէ տրուած պայմանագիր մը:

Այս ձեւակերպութիւններէն վերջ, ոստիկանական տեսչութիւնը կամ քաղաքապետութիւնը օտարականին կը յանձնէ մասնաւոր ընկալագիր մը, շատ կարճ պայմանաժամով, մինչեւ իր խնդրագրին քննութիւնը,— առ առաւելն մէկ ամիս կամ աւելի: Այդ ընկալագիրը արժէք ունի միայն նշանակուած պայմանաժամին եւ տրուած վայրին համար:

Նոյն ձեւակերպութեանց ենթակայ են այն օտարականները որ անկանոն վիճակի մէջ կը գտնուէին զօրաշարժին ատեն, այլապէս կը հետապնդուին համաձայն 1938 մայիսի օրէնքին:

*** Զինուորական իշխանութիւնն ալ իր կարգին կը յիշեցնէ թէ 1938 յուլիս 11ի օրէնքին համաձայն, երբ գործարան մը պետական գրաւման կ'ենթարկուի, բոլոր աշխատաւորները ենթակայ են պարտաւորիչ աշխատանքի: Այն պաշտօնեան կամ բանուորը որ կը լքէ իր գործը, դատապարտութեան արժանի յանցանք մը գործած կ'ըլլայ: Իսկ այն բանուորը որ գործը լքելով եւ դատապարտուելով չի վերստանձներ զայն, պատիժին լրացումէն վերջը, նոր հետապնդումներու կ'ենթարկուի:

Այս օրէնքին տրամադրութեամբ պատժուած բանուորներուն մէջ կը գտնուի Թրքահպատակ Հայ մը, Ազարեան, որ դատապարտուած է մէկ ամիս բանտարկութեան, յետաձգումով:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը որոշած է լուծել համայնավար եւ հիթլէրական կուսակցութիւնները, որոնք սերտ գործակցութիւն հաստատած են, գերմանեւռուս համաձայնութենէն ի վեր:

ԹԱՐՄ ԵՒ ՍԱՌԱԾ ՄԻՍԻ ներածումը պիտի կատարուի առանց մաքսատուրքի, համաձայն նոր հրամանագրի մը: Բացառութիւն կը կազմէ միայն խոզի միսը:— Տեղեկագրի մը համաձայն, Փարիզ քաղաքը այժմ շաբաթը կը սպառէ միայն 900.000 քիլօ միս, իբրեւ հետեւանք հաստատուած սեղմումներուն: Պատերազմէն առաջ, մայրաքաղաքին մսի սպառումը կը հասնէր շաբաթական 1.800.000 քիլոյի:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

Ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6e)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ! ! ! !

Մեր յարգելի յաճախորդներուն կը տեղեկացնենք որ, իրենց առօրեայ ՍՈՒՐՃԸ, թրքական եւ ֆրանսական ձեւով կրնան ապահովել մի - միայն մեզ մօտ:

Alimentation "Trévise,, Café "HAREM,,

30, Rue de Trévise, Paris (9) Tél.: TAI. 40—63, Métro Cadet

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
7
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI
7 Février
1940

ԺԵ. ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4266

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄՆԱՑ ՄԷԿ ԻՐԱՒՈՒՆՔ.– ԱՂՕԹԵԼ

Պիտի ըսէք.— Հիմա ժամանա՞կն է այսպիսի խնդիրներ քրքրելու, երբ Եւրոպայի կէսը բռնկած, միւս կէսն ալ անօրինակ ջղաձգութեան մը մատնուած է :

— Քանի որ պատերազմին պատմութիւնը պիտի գրուի, թող այս ալ արձանագրուի :

... Երկու տարի առաջ մշակուած օրէնք մը կար, որուն համաձայն «Թէք միւթէվէլլի»ներ (միակ հոգաբարձու - մատակարար) պիտի նշանակուէին ոչ-Թուրք համայնքներու ազգ. հաստատութեանց համար, ուղղակի կապուած՝ Էվգաֆի տեսչութեան :

Այս «միւթէվէլլի»ները պիտի ըլլային միակ մատակարարը այդ հաստատութեանց,— դպրոց, եկեղեցի, հիւանդանոց, գերեզմանատուն, շարժուն եւ անշարժ հարստութիւն եւն. : Ստանալով կլորիկ թոշակ մը՝ այդ հաստատութեանց եկամուտներէն, անոնք պիտի գործէին իբրեւ պետական պաշտօնատարներ, առանց որ եւ է պարտականութիւն կամ պատասխանատուութիւն ունենալու բուն համայնքին կամ անոր ներկայացուցիչներուն հանդէպ :

Մէկ խօսքով, անոնք պիտի բռնէին մեր Թաղ. Խորհուրդներուն, Հոգաբարձութեանց եւ ուրիշ ազգ. մարմիններու տեղը, մեքենաբար հալեցնելով զանոնք : Օրէնքը թոյլ չէր տար որ գոնէ այդ մարմինները ընտրէին պարտադրուած «միւթէվէլլի»ն, իբրեւ շաղկապ մը իրենց եւ պետութեան միջեւ :

Աւելի քան մէկ տարի առաջ, ազդեր հրատարակուեցան Թուրք թերթերու մէջ, որպէսզի թեկնածուներ ներկայանան, առանց ազգի եւ սեռի խտրութեան : Հարիւրաւորներ ներկայացան, ամէնէն հարուստ թաղերուն համար, գլուխն ըլլալով Բերան : Եւ ոստիկանութիւնը ձեռնարկեց մանրակրկիտ քննութեանց, ամէնէն վստահելիները յանձնարարելու համար : Ապահովութեան տեսչութիւնն ալ՝ իր կարգին :

Ետոյ երկար ատեն բան չլսուեցաւ այս մասին : Կը կարծուէր թէ օրէնքին գործադրութիւնը մէկդի դրուած է նթէ ոչ ընդ միշտ, գոնէ երկար ատենի համար, չվիրաւորելու համար զինակից Յունաստանի դիւրազգածութիւնը :

Բարի լո՜յս բոլոր բարեմիտներուն եւ բանդէտներուն :

Ճիշդ այն պահուն երբ Եւրոպան կը գուրգուրայ Թուրքիոյ վրայ, երբ երկրին մէջ համերաշխութեան ընդհանուր ցոյց մը կատարուեցաւ երկրաշարժի աղէտին առթիւ եւ առաջին անգամ ոչ-Թուրքերը հաւասար հոսեցուցին օգնութեան սնտուկին մէջ, երբ Լոյս - Քաղաքէն ալ Պ. Գ. Կիւլպէնկեան առատաձեռնութեան մրցանիշը կոտրեց — ինչպէս կը վկայէր Թուրք թերթ մը — ահա կը գործադրուի օրէնքը, առանց որ եւ է փափկանկատութեան :

Ոմն Դաւիթ Երլմազ (Սավուլեան), մէկ օրէն միւսը հանրածանօթ երեւելի դարձած, Էվգաֆի լիազօրագիրը գրպանը, չունչը կ'առնէ Բերայի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցին, կը կանչէ Թաղ. Խորհուրդը եւ կը յայտարարէ.

— Այսուհետեւ ես եմ տէր - տիրականը այս թաղին բոլոր հաստատութեանց, կալուածներուն եւ ուրիշ ամէն բանի : Տո՛ւր յանձնեցէք բանալիները, տետրակները, հաշիւները :

Եւ «Թէք միւթէվէլլի»ն իրարու ետեւէ, ինքն իր ձեռքով կը կնքէ դրամարկղները, տոմարները, զանձատան դոյքերուն ցանկը պարունակող տետրակը, Թաղ. Խորհուրդի քարտուղարին պահարանը, առձեռն սնտուկը, բանկայի մոմի պահարանները, դպրոցը, կալուածոցի դրասենեակին տոմարներն ու տետրակները, դրամարկղը, Ազքատախնամի եւ Արհեստանոցին դրամարկղը, Մատենադարանին յարակից վարչական սենեակին եւ դիւանատան դուռները եւն. : Ետոյ կ'անցնի Բանկալթիի Ս. Լուսաւորիչ եւ Ս. Յարութիւն եկեղեցիները, նոյն գործողութիւնները կատարելու համար :

Եւ այսպէս բոլոր թաղերուն մէջ, նոյն մանրակրկիտ խստութեամբ : (Միւթէվէլլիներուն մէջ կինն ալ կան.— Կէտիկ Փաշա, Սամաթիա եւն.) :

Այս օրէնքին շնորհիւ, չորս հոգի կրնան փոշիացնել չորս հարիւր տարուան հարստութիւն եւ մշակոյթ : Հարթել, սրբել, աղճատել ինչ որ կը մնայ իբրեւ ազգային յատկանիշ : Ոչ իսկ պատրիարքն իրաւունք ունի որ եւ է բան հարցնելու :

Կը մնայ միայն մէկ իրաւունք,— աղօթել : Այն ալ յաճախ թուրքերէն :

— Շ.

44 համայնավար երեսփոխաններ դատի տակ

Փարիզի Գ. զինուորական ատեանը մօտերս պիտի դատէ 44 համայնավար երեսփոխաններ, որոնք փորձեր էին վերակազմել կուսակցութիւնը, իբրեւ բանուորա - գիւղացիական խմբակցութիւն : Ասոնց ինը փախած են եւ պիտի դատուին ի բացակայութեան (Ժաք Տիւքլօ, Տիւթիյեօլ, Մոնմուսօ, Փէռի, Ռամէթ, Ռիկալ, Թորէզ եւ Թիյեօն) : Տեղական թերթերը կը գրեն թէ այս ինը ամբաստանեալները թշնամիին կողմը անցած ըլլալով, նոր քննութիւն մը պիտի կատարուի եւ իբրեւ դաւաճաններ ենթակայ են մահապատիժի : Միւս ամբաստանեալները կրնան դատապարտուիլ մէկէն հինգ տարի բանտարկութեան եւ 100էն 5000 ֆրանք տուգանքի, միեւնոյն ատեն կորսնցնելով իրենց քաղաքացիական իրաւունքները : Եօթը հոգի իրենց կապերը խզած ըլլալով համայնավար կուսակցութեան հետ, դատավարութենէ ազատ կը մնան (Քափրոն՝ Ալֆորվիլի երեսփոխանը, Տօլ, Ֆուշառ, Ժառտոն, Փիժինիէ, Փիյեօ եւ Վալա) :

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ նոր ցնցումներ զգացուեցան, փետրուար 5ին, Անգարայի, Սըվազի եւ Զարայի մէջ : Այս վերջին շրջանին մէջ գիւղ մը կիսովին քանդուեցաւ եւ տասը հոգի մեռան :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԳՈՒՄԱՐՈՒՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (159րդ օր). Զեկոյց թիւ 309, փետրուար 5, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք :— Զեկոյց թիւ 310, իրիկուն.— Ոչ մէկ դէպք :

*** Դաշնակիցներու հինգերորդ եւ ամենակարեւոր Գերագոյն Խորհուրդը գումարուեցաւ Փարիզի մէջ, երկուշաբթի օր, քննելու համար զինուորական եւ քաղաքական կացութիւնը, ինչպէս եւ առ հասարակ Եւրոպայի վիճակը : Մասնաւորապէս նկատի առնուեցաւ պարենաւորման խնդիրը եւ, ինչպէս կը հաստատէ պաշտօնական զեկոյցը, կատարեալ համաձայնութիւն գոյացաւ բոլոր կէտերու մասին :

Պատերազմին սկիզբէն ի վեր առաջին անգամ էր որ այսքան բազմաթիւ անձնաւորութիւններ կը մասնակցէին ժողովին : Անգլիոյ ներկայացուցիչներն էին վարչապետը՝ Չէմպըրլէն, արտաքին նախարարը՝ Լորտ Հըլիֆաքս, ծովային նախարարը՝ Չըրչիլ, պատերազմական եւ օդանաւային նախարարները, արտաքին նախարարութեան ընդհ. քարտուղարը, անգլիական բանակին սպարապետը՝ Զօր. Այրընսայտ, ծովային եւ օդանաւային հրամանատարները, Փարիզի դեսպանը եւն. : Իսկ Ֆրանսայի կողմէ կը մասնակցէին Պ. Տալատիէ, վարչապետ, նախարար ազգ. պաշտպանութեան եւ արտաքին գործերու, ծովային եւ օդանաւային նախարարները, արտաքին նախարարութեան օգնականը եւ խորհրդականը, սպարապետ Կամլէն, նաւային հրամանատարը՝ ծովակալ Տարլան, օդանաւային հրամանատարը՝ Զօր. Վիւիլմէն եւն. :

Ինչպէս Ամէնի Գերագոյն Խորհուրդին ատեն, ժողովը մասնաւորապէս ծանրացաւ Դաշնակիցներու կատարեալ համաձայնութեան վրայ, ինչ որ կը նշանակէ թէ Ֆրանսա եւ Անգլիա գալիք դէպքերը պիտի դիմաւորեն նոյն վճռականութեամբ եւ ամէն միջոց ձեռք առնուած է, ճակատելու համար որ եւ է պատահականութեան դէմ : Երկու երկիրներու ծովային նախարարներուն ներկայութիւնը կ'ապացուցանէ թէ Գերագոյն Խորհուրդը ահագին կարեւորութիւն կ'ընծայէ նաւային գործերուն, մէջն ըլլալով պաշարի փոխադրութիւնը :

Գերագոյն Խորհուրդը լիագումար նիստ մը գումարեց առաւօտեան ժամը 10էն 1 : Երկու սպայակոյտները ժողով գումարեցին ժամը 3ին, նախագահութեամբ Զօր. Կամլէնի : Ետոյ Խորհուրդը երկրորդ նիստ մը գումարեց ժամը 6էն 7.30 : Ժողովէն վերջը, Պ. Տալատիէ յայտարարեց.— «Կատարեալ ներդաշնակութիւն կը տիրէր : Ամենադեղեցիկ զինուորական խորհուրդն էր որուն ներկայ կ'ըլլայի երբեք » :

Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ Անգլիոյ պատուիրակները ողջունուեցան Պ. Տալատիէի կողմէ, որ ցաւ յայտնեց թէ վերջերս անցուցած արկածը արգելք եղաւ Լոնտոն երթալու եւ այնտեղ գումարելու Գերագոյն Խորհուրդը : Պ. Չէմպըրլէն Անգլիոյ ներկայացուցիչներուն համակրանքը յայտնեց Պ. Տալատիէի եւ անոնց գոհունակութիւնը՝ իր արագ ապաքինութեան առթիւ : Ժողովէն վերջը սեղան մը սարքուեցաւ արտաքին գործերու պաշտօնատան մէջ :

Յաջորդ Գերագոյն Խորհուրդը պիտի գումարուի Լոնտոնի մէջ, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը :

*** «Փըթի Փարիզիէն» Լոնտոնէն կ'իմանայ թէ անգլիական մեծ շոգենաւ մը «Պիվըրպըրն» (9874 թոն), ընկղմած է Անգլիոյ հարաւային - արեւելեան ջուրերուն մէջ, գերմանական յարձակումի մը հետեւանքով : Մանրամասնութիւններ կը պակսին :

*** Տեղատարափ անձրեւները կը խանգարեն զինուորական գործողութիւնները : Օդանաւերն ալ մեծ դժուարութիւններ կը կրեն, թռիչքներ կատարելու համար :

*** Կորսուած կը համարուին շուէտական նաւ մը, որ Պոստոյէն ճամբայ ելած էր յունուար 17ին եւ նորվեկեան նաւ մը, որմէ լուր չկայ յունուար 20էն ի վեր : Մարդկային զոհերու թիւը կը հաշուեն 44 հոգի :

*** Անգլիական կառավարութիւնը որոշեց շոգեպինդ յառաջ տանիլ զէնքի եւ ռազմամթերքի արտադրութիւնը, օգտագործելով գործազուրկները :

*** Հոլանտայի սպարապետը հրաժարեցաւ, զանազան տարակարծութիւններ ունենալով կառավարութեան հետ : Անցեալ շաբթու ալ Պելժիոյ սպայակոյտին նախագահը հրաժարած էր :

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Նորէն յարձակում, նորէն պարտութիւն

Ֆինլանտական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ խորհրդային զօրքը վերսկսաւ իր յարձակումը Մանէրհայմի գծին դէմ, Սումմայի մէջ : Հազարաւոր կարմիր զինուորներ գործածուեցան այս յարձակման ատեն : Ռուսական օդանաւերն ալ մասնակցեցան ճակատամարտին : Լատոկայի լիճին հիւսիսակողմը Ռուսերը փորձեցին կողէն զարնել Մանէրհայմի գիծը, սակայն ձախողեցան : Ֆինլանտական զօրքը ետ մղեց թշնամին, որ կորսնցուց 500 մեռեալ, եօթը հրասայլ, հինգ թնդանօթ, մեծ քանակութեամբ զէնք եւ ռազմանիւթ, 30 ինքնաշարժ եւն. : Հինգ ռուս օդաչուներ սպաննուեցան երբ կը փորձէին վար իջնել անկարգելներով, Ֆինլանտայի ծոցին մէջ : Ասոնք պայթուցիկներ կը փոխադրէին, ականներ զետեղելու համար Մանէրհայմի գծին ետեւը :

*** Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ Ստալին հրամայած է վճռական յաղթանակ մը շահիլ մինչեւ փետրուար 23, որ կարմիր բանակին հաստատման տարեդարձն է : Ուրիշ լուրի մը համաձայն բանակցութիւններ կը կատարուին Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ, աւելի սերտ գործակցութիւն հաստատելու համար :

*** Ֆինլանտական կառավարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, որուն համաձայն Ռուսերը 6800 ռումբ արձակած են յունուար 28էն փետրուար 3 : Վիպորկ մեծ մասով քանդուած է : Փոքր քաղաք մը, Սորթավլա, որ 12.000 բնակիչ ունի, 24 ժամ ռմբակոծուած է հրձիգ եւ պայթուցիկ ռումբերով : Քաղաքին երեք չորրորդը քանդուած է :

Ռուսագերման գործունէութիւնը Մօտաւոր Արեւելքի մէջ

« Թան »ի Գահիրէի թղթակիցը պարզելով Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ քարոզչական գործունէութիւնը Մօտաւոր Արեւելքի մէջ, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ (6 փետրուար) .—

Բոլշեւիկներուն համար Մօտաւոր Արեւելքի քաղաքական եւ տնտեսական տարկացումը միջոց մըն է արեւմտեան Եւրոպան զարնելու կենսական կէտի մը վրայ : Քարիւղաբեր դաշտերու եւ Խ. Միութեան սահմանակից արդաւանդ հողերու մերձաւորութիւնը լուրջ փորձութիւն մը կը կազմէ, մանաւանդ Ֆինլանտայի ձախողանքներէն վերջ :

Ուստի, Գերմանիա ինչպէս Խ. Միութիւնը պատերազմէն առաջ իսկ եւ մանաւանդ քանի մը ամիսէ ի վեր կը ջանան դիրքեր գրաւել այդ շրջաններուն մէջ : Պերլինի մէջ անթելի կայան մը ամէն օր Արեւելքի վրայ կը թափէ դաւաճաններ Եահեա Պահրիի եւ Շէքիպ Ասլանի նպատակաւոր եւ վարկաբեկիչ քարոզութիւնը : Վերջերս անթելին վրայ ոմն Մուհամմէտ էլ Հիլալի կը փորձէր համոզել իսլամ հաւատացեալները որ օգտուին պատերազմի առիթէն, ապստամբելու համար եւրոպական տիրապետութեան դէմ : Միեւնոյն ատեն, գերմանական գործունէութիւնը ի զուր կը ջանար վերակազմել ահաբեկչական շարժումը Պաղեստինի մէջ եւ դրամ կը բաժնէր Իրաք ապաստանած կարգ մը ծայրայեղ տարրերու : Պերլին կ'օգտուէր Իրաքի եւմտական նախարարին սպանութեան պատճառած յուզումէն, յարձակելու համար վարչապետ Նուրի փաշա Սայիտի վրայ :

Խորհրդային իշխանութիւնն ալ զուգընթաց գործունէութիւն կը ցուցնէր : Պաղեստինի մէջ բռնուած էին թռուցիկներ որոնք բացէ ի բաց կը փառաբանէին Հիթլէրն ու Ստալինը եւ կ'արդարացնէին Խ. Միութեան կողմէ Լեհաստանի դէմ կատարուած յարձակումը : Դատաւորը երբ վեց ամիս բանտարկութեան կը դատապարտէր մէկը որ պահած էր այս թռուցիկները, դիտել տուաւ թէ դիկտատորական կարգուսարքի տակ իր պատիժը մահ էր :

Իրաքի մէջ խորհրդային գործակալները կը ջանային շահագործել կարգ մը ծայրայեղ Քիւրտերու խլրտումը : Ամբողջ գրականութիւն մը տարածուած էր քիւրտերէն լեզուով, ցեղախումբերու մէջ, փառաբանելու համար ինքնավարութիւնը որմէ պիտի օգտուէին Կովկասի Քիւրտերը : Իրանի մէջ, խորհրդային կառավարութիւնը կը ջանար մենաշնորհն ստանալ նոր գծի մը որուն շնորհիւ Խ. Միութեան երկաթուղիները պիտի երկարէին դէպի Խոյ եւ Տիլման եւ մինչեւ այն միակ անցքը որ կը գտնուի հիւսիսային Իրաքի լեռնային սահմանագլուխին մէջ, դէպի Մուսուլի նաւթահորերը : Վերջապէս աֆղանեան կառավարութիւնը իր սաղմին մէջ կը խեղդէր համայնավարական դաւադրութիւն մը Քապուլի մէջ :

Թղթակիցը յետոյ կը պատմէ թէ արեւելեան ազգերը ինչպէս հակազդեցին այս խաղերուն եւ մասնաւորապէս կը յիշէ Իրանի եւ Ֆրանսայի միջեւ հաստատուած սիրալիր յարաբերութիւնները, որոնց շնորհիւ Ֆրանսացի փրոֆ. Օպէրլան վերատեսուչ նշանակուած է Թէհրանի բժշկական համալսարանին :

*** «Թայմզ»ի թղթակիցը նկարագրելով իր ուղեւորութիւնը կեսարիայէն Անտիոք, կը պատմէ թէ Ատանայի մէջ իմացաւ որ նացիները Հայ մը կը գործածեն, իբրեւ ազդարար (սփիքըր) Պերլինի անթելին թուրքերէնի բաժնին : Եւ Ատանացիները կը պարծենան եղեր,— «Կը տեսնէ՞ք, ոչ մէկ Թուրք պիտի հաւանէր ձայնասփիւռ յայտարարութիւններ ընել նացիներուն համար, ուստի կէօպէլս Հայ մը ճարեր է» :

Այս առասպելը Թուրք թերթ մըն ալ պատմած էր, առանց ազգի անուն յայտնելու, պարզապէս հասկցնելով թէ Թուրքը դաւաճանութիւն չըներ : Իտալական անթելին (թուրքերէն) մէջ ալ միշտ Հայն է որ կը փնտռեն, հակառակ բոլոր հերքումներուն :

ՎԵՑ ՏԱՐԵԿԱՆԷՆ սկսեալ բոլոր Գերմանները, նոյն իսկ օտար պատանիները այսուհետեւ ամիսը երկու կիրակի մարմնակրթական վարժութիւններ պիտի ստանան, մարտական խումբերու վարչութեան տակ : Բոլոր պատանիները այս մարզանքներուն պիտի հետեւին ամրան երեք ամիսներուն, մինչեւ ժամը 8 : Ասկէ զատ 15 — 18 տարեկան երիտասարդները եւ երիտասարդուհիները պարտաւոր են նախապատրաստական մարզանքներ կատարել օդագնացութեան մէջ : Միեւնոյն ատեն պիտի վերակազմուի տարրական կրթութիւնը, մասնաւորապէս ձգտելով փառաբանել հիթլէրական կարգուսարքը եւ հայրենասիրութիւնը եւ գերման ցեղը հռչակել իբրեւ գերազանց բոլոր ցեղերէն :

ՊԵԼԺԻՈՅ ՄԷՋ այս միջոցին շատ կը զբաղին բոլշեւիկներու գործունէութեամբ, իբրեւ տեւական վտանգ մը պետական ապահովութեան դէմ : Ամէն օր խուզարկութիւններ եւ ձերբակալութիւններ կը կատարուին : Երկու շաբաթէ ի վեր յաճախադէպ են կասկածելի թերթերու առժամեայ դադարումը կամ խափանումը : Ինչպէս գրած էինք, առաջարկ մը ներկայացուած է երեսփ. ժողովին, լուծելու համար համայնավար կուսակցութիւնը : Պրիւսէլի «Լը Սուառ» թերթին կատարած պրպտումներէն երեւան կուգայ որ Մոսկուայի գործակալները մեծ գործունէութիւն կը ցուցնեն Վալոնիոյ շրջանին մէջ, մասնաւորապէս Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան լուծումէն ի վեր : Դատական հետապնդումները խստացած ըլլալով, բոլշեւիկներն ալ այժմ փոխած են իրենց մեթոտները եւ բերանացի քարոզութիւններ կը կատարեն բանուորական շրջանակներու մէջ, գործարաններու, ածխահանքերու եւն. դուռներուն առջեւ, երբ մութը կոխէ : Ետոյ գաղտնի ժողովներ կը գումարեն սրճարաններու մէջ, լսելու համար գործիչներու հրահանգները : Բոլշեւիկները մասնաւոր հոգածութիւն կը ցուցնեն նաեւ զինուորներու հանդէպ : Սանամայրեր կ'այցելեն զինուորներուն եւ նուէրներ կը տանին, որոնք փաթթուած են հակաֆրանսական, հականգլիական եւ հակաֆինլանտական թռուցիկներու մէջ :

ԻՐԱՔԷՆ զինուորական պատուիրակութիւն մը մեկնեցաւ Մ. Նահանգները, ուր պիտի մնայ մէկ տարի, արդի օդանաւորդութիւնը ուսումնասիրելու համար : Միեւնոյն ատեն մեծ քանակութեամբ օդանաւեր պիտի գնուին Իրաքի համար :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Պատերազմին ելքը

ՊՐԻՒՍԷԼ, (Յառաջ) — Ֆրանսացի Զօր. Տիւվալ, որ ծանօթ է իբրեւ զինուորական քննադատ, Պրիւսէլի «Փաթրիա» սրահին մէջ բանախօսութիւն մը ըրաւ, նիւթ ունենալով ներկայ պատերազմին զանազան երեւոյթները։

Նկատի առնելով բանախօսին հեղինակութիւնը եւ նիւթին այժմէութիւնը, հոծ բազմութիւն մը փութացած էր ներկայ ըլլալ այդ բանախօսութեան։

Զօր. Տիւվալ ընդհ. ակնարկ մը նետեց ներկայ պատերազմին պատճառներուն վրայ, եւ այդ առթիւ դիտել տուաւ թէ Ֆրանսա մեծ հաւատք ունենալով Ազգերու Դաշնակցութեան մասին, պէտք եղած մղումը չտուաւ իր զինուորական ուժին։ Այսօր Ֆրանսա կրկին ձեռք առած է Քլէմանսոյի նշանաբանը — «Nous faisons la guerre», Մաժինոյի գիծը իր զրահապատ ամրոցներով կը պաշտպանէ Ֆրանսայի հողը, եւ զինուորական ու քաղաքային կազմակերպութիւնները իրենց բովանդակ ուժով կը գործեն, ճարտարօրէն վարելու եւ յաջողութեամբ գլուխ հանելու պատերազմը։

Բանախօսը մեծ հաւատք ունի Ֆրանսայի ուժին եւ հոգեկան կոչումի մասին, սակայն չի հաւատար Ռուսիոյ զինուորական ուժին, որովհետեւ անոր քաղաքային սկզբունքներուն վրայ տիրապետած են բռնութիւնն ու նիւթապաշտութիւնը։ Ազգ մը, որուն քով կը պակսի ազատութեան գաղափարը եւ որ զուրկ է հոգեկան ուժէ, չի կրնար զօրաւոր ըլլալ պատերազմի մէջ։ Ֆրանսա տոգորուած ազատութեան եւ հոգեկան բարձր սկզբունքներով, կը կռուի պահելու համար այդ ազատութիւնները եւ խուսափելու մարմնական ու հոգեկան գերութենէն։ Ան կը կռուի նաեւ անխտիր բոլոր ազգերու ազատութեան եւ անկախութեան համար։

Հիթլէր ապաւինելով իր զինուորական ուժին, կ'ուզէ ստրկացնել բոլոր ազգերը, եւ գերմանական տիրապետութիւնը բռնի տարածել մեծ ու փոքր բոլոր երկիրներուն վրայ։

Զօր. Տիւվալ հարց կը դնէ թէ ի՞նչ պիտի ընեն Գերմանները.—

Սկանտինաւեան երկիրներուն կամ պալքանեան պետութեանց վրայ յարձակում մը զինուորական տեսակէտով որ եւ է շօշափելի արդիւնք պիտի չտայ, այլ պարզապէս պիտի ուշացնէ պատերազմին վախճանը։ Եթէ Պելժիոյ կամ Զուիցերիոյ վրայ յարձակում գործուի, կոնակէն զարնելու համար Մաժինոյի գիծը, այդ ալ քաղաքական եւ զինուորական տեսակէտով մեծ սխալ մը պիտի ըլլայ, որովհետեւ այդպիսի ձեռնարկ մը իր դէմ պիտի հանէ ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհը, եւ պիտի աւելցնէ Գերմանիոյ թշնամիներուն թիւը, առանց ապահովելու վերջնական յաղթանակը։

Նկատի առնելով վերոյիշեալ պարագաները, հաւանական է որ Գերմանիա ուղղակի ուժգին յարձակում մը կազմակերպէ Մաժինոյի գիծին վրայ, իր զրահապատ խոշոր հրասայլերով, բազմաթիւ օդանաւերով եւ ծանր ու վիթխարի հրետաններով։ Ան անտարակոյս ամէն միջոցի պիտի դիմէ, ճեղքելու համար Մաժինոյի գիծը, գրաւելու այնուհետեւ առանց դժուարութեան Պելժիոյ եւ Հոլանտայի ծովեզերքները մինչեւ Հիւսիսային ծով, ճակատէն զարնելու եւ վերջին հարուածը տալու մեր զօրաւոր դաշնակիցին՝ Անգլիոյ։

Սակայն այս բոլոր պատահականութիւնները մանրազնին ուսումնասիրուած են երկու դաշնակից պետութեանց սպայակոյտներուն կողմէ։ Միւս կողմէ, Մաժինոյի գիծը, իբրեւ ամրակուռ ու անխորտակելի պարիսպ, խրոխտ կը ցցուի գերմանական բանակին դէմ, այնպէս որ ամէն յարձակում այժմէն դատապարտուած է կրելու ջախջախիչ պարտութիւն մը։

Անգլիա եւ Ֆրանսա հիմնուելով իրենց բարոյական, նիւթական եւ զինուորական անսպառ ու անպարտելի ուժերուն վրայ, ի վերջոյ պիտի շահին պատերազմը, եւ արդարութիւնը կրկին պիտի յաղթանակէ, ինչպէս եղաւ 1918ին։

Այս վերջին խօսքերը խանդավառ ծափերով ողջունուեցան ներկաներուն կողմէ։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

Լեհաստան եւ Հայերը

(ՑՈՒՇԵՐ)

1920-21ին առեւտր. գործով Վարշաւա կը գտնուէի խիստ յաճախ։

Քաղաքին քանի մը հարիւր Հայերը իրարու մօտ գալով Ազգ. Խորհուրդ մը կազմելու մասին կը մտածէին եւ սակայն տնտեսական դժուարութիւնները եւ կառավարական շրջանակներու անտարբերականութիւնը արգելք կ'ըլլային։

Ծանօթ ըլլալով արտաքին գործերու նախարարութեան առաջին վարիչ Լուքաշիէվիչին, Լէմպէրկցի Թէոդորովիչ յայտնի քաֆիրթանին հետ իրեն այցելութեան գացի, Ազգային Խորհուրդի կազմութեան մասին խորհրդակցելու համար։ Մեզի կ'ընկերանար նաեւ Ռուբէն Դարբինեանի եղբայրը, որ իբրեւ ուսանող հոն կը գտնուէր։

Շնորհիւ Լուքաշիէվիչի եւ Պ. Յովհաննէսեանի կարելի եղաւ Զաղացպանեանի ճաշարանին մէջ կազմել Ազգային Խորհուրդը, կէս պաշտօնական հանգամանքով։

Մեր առաջին գործը եղաւ դիմել կառավարութեան որ հայկական անցագրերը ճանչնայ եւ եթէ կարելի է Վարշաւայի զինուորական վարժարանին եւ համալսարաններուն մէջ հայ ուսանողներ ընդունին ձրիապէս եւ հնարաւորութիւն տան նոր սերունդին ապագայ Հայաստանի քաղաքացիներ, մասնագէտներ պատրաստելու։

Այդ շրջանին Փրակայի մէջ մօտ 50 ուսանողներ, չեխական համալսարաններուն մէջ ձրի կ'ուսանէին, Պ. Խատիսեանի միջնորդութեան շնորհիւ։

Այս պարագան ալ մեր յիշատակագրին մէջ իբրեւ օրինակ մէջ բերուած էր, խնդրելու համար նոյն բարեացակամութիւնը։

Փաստերով հաստատած էինք թէ բազմաթիւ Վրացիներ զինուորական վարժարանը ընդունուած էին եւ որոշ ռոճիկ ալ կը ստանային, իրենց ապրուստը ապահովելու համար։

Հակառակ մեր բոլոր ջանքերուն, եւ Հայասէրի անուն հանած Զապլօվսքիի միջնորդութեան եւ Թէոդորովիչ եպիսկոպոսի դիմումներուն ծերակուտականներու մեծ մասին մօտ, չկրցանք որ եւ է նպաստաւոր արդիւնք ձեռք բերել։

Լեհաստան ապաստանած շատ մը ընտանիքներ անկէ վերջ հեռացան անցագրի եւ այլ դժուարութեանց պատճառով, եւ նոյն իսկ Թանըրեանցի նման մեծ արդիւնաբերողներ ստիպուեցան իրենց գործարանները փակել Ռիկովի եւայլ շրջաններու մէջ եւ հեռանալ։

... Այսօր թէ Չեխերը եւ թէ Լեհերը Փարիզի մէջ կազմած են իրենց Ազգ. Խորհուրդները, որ ուրիշ բան չեն, եթէ ոչ իրենց վաղուան կառավարութիւնները։

Կը կարծեմ որ եթէ մեր ազգ. մարմինները սերտ յարաբերութիւններ հաստատեն անոնց հետ, կրնայ օգտակար ըլլալ ապագային համար, քանի որ անոնք Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ անմիջական օժանդակութիւնը եւ ապագայ վերագտման դրաւականը ունին։

Լ. ԼԱՆԻՍ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, (Յառաջ) — Սիրելի «Յառաջ», հակառակ ձեր տպած կրկնակի կոչերուն եւ գրած երկու խմբագրականներուն, («Տերեւաթափ»), սեպտեմբերեան տագնապէն ասդին, մեր գաղութի մասին ոչ ոք փորձեց գրել։ Թէեւ քիչ մը ուշ, սակայն կ'ուզէի ամփոփ կերպով պարզել մեր գաղութի կացութիւնը։

Ընդհանուր զօրահաւաքի օրերուն, այլ մանաւանդ մետաքսի գործարանի փակման պատճառաւ (որ տեւեց 2ուկէս ամիս), ժողովուրդը անտանելի կացութեան մը մատնուած էր։ Շատերը գործ մը գտնելու համար կ'ուզէին հեռանալ Տէսինէն, սակայն իշխանութիւնը հրաման չէր տար, պատերազմական վիճակ յայտարարուած ըլլալով։ Բարեբախտաբար երկար չտեւեց այդ վիճակը եւ գործարանը վերաբացուելով, ժողովուրդը սկսաւ քիչ մը շունչ առնել։ Բանուորները հերթով կանչուեցան գործի եւ բանուորական կեանքը իր բնական վիճակը վերստացաւ։

Այժմ Տէսինի մէջ կրնան գործել միայն Ազգային Մարմինը եւ Հայ Կամ. եւ Մարտիկներու միութիւնը։ Առաջինը դժբախտաբար գործելու տրամադրութիւն չունի, մինչդեռ գործելու առենը հիմա է։ Մարտիկներու միութիւնը այժմ սկսած է շարժիլ եւ իր առաջին ձեռնարկը կատարեց յունուար 28ին, մասնակցութեամբ դերասան Թրազոչի, տալով ներկայացում մը, «Սօս եւ Վարդիթեր» յօրդառ զօրակոչի ենթարկուած Տէսինի զինուորներուն, որոնց թիւը 120ը կ'անցնի արդէն, (20 — 32 տարեկան)։ Ներկայացումէն գոյացած ամբողջ հասոյթը եւ 100 ֆր. ալ միութեան դանձէն յանձնուեցաւ արդէն Տէսինի մէջ տեղացիներէն կազմուած «զինուորներուն օգնութեան կոմիտէին», որու մէջ կը գտնուի ընկ. Սարգիս Առաքելեան, իբրեւ գաղութին եւ Մարտիկներու Միութեան ներկայացուցիչը։ Զինուոր գացողներէն շատեր, արդէն սկիզբէն ճակատ կը գտնուին, իսկ մնացածները թիկունքն են եւ կը մարզուին։ 8—10 օրուան արձակուրդով մինչեւ այժմ գրեթէ մեծ մասը եկան ու գացին, իսկ 24 եւ 48 ժամուան համար ամէն օր եկող կը գտնուի։ Բոլորն ալ գոհ են իրենց մեծերէն, ֆիզիքապէս առողջ եւ բարոյապէս կորովի։ Զինուորներուն ընտանեկան պարգեւները գրեթէ բոլորն ալ լաւ վիճակի մէջ են եւ պետ. նպաստը կը ստանան։ Աւելի մանրամասնօրէն կ'անդրադառնամ ուրիշ անգամ մը։

Յունուար 31էն սկսեալ անոնք որ 33 — 48 տարեկան են եւ նախապէս արձանագրուած էին, պիտի ներկայանան Կրընոպլը, բժշկական քննութեան ենթարկուելու համար։ Կանչուածներուն մէջ կան նաեւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի հպատակներէն ոմանք։

Վեհունի

X

20—48 ՏԱՐԵԿԱՆՆԵՐՈՒ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 4 Փետրուար, (Յառաջ) — Մեր նահանգին զինուորական բժշկական քննութիւնները լրացան շաբաթ իրիկուն։ Մեծ մասը, Հայ եւ Ռուս, զինեալ ծառայութեան ընդունակ համարուեցան, բացի յայտնի հիւանդներէ եւ տկարներէ, որոնք գործօղութիւն անցուցած են։ Դուրս մնացին 1891ի ծնունդները, որոնք արձանագրուած էին, բայց այսօր 49 տարիքը թեւակոխած են, ինչպէս եւ հայ կամաւորները որոնք ֆրանսական բանակին մէջ ծառայած են, եւ քառթ տը քօմպաթան ունին, համաձայն յունուար 13ի օրէնքին։ Այժմ բոլորն ալ կը սպասեն իրենց զինուորական տետրակներու յանձնումին, եւ երկրորդ քննութեան, որու միջոցին յոյս կայ որ, կրկին տըկարներ գտնուին։

Կրընոպլը եւս կատարած է այս բժշկական ընդհ. քննութիւնը եւ կը վերջանայ փետրուար 5ին։ Այնտեղ եւս բոլորն ալ ընդունակ համարուած են, բացի քանի մը հոգիէ։ — Թորգոմ

«ՄԻՒԹԷՎԷԼԼԻ»ՆԵՐԸ ԳՈՐԾԻ ՍԿՍԱՆ

Պոլսոյ թերթերուն մէջ կը կարդանք, (28 Յունուար) —

Պ. Դաւիթ Ելմազ, որուն Պէյօղլուի համար միակ «միւթէվէլլի» նշանակուիլը գրած էինք, սկսած է իր գործունէութեան։

Ուրբաթ օր, ինչպէս Շիշլիի գերեզմանատան, նոյնպէս Պէյօղլուի Աղքատախնամին բոլոր տետրակներն ու սնտուկը կնքուած են։

Պ. Դաւիթ Ելմազ Բանկալթիի եկեղեցին գացած ու այս առթիւ յանձնարարած է քահանաներուն, որ այսուհետեւ դուրսէն անձերու իբր հաւաքատեղի չծառայեն քահանաներու սենեակն ու եկեղեցիին շրջափակը։ Աւելցուցած է որ երբեք տեղի չտրուի այնպիսի ընթացքներու, որոնք կը վիրաւորեն ժողովուրդին կրօնական զգացումները։

Պ. Դաւիթ Ելմազ, շաբաթ օր Պէյօղլուի խորհրդարանը հրաւիրած է քարոզիչ Ասլանեան արք.ը ինչպէս նաեւ քահանայից դասը, եւ սիրալիր տեսակցութիւն մը ունեցած է անոնց հետ։ Պ. Ելմազ իր վստահութիւնը յայտնած է թէ՝ կրօնական դասը բծախնդիր պիտի ըլլայ եկեղեցիներու կանոնաւոր ու անթերի սպասարկութեանց, եւ ժողովուրդի դժգոհութեանց տեղի պիտի չտայ։ Նոյնպէս աւելցուցած է թէ՝ եկեղեցիին ներքին գործերը կրօնական դասուն կը վերաբերին, եւ եթէ պէտք ըլլայ ուեւէ պակաս մը լրացնել, դիմեն իրեն՝ գործակցաբար աշխատելու համար։

*** Ասլանեան արք. երէկ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ մէջ խօսած իր քարոզով ժողովուրդին իմացուցած է թէ, իբրեւ միակ միւթէվէլլի, Պ. Դաւիթ Ելմազի յանձնուած է եկեղեցիներուն ու թաղին մատակարարութեան գործը եւ կրկնած է Պ. Ելմազի այն հաւաստիքները թէ լաւագոյնս եւ հակակշռի տակ պիտի կատարուին մատակարարական բոլոր գործերը։

*** Պ. Դաւիթ Ելմազ, իր կողմէ մէկ մէկ փոխանորդներ ղրկած է երէկ առտու Ս. Լուսաւորիչ եւ Ս. Յարութիւն եկեղեցիները, որոնք բանկալի հասոյթները ճշդող գրութիւններ առած են բանկալի պաշտօնեաներէն։

** Շաբաթ օր, միւթէվէլլիին կողմէ նշանակուած անձ մը, ընկերակցութեամբ Կալուածոցի քարտուղար Պ. Հայկ Խանճեանի, մի առ մի այցելեց բոլոր եկեղեցապատկան կալուածներու վարձակալներուն եւ իմացուց թէ, ասկէ վերջ Պ. Դաւիթ Ելմազի ստորագրութիւնը կրող ստացագիրերու փոխարէն միայն պիտի կատարեն իրենց վճարումները։

*** Կէտիկ Փաշայի եկեղեցիին ու դպրոցին միակ միւթէվէլլի նշանակուած է Պետրոսի աղջիկ Նուէր, Գում Գափուի Մայր եկեղեցիին համար՝ Տօքթ. Յարութիւն Երանոսեան, Գում Գափուի դրսի համար՝ Պ. Մաքսուտ, Էյուպի Ս. Եղիա եկեղեցիին համար՝ Պ. Արմենակ Քիւրքճեան, Կէտիկփաշայի Բողոքականաց եկեղեցիին համար՝ Պ. Ռուբէն Գաւաֆճօղլու։

** Պ. Դաւիթ Ելմազ (Սամաթիա) կարգով կնքած է Բերայի երեք եկեղեցիներու դրամարկղները եւ գոյքերը, տոմարները ու փաստաթուղթերը պարունակող դարանները ու դարակները։ Նոր միւթէվէլլին Թաղ. Խորհրդոյ կողմէ ներկայացուցիչ նշանակուած Պ. Աւետիս Ասլանեանի, քարտուղար Պ. Մ. Հանէսեանի եւ Կալուածոցի քարտուղար Պ. Հայկ Խանճեանի հետ այս բոլոր գոյքերն ու դրամները պիտի ցուցակագրէ։

Նոր միւթէվէլլին այցելած է նաեւ Էսաեան վարժարան ուր տեսակցութիւն մը ունեցած է տնօրէնին հետ։ Ապա Բանկալթիի մանկապարտէզը երթալով աչքէ անցուցած է հաշիւները։ Դաւիթ Ելմազ ծրագրած է իր միւթէվէլլիութեան ենթակայ հաստատութիւնները պահել բարեկարգ վիճակի մէջ, բոլոր թաղեցիներուն գոհունակութիւն պատճառելու վճռական որոշումով։

Օր. ԱԼԻՍ ՏԱՒՕՍԵԱՆ

եւ

ՍՈՒՐԷՆ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Ամուսնացած

Փարիզ, 27 Յունուար, 1940

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Մ. Ը. Մ.ը կ'աշխատի նոր երիտասարդներ ոտքի հանել, քանի որ իրենց եղբայրները ճակատի վրայ կը գտնուին։

Անցեալ կիրակի «Stade Municipal»ի դաշտին վրայ տեղի ունեցաւ ֆութպոլի մրցում մը, Հ.Մ.Ը.Մ.ը «Municipal» խումբին դէմ։ Մրցումը սկսաւ ժամը ճիշդ 2ին։ Հազիւ քանի մը վայրկեան անցած, Ֆրանսացիները երկու կէտ նշանակեցին, եւ Ա. կիսախաղը անցաւ սովորական, առանց արդիւնքի։ Երկրորդ կիսախաղը աւելի հետաքրքրական դարձաւ։ Մեր տղաքը առանց ժամանակ կորսնցնելու կէտ մը նշանակեցին, որուն անմիջապէս յաջորդեց երկրորդը։ Հայերը աւելի ուժ առին ու երկու կէտ եւս նշանակեցին, եւ խաղը լրացաւ Հայերու յաղթութեամբ 4 — 2։ Կէտ նշանակող եղան՝ Ա. Վարդանեան, Պ. Ծերիկեան եւ Յ. Սէֆէրեան։ Նոյնպէս յաջող էին մեր բերդապահը, Ժ. Ռազըճեան եւ Բ. Զաքոյեան որոնք լաւ խաղարկութիւն մը ունեցան։— Մ. ՍԷՖԷՐԵԱՆ

*** Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան վիճակախաղէն շահած են հետեւեալ թիւերը.— 201, 205, 143, 46, 19, 162, 132, 121, 150, 127, 210, 125։

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Լիոնէն Պ. Կարապետ Քէշկէեան 200 ֆրանք ղրկած է մեզի, ճակատի հայ զինուորներուն համար։ Յանձնեցինք Կապոյտ Խաչի վարչութեան։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ !!!!

Մեր յարգելի յաճախորդներուն կը տեղեկացնենք որ, իրենց առօրեայ ՍՈՒՐՃԸ, թրքական եւ ֆրանսական ձեւով կրնան ապահովել միմիայն մեզ մօտ։

Alimentation "Trévise,, Café "HAREM,,

30, Rue de Trévise, Paris (9) Tél.: TAI. 40—63, Métro Cadet

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ նախարար Պ. Ժիւլ Ժիւլիէն շրջաբերական մը հրատարակեց, որուն համաձայն յունուար 29էն ի վեր բազմաթիւ կառախումբեր ջնջուած ըլլալով, ուրիշ կառախումբեր պիտի գործածուին նամակներու փոխադրութեան համար, բայց որոշ յապաղումներ պիտի պատահին։

ԱՆԳԼԵՒԹՈՒՐՔ առեւտրական նոր համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ Լոնտոնի մէջ, ամբողջելով 1938ի համաձայնութիւնը։

ՊՈՒՔՐԷՇԻ մէջ դրամաճառ մը կարճ միջոց մը գտած է դրամ շահելու։ Տեսնելով որ գերմանական դեսպանատունը անմիջապէս կը գնէ Հէրման Ռաուշնինկի գիրքը, «Հիթլէր ըսաւ ինծի», շարունակ նոր ապսպրանքներ կուտայ եւ դրամ կը դիզէ։

ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ ՊԵՐԼԻՆ կը քաջալերեն պալքանեան երկիրներու յեղափոխականները, համաձայն տեղական թերթերու հրատարակութեանց։ Կ'ըսուի թէ գործակալներ ղրկուած են Տոպրուճա, դէպքեր սարքելու համար պուլկար փոքրամասնութեան եւ ռումանական ոստիկանութեան միջեւ։ Փորձեր կատարուած են վերակենդանացնելու Մակեդոնական կազմակերպութիւնը, որպէսզի խռովութիւններ յարուցանէ։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, կազմակերպութեան երբեմնի պետը, Միխայլով, վերջերս Պերլին գացած է եւ իր գործակալները Վիէննա կը գտնուին։

ԳԱՂՏՆԻ ԱՆԹԵԼ ՄԸ, «Խաղաղութեան եւ ազատութեան ռուսական կուսակցութիւն — սկսած է գործել Լոնտոնի մէջ։ Անթելը կոչ մը ուղղեց ռուս ժողովուրդին, որպէսզի ամէն բան փորձէ Ֆինլանտական պատերազմը դադրեցնելու եւ Խ. Միութեան ռազմական արտադրութիւնները խափանելու համար։— «Լ'Էօվր»ը կը գրէ թէ ուրիշ գաղտնի անթել մըն ալ երեւան հանուած է «Քէլէը փառ ան Ֆրանս», որ մասնաւորապէս կը յարձակի Տալատիէի եւ Չէմպըրլէնի վրայ։ Հաստատուած է թէ այս անթելը կը գտնուի Միւլհուզի արեւելեան կողմը, Հռենոսի միւս ափին վրայ, ուրեմն գերմանական։ Այս անթելը իբրեւ համայնավար կը ներկայանայ։ Իսկ ուրիշ մը, որ նոյնպէս կ'անարգէ դաշնակից պետութեանց վարիչները, միշտ կը ծանուցանէ թէ կը գտնուի «ուրն անյայտ ի Ֆրանսա»։ Այս կայանին տեղն ալ երեւան հանուած է,— արեւելեան Կալիցիա։

ԱՆԳԼԻԱ օրը մէկ նաւ պիտի շինէ այս տարուան ընթացքին։ Մասնագէտներ կը հաշուեն թէ ի հարկին տարին 600 նաւ պիտի շինուի, եթէ պատերազմը երկար տեւէ։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ եւս գաղթապետութեան (Տոմինեըն) կարգուսարք շնորհելու համար բանակցութիւններ կը կատարուին փոխարքային եւ Կանտիի միջեւ։

30.000 ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ եւ 5000 ուսուցչապետներ կը գտնուին ֆրանսական բանակին մէջ, համաձայն կրթական նախարարին յայտարարութեան։

ԻՏԱԼԻՈՅ ռազմական օդանաւերուն թիւը պիտի կրկնապատկուի այս տարուան ընթացքին։ Այս առթիւ պիտի շինուին նաեւ շատ մը գաղտնի կայաններ։

ՓԷՇԹԱՅԻ ուսանողները փողոցներու ձիւնը մաքրելով, իրենց ստանալիք վճարումը յատկացուցին Ֆինլանտայի Կարմիր Խաչին։

ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ եղաւ Արժանթէօյլի բանուորական գրասենեակին վարչուհին, ամբաստանուած ըլլալով թէ գործօն համայնավարներ կը տեղաւորէ գինարուեստարաններու մէջ։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ եւ Խ. Միութեան միջեւ կնքուած առեւտրական դաշնագիրը վաւերացուեցաւ Մոսկուայի Գերագոյն Խորհուրդին կողմէ։

ՄԻՍԻ ՀԱՄԱՐ ալ պարենատոմս պիտի հաստատուի Անգլիոյ մէջ, փետրուարի վերջերը։

ՊԱՐԵՆԱՏՈՄՍԻ խնդիրը նորէն քննելով եւ անոր դժուարութիւնները պարզելով, «Մաթէն» կ'եզրակացնէ թէ անհրաժեշտ չէ այդ միջոցը։ Թերթին կարծիքով, իւղի տագնապը մեղմացած է արդէն, արաշիտի առաջին բեռները հասած ըլլալով արեւմտեան Ափրիկէի գաղթավայրերէն։ Չէքի բերքն ալ այս տարի առատ է հիւսիսային Ափրիկէի մէջ։ Գալով միսին, շաբթուան երեք օրերուն համար հաստատուած արգելքը լաւագոյն միջոցն է եւ որ եւ է նեղութիւն չի պատճառեր։ Գալով սուրճին, անոր անբաւականութեան պատճառները գաղտնիք չեն այժմ։ Երեսփ. ժողովի բեմէն յայտարարուեցաւ թէ սուրճ բեռցած նաւ մը ընկղմած է անցեալ սեպտեմբերին։ Յետոյ, երբ շոգենաւի բեռ. քարափը մնաց վերջին պահուն, որովհետեւ որոշուեցաւ նախ բամպակ փոխադրել այդ նաւերով, վառօդի պէտքերը գոհացնելու համար։ Այժմ բաւարար պաշար ամբարուած է եւ պարենաւորումը հետզհետէ կը կանոնաւորուի։ «Մաթէն» վերջացնելով, կ'ըսէ թէ շատ շատ սուրճի համար կարելի է պարենատոմս հաստատել, այն ալ եթէ ստիպողական դառնայ։

ԵԱՇԻ (Ռումանիա) համալսարանին հրեայ ուսանողներուն արգիլուեցաւ դիակնութիւն կատարել քրիստոնեաններու մարմիններուն վրայ։ Բժշկական դասընթացքները պիտի փակուին այս ուսանողներուն համար, «եթէ հրէական դիակներ չգտնուին»։

ՀԻՒԱՆԴԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Հ. Կարմիր Խաչի Օգնութեան Մասնաճիւղին կողմէ կազմակերպուած հիւանդապահութեան դասընթացքին Չորրորդ դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ այսօր, չորեքշաբթի, 7 փետրուար, ժամը 14.30ին, Կարմիր Խաչի բուժարանին մէջ։ Պիտի խօսին՝

1.— Տիար Տոքթ. Մէխթճեան՝ «Մորթի տակէն ներարկում», (Injection sous-cutanée)։ 2.— Տիար Տոքթ. Կէօվճեան՝ «Մանանեխի խիւս», (Cataplasme sinapisé)։

(Կնիք)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 8 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI 8 Février 1940

ԺԵ. ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4267

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Լէոն Պլում կը փառաբանէ Թուրքիան

Նախորդ վարչապետը երէկ իր հերթական խմբագրականը նուիրած էր Թուրքիոյ փառաբանութեան, հետեւեալ խորագրին տակ.— «Թուրքիոյ քաղաքականութիւնը». («Լը Փօփիւլէռ», 7 փետրուար): Վերլուծելով պալքանեան վերջին խորհրդաժողովին ելքը, մասնաւորապէս խաղաղութեան ապահովումը, Լէոն Պլում կը գրէ.

— «Այս բարերարտիկ դէպքը ամէն բանէ առաջ Թրքական դիւանագիտութեան գործը կ'երեւայ: Թուրքիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Սարաճօղլու անոր գլխաւոր ազդակը հանդիսացաւ: Պելկրատ երթալէ առաջ կանգ առնելով Սոֆիայի մէջ, ան Պուլկարիոյ մայրաքաղաքին մէջ վերջացուց շատոնց սկսած խօսակցութիւնը եւ կրցաւ անոր տաք եղբայրութիւնը տանիլ իր պաշտօնակիցներուն: Պելկրատէն մեկնելէ եւ Անգարա վերադառնալէ առաջ, ան դարձեալ կանգ առաւ Սոֆիայի մէջ, Պելկրատի խօսակցութիւնները պուլկարական կառավարութեան հաղորդելու յայտնի նպատակով: Այս երթեւեկը նշանակալից է ինծի համար: Ծիծաղելի պիտի ըլլար պարսաւ կամ գովեստ, բարենիշ կամ յոռենիշ բաշխել Եւրոպայի զանազան ազգերուն: Բայց եւ այնպէս, անկարելի է չխոնարհիլ այն պայծառատեսութեան, լայնամտութեան եւ քաջութեան առջեւ զոր ցոյց կուտան Թրքական Հանրապետութեան վարիչները հինգ ամսէ ի վեր: Երբ Հիթլէր եւ Սթալին պայթեցուցին պատերազմը, Թրքական Հանրապետութեան համաձայնութիւնը արեւմտեան ժողովրդապետութեանց հետ վճռուած էր սկզբունքով, բայց չէր ստորագրուած: Ստորագրութիւնը յետաձգուած էր մինչեւ այն երբեակ դաշինքը որուն համար Մեծն Բրիտանիա եւ Ֆրանսա բանակցութիւններ կը կատարէին Խ. Միութեան հետ: Այդ բանակցութեանց խզումը եւ Հիթլէր - Սթալինեան դաշինքին ստորագրութիւնը կրնային, շատ մը պատճառներով, վարանում ներշնչել Անգարայի կառավարութեան: Կը յիշուի թէ Մոսկուայի մէջ շաբաթներով Մոլոթով եւ իր ընկերները իրենց ամբողջ ծանրութեամբ ճնշեցին Սարաճօղլուի վրայ, անոր դիմաց կուտակեցին բոլոր սպառնալիքները, շողացուցին բոլոր շլացուցիչ խոստումները: Բայց ոչ մէկ բան կրցաւ մեր Թուրք բարեկամները շեղեցնել իրենց բռնած ուղիէն, ոչ մէկ բան զանոնք ետ կեցուց իրենց տուած համաձայնութենէն, որ բոլորովին բարոյական էր: Եթէ այսօր Պուլկարիոյ անհրաժեշտ հաշտութիւնը Ռումանիոյ եւ Յունաստանի հետ — արդէն բաւական յառաջ տարուած Եուկոսլավիոյ հետ — դէպի բարեբաստիկ ելք մը կը հակի, Եւրոպան այդ կը պարտի նորէն, ամենամեծ մասով, Թրքական քաղաքականութեան պայծառութեան, լայնամտութեան եւ քաջութեան: Այսպէս Թրքական ազդեցութիւնը կը կազմէ մէկը այն պատճառներէն որոնց շնորհիւ Պելկրատի խորհրդաժողովը կրցաւ զարգանալ քիչ մը առողջ եւ հանդարտ մթնոլորտի մէջ:

... Պելկրատի ժողովին մէջ միութիւնը ճեշտեց իր փոխադարձ վստահութեան եւ համերաշխութեան հանդամանքը: պէտք է այնքան որքան կրնար, առանց փոխադարձ օգնութեան պայմանագիր մը ձեւն առնելու: Այս ալ բան մըն է, եւ մեծ բան է: Մնացեալը պիտի յղացնեն դէպքերը, եթէ մարդիկ գիտնան օգնել, ինչպէս սպացուցին մեր Թուրք բարեկամները»:

ԽՄԲ.— Փափաքելի էր որ Պ. Լէոն Պլում իր կարծիքը յայտնէր նաեւ Թուրքիոյ ներքին քաղաքականութեան մասին:

Նորէն զրոյցներ Կովկասի մասին

Հռոմ հասած լուրերու համաձայն, Իրան եւ Աֆղանիստան զինուորական լայն պատրաստութիւններ կը տեսնեն աճապարանքով, ինչ որ նշան կը համարուի թէ հաւանական կը գտնեն պատերազմին տարածումը Կասպից ծովու հարաւային շրջանին մէջ: Իրանեան եւ աֆղանեան կառավարութիւնները կը կասկածին որ գերմանախորհրդային միացեալ գործողութիւն մը կատարուի Պարսից ծոցին եւ Օմանի ծովուն ուղղութեամբ, ուր Գերմանները եւ Ռուսերը կրնան սպառնալ թէ Դաշնակիցներու դիրքերուն՝ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ եւ թէ Մեծն Բրիտանիոյ հաղորդակցութեանց՝ Հնդկաստանի հետ: Կ'ըսուի թէ Իրանի կառավարութիւնը մասնաւորապէս կը զօրացնէ իր պաշտպանողական միջոցները եւ որոշած է մեծ քանակութեամբ օդանաւ ապսպրել արտասահման: Իսկ Աֆղանիստանի մէջ իբրեւ թէ մասնակի զօրաշարժ յայտարարուած է եւ հազարաւոր երիտասարդներ կը վարժուին ինքնաշարժ զէնքերու գործածութեան:

Միւս կողմէ, Հռոմի քաղաքական շրջանակները ուշադրութեամբ կը հետեւին Դաշնակիցներու շարժումներուն Մօտաւոր Արեւելքի մէջ: Այդ շրջանակները յայտնապէս ազդուած են Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ պատրաստութիւններէն՝ Սուրիոյ եւ Իրաքի մէջ: Իտալացիներուն ուշադրութիւնը գրաւած է կարեւոր ուժերու ներկայութիւնը այդ շրջանին մէջ, ուժեր որոնք պատրաստ են ամէն կացութեան հանդէպ եւ ի հարկին գործողութեան մը ձեռնարկելու դէպի Կովկաս եւ Գերմանիոյ քարիւղի գլխաւոր աղբիւրները: (Հավաս):

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ «Ասամա Մարու» շոգենաւին խուզարկութեան առթիւ, անգլիական կառավարութիւնը հաւանեցաւ վերադարձնել ձերբակալուած 21 գերման նաւաստիներէն ինը: Ճափոնի արտաքին նախարարը հաստատելով հանդերձ բանակցութեանց սիրալիր հանգամանքը, յայտարարեց թէ կառավարութիւնը կը պահանջէ վերադարձնել նաեւ մնացեալ 12 նաւաստիները: Լորտ Հալիֆաքս ալ հաշտարար յայտարարութիւններ ըրաւ:

ՍԱՐԱՃՕՂԼՈՒ Սոֆիա հանդիպելով, կարեւոր տեսակցութիւններ ունեցաւ Պուլկարիոյ թագաւորին եւ վարչապետին հետ: Կարգ մը լուրերու համաձայն, Պ. Սարաճօղլուի կարողի միջամտութեան շնորհիւ, Ռումանիոյ արտաքին նախարարը պատրաստակամութիւն յայտնած է կարգադրութեան եղանակ մը գտնելու Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ միջեւ: (Տոպրուճայի խնդիր): Թուրք մամուլը միաձայնութեամբ գոհունակութիւն կը յայտնէ Պալքանեան Խորհրդաժողովին արդիւնքներու մասին, որոնք ի դերեւ հանեցին Պալքանեան Միութեան դէմ սարքուած խաղերը:— Նոյն աղբիւրին համաձայն, Պուլկարիա հաւաստիք տուած է թէ չէզոք պիտի մնայ մինչեւ պատերազմին վերջը:

ԻՏԱԼԻԱ բանակցութիւններ կը վարէ Ռումանիոյ հետ, մեծ քանակութեամբ քարիւղ ստանալու համար, աւելի նպաստաւոր պայմաններով:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՄՕՏԱՒՈՐ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ՅՈՅՍ ՉԿԱՅ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (160րդ օր):

Զեկոյց թիւ 311, փետրուար 6, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք:

Զեկոյց թիւ 312, իրիկուն.— Տեղական գործունէութիւն մեր պահակախումբերու Սարի արեւմտեան շրջանին մէջ:

*** Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը յայտարարութիւն մը ուղղելով իր նախարարութեան ելմտացոյցին քննութեան առթիւ, գիտել կուտայ թէ յոյս չկայ որ մօտերս հաշտութիւն կնքուի Եւրոպայի մէջ: Ելմտական յանձնախումբին անդամներէն մէկն ալ յայտարարեց.

— «Ներկայ ձգտումը եւ վտանգները կրնան շարունակուիլ անորոշ ժամանակաշրջանի մը համար: Ձենք կրնար ստուգապէս ըսել թէ ի՛նչ ընթացք պիտի ստանայ եւրոպական պատերազմը: Ես կը կարծեմ թէ մինչեւ որ աշխարհը քիչ մը աւելի հաստատուն վիճակ ստանայ եւ կարգ մը երկիրներ կարճ կապեն իրենց փառասիրութիւնները, քաղաքական թէ հողային, լաւ պիտի ըլլայ շատ մօտէն հետեւիլ այդ գործունէութեանց»:

Ուրիշ ժողովական մըն ալ, որ պրպտումներ կատարած էր քաղաքական շրջանակներու մէջ, ըսաւ թէ Գերմանիա կը նեղուի մասնաւորապէս երկաթի պակասէն եւ չի կրնար դիմանալ երկար պատերազմի մը: Իր կարծիքով, Զիկֆրիտի գիծը շատ վար կը մնայ Մաժինոյի գիծէն:

*** Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, անգլիական (քանատական) մեծ նաւ մը, «Պիվըրպըրն» (9874 թոն), ընկղմած է Իրլանտայի հարաւային ջուրերուն մէջ, թորփիլահար ըլլալով գերմանական սուզանաւի մը կողմէ: Ուրիշ նաւեր օգնութեան հասնելով յաջողեցան ազատել 77 նաւաստիները, բացի մէկէն: Այս նաւը շինուած էր 1928ին եւ Քանատայի ամէնէն արագընթաց փոխադրանաւերէն մէկն էր, օժտուած արդիական կատարելագործութիւններով:

Նոյն օրը խորտակուեցաւ անգլիական ականահաւաք նաւ մը, «Սֆինքս», երբ նաւահանգիստ կ'առաջնորդուէր նաւաձիգով, գերմանական օդանաւերու կողմէ զարնուելէ վերջ: Նաւապետը եւ չորս նաւաստիներ սպաննուեցան յարձակման ատեն, 49 հոգի խեղդուեցան, 54 հոգի փրկուեցան:

Դարձեալ նոյն օրը դանիական փոքր նաւ մը վառեցաւ Սկովտիոյ արեւելեան ջուրերուն մէջ: Երկու նաւաստիներ խցիկին մէջ մնացած ըլլալով ողջ ողջ այրեցան:

Փետրուար 5ին վերջացող շաբթուան ընթացքին ընկղմած են ութ անգլիական նաւեր, համագումար 25.089 թոն տարողութեամբ եւ վեց ալ չէզոք նաւեր, համագումար 17.546 թոն: Անգլիական զեկոյցը կ'ըսէ թէ՝ հակառակ այս կորուստներուն, Դաշնակիցները ամէն շաբթու 20.000 թոն տարողութեամբ առեւտրական նաւ կ'աւելցնեն, նորեր շինելով կամ գերմանական նաւեր գրաւելով:

*** Անգլիոյ մէջ միսի պարենատոմս պիտի հաստատուի մարտ 11էն սկսեալ: Մարդ գլուխ շաբաթը պիտի տրուի մէկ շիլին եւ վեց փէննի արժէքով միս: Վեց տարեկանէն վար տղաքը պիտի ստանան կէսը:

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ռուսերու նոր յարձակումը 100 հրասայլերով

Ռուսերը իրենց ամէնէն ուժգին յարձակումը կատարեցին Մաննէրհայմի գծին դէմ, Սումմայի մէջ, բայց նորէն ետ մղուեցան, ինչպէս կը հաստատէ ֆինլանտական զեկոյցը: Յարձակումը աննախընթաց էր թէ համրանքով եւ թէ սաստկութեամբ: Կորուստներն ալ շատ ծանր եղան: Դատելով պատրաստութեանց տարողութենէն եւ յաջորդական յարձակումներու սաստկութենէն, կը թուի թէ Ռուսերը վճռական փորձ մը կատարեն, խորտակելու համար Ֆինլանտայի պաշտպանողական գիծը, որ անթափանցելի կը մնայ մինչեւ այսօր: Մասնագէտներու կարծիքով, շատ վտանգաւոր, կորստաբեր եւ երկարատեւ գործ է ճեղքել Մաննէրհայմի գիծը, նկատի առնելով անոր խորութիւնը:

Կարգ մը զրոյցներու համաձայն, մարաջախտ Վորոշիլով անձամբ կը վարէ Մաննէրհայմի գծին յարձակումը: Կռիւները կատաղօրէն կը շարունակուին Լատոկայի լճին շուրջը: Ֆինլանտական զեկոյցը կ'ըսէ թէ ռուսական 18րդ զօրաբաժինը երկուքի բաժնուած է: Մաննէրհայմի դէմ կատարուած նոր յարձակումին մասնակցած են աւելի քան 100 հրասայլեր, որոնց 22ը Ֆիններուն ձեռքը անցած են: Ռուսերը հինգ անգամ յարձակած են միայն մէկ դիրքի վրայ, միշտ ետ մղուելով:

Խորհրդային օդանաւերը կը շարունակեն կրակ տեղալ Ֆինլանտայի վրայ, ինչպէս եւ զինուորներ իջեցնել անկարգելներով: Այս զինուորները ուժանակէ ցուպեր ունին եւ յաճախ ֆինլանտական համազգեստ կը գործածեն, չփոթեցնելու համար թշնամին: Կարմիր օդանաւ մը կրակ տեղալով ընկղմեց շուէտական նաւ մը, Ալանտ կղզիներուն բացերը:

*** Տեղական թերթերը կը գրեն թէ բանակցութիւններ կը կատարուին Պերլինի մէջ, մասնակցութեամբ Մոսկուայի եւ Հէլսինկիի գերման դեսպաններուն, միջին ճամբայ մը գտնելու եւ հաշտութիւն գոյացնելու համար Խ. Միութեան եւ Ֆինլանտայի միջեւ: Իբրեւ թէ Գերմանիա պիտի միջնորդէ, զինադադար կնքելու համար, եւ իբրեւ հաշտութեան պայման պիտի առաջարկուի հանրաքուէ կատարել Ֆինլանտայի մէջ, ինչպէս եւ Ռուսիոյ ձգել կարգ մը ծովային եւ օդանաւային խարիսխներ: Պերլինի քաղաքական շրջանակներուն մէջ վճռապէս կը հերքեն այդ լուրերը:

Դարձեալ տեղական թերթերու հրատարակած լուրերուն համաձայն, խռովութիւններ ծագած եւ ընդհարումներ կատարուած են Լէնին-կրատի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ, կառախումբեր աւարի տրուած են, ուտեստի տագնապը սաստկացած է եւն.: Ամէն օր բազմաթիւ վիրաւորներ կը հասնին Ֆինլանտայէն: Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, ռուսական կորուստները 100.000էն աւելի են:

ՑՈՒԻՑԵՐԻՈՅ ոստիկանութիւնը օտարուհի մը ձերբակալեց, իբրեւ մեղսակից գնդ. Ֆօնժալլազի լրտեսական ցանցին: Ձերբակալուեցան նաեւ Զուիցերիացի մը եւ Գերմանուհի մը, նոյն ամբաստանութեամբ:

Իրլանտացի յեղափոխականներուն վրէժը

Երէկ Պըրմինկհէմի մէջ պիտի կախուէին երկու իրլանտացի ահաբեկիչներ, որոնք ամիս առաջ ռումբեր նետելով, սպաննած էին չորս քաղաքացիներ եւ կին մը: Այս մահավճիռին վրէժը լուծելու համար, իրլանտական գաղտնի կազմակերպութիւնը երեքշաբթի օր ռումբեր պայթեցուց Լոնտոնի, Պըրմինկհէմի եւ Մանչէսթըրի մէջ: Առաջին երկու քաղաքներուն մէջ վիրաւորուեցան վեց հոգի: Պայթիւններէն երկուքը տեղի ունեցան Լոնտոնի մէջ: Ուրիշ երկու ռումբեր ալ գտնուեցան Լոնտոնի եւ Լիվըրփուլի մէջ: Այս դէպքերէն առաջ, վերջին դիմում մը կատարուեցաւ Պ. Չէյմպըրլէնի, որպէսզի չգործադրուի մահապատիժը, բայց պատասխանը ժխտական եղաւ: Իրլանտայի Հանրապետութեան նախագահէն ալ խնդրուեցաւ չորս օր յետաձգել տալ մահավճիռին գործադրութիւնը, որպէսզի կարելի ըլլայ ապացուցանել թէ երկու մահապարտները դէպքին վայրը չէին գտնուեր եւ հետեւաբար անմեղ են:

Անգլիոյ Ապահովութեան Տեսչութիւնը արտակարգ միջոցներ ձեռք առաւ, նոր դէպքերուն հետեւանքով: Լոնտոնի առաջին պայթիւնը տեղի ունեցաւ նամակատան մը մէջ, վիրաւորելով չորս պաշտօնեաներ եւ ցիրուցան ընելով թղթատարական ծրարները: Նոյն իրիկունը հրձիգ ռումբ մը գտնուեցաւ Վիքթորիա կայարանին մէջ: Յայտնի եւ գաղտնի ոստիկաններ գիշեր ցերեկ հսկողութիւն կը կատարեն Լոնտոնի եւ միւս կեդրոն քաղաքներուն մէջ: Մասնաւոր պահակներ նշանակուած են դատաւորներուն եւ ներքին նախարարութեան պաշտօնատարներուն համար:

Վերջին լուրի մը համաձայն, Իրլանտայի արհեստակցական միութիւնները որոշած են գործադուլ հռչակել երկու օր, եթէ խնդրուի գործադրուի երկու Իրլանտացիներուն մահապատիժը: Մեծ յուզում կը տիրէ Իրլանտայի մէջ, ուր երկու երիտասարդ մահապարտները նահատակներ կը համարուին:

Ի՞նչ ուժ կը ներկայացնեն Պալքանները

Պալքանեան Խորհրդաժողովին առթիւ, տեղական թերթերը զանազան տեղեկութիւններ կը հրատարակեն պալքանեան պետութեանց զինուոր. ուժի մասին: Ահաւասիկ քաղուած մը Զօր. Նիէսէլի հրատարակած տեսութենէն («Էքսէլսիօր»).—

Եուկոսլավիա.— Խաղաղութեան ատեն ունի 135.000 զինուոր: 1938ին եւ 1939ին դրօշի տակ առաւ մինչեւ 600.000 զինուոր: Իր ուժերը կը բաղկանան վեց բանակներէ, իւրաքանչիւրը 3—4 ստուարաթիւ զօրաբաժիններով: Պատերազմի ատեն կրնայ տրամադրելի ունենալ 17 զօրաբաժին գործօն զինուոր, 5 զօրաբաժին պահեստի եւ երեք հեծելագունդ: Օդանաւերուն թիւն է 500, որոնց 150ը բոլորովին արդիական:

Ռումանիա.— Խաղաղութեան ատեն 230.000 զինուոր: Իր բանակը կը բաղկանայ 23 գործօն, 12 պահեստի եւ երեք հեծեալ զօրաբաժիններէ: Վերջին ամիսներու ատեն դրօշի տակ հրաւիրեց մինչեւ 900.000 զինուոր: Օդատորմիղը կը բաղկանայ առ նուազն 500 օդանաւերէ:

Յունաստան.— Խաղաղութեան ատեն 90.000: Վերջին ամիսներու ընթացքին դրօշի տակ առաւ մինչեւ 150.000 զինուոր: Օդանաւերու թիւն է 250, որոնց միայն հարիւրը առաջին կարգի:

Թուրքիա.— Խաղաղութեան ատեն 150.000: Իր բանակը կը բաղկանայ 22 զօրաբաժիններէ, երեք հեծելագունդէ, եւ 10 պահեստի զօրաբաժիններէ: Վերջին ամիսներու ընթացքին դրօշի տակ առաւ մինչեւ 600.000 զինուոր: Օդանաւերը 500 ըլլալու են:

Ուրեմն, եթէ Պալքանեան Միութեան չորս անդամները միանան պաշտպանողական ճակատ մը կազմելու համար, տրամադրելի պիտի ունենան.— Խաղաղութեան ատեն՝ 66 գործօն զօրաբաժին, հետեւակազօրք, տասը զօրաբաժին հեծելազօրք, 1600 օդանաւ: Իբրեւ պահեստի ուժ՝ 33 զօրաբաժին հետեւակազօրք:— Ընդհանուր գումար՝ առ նուազն 2.250.000 զինուոր: Եթէ Հունգարիան ալ միանայ այս ճակատին, խաղաղութեան ատեն կրնայ տրամադրել 80.000 զինուոր, (այս թիւը 150.000ի պիտի բարձրանայ այս տարի): Հունգարիա ստիճանաբար մարզած է 600.000 զինուոր, եւ վերջին ամիսներու ընթացքին դրօշի տակ առաւ մինչեւ 300.000 զինուոր: Իր օդանաւերուն թիւն է 550:

Գալով Պուլկարիոյ, խաղաղութեան ատեն ունի 90.000 զինուոր, եւ վերջին ամիսներու ընթացքին դրօշի տակ առաւ մինչեւ 220.000 հոգի: Իր բանակը կը բաղկանայ տասը գործօն զօրաբաժիններէ եւ կրնայ ութ զօրաբաժին ալ պահեստի ուժերէն կազմել: Օդանաւերու թիւն է 500:

Ուրեմն, եթէ Հունգարիա եւ Պուլկարիա եւս միանան պալքանեան ճակատին, կրնան անմիջապէս տրամադրել 550.000 զինուոր եւ 1050 օդանաւ: Մէկ խօսքով, այն ատեն վեց պետութեանց ուժը կը հասնի 2.800.000 զինուորի, 2650 օդանաւերով:

ԵՐԲ ԾՆԱՒ ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐԸ

Պալքանեան Միութեան գաղափարը նոր բան մը չէ, ինչպէս կը գրէ «Լ'Էօվռ»ի աշխատակիցը: Այս գաղափարը հրապարակ մէջտեղ դրուեցաւ սերպ քաղաքագէտ Քարաշանինի կողմէ, որ արտաքին նախարար էր 1861ին, Միլոշ Օպրէնովիչ իշխանին օրով: Ան էր որ հռչակեց պալքանեան անկախութեան սկզբունքը, հետեւեալ նշանաբանին տակ.— Պալքանները Պալքանցիներուն»: Հետեւաբար, 1866ին զինակցութիւն մը կնքեց Մոնթէնէկրոյի հետ, 1867ին՝ Յունաստանի եւ պուլկար յեղափոխական կոմիտէին հետ, իսկ 1868ին՝ Ռումանիոյ հետ:

Նախարարին եւ իշխանին մահով վերջ գտաւ պալքանեան միութեան եւ գործակցութեան գաղափարը, բայց վերածնաւ 1908ին, երբ Աւստրիա-Հունգարիա գրաւեց Պոսնա-Հէրսէքը: Սերպիոյ վարչապետը, Մոլովանովիչ 1912ին կազմեց պալքանեան առաջին համաձայնութիւնը, որ յաջողեցաւ օսմանեան լուծէն ազատել Պալքանները, պալքանեան առաջին պատերազմին ատեն:

Պալքանեան երկրորդ պատերազմը խորտակեց այս շրջանային համաձայնութիւնը: Մեծ պատերազմէն վերջը, պալքանեան պետութիւնները նախ բազմաթիւ դաշինքներ կնքեցին իրենց միջեւ 1925ին (Եուկոսլավիա եւ Թուրքիա),

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Հայ զինուորներու թիւը

Այսօր բոլոր ժողովուրդները իրենց համրանքով կը ներկայանան ամէն տեղ: Կ'արժէ, որ մենք Հայերս ալ, մօտաւոր գաղափար մը կազմենք մեր զինուորներու թիւի, ուրիշ խօսքով մեր ռազմական դրամագլուխի մասին:

Առ հասարակ ընդունուած է, որ ժողովուրդները տասը առ հարիւր կուտան հայրենիքի ծառայութեան համար: Աւելի ճիշդ, սովորութիւն է ժողովուրդներու ռազմական կարողութիւնը չափել զօրաբաժիններով: Յառաջադէմ երկիրները, իրենց մէկ միլիոն ազգաբնակութեան համար կուտան երեք զօրաբաժին: Օրինակի համար, 44 միլիոննոց Իտալիան կրնայ տալ 132 զօրաբաժին: Կամ 80 միլիոննոց Գերմանիան՝ 240 զօրաբաժին: Այս թիւերը իրենց բնականոն չափին չեն կրնար հասնիլ բազմամարդ երկիրներու համար — ինչպէս օրինակ Ռուսաստանի մէջ, որովհետեւ անհնար է կազմուելիք անհամար զօրաբաժինները զինել եւ պարենաւորել պատերազմի ընթացքին:

Մենք շատ հեռու ենք այս երեւակայական թիւերէն: Սակայն առիթը կուգայ որ մեր համրանքն ալ արժէք կը ստանայ:

Արտասահմանի հայութիւնը —եթէ տեղ տեղ պարտաւորիչ ծառայութեան ենթակայ է — դեռ ենթակայ չէ ընդհանուր զօրակոչի: Մինչդեռ տարագիր հայութեան մեծագոյն մասը Ֆրանսական իշխանութեան (Ֆրանսա, Սուրիա, Լիբանան) ենթակայ ըլլալով, բնականաբար ենթակայ է նաեւ պատերազմի հետեւանքներուն, Ֆրանսայի պատերազմիկ հանգամանքին բերումով:

Ճշգրիտ տեղեկութիւններ չունինք Սուրիոյ եւ Լիբանանի հայութեան զինուորական կացութեան մասին: Սակայն Ֆրանսայի մէջ, պատերազմի առաջին օրէն իսկ, հայորդիները դրօշի տակ կը գտնուէին, ու շատերն ալ կրակի գծին վրայ:

Արդ, ի՞նչպէս կարելի է ստուգել, դրօշի տակ գտնուող հայ զինուորներու թիւը:

1.— Կայ Հայ Զինուորներու Օգնութեան Յանձնախումբը: Ինչպէս գիտենք, այս յանձնախումբը դրամական եւ զանազան օգնութիւններ կ'ընէ մեր զինուորներուն: Ուրեմն առ այդ, կազմած է բազմաթիւ անուանացանկեր, համաձայն եղած դիմումներուն:

Բ.— Կայ հայ մամուլը: Արդար ըլլալու համար, ընդունինք թէ «Յառաջ» այդ ուղղութեամբ, բարոյական ամենամեծ ազդակը եղաւ, հայկական ճակատի եւ թիկունքի միջեւ: Բազմաթիւ վայրերէ հայ զինուորները կենդանի կապ կը պահեն «Յառաջ»ի հետ, ու կուտան զանազան թիւեր:

Բայց այս երկու միջոցներն ալ անբաւարար են, մեր զինուորներու ճշգրիտ թիւը ստուգելու համար: Որովհետեւ, երկու պարագային ալ, ձեռք բերուած թիւերը չարժական են եւ փոփոխական: Այսինքն միեւնոյն զինուորները կրնան բազմաթիւ տեղեր փոխադրուիլ, ու բազմաթիւ վայրերէ միեւնոյն թիւերը, աւելի կամ պակաս վաւերական թիւեր հաղորդել: Կամ թէ շատերը կրնան ծածկուիլ, դիմած չըլլալով ոչ «Յառաջ»ին եւ ոչ ալ Յանձնախումբին:

Իմ կարծիքով, հայ զինուորներու ճշգրիտ թիւը պէտք է ստուգել իրենց բուն բնակավայրերուն մէջ: Այսինքն այն տեղերուն մէջ, ուրկէ մեկնեցան:

Հետաքրքրութեան համար յայտնեմ թէ, պատերազմի սկիզբէն մինչեւ Դեկտ., «Յառաջ»ի թիւերը աչքէ անցընելով կրցայ հաշուել մօտ 1500 հոգի: Մինչդեռ երկու օր առաջ Մարսէյլէն կը հաղորդէին, թէ միայն իրենց շրջանէն դրօշի տակ կը գտնուէին մօտ 1500 մարդ:

Պարզ է ուրեմն, որ մենք դեռ մեր ճշգրիտ թիւը չունինք: Մինչդեռ շատ ալ դժուար չէ այդ վիճակագրութիւնը կազմել տեղին վրայ, երբ ամէն տեղ բազմաթիւ հայկական միութիւններ ունինք: Երկու Օֆիսներն ալ պէտք եղած թիւերը չունին, թէեւ իրենց անհրաժեշտ է այդ, դիմումներ կատարելու համար:

Այժմ, հարց կը ծագի թէ, կարելի չէ՞, կամ աւելի օգտակար չէ՞ր ըլլար համախմբել բոլոր հայ զինուորները: Կարեւոր հարց մը, որ կը գրաղեցնէ կարգ մը շրջանակներ: Այս մասին ալ, մեր անձնական կարծիքը, երկու խօսքով:

Սովորաբար, ընդունուած է պատերազմներու ժամանակ ազգային զօրամասեր կազմել: Պատմութիւնը բազմաթիւ ապացոյցներ եւ դրուագներ ունի այդ առթիւ: Նախորդ պատերազմին, Եւրոպայի մէջ կազմուած լեհական եւ չեխական կարեւոր զօրամասեր առաջնակարգ դեր կատարեցին իրենց երկրի անկախութեան համար: Կովկասեան ճակատի վրայ ալ զանազան ազգային զօրամասեր կազմուեցան, որոնց մէջ, ամէնէն կարեւոր դերը կատարեց հայկականը:

Նոյնը պիտի ըլլայ եւ այսօր: Ազգային զօրամասերը կը կազմուին, քաղաքական որոշ նպատակներու եւ խոստումներու համար: Անոնց կը տրուին որոշ ռազմական նպատակներ եւ իրաւունքներ, Օրինակ ներկայիս, Ֆրանսայի մէջ կը կազմակերպուի լեհական կարեւոր բանակ մը, մօտ 8 զօրաբաժին: Թէ լեհական բանակի եւ թէ դաշնակից բանակներու հրամանատարութեան համար, պարզ եւ յստակ է թէ ինչպէս պիտի գործէ այդ ուժը:

Կրնա՞նք նոյնը ընել եւ մենք: Նախ այդ համրանքը չենք ներկայացներ: Իրարու վրայ հաշուելով Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Ֆրանսայի հայ ազգաբնակութիւնը մօտ 200.000 մարդ, հազիւ թէ կարենանք երկու կանոնաւոր զօրաբաժին կազմել, առանց հայ սպաներու:

Բայց ի՞նչ բացառիկ պարտականութիւն պիտի ստանձնէ այդ հայկական զօրամասը: Կ'ընդունինք, թէ կայ որ կը մնայ դեռ անլուծելի Հայկ. Դատը: Սակայն, ներկայ քաղաքական չփոթ վիճակին մէջ, մեր ազգային զօրամասերը ո՞ր ճակատի վրայ եւ ո՞ւր դէմ կարելի պիտի ըլլայ օգտագործել...

Անշուշտ կարելի չէ հրապարակաւ քննել այս փափուկ հարցը: Բայց, փաստ է որ վաղաժամ է նման կազմակերպութիւն մը: Մեր զինուորական ներկայ կացութիւնը ամենայարմարն է: Մենք մեր քաղաքացիական պարտականութիւնը կը կատարենք, հանդէպ մեր Հողատար իշխանութեան: Ու նկատելի է որ Հողատար իշխանութիւնն ալ օգտակար չէ դատած ուրիշ կերպ տնօրինել հայ զինուորներու ծառայութիւնն ու զոհաբերութիւնը:

Տ. ԲԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Նորվեկիա

«Թան»ի աշխարհագրական բաժնի ծանօթ աշխատակիցը, Ի. Կոալէ, այսպէս կը ներկայացնէ Նորվեկիան. —

Ֆինլանտական պատերազմը սկանտինաւեան աշխարհին կը յիշեցնէ այն դարաւոր սպառնալիքը, զոր կը ստեղծէ Ռուսիա՝ ելք մը փնտռելով Ատլանտեան ովկիանոսին վրայ: Այն օրէն ի վեր, երբ Նովկորոտի պետութիւնը իրեն կցեց հարաւային Կարելիան (1323), մինչեւ 1939 երբ Մոսկուայի բոլշեւիկ պետութիւնը յարձակում գործեց Ֆինլանտայի վրայ, ոչ մէկ փոփոխութիւն ռուսական բոլոր կառավարութիւններուն քաղաքականութեան մէջ հանդէպ Ֆինլանտայի,—դուրս ելլել նեղուցէն եւ հասնիլ բաց ծով, սառելու վտանգէն զերծ ովկիանոս:

Այս քաղաքականութեան աշխարհագրական տարածութիւնը չի սահմանափակուիր սակայն Ֆինլանտայի մէջ, այլ կը բովանդակէ ամբողջ սկանտինաւեան աշխարհը: Փաստ որ քանի մը շաբաթ առաջ ռուսական յառաջխաղացութիւնը կը կատարուէր նորվեկեան սահմաններուն ուղղութեամբ:

Սկանտինաւեան աշխարհին Ատլանտեան եզերքը մէկն է այն տարրերէն, որոնք մեծ դեր խաղացեր են Նորվեկիոյ աշխարհագրա-քաղաքական կազմութեան հանդոյցին մէջ, որուն պատմական առաջին շրջանն է ցամաքին ու ծովուն հանդիպումի վայրը:

Նորվեկիոյ մէջ այդ շրջանը առանձնայատուկ կազմութիւն մը ունի: Ապառաժներու երկրաբանական բնաշրջումը յանգած է Նորվեկեան լեռնաշղթային, յետոյ, այդ լեռնաշղթային արեւմտեան ստորոտը կազմուած է ատամնաւոր խորխորատ մը, ուր եկած մտած է ծովը: Ճիշդ է Նորվեկիան իր ապառաժեայ եւ ատամնաւոր ծովեզերքին եւեւ կը ձգէ երկար այլ բարակ ժապաւէն մը, նեղ տարածութիւն մը բնակութեան եւ մշակութեան համար, բայց միւս կողմէ կը ստեղծէ անսպառ դաշտ մը ձկնորսութեան համար, եւ նաւահանգիստներու անթիւ շարք մը, ուր կը ծաղկի ծովային առեւտուրը, այսպէս Նորվեկիա կը դառնայ աշխարհի չորրորդ կարգի պետութիւնը ծովային վաճառականութեան տեսակէտով, մինչդեռ բնակչութեան տեսակէտով կուգայ 40րդ կարգի վրայ:

Ատլանտեան ովկիանոսէն եկած տաք հոսանքները քաղցր ջերմութիւն մը կը պարգեւեն Նորվեկիոյ ծովեզերքներուն, ուր բեւեռային գօտիէն 150 քիլոմեթր դէպի հարաւ կը մշակուի ցորեն, իսկ 350 քիլոմեթր դէպի հարաւ՝ հաճար: Կարելի է գարի ցանել Համմէրֆէսթի շրջանին մէջ, որ այնքան մօտ է բեւեռային գօտիին:

Կեդրոնական մասին մէջ ջրախորշերու հանգարտ վէտվէտումին դիմաց կը բարձրանան հին Նորվեկիոյ հռչակաւոր քաղաքները, եւ անոնց վերեւ չորցած ձուկին հոտը, որ ազգային հոտ մը կը համարուի:

Երկաթուղին, յանդուգն կամուրջներով, որոնք կը ցատկեն ջուրի բազուկներու վրայէն, իրարու կը միացնէ այդ քաղաքները, որոնք աւելի դժուար կը հաղորդակցէին Օսլոյի քան Լոնտոնի հետ: Օսլօ կեդրոնն է բոլոր երկաթուղիներուն եւ ճարտարարուեստին:

Իր գլխաւոր քաղաքներէն Պէրկէն ունի 100.000 բնակիչ, Թրոնտհայմ՝ 55.000, Շթավանկէր՝ 50.000, իսկ Օսլօ որ հարիւր տարի առաջ հազիւ տասը հազար բնակիչ ունէր, այժմ կը հաշուէ 275.000:

Այս քաղաքները ունին իրենց իմացական նկարագիրը, որ տուած են երկրին: Այսպէս Պէրկէն երեւակայութիւն եւ քնարերգական խոյանք է տուած Նորվեկիոյ, իսկ Թրոնտհայմ՝ վեհաշուք մեծութեան գաղափարը եւ երգիծանք: Լաւագոյն ստեղծագործութիւնները սակայն ծաղիկն են Օսլոյի, որու յատկանիշներն են վայելչութիւն եւ խորաթափանց միտք:

Բոլոր այս յատկանիշները սակայն նպաստ են Ատլանտեանի, որու հիւսիսային աղջիկն է Նորվեկիան:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

300 ԶԻՆՈՒՈՐՑՈՒՆԵՐՈՒ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ ԼՈՒԱՌԻ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, 5 փետրուար (Յառաջ).— Ընդհանուր զօրակոչէն ի վեր 450նոց մեր գաղութէն 68 հոգի զէնքի տակ առնուած էին: Իսկ փետր. 2ին Սէն Շամոնէն, Ռօանէն, Մոնպրիզոնէն, Թալօտիէռէն, մէկ խօսքով Լուառի նահանգին մէջ բնակող բոլոր Հայերը, որոնք 20—48 տարեկան են, շուրջ 300 հոգի, զինուորական իշխանութեան կողմէ մասնաւոր կոչնագիր ստացած ըլլալով, փութացած էին Սէնթ Էթիէն:

Առտուան ժամը 9ին սկսաւ բժշկական քննութիւնը: Բացի 5—6 հոգիէ, որոնք անընդունակ էին զինեալ ծառայութեան, մնացածներս առանց բացառութեան իբրեւ առողջ կազմուածքի, ընդունուեցանք զինուորական շարքերը, սպասելով երկրորդ կոչնագրին: Այս առթիւ քանի մը հայրենակիցներ լուսաբանութիւն խնդրած ըլլալով, քննիչ մարմինը ջանաց մեզ հանդարտեցնել, սակայն հարցը մնաց առկախ: Հետեւաբար պիտի խնդրէինք, որ մեր վարիչները ճշդէին հետեւեալ խիստ կարեւոր կէտը, գոնէ ապագայ թիւրիմացութիւններ հարթելու համար:

Մեզի ղրկուած կոչնագիրը կը կրէ հետեւեալ վերնագիրը,— «Կոչնագիր Ֆրանսայի պաշտպանութենէն օգտուող օտարականներուն եւ անհայրենիքներուն»: Երբ այս թուղթով ներկայացանք, առաջին սրահին մէջ, ուր կը չափեն եւ կը կշռեն, ոստիկանութիւնը մեզի տուաւ նախօրօք պատրաստուած երկրորդ թուղթ մը, որուն վրայ մեր անունը, մականունը, չափը եւ կշիռը գրուած են, եւ ազգութեան դէմ նշանակուած է ոմանց Turc եւ ոմանց ալ Asie Mineure: Մեր մէջ կային սուրիական եւ լիբանանեան հպատակներ, 25 հոգի, որոնց ազգութեան դիմաց ալ վերոյիշեալ ձեւով գրուած էր: Երբ լուսաբանութիւն խնդրեցինք, քննիչ մարմինը ըսաւ թէ «եղածը թիւրիմացութիւն է, քանի որ տոմարին մէջ ձեր ազգութիւնը ճշգրտօրէն գրուած է»: Մենք չհամոզուեցանք, քանի որ զինուորական իշխանութիւնը մեր զինուորական տետրակները պիտի պատրաստէ ոչ թէ տոմարին նայելով, այլ ոստիկանութեան թուղթին համաձայն: Արդ, այս պարագան կը յանձնենք Օֆիսներու ուշադրութեան: Մենք լաւ գիտենք թէ Asie Mineure անուն հողամաս մը գոյութիւն ունի, բայց ազգութիւն կամ հպատակութի՞ւն.— նոր կ'իմանանք:

Քննիչ յանձնախումբը կը բաղկանար նահանգապետէն, քաղաքապետէն եւ զինուորական ներկայացուցիչներէ, որոնք պատմութեան եւ մանաւանդ աշխարհագրութեան հեռու անձեր են: Ուրեմն խնդիրը լուսաբանութեան կը կարօտի:

Աւելորդ է ըսել, նախկին պատերազմիկները (1914—1918) ու Սուրիացի թէ Լիբանանցիներն ալ վերոյիշեալ օրէնքին ենթարկուեցան, մինչդեռ անոնք ազատ են այս ծառայութենէն:

*** Կ. Խաչի մասնաճիւղը 700 ֆր.ի չափ գումար մը հանգանակեց, օգնելու համար հայ զինուորներուն:

Հարգանցի

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

...2 Փետրուար.— Սիրելի «Յառաջ», մէկուկէս ամիս առաջ համառօտ տեղեկութիւններ տուի մեր մասին, բայց անկէ ի վեր մեծ փոփոխութիւններու ենթարկուեցաւ մեր վաշտը: Այն ատեն երեսուն մօտ հայորդիներ էինք, հիմա հազիւ տասնըհինգ հոգի մնացինք: Մեր ընկերներէն հինգ հոգի կրակի գիծը ղրկուեցան ու տասնի չափ ալ զանազան խումբերու մէջ տեղաւորուեցան, մնացածներս, ինչպէս առաջ, միշտ լաւ ենք:

Գաղափար մը կազմելու համար, թէ ինչպիսի յատկութիւններով օժտուած են մեր հայ զինուորները, պարտք կը սեպեմ, սիրելի «Յառաջ», յիշել մէկ քանիներու նշանակալից դերը, մեր վաշտին մէջ: Մեր գումարտակին ընդհանուր քարտուղարն է Փափազեան, Փարիզէն: Մատակարարութեան պատասխանատու եւ վստահելի գործը յանձնուած է Պէրպէրեանի, Փարիզէն: Սպաներուն խոհարարն է Եազըճեան, Փարիզէն: Մեր խումբին կօշկակարը, դերձակը, սափրիչը, բոլորն ալ Հայեր են: Եւ ասոնցմէ զատ, մարզական ու գեղարուեստական մարզին մէջ ալ առաջնութիւնը Հայերուս ձեռքն է: Ֆութպոլին համար մեր ամբողջ վաշտին մէջ, ամէնէն ուշագրաւ տեղը կը գրաւէ մարզիկ Մարճօեանը, Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ին խումբին խմբապետը: Արուեստագէտի մրցանիշը կը պատկանի Յարութիւն Ալլանեանի (Arthur Allan) որ շաբթու մէջ ներկայացումի մը ընթացքին, մինակ դերասանն էր որ բազմաթիւ անգամներ բեմ հրաւիրուեցաւ:

Ի տես մեր ցեղին այս զաւակներուն գեղեցիկ յատկութիւններուն, հպարտ ենք որ Հայ ենք: Սիրելի «Յառաջ», թող համեստութիւնդ չվիրաւորուի, երբ ըսենք թէ հպարտ ենք նաեւ, որ «Յառաջ»ի պէս զոհաբերող թերթ մը ունինք որ հազարաւոր հայորդիներ կը սփոփէ ու կը քաջալերէ: Մեզի հետ կան 120 ուրիշ զինուորներ, ռուս թէ ֆրանսացի, ոչ մէկը ձրի թերթ կը ստանայ, միայն մենք կը ստանանք ու սրտի սեղմումով, որովհետեւ կը զգանք որ մեր սիրելի «Յառաջ»ին զոհողութիւնը մեծ է ու դժուար:— Վ. Քիւփէլեան

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Տէր եւ Տիկին Պօղոս Գորգիկեան ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Աւետիսեանի, իրենց մօր եւ զոքանչին՝ Այրի տիկին ԱԶՆԻՒ ԲԱՆՋՈՒՏԵԱՆի մահուան առթիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի 50 ֆրանք կը տրամադրեն, «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներու:

Պ. Սահակ Բանջուտեան, Տէր եւ Տիկին Տէր Աւետիսեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Մելիքեան եւ զաւակունք, Տիկ. Խաղխաղեան եւ զաւակունք, Այրի Տիկին Վարդանեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկ. Պարսիկեան, Այրի Տիկին Շիրխանեան եւ զաւակունք, Պ. Լեւոն Մալխասեան, Այրի Տիկին Գուլանեան եւ զաւակունք (Հայաստան), Այրի Տիկին Մալխասեան, Տէր եւ Տիկին Պաշիկեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Յովհաննէսեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Բաչալեան, Տէր եւ Տիկին Ակոնայեան եւ աղջիկները, Այրի Տիկին Բանջուտեան եւ զաւակունք սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի մօր, մեծ մօր, զոքանչին եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ Գ. ԲԱՆՋՈՒՏԵԱՆի

(Ծնեալ Խաղխաղեան, Կարնեցի)

ցաւնալէտ եւ յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ փետրուար 2ին, իր բնակարանին մէջ:

Թաղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ 5 փետրուար երկուշաբթի, կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, ուրկէ հանգուցեալին մարմինը փոխադրուեցաւ Փանթէն Փարիզէն գերեզմանատունը:

ՊԱՐԵՆԱՏՈՄՍԻ դրութիւնը հետզհետէ կը տարածուի պալքանեան երկիրներուն մէջ: Հունգարիա եւ Պուլկարիա որոշեցին միսի սպառումը արգիլել շաբաթը երկու օր: Եուկոսլավիա եւ Ռումանիա տակաւին պարենատոմս հաստատած չեն, բայց կաղլինի սպառումը խստօրէն սահմանափակուած է երկու երկիրներուն եւ Հունգարիոյ մէջ:

1928ին (Ռումանիա եւ Յունաստան), 1929ին (Թուրքիա եւ Պուլկարիա):

Պալքանեան առաջին խորհրդաժողով մը վեց պետութիւններու միջեւ տեղի ունեցաւ 1930ին, Աթէնքի մէջ: Յետոյ, 1931ին, Պոլսոյ մէջ, 1932ին Պուքրէշ, 1933ին Սելանիկ: Այդ ժողովներուն մէջ միշտ կը քննուէր յաւիտենական խնդիրը,— ի՞նչ իրական օգնութիւն կարելի է հասցնել պալքանեան այն պետութեան որ անարդար յարձակումի մը կ'ենթարկուի ո եւ է պետութեան կողմէ:

1933ին, պալքանեան դաշինքի մը գաղափարը առաջին անգամ քննուեցաւ Ժընեւի մէջ, Եուկոսլավիոյ, Ռումանիոյ, Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ: Յաջորդ փետրուար 9ին այս համաձայնութիւնը պաշտօնապէս ստորագրուեցաւ Աթէնքի մէջ: Իրականին մէջ, Ալեքսանդր Թագաւորին եւ Քէմալ Աթաթիւրքի Պոլսոյ տեսակցութիւնն էր որ համոզեց պալքանեան չորս պետութիւնները ստորագրել դաշինք մը՝ հաւաքական պաշտպանութեան սկզբունքով: Բայց անկէ ի վեր, ինչպէս դիտել կուտայ արմատական օրկանին աշխատակիցը, գերմանական քաղաքականութիւնը եւ որոշ չափով իտալական քաղաքականութիւնը միշտ խափանեցին, թոյլ չտուին որ պալքանեան դաշինքը վերածուէր զինակցութեան, նոյնիսկ տնտեսական եւ քաղաքական դաշնակցութեան մը: «Բաժնէ որ տիրես» — այս եղաւ Պերլինի եւ Հռոմի քաղաքականութիւնը այդ երկիրներուն մէջ: Պալքանեան վերջին խորհրդաժողովը գումարուեցաւ Պուքրէշ, 1939 փետրուար 20ին:

ՓԱԹԱՆԹԻ տուրքին ջնջումը, որ կը քննուի երեսփ. ժողովին մէջ, մեծ մտահոգութեան մատնած է քաղաքապետութիւնները, որոնք տարին 4 միլիառ 500 միլիոն ֆրանքի գումար մը կ'ապահովէին այդ միջոցով: Ելմտական Նախարարը անտեղի կը գտնէ այս իրարանցումը, քանի որ սպառողինութեանց տուրքը 2 առ հարիւրի բարձրանալով, եկամուտի նոր աղբիւր մը պիտի կազմէ:

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՍՈՒՐԻՈՅ մարզպանը ստորագրեց երեք հրամանագիրներ որոնք կոչուած են մեծ դեր մը կատարելու հովանաւորեալ երկիրներու տնտեսութեան վրայ: Առաջին հովարտակով կ'արգիլուի ոսկեդրամը իբր հիմ ծառայեցնել թէ քաղաքային եւ թէ առեւտր. պայմանագրութեանց մէջ: Երկրորդով կը յայտարարուի թէ վարձքերը պիտի վճարուին սուրիական կամ լիբանանեան ոսկիով: Երրորդով, պարենաւորման սպասարկութեան կը յանձնուի ցորենի արտածման մենաշնորհը: Յաճախադէպ չարաշահութիւնները միանգամ ընդ միշտ խափանելու համար, այսուհետեւ անհատներ իրաւունք չունին արտածելու ցորենը: Այս իրաւունքը կը պատկանի միայն մարզպանութեան պարենաւորման վարչութեան: Իսկ տեղական շուկային վրայ, ցորենի կենդինարը պիտի արժէ 115 ֆրանք միայն, մինչդեռ կը ծախուէր 160 ֆրանքի: Ասկէ զատ, տեղական շուկային կացութիւնը ապահովելու համար, մարզպանութիւնը ստեղծած է «ընդհանուր պարենաւորման սնտուկ» մը, որուն ֆրանսական կառավարութիւնը իր մասնակցութիւնը բերաւ 50 միլիոն ֆրանքով:

ԳՐԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ մասին վիճաբանութիւն մը տեղի պիտի ունենայ երեսփ. ժողովին մէջ վաղը, ուրբաթ, առաջնորդութեամբ Պ. Լէոն Պլումի, որ քանի մը անգամ կծու գանգատներ հրատարակեց իր թերթին՝ «Փոփիւլէռ»ի մէջ:

55 ԹՈՆ ԶՕՅԼ ՈՍԿԻ Անգարա հասաւ Անգլիայէն, համաձայն վերջերս կնքուած պայմանագրին: Այս ոսկին դրուած էր 1114 սնտուկներու մէջ եւ Անգարա փոխադրուած Սուրիոյ ճամբով, Պանք տը Ֆրանսի երկու պաշտօնեաներու հսկողութեամբ: Արժէքը՝ 15 միլիոն ոսկի:

ՊՈԼՍՈՅ թերթերը կը գրեն թէ արգիլուած է մեռել թաղել Շիշլիի Հայոց, Օսման պէյի եւ Ֆէրիքէօյի օտար եւ Մէճիտիէքէօյի յունական գերեզմանատուներուն մէջ:

Աստամնաբոյժ Տէր եւ Տիկին Պետրոս Կարապետեան, Պ. Պ. Ներսէս եւ Օննիկ Գարաեան եղբայրներ, Օր. Էօժէն Գարաեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Մակարեան, Տէր եւ Տիկին Թապագեան եւ ազգականները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի որդւոյն, քեռորդւոյն եւ ազգականին՝

ՊԵՐՃ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆի

ցաւնալէտ մահը որ տեղի ունեցաւ 6 փետրուար, երեքշաբթի երեկոյ, 3ուկէս տարեկան ծաղիկ հասակին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ այսօր, 8 փետրուար, հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին իր բնակարանին մէջ, 8, Rue de la Défense, Իսի լէ Մուլինօ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ! ! ! !

Մեր յարգելի յաճախորդներուն կը տեղեկացնենք որ, իրենց առօրեայ ՍՈՒՐՃԸ, թրքական եւ ֆրանսական ձեւով կրնան ապահովել միմիայն մեզ մօտ:

Alimentation "Trévise,, Café "HAREM,,

30, Rue de Trévise, Paris (9) Tél.: TAI. 40—63, Métro Cadet

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Chèque Postal Paris 1678 - 63

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

VENDREDI
9
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
ՈՒՐԲԱԹ
9 Février
1940

ԺԵ. ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4268

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԸ ՓՆՏՌԵՆՔ — ԻՆԸ ՔԱՋ ՄԱՐԴ

Զինուոր մը կը հարցնէր երէկ, պահ մը մոռնալով իր անձնական տառապանքները,— Ի՞նչ եղաւ ազգ. կեդրոնական իշխանութեան խնդիրը:

Ի՞նչ պատասխանէինք: «Էսօր էգո՞ւց» : «Իշալլա՞հ»:

Ոչ մէկ նորութիւն, դժբախտաբար :

Բոլորն ալ սկզբունքով կ'ընդունին անհրաժեշտութիւնը, բայց երբ կարգը կուգայ գործնականին, ճրագ վառես, մարդ չես գտներ: Կամ կը գտնես բարեմիտ մարդիկ, որ կը յորդորեն քիչ մըն ալ համբերել,— Կ'ըլլայ, պիտի ըլլայ, կամաց - կամաց....

Պատերազմին հինգերորդ ամիսն ալ վերջացաւ: Հոգերը կը բազմապատկուին, կը բարդուին օրէ օր: Ամէն կողմէ հարցումներ կ'ուղղեն, անհամբեր պատասխանի սպասելով: Շատ մը խնդիրներ կ'արծարծուին հրապարակաւ: Ուրիշներ կը յղուին «առ որ անկ է»:

Դեռ կան գալիք անակնկալները, քանի որ բուն պատերազմը նոր պիտի սկսի: Մինչեւ 48 տարեկանները կը մաղուին արագօրէն եւ պարտաւորիչ աշխատանքի օրէնքին գործադրութիւնն ալ նոյնքան անստոյգ հեռանկար մը կը պարզէ :

Մեր բերանը մաց բացաւ, միշտ յիշեցնելով թէ այս բոլոր հոգերը հասցէ մը կը պահանջեն,— դուռ մը ուր կարենաս գրել, դիմել, խօսիլ: Գոնէ երկու տաք խօսք լսել :

« Դուռներ» կան անշուշտ: Եթէ կ'ուզէք՝ պէտք եղածէն աւելի :

Բայց ո՞ր մէկը զարնես, երբ իւրաքանչիւրը կը նախընտրէ գործել համաձայն իր խղճին, հայեցողութեան կամ կարողութեան: Երբ հասարակ նամակի մը պատասխանն անգամ մասնաւոր հետապնդում, միջամտութիւն կը պահանջէ :

Սէնթ Էթիէնի մեր թղթակիցը երէկ լուսաբանութիւն կը խնդրէր ազգ. վարիչներէն եւ Օֆիսներէն, 20—48 տարեկաններու բժշկական քննութեան առթիւ ծագած թիւրիմացութեան մը մասին:

Կը հաւատա՞ք թէ մէկն ու մէկը բան գործ պիտի ընէ, երկտող նամակ մը գրելու եւ անհրաժեշտ լուսաբանութիւնը տալու համար:

Մեր գիտցածն այն է որ ազգային կոչուած վարիչները եթէ կարդան ալ, հաւանաբար կը կարդան այս կարգի թղթակցութիւնները: Եւ կամ իրենց խիղճը կը հանդստացնեն, խորհելով թէ «հարկաւ միւսը, մէկն ու մէկը կը գրագի»:

Անշուշտ, միշտ ալ սրտցաւ մարդ մը կը գտնուի, քանի մը տող մրոտելու համար: Բայց, ա՞յս է որ ազգային ղեկավարութիւն կը կոչուի:

Պատերազմէն առաջ շատ էինք հարցուցեր, զանազան տագնապներու առթիւ, եւ հիմա նորէն կը հարցնենք.— Ազգային կոչուած օրկաններէն մէկն ու մէկը օր մը օրանց պարտականութիւն սեպե՞ց ներկայացուցիչ մը ղրկել «դատարան», գոնէ «դրսեցի»ներու որպիսութիւնը հարցնելու համար:

Դրա՞մն է որ կը պակսի: — Բարեհաճեցէք միացնել Օֆիս, Բարեգործական, Դաշթ. Ցանձնաժողով եւ ուրիշ աթոռներ ու աղբիւրներ, հաստատելու համար ընդհանուր գրասենեակ մը:

Գործունէութեան ուղեգիծը եւ նախահաշիւը կազմելէ վերջ, Ազգ. Խորհուրդը կամ Կեդրոնական Իշխանութիւնը ինքնին կը ստեղծուի, ապարէզ քաշելով ընդունակ տարրերը:

Իսկ այդ գրասենեակը պիտի ըլլայ իսկական «ազգային տուն»,— դուռ մը որ իր ծխնիներուն վրայ դառնայ եթէ ոչ օրն ի բուն, գոնէ շաբաթը քանի մը օր: Հասցէ մը որ բանի, եւ ոչ թէ դառնայ «parti sans adresse»: Գրասեղան մը որ գործէ, գրէ, պատասխանէ:

Ամբողջ Փարիզի մէջ դժուա՞ր է գտնել գոնէ ինը վստահելի, սրտի եւ կամքի տէր մարդ, որ քաջութիւնն ունենան ասպարէզ նետուելու, գիտակից՝ իրենց պատասխանատուութեան :

Եթէ կ'ուզէք, հարցարան մը բանանք «Յառաջ»ի մէջ, գտնելու համար այդ ինը քաջերը, դաւաճին ալ կարծիքն առնելով...

Մենք հրաշք չենք սպասեր ինը կամ տասներինը գլուխներէ: Բայց գիտենք որ առանց այսպիսի կազմակերպութեան մը ոչ միայն այս գաղութը պիտի կազմալուծուի, այլեւ չարիքներ պիտի ծագին, իբրեւ հետեւանք ցիրուցան գլուխներու գոյութեան եւ գործունէութեան:

Ֆրանքօ-հայկական կոմիտէ՞ն ալ խթան մը չեղաւ թմրածներուն, քնացողներուն եւ երազողներուն համար:

Նոյն իսկ այդ Կոմիտէին գործնական աշխատանքները դիւրացնելու, անոր նիւթ ճարելու եւ ուղղութիւն տալու համար անհրաժեշտ չէ՞ ունենալ հաստատուն կռուան մը:— Շ.

Թուրք խմբագիրները Փարիզի մէջ

Չորեքշաբթի առտու Պելկրատէն Փարիզ հասաւ Թուրք խմբագիրներու պատուիրակութիւն մը, որոնց մէջ կը գտնուին.— Մէնէմէնճիօղլու՝ Անատոլուի գործակալութեան տնօրէնը եւ եղբայրը արտաքին գործերու խորհրդականին, Ֆալիհ Րըֆքի Աթայ՝ երեսփոխան եւ տնօրէն « Ուլուս » թերթին, Նէճմէտտին Սատըք՝ երեսփոխան, տնօրէն «Աքշամ»ի եւ պատուիրակ Ազգերու Դաշնակցութեան, Հիւսէյին Ճահիտ՝ երեսփոխան եւ տնօրէն «Եէնի Սապահ»ի, Զէքէրիա Սէրթէլ, տնօրէն Թուրքերէն «Թան»ի, Նատիր Նատի՝ « Ճումհուրիյէթ»ի տնօրէնին տղան, Րէշատ Նուրի՝ երեսփոխան եւ գրագէտ:

Պատուիրակութեան կ'ընկերանային Շէքիպ, մամուլի վերատեսչութեան ներկայացուցիչը, եւ Զօր. Իզզէտտին: Պատուիրակութիւնը կառ. տը Լիոն հասած ատեն դիմաւորուեցաւ արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչներուն կողմէ: Թուրք խմբագիրները եւ պաշտօնատարները ֆրանսական կառավարութեան հիւրերը պիտի ըլլան Ֆրանսա բնակութեան միջոցին, պիտի այցելեն ռազմաճակատը եւ նաւային կայան մը: Առաջին օրը՝ անոնք երեսփ. ժողովը այցելելով, ընդունուեցան նախագահ Պ. Էռիոյի կողմէ որ գինեսեղան մը սարքեց: Յետոյ այցելեցին Ծերակոյտին եւ Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդին: Ի պատիւ իրենց հացկերոյթ մը պիտի տրուի արտաքին գործերու պաշտօնատան մէջ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՎՃՌԱԿԱՆ ՕՐԵ՞Ր.— 6.500.000 ԶԻՆՈՒՈՐ ԴՐՕՇԻ ՏԱԿ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (161րդ օր).

Զեկոյց թիւ 313, փետրուար 7, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք:

Զեկոյց թիւ 314, իրիկուն.— Օրը հանդարտ անցաւ ընդհանուր ճակատին վրայ: Հետեւակազօրքի քանի մը հրաձգութիւն Հռենոսի վրայ :

*** Լիվրփուլի մօտ, Իրլանտայի ծովուն մէջ ընկղմեցաւ իրլանտական թղթատար շոգենաւ մը, «Մընսթըր», 4305 թոն, գերմանական ական մը զարնուելով: Բոլոր ուղեւորները եւ նաւաստիները, 200 հոգի, ազատուեցան ուրիշ նաւի մը կողմէ: Վիրաւորուեցան քսան հոգի, մէջն ըլլալով նաւապետը, որուն թեւը կոտրած է: Պայթիւնը տեղի ունեցաւ իրիկուան ժամը 6ին, երբ ական մը զարնուեցաւ նաւին յառաջամասին: Անթելի կայանը խորտակուեցաւ, այնպէս որ կարելի չէր օգնութիւն խնդրել: Շատ մը կիներ եւ մանուկներ հագուելու ժամանակ չէին ունեցած, եւ անմիջապէս ազատարար մակոյկները նետուեցան: Պայթիւնը սարսափելի էր եւ լայն ճեղք մը բացուած ըլլալով տաշտին վրայ, նաւը ջրամոյն կորաւ մէկուկէս ժամուան մէջ :

Ընկղմած նաւը Մանշի վրայ բանող ամէնէն գեղեցիկ շոգենաւերէն մէկն էր, շինուած երեք տարի առաջ: Ունէր 100 մասնաւոր խցիկներ եւ կրնար առնել 425 Ա. կարգի ուղեւորներ :

Նոյն օրը (չորեքշաբթի) ընկղմեցաւ նաեւ խաթոնիոյ մէկ նաւը, Հիւսիսային ծովուն մէջ, Անգլիոյ արեւելեան ափերուն վրայ, ականի մը զարնուելով: Դարձեալ նոյն օրը գերմանական ական մը պայթեցաւ Անգլիոյ արեւելեան ափերուն վրայ, կամուրջի կամարակալի մը տակ, լայն ճեղք մը բանալով: Պատուհաններ խորտակուեցան մինչեւ մէկ մղոն հեռաւորութեան վրայ, բայց մարդկային կորուստ չկայ :

*** Ֆրանսայի պաշտպան նախարարը ծերակոյտին առջեւ յայտարարեց թէ պատերազմին սկիզբէն ի վեր ընկղմած են 319 չէզոք նաւեր, համագումար 1.144.957 թոն տարողութեամբ :

*** Միջազգային մամուլը նորէն կը խօսի ընդհանուր յարձակողականի մը մասին, հիմնուելով կարգ մը իրողութեանց վրայ: Այսպէս, զինուորական արձակուրդները ջնջուած են Գերմանիոյ մէջ: Միւս կողմէ Տոքթ. Կէօպէլս, քարոզութեանց նախարարը, ճառ մը խօսելով, շարք մը ազդարարութիւններ ուղղեց: Քաղաքական կացութեան վրայ ակնարկ մը նետելէ վերջ, նախարարը յայտարարեց թէ ամբողջ գերման ժողովուրդը տոգորուած է այն զգացումով թէ կը մօտենայ «մեծ վճիռ»ին օրը: «Ամէն բանէ առաջ, պէտք է հարցնել թէ ի՞նչպէս պիտի շահինք պատերազմը: Ամէն ինչ որ ունինք, ինչ որ կը խորհինք, ինչ որ կ'ընենք, ինչ որ կը պատրաստենք պէտք է ծառայէ միայն եւ միայն այս նպատակին: Արեւմուտքի մեր հակառակորդներուն հետ պայքարը գրօսանք մը պիտի չըլլայ: Ինչպէս արդէն յայտարարեց Ատոլֆ Հիթլէր, գերման ժողովուրդը քնանալով չանցուց այս հինգ ամիսները: Ամէն բանի մասին խորհուած, ամէն բան նախատեսուած է, այնպէս որ այսուհետեւ անկարելի է կասկածիլ Գերմանիոյ բացարձակ գերազանցութեան մասին»:

Զուիցերիոյ թերթերուն քաղած տեղեկութեանց համաձայն, պատերազմին երկրորդ շրջանը պիտի սկսի օդանաւային եւ ծովային ընդարձակ արշաւներով մը, գլխաւորաբար ուղղուած Անգլիոյ դէմ: Պերլինի մէջ կը կարծեն թէ բաւական է ոչնչացնել Անգլիոյ գլխաւոր նաւահանգիստները, ինչպէս եւ նաւատորմին մէկը մասը, ջլատելու համար միւս բոլոր պետութիւնները: Այս առթիւ զրոյց կը շրջի թէ նոր զէնք մը հնարուած է, նաւեր խորտակելու համար:

*** Ֆրանսայի զինուորական պատուիրակութեան անդամներէն մէկը զեկուցում մը տալով Լոնտոնի մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ, յայտարարեց թէ այժմ դրօշի տակ ունին 6.500.000 զինուոր: Պատերազմը սկսած ատեն, քանի մը օրուան մէջ զօրաշարժի ենթարկուած էին 5 միլիոն հոգի, կամ ճարտարարուեստութեան եւ ուրիշ ասպարէզներու մէջ աշխատողներու 25 առ հարիւրը: Պատերազմի առաջին հինգ ամիսներու ընթացքին Դաշնակիցները կորսնցուցած են 1500 զինուոր, մինչդեռ 1914—15ին Ֆրանսայի կորուստը կը հասնէր 720.000 զինուորի: Դարձեալ, նոյն հինգ ամիսներու ընթացքին Ֆրանսա թիզ մը հող չէ կորսնցուցած, մինչդեռ 1915 փետրուարին կորսնցուցած էր իր £ո£ին 30 առ հարիւրը, պողպատին 80 եւ երկաթին 90 առ հարիւրը: Ֆրանսա այս արդիւնքը կը պարտի Մաժինոյի գծին որ արժած է 100 միլիոն ֆր.: Մօտ 17 միլիոն մեթր փշաթել գործածուած է ամրացնելու համար այս գիծը, ինչպէս եւ 2ուկէս միլիոն խորանարդ մեթր շաղախ :

*** Ոստիկանութեան վերատեսչութիւնը նորէն կը յիշեցնէ բոլոր քաղաքացիներուն թէ երբ թշնամի օդանաւ մը տեսնեն որ բռնկած է, պէտք է ջանան մարել կրակը, բայց որ եւ է բեկոր կամ թուղթ չվերցնեն: Յետոյ, եթէ թշնամի օդանաւ մը վար իջնէ, ականատեսները պէտք չէ թոյլ տան որ օդաչուները նորէն թռին կամ օդանաւը կրակի տան: Վերջապէս, եթէ թշնամի օդաչուներ իջնեն անկարգելով, ականատեսներուն պարտականութիւնը պիտի ըլլայ «անկարողութեան դատապարտել զանոնք»: Պէտք է անմիջապէս կառավարութեան լուր տալ, եթէ ո եւ է կասկածելի մարդ երեւայ զինուորական հաստատութեանց, գործարաններու, ելեկտրական կայաններու, ջրուղիներու, երկաթուղիներու մօտ:

ՌՈՒՄԲ ՄԸ ՊԱՅԹԵՑԱՒ Լոզանի ապահովութեան տեսչութեան գիտական աշխատանոցին մէջ: Ոստիկան մը մեռաւ, քննիչ մը եւ Գերման մը ծանրապէս վիրաւորուեցան: Գերմանին հայրը, դերձակ մը որ Լոզան կը բնակի 20 տարիէ ի վեր, հսկողութեան տակ էր լրտեսութեան կասկածով: Այդ օրը նամակատունէն կասկածելի արկղիկ մը ստացած ըլլալով, ոստիկանատուն ղրկեց իր զաւկին հետ: Պայթիւնը տեղի ունեցաւ երբ ոստիկանները կը պատրաստուէին բանալ արկղիկը :

ԱՅՆ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԸ որ երկարատեւ արձակուրդ կը ստանան, պիտի կրնան քաղաքային հագուստ հագնիլ եւ վճարովի աշխատանքներ կատարել, արձակուրդի շրջանին: Այս արտօնութիւնը չի վերաբերիր անոնց որ 24 կամ 48 ժամուան արձակուրդ կը ստանան:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Կատաղի կռիւներ.— 20 միլիոն Ամերիկայէն

Վերջին լուրերու համաձայն, կարմիր զինուորները սաստկացուցած են իրենց յարձակումները, առանց վճռական արդիւնք մը ձեռք բերելու: Անոնք վեց անգամ զարկին Մաննէրհայմի գիծը, երկու տարբեր կէտերէ, բայց ետ մղուեցան ծանր կորուստներով:

Եօթներորդ օրն է որ կատաղի կռիւներ կը մղուին այս ճակատին վրայ, հրասայլերով, թնդանօթներով եւ զրահապատ քալխիրներով : Ֆինլանտական զեկոյցը կ'ըսէ թէ 20 հրասայլեր եւս խորտակած են, 51ի բարձրացնելով ամբողջ թիւը՝ փետրուար 1էն ի վեր: Աւելի մեծ թիւով հրասայլեր խորտակուած են Լատոկայի շրջանին մէջ, ուր կռիւները կը շարունակուին շաբաթներէ ի վեր: Կռիւները սաստկացած են նաեւ Քուհնոյի շրջանին մէջ, կեդրոնական Ֆինլանտա, 200 մղոն հեռու Քարելիոյ պարանոցի ճակատէն: Ֆինլանտական զեկոյցին համաձայն, 1500 Ռուսեր սպաննուած են վերջին քանի մը օրերու ընթացքին :

Ամէնէն բուռն ճակատամարտը կը մղուի Սումմայի մօտ, պարանոցին վրայ, Վիպուրկի գլխաւոր ճամբուն երկայնքը, ուր կարմիր զինուորները յաջորդաբար չորս յուսահատական յարձակումներ կատարեցին,— համագումար ինը գրոհ երկու օրուան ընթացքին: Ռուսական դահուկաւոր վաշտ մը, մօտ հազար հոգի, կոտոր կոտոր եղաւ Լատոկայի շրջանին մէջ: Աւելի քան 300 հոգի սպաննուեցան, իսկ երկու երրորդը փախուստի մատնուեցաւ: Ֆինները վար առին նաեւ վեց օդանաւեր եւ օդապարիկ մը: Անպաշտօն լուրերու համաձայն, Ռուսերը մինչեւ հիմա կորսնցուցած են.— 564 հրասայլ, 308 օդանաւ, 203 թնդանօթ, 294 գնդացիր, 552 կառք եւ վակոն, 1560 ձի, 50 ինքնաշարժ հրացան, 63 դաշտային խոհանոց, 12 օդապարիկ, 135 ինքնաշարժ առրճանակ :

*** Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը արտօնեց 20 միլիոն տոլարի փոխ մը բանալու Ֆինլանտայի: Այս առթիւ առաջարկուեցաւ 30 միլիոն տոլարի փոխ մը եւս բանալ, զէնք եւ ռազմանիւթ գնելու համար, բայց մերժուեցաւ:

Հակախորհրդային հոսանքը հետզհետէ կը զօրանայ Մ. Նահանգներուն մէջ, Ֆինլանտական պատերազմէն ի վեր: Փետրուար 7ին, բուռն վիճաբանութենէ մը վերջ, երեսփ. ժողովը 105ի դէմ 108 ձայնով մերժեց բանաձեւ մը, որ կ'առաջարկէր փակել Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանատունը: Այս բանաձեւը մէկ մասն էր շարք մը առաջարկներու, որոնց բոլորն ալ կը թելադրէին խզել դիւանագիտական յարաբերութիւնները Խ. Միութեան հետ: Միայն երեք ձայնի առաւելութեամբ մերժումը նշանակալից դէպք մըն է, ներկայ պարագաներուն մէջ:

Դնդակահարութիւն եւ կախաղան

Հակառակ բոլոր դիմումներուն եւ Իրլանտայի յեղափոխականներու սպառնալիքներուն, չորեքշաբթի առտու գործադրուեցաւ երկու ահաբեկիչներու մահավճիռը, Պըրմինկէմի բանտին մէջ: Տրուած որոշման համաձայն կախաղան հանուեցան երկու մահապարտները, Փեթըր Պարնս եւ Ճէյմս Րիչըրտս, որոնք ամբաստանուած էին թէ ռումբ մը պայթեցնելով Լոնտոնի մէջ, պատճառ եղած էին կնոջ մը եւ չորս այրերու սպանութեան :

Մահավճիռին գործադրութեան առթիւ, անգլիական ոստիկանութիւնը խիստ հսկողութեան տակ առած էր բոլոր նախարարական պաշտօնատուները, նամակատուները, ազգային հաստատութիւնները եւ ուրիշ կարեւոր շէնքեր: Խորհրդաւոր սպառնալիքները կը շարունակուէին հեռաձայնով եւ նամակով:

Առտուն կանուխ հետաքրքիրներու բազմութիւն մը հաւաքուած էր բանտին առջեւ: Ոստիկանութիւնը զատ - զատ խուզարկեց բոլորն ալ: Յետոյ ցրուեց բազմութիւնը: Ժամը 8.30ին կաթոլիկ քահանայ մը մտաւ բանտ, վերջին հաղորդութիւնը տալու համար երկու մահապարտներուն, իսկ չորս դահիճներ կը սպասէին պզդանչանին: Ժամը 9.07ին ազդ մը հրատարակուեցաւ, որ կը ծանուցանէր թէ երկու մահապարտները մեռած են միաժամանակ,— այսինքն կախուած :

Հակառակ տիրող հանդարտութեան, կը կարծուի թէ վրէժխնդրական ձեռնարկներ պիտի կատարուին, թէեւ ոստիկանութիւնը եւ ապահովութեան տեսչութիւնը աննախընթաց միջոցներ ձեռք առած են: Նոյն օրը կարգ մը իրլանտական ակումբներ խուզարկուեցան Մանչէսթըրի մէջ: Ամենախիստ հսկողութիւն հաստատուած է Անգլիոյ բոլոր նաւահանգիստներուն վրայ եւ Իրլանտայէն հասած ճամբորդները մանրակրկիտ քննութեան կ'ենթարկուին:

Իրլանտայի մայրաքաղաքին՝ Տըպլինի մէջ ցոյցեր կատարուեցան անգլիական կառավարութեան ներկայացուցիչին պաշտօնատան առջեւ եւ բողոքի հեռագիրներ ուղղուեցան վարչապետին:

Նոյն օրը առտուն կանուխ Նանսիի զօրանոցին մէջ հրացանի բռնուեցաւ Քարլ Ռոս, Ալզասի ինքնավարութեան ղեկավարը եւ Սթրազպուրկի փոխ - քաղաքապետը, իբրեւ լրտես: Ոստիկանութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած էր այս առթիւ, բանտէն մինչեւ գնդակահարութեան վայրը: Ռոսի հետ մահուան դատապարտուած էր նաեւ զինուոր մը, Ժան Լոպէթայն, բայց հանրապետութեան նախագահը ցկեանս թիապարտութեան վերածեց անոր պատիժը:

Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ.

— «Լրտես Ռոս, որ մահուան դատապարտուած էր 1939 հոկտեմբեր 26ին եւ ներման խնդրագիրը մերժուած էր հանրապետութեան նախագահին կողմէ, գնդակահարուեցաւ այս առտու: Շրջանին զինուորական մնայուն ատեանը զայն յանցաւոր դատած էր լրտեսութեամբ: Ան տարիներէ ի վեր յարաբերութեան մէջ էր գերմանական մասնաւոր վարչութեան կարեւոր գործակալներուն հետ եւ անոնց կը յանձնէր շատ մը տեղեկութիւններ մեր ազգային պաշտպանութեան մասին: Մասնաւորապէս դիւանագիտական ճգնաժամի շրջաններուն էր որ հաստատուեցաւ օտար ձեռնարկներու այս նուիրման ոճրապարտ հանգամանքը: Հռենոսի ապազինեալ շրջանին գրաւման ատեն, 1936 մարտին եւ 1938ի սեպտեմբերի տագնապին ատեն, ան հաւաքած եւ սահմանէն անդին փոխադրած էր տեղեկութիւններ զինուորական շարժումներու, զօրքի չափին եւ ծանր հրետաններու դիրքերու մասին, այսպէս ամենակարեւոր նիւթեր ճարելով Գերմանիոյ՝ Ֆրանսայի ձեռք առած ապահովութեան միջոցներու մասին, այնպիսի ատեն մը երբ անխուսափելի կը համարուէր զինեալ ընդհարում մը»:

Ի՞նչ է ուրկութիւնը

Բ.

Ըսինք թէ ուրուկ բառը գործածուած է գրաբար Աստուածաշունչին մէջ, միայն մէկ անգամ, Սաղմոս ՃԱ.ին գլուխը.—

«Աղօթք ուրկի, իբրեւ ձանձրասցի եւ առաջի Տեառն սփռեսցէ զխնդրուած իւր»:

Ինչ աւելի դիւրին քան փնտռել ու գտնել եբրայերէն, ասորերէն կամ յունարէն բառը, զոր մեր անմահ թարգմանիչները հայացուցեր են ուրուկ համապատասխան բառով: Ուրիշ խօսքով՝ դիւրին է այլեւս ճշդել թէ մեր Ոսկեդարեան լեզուին ճարտարապետները ի՞նչ կը հասկնային ուրուկ բառով:

Աշխարհաբար Աստուածաշունչին մէջ, որ թարգմանուած է անգլերէն օրինակին վրայէն՝ հակառակ այն պնդումին թէ թարգմանուած է եբրայերէն բնագրին վրայէն, ուրուկը «վշտալին» է: Եօթանասնից թարգմանութեան մէջ, ուրեմն յունարէն, ուրուկը աղքատն է: Զատոկ Քահնի թարգմանութեան մէջ, ուղղակի եբրայերէնէ կատարուած, ուրուկը malheureuxն է: Ծ. Պրիւսթոնի թարգմանութեան մէջ, որ աւելի ճիշդ խորաթափանց ուսումնասիրութիւն է լեզուաքննական, ուր բաղդատութեան կը դրուին յունական եւ ասորական թարգմանութիւնները եբրայականին ու ֆրանսականին հետ, ուրուկը affligéն է: Վերջապէս ըստ Հերտէրի, որ հեղինակութիւն մըն է եբրայագիտութեան մէջ, ուրուկը affligéն է նոյնպէս:

Ոսկեդարեան մեր լեզուն ուրուկ բառով կը հասկնար, ուրեմն, ոչ syphilis, ոչ ալ éléphantiasis, այլ պարզապէս — Եօթանասնից թարգմանութեան հետեւելով — աղքատ: Այո, ուրուկ կը նշանակէ աղքատ,— այդպէս կ'աւանդեն մեր լեզուին Աստուածները: Սրբապղծութիւն պիտի ըլլար որ եւ է առարկութիւն:

Ի՞նչ կ'ըսէ, սակայն, սաղմոսին բովանդակութիւնը:

Սաղմոսներուն մէջ ամէնէն բանաստեղծական եւ գեղեցիկ կտորներէն մէկն է այս,— տողեր կան որ կը փայլին գոհարի պէս.—

«Սպառեցան որպէս ծուխ աւուրք իմ, եւ ոսկերք իմ որպէս խռիւ չորացան: Հարաւ որպէս խոտ եւ ցամաքեցաւ սիրտ իմ, մոռացայ ուտել զհաց իմ: Ի ձայնէ հեծութեան իմոյ, կցեցաւ ոսկր իմ ի մարմին իմ: Նմանեցայ ես հաւալուսն յանապատի. եղէ ես որպէս բու յաւերակի: Տքնեցայ եւ եղէ ես որպէս ճնճղուկ միայն ի տանիս: Զմոխիր որպէս զհաց կերայ, եւ զըմպելին իմ արտասուօք խառնեցի»:

Սաղմոսները, ըստ իրենց բովանդակութեան եւ արուեստին, սովորութիւն է բաժնել զանազան գլուխներու.— խրատական կամ իրախուսական, գոհաբանական կամ փառաբանական, պաշտպանողական կամ ցաւաբանական:

Քննութեան առարկայ սաղմոսը կ'իյնայ վերջին գլուխին մէջ,— արդարեւ ցաւի երգ մըն է այդ սաղմոսը, թշուառութեան մէջ մոմոքած հոգիի մը աղաղակը: Նոյն նկարագիրը ունին նաեւ ԻԲ. եւ ԼԸ. սաղմոսները, ի մէջ այլոց: Ընթերցողը, առաջին ընթերցումով, կը կարծէ թէ հիւանդ մըն է հեղինակը, անբուժելի եւ չարչարալից ախտով մը վարակուած: Արդարեւ, Տոքթ. Համոնիք այս սաղմոսներուն մէջ կը կարծէ տեսնել ախտաբանական գեղեցիկ նկարագրութիւն մը սիֆիլիզ հիւանդութեան մասին, ու տեսակ մը խոստովանութիւն սիֆիլիթիք Դաւիթ թագաւորի բերնին մէջ: Հերտէր, սակայն, կը գրէ թէ Դաւիթի վերագրուած ԻԲ. սաղմոսը կը ներկայացնէ, ըստ ոմանց՝ Եզեկիասի կեանքը, ըստ այլոց՝ Իսրայէլի ժողովուրդին տառապանքները այլաբանօրէն, կամ անծանօթ վիրաւոր հերոսի մը լքումը պատերազմի դաշտին վրայ, վերջապէս Հրեաներու Մեսիան, կամ Յիսուսի վերջին վայրկեանները(1): Ինչ որ ալ ըլլայ, Սաղմոս ԻԲ. եւ Սաղմոս ՃԱ. գրուած են արուեստի նոյն վարպետութեամբ, տառապանքի եւ ցաւի նոյն ճաշակով, (Ծ. Պրիւսթոն կը հաստատէ(2) թէ օտար ձեռք մը գրիչ խաղցուցած է ՃԱ. սաղմոսին մէջ, աւելցնելով 14 — 23 տուները, որոնք խորթ են ցաւերգութեան այդ սքանչելի կտորին): Այնպէս որ ոչ միայն կը մերժենք ախտաբանախօսական տուրք տեսնել Դաւիթի ԻԲ. սաղմոսին (3), այլեւ ուրուկին աղօթքին մէջ, ընդհակառակն ցաւի այդ ճաշակը կը մատնէ ասորաբաբելական գրականութեան մէկ աւանդութիւնը,— dolorisme: Արդարեւ, եբրայական պաշտամունքային գրականութիւնը բաղդատեցէք ասորաբաբելական նման գրականութեան ժառանգին հետ եւ համեմատութիւնը խոր զարմանք պիտի պատճառէ ձեզի(4): Կարծես բանագողութիւն կատարած ըլլային եբրայեցի բանաստեղծները: Այնտեղ պիտի գտնէք ոչ միայն նախատիպարը Յոբի արուեստին (Հուսի նահապետին վերագրուած ամբողջ փաքուլայով միասին), այլեւ նախափորձերը պաշտամունքի եբրայական գրականութեան,— Աստուածաբանական արուեստագէտներուն մօտ՝ տառապանքը գործիք մըն է նըրբացնելու մարդկային հոգին, դաստիարակելու կամ մշակելու մարդկային անհատը, վերջապէս տառապանքը փորձ մըն է սրութիւն տալու զգայնութեանց: Ահա թէ ինչու Աստուածաշունչի բանաստեղծները, թագաւոր թէ քրմապետ, կ'աշխատէին իրենք զիրենք երեւակայել ծայր աստիճան թշուառութեան մէջ, հիւանդութիւններով վարակուած, ընախօսական քայքայումներու ենթակայ: Դժբախտաբար կարելի չէ, օրաթերթի մէջ, դէմ յանդիման օրինակներ բերել ասորա-բաբելական եւ եբրայական գրականութեան նման փորձերէ:

Այս պարագան ճշդելէ վերջ, երբ մերժենք ուրուկին աղօթքին (Սաղմոս ՃԱ.) մէջ տեսնել ախտաբանական նկարագրութիւններ կամ ակնարկներ, մնացեալը կը լուսաւորէ պրպտումներու մեր ճամբան.— Ուրուկը ինքզինք կը նմանցնէ բուի, որ միակ է աւերակներու մէջ, կամ ճնճղուկի՝ տանիքներու վրայ, օրերով անօթի՝ մոռցած է հաց ուտելու սովորութիւնը, ու մոխիր կ'ուտէ արցունքով խառնած, ամէնուն նախատինքին ու հալածանքին ենթակայ:

Այսպէ՞ս է աղքատին վիճակը, պիտի հարցնէք:

Մեզի անծանօթ է աղքատին դասակարգային դիրքը պատմութեան մէջ(5), բայց գիտենք թէ սխալ է քրիստոնէութեան վերագրել այն բարոյականը, որ կը թելադրէ մարդկային վերաբերմունք եւ հոգածութիւն ցոյց տալ հանդէպ աղքատներուն: Արդարեւ, հեթանոսական դարերուն իսկ՝ մարդիկ աստուածացուցած են աղքատութիւնը: Հելլենական դիցաբանութեան մէջ՝ աղքատութեան աստուածութիւնը կը կոչուէր Penia, իսկ հռոմէական դիցաբանութեան մէջ՝ Pauperas: Վերջապէս հին փիլիսոփայութեան մէջ՝ աղքատութիւնը կը համարուէր մայր ամենայն բարեաց, նոյնիսկ հայր բոլոր արուեստներուն: Պղատոն կը պատմէ թէ աստուածները խնճոյքի նստած էին տօնելու համար Աստղիկ աստուածուհիին ծնունդը, երբ Պորոս, առատութեան աստուածը, գինովցաւ ու քնացաւ: Աղքատութեան աստուածուհին եկաւ՝ հաւաքելու համար խնճոյքին մնացորդները, երբ տեսաւ Պորոսը եւ ցանկայոյզ՝ մտաւ ծոցը, — անոնց այդ միութենէն ծնաւ Սէրը:

Միշտ այսպէս ի պատուի չէր, սակայն, աղքատութիւնը: Ընդհակառակն պիղծ կը համարուէր աղքատը: Եւ այդ գաղափարին մէջ միայն պէտք է փնտռել «աղքատ» բառին ստուգաբանութիւնը, այդ ճամբով եւս ճշդելու համար «ուրուկ» բառին իմաստը:

Դասակարգային դիրքերու վրայ՝ աղքատը կը համարուէր յետնադոյն, այլեւս ոչ իբրեւ «տէր սակաւ ընչից» ինչպէս կը սահմանէ Սենեկա, այլ թշուառ արարած մը, փիզիքական զրկանքի ենթակայ, հետեւաբար պժգալի, պիղծ եւ հալածական: Հայերէն աղքատ բառը (գրուած է նաեւ անքատ), եթէ աղկաղկը չէ, անպայման կը մատնէ աղտի եւ աղբիւսաբնակ կեանքի գաղափարը: Արդարեւ, աղքատները անոնք էին, որոնք կը բնակէին մարդկային բնակութիւններէ դուրս՝ աղբիւսներու, փոշեկոյտերու եւ մոխրադէզերու վրայ: Քանի մը վկայութիւններ Աստուածաշունչէն.— «Յարուցանէ զաղքատն յաղբեւաց, նստուցանել զնոսա ընդ զօրաւորս ժողովրդեան» (Ա. Թագ. Գլ. Բ. 8): «Յարուցանէ զաղքատս յերկրէ (թարգմանի՝ փոշի, ինչպէս գրուած է արդէն աշխարհաբար Աստուածաշունչին մէջ), եւ բարձր առնէ զտառապեալս» (թարգմանի աղքատ, տնանկ, ինչպէս գրուած է արդէն աշխարհաբար Աստուածաշունչին մէջ), — Սաղմոս ՃԺԲ, 7: Վերջապէս Յոբ եւս, երբ աղքատացաւ, գնաց նստիլ աղբիւսին վրայ,— պէտք չէ կարծել թէ Յոբի այդ դիրքը նշան էր սուգի, (սուգի նշանն է հագուստները պատռել եւ մոխիր ցանել գլխուն), այլ փաստ մը յետին թշուառութեան եւ պժգալի վիճակի(6):

Արդ, բնակութիւններէ դուրս կը վտարուէին նաեւ բորոտները (Ղեւտ. Գլ. ԺԳ. 46):

Այսպէս կ'եղբայրանային բորոտները եւ աղքատները, կ'իյնային դասակարգային նոյն պայմաններուն մէջ, ենթակայ նոյն տառապանքներուն, թշնամանքին եւ հալածանքին, մանաւանդ որ պիղծ կը համարուէր ոչ միայն բորոտութիւնը, այլեւ աղքատութիւնը,— «երկուցեալ եմ, զի պիղծ համարիս զաղտացեալս եւ զմարմնաւորս» (ճշդել՝ մարմնահարս), կը գրէ ասորի վարդապետը, Եփրեմ Խուրի: Բորոտներու եւ աղքատներու համակեցութեան փաստ մը եւս այն որ Ներսէս աղքատանոցներ կը շինէ եւ հոն կը համախմբէ ուրուկները, ախտաժէտները եւ մարմնահարները, եւ, ինչպէս կ'աւանդէ Փաւստոս Բիւզանդ, թէեւ դէշ պատմող մը, Ներսէս իր ձեռքով կը դարմանէր ու կը խնամէր «մարմնահարք, հաշմեալք, ցականեալք» (աղքատ), բոլորը ի մի ակըմբած:

Այն պայմաններուն մէջ, ուր կ'ապրէին աղքատները, դիւրին է երեւակայել որ իրենքզիրենք խնամելու միջոցներէն զրկուած՝ աղբիւսներուն վրայ պառկելով, թաւալ-գլոր իյնալով, պիտի խոցոտէր, թարախոտէր ու կոշկոռոտէր անոնց մարմինը:

Այս բացատրութիւններէն վերջ կ'եզրակացնեմ.— Ուրուկը այն աղքատն է, որ տնանկ է, կ'ապրի աղտի եւ աղբիւսի մէջ, կլիմայական թըշնամութեանց ենթակայ, սնանելու եւ վիրաւոր մարմինը խնամելու միջոցներէ զրկուած, մարդկային կերպարանքէ ելած,— խրլեակ: Վերջապէս ուրուկը կը ներկայացնէ աղքատութեան յետնադոյն եւ ամենավատթար վիճակը: Աղտոտ ու ոջլոտ վիճակը(7): Ընկերային տեսակէտով՝ բորոտին հետ եղբայրացած, ուրուկը իրաւականօրէն կը համարուէր բորոտ, բայց ախտաբանօրէն՝ ոչ: Ահա թէ ինչու աղքատ Ղազարոսը, — այն որ կ'ապրէր մեծատունի մը դրան առջեւ ու թերեւս աղբանոցին վրայ, հոն ուր կը նետուէին մեծատունին սեղանի փշրանքները եւ աւելցուքը, — ինքզինք խնամելու անկարող, այնքան որ շուները կուգային ու կը լզէին իր վէրքերը, կը համարուէր բորոտ եւ իր անունէն կազմուած է ladrerie ածականական բառը, որ կը նշանակէ ուրկութիւն(8):

Թէ ուրուկը, այսինքն աղբիւսաբնակ աղքատը, ի վերջոյ հոմանիշ դարձաւ բորոտի, կարելի է ապացուցանել անով որ ԺԳ. դարուն, Մխիթար Գոշի ապրած ժամանակները, գերման հեղինակ մը, Հարթման Աւէ գրած է պատմութիւն մը, Աղքատ Հենրիկոս, որուն հերոսը աղքատ մը չէ արդի իմաստով, այլ բորոտ ասպետ մը (Ներհարթ Հաուփթման եւս ունի ողբերգութիւն մը նոյն խորագրով եւ պատմութեամբ):

Յաջորդով, վերջին յօդուածով մը, պիտի անդրադառնանք Մխիթար Գոշի վկայութեան եւ այս առթիւ նաեւ այն հարցին թէ սիֆիլիզ գոյութիւն ունէ՞ր հին Հայաստանի մէջ:

Ծ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

---

(1) Hist. de la Poésie des Hébreux, էջ 555:

(2) Du texte primitif des Psaumes, էջ 29:

(3) Անշուշտ այս ժխտումը չի նշանակեր թէ Դաւիթ առողջ էր հոգիով ու մարմինով: Ուրիշ ուսումնասիրութեան մը մէջ՝ ես աշխատած եմ ապացուցանել որ Սաւուղ cyclothymie ունէր, հոգեկան հիւանդութիւն մը որ շատ կը նարակէր Հրեաներուն մէջ՝ հին ատեն, (այդ ախտավինակին կապուած nycthéméral կշռոյթի ի՞նչ գեղեցիկ ապացոյցներ մարգարէական խոստովանութեան եւ Սաղմոսներու մէջ,— գիշերային հեծութիւններ ու ցերեկային աշխոյժ փառաբանութիւններ: Դաւիթ, նախ հովիւ յետոյ թագաւոր, այրեցաւ անառակ կեանք մը, այնպէս որ դժուար չէ համաձայնիլ Տոքթ. Համոնիքի հետ, որ վեներական ախտին կատարած քայքայումներուն արձագանգը կը տեսնէ բանաստեղծ թագաւորին կարգ մը սաղմոսներուն մէջ: Այդ պարագաներէն անկախ, սակայն, ցաւի արուեստին աղբիւրը պէտք է փնտռել ուրիշ կողմ, քանի որ ուրիշ երգիչներ ալ կան, որոնք վարակուած չեն:

(4) Charles - F. Jean,— La Bible et les Récits Babyloniens:

P. Dhorme,— Choix de textes religieux Assyro - babyloniens:

(5) Սթրազպուրկի աստուածաբանական համալսարանին փրոֆէսէօրներէն Ա. Քօս ունի հետաքրքրական աշխատութիւն մը, Les «pauvres» d'Israël, որ կը հետապնդէ տարբեր նպատակ,— ճշդել բնապաշտ վարդապետութեան եւ հովուական կեանքի պայքարը, որու կապուած էին խոնարհներ, ինչպէս մարգարէներ: Ընկերային շարժում մըն էր այդ, ընդհանրապէս թշնամի՝ փարթամ կեանքի եւ քաղաքականութեան:

(6) Փօլ Տորմ, իր մեծափոր ուսումնասիրութեան մէջ, որ նուիրուած է Յոբի գրքին թարգմանութեան՝ բառաքննական բծախնդիր պրպտումներով, կը վկայէ թէ տակաւին այժմ սովորութիւն է Պաղեստինի մէջ քաղաքներու դուռներուն առջեւ, այլ տեղեր՝ մեծահարուստներու բնակարանին սահմաններուն վրայ, դիզել աղբիւսը (մազպալէհ), ուր կ'ապաստանին անտուն ու թըշուառ արարածներ:

(7) Ուտէն խօսելով ոջիլներու մասին՝ կը գրէ թէ Յոբի ոջիլներէն չորս հատը բաւական է ուրուկի (ladre) վերածելու համար զոհը:

(8) Ռասփայ կը կարծէ թէ ladrerie կոչուած է բորոտութիւնը՝ մեկնելով ոչ թէ Ղազարոսի անունէն, այլ անկէց որ բորոտներուն մորթը ճարպի պէս անզգայ է:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՏԱՐՕՆՑԻՆԵՐՈՒՆ

Սիրելի հայրենակիցներ, անցեալ ապրիլին հրատարակուած հրամանագիր - օրէնքին տրամադրութեամբ, դադրեցուցինք մեր գործունէութիւնը, նոյն հրահանգը տալով մեր մասնաճիւղերուն:

Արդ, գոհունակութեամբ կուգանք յայտնել թէ հանրապետութեան կառավարութիւնը մեր խնդրագրին վրայ քննելով մեր նիւթական եւ բարոյական վիճակը, 1939 դեկտեմբեր 27 թուակիր արտօնագրով մը վաւերացուցած է մեր գոյութեան իրաւունքը եւ գործելու ազատութիւնը:

Մեր ջերմ շնորհակալութիւնը յայտնելով հիւրընկալ երկրին, կը յորդորենք ուրեմն մեր հայրենակիցները բոլորուիլ միութեան շուրջը, վերակենդանացնելու համար մեր աշխատանքները: Միութեան դիրկը բաց է անխտիր բոլոր հայրենակիցներու առջեւ: Այս առթիւ փափաքելի է որ Ֆրանսա գտնուող եւ ցարդ մեզի անծանօթ մնացած եւ զօրաշարժի ենթարկուած Տարօն - Տուրուբերանցի հայրենակիցները իրենց հասցէն դրկեն մեզի, մէկ մէկ փոքր նուէր ստանալու համար: Միութեանս հասցէն է, ինչպէս լոյս տեսաւ պաշտօնաթերթի յունուար 23ի թիւին մէջ.— L Doniguian, 52, Rue G. Courbet, Bagneux, (Seine):— Վարչութիւն

Օր. ՄԱՌԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ
եւ
ՏԻՐԱՆ Հ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ
Ամուսնացան
Sannois, 1 Փետրուար 1940

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Իսի լէ Մուլինոյէն եռանդուն Հայուհի մը, Տիկին Մարիամ Ղուկասեան երկու խմբապետուհի այցելելով, մեզի յանձնեց ինը զոյգ բուրդէ գուլպայ, որոնց վեցը ինք հիւսած է, իսկ երեքը՝ իր մօրաքոյրը, Տիկին Մարինոս Ղուկասեան: Բուրդն ալ իրենք գնած են եւ յանկայնս խնդրեցին որ գուլպաները ղրկենք անոնց եւ չքաւոր հայ զինուորներու:

Յանձնեցինք Կապոյտ Խաչի վարչութեան, «Յառաջ»ի եկած նամակներն ալ ընտրելով կարօտ զինուորներու ցանկ մը:

*** Վարժապետ Գ. Վահրամ Պապիկեան 50 փր. կը տրամադրէ, «Յառաջ» դրկելու հայ զինուորներու:

ԴԳՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՅ ընկերութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները (1 մայիս 1939—15 յունուար 1940).—

Տիկին Բ. Սրապեան 600 փրանք, Տիկին Գույումճեան, Նիս 300 փր., Տիկին Ա. Էգնիայեան, Գ. Լեւոն Թուլումճեան 200ական փրանք, Տիկին Արմէն Թօփալեան 150 փրանք, Գ. Եղիա Առաքելեան (Սեթիֆ), Գ. Աղասէյեան եղբարք, Գ. Յ. Գալըպճեան, Տիկին Հ. Ն. Գալըպճեան եւ Տիկին Ա. Սարաֆեան 100ական փրանք, Գ. Գազազեան 50 փրանք, Գ. Զ. Թօփալեան 30 փրանք, Տիկին Ս. Մալխասեան 5 տոլար, Տիկին Մ. Մոմճեան 1 տոլար, բարեկէր ոմն 30 փրանք:

Տիկին Արմէն Թօփալեան, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս տրամադրեց 500 փրանք, վարժարանի սանուհիներուն հաւեջէն ճաշկերոյթի մը համար, ի յիշատակ իր վաղեմի որդւոյն՝ Վաղարշակ Թօփալեանի:

Վարժարանի սանուհիներէն՝ Օր. Ռօզա Գիւլեան, իր Ամերիկա մեկնումին առթիւ ճաշկերոյթ մը սարքեց վարժարանի սանուհիներուն 210 փր. տրամադրելով:—(Կնիք)

ԿՈՒԶՈՒԻՆ

1.— Մեսաքէ ժիլէի, քոստիւմի եւ ապրի գործաւորուհի մը իր բնակարանին մէջ աշխատելու համար: Խիստ խնամուած աշխատանք:

2.— Մէռլով կարող գործաւորուհի մը որ գիտնայ գործածել կարելու մեքենան: Դիմել՝ Nahas, 21, Rue Trévise, Փարիզ (9):

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ՍԱՐԱՃՕՂԼՈՒ, Թուրքիոյ արտաքին նախարարը, Սոֆիայէն Պոլիս հասնելով, յայտարարեց թէ բոլորովին գոհացուցիչ արդիւնքի մը յանգեցան պալքանեան միութեան ժողովը եւ միւս խօսակցութիւնները: Նախարարը շեշտեց թէ պալքանեան ազգերը այսուհետեւ, միութեան անդամ ըլլան թէ ոչ, պիտի շարունակեն զուգընթաց քաղաքականութիւն մը վարել եւ թէ այս պայմաններուն մէջ կասկած չկայ որ խաղաղութիւնը խանգարուի Պալքաններուն մէջ: Սարաճօղլու աւելցուց որ եթէ անհամաձայնութիւններ ծագին մասնաւոր կէտերու մասին, պալքանեան ազգերուն միջեւ, պիտի կարգադրուին «ընտանեբար»:

ԵՐԶՆԿԱՅԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՆ առթիւ, մասնաւոր պաշտօնով Թուրքիա գնաց անգլիացի Զօր. Տիւս, որ ընդհ. պատերազմին հոն գտնուած է եւ շատ լաւ թուրքերէն գիտէ: Եղած է նաեւ ընդհ. քննիչ Թուրքիոյ ոստիկան - զօրքին)1909): Զօրավարը անմիջապէս Երզնկա գնաց, ընկերակցութեամբ անգլիացի գիտունի մը, Փրոֆ. Կարսթէնկի: Եւ անմիջական օգնութիւն խնդրեց հեռագրով: Լոնտոնի մէջ կազմուած օգնութեան կոմիտէն մինչեւ հիմա 15.000 անգլ. ոսկի հաւաքած է, բացի հանդերձեղէնէ եւ ուրիշ նիւթերէ: Քանատայէն, Հարաւ. Ափրիկէէն, Հնդկաստանէն եւ Աւստրալիայէն ալ օգնութիւն կը հասցնեն:— Անգլիա 800 թոն ուտեստ եւս ղրկեց: Պուլկարիա՝ 1500 պարկ ալիւր եւ մէկ վակոն պանիր, Ռումանիա՝ 20 վակոն տախտակ եւայլն:

ԱՅՆ ԳԵՐՄԱՆՈՒՀԻՆԵՐԸ որ մասնաւոր համակրութիւն կը ցուցնեն պատերազմական գերիներու, այսուհետեւ ոչ միայն պիտի բանտարկուին, այլեւ ածելիին պիտի յանձնեն իրենց գլխուն մազերը: Այս նոր պատիժին ենթարկուեցաւ կին մը որ անուշ նայուածքներ ուղղած էր լեհ գերիի մը, ինչպէս կը գրեն գերմանական թերթերը:

ՕՏԱՐ ԲԺԻՇԿՆԵՐԸ եւ բժշկական ուսանողները զինուորագրելու համար բանաձեւ մը քուէարկեց Սէնի բժիշկներու սէնտիքան: Այս բանաձեւին տրամադրութեամբ, այն օտար բժիշկները եւ ուսանողները որ հպատակութիւն չունին, պէտք է բանակին մէջ մտնեն, իսկ անոնք որ տակաւին կը պահեն իրենց հպատակութիւնը, պէտք է կամաւոր արձանագրուին Օտար Լեգէոնին մէջ, պատերազմի տեւողութեան ընթացքին: Բանաձեւը կ'առաջարկէ նաեւ հրամանագիր մը հրատարակել, որուն տրամադրութեամբ այն օտար բժիշկները եւ բժշկական ուսանողները որ զինուորական տարիք չունին, պէտք է դրուին նահանգապետներու հրամանին տակ, բժշկական ծառայութիւններ կատարելու համար:

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ արտակարգ նիստի հրաւիրած է Իտալիոյ ազգային պաշտպանութեան խորհուրդը: Պիտի մասնակցին բոլոր նախարարները, որոնք անդամ են այդ խորհուրդին, ինչպէս եւ բանակին, նաւատորմին եւ օդատորմիղին վարիչները:

ԳՈՐԾԱՐԱՆԱՏԷՐ ՄԸ, Հօթ Լուառի մէջ, իր երեք որդիները եւ փեսան զինուորութենէ ազատած էր, խարդախ յայտարարութիւններ ընելով եւ իբրեւ թէ մասնագիտական աշխատանքներու համար վար դնելով զանոնք: Վերստուգիչ յանձնաժողովի տեղեկագրին վրայ, ազգ. պաշտպանութեան նախարարը հրամայեց անմիջապէս իրենց զօրագունդերը վերադարձնել չորս մեղապարտները, ինչպէս եւ դատ բանալ անոնց եւ գործարանատիրոջ դէմ:

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը յայտնեց թէ օրինագիծ մը պիտի ներկայացուի խորհրդարանին, մահապատիժ սահմանելու համար անոնց որ դաղտնիքներ կը հաղորդեն թշնամի պետութեանց եւ ուրիշ վնասակար գործեր կը կատարեն: Այս առթիւ կը յանձնարարուի ժողովուրդին զգոյշ ըլլալ, քանի որ «պատերը ականջ ունին»:

ԱՆԳԼԻՈՅ շաքարախտաւորներու ընկերակցութիւնը, որ 150.000 անդամ ունի, բողոքագիր մը հրատարակեց պարենատոմսի դրութեան դէմ: Ընկերակցութեան քարտուղարը կ'ըսէ թէ շաքարախտաւորները ամէն օր պէտք ունին 13 ունկի միս կամ 15 ունկի ձուկի, կամ 10 ունկի պանիրի եւ կամ տապր հաւկիթի, որոնց փոխարէն կարելի չէ հաց, գետնախնձոր կամ բանջարեղէն տալ:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

Ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6e)

Մէթրօ՝ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ! ! ! !

Մեր յարգելի յաճախորդներուն կը տեղեկացնենք որ, իրենց առօրեայ ՍՈՒՐՃԸ, թրքական եւ ֆրանսական ձեւով կրնան ապահովել միմիայն մեզ մօտ:

Alimentation "Trévise" Café "HAREM"

30, Rue de Trévise, Paris (9) Tél.: TAI. 40—63, Métro Cadet

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 10 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI 10 Février 1940

ԺԵ. ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4269

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Ի՞ՆՉ Կ՚ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Կովկասի եւ Մոտաւոր Արեւելքի խնդիրը քննելով, «Փարի Սուար»ի քաղաքական աշխատակիցը կը գրէ թէ Կովկաս հասած է Տոքթ. Թոտ, Զիկֆրիտի գծին ճարտարապետը, որ Հիթլերի ջերմ գնահատութեան արժանացած է քանիցս: Թերթին քաղած տեղեկութեանց համաձայն, գերման ճարտարապետը կը գրաւի ճամբաներու շինութեամբ եւ թելադրած է Ռուսերուն 500.000 բանուորներ ճարել, բարեկարգելու համար Կովկասի եւ Թուրքեստանի ճամբաներու ցանցը: Բայց, լուրջ պատճառներ կան կարծելու թէ Տոքթ. Թոտ աւելի կարեւոր՝ ռազմագիտական պաշտօն մը ունի,— Զիկֆրիտի գիծ մը կառուցանել, պաշտպանելու համար Բագուի քարիւղը, եւ կամ ինքնաշարժի ճամբայ մը՝ դէպի Մուսուլի նաւթահորերը իջնելու համար:

Փարիզեան թերթը կ՚աւելցնէ թէ միեւնոյն ատեն Աֆղանիստան հասած է ուրիշ գերման երեւելի մը, Տոքթ. Լութէր, նախկին վարչապետ, ընկերակցութեամբ Զօր. Ֆոն Լէպի, նախկին տնօրէն Պերլինի զինուորական վարժարանին: Տարակոյս չկայ թէ այս երկու այցելութիւնները կապ ունին իրարու հետ, ուրիշ խօսքով՝ Կովկասի եւ Հնդկաստանի ապագային հետ, մանաւանդ որ, միշտ նոյն աղբիւրին համաձայն, Մոլոթով հետեւեալ առաջարկները ներկայացուցած է Աֆղանիստանի կառավարութեան,— 1. Ապահովել սահմանները.— 2. Քսան միլիոն ոսկի րուբլի փոխ տալ.— 3. Օդանաւեր եւ մասնագէտներ տրամադրել: Թերեւս այս ճնշումին հետեւանքով է որ Աֆղանիստան մասնակի զօրաշարժ կատարած է, ինչպէս կը հաղորդէր Հավասի թղթակիցը, քանի մը օր առաջ:

Այս տեղեկութիւններէն վերջը, «Փարի - Սուար» կը յիշեցնէ թէ Դաշնակիցները ամէն բան նախատեսած են Մոտաւոր Արեւելքի մէջ.— «Դաշնակիցները կը գործադրեն ներկայութեան քաղաքականութիւնը: Ներկայութիւն Զօր. Վէկանի բանակին որուն դէմ Մոսկուայի անթելը ծիծաղելի յարձակումներ կը կատարէ: Ներկայութիւն Մոտաւոր Արեւելքի բրիտանական զօրքին որուն հրամանատարը, Զօր. Ուէյվըլ, այս միջոցին այցելութիւնն ընդունած է Զօր. Վէկանի: Ներկայութիւն, վերջապէս, Թուրքիոյ, բարեկամ եւ զինակից, որուն հետ Իրաք, Իրան եւ Աֆղանիստան կը կազմեն միացեալ ճակատ մը, Սաատապատի դաշինքով: Դաշնակիցները պատրաստ են պաշտպանողականի համար: Անոնք պատրաստ են նոյնիսկ պատասխանելու, հակահարուածը տալու, Կովկասի ուղղութեամբ, եթէ այդ կողմէն կարգ մը հակառակորդ ուժեր փորձեն իջնել դէպի Մոտաւոր Արեւելքի նաւթահորերը»:

Այս առթիւ ըսենք որ Գահիրէի մէջ մեծ զօրահանդէս մը սարքուած էր ի պատիւ Զօր. Վէկանի:

Ֆինլանտական պատերազմին սաստկացումը լարած է բոլորին ուշադրութիւնը, քանի որ անոր ելքէն կախում ունի Կովկասի եւ Մոտաւոր Արեւելքի կացութիւնը: Թէեւ Ռուսերը վճռական, ջախջախիչ յաղթանակ մը շահած չեն տակաւին, բայց չէզոք թերթերը մտահոգութիւն կը յայտնեն անոր համար որ, կարմիր բանակը շարունակ օգնական ուժ կը ստանայ, եւ յառաջխաղացութիւնը կը կատարուի մեթոտիկ, մաշեցնելու համար ֆինլանտական դիմադրութիւնը: «Տէյլի Թելէկրաֆ»ի թղթակիցն ալ կը հաստատէ թէ երբ ռուսական զօրաբաժինները կը յարձակին եւ կորուստներ կ՚ունենան կամ կը յոգնին, ուրիշ զօրաբաժիններ անոնց տեղը կը բռնեն կէս գիշերին: Ցաւօք, թէեւ Ֆինները շարունակ օգնութիւն կը ստանան արտասահմանէն, մանաւանդ օդանաւեր, բայց պէտք եղածին չափ օդաչուներ չունին, եւ երեք վարպետ օդաչուներէ երկուքը սպաննուած են, մէկը վիրաւորուած է վերջին կռիւներու ընթացքին:

Խորհրդային առեւտրական գրասենեակին եւ միւս հաստատութեանց խուզարկութեան առթիւ, որ կատարուած է երկուշաբթի օր, Պերլինի եւ Մոսկուայի թերթերը բուռն պայքար կը մղեն Ֆրանսայի դէմ եւ սպառնալիքներ կը տեղան, բայց ֆրանսական կառավարութիւնը պատշաճ պատասխանը տուած է արդէն: Գերմանական մամուլը սպառնալիքներ կ՚ուղղէ նաեւ լրտես Քարլ Ռոսի դնդակահարութեան առթիւ: Այսպէս, հիթլերական գլխաւոր օրկանը, «Ֆոլքիշէր Պէօպախթէր», կը գրէ բառ առ բառ («Ժուռնալ»).

— «Կը յուսացուէր թէ Քլէմանսօներու, Փուանքարէներու եւ Պարթուներու ողրալի ոգին հողին տակ թաղուած էր անոնց մարմիններուն հետ: Այսօր Գերմանիոյ մէջ չկայ մէկը որ պատրանքներ սնուցանէ այդ մասին: Այսօր ամէն մարդ գիտէ որ սա այլասերած եւ ապականած Ֆրանսան եւ իր բրիտանացի առաջնորդը պէտք է այնպիսի լախտ մը ուտեն որ երկուքն ալ յաւիտենապէս կորսնցնեն իրենց ընչաքաղց եւ թունաւոր մատները դէպի կեդրոնական Եւրոպա երկարելու տենչը»:

Պերլինի հեռագրական գործակալութիւնն ալ անմեղ հռչակելով գնդակահարուած լրտեսը, կ՚ըսէ թէ անոր միակ յանցանքն այն է որ գերմանական արիւն կը կրէր եւ գերմաներէնը ընտրած էր իբրեւ մայրենի լեզու...

ԿԱՐԵՒՈՐ ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Խորհրդային առեւտրական գրասենեակին, դպրոցին եւ «Ինստուտուտ»ին մէջ

Պերլինի հեռագրական գործակալութիւնը հետեւեալ հեռագիրը հրատարակեց, իր արտասահմանի տպագրութեան մէջ.—

Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակեց Փարիզի խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան շէնքին մէջ կատարուած խուզարկութեան մասին: Այդ զեկոյցը կ՚ըսէ մասնաւորապէս.— Փետրուար 5ին, առտուան ժամը 9.30ին, 100 դաղտնի ոստիկաններ մտան Փարիզի Խ. Միութեան առեւտրական պատուիրակութեան շէնքին մէջ եւ յայտարարեցին թէ ոստիկանութեան վերատեսուչէն արտօնութիւն ստացած են խուզարկութիւն մը կատարելու: Յետոյ անմիջապէս կտրեցին հեռաձայնի հաղորդակցութիւնները եւ մտան Փարիզի ներկայացուցիչի փոխանորդին՝ Պ. Խոտրատովի գրասենեակը եւ յարկաբաժինը: Հակառակ բոլոր բողոքներուն, պաշտօնեաները խուզարկութիւններ կատարեցին Պ. Խոտրատովի անձնական յարկաբաժնին մէջ: Այս խուզարկութեանց ընթացքին վաւերագիրներ բռնուեցան, դարակներ եւ սնտուկներ խորտակուեցան: Առեւտրական պատուիրակութեան պաշտօնեաները, որոնք եկեր էին իրենց աշխատանքը կատարելու, ձերբակալուեցան եւ իրենց բնակարանները առաջնորդուեցան, ուր նոյնպէս խուզարկութիւններ կատարուեցան:

Միեւնոյն ատեն խուզարկութիւններ կատարուած էին Ինտուրիստի (ճամբորդական գրասենեակ) Փարիզի ներկայացուցչութեան գրասենեակին եւ խորհրդային նախկին դպրոցին մէջ: Առեւտրական պատուիրակութեան պաշտօնեաները, որոնք ձերբակալուած էին, ազատ արձակուեցան քիչ վերջը:

Խորհրդային դեսպանը, Պ. Սուրից, լսելով այս դէպքը, անմիջապէս երկու պաշտօնատարներ ղրկեց առեւտրական պատուիրակութեան կեդրոնը, որպէսզի պահանջեն որ շէնքը անմիջապէս պարպուի եւ թուղթերը վերադարձուին: Այս պահանջները մերժուած ըլլալով ոստիկանութեան կողմէ, Պ. Սուրից ժամը 17ին բողոքեց Ֆրանսական կառավարութեան՝ Ֆրանսական ոստիկանութեան արարքներուն դէմ: Եւ նորէն պահանջեց անմիջապէս դադրեցնել խուզարկութիւնը եւ վերադարձնել գրաւուած բոլոր փաստաթուղթերը: Մոսկուայի քաղաքական շրջանակներուն մէջ գիտել կուտան թէ խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան գրասենեակին մէջ կատարուած խուզարկութիւնը հակառակ է միջազգային սովորութեան եւ իրաւունքի, քանի որ առեւտրական պատուիրակութեան արտասահմանի վարիչ պաշտօնատարները անձեռնմխելի են դիւանագիտական օրէնքով:

*** Այս հեռագրին հրատարակութենէն անմիջապէս վերջը, Աժանս Հավաս մամուլին հաղորդեց զեկոյց մը, որ հետեւեալ ձեւով կը պարզէ Ֆրանսական տեսակէտը.

— «Ճիշդ է թէ խուզարկութիւն մը կատարուած է Խ. Միութեան Փարիզի առեւտրական պատուիրակութեան կեդրոնին մէջ: Բայց, հակառակ գերմանական գործակալութեան յայտարարութեան, այդ հաստատութիւնը ինքնին երբեք չէ օգտուած անձեռնմխելի մնալու իրաւունքէն (արտաերկրային հանգամանք): Անշուշտ Խ. Միութեան առեւտրական պատուիրակութեան երեք բարձր պաշտօնատարներ, որոնք միեւնոյն ատեն մաս կը կազմեն խորհրդային դեսպանութեան, բացառապէս վայելած են այդ իրաւունքը, համաձայն առեւտրական պայմանագրի մը որ լրացաւ 1939 դեկտեմբեր 31ին: Բայց այդ թուականէն ի վեր, բուն առեւտրական պատուիրակութեան անդամներէն ոչ մէկը, ինչպէս եւ անոր հետ կապուած որ եւ է շէնք չի կրնար դիւանագիտական ապահարկութիւն պահանջել: Գերմանական գործակալութեան պնդումը զարմանալի է մանաւանդ անոր համար որ, անցեալին մէջ քանիցս գերմանական կառավարութիւնը ինք խուզարկութիւններ կատարած է Խ. Միութեան Պերլինի առեւտրական պատուիրակութեան կեդրոնին մէջ: Մնաց որ, Մոսկուայի գործակալութեան զեկոյցը, որուն վրայ հիմնուած է գերման գործակալութեան տեղեկութիւնը, չի խօսիր դիւանագիտական ապահարկութեան մասին:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱՆԳԼԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՎՃՌԱԿԱՆ ԽՕՍՔԵՐԸ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (162րդ օր).

Զեկոյց թիւ 315, փետրուար 8, առաւօտ.— Ցարաճուն գործունէութիւն մեր պահակախումբերուն կողմէ ճակատի զանազան կէտերուն վրայ, իրիկուան դէմ եւ գիշերուան ընթացքին:

Զեկոյց թիւ 316, իրիկուն.— Գործունէութիւն մեր պահակախումբերուն կողմէ ճակատի քանի մը մասերուն մէջ:

*** Պ. Չէմպըլէն ճառ մը խօսելով երեսփ. ժողովին մէջ, «ոճիր եւ աւազակութիւն» կոչեց գերմանական յարձակումները առեւտրական նաւերու դէմ: «Այսպիսի գործողութիւնները զարշանք կ՚ազդեն բոլոր քաղաքակիրթ ժողովուրդներու եւ վճռական կը դարձնեն մեզ՝ յառաջ տանելու մեր պայքարը, մինչեւ որ քաղաքակրթութիւնը մաքրուի այսպիսի չարագործութիւններէ: Չենք կրնար ըսել թէ ո՛րքան կրնայ տեւել կռիւը. ոչ ալ նախատեսել թէ դեռ ի՛նչ սոսկալի փորձութիւններ կը սպասեն մեզի. բայց պատճառ չունինք դժգոհ ըլլալու պատերազմին առաջին շրջանէն եւ ապագան կը դիտենք հանդարտ վճռականութեամբ եւ անսասան վստահութեամբ»:

Վարչապետը յետոյ յայտնեց թէ կ՚ուզէր տեղեկութիւններ հաղորդել Փարիզի մէջ գումարուած Գերագոյն Խորհուրդի մասին (երկուշաբթի), բայց, «ոչ մէկը պիտի ուզէր որ ես յիմարութիւնը գործէի այդքան թանկագին նուէր մը ընծայելու թշնամի պետութեան: Իբրեւ արդիւնք, Գերագոյն Խորհուրդին ընթացքը աւելի արժէքաւոր եւ գործնական երեւցաւ ինծի քան նախընթաց առիթներու մէջ: Ինկապէս, ես այն տպաւորութիւնն ունիմ թէ քանի կ՚անցնին շաբաթները, յարատեւօրէն կ՚աճի Գերագոյն Խորհուրդին կարեւորութիւնը: Այս Խորհուրդը դարձած է ոչ միայն նպատակայարմար միջոց մը ներդաշնակելու երկու կառավարութեանց տեսակէտները, այլեւ կենսական ազդակ մը պատերազմին բարեյաջող շարունակութեան համար: Իմ ֆրանսացի պաշտօնակիցներս միշտ կ՚ըսէին,— «համաձայն ենք», ինչ որ ամէնէն կարճ պատասխանն է թշնամիին կողմէ մեր միջեւ երոմ ցանելու բոլոր փորձերուն»:

Վարչապետը յետոյ գովելով Ֆինլանտայի հերոսական ոգին, մասնաւոր գոհունակութեամբ յիշեց թէ ընծայուած օգնութիւնը իրական արժէք ունեցաւ Ֆինլանտայի համար: «Ուրախ եմ յայտնելու թէ ուրիշ օգնութիւններ ալ կը փութացուին»:

ԹՈՒՐՔ խմբագիրները առջի օր այցելեցին Անծանօթ զինուորին դամբարանը: Յետոյ սեղան մը սարքուեցաւ արտաքին նախարարութեան մէջ: Իրիկուան դէմ ընդունուեցան Փարիզի քաղաքապետարանին մէջ, ուր բարի գալուստ մաղթեց քաղաքապետական խորհուրդին փոխ - նախագահը: Սէնի նահանգապետն ալ պանծացուց Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ բարեկամութիւնը: Թուրք պատուիրակութեան կողմէ պատասխանեց Նէճմէտտին Սատըք, փառաբանելով Ֆրանսայի բարոյական արժանիքները եւ շեշտելով թէ անոր հետապնդած դատը իրենց ալ դատն է:

ՍՊԱՌԱԶԻՆՈՒԹԵԱՆՑ նախարարութիւնը նոր յայտարարութեամբ մը կը յանձնարարէ հաւաքել հին երկաթի կտորները, որոնք պիտի գնուին 100 քիլօն 15 ֆրանքէն: Այս մետաղներով կը շինուին հրացանի գնդակներ, ձեռնառումբեր եւ թնդանօթի ռումբեր: Փարիզը առաջին կեդրոն նշանակուած է եւ մօտերս արիներ (սկաուտ) պիտի ներկայանան ժողովուրդին, կոչեր յանձնելու համար: Հին վառարաններ, խոհանոցի ամաններ եւ ամէն տեսակ երկաթ պէտք է հաւաքել բակերու մէջ: Հրշէջներ պիտի վերցնեն այս կտորները:

Երզնկայի շարժին աւերները եւ Անգլիա

Ինչպէս գրած էինք, Երզնկա գացած է անգլիացի Զօր. Հիւս, օգնելու համար Լոնտոնի անգլօ-թրքական կոմիտէին կողմէ ղրկուած ապրանքներու բաշխումին: «Տէյլի Թելէկրաֆ»ի թղթակիցը այս առթիւ կը գրէ թէ ամբողջ շրջանը թաղուած է ձիւնին տակ, խափանելով օգնութեան գործը: Զօրավարին առաջին քննութիւնը կատարուեցաւ Ճինամբրիկի մէջ: Քաղաքին վիճակը շատ ծանր տպաւորութիւն կը գործէ: Ամէն տեղ աչքի կը զարնեն տուներ որոնք փլած են խաղի թուղթերու պէս: Գրեթէ չկայ տուն մը որ անվնաս մնացած ըլլայ: Կը կարծուի թէ տակաւին 4000 դիակներ կը մնան աւերակներուն մէջ, ձիւնին տակ: Ողջ մնացողները գերմարդկային ճիգեր կը փորձեն, ապրելու համար ձիւնապատ վրաններու տակ: Անհամար կառուներ անպատսպար մնացած են եւ կը մլաւեն ձիւներուն մէջ, ուտելիք փնտռելով: Թերթին թղթակիցը 12 կառու համրեր է միայն մէկ աւերակոյտի մէջ, եւ կը նկարագրէ իբրեւ պատկեր մը համատարած թշուառութեան: Թէեւ Երզնկա հաղորդակցութենէ կտրուած էր, երկաթուղին քանդուած ըլլալով, բայց Կարմիր Մահիկին բժիշկները կրցան օգնութեան հասնիլ 24 ժամէն, փրկելով շատ մը կեանքեր: Առժամեայ հիւանդանոց մը, որ կազմակերպուած է մասամբ վրաններու եւ մասամբ կառախումբի մը մէջ, կ՚աշխատի Կարմիր Մահիկի հսկողութեան տակ: Կուսակալը միջոցներ ձեռք առած է, առժամեայ շէնքեր շինելու եւ էական սպասարկութիւնները ապահովելու համար մինչեւ մէկ ամիս, բայց քաղաքին ամբողջական վերաշինութիւնը պիտի յետաձգուի, մինչեւ որ աւելի սախպողական պահանջներ լրանան:

Ողջ մնացողները պաշտպանութիւն կը խնդրեն ցուրտին դէմ, որ նոյն սաստկութեամբ պիտի շարունակուի մինչեւ յառաջիկայ ամսուան վերջը: Սախպողաբար անհրաժեշտ են մեծ քանակութեամբ վերարկուներ, վերմակներ, վրաններ եւ մասնաւորապէս կաշիէ անթափանցելի տակուն կօշիկներ:

Անգլիական պատուիրակութիւնը եւ թղթակիցը գիւղ մը այցելած են քաղաքէն 15 մղոն հեռու եւ տեսած են որ տուներու մեծ մասը փլած է, իսկ մնացեալը անբնակելի դարձած: Այսպէս է նաեւ միւս գիւղերուն վիճակը: Ժողովուրդին թշուառութիւնը նոյնքան ծանր է որքան քաղաքներու մէջ: Շատեր կը բնակին խշտեակներու մէջ: Տակաւին գիւղեր կան որ հաղորդակցութենէ զրկուած կը մնան:

Զօրավարը Լոնտոն հեռագրած է թէ 50.000 արկածեալներ կը մնան անպատսպար եւ սախպողական է ոչ միայն հագուստ - կապուստ, այլեւ դեղ հասցնել, որովհետեւ կը վախցուի համաճարակներէ: Կառավարութիւնը որոշած է ազատ արձակել 40 թուրք բանտարկեալներ, որոնք հերոսական անձնուիրութիւն ցոյց տուած էին արկածեալներուն հանդէպ: Երբ բանտապահները օգնութեան գործին կապուած էին, բանտարկեալները ոչ միայն չփախան, այլեւ խումբեր կազմելով ազատեցին 2000 հոգեր, կերակրեցին իրենց օրապահիկով եւ նոյնիսկ վառեցին իրենց անձնական գոյքերը, կրակ պատրաստելու համար:

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ֆինները քաջը դարձա՞ն

Վերջին լուրերու համաձայն, ռուսական յարձակումները թուլցած են Մաններհայմի գծին կեդրոնին դէմ, 8 օրուան անընդհատ գրոհներէն վերջը: Կ՚ըսուի թէ Ռուսերը քանի մը հազար հոգի կորսնցուցած են երեքշաբթի օր: Ֆինները կը շարունակեն պահել Մաններհայմի գիծը:

Օտար դիւանագիտական շրջանակներու հասած տեղեկութիւններ կը հաստատեն թէ Ֆիններն ալ ծանր ձախողանքներ եւ կորուստներ կրած են: Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, Ֆինները պիտի կրնան տոկալ ներկայ դժուարութեանց եւ բուն տագնապը պիտի սկսի քանի մը ամիսէն:

Դարձեալ օտար աղբիւրներ կը հերքեն այն լուրը թէ Մաններհայմի գիծը ճեղքուած է Սումմայի ճակատին վրայ. բայց չեն ժխտեր թէ ռուսական սպարապետութիւնը ոչ զինուոր կը խնայէ, ոչ ալ ռազմանիւթ եւ թէ այնքան ստուարաթիւ ուժեր ունի որ կրած կորուստները գնահատելի հետեւանքներ չեն ունենար: Կարմիր զինուորները պարզապէս թնդանօթի միս են սպարապետութեան աչքին: Երկու պատերազմիկներուն կացութիւնը նոյնը չէ: Ֆինները չեն կրնար լեցնել իրենց մեռեալներուն տեղը: Անոնց բարոյական կորովը չէ խախտած, սակայն ֆիզիքական ուժասպառութիւնը հետզհետէ կ՚աճի. հետեւաբար մտահոգութիւն կը տիրէ ապագայի մասին: Լէնինկրատէն հասած լուրեր կ՚ըսեն թէ ռուսական յարձակողականը պիտի չդադրի, մինչեւ որ վերջնապէս խորտակուի Մաններհայմի գիծը: Ռուսերուն անմիջական նպատակն է գրաւել Սումմա գիւղը, որ բանալին է Վիպորկի, թէեւ աւերակոյտի մը վերածուած:

Ազգ. վիճակահանութեան պարգեւները

Ազգ. պարգեւախաղի 1940ի Գ. շարքի վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ հինգշաբթի օր, Անժէի մէջ: Հինգ միլիոնի մեծ պարգեւը շահեցաւ 805.830 թիւը:

Հետեւեալ երկու թիւերէն իւրաքանչիւրը շահեցաւ 1 միլիոն ֆրանք.— 421.410, 754.649: Հետեւեալ չորս թիւերէն իւրաքանչիւրը շահեցաւ 500.000 ֆրանք.— 085.805, 625.593, 749.616, 709.140:

25.090 վերջացող թիւերը շահեցան 100.000 ֆրանք: 71.813 եւ 27.082 վերջացող թիւերը շահեցան 50.000 ֆր.: 3206 վերջացող թիւերը շահեցան 10.000 ֆրանք: 089 վերջացող թիւերը շահեցան 5000 ֆրանք: 22 վերջացող թիւերը շահեցան 1000 ֆրանք: 4 վերջացող թիւերը 220 ֆրանք: 1 վերջացող թիւերը շահեցան 110 ֆրանք:

900.000 ՖՐԱՆՔ նուէր ստացած է ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, յունուար 19էն 3 փետրուար: Թերթերը կը գրեն թէ այս գումարին աւելի քան 750.000ը նուիրած են Ֆրանսա կամ արտասահման բնակող օտարականներ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Հին ու նոր արուեստագէտներ Հայաստանի մէջ

Հայկական արուեստի տասնօրեակին առթիւ, որ, ինչպէս գրեցինք, տեղի ունեցաւ Մոսկուայի մէջ՝ անցեալ Նոյեմբերին, Խորհ. Միութեան կառավարութիւնը շքանշաններով վարձատրեց կարգ մը հայ արուեստագէտներ.—

1.— ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ, երգչուհի Երեւանի Օփերայէն, ստացաւ «Լէնինի շքանշանը», որ Խորհ. Միութեան ամենամեծ պատուանշանն է: Ժամանակին գրած ենք արդէն թէ ինչ մեծ գովեստներ շռայլեցին Մոսկուայի քննադատները այս արուեստագիտուհիին մասին, որու նոր խաղացանկին մէջ կը մտնեն Անուշը, Թոսքան, Մարգարիտան, Ջիլտան, Վիոլետտան, Միմին: Հայկանուշ ծանօթ է նաեւ իբրեւ անմրցելի երգիչ Չայքովսկիի, Շուպերթի, Գրիկի գործերուն, այլ մանաւանդ Կոմիտասի եւ Ռ. Մելիքեանի երգերուն: Կոմիտասի «Զինար ես» եւ Մելիքեանի «Մի լար»ը անմոռանալի պիտի մնան:«Հայկանուշ մեր ձայնական կամ երգչական արուեստի սիւնն է» կը գրէ «Խ. Հայաստան»:

2.— ԱՐՄԷՆ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ եւս ստացած է «Լէնինի շքանշանը»: Արմէն հեղինակն է «Անուշ» հայկական առաջին օփերային: Երգահան մը, որ գիտէ հաւատարիմ մնալ հայ ժողովրդական երաժշտական արուեստին:

3.— ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ եւս ստացած է «Լէնինի շքանշանը»: Աշակերտ Միասկովսկիի, 7—8 տարի առաջ աւարտեց Մոսկուայի Երաժշտանոցը եւ արագօրէն անուն շինեց,— այսօր կը համարուի Խորհ. Միութեան առաջնակարգ երգահաններէն մին: Իր վերջին գործը, «Երջանկութիւն» թատերապարը, մեծ յաջողութիւն գտաւ Մոսկուայի մէջ: Տակաւին շատ երիտասարդ, մեծ ապագայ ունի այս տաղանդաւոր երգահանը:

4.— ՌՈՒԲԷՆ ՍԻՄՈՆՈՎ չորրորդն է այն հայ արուեստագէտներէն, որոնք ստացած են «Լէնինի շքանշանը»: Այս արուեստագէտին անունը առաջին անգամ է որ կը լսենք, կը թուի թէ Մոսկուա կը մնայ միշտ: Ինք էր որ վարեց հայկական արուեստի տասնօրեակին գեղարուեստական բաժինը:

5.— ՑԱՐՕ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ ստացաւ «Աշխատանքի կարմիր դրօշ» շքանշանը, որ Բ. կարգի պատուանշան մըն է: Ցարօ Ստեփանեան հրապարակ իջաւ 1924ին, տալով քնարական գործեր, յետոյ աշխատութիւններ ջութակի եւ թաւ-ջութակի համար: 1930ին փարեցաւ Օփերային,— այսպէս տուաւ երեք օփերա, «Բաջ Նազար», «Սասունցի Դաւիթ», «Լուսաբացին»: Մեծ սիրահար սէնֆոնիք երաժշտութեան, Ցարօ Ստեփանեան իր գործերուն մէջ ներարկած է ռուս երաժշտական մշակոյթին լաւագոյն աւանդութիւնները: Աւարտած է Լէնինկրատի Երաժշտանոցը, դեռ երիտասարդ՝ մեծ ապագայ կը խոստանայ:

6.— ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ ՍԱՐԱՋԵԱՆ, վարձատրուած «Աշխատանքի կարմիր դրօշ» շքանշանով, երաժշտութեան հմուտ ուսուցիչ, ժամանակ մը իրեն յանձնուած էր Մոսկուայի Երաժշտանոցին Նուագախումբ վարելու պաշտօնը: Այնքան ծանօթ դէմք մըն է, որ այսօր Մոսկուայի մէջ գոյութիւն ունի իր անունով սէնֆոնիք նուագախումբ մը: Սարաջեան ժամանակ մըն ալ վերատեսուչ կարգուած էր Երեւանի Երաժշտանոցին, այժմ կը դասախօսէ իբրեւ ուսուցիչ նուագախումբ ղեկավարելու: Ղեկավարած է «Քարմէն», «Եւգենի Օնեգին», «Անուշ», «Ռուսալկա» օփերաները:

7.— ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ ստացաւ «Աշխատանքի կարմիր դրօշ» շքանշանը, այժմ 83 տարեկան, թէեւ միշտ աշխատունակ: Հեղինակ դաշնամուրային գրականութեան, հայկական պարի եղանակները վերածած է դաշնամուրային նուագի: Վերջերս դաշնամուրի համար գրած իր կարգ մը գործերը վերածեց լարային քառեակի եւ սէնֆոնիք նուագախումբի: Տիգրանեան կոյր է:

8.— ՇԱՐԱՅ ՏԱԼԵԱՆ, առաջինը որ խաղացած է Սարոյի դերը «Անուշ» օփերային մէջ, ստացած է «Աշխատանքի կարմիր դրօշ» շքանշանը: Իբրեւ Օփերայի արուեստագէտ, իր խաղացանկին մէջ ունի՝ Ֆաուստ, Օնեգին, Տոն Քիշոթ, Սարօ: Իբրեւ պարիթօն երգիչ՝ վարպետ մըն է աշուղական եւ ժողովրդական երգերու: Ոչ ոք կրցած է իրեն հաւասարիլ Սայաթ Նովայի եւ Ջիւանիի երգերուն մէջ:

Տալեան զաւակն է նուագածուներու ընտանիքի մը, թոռը աշուղի մը եւ որդին աշուղ Ճամալիի: Սպ. Մելիքեան, Գրիգոր Սիւնի եւ աշուղ Ջիւանի բարեկամներն էին իր հօր, որոնց այցելութիւնը եւ հօրը շունչը իր մէջ զարգացուցած են երգչական ընդունակութիւնները: 1916ին կը մտնէ Ս. Փեթերպուրկի Երաժշտանոցը: Երգած է երգահան Գլազունովի եւ ձայնական դպրոցի հիմնադիր Պազովսկիի առջեւ: Յետոյ շրջած Խ. Միութեան բոլոր այն վայրերը, ուր Հայեր կան, մինչեւ Կեդր. Ասիա: Իր կինը եւս, Սերմար, արուեստագիտուհի մըն է, խաղացած է «Քարմէն»:

Շարայ Տալեան հաւաքած է Հայաստանի աշուղները եւ կազմած աշուղական երգչախումբ-նուագախումբ մը: Բազմաթիւ աշուղական երգեր արձանագրած է ձայնապնակի վրայ:

9.— ՄԻՔԱՅԷԼ ԹԱՒՐԻԶԵԱՆ ստացած է «Աշխատանքի կարմիր դրօշ» շքանշանը: Ղեկավարն է Երեւանի Օփերային: Տարիներ առաջ աշխատած է Լէնինկրատի սէնֆոնիք նուագախումբին մէջ: Իբրեւ Երեւանի Օփերային ղեկավար, վարած է «Անուշ», «Լուսաբացին», «Թոսքա», «Պոհեմուհին», «Թրավիաթա» եւ այլ օփերաներ:

Թաւրիզեան դեռ երիտասարդ է եւ շատ բան կը սպասուի իրմէ:

10.— ԳԷՈՐԳ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆ ստացաւ «Պատուոյ նշան» շքանշանը: Երբեմն վարիչ Երեւանի Երաժշտանոցի ուսման բաժնին, դասախօս նուագախումբ ղեկավարելու դասարանին, վարած է «Ալմաստ», «Խաղաղ Դոն», «Եւգենի Օնեգին», «Բաջ Նազար» օփերաները: Դաշնակի վերածած է Ա. Սպենդիարեանի այրերու եւ կիներու յատուկ պարերը («Ալմաստ» օփերայէն): Սէնֆոնիք համերգներ տալով՝ ծանօթացուցած է ռուսական հայկական եւ եւրոպական սէնֆոնիք ստեղծագործութիւնները: Ճաշակ ունեցող եւ շատ զարգացած արուեստագէտ մըն է:

11.— ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՄԵԼԻՔ-ՓԱՇԱՅԵԱՆ ստացաւ «Պատուոյ նշան» շքանշանը: Հազիւ 34 տարեկան, բայց արդէն մեծ հեղինակութեան համբաւ կը վայելէ իբրեւ մէկը ամբողջ Խորհ. Միութեան առաջնակարգ արուեստագէտներէն: 1938ին, Խորհ. Միութեան նուագախումբի բոլոր ղեկավարները մրցում մը կատարած էին եւ Մելիք-Փաշայեան ստացաւ երկրորդ մրցանակը: Իսկ 1939ին, Մոսկուայի մեծ Թատրոնին մէջ ղեկավարած է վրացի հռչակաւոր երգահան Պալիաշվիլիի «Աբեսալոմ եւ Եթերի» օփերան: Ղեկավարած է նաեւ «Քարմէն», «Եւգենի Օնեգին», «Ֆաուստ», «Գնեազ Իգոր», «Պորիս Գոտունով», «Պիկովայա Դամա», «Չիօ-Չիօ Սան» («Մատամ Պըթըրֆլայ») եւ այլ օփերաներ: Ինչպէս նաեւ անմոռանալի համերգներ:

Կը համարուի ոչ միայն Հայաստանի, այլ եւ Խորհ. Միութեան նուագախումբի տաղանդաւոր ղեկավարներէն մին, որ մեծ ապագայ կը խոստանայ:

12.— ԱՆՈՒՇԱՒԱՆ ՏԷՐ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ ստացաւ «Պատուոյ նշան» շքանշանը: Վաստակաւոր արուեստագէտը մէկն է հայ գործիական երաժշտութեան ամէնէն կարեւոր դէմքերէն: Ունի երաժշտական բարձրագոյն կրթութիւն: Ժամանակին տեսութեանց դասարանի դասախօսն էր Թիֆլիզի Երաժշտանոցին մէջ: Յետոյ վերատեսուչ Երեւանի եւ Բաքուի Երաժշտանոցներուն:

Իր գլխաւոր գործերն են «Սեւդա» օփերան եւ «Աղթամար» սէնֆոնիք պօէման: Մշակած է շարք մը հայ ժող. երգեր: 1914ին Սպ. Մելիքեանի հետ Շիրակի գաւառէն հաւաքած է արժէքաւոր ժողովրդական երգեր, մէկ քանին յետոյ մշակած է սէնֆոնիք նուագախումբի համար: Վերջերս գրեց «Անահիտ» թատերապարը:

13.— ՏԱԹԵՒԻԿ ՍԱԶԱՆԴԱՐԵԱՆ ստացաւ «Աշխատանքի կարմիր դրօշ» շքանշանը: Հնչեղ ձայն մը ունի, հրմայիչ բէմպրով մը օժտուած: Մոսկուայի մէջ խաղաց «Ալմաստ» իշխանուհիին դերը:

Ծնած է Փարիզ: Աւարտած է Բաքուի եօթնամեայ վարժարանը, ուր հայրը ուսուցիչ էր հայերէնի: Յետոյ ընտանիքով փոխադրուած են Մոսկուա, ուր կը մտնէ հեծելանիւի գործարանին բանուորներուն յատուկ դպրոցը: Բաքուի մէջ արդէն ծանօթ էր իբրեւ երգչախումբի անդամ, ու Մոսկուայի մէջ կ'երազէր դառնալ երգիչ բարձր բեմերու, մինչդեռ կեանքը զինք կը մղէր մեքենագիտութիւն սորվելու: Տարի մը վերջ, բանուորական ակումբին բեմին վրայ երեւցաւ Օր. Տաթեւիկ, բարձրահասակ, թուխ, հարաւային երկիրներու յատուկ կրակոտ աչքերով իր շէշտով, զօրեղ ու գրաւիչ մեցցօ-սօփրանօ ձայնով: Անակնկալ մը եղաւ իր երեւումը: Ամէն կողմէ խրախուսեցին զինք դասեր առնել: Մէկ կողմէ շարունակելով բանուորութիւնը՝ դասեր առաւ: Մոսկուայի Հայ Արուեստի Տունը եւս հետաքրքրուեցաւ իրմով: Այս Հայ Արուեստի Տունը մշակոյթի կեդրոն մըն է Մոսկուայի հայ գաղութին համար, ունի երգչախումբեր եւ թատերախումբեր: Ռուբէն Սիմոնով, որ յետոյ բեմավար դարձաւ Վախթանկով Թատրոնին, ծանօթ դէմք մը խորհրդային արուեստի աշխարհին մէջ, ստանձնեց թատերախումբին ղեկավարութիւնը, իսկ Ստեփան Բարխուդարեան, վաստակաւոր երաժիշտը որ աւարտած է Միլանոյի Երաժշտանոցը, ստանձնեց օփերայի դերասանական խումբին ղեկավարութիւնը: Երկու արուեստագէտներն ալ հրաւիրեցին Օր. Տաթեւիկը, որ հետեւի իրենց դասերուն: Հայաստանի կառավարութիւնը թոշակ կը յատկացնէ իրեն: Յետոյ Տաթեւիկ կը վերադառնայ Հայաստան, կը մտնէ Օփերա, երեք տարի կը խաղայ երկրորդական դերեր: Հայ Արուեստի Տասնօրեակէն շատ քիչ ժամանակ առաջ կը մասնակցի «Ալմաստ»ի մրցումին, եւ առաջին կը հանդիսանայ եօթը երգչուհիներու մէջ: Ու կարճ ժամանակուան մէջ կ'ուսումնասիրէ Ալմաստի չափազանց բարդ եւ հոգեբանական դերը, կը խաղայ եւ կ'արժանանայ շքանշանի:

14.— Այս ցանկին մէջ պէտք է աւելցնել նաեւ անունները «Կոմիտաս» քառանդամ նուագախումբին արուեստագէտներուն,— Աւետ Գաբրիէլեան ստացաւ «Աշխատանքի կարմիր դրօշ» շքանշանը, իսկ Մ. Տէրեան, Ս. Ասլամազեան եւ Ն. Բաղդասարեան՝ «Պատուոյ նշան» շքանշանը:

Այս քառանդամ նուագախումբը կը համարուի Խորհ. Միութեան լաւագոյն խումբերէն մէկը, 1938ին ստացաւ լարային քառանդամ նուագախումբերու Խորհ. Միութեան առաջին մրցանակը:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՍԵՒ ՔԷՆ

... 5 փետրուար.— Սիրելի «Յառաջ», այսօր 35րդ օրն է որ Վալանսէն 9 ընկերներով առաջին գիծը կը գտնուինք: Երրորդ օրն է որ արեւ կը տեսնենք, այնպէս որ մեր նեղութիւնը բաւական մեղմացաւ, որովհետեւ մինչեւ հիմա ձիւնը եւ սարսափելի ցուրտը մեզ շատ կը նեղէին: Ամէն բան սառած էր, գինին առանց տաքցնելու կարելի չէր խմել, հացը կամ կացինով կամ սղոցով պիտի կտրէինք:

Հակառակ այս վիճակին, մեր տրամադրութիւնը շատ բարձր է: Մեր Ֆրանսացի զինուոր ընկերներէն եւ սպաներէն մինչեւ հարիւրապետը շատ աղուոր, եւ կարելի է ըսել եղբայրական վերաբերում ցոյց կուտան: Առաջին օրը երբ միացանք մեր բանակին, հարիւրապետը առտուն կանուխ ներկայ-բացակայի ընթերցումէն վերջ, հետեւեալ խօսքերը ուղղեց զինուորներուն.

— Այս առաւօտ 9 երիտասարդներ իբրեւ օգնական ուժ եկան միացան մեր բանակին: Այս երիտասարդները Հայեր են, որոնք մեզ Ֆրանսացիներուս պէս եկած են ծառայել մեր հայրենիքին: Անոնք մեր երկիրը ընդունած են իբրեւ իրենց երկրորդ հայրենիքը: Որ եւ է ճնշում եւ խտրութիւն չկայ ձեր եւ անոնց միջեւ, բոլորդ մէկ ընտանիքի զաւակներ էք:

Այո, չկայ ոչ մէկ խտրութիւն, նոյնիսկ մեզի քիչ մը աւելի լաւ կը նային: Ամէն մէկուս պարտականութիւնը որոշուած է, խրամանշիներու տեղը ճշդուած գիրքերու (խրամներու մէջ): Մեր աշխատանքի գլխաւոր մասն է արգիլափակներ եւ փշաթելեր զետեղել: Մինչ իբրեւ արթուն պահակներ կը հսկենք, մանաւանդ որ օդերը սկսան բացուիլ:

Մեր հոս հասնելէն ի վեր քանի մը անգամներ առաջարկեցին մեր ընկերներէն Գ. Սիմոնեանի որ ընդունի տասնապետի պաշտօնը, բայց մեր ընկերը համեստաբար կը մերժէր, ըսելով թէ աւելի լաւ է որ մնայ կարգապահ զինուոր մը քան թէ պաշտօնեայ: Բայց այսօր մեր սպան հարիւրապետին ստորագրութեամբ թուղթ մը ձեռքը մօտեցաւ մեր ընկերոջ եւ ըսաւ.— Դուք տասնապետ էք, այլեւս ոչ մէկ առարկութիւն:— Ն. Թէպոյեան

×

ԼԸ ՄԱՆ, 5 փետրուար.— Սիրելի «Յառաջ», մեր քաղաքի զօրանոցին հայ զինուորները (մօտ քսան հոգի) վերջացուցին զինուորական մարզանքը: Այժմ «խաքի» համազգեստ կը հագնինք, երթալու համար «քէլքը փառ ան Ֆրանս»: Այլեւս թաղեցինք կապոյտ հագուստներու կեանքը, ինչպէս կ'ըսէ փեսացու մը ամուրի կեանքին համար: Մեր բազուկները զարդարուած են ապարանջաններով (անուն-մականուն):

Մօտ օրերուն «մնաս բարեաւ» պիտի ըսենք Լը Ման քաղաքին, իր հինաւուրց, նեղ փողոցներով, զբօսավայրերով եւ սրընթաց Սարթ գետով: Զինուորին վայել չէ տրտնջալ, մանաւանդ հայ զինուորին համար, որուն հոգին թրծուած է պայքարի բազմազան փորձութեան մէջ:

Սիրելի «Յառաջ», քու գոյութիւնդ կը քաջալերէ մեզ, սակայն մենք կ'ուզենք աւելի յաճախ տեսնել այնպիսի գրութիւններ որ կը խանդավառեն հայ զինուորները: Ընդունէ, սիրելի «Յառաջ», մեր զինուորի ողջոյնները:— Միսաք Շարապխանեան

Էրիկ-Վիկ «Միւթէվէլլի»

Պոլսոյ թերթերը կը շարունակեն մանրամասնութիւններ հրատարակել «միւթէվէլլի»ներու գործունէութեան մասին: Կը հաստատուի որ Կէտիկ Փաշայի «միւթէվէլլի»ն՝ «Պետրոսի աղջիկ Նուէր», ուրիշ մէկը չէ եթէ ոչ հռչակաւոր Դաւիթ Եըլմազ Սավուլեանի կինը: Ուրեմն, երիկը տէր-տիրական Բերայի ազգային հաստատութեանց, եկեղեցիներուն եւ դպրոցներուն, կինն ալ մատակարար աւելի համեստ թաղի մը: Այս ո՛րքան փափկանկատութիւն ...

Կին մըն է նաեւ Սամաթիոյ «միւթէվէլլի»ն, Տիկին Թօքմանեան: Ֆէրիգիւղի «միւթէվէլլի» նշանակուած է Պ. Գէորգ Ֆէթին, Պագրքէօյի՝ (Մաքրիգիւղ) Պ. Հրանտ Համամճեան, Ղալաթիոյ՝ Յ. Տանտինեան եւն.:

*** Բերայի քարոզիչ Գէորգ արք. Ասլանեան, որ վարպետ է այս կարգի գործերու մէջ, քարոզ մը խօսելով, յայտներ է թէ «Հանրապետական կառավարութեան Էվգաֆի պաշտօնատունը ժողովուրդին շահերը պաշտպանելու նպատակով իր հակակշռին տակ առած է եկեղեցիներու եւ դպրոցներու մատակարարութիւնը, անուանելով ամէն թաղի համար ուրոյն միւթէվէլլիներ, որոնցմէ Պէյօղլուինն է Պ. Դաւիթ Եըլմազ, երիտասարդ մէկ անդամը իրեն ծանօթ ընտանիքի մը, եկեղեցասէր եւ կրթասէր ազգային մը, որ, ուխտած է օգտակար ըլլալ թաղին համայնական գործերուն բարւոք յանձանձման»:

Յետոյ հրաւիրեր է ժողովուրդը «բոլորուիլ իր միւթէվէլլիին շուրջ եւ ամէն օժանդակութիւն ընծայել՝ որպէսզի յաջողի իր խիստ պատասխանատու պաշտօնին մէջ, յօգուտ եկեղեցիին եւ դպրոցին ու թաղին աղքատներուն»:

Ազգ. խնամատարութեան ներկայացուցիչներն ալ, Պ. Պ. Լեւոն Սուրէնեան եւ Տոքթ. Մելիքով հաւաստած են նոր միւթէվէլլիին թէ ուրախ են որ խնամատարութեան հաշիւները պիտի քննուին եւ խնամատարական գործը պիտի շարունակուի արդի պաշտօնէութեամբ:

Քանկալթիի Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ գործերը առժամապէս հակակշռելու կոչուած է նոր միւթէվէլլիին կողմէ՝ Պ. Լեւոն Տիլէք (Արզումանեան), իսկ Ս. Յարութիւն եկեղեցւոյ համար ալ Պ. Կարապետ Քիլթէր (Ռուբինեան):

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

ԿԱՐՏԱՆ, 6 փետրուար (Յառաջ).— Ցունուարի վերջին օրերէն սկսած են կանչել 35—48 տարեկանները, զինուորական քննութեան համար: Կարտանի, Մէյրոյի եւ Պիվէրի Հայերը մեծամասնաբար վերոյիշեալ տարիքին մէջ գտնուելով, շատ հաւանական է որ իրենց հերթին զօրանոց կանչուին անխտիր: Այն ատեն մեր շրջանին մէջ պիտի մնան 48էն վեր հայրենակիցները եւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի հպատակները: Այս նոր զինուորցուներուն իւրաքանչիւրը 2—4—5 զաւակներու տէր է. աննշան թիւ մը կը կազմեն ամուրիներն ու միւս այրերը:

*** Ծաղկախտի դէմ պայքարելու համար, պատուաստումներ կը կատարուին թէ տեղացիներու եւ թէ օտարականներու վրայ: Անհնազանդները կ'ենթարկուին օրէնքի խիստ տրամադրութեանց:

*** Ալիւմինիոմի գործարանը սկսաւ շաբաթը 51 ժամ բանիլ: Հերթական աշխատողները պատերազմի սկիզբէն ի վեր շաբաթական 60 ժամ կ'աշխատին: Հաւանական է որ մօտերս աշխատանքի ժամերը աւելցնեն, այսինքն մինչեւ 54 ժամ բանին պարզ գործաւորները:— Դաշճակլեան

×

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 6 փետրուար.— Ինչպէս ամէն տեղ, Սէն Շամոնի հայ տարագիրներն ալ, մինչեւ 48 տարեկանները, անցեալ շաբաթ բժշկական քննութիւն անցուցին:

Քանի որ «ազգային» դրօշի տակ պիտի մտնենք, ժամանակը եկած չէ՞ դարմանելու կարգ մը անարդարութիւններ:

Սուրիոյ եւ Լիբանանի հպատակները շուարումի մատնուած են, քանի որ անոնք ալ քննութեան ենթարկուեցան:—Ս.

ՓԱՐԻԶԻ Հայոց հոգեւոր հովիւ Վռամշապուհ արք. Քիպարեանի մահուան քառասնօրեակին առթիւ վաղը, կիրակի օր, 11 փետրուար հանգուցեալին ձեռնասուններէն՝ Արժ. քահանայ Փայլակ հանդերձեալ է Ս. պատարագ մատուցանել եկեղեցւոյ մէջ եւ կատարել հոգեհանգստեան պաշտօն:

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ԳԱՂՏՆԻ ՆԻՍՏ գումարելու առաջարկին առթիւ, «Մաթէն» կը գրէ թէ Անգլիոյ խորհրդարանին գաղտնի նիստէն երեք օր վերջը, գերմանական թերթ մը, «Համպուրկէր Ֆրէմտէնպլաթ» տեղեկագրութիւն մը հրատարակած էր, ամբողջ մէկ էջ: Երեսփոխան մը այս առթիւ բացատրութիւն պահանջեց վարչապետէն եւ առաջարկեց գերմանական թերթին այդ օրինակը կախել երեսփ. ժողովի գրադարանին պատէն, որպէսզի իւրաքանչիւր անդամ կարենայ դատել տեղեկագրութեան վաւերականութիւնը: Երեսփ. ժողովի այդ գաղտնի նիստին 300 երեսփոխանէն աւելի չկար, ոչ ալ սղագիր-խմբագիր, իսկ դռնապանները միայն քանի մը հոգի էին:«Մաթէն»ի խմբագրապետը, Սթէֆան Լօզան կը հարցնէ թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ Ֆրանսայի երեսփ. ժողովին մէջ, ուր մօտ հինգ հարիւր ժողովականներ կան: «Գաղտնիք մը գաղտնիք կը մնա՞յ երբ կը յանձնուի հազար ականջներու: Այս առթիւ յիշենք հին առած մը.— «Լոնտոնի մէջ թութակները համր են, իսկ Փարիզի մէջ ձուկերը կը խօսին»: Իսկ մեր երեսփ. ժողովին ձուկերը խիստ ալ շատախօս են: Անցեալ պատերազմին ալ փորձը տեսանք: Ինչ որ խօսուած էր Փարիզի երեսփ. ժողովի գաղտնի նիստերուն մէջ, յաջորդ օրը գիտէին Պերլինի մէջ: Նոյն իսկ տեղեկագրութիւններ կազմուած էին որոնք լաւ գնով ծախուած էին հետաքրքիրներու»:

ՍԵՒ ՑԱՆԿԸ անցան, Անգլիոյ մէջ, 73 անձեր կամ հաստատութիւններ, որոնք ամբաստանուած են թէ առեւտուր կ'ընէին թշնամի երկիրներու հետ: Մինչեւ հիմա սեւ ցանկը մտած են 578 անձեր կամ հաստատութիւններ:

ՊԱՊԸ տակաւին կը յուսայ թէ անկարելի չէ հաշտութիւն գոյացնել: Վատիկանի օրկանը հաստատելով այս պարագան, կը գրէ թէ Պապը անդուլ անդադար կ'աշխատի, արդար եւ տեւական խաղաղութիւն մը ապահովելու համար, հիմնուած՝ փոքր ազգերու անկախութեան վրայ:

ՎԱՏԻԿԱՆԻ առաջին դրամը հրապարակ պիտի հանուի մօտերս, Պապին պատկերով:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ քաղաքապետական խորհուրդը 50.000 ֆրանքի վարկ մը քուէարկեց Ֆինլանտայի համար եւ որոշեց որդեգրել [illegible] գիւղ մը: մինչեւ պատերազմին վերջը:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը փետրուար 20ին հրատարակութեան պիտի յանձնէ Ճերմակ եւ Սեւ գիրք մը, երկու հատոր, ապացուցանելու համար Գերմանիոյ պատասխանատուութիւնը, ինչպէս եւ արշաւանքէն վերջ կատարուած բարբարոսութիւնները: Նախապէս որոշուած էր միայն գրքոյկ մը հրատարակել, բայց նոր փաստեր հաւաքուած ըլլալով, առանձին հատոր մը պիտի յատկացուի ծայրայեղութեանց, սեւ կողքով: Ճերմակը պիտի պարունակէ միայն վաւերագիրներ: Փետրուար 6ին հրատարակուած մանուոր վաւերագրի մը համաձայն, Քրաքովիոյ համալսարանին ուսուցիչներէն եւ պաշտօնեաներէն 150 հոգի փոխադրուած են կեդրոնացման կայան մը ուր կը գտնուին շատ մը քաղաքական յանցաւորներ:

ՆՈՐՎԵԿԻԱ 40 նաւ եւ 250 նաւաստի կորսնցուցած է պատերազմէն ի վեր, իբրեւ հետեւանք սուզանաւերու գործողութեանց կամ ականներու պայթումին:

600.000 ՖՐԱՆՔԻ ժառանգութիւն մը շահեցաւ պետութիւնը, Արասի մէջ: Պառաւ աղջիկ մը, որ մուրացկանութեամբ կ'ապրէր, կը մեռնի առջի օր եւ խշտեակին մէջ կը գտնեն 600.000 ֆրանքի թղթադրամ եւ արժեթուղթ: Եւ որովհետեւ ժառանգորդ չունէր, այս գումարը կը պատկանի պետութեան:

ԶՕՐ. ՎԷԿԱՆ Գահիրէ գնաց ընկերակցութեամբ Զօր. Ժանոյի (հրամա- [illegible]

«ՖՐԻՍԻՈՆԵԱՆ ՏԱՃԱՐԻՆ» [illegible] 17 հոգի, [illegible]

[illegible] ռավարութիւնը: Եթէ դատարանը հաստատէ այս ամբաստանութիւնը, կալանաւորները ենթակայ են ութական տարի բանտարկութեան եւ 15.000ական տոլար տուգանքի:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՀԵՏ կնքուած երկու դաշնագիրներու վաւերացման տպագիր թուղթերը բաժնուեցան երեսփ. ժողովին մէջ, առջի օր, մէկը՝ ջրամբարներու վերաբերեալ, միւսը՝ Հռենոսի առժամեայ կամուրջներուն ձեւափոխման մասին: Այս կամուրջները օդը հանուած են արդէն: Եղած հարցումներուն վրայ, պաշտօնեաները նեղուելով բացատրեցին թէ երկու վաւերագիրներուն ապագրութիւնը յանձնարարուած էր պատերազմէն առաջ: («Նիւ Եորք Հէրըլտ»):

ՓԱՐԻԶԻ Կ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները այսօր, շաբաթ, 10 փետրուար, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Օր. Ուտեանի բնակարանը 66, Rue d'Hauteville, Փարիզ:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ !!!!

Մեր յարգելի յաճախորդներուն կը տեղեկացնենք որ, իրենց առօրեայ ՍՈՒՐՃԸ, թրքական եւ ֆրանսական ձեւով կրնան ապահովել միմիայն մեզ մօտ:

Alimentation "Trévise" Café "HAREM"

30, Rue de Trévise, Paris (9) Tél.: TAI. 40—63, Métro Cadet

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A — DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)
Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE 11 Février 1940

ԺԵ. ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4270

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ՕՐ ԳԱՂՏՆԻ ՆԻՍՏ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԾԱՆՐԱԿՇԻՌ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գերմանիոյ լրտեսական գործերու մասին

Աւելի քան քսան տարիէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, Երեսփ. Ժողովը գաղտնի նիստ գումարեց ուրբաթ օր, քննելու համար կառավարութեան պատերազմական քաղաքականութիւնը: Որոշումը տրուեցաւ յանկարծ, սովորական նիստի մը պահուն, վարչապետին վճռական յայտարարութեանց վրայ, 227ի դէմ 262 ձայնով: Բանաձեւը առաջարկած էր Լէոն Պլում, որուն ձայնակցեցան ուրիշ երեսփոխաններ ալ:

Պ. Տալատիէ առաջին անգամ կ'երեւար երեսփ. ժողովին մէջ, իր վերջին արկածէն ի վեր, եւ գաւազանով կը քալէր: Բանաձեւին քուէարկութենէն անմիջապէս վերջը, Ժողովը երկու գաղտնի նիստեր գումարեց ուրբաթ օր, յետոյ շարունակեց շաբաթ օր:

Ուրբաթ առտու, սովորական նիստը բացուած տեն, սեղանին վրայ կը գտնուէին կարգ մը հարցապնդումներ՝ կառավարութեան ընդհանուր քաղաքականութեան եւ պատերազմի ընթացքի մասին: Երբ կը քննուէր այդ հարցապնդումներուն թուականը որոշելու խնդիրը, Պ. Տալատիէ անմիջապէս ոտքի ելաւ եւ յայտարարեց.

— Ժողովին տրամադրութեան տակ եմ եւ կ'ուզեմ որ հարցապնդումները քննուին անմիջապէս, անընդհատ շարունակելով մինչեւ եզրակացութիւնը:

Այս յայտարարութեան վրայ, Պ. Լէոն Պլում ըսաւ թէ պիտի առաջարկէ որ վիճաբանութիւնը կատարուի գաղտնի նիստի մը մէջ: Երեսփ. Ժողովին նախագահը դիտել տուաւ թէ գաղտնի նիստ կարելի է գումարել միայն այն ատեն երբ հարցապնդումը կը քննուի: Անկախ ընկերվարական մը, Պ. Մառքէ, երեսփոխան - քաղաքապետ Պորտոյի, պահանջեց որ իր հարցապնդումը քննուի Պ. Պլումի հարցապնդումէն անմիջապէս վերջը: Վարչապետը նորէն խօսք առնելով յայտարարեց.

— «Կը պնդեմ որ ազգ. պաշտպանութեան եւ պատերազմի ընթացքի մասին այս վիճաբանութիւնը սկսի անմիջապէս եւ շարունակուի մինչեւ նիւթին սպառումը: Ես խոստացած էի Պ. Պլումի որ այսօր կէս օրէն վերջը քննուի Տեղեկութեանց վարչութեան, քարոզութեան եւ գրաքննութեան մասին ուղղած հարցապնդումը: Բայց, ի տես թշնամի քարոզութեան որ հետզհետէ կը սաստկանայ, կառավարութեան հրամայական պարտականութիւնն է ըսել երեսփ. ժողովին, երկրին եւ բանակին թէ պատրաստ է պայքարելու բոլոր քննադատութեանց դէմ: Ես չեմ կրնար հանդուրժել որ անարդար մտահոգութիւններ ծաւալին Ֆրանսական բանակին մէջ. ես չեմ կրնար անպատասխանի ձգել այն օրակարգերը, յաճախ վհատեցուցիչ, զոր ամէն շաբթու կը քուէարկեն մեր յանձնաժողովները: Ամէն բանէ առաջ, ես կ'ուզեմ պատասխանել Գերմանիոյ: Վերջին խուզարկութեանց առթիւ բռնուած բազմաթիւ վաւերագիրներուն մէջ կը գտնուէին թուղթեր որոնց պատասխանը Կէսթափոյին գործակալները չէ որ պիտի տան, այլ խորհրդարանը, լսելէ վերջ կառավարութեան բացատրութիւնները: Կ'ուզեմ կարդալ այդ վաւերաթուղթերէն մէկը, որպէսզի Մաժինոյի գիծէն անդին իմանան թէ մենք տեղեակ ենք այն բոլոր մեքենայութեանց որ կը սարքուին մեր բարոյական կորովը խորտակելու համար, քանի որ վեց ամիսէ ի վեր չկրցան խորտակել Ֆրանսական կուրծքերու ամրոցը: Ահաւասիկ այն հարցարանը որուն պէտք է պատասխանեն Կէսթափոյին (Գերմանիոյ գաղտնի ոստիկանութիւնը) Ֆրանսայի գործակալները: Բազմաթիւ են այդ գործակալները, լրտեսութիւնը ուժեղապէս կազմակերպուած ըլլալով տարիներէ ի վեր եւ քաջալերուած՝ այն լայնամտութենէն եւ մարդասիրական ոգիէն որու մասին թերեւս չափէն աւելի չոայլ ենք պատերազմի ատեն: Այդ փաստաթուղթին մէջ, ահա կը կարդամ քանի մը հատ, յիսուն հարցումներու կարգին.— Ժողովրդային զանգուածները կը սիրե՞ն Տալատիէն, ո՞րքան ձայն կրնայ շահիլ վստահութեան քուէարկութեան մը մէջ, ո՞ր խմբակցութիւնները հաճութեամբ պիտի դիտէին իր հրաժարումը, ո՞վ կրնայ ըլլալ իր հաւանական յաջորդը, հակառակորդներ ունի՞ դահլիճին եւ երեսփ. ժողովին մէջ, զանգուածները ի՞նչ կը մտածեն պատերազմի մասին, ի՞նչպէս կը դատեն Իտալիոյ դիրքը, Ֆրանսան ի՞նչ վստահութիւն կը վայելէ արաբական աշխարհին մէջ, ի՞նչ է զանգուածներուն դիրքը Անգլիոյ հանդէպ, ի՞նչ կը մտածեն Միջերկրականի մէջ պատերազմի մը հաւանականութեան մասին, կը վստահի՞ն այն հաւաստիքին զոր տուաւ Գերմանիա, հրաժարելով Ալզաս - Լոռէնէն: Եւ դեռ շարք մը հարցումներ Ֆրանսայի ազգային տնտեսութեան, ոստիկանութեան, ապահովութեան տեսչութեան մասին են.: Կը կրկնեմ թէ մենք պարտաւոր ենք անմիջապէս պատասխանել այս հարցումներուն, որպէսզի խորհրդարանը անմիջապէս ըսէ թէ վստահութիւն ունի՞ կառավարութեան վրայ, թէ կ'ուզէ պաշտօնէ արձակել զայն: Կացութիւնը պարզ է բոլորովին: Ինչ կը վերաբերի գաղտնի նիստ գումարելու առաջարկին, ես կը կարծեմ թէ բարեդէպ մեթոտ մը չէ այդ, պատերազմի այս շրջանին: Գիտէք որ նախորդ պատերազմին գաղտնի նիստերը սկսան միայն 1916ին եւ թէ այդ նիստերը նուիրուեցան հրամանատարութեան տագնապին եւ Արեւելքի դէպքերուն: Պարտականութիւն կը սեպեմ ըսել թէ ես որոշ մտահոգութիւն կը զգամ, երբ կը խորհիմ թէ այնքան գաղտնի տեղեկագիրներ պիտի մեքենագրուին, փոխանցուելով նախարարութենէ նախարարութիւն, գրասենեակէ գրասենեակ: Այս եղանակը ի՞նչ ազդեցութիւն պիտի գործէ ճակատին վրայ եւ երկրին մէջ, ի՞նչ տպաւորութիւն պիտի կրէ զինուորը իր ամրոցին եւ գիւղացին իր արօրին գլուխը,— չեմ գիտեր: Բայց ասոնք հարցումներ են որոնց մասին ամէն մէկը իր գնահատումը կը յայտնէ համաձայն իր խառնուածքին: Ամէն պարագայի մէջ, ստիպողաբար կը խնդրեմ անմիջապէս ձեռնարկել վիճաբանութեան, որովհետեւ կառավարութիւնը կ'ուզէ գիտնալ թէ կրնա՞յ շարունակել պատերազմին ղեկավարութիւնը թէ պէտք է ուրիշի մը ձգէ իր տեղը»:

Այս ծանրակշիռ յայտարարութիւններէն վերջ, երկու երեսփոխաններ իրենց տեսակէտները յայտնեցին: Ցետոյ բեմ ելաւ Լէոն Պլում, որ հարցուց թէ պատչա՞ճ է վիճաբանութեան ձեռնարկել յանպատրաստից, հարցարանի մը առթիւ որուն ընթերցումը դարչանքով լսեց: Նախկին վարչապետը կ'ուզէր որ Ժողովը ժամանակ սահմանէ, դասաւորելու համար այս կարեւոր հարցապնդումները: Ամէն պարագայի մէջ, եթէ վիճաբանութիւնը անմիջապէս պիտի սկսի, ընկերվարական խմբակցութիւնը բացարձակապէս կը պնդէ որ գաղտնի նիստ գումարուի: «Անշուշտ, նախորդ պատերազմին մէջ գաղտնի նիստերը ուշ սկսան: Թերեւս լաւ կ'ըլլար որ աւելի կանուխ սկսէին: Այսօր խորհրդարանական յանձնաժողովներու անդամները ճնշուած են իրենց պատասխանատուութեան ծանրութեան տակ: Ասիկա վհատութեան կամ անվստահութեան զգացում մը չէ: Բայց եթէ երեսփ. ժողովը որոշում չտայ ի նպաստ գաղտնի նիստի, ծանր սխալ մը պիտի գործէ եւ զղջումը պիտի չուշանայ: Քանի որ կառավարութիւնը անմիջական վիճաբանութիւն կը պահանջէ, մենք կը պահանջենք անմիջապէս քուէարկել գաղտնի նիստի բանաձեւը:

Ազգայնական երեսփոխանի մը բացատրութենէն վերջը, վարչապետը երրորդ անգամ ոտքի ելլելով յայտարարեց.

— «Կը պնդեմ իմ առաջարկներուս վրայ եւ կը յուսամ թէ Ժողովը պիտի ընդունի զայն միաձայնութեամբ: Գաղտնի նիստի մասին իմ կարծիքս յայտնեցի արդէն: Ես կը կարծեմ թէ այդպիսի նիստ մը կարգ մը անպատեհութիւններ պիտի ունենայ. աւելի շատ անպատեհութիւններ քան առաւելութիւններ, բանակին, երկրին եւ թերեւս արտասահմանի բարոյական կորովին համար»:

Այս առթիւ Պ. Տալատիէ պատմեց թէ Անգլիոյ երեսփ. ժողովը գաղտնի նիստ մը գումարեց անցեալ դեկտեմբերին, բայց, յաջորդ օրն իսկ, այդ նիստին ամբողջական ատենագրութիւնը կ'երեւար գերմանական թերթի մը մէջ, կառավարութեան ուղղուած 117 ճշգրիտ հարցումներով: («Թան»ի Լոնտոնի թղթակիցը կը գրէ թէ անգլիական կառավարութիւնը անվաւեր կը համարի այդ ատենագրութիւնը եւ անոր անգլերէն թարգմանութիւնը ներկայացուցած է երեսփ. ժողովին, հաստատելու համար թէ պարզապէս Պերլինի մէջ յերիւրուած է):

ԳԱՂՏՆԻ ՆԻՍՏԻ ՈՐՈՇՈՒՄԸ Կ'ԸՆԴՈՒՆՈՒԻ

Այս յայտարարութիւններէն վերջ, գաղտնի նիստի բանաձեւը քուէարկութեան դրուելով, ընդունուեցաւ 227ի դէմ 262 ձայնով.— 35 քուէի առաւելութեամբ:

Բանաձեւին քուէարկութենէն անմիջապէս վերջը, երեսփ. ժողովին պաշտօնեաները դուրս հանեցին այցելուները եւ մամուլի ներկայացուցիչները: Տասնըմէկ երեսփոխաններ, որոնք նախապէս համայնավար կուսակցութեան կը պատկանէին բայց անջատուած էին, ինքնաբերաբար հեռացան, վախնալով որ եթէ որ եւ է տեղեկութիւն դուրս ելլէ, իրենք պատասխանատու կը համարուին:

Ինչպէս ըսինք, Ժողովը երկու գաղտնի նիստեր գումարեց ուրբաթ օր, առտուն եւ իրիկունը: Այս առթիւ զեկոյց մը հրատարակուեցաւ որ կ'ըսէ.—

«Երեսփ. Ժողովը գաղտնի գումարում որոշելով, երկու նիստեր ունեցաւ այսօր: Ազգային պաշտպանութեան կազմակերպութեան վերաբերեալ վիճաբանութիւնները խոր քննութեան առարկայ եղան եւ շարունակուեցան առանց որ եւ է միջադէպի, արթուն հայրենասիրութեան եւ ֆրանսական ներդաշնակութեան միաձայն զգացումով: Գաղտնի նիստը պիտի շարունակուի վաղ առտու ժամը 9.30ին»:

Առաջին օրուան գաղտնի ժողովէն վերջ, Պ. Տալատիէ բացատրեց թէ ինչու վստահութեան խնդիր չհանեց, այս հարցին առթիւ:

— «Մենք պէտք է յառաջ տանինք մեր գործը: Ես չեմ ուզեր որ շարունակուի այս մթնոլորտը: Օր մը պիտի պայթէր այս պալարը: Ես կրնայի խուսափիլ այս գաղտնի նիստէն, վստահութեան խնդիր յարուցանելով. բայց չուզեցի այդպէս ընել: Թերեւս սխալ ըրի, բայց չեմ կարծեր»:

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ գաղտնի նիստի հարցին մէջ Պ. Տալատիէ տեղի տուած է, լսելով օդանաւային նախարարին մէկ յայտարարութիւնը: «Գիշերը Պ. Կի լա Շամպռ (նախարարը) ինծի եկաւ եւ խնդրեց որ գաղտնի նիստ գումարուի: Այս առթիւ բացատրեց թէ հրապարակային նիստի մը մէջ նեղացուցիչ հարցումներ կրնան ուղղուիլ որոնց պիտի չկրնայ պատասխանել, ինչ որ վտանգաւոր ազդեցութիւն պիտի գործէ երկրի բարոյական կորովին վրայ»:

*** Գաղտնի նիստէն առաջ, երեսփ. ժողովին ունկնդիրներու սրահը խճողուած էր մեծ բազմութեամբ, որովհետեւ ամենամեծ վիճաբանութիւնն էր որ պիտի կատարուէր պատերազմէն ի վեր:

*** Հանրապետութեան նախագահը ընդունելով ֆրանսական ճակատի անգլիական հրամանատարին՝ Զօր. Կորթի հրաւէրը, աւջի օր այցելեց անգլիական բանակին, ընկերակցութեամբ Փարիզի բրիտանական դեսպանին: Այս առթիւ մեծ պատիւներ եղան նախագահին, որ պտոյտ մը կատարեց կարգ մը զօրակայաններու մէջ եւ իր ջերմ գոհունակութիւնը յայտնեց երկու բանակներու սերտ գործակցութեան եւ մտերմութեան համար:

Հարիւր Գերմաններ վտարուած Թուրքիայէն

Պոլսէն կը հեռագրեն փետր. 9 թուականով.— Թրքական կառավարութիւնը երեւան հանեց գերմանական լրտեսութեան եւ խափանարար գործունէութեան լայն ցանց մը եւ հրամայեց երկու օրէն երկրէն հեռացնել աւելի քան հարիւր գերման մասնագէտներ, որոնք կը գործէին զինագործարաններու եւ նաւարաններու մէջ: Այս հրամանին ենթակայ են այն բոլոր Գերմանները որ կ'աշխատէին ազգային պաշտպանութեան հետ կապուած պետական գործարաններու եւ ճարտարագործութեանց մէջ, եւ ոչ թէ միայն քսան մասնագէտներ որոնք կը ծառայէին Քրուփի հաստատած նաւարանին մէջ: Ասոնց մէջ են Անգարայի Քըրըքգալէ զինագործարանին քսան մասնագէտները եւ նոյնքան Գերմաններ ալ Կէօլճիւքի նաւարանէն (Մարմարա):

Թուրքիոյ համար երկու սուզանաւեր կը շինուէին Քրուփի հաստատած նաւագործարանին մէջ, Ոսկեղջիւրի վրայ: Այս մասին պայմանագիր մը կնքուած էր անգլեւֆրանքեւթուրք դաշնագրին ստորագրութենէն առաջ: Գերման ճարտարագէտները եւ մասնագէտները հոն կ'աշխատէին աւելի քան երկու տարիէ ի վեր:

*** Ուրիշ աղբիւրներ ալ հաստատելով այս հեռագիրը, կ'ըսեն թէ քանի մը շաբաթէ ի վեր Գերմանները խմբովին կը հեռանան Պոլսէն եւ Թուրքիոյ ուրիշ մասերէն: Գերման առեւտրականները մեծ թիւ մը կը կազմէին Թուրքիոյ մէջ եւ իրական մենաշնորհ մը կը վայելէին կարգ մը շրջանակներու մէջ: Անգարայի դաշնագրէն վերջը, գերման հպատակները թրքական դրամատուններէն քաշեցին իրենց դրամներուն մեծ մասը:

Աժանս Ռատիօ իր կարգին կը հաստատէ թէ Պոլսոյ մէջ երեւան հանուած լրտեսական ցանցը պիտի տարածուէր ամբողջ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՌՈԶՎԷԼԹ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ ՄԸ ԿԸ ՂՐԿԷ ԵՒՐՈՊԱ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (163րդ օր).

Զեկոյց թիւ 317, փետրուար 9, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք:

Զեկոյց թիւ 318, իրիկուն.— Հրետանիներու զգալի գործունէութիւն երկու կողմէն, Մոզէլի եւ Սարի միջեւ: Թշնամի արշաւ մը ետ մղուեցաւ: Երէկ, հետազօտիչ գործողութեանց ընթացքին, բուռն ընդհարում մը տեղի ունեցաւ որու միջոցին մեր ջոկատներէն մէկը քանի մը կորուստներ կրեց, որոնք վար կը մնան թշնամիին կրած կորուստներէն:

*** Անգլիական շոգենաւ մը, 5400 թոն, ընկղմեցաւ գերմանական ռմբաձիգ օդանաւի մը կողմէ: Նաւաստիներէն երկու հոգի կորսուեցան, քանի մը հոգի վիրաւորուեցան, 62 հոգի փրկուեցան: Դէպքը տեղի ունեցաւ Անգլիոյ հիւսիսային արեւելեան ջուրերուն մէջ: Անգլիական օդատորմիղը այս կորուստին վրէժը լուծեց վար առնելով գերմանական սաւառնակ մը, Սկովտիոյ մէջ, Ֆըրթ ավ Ֆորթի մօտ: Քաղաքացիներ կը դիտէին այս օդամարտը, որ բուռն հանգամանք ունէր:

Պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ անգլիական թորփիլահալած մը ընկղմած է երկու գերման սուզանաւեր, երբ յարձակում կը կատարէին փոխադրանաւերու վրայ:

*** Նախագահ Ռուզվէլթ որոշեց Եւրոպա ղրկել արտաքին նախարարութեան փոխանորդը, Սըմնըր Ուէլզ, ուսումնասիրութիւններ կատարելու համար Եւրոպայի քաղաքական կացութեան մասին: Իրազեկներու կարծիքով, այս առաքելութիւնը կապ ունի հաշտութեան ձեռնարկի մը հետ: Նախագահին ներկայացուցիչը արտօնուած չէ առաջարկներ ներկայացնելու յանուն Մ. Նահանգներու կառավարութեան, այլ պարզապէս պիտի լսէ Եւրոպայի գլխաւոր պետութեանց տեսակէտները եւ պիտի հաղորդէ Մ. Նահանգներու նախագահին եւ արտաքին նախարարին:

Պ. Ուէլզ ճամբայ պիտի ելլէ փետրուար 17ին, ընկերակցութեամբ Վատիկանի ամերիկեան ներկայացուցիչին: Արտաքին նախարարութենէն պաշտօնատար մը պիտի ընկերանայ իրեն, իբրեւ անձնական աշխատակից:

Այս առթիւ հրատարակուած կարճ յայտարարութիւն մը կը բացատրէ փոխ - նախարարին յանձնուած պաշտօնը: Նախագահը մերժեց ուրիշ բացատրութիւններ տալ այս մասին, բայց խոստովանեցաւ թէ կարծիք հարցուցած չէ երեսփոխաններու: Նախագահը գոհ է Իտալիոյ, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ եւ Անգլիոյ ամերիկեան դեսպաններէն հասած տեղեկութիւններէն, բայց որովհետեւ անոնք զանազան աղբիւրներէ կը քաղուին, անհրաժեշտ դատած է որ մէկ հոգի այցելէ Եւրոպայի մայրաքաղաքները եւ կացութիւնը տեղեկագրէ մէկ աչքով:

Քաղաքական շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ այս ձեւով քաղուած տեղեկութիւնները պիտի օգտագործուին, որոշելու համար թէ ժամանակը հասա՞ծ է հաշտութեան առաջարկ մը ներկայացնելու: Այդ պարագային Մուսոլինի եւ ուրիշ չէզոքներ կրնան գործակցիլ Մ. Նահանգներու նախաձեռնութեան, վերջ տալու համար պատերազմին: Նախագահին ներկայացուցիչը անշուշտ պիտի տեսակցի նաեւ Հիթլէրի հետ:

Ֆրանսական զօրքը Մօտաւոր Արեւելքի մէջ

Մօտաւոր Արեւելքի Ֆրանսական բանակի մասին զարմանազան լուրեր կը հրատարակեն գերմանական եւ ռուսական թերթերը, եւ երկու պետութեանց անթելներն ալ իրենց կարգին կը ճոխացնեն զանոնք, ինչպէս կը գրէ «Փըթի Փառիզիէն»: Այսպէս, Գերմանացիները կ'ըսեն թէ այդ բանակին թիւն է 150 հազար, իսկ Ռուսերը աւելի յառաջ երթալով, կ'ըսեն թէ 25 զօրաբաժին, մօտ 400.000 զինուոր համախմբուած են եւ պատրաստ՝ յարձակողականի մը ձեռնարկելու իրենց երկրին դէմ: Ֆրանսական թերթին զինուորական աշխատակիցը հերքելով երկու կարծիքներն ալ, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ.

— Մենք ամէն ատեն բաւական կարեւոր ուժ մը կը պահենք Մօտաւոր Արեւելքի մէջ: Անշուշտ այդ ուժը աւելցած է այժմ, եւ Ֆրանսայի մէջ ոչ ոք միտքէն անցուցած է ծածկել այս իրողութիւնը: Որքա՞ն զօրք ունինք հոն: Ինծի համար անկարելի է ճշգրիտ տեղեկութիւն մը տալ: Բայց ինչ որ կրնամ հաստատել, առանց հերքումի հանդիպելու, այն է թէ Սուրիոյ մէջ տեղաւորուած ֆրանսական զօրքին թիւը պէտք է ըլլայ Գերմաններու եւ Ռուսերու տուած թիւին միջինը: Այդ բանակին գլուխը կը գտնուի նախորդ սպարապետը, որ աջ բազուկն եղաւ Ֆոշի, Զօր. Վէկան: Ան այժմ Գահիրէ գացած է, երկար տեսակցութիւն մը ունենալով իր բրիտանացի պաշտօնակցին՝ Մօտաւոր Արեւելքի անգլիական բանակի հրամանատարին հետ: Երկու մեծ զօրապետները անշուշտ ճշդած են գործակցութեան պայմանները, ի հարկին ընդդիմանալու համար որ եւ է թշնամի ձեռնարկի, Կովկասի թէ Պարսից ծոցի շրջանին մէջ:

*** «Ֆիկառօ» եւս կը քննէ այս հարցը եւ դիտել կու տայ թէ Մօտաւոր Արեւելքի Ֆրանսական բանակը կարեւոր ըլլալով հանդերձ, 400.000ի չի հասնիր: «Այդ զօրքը ի հարկին պիտի ծառայէ իբրեւ նեցուկ այն պետութեանց որ օգնութիւն կը խնդրեն նախայարձակման մը դէմ եւ ոչ թէ բանակ մըն է որ պիտի ազդէ մէկուն կամ միւսին որոշման վրայ եւ իր կամքը պիտի պարտադրէ նուաճումով»:

*** Սուրիոյ մարզպանութեան Հալէպի պատուիրակ Պ. Տավլիտ հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է լրագրողներուն.— «Կրնամ անգամ մը եւս շեշտել թէ հովանաւորեալ երկիրներու մէջ պարտաւորիչ զինուորութիւն պիտի չըլլայ: Վստահ պէտք է ըլլաք թէ Ֆրանսա Սուրիացիներէն ոչ դրամ եւ ոչ ալ մարդ պիտի ուզէ»:

Պ. Տավլիտ յետոյ խօսած է սուրիական խնդրին եւ Հալէպի ու Սուրիոյ ուրիշ շրջաններու Թուրքիոյ կցման զրոյցներուն շուրջ եւ ըսած է.

— «Անցած Յունիսին ստորագրուած ֆրանքեւթուրք դաշնագրին համաձայն, Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ միջեւ եղած սահմանային բոլոր խնդիրները կարգադրուած են: Թուրքիոյ հիւսիսային Սուրիոյ կարգ մը շրջաններուն մասին ունեցած յաւակնութիւններուն առթիւ շրջած զրոյցները անհիմն են. Հալէպ Սուրիոյ անբաժան մէկ մասն է եւ պիտի մնայ»:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ԱՌԱՋԻՆ ՁՈՀԸ

«Բէլըը փար օ Փրօն»ի մէջ, մեր բնակած գիւղէն դուրս, դէպի կրակի գիծը տանող ճամբու մը վրայ պահակ կեցած էի, երբ ան եկաւ ու անցաւ իմ քովէս։— Ո՞ւր տեսած էի։ Ե՞րբ հանդիպած էինք իրարու։ Ուրկէ՞ կու գար մեր այնքան մտերմութիւնը… Չեմ գիտեր, չեմ յիշեր, միայն այսքանը, գիտեմ որ, երբ գիշերուան ցուրտ լուսինկայի լոյսին տակ մենք հանդիպեցանք իրարու՝ կարծես թէ տարիներու բարեկամներ էինք, մտերիմներ կամ եղբայրներ։

Առտուան ժամը 4էն 6 էր այդ օրը իմ պահակութեանս կարգը։ Ֆրանսացի ընկերոջ մը հետ, սուինաւոր հրացանը մեր կողքին, կաղապարմակ, փամփուշտ, ու փամփշտակալ։ Պաշտօն ունէինք, անթարթ աչքերով հրսկելու, որպէսզի ստուեր մը իսկ չկարենայ սողոսկիլ դէպի մեր գիւղը։ Պահակ էինք, ու մեր ետեւ փոքրիկ գիւղին մէջ հանգչող բանակը մեզի էր վստահած իր կեանքն ու ապահովութիւնը… Պահակ… Ի՜նչ մեծ պարտականութիւն, եւ ինչ պատասխանատու գործ, մանաւանդ պատերազմի օրերուն։

Ու ամէն անցնող զինուորական հեծելանիւ, կառք կամ ինքնաշարժ, ինչ որ ալ ըլլար անոր պաշտօնը, որքան ալ մեծ ըլլար նստողը, մեր նշանին վրայ պարտաւոր էր կանգ առնել, պատասխանել մեր հարցումներուն, եւ ցուցնել իր օրինաւոր թուղթերը։ Այսպէս, կ'առաջնորդուէր կեդրոնի պահականոցը, այնտեղ տալու համար իր պատասխանները։

Առտուան ժամը հինգի մօտերն էր։ Լուսնի լոյսը ձիւնի ալիտակ պաստառին վրայ խորհրդաւոր կերպով փռեր էր իր ստուերը։ Գիշերուան այդ պահուն, ամէն շշուկ, ամէն շարժում խորհուրդ մը եւ առանձին իմաստ մը ունէր կարծես։ Եւ իւրաքանչիւր ձայն ու մրմունջ, կասկածոտ մտածումներով կը սիրէր մեր ականջները։ Գիտէինք որ, շարթուան մէջ, մէկ երկու անգամ զինուորներ կ'անցնէին «կրակէ գիծը» տեղաւորուելու համար։ Ու կը սպասէինք… Ես, յաճախ, մտածումներս ամփոփելու, աւելին՝ երազներուս անձնատուր ըլլալու համար, ընկերս յաճախ կը ձգէի պահակներուս յատուկ թիթեղէ կրակարանին մօտ, ու դանդաղ քայլերով կ'երթեւեկէի ճամբուն կեդրոնը։ Հազար ու մէկ մտածումներ ու խորհուրդներ պաշարեր էին ուղեղս, միտքս սահմանէ սահման կը թռչէր։ Տուն, ընտանիք, բարեկամներ, ու… Հազար, հազար կարօտներ… Արեւելքը ո՞ւր, Ֆրանսական սա ծայրագոյն նահանգը ուր…

Ոտնաձա՜յն… փսփսուքներու սարսուռ մը… ու բանակը առաջնորդող տեղակալին ծանօթ նշանը։

— …

— Այո՛, անցէք…

Բայց, բանակին առաջին զօրամասը կանգ կ'առնէ մեր մօտ իր վերջին «հանգիստ»ը ընելու համար։ Ծանր, լեցուն պայուսակները վար կ'իջնեն կռնակներէն, կը շարուին քով-քովի ու զէնքերը անոնց վրայ։ Մեր թիթեղէ կրակարանը շուտով կը պաշարուի նոր հիւրերով, ու, հարցումներ, փնտռտուքներ, ամէն մէկէն, ամէն կողմէ։ Իրենց սիրելիները կորսնցուցած զաղթականներ կարծես… Ու, մանկան մը պէս կը հրճուին, կ'ուրախանան երբ բարեկամի մը կը հանդիպին, ծանօթ մը կը գտնեն եւ կամ, անոր ուր ըլլալը կ'իմանան։

— Կռնակէս քրտինք կը վազէ, բայց ձեռքերս սառեցան, կ'ըսէ մէկը, կրակին մօտենալով։

Գլանիկ մը, կրակ եւ կրկին հարցումներ…

— Հայ կա՞յ ձեր մէջ, կը հարցնեմ, այս պատկերէն յուզուած։

— Այո, կայ։ Եւ պատուական տղայ մը, կը պատասխանեն քանի մը հոգի միաբերան։ Ու կը ձայնեն, իր անունմականունը տալով։

Կուգայ հայորդին, կը մօտենայ։ Լուսնի աղօտ լոյսին տակ՝ մեր հայեացքները կը հանդիպին իրարու։ Օ՜, ո՛չ, ո՛չ, ան օտար մը չէ, ան շատոնց ծանօթ է ինծի… Ու, տեսակ մը յուզումով համակուած՝ աչքերս կը լեցուին, ցաւը կոկորդս կը քերէ։ Այո, այո, մենք կը ճանչնանք իրար, մենք տարիներով իրարու ծանօթներ ու մտերիմներ էինք… Իր սեւ աչքերը, հայկական արի դիմագիծը, արմենական ժպիտը, երբեք օտարոտի չթուեցան ինծի։ Ու մեր ձեռքերը այնքան ուժգին կը կպչին իրարու որ, կարծես թէ յաւիտենական կարօտ մը կ'ուզեն փշրել այնտեղ։

Մէկ կողմ կը քաշուինք… Տասը վայրկեանի հանգիստ ունին, կ'ուզենք օգտագործել զայն։

— Անո՞ւնդ… քաղա՞քդ…

— Քուկի՞նը…

— Ա՜, «Յառաջ»ի սան, Մ. Մ.ը։ Ուրախ եմ։

— Ամուսնացա՞ծ ես։ — Այո։

— Դո՞ւն։ — Նմանապէս։

Կարօտ, կարօտ։ Ու նորէն ժպիտ…

— «Յառաջ» կը ստանա՞ս… ունի՞ս քովդ։ Բաւական ատենէ ի վեր անոր սուրբ երեսը տեսած չունիմ, կ'ըսէ յանկարծ։

— Կը ստանամ, կը պատասխանեմ, ու քովս գտնուած քանի մը համարները կ'երկարեմ իրեն։ Կը դրպանէ զանոնք ուրախ ժպիտով մը։ Աջէն ձախէն կը խօսինք։ Իրարու կորով եւ քաջութիւն կը մաղթենք։ Հասցէս կ'առնէ։ Հասցէն կ'առնեմ։ Կը խոստանանք միշտ գրել իրարու։

— «Կ'երթանք, կ'ըսէ, հաստատ շեշտով մը աչքերուն մէջ փայլեցնելով լաւատեսութեան ձայնը, կ'երթանք… ու օր մըն ալ կը վերադառնանք նոյն ճամբաներէն, այլ տրամադրութեամբ։ Շատ բաներ տեսանք, շատ բաներ ապրեցանք ու անցուցինք, այս մէկն ալ կ'անցնի, այս ալ պէտն ալ հարկաւ իր վախճանը ունի։ Բայց, մեր հայրենիքին, անոր արդար դատին անունն իսկ չկայ այս բոլորին մէջ…

Սփոփելու համար, կ'ըսեմ թէ նիւթական հայրենիքէն զատ ունինք մեր հոգեկան հայրենիքը։

— Այո, այո, մինչ այդ սիրով եւ յօժարակամ ծառայենք մեր երկրորդ հայրենիքին, Ֆրանսայի։ Որպէսզի օր մը աւելի գիտակցութեամբ ու լաւ զէնքերով ծառայենք մեր սեփական հայրենիքին։

Զօրամասի առաջնորդին սուլիչը կ'ազդարարէ.— «Ալէ՛, սաք օ տօ…»։ Կը հաւաքուին, կարգով կը շարեն բեռները եւ կը շալկեն։ Վերջին անգամ ըլլալով կը նայիմ յուզուած աչքերուն, ուժգնօրէն կը սեղմեմ իր ձեռքը, յաջողութիւն եւ քաջութիւն մաղթելով։

Հազար միտքեր կը պաշարեն, ուղեղս, հազար մտածումներ կը չարչըրկեն զանիս… Հատ մը հոս, հատ մը հոն, մէկը այս ցամաքամասին վրայ, միւսը ուրիշ մը… Կ'երթա՜ն…

Քանի մը օր վերջ երկտող մը կը ստանամ, յոյսով ու լաւատեսութիւններով լեցուն։ Մէկ երկու օր վերջ ուրիշ մը։ Կը պատասխանեմ շուտով եւ երկար նամակներով։ Ցեղոյ, ալ ձայն չկայ։ Կը գրեմ, 3—4 նամակներ, բայց, պատասխան չեմ ստանար… Ու օր մըն ալ, ինծի բարի լուրեր բերող «Յառաջ»ին ճակատը կը կարդամ «Mort pour la France …» (Հմայեակ Զորթեան)։ Աւելի ճիշդ կ'ըլլար ըսել, մեռաւ հայրենիքին համար…, վասնզի ան իր սրտին մէջ վառ հայրենիքը ունէր։ Այդ հոգեկան հայրենիքը ունին այսօր, իբենց սիրտերուն մէջ բոլոր անոնք որ այս օրերուն զէն ու զրահ են հագեր, այս ճամբաներուն վրայ։

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՁԷ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Նոր մեքենայ

Բժշկական հանդէս մը գովեստով կը ծանուցանէ թէ ամերիկացի յայտնի վիրաբոյժ Տոքթ. Ուօլէս էնտրիւս գիւտ մը ըրած է։ Հնարած է կարի մեքենայ մը, մարդկային մարմինը կարելու համար։

Շնորհիւ այս նորահնար մեքենային, կարճ պիտի տեւեն վիրաբուժական գործողութիւնները։ Վիրաբուժութեան մէջ ալ ձեռքի կարը կ'անցնի պատմութեան։

Ու ամէն ճեղք, բացուածք կամ վէրք կը կարուի այս մեքենայով։ Նոր մեքենան հականեխիչ ալ է, որով, որ եւ է վախ չկայ թունաւորուելու անոր կարուածքէն։ Թեթեւ է եւ անաղմուկ։ Իսկ իր կարը՝ մաքուր եւ ամուր։

Նորէն գործ բացուեցաւ կիներուն։ Քոնֆէքսիոն։

Քոնֆէքսիոնի դարն է հիմա։

Ըսենք թէ յիսուն հոգիի լեղին պատռեցաւ։ Այդ յիսուն հոգին կառք մը լեցուր, տար տունդ եւ աշխատաւորուհիներուդ բաժնէ։ Հինգ վայրկեանի մէջ պատռած լեղիները կարուած են։ Բայց այս արագութիւնը կրնայ… Մարդուս լեղին պատռել։ Ու ճիշդ ժամանակին հնարուեցաւ այս գործիքը։ Թէեւ խաղաղութեան ժամանակ ալ խիստ պիտանի, կրնայ ըլլալ այս մեքենան։

Թէեւ ամէն մեքենայ իր հետ կը բերէ մեքենայութիւններ, սակայն այս մէկը, անկասկած բարիքներ պիտի բերէ։ Թունենք այդ բարիքները։

Ա՛լ հոգերնիդ թող չըլլայ եթէ մէկը ձեր սիրտը բզկտեց։ Մեքենան ու մեքենագործուհին ողջ ըլլան։ Կը կարեն։ Կը բանաք ձեր կուրծքը, վիրաբուժը կը ճեղքէ ու յետոյ կը տաբածուիք մեքենագործուհիին առջեւ։ Ձեր բզկտուած սիրտը կը կարէ մեքենագործուհի օրիորդը կամ տիկինը։

Հաւանաբար շատ մը մեքենագրուհիներ դառնան մարդամխս կարող մեքենագործուհիներ։

Նոր մեքենայ, նոր գործ, նոր գործողներ։ Մաս մը անգործներ կը պակսին։

Բոլոր վիրաւորներուն աչքը լոյս։ Մէկ մեքենայով օրական հազար վէրք կարելի է կարել։ Վէրքն ալ իր արժէքը կը կորսնցնէ։ Մարդկային մարմինին վրայ դեռ շատ բաներ կարելի է կարել այս մեքենայով։

Քիչ անգամ մեքենայ մը ճիշդ ժամանակին կը ստեղծուի։ Հիմա զարնելու եւ զարնուելու շրջան է, որով պատռելու, քակելու, բանալու ատեն։ Առանկ ժամանակ մըն ալ պէտք կար կարելու կամ կարուելու։

Երբ բարեկամի մը հետ կը խօսէի այս գիւտի մասին, ան ըսաւ ինծի․

— Եղբայր, մարդկութիւնը փոխանակ վէրքեր դարմանելու, վէրքեր կարելու մասին մտածելու եւ մեքենաներ հնարելու, լաւագոյն ըրած պիտի չըլլա՞յ եթէ խորհի վէրքերը ստեղծող պատճառները մէջտեղէն վերցնել…

— Սիրելիս, քանի դար է որ մարդկութիւնը կը խորհի վէրքերը դարմանելու մասին՝ քանի մը դար ալ պէտք է որ մտածէ վէրքերուն պատճառը մէջտեղէն վերցնելու մասին…

— Բայց ինչո՞ւ իր առաջին մտածումը չէ ըրած վէրքերուն պատճառը մէջտեղէն վերցնել։ Ինչո՞ւ առաջին բանը վերջը մտածել…

— Մարդկութիւնը սխալական է։

— Մեքենաները միշտ նոր վէրքեր բացած են։

— Այս մէկն ալ պիտի կարէ։

— Մարդոց վէրքերը անկարելի են։

— Այս մէկը պիտի կարէ։

— Մարդոց մեծ մասը անկարող է։

— Մէկ մասն ալ կարող է։

— Ուրիշ մեքենայ մը պէտք է ստեղծել…

— Օրինակի համար…

— Բոլոր մարդիկը իրար միացնող, իրար կարող մեքենայ մը։

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ

Գայլը կերաւ փոքրիկ հովիւը, բայց…

ԽՄԲ.— Այս հէքեաթին հեղինակն է Ֆինլանտացի ծանօթ գրագէտը, Ֆ. Սիլանփայա, որ Նոպէլի գրական մրցանակը ստացաւ 1939ին։

… «Եւ գայլը կերաւ փոքրիկ հովիւը, արջն ալ կերաւ գայլը, վիշապը սպաննեց արջն ու գայլը եւ կերաւ զանոնք։

«Այն ատեն, սակայն, մեր որսորդներու հայրը Հարկար, սրածայր նիզակով մը ծակեց վիշապին զանկը, բացաւ անոր փորը եւ գտաւ արջը։ Բացաւ արջին փորը եւ գտաւ գայլը։ Բացաւ գայլին ալ փորը եւ հոն գտաւ փոքրիկ հովիւը…

— Օ՜, շնորհակալ եմ, ըսաւ անոր փոքրիկ հովիւը։ Նեղուած էի հոս, ներսը, բայց վստահ էի որ պիտի ազատիմ, քանի որ Ֆինլանտացի մըն եմ…

— Ա՜, Ֆի՞ն ես դուն, տղեկ։ Բայց ինչպէ՞ս պիտի կրնայիր հոնկէ դուրս գալ, եթէ ես եկած եւ քեզ ազատած չըլլայի։

— Դա, պիտի ուտէի գայլին փորը։

— Եւ յետո՞յ։

— Պիտի ուտէի արջին փորը։

— Յետո՞յ։

— Պիտի ուտէի վիշապին փորն ալ։

— Յետո՞յ, յետո՞յ…

— Յետոյ գլուխս դուրս պիտի հանէի եւ ըսէի.— «Ես եմ, Ֆին փոքրիկ հովիւը»։ Այն ատեն Ուփսալան պիտի գար եւ ըսէր ինծի.— «Եկուր, փոքրիկ Ֆին, դուն որ բանէ մըն ալ չես վախնար, պիտի վերադառնաս մակաղատեղիդ եւ երբ գայլը նորէն գայ, պիտի ըսես անոր որ կ'ուզես զինքը տեսնել»…

……………………

Ութ տարու էի այն ատեն եւ կը յաճախէի Լատվիայի փոքր մէկ դպրոցը, ուր պառաւ տիկին մը կը պատմէր մեզի այս հէքեաթը եւ ես կը խանդավառուէի։

— «Դուն, փոքրիկ Ֆինլանտացի, որ բանէ մըն ալ չես վախնար»…

Եւ ճիշդ է սակայն, փոքրիկ Ֆինլանտացի, որ իրապէս բանէ մըն ալ չես վախնար…

— «Եթէ երբեք, կը պատուիրէ ամէն մէկ Ֆինլանտացի հայր, իր փոքրիկ մանչուն կամ աղջկան, եթէ երբեք անտառներուն անկիւնը արջու մը հանդիպիս, վրան վազէ պոռալով.— «Ես եմ, Էյքօն, փոքրիկ հովիւը եւ Ուփսալան կը պաշտպանէ զիս»։ Այն ատեն արջը պիտի փախի»…

Ցամենայն դէպս մէկ բան անվիճելի իրողութիւն է, այն՝ որ վախի զգացումը անծանօթ է բոլոր Ֆիններու համար։ «Կը վախնա՞ս» հարցումը, բան մըն ալ չի նշանակեր մեր հայրենիքին մէջ։ Ձմրան գիշերները, հոն, բարձրերը, Հիւսիսի ձիւնապատ հիւղակներուն մէջ պատմուած ոչ մէկ հէքեաթ կայ, որքան ալ սարսափելի ըլլայ, չվերջանայ Էյքօյի, առասպելական փոքրիկ Ֆինին յաղթութեամբ։

Ես ինքս ալ կը խոստովանիմ, որ կեանքիս մէջ քաղաքականութեամբ բնաւ զբաղած չըլլալով, կը մերժէի հաւատալ, թէ օր կուգայ, երբ փոքրիկ Ֆինը կը պարտաւորուի պատերազմիլ։

Ֆինլանտան, ինծի համար — եւ ես ուրիշ ո եւ է մէկէ աւելի լաւ կը ճանչնամ զայն — ամէնէն խաղաղ, ամէնէն տրամաբանող եւ ամէնէն խոհեմ երկիրն է։

Ծախսած եմ ինչ որ կրցած եմ շահիլ — եւ շատ երջանիկ եմ այս բանին համար — հրաւիրելու համար բարեկամներս, որպէսզի հայրենիքս այցելեն։

Ֆինլանտան, որ անծանօթ կը մնայ աշխարհի ինը տասներորդին — հաւանաբար ճեմարտութենէն շատ վար կը մնամ դեռ այս թիւով — մաքուր, առողջ, հանդարտ, պարկեշտ, արթուն, խաղաղասէր եւ երջանիկ երկիր մըն է։

Այս բոլորէն վերջ կը լիագօրեմ անոր վրայ յարձակած կոշտ ու վայրենի երկիրը, որ գործածէ ուրիշ ինչ ածական որ կ'ուզէ։

Ազատ ու անկախ Ֆինլանտան, երբեք չէ զրժած իր խօսքը։ Հայրենիքս, ոչ մէկ ատեն պայմանաժամ խնդրած է իր արտաքին պարտքերը վճարելու համար։ Միակ երկիրն է ան, որ կանոնաւորապէս կը հատուցանէ իր արտաքին պարտքերը, միակ երկիրը՝ որ կը վճարէ միշտ զաղթականներու խնամատարութեան համար իրեն ինկած բաժինը, միակ երկիրը՝ որ ամբողջութեամբ իրագործած է 15 տարի առաջ կազմուած ընկերային բարեկարգութեանց ծրագիրը։ Աշխարհի բոլոր երկիրներուն մէջ Ֆինլանտա միակ երկիրն է, որ առողջ ու գրել կարդալ գիտցող մարդոց մեծագոյն համեմատութիւնը ունի։

Այսօր, մէկը վաթսունի դէմ, Սուօմի (Ֆինլանտա) կը դիմադրէ։

Այս համեմատութեամբ, Սուօմի պէտք է պաշտպանէ ինքզինքը, Պատմութեան մէջ բնաւ չէ արձանագրուած այսպիսի համեմատութիւն մը, որ արագ քայքայումով մը վերջացած չըլլայ։ Հակառակ անոր, սակայն, մինչեւ հիմա բոլոր եղածները ցոյց կուտան, որ «քաջ մարդ մը նուաստացնելու կարող երկչոտներու բանակ մը գոյութիւն չունի», ինչպէս կ'ըսէ մեր ազգային մէկ առածը։

Ֆինլանտա պիտի սպառուի՞ կէիլ։ Բայց դարձեալ պիտի կռուի իր անտառներուն։ Պիտի իրագործէ իր լիճերուն յորդումը։ Պիտի փլցնէ ինչ որ կայ տապատակողի ճամբուն վրայ…

*** Ուրիշ մէկ հէքեաթ մըն ալ կ'ըսէ, թէ երբ ամէն մէկ սատղէ դուրս եկաւ դաճաճ մը, դաճաճներու այս բանակը ուղեց յարձակիլ արեւին վրայ։ Բոլորն ալ սակայն այրեցան եւ այսօր, այդ դաճաճներու մոխիրներն են այն բոլոր սաուլները, որոնք երկինքը կը ճեղքեն գիշեր ատեն։

Արջեր ըլլան իր դէմը թէ դաճաճներ, — Ֆինլանտա չի վախնար…

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Պիլեանքուռէն Պ. Ֆիլիփ Ցոլհաննէսեան 25 ֆրանք կը տրամադրէ, «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներու։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ անթրըփրընէօրներ, գործաւորներ եւ գործաւորուհիներ զինուորական ժաքէթներ եւ տափատներ կարելու համար իրենց բնակարանին մէջ։ Լաւ վճարում եւ տեւական գործ պատերազմի ընթացքին։ Դիմել՝ Տիկին Պասմաճեանի՝ Օր. Delorme/ քով 43, Rue Caumartin, Փարիզ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ ԳՐԱՏԱՆ 1940ի պատի օրացոյցը, ԱՐԱՐԱՏԻ նկարով զարդարուած։

Գին՝ 3 ֆրանք։

Կեդրոնատեղի ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ, 46, Rue Richer։ Կը ծախուի նաեւ Գրատուն ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ, 51, Rue Monsieur le Prince, եւ Մարսէյլի մէջ ԾԵՐԻԿԵԱՆ գրատունը։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

Ճաշարան ՖԼՈՐԻԱ

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6e)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ։

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ֆինլանտական վերջին զեկոյցին համաձայն, Մաններհայմի գծին դէմ մղուած ճակատամարտը, որ կը տեւէ երկու շաբաթէ ի վեր, կը շարունակուի նոյն սաստկութեամբ, առանց վճռական արդիւնքի։ Կռիւները կը շարունակուին նաեւ Քարելիոյ պարանոցին մէջ, ինչպէս եւ Լատոկայի շրջանին մէջ։ Ֆինները ետ մղեցին չորս յարձակումներ Քարելիոյ պարանոցին մէջ, սպաննելով 700 Ռուսներ։ Կարմիր զօրքը ծանր կորուստներ կրած է նաեւ Մաններհայմի ճակատին վրայ, միշտ ետ մղուելով։ Այս առթիւ խորտակուեցան 38 ռուսական հրասայլեր։

ՀԱՅ ԴԱՏԸ. Կեդր. Ցանձնաժողովի նախագահը, Պ. Զօպանեան, դիմած էր նաեւ երեսփոխան Մ. Մութէին, խնդրելով որ հաճի ուժ տալ յանուն հայ տարագիրներու, կառավարութեան մատուցուած յուշագրին։ Պ. Մութէ պատասխանած է թէ նամակ մը ուղղած է գաղութային նախարար Պ. Մանէլի, խնդրելով արագ լուծում մը տալ ֆրանսական հպատակութիւն խնդրող Հայերուն, մանաւանդ անոնց որ զինուորագրուած են։

ՆՈՐ ՄՈՒՍԱ ԼԵՌԱՆ (Այնճար) տեղատարափ անձրեւները եւ փոթորիկը մեծ վնասներ պատճառած են Պէքաայի բոլոր շրջաններուն մէջ, փետրուար 1ին։ Ջուրերու տակ մնացած են Մէրժ եւ Պարելիաս գիւղերը։ Ամբողջ շրջանի մէջ մեծ թիւով ծառեր տապալեցան եւ պարտէզները լուրջ վնասներ կրեցին։ Շատ ողբալի վիճակ մը կը տիրէ Այնճարի մէջ։ Վրանները, որոնց մէջ դեռ կը բնակէին բազմաթիւ ընտանիքներ, քանդուեցան փոթորիկէն եւ մեր տարաբախտ հայրենակիցները, կին ու երախայ, մնացին ջուրերու մէջ։ Դժուարութեամբ կարելի եղաւ զանոնք ամփոփել տեղաւորել նորակառոյց շէնքերու մէջ։ Սակայն ցուրտը կը սաստկացնէ թշուառութիւնը։ Որոշուած է այդ գծթախտները փոխադրել Մէճտէլ գիւղը, մինչեւ Ջուրերու քաշուիլը։

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ՀՌՈՄԷՆ կը հեռագրեն թէ փետրուար 8էն ի վեր 2 առ հարիւրի միօրինակ տուրք մը կը գանձուի ամբողջ երկրին մէջ, բոլոր վճարումներու վրայ։ Այս նոր տուրքէն պիտի գոյանայ չորս միլիառ լիր։

ԵՕԹԸ ԹՈՒՐՔ ԽՄԲԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ այցելութեան առթիւ, որոնց կ'ընկերանան զօրավար մը եւ գրագէտ մը՝ Րէշատ Նուրի (Ցալսաաբիկինհեղինակը), տեղական թերթերը կը գրեն թէ բոլորն ալ վաղեմի ծանօթներ են Փարիզի։ Այսպէս, Հիւսէյին Ճահիտ Փարիզ եկած է 30 տարի առաջ, Ջէքէրիա Սէրթէլ ուսանող եղած է Սորպոնի մէջ, 1913ին եւն.։ Խմբագիրները ուրբաթ օր մեկնեցան Փարիզէն, Մաժինոյի գիծը եւ ֆրանսական նաւակայան մը այցելելու համար։

ԼԷՑԻ արժեզրկման մասին զրոյցներ շրջած ըլլալով, Պէլճի ուսմանական դեսպանատունը յայտարարեց թէ ելմտական նախարարութենէն հրահանգ ստացած է հերքելու այդ լուրերը։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ կառավարութիւնը 1939 օգոստոս 21ին որոշած էր ճանչնալ խորհրդային իշխանութիւնը, կանոնաւորելու համար երկու երկիրներու առեւտրական յարաբերութիւնները։ Վարչապետ Մահէր փաշա պատասխանելով այս առթիւ եղած հարցումի մը, յայտարարեց թէ ներկայ պարագաներուն մէջ կարելի չէ գործադրել այդ որոշումը։

ԼՈՆՏՈՆԻ քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը հաւատան թէ միշտ յառաջ կը տարուի Ֆինլանտայի օգնութեան գործը։ Բրիտանական օդանաւեր եւ ուրիշ ռազմական իրեր կը ղրկուին, եւ ամէն օր Անգլիացիներ Ֆինլանտական դեսպանատունը դիմելով կամաւոր կը գրուին։ Մօտերս ճամբայ պիտի ելլէ առաջին զօրամասը, շնորհիւ ժողովրդական հանգանակութեան մը։

ՊԷՕՐԻՆԿԻ դիրքը օրէ օր կը զօրանայ, համաձայն չէզոքական թերթերու քաղած տեղեկութեանց։ Մարաջախտին հետ են Հէս եւ նախարար Ֆրիք, որոնք պայքար կը մղեն արտաքին նախարար Ֆոն Ռիպպէնթրոփի, Տոքթ. Կէօպէլսի եւ ոստիկանական վերատեսուչին դէմ։ Զօրավարներու, գործարանատէրներու, մտաւորականներու եւ դրամատէրներու մեծ մասն ալ Կէօրինկի հետ է։

ԳՆՉՈՒՆԵՐԸ տեղաւորուելու, նստակեաց դարձնելու համար հրամանագիր մը հրատարակուեցաւ Պոհեմիոյ եւ Մորավիոյ մէջ, գործադրելի՝ փետր. 1էն սկսեալ։ Անսատողները կեդրոնացման կայաններ պիտի ղրկուին։ Հարիւրաւոր Գնչուներ վարժուած չըլլալով նստուկ աշխատանքի, Սլովաքիա եւ Լեհաստան փախած են։ Միայն հիւսիսային Սլովաքիոյ մէջ 4000 Գնչուներ հասած են։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ! ! ! !

Մեր յարգելի յաճախորդներուն կը տեղեկացնենք որ, իրենց առօրեայ ՍՈՒՐՃԸ, Թրքական եւ ֆրանսական ձեւով կրնան ապահովել միմիայն մեզ մօտ։

Alimentation "Trévise,, Café "HAREM,,

30, Rue de Trévise, Paris (9) Tél.: TAI. 40—63, Métro Cadet

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :- R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : COBelins 15 - 70

17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿ ՀԱՄԱՐ) Métro : TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ — ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԵՌԱՄՍԵԱՅ

Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

MARDI 13 Février 1940

ԺԵ. ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4271

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Երեսփ. ժողովին գաղտնի նիստը եւ հաստատուած միաձայնութիւնը խոր տպաւորութիւն գործեցին Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ: Անգլիական մամուլը մասնաւորապէս կը շնորհաւորէ Պ. Տալատիէն որ «ազգու հարուած մը իջեցուց հէսթափոյի գործակալներու գլխուն»: Իտալիոյ մէջ ալ մեծ ուշադրութիւն գրաւեց Ֆրանսայի ազգային միութեան այս արտայայտութիւնը: Գերմանիա անշուշտ հաճութեամբ չի դիտեր այս կատարեալ միաձայնութիւնը, մինչ կը յուսար ճեղք մը բանալ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի յարաբերութեանց միջեւ:

Մ. Նահանգներու նախագահին ձեռնարկը,— մասնաւոր պատուիրակ մը ղրկել Եւրոպա՝ տեղեկութիւններ քաղելու համար՝ ապացոյց կը համարուի թէ Ամերիկա հետզհետէ աւելի գործօն դեր մը կը ստանձնէ, կազմակերպելու համար վաղուան խաղաղութիւնը: Բայց ոչ Ամերիկայի, ոչ ալ Եւրոպայի մէջ պատրանքներ չեն սնուցաներ այս ձեռնարկին յաջողութեան մասին: Ամերիկեան շրջանակները մասնաւորապէս կը շեշտեն թէ Նախագահ Ռուզվելթի ներկայացուցիչը՝ Սըմնըր Ուէլզ, մասնաւոր ծրագիր մը պիտի չներկայացնէ, այլ պարզապէս վաւերական տեղեկութիւններ պիտի քաղէ Հռոմի, Փարիզի, Լոնտոնի եւ Պերլինի մէջ, եւ պիտի հաղորդէ ուղղակի նախագահին: Միեւնոյն ատեն Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը սկսած է խօսակցիլ չէզոք պետութեանց ներկայացուցիչներուն հետ, ամբողջական ղաշնիք մը կազմելու համար անոնց արտադրութեանց մասին:

Լոնտոնի եւ Փարիզի թերթերը գնահատելով հանդերձ Պ. Ռուզվելթի նախաձեռնութիւնը, գիտել կու տան թէ Անգլիա եւ Ֆրանսա շատոնց ճշդած են իրենց նպատակները եւ նոր ըսելիք չունին: Անոնց կարծիքով, եթէ Հիթլեր ժամանակին ընդունէր առաջարկուած պայմանները, պատերազմը շատոնց վերջացած կ'ըլլար, խնկ ճգճգելով ոչինչ պիտի շահի:

Գերմանիոյ մէջ ալ նոյնքան ժխտական դիրք մը բռնած են, այս առթիւ: Տոքթ. Ֆրիք, ներքին նախարարը, առջի օր ճառ մը խօսելով կրկնեց թէ Անգլիան է ր որ պատերազմը պայթեցուց թեթեւօրէն եւ Ֆրանսան անոր հետեւեցաւ: «Մենք այլեւս որ եւ է տարբերութիւն պիտի չդնենք երկու երկիրներուն միջեւ... Անոնք պիտի չկրնան մեզի պարտադրել իրենց ուզած խաղաղութիւնը: Վատառողջ խրատախոհութիւն մը չի կրնար բռնել տեւական խաղաղութեան տեղը: Այս պատերազմը պէտք է վերջանայ գերմանական հաշտութեամբ: Մենք երիտասարդ ազգ մըն ենք: 1939ին մեր ծնունդներու թիւը 300 հազար աւելի էր Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ծնունդներու միացեալ թիւէն: Մենք իրաւունք ունինք մեր արդար տեղը պահանջելու արեւուն տակ»:

Տոքթ. Կէօպէլս, քարոզութեանց նախարարը, նոյն ազդարարութիւնն ուղղեց կիրակի օր, ունկնդրութեան ընդունելով ութ օտար թղթակիցներ: Նախարարը յայտարարեց թէ Գերմանիա պիտի չընդունի «ամօթալի» հաշտութիւն մը: «Զարաչար կը սխալին անոնք որ կը կարծեն թէ Գերմանիա պատրաստ է կարճ կապել պատերազմը, գիջումներ ընելով Աւստրիոյ, Չեխոսլովաքիոյ եւ Լեհաստանի մասին»:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԹԱՐՈԶՉԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի եւ երկուշաբթի օր հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 319, Փետրուար 10, առաւօտ (164րդ օր).— Ոչ մէկ դէպք:

Զեկոյց թիւ 320, իրիկուն.— Օրը հանդարտ անցաւ: Փոխադարձ հրացանաձգութիւն Հռենոսի ամրոցներուն միջեւ:

Զեկոյց թիւ 321, Փետրուար 11, առաւօտ, (165րդ օր).— Ոչ մէկ դէպք:

Զեկոյց թիւ 322, իրիկուն.— Տեղական գործունէութիւն պահակախումբերու եւ հրետաձգութիւն:

*** Տեղական թերթերը կը գրեն թէ գերմանական թնդանօթները կ'որոտան, ամէն անգամ որ ֆրանսական ձայնարձակը տեղեկութիւններ կը հաղորդէ: Պատերազմի առաջին երկու ամիսներու ընթացքին Գերմանները իրենք էին որ ձայնարձակներ կը գործածէին արեւմտեան ճակատին վրայ, «լուսաբանելու համար» ֆրանսական բանակը, բայց հիմա Ֆրանսացիներն են որ այդ մեթոտին կը հետեւին: Գերմանական ձայնարձակները կը կրկնէին թէ «Անգլիա Եւրոպան պիտի պաշտպանէ կրակը նետելով մինչեւ վերջին Ֆրանսացին». եւ ֆրանսական հրետանին կը փութար պատասխանել: Այսպէս շարունակուեցաւ մինչեւ վերջերս, երբ ֆրանսական սպայակոյտը որոշեց իր կարգին կարճ լուրեր հաղորդել եւ սթափեցնել թշնամին: Շատ մը բարձրախօսներ սարքուեցան Ալզասի զանազան կէտերուն վրայ մասնագէտներու կողմէ: Գերման զինուորները իրենց ամրոցներէն դուրս ելլելով կը լսէին, երբ սպաները զայրանալով ետ կանչեցին զանոնք: Գերմանները սկսան նախ հրացան, յետոյ գնդացիր արձակել, իսկ հիմա թնդանօթն է որ կը գոռայ, խափանելու համար այդ քարոզութիւնը: Միեւնոյն ատեն Գերմանները կը շարունակեն ձայնասփիւռ լուրեր եւ տեսութիւններ տարածել:

*** Նորվեկեան քարիւղատար մեծ նաւ մը, 9968 թոն, ական մը զարնուեցաւ Անգլիոյ հարաւային արեւելեան ջուրերուն մէջ: Նաւաստիները փրկուեցան: Այս նաւը շինուած էր անցեալ տարի: Նոյն օրը ընկղմեցաւ ուրիշ նորվեկեան նաւ մը, 6583 թոն: Գերմանական օդանաւերը կը շարունակեն հարուածել փոքր նաւեր անգլիական ջուրերուն մէջ:

*** Զրոյցի մը համաձայն, Հիթլեր Պերլինէն մեկնած է անծանօթ ուղղութեամբ: Կը կարծուի թէ ճակատ գացած է, աչքէ անցընելու համար Զիկֆրիտի գիծը:

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ յեղափոխականները անգլիական զինարան մը կոխեցին Ըլսթըրի մէջ եւ գրաւեցին 200 հրացան, գնդացիրներ եւ մեծաքանակ ռազմանիւթ: Նոյն օրը 10.000 Իրլանտացիներ թափօր մը կազմեցին Տըպլինի մէջ, բողոքելով 2 յեղափոխականներու կախաղանին դէմ: Այս առթիւ խօսուած ճառերուն մէջ երկու մահապարտները հռչակուեցան ազգային նահատակներ:

ԵՐԿԱԹԵՂԷՆ հաւաքելու գործողութիւնը սկսաւ երէկ, Փարիզի մէջ, աւերներու, հրշէջներու եւ ուրիշ պաշտօնեաներու միջոցաւ, որոնք տունէ տուն կը պտտին, պատրաստուած կապոցները փոխադրելու համար:

ԳԱՂՏՆԻ ՆԻՍՏԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ ԿԱՏԱՐԵԱԼ ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՄԲ

ՄԻԱՁԱՅՆ ՀԱՒԱՆՈՒԹԻՒՆ (524 ՔՈՒԷ)

Երեսփ. ժողովին գաղտնի նիստը, որ սկսած էր ուրբաթ օր, վերջացաւ շաբաթ իրիկուն: Այդ օրն ալ երկու նիստեր գումարուեցան եւ յետոյ նախագահը վերաբանալով հրապարակային նիստը, յայտարարեց թէ բանաձեւ մը առաջադրուած է 13 խմբակցութեանց պետերուն ստորագրութեամբ: Միաձայնութիւնը ապահովուած էր արդէն եւ բանաձեւը քուէարկուեցաւ 524 ձայնով: Ոչ մէկը դէմ քուէարկեց: Առաջին առթիւ յայտարարուեցաւ թէ բանաձեւը անցած է 0ի դէմ 534 ձայնով: Բայց յետոյ ստուգուեցաւ որ տասը երեսփոխաններ չեն մասնակցած, մէջն ըլլալով նախագահը՝ Պ. Էրիօ:

Ահաւասիկ քուէարկուած օրակարգը.— «Երեսփ. ժողովը լսելով կառավարութեան բացատրութիւնները գաղտնի նիստին մէջ, իբրեւ եզրակացութիւն հայրենասիրութեան բարձր զգացումով տոգորուած վիճաբանութեան մը, կը գնահատէ անոր թափած ջանքերը՝ մեր նիւթական եւ բարոյական ուժերը մեր բանակներու հերոսութեան բարձրութեան հասցնելու համար, իր վստահութեան կը յայտնէ այդ ճիգը խորհրդարանին գործակցութեամբ շարունակելու եւ այսպէս պատերազմը մինչեւ յաղթանակ վարելու համար եւ կ'անցնի օրակարգին»:

Բանաձեւին քուէարկութենէն վերջը, երեսփ. ժողովին նախագահը հետեւեալ խօսքերը արտասանեց հանդիսաւոր շեշտով մը.

— «Սիրելի պաշտօնակիցներ, հաստատելով ժողովին միաձայնութիւնը, պարտականութիւն կը համարիմ ի վեր հանել, իմ հայրենակիցներուս, ինչպէս եւ արտասահմանի համար, արժանաւորութիւնը եւ պնդակամութիւնը այն վիճաբանութեանց որ փակուեցան ձեր միաձայն քուէարկութեամբ: Այդ վիճաբանութեանց շնորհիւ, խոր քննութեան մը ընթացքին, կարելի եղաւ փարատել կարգ մը առասպելներ եւ հաստատել ճշմարտութիւնը, կազդուրիչ ճշմարտութիւնը. (ծափեր): Անոնց շնորհիւ, Պ. վարչապետը կրցաւ մեր առջեւ արտայայտուիլ կատարեալ վստահութեամբ, եղանակով մը որուն համար բոլորս ալ շնորհակալութիւն կը յայտնենք, պարզ, բնաւանեկան եւ առոյգ իսկ անհունապէս յուզիչ շեշտով մը (ծափեր): Վերջապէս անոնց շնորհիւ խորհրդարանը կրցաւ կատարել իր ամբողջ դերը իբրեւ ընդհանուր ժողով մը որ կը ներկայացնէ Ֆրանսայի բոլոր կուսակցութիւնները, մեր սքանչելի երկրին բոլոր տարրերը: Այսպէս, այս երկու օրերու ընթացքին փայլուն, վճռական եղանակով մը հաստատուեցաւ մեր ազգային միաձայնութիւնը զոր աշխարհի մէջ ոչ մէկը պիտի կրնայ քանդել, որովհետեւ հիմնուած է ազատութեան եւ խանդավառ հայրենասիրութեան վրայ»:

*** Տեղական թերթերը բնականաբար որ եւ է մանրամասնութիւն չեն կրնար հրատարակել երկու օրուան գաղտնի նիստերու մասին, բայց բոլորն ալ կը հաստատեն թէ ամէն թիւրիմացութիւն փարատած է վարչապետին բովանդակալից բացատրութիւններով, ինչպէս կ'ապացուցանէ միաձայն վստահութիւնը:

*** Առաջին գաղտնի գումարումն էր այս 1917 Նոյեմբերէն ի վեր, երբ Քլէմանսօ զադրեցուց գոնփակ ժողովները, յայտարարելով թէ ժողովուրդը իրաւունք ունի հարցնելու թէ ինչո՞ւ իրմէ գաղտնի կը պահուին կենսական խնդիրներ:

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ոչ մէկ վճռական արդիւնք

Ֆինլանտական վերջին զեկոյցին համաձայն, ռուսական ընդհանուր յարձակողականը Մաննէրհայմի գծին դէմ՝ վճռական ելքի մը չէ յանգած տակաւին, հակառակ 11 օրուան կռիւներուն: Կ'ըսուի թէ մարաջախտ Մաննէրհայմ անձամբ կը վարէ պաշտպանութիւնը: Կիրակի օր Ռուսերը չորս անգամ յարձակեցան Սումմայի վրայ, որ Մաննէրհայմի գծին գլխաւոր ճամբան է, բայց ետ մղուեցան: Ռուսական թնդանօթները անընդհատ կ'որոտան, հազարաւոր ռումբեր տեղալով:

Կռիւները նոյն սաստկութեամբ կը շարունակուին ուրիշ ճակատներու վրայ: Ռուսական օդանաւերը անխնայ կ'աւերեն շատ մը գիւղեր: Կը հաստատուի թէ Վիպորկը աւերակոյտի մը վերածուած է: Ֆինները հազարներով կը հաշուեն Ռուսիոյ մարդկային կորուստները:

Ֆինլանտայի արտաքին նախարարը բացարձակապէս հերքեց այն լուրը թէ միջնորդութիւն խնդրած են, հաշտութիւն կնքելու համար Մոսկուայի հետ: «Հիմա որ մենք օգնութիւն կը ստանանք ամէն կողմէ, համաձայն Ազգաժողովին որոշման, ի վիճակի ենք ետ մղելու յարձակումները: Հետեւաբար կարելի չէ հաշտութեան պայմաններ պարտադրել Ֆինլանտայի»:

Լոնտոնի եւ Փարիզի թերթերը վերլուծելով կացութիւնը, կը շեշտեն թէ անհրաժեշտ է փութացնել օգնութիւնները, նիւթական թէ զինուորական:

13.000 ԶԻՆՈՒՈՐՑՈՒՆԵՐ, որոնք այդ պարտականութենէն խուսափած էին մասնագիտական ծառայութեան պատրուակով, երեւան հանուած եւ ճակատ փոխադրուած են պատերազմին սկիզբէն մինչեւ յունուար 3: Քննութիւնները կը շարունակուին նոյն խստութեամբ, երեւան հանելու համար ուրիշ օրինազանցութիւններ: Միեւնոյն ատեն դատի յանձնուած են 20 հոգի, գործատէր թէ պաշտօնեայ:

200 ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐ ձերբակալուեցան Շուէտի գլխաւոր քաղաքներուն մէջ: Այս առթիւ կատարուած խուզարկութեանց միջոցին բռնուեցան բազմաթիւ փաստաթուղթեր: Միայն Ստոքհոլմի մէջ 300 ոստիկաններ կոխեցին բոլշեւիկեան կուսակցութեան գլխաւոր կեդրոնները: Հարիւր ոստիկաններ խուզարկեցին կարմիր թերթի մը խմբագրատունը, ձերբակալելով տնօրէնը: Ուրիշ կասկածելիներ ալ ձերբակալուեցան, որոնց մէջ կը գտնուին նաեւ օտարներ:

Ոչ նուաստացում, ոչ ալ անդամատում

Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութիւնը երկար ուսումնասիրութենէ մը վերջ, հրապարակ հանեց իր յայտարարութիւնը՝ պատերազմի նպատակներու մասին: Յայտարարութիւնը մասնաւոր գլուխ մը կը նուիրէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի յարաբերութեանց, հաստատելով թէ գերմանական նախայարձակման դէմ երկու ժողովուրդները ոչ միայն պէտք է ըլլան առժամեայ զինակիցներ, այլ եղբայրներ առ յաւէտ: Յայտարարութեան երկրորդ գլուխը ուղղուած է գերման ժողովուրդին, հետեւեալ բովանդակութեամբ.

— «Մենք հակառակ ենք արտաքին որ եւ է փորձի՝ բաժան-բաժան ընելու համար Գերմանիան: Մենք ոչ նուաստացում կը փնտռենք, ոչ ալ ձեր երկրին անդամատումը: Մենք սրտանց կը բաղձանք եւ անյապաղ ձեզ ընդունիլ քաղաքակիրթ ազգերու խաղաղասիրական ընկերակցութեան մը մէջ: Բայց եւ այնպէս ձեզի կը յիշեցնենք թէ Հիթլերը եւ իր դրութիւնն են որ պատրաստեցին եւ պայթեցուցին այս պատերազմը: Ան պիտի չկրնար ընել այս բանը, եթէ դուք զադրեցուցած ըլլայիք ձեր աջակցութիւնը: Քանի չէ տապալած նացիական կարգուսարքը, խաղաղութեան յոյս չկայ մեր առջեւ: Եթէ դուք հաստատէք կառավարութիւն մը որ անկեղծօրէն ուզէ բարի դրացի եւ լաւ Եւրոպացի ըլլալ, ոչ նուաստացում տեղի պիտի ունենայ, ոչ ալ վրէժխնդրական ոգի: Այսպէս Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ հաստատուած հաւասարակշռութիւնը պիտի դառնայ հիմը եւրոպական խաղաղութեան: Մենք պիտի գործակցինք Գերմանիայի մը որ կը զեկավարուի համաձայն մեր սկզբունքներուն»:

Յայտարարութիւնը միեւնոյն ատեն կը դատապարտէ Խ. Միութեան կողմէ Գերմանիոյ հետ կնքուած դաշինքը, եւ մանաւանդ Ֆինլանտայի դէմ կատարուած յարձակումը, շեշտելով թէ «Ժողովրդավար Ֆինլանտայի կործանումը անթոյլատրելի աղէտ մը պիտի ըլլայ քաղաքակրթութեան համար»:

Եզրակացնելով, աշխատաւորական կուսակցութիւնը կը պահանջէ որ Եւրոպայի խաղաղութիւնը հաստատուի դաշնակցային հիման վրայ, ընդհանուր զէնքերու իսկութեան մը որ վեր ըլլայ զանազան պետութեանց կառավարութիւններէն:

*** Աշխատաւորական կուսակցութեան վարիչը, Էթլի, ճառ մը խօսելով շատ մը նորութեանց կարգին առաջարկեց բրիտանական գաղթավայրերը վերածել հոգատարութեան,— հովանաւորեալ երկիրներ որոնք անկախութիւն ստանան աստիճանաբար:

Գերմանիա ռուսական քարիւղ պիտի ստանայ Պուլկարիոյ ճամբով

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Պուքրէշէն.— Մեծ պատրաստութիւններ տեսնուած են, ռուսական քարիւղ ճարելու համար Գերմանիոյ: Ծրագիրը կը տրամադրէ Պուլկարիոյ կատարեալ գործակցութիւնը եւ կախում ունի գլխաւորաբար նաւային փոխադրութենէն: Ծրագրին վերջնական մանրամասնութիւնները ճշդուեցան վերջերս, երբ Մոսկուա կը գտնուէր պուլկար առեւտրական պատուիրակութիւնը: Գերմանիա եւ Ռուսիա լիովին կ'օգտագործեն հարաւային արեւելեան Եւրոպայի համասլաւական շարժումը եւ Պուլկարիոյ բարեկամական տրամադրութիւնները թէ՛ Գերմանիոյ եւ թէ՛ Ռուսիոյ հանդէպ: Քարիւղի փոխադրութեան համար մեծ շտեմարաններ կը կառուցուին Պուլկարիոյ մէջ: Ահաւասիկ այս ծրագրին մանրամասնութիւնները.—

Բաքուի քարիւղը երկաթուղիով — մօտ 200 մղոն Կասպից ծովէն — Թիֆլիզի ճամբով պիտի ղրկուի Պաթում: Նաւթադծի մը մասին ալ աշխատանքներ կը կատարուին, բայց տակաւին չկրցայ ճշդել թէ կրկին գի՞ծ մը պիտի շինուի թէ առաջինը պիտի ընդարձակուի: Պաթումի մէջ քարիւղը պիտի բեռցուի նաւերու վրայ, առնուազն 7000 թոն տարողութեամբ: Այս նաւերը Սեւ ծովը անցնելով պիտի պարպուին Վառնայի մէջ, ուր Պուլկարիոյ պետական երկաթուղիները զանոնք պիտի փոխադրեն Ռուսճուք, Դանուբի վրայ, ճիշդ Ռումանիոյ Ճուրճովա նաւահանգիստին դիմաց: Ռուսճուքի մէջ քարիւղը պիտի փոխադրուի գետանաւերու վրայ եւ Գերմանիա պիտի հասնի Դանուբի ճամբով: Ցանձնումը պիտի սկսի սառերու հալելէն անմիջապէս վերջը:

Պուլկարիոյ պետական երկաթուղիները 120 շտեմարան-վակոն ապսպրած են Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ: 54 վակոն եւս ապսպրած է Պուլկարիոյ գործակցական ընկերութեանց միութիւնը: Բոլոր ապսպրանքները յանձնելի են մայիսի սկիզբը: Միեւնոյն ատեն Գերմանիոյ երկաթուղիներու վարչութիւնը 300 շտեմարան վակոն փոխ պիտի տայ Պուլկարիոյ պետական երկաթուղիներուն:

Ինչպէս կը տեսնուի, Կասպից ծովէն մինչեւ Վիէննա միայն 320 մղոն երկաթուղի պէտք պիտի ըլլայ: Բուն Գերմանիոյ մէջ գետի եւ ջրանցքի փոխադրութեան միջոցները աւելի լայնօրէն պիտի օգտագործուին: Կը խորհուի նաեւ ուրիշ միջոց մը, աւելի բազմածախս, բայց այլապէս նպաստաւոր: Քարիւղը Պաթումէն փոխադրել Կալաց, որ Ռումանիոյ ամենամեծ նաւահանգիստն է Դանուբի վրայ, յետոյ Ռուսճուք եւ անկէ գետանաւերով դէպի Գերմանիա:

Պուլկարիոյ պետական երկաթուղիները 100 միլիոն լեւայի վարկ մը ստացած են կառավարութենէն, քարիւղի շտեմարան վակոններ գնելու եւ ուրիշ դիւրութիւններ ապահովելու համար: Ռուսական քարիւղը բնականաբար պիտի քօղարկուի իբր Պուլկարիոյ յատկացուած, մինչդեռ Պուլկարիա տարին հազիւ 100.000 թոն քարիւղ կը սպառէ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ 1920ի եւ 1921ի զօրադասերը դրօշի տակ հրաւիրուած են:

ԿԵԴՐՈՆԱՑՄԱՆ կայան փոխադրուեցան Պէզոնի համայնավար քաղաքապետը, իր օգնականը եւ ուրիշ երկու ընկերներ՝ Արժանթէօյէն, իրենց կապերը խզած չըլլալով Մոսկուայի հետ: Շամարանտի մէջ (Սէն է Ուազ) ալ համայնավարի մը տունին մէջ խուզարկութիւն կատարուելով, բազմաթիւ գրքոյկներ, թռուցիկներ եւ ազդեր բռնուեցան:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Պատմական Երզնկան

ԽՄԲ.— Վերջին երկրաշարժին պատճառով՝ հեռագիրները աշխարհէ աշխարհ կը փոխադրեն Երզնկայի անունը: Այս առթիւ կուտանք բանասէր նախապետին՝ Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի մէկ ուսումնասիրութիւնը Երզնկայի մասին.—

Մարհրդաւոր հնութեան եւ յանուութեան շնորհք ունեցող հայկական անուանց մէկն է Երիզա, որ մեր հայրենի երկրին քանի մը կողմերը յիշուելէն զատ՝ կը գտնուի նաեւ Յունաց կողմերը: Կիւլիկիոյ արեւմտեան ըրացի գաւառաց մէկուն մէջ կար Երիզա անուամբ եպիսկոպոսանիստ քաղաք մըն ալ: Նշանաւոր պատճառ եւ ծագում մը պէտք է ունեցած ըլլայ այս անունս, բայց ստուգութիւնն անյայտ է ինծի, եւս որ ազգէն որ լեզուէն ծագիլը, ի Հայո՞ց (ինչպէս կ'ուզեմ կարծել՝ մեր երկրին հնութեանն եւ ազգաց շուարման ըլլալուն համար), թէ դիպուածով յօտարաց ի մեզ մտած,— վասն զի եթէ այս անուանս նախնական պատճառը սեպենք երկրի նշանակութիւն մը, ոչ միայն մեր, այլեւ արաբացի եւ գերմանական լեզուաց մէջ մեր Երեզ բառին համաձայն եւ համանիշ բառեր կան: Յոյները ունին առասպելեալ անձինք Երիս կամ Երեզ անուամբ, ինչպէս խառվարար դիցուհի մը Էրիս՝ որ է ըստ նշանակութեանն եւ ըստ ձայնին «Հեռ» (կռիւ, ատելութիւն) եւ անշուշտ հեռի է Երիզայ անուանագրութենէն: Բայց անունը թողլով եւ իրաց գալով՝ կը գտնենք որ այդ անունը կրող տեղեաց մէջ ամէնէն նշանաւորն եւ մնայունն է եղած մեր Բարձր Հայոց աշխարհին եւ Եփրատ գետոյն նոր ձեւացեալ եղերաց վրայ կանգնուած Երէզ աւանը, որ 2000 տարուան յիշատակաւ՝ այսօր ալ ծանօթ է ամէնուն Երզնկա անուամբ, Երզնկեան ըստ Թուրքաց, կամ Երզնկեան, Երզրումի կուսակալութեան վիճակաց մէջ, իսկ մեր նախնեաց եւ տէրութեան ատեն՝ գլխաւոր քաղաք Եկեղեաց հոչակաւոր գաւառին, որ շատ ծանօթ էր Յունաց Ակիլիզինի կոչմամբ, եւ Լատինաց՝ Աչչիլիզենէ կամ Ձելզենէ: Ով որ Փոքր Ասիոյ միջնաշխարհէն ի Հայս կ'երթար, կամ ի Հայոց՝ հոն, կ'անցնէր Եկեղեաց եւ յԵրիզայ, ինչպէս որ Գ. դարուն վերջը եւ Դ.ին սկիզբը, Տրդատայ եւ Լուսաւորչի գործոց եւ գնացից մէջ կը յիշեն ժամանակակից պատմիչք: Բայց միայն ճամբու վրայ ըլլալուն համար չէր Երզնկայի շնորհքը, այլ եւ երկրին հանգամանաց, եւ ամէնէն աւելի կրօնական դիպաց համար:

Եփրատ գետը Կարինէն իջնելով եւ Դերջանէն անցնելով դէպի արեւմտեան հարաւ կ'երթայ. երկու մեծ լեռնաշղթաներու մէջ, որոնց մէկն ի հարաւոյ կ'անջրպետէ զուգակից Մուրատ (Արածանի) գետին հովիտը, միւսը՝ արեւմուտքէն Փոքր Հայոց գաւառները եւ գետերը: Այս միջոցիս վրայ է Եկեղեաց կամ Երզնկայի գաւառը, արեւմտեան հիւսիսէն դէպի արեւելեան հարաւ տարածուած, մեծ մասամբ Եփրատի աջ եւ հիւսիսային կողմը. ուսկից կ'ընդունի այն գաւառին գլխաւոր վտակը՝ հիմա Վաղկերտ կոչուած, որ պիտի ըլլայ Վասակերտ կամ Վասակակերտ, այս անունով աւանի մը քովէն անցնելուն համար, շինուած Դ. դարուն, եւ անշուշտ անով խափանած գետակին հին անունը, որ էր Գայլ գետ, եւ որու եզերքն էր Երէզ աւանը, ինչպէս որ հիմակ ալ մօտ է Երզնկա քաղաքը, թէեւ հին եւ առաջին Երիզայ բնիկ յատակին վրայ չըլլայ: Երբեմն քաղաքներն ալ տեղափոխութիւն կ'ընեն, մանաւանդ երբ շատ ժաժ եւ կործանում կ'ըլլայ, ինչպէս հոս:

Երզնկայի գաւառը Դերջանի եւ Կամախի մէջ լաստանձեւ կամ ձուաձեւ տարածուած է, իբր 20 մղոն երկայնութեամբ եւ 7 — 8 մղոն լայնութեամբ: Գետինը 4000 ոտքի չափ բարձր է ծովուն երեսէն, որով ձմեռը բաւական ցուրտ կ'ըլլայ, բայց շատ պակաս Կարինէն, (ուր ինչուան 25 աստիճան զերոյէն վար կ'իջնէ ջերմաչափը, իսկ հոս՝ իբր 10 աստիճան): Ամառն ալ շատ տաք կ'ըլլայ, ինչուան 30 աստիճան շուքի մէջ, եւ պէտք կ'ըլլայ որ բնակիչները շըջակայ լերանց վրայ ի հով ելնեն, ապա թէ ոչ տաքը եւ քիչ մըն ալ ճապաղեալ ջուրերը կրնան ջերմով վնասել: Հանդերձ այսու Երզնկա դեռ բարեխառն եւ զուարճալի վիճակաց մէկն է ի Հայս, վայելուչ դիրքերով եւ տեսարաններով, միանգամայն եւ բարեբեր, որուն մէկ պատճառն ալ գետնին կազմութիւնն է,— տակը կրակ, վրան ջուր: Վասնզի հրաբխային է կազմուածքն, ինչպէս յայտնի է իր ժաժերէն ալ, ծծմբային ջերմուկներէն ալ: Կ'արժէր որ երկրաբան մը քննէր այս կողմերուն լեռները, որոնք հովիտին շրջապատն առած՝ կարծես թէ անոր գեղեցկութեամբը կը զմայլին, իրենք ալ պակաս գեղեցիկ չըլլալով:

Հարաւային կողմէն կը տարածուին Տուժիկ լեռները, տեղ տեղ կանանչ՝ տեղ տեղ սեւ, երբեմն չոր, երբեմն դալար կողերով, սիրուն եւ աչաւոր տեսարաններով, իրենց փէշերը դէպի հովիտը փռած, իրենց վրայ բազմաթիւ գեղեր պարտիզաց եւ ծառաստանաց մէջ կը ծիծաղին, իբրեւ թէ ծաղիկ քաղելու ելած անձինք ըլլան, անոնց ետեւէն լերանց հարաւային անտառածայր գագաթները երբեմն սեւ սեւ ամպերու պէս երկինք քաշուած կ'երեւան, երբեմն թուխ ու կանանչ վարագոյրի մը պէս Երզնկայի հորիզոնը կը չափաւորեն: Արեւելքէն, հեռուէն Բարձր Հայոց լեռները ամպերու պէս երբեմն կ'երեւան երբեմն կը ծածկուին: Արեւմուտքէն, հեռու չէ սրբազան Սեպուհը, որ կարծես թէ դեռ Լուսաւորիչի վերջին շունչերը կը շնչէ Երզնկայի վրայ, ուսկից առաջին անգամ Հայաստանի վրայ փչեր էր քրիստոնէութեան շունչերը: Հիւսիսային հեռու սահմաններէն ալ Գայլ գետը, ահապարզ ճամբորդի մը պէս գալով, դէպի քաղաքին արեւմուտքը կը մօտենայ, բայց չի հասնիր այնչափ մօտ՝ որչափ կը հասնէր ասկէ 2000 տարի առաջ. եւ անկէց ալ դէպի հարաւ երթալով՝ կը խառնուի եղեմական Եփրատ գետին ծեր ու ծաղկած ծոցը, որ այս կողմերս Ֆրաթ կը կոչուի, եւ բուն Երզնկայի մօտիկ՝ Սեւ Ջուր կ'ըսուի այլազգիներուն կողմէ: Այս Ջուրս, որ հովիտին պտղաբերութեան մեծ օգնականն է, անոր եզերքներէն առաջ կուգայ՝ լերանց ստորոտիցը քծնելով. ուր որ շատ տեղ քարոտ ճամբու պատահելով՝ երբեմն հանդարտօրէն, իբր աստիճան ընելով, այն զարերէն կ'անցնի ձիւնա-փրփուր ալիքներով: Երբեմն ալ սըրգողածի պէս ուժ տալով կ'անցնի կը վազէ անոնց մէջէն, հետն ալ մեծ մեծ քարերու կտորներ՝ ոչ անախորժ դղրդմամբ մը քշելով տանելով, ինչուան որ անոնցմէ ազատած երթայ իր գլխաւոր պաշտօնը կատարէ, հովիտը խմցնելով:

Գետինը, որ ներսէն հրաբխային երկրի մը բարեյարմար տաքութիւնն ունի, դուրսէն ալ այս անուշ ջուրը գտնելով՝ կը բանայ ծոցը ամէն տեսակ ընտիր պտուղներ բխելու, որոնք ինչուան Կարնոյ կողմերը եւ ուրիշ կողմեր ալ կը ղրկուին: Ձեմ գիտեր թէ պտուղներուն տեսա՞կն աւելի է հոս թէ ազնուութիւնը, բայց ետքինըս կը յաղթէ: Ինչ որ կը բուսցնէ, ամէնն ալ ընտիր է, խաղող, թութ, դեղձ, սալոր, տանձ, խնձոր, մեղրապոպ, եւայլն, ինչուան թզենի ալ: Թէեւ ցորենի գաւառ չէ, բայց ունի պատուական ընդեղէններ ալ: Հունձքըն ալ կլիմային եւ գետնին ուժովը կանուխ կը հասնի: Բայց պէտք չէ մոռնալ Երզնկայի պտղոց մէջ իր համեղ, փափուկ, ծիրանեգոյն ծիրանն ալ, որ արեւմուտքի աշխարհքներ պտղոց մէջ հայկական անուամբ կը պատուուի: Անշուշտ այս հովիտս ծիրանն է որ Լուկուլլոսի եւ իր հռոմայեցի զօրքերուն ախորժակը զմայլեցուց, եւ հետերնին առած՝ Իտալիա փոխադրեցին անոր կոտերը, (թերեւս Հայաստանէն շահած իրենց ամենամեծ աւարը այս ըլլայ), եւ ինչուան հիմակ հոն Արմենիաքա անունը կը պահէ: Մշակութիւնը հարիւրի չափ գեղերու յանձնուած է, որ յիշեալ լերանց եւ հովիտին մէջ սփռուած են, բայց վայելքին կէսը երբեմն Քիւրտերուն նիզակովը կը կշռուի:

Այս ազգը հոս երկու ցեղ ունի, Պալապան եւ Շէյխ Հասան կամ Հիւսէյին, որ ձմեռները կ'իջնեն շէնքի տակ, լաւ եղանակները կ'անցընեն լեռներուն մէջ իրենց հօտերովը, որոնց պարարտ արօտներ կան լեռնադաշտակներուն մէջ: Գրեթէ անկախ, ինքնագլուխ կը տիրեն այս կողմերուս. լերանց նեղ անցքերը բռնած՝ ճամբորդներէ անցքի հարկ կը պահանջեն: Լուսաւորչի ուխտաւորներն ալ ուխտէն առաջ այս անհաճոյ հարկը պէտք է տան, բայց դեռ երջանիկ են անոնք որ նեղութեան քրտինքով իրենց արիւնը կը գնեն, վասնզի Քիւրտին նիզակը սուր է: Ասոր համար հիմակ շատ գեղեր անմարդաբնակ են դարձեր:

Հ. Ղ. ԱԼԻՇԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅ ՍՊԱՆ

Ազգ. Պաշտպանութեան նախարարութեան վերջին մէկ հրամանագրին համաձայն, օտար դաշնակից բանակներու պատկանող սպաները, ինչպէս նաեւ ֆրանս. զինուորական վարժարան աւարտող օտար սպաները կրնային քննութիւն անցընելով ֆրանս. բանակին մէջ պաշտօն ստանձնել:

Այս հրամանագրին պատասխանելով, շուրջ հարիւր օտար սպաներ (գնդապետ, հազարապետ, հարիւրապետ եւ տեղակալ) դիմած էին նախարարութեան: Ասոնց բերանացի եւ գրաւոր քննութիւնը տեղի ունեցաւ 22 յունուարին Փարիզի զինուորական վարժարանին մէջ: Յաջողեցան 39 սպաներ միայն՝ ընդունուելով իրենց աստիճանէն վար աստիճաններով:

Դիմողներուն մէջ միակ Հայն էր Պ. Հայկազուն Բագրատունի, նախկին աշակերտ Սէն-Սիր զինուորական վարժարանին, որ փայլուն քննութիւն մը անցընելով ընդունուեցաւ իբրեւ փոխ-տեղակալ: Հայ սպան արդէն իսկ մեկնած է իրեն համար նշանակուած զօրակայանը:— Հ.

Հայկական կեանքը Պելժիքայի մէջ

ՊՐՈՒՍԷԼ.— Ինչպէս ուրիշ անգամ առիթը ունեցայ անդրադառնալու, տեղական մարմիններու մէջ, գրեթէ միայն Պրիւսէլի Երիտ. Միութիւնն է որ կը գործէ: Անոր գործունէութիւնը գնահատուած ըլլալով ամէնուն կողմէ, վերջերս Գաղթ. վարչութիւնը Հ. Ե. Միութեան փոխանցեց Ակումբի ղեկավարութիւնն ու հոգատարութիւնը: Այդ փոխանցման առթիւ թէյասեղան մը տրուեցաւ գաղութին բոլոր անդամներուն:

Նոր վարչութիւնը ծրագիրներ կը մշակէ Ակումբի նիւթական վիճակը ապահովելու եւ աւելի օգտակար ու հաճելի ընծայելու համար զայն:

Երկու շաբաթը անգամ մը Ակումբին մէջ տեղի պիտի ունենան ընտանեկան հաւաքոյթներ:

Գրադարանի յանձնախումբը ատենէ մը ի վեր սկսած է արդէն կազմակերպել շարք մը բանախօսութիւններ ազգային զանազան հարցերու շուրջ: Գրադարանին գիրքերը տրամադրելի են անխտիր ամէնուն:

Ամէն չորեքշաբթի իրիկուն հայերէն լեզուի դասախօսութիւն՝ սկսնակներու համար, իսկ ուրբաթ օրերը՝ հայերէն գրականութեան դասընթացք:

Ակումբին մէջ մասնաւոր սրահ մը տրամադրուած է «պրիճ»ի, ճատրակի եւ «փինկ-փոնկի» համար:

Զանազան յանձնախումբեր կազմըւած են հանդէսներու, թատերական ներկայացումներու եւ մարզական խաղերու համար:

Ծրագիր մը եւս կը մշակուի՝ կազմելու համար մանուկներու յանձնախումբ մը, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ զբաղիլ մանուկներով:

Ահաւասիկ գործունէութեան ընդարձակ ասպարէզ մը մեր եռանդուն երիտասարդներուն համար: Մաղթենք որ, հակառակ քաղաքական ներկայ աննպաստ պայմաններուն, անոնց բոլոր ձեռնարկները յաջողութեամբ պսակուին, վառ պահելու համար գաղութին կենսունակութիւնը, եւ Ակումբը վերածելու հայկական բոյնի մը:

Ինչ կը վերաբերի մեր հայրենակիցներուն նիւթական կացութեան, դժբախտաբար ոչինչ կայ մխիթարական: Պատերազմէն առաջ եկած տընտեսական տագնապին պատճառով, բազմաթիւ հայրենակիցներ անգործութեան մատնուած են, եւ Գաղթ. վարչութիւնը ամենադժուարին պայմաններու մէջ կը գտնուի, գոհացում տալու բոլոր պահանջներուն:

Վարչութեան պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, մօտերս պիտի ընտրուի նոր վարչութիւնը:

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

33 — 48 ՏԱՐԵԿԱՆՆԵՐՈՒ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՏԷՍԻՆ, 8 Փետրուար, (Յառաջ).— Տէսինի 33 — 48 տարեկան հայրենակիցներու բժշկական քննութիւնը վերջացաւ փետրուար 6ին Կրընոպլի մէջ: Բոլորն ալ զինուորական ծառայութեան ընդունակ համարուած են, բացի երկու հոգիէ: Շատեր որ հիւանդ են կամ վիրաւոր (ոչ Տէսինցի) յարմար դատուած են, այն պատճառաբանութեամբ թէ՝ քանի որ այժմ կ'աշխատին, կրնան կատարել զինուորական ծառայութիւնը: Տեղի հեռաւորութեան պատճառով, ներկայացողները 100ական ֆրանք ծախքի եւ 1 — 2 օրական կորուստի ենթարկուեցան: Հաւանական է որ զինուորական մեկնարկը եւ երկրորդ կոչնագիրները շատ չուշանան: Բարեբախտաբար մեր հայրենակիցներէն շատերը 4 — 5 — 6 —7 զաւակ ունենալով, գործօն ծառայութեան պիտի չկանչուին առ այժմ:

*** Մետաքսի գործարանի տեսչութիւնը յետադայքին բանուորի պակասէն չնեղուելու համար (եթէ քննութեան ենթարկուողները մեկնին), վերջերս սկսած է անխտիր գործի կանչել տարիներէ ի վեր անգործ մընացողներ, ծերեր եւ զանազան պատճառներով արձակուածներ, որոնք առաջ կը մերժուէին իբրեւ օտարական: Գործի կը կանչուին նաեւ 14 տարեկանէն վեր պատանիները, այնպէս որ այժմ անգործ տղամարդ գրեթէ չկայ Տէսինի մէջ: Մետաքսի արտադրութիւնը աւելցած է:

*** Ցարդ զինուորագրուած երիտասարդներու ընտանեկան պարագաները կանոնաւորապէս պետական նըպաստը կը ստանան,— 8 ֆր. օրական կնոջ եւ 4ական ալ զաւակներուն: Բոլորին կիներն ալ կ'աշխատին գործարանը եւ նիւթապէս կ'օգնեն իրենց զինուոր ամուսիններուն: Զինուորներուն Օգնութեան Կոմիտէն ալ կ'օգնէ եւ մինչեւ այժմ 103 հայ զինուորներուն դրամ, ծրար եւ քաջալերական նամակները ղրկած է: Այս առթիւ կը խնդրուի անոնցմէ որ իրենց զինուորներուն հասցէն տուած են «Օգնութեան Կոմիտէ»ին, հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները հաղորդել Ս. Աւաքելեանի.— 1. Զինուորին ներկայ ճշգրիտ հասցէն, 2.— Զինուորի պարագաներու հասցէն, ինչպէս նաեւ ընտանիքի թիւը համաձայն տարիքի եւ սեռի ու իրենց տնտեսական վիճակը, որպէսզի օգնութեան մարմինը կարենայ իր պարտականութիւնները լրիւ կատարել այդպիսիներու հանդէպ:

Կամաւորներու եւ Մարտիկներու միութիւնը, քաջալերուած իր առաջին ներկայացումէն — նիւթապէս եւ բարոյապէս — կազմակերպած է իր երկրորդ ներկայացումը — «Ղարաբաղի Մելիքները» — դարձեալ յօգուտ զինուորներուն, փետրուար 18-ին: Կը յուսանք թէ ժողովուրդը կըրկին իր հոծ բազմութեամբ, պիտի քաջալերէ այս բարի ձեռնարկը:

Վեհունի

×

ԿՐԸՆՈՊԼ, 9 Փետրուար.— Սիրելի «Յառաջ», այս տեղ ալ կապոյտ տետրակ ունեցողներու երկրորդ դասը, այսինքն երեք զաւակ ունեցողները զօրանոց մտան: Փարիզէն ընկեր Ղազարոս Գասպարեան ալ եկաւ եւ երկու ժամ վերջ, անճանաչելի դարձած էր, երբ հագաւ զինուորական հագուստները: Կրընոպլը մեր զօրանոցին մէջ կան 14 հայ զինուորներ: Մինչ կուգան ու կ'երթան: Յունուար 19էն սկսեալ «Յառաջ» կը ստանանք շնորհակալութեամբ:

Կրընոպլի մէջ ալ սկսած է 33—48 տարեկաններու բժշկական քննութիւնը: Այստեղ եկան Լանսէի, Տէսինի, Փոնտիւ Շէրիւիի զինուորցուները: Քննութեան կ'ենթարկուին նաեւ Լիբանանի հպատակները: Ես ալ այդ կարգէն ըլլալով հանդերձ, 45 օր է որ զօրանոց կը գտնուիմ: Նամակ մը գրեցի Լիբանանի Փարիզի ներկայացուցիչին, որ զարմանք յայտնեց: Նամակը մեր տեղակալին միջոցաւ յանձնեցի հրամանատարին, եւ իրաւունք տալով, խոստացան գրել ընդհ. հրամանատարութեան: Պատասխանը կը հաղորդեմ «Յառաջ»ի:— Ղեւոնդ Թորոսեան

Օր. ՄԵԼԻՆԷ ՇԻՄՇԻՐԵԱՆ

եւ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՕՊՕՁԵԱՆ

Ամուսնացած

Լիոն, 3 փետրուար 1940

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի տիկին Պարգեւ Վարդանեան եւ զաւակը, Պ. Գրիգոր Վարդանեան եւ պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝ ԱՐՇԱԿ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆի մահուան առթիւ:

*** Պ. Սահակ Բանձուտեան, Տէր եւ Տիկին Սեւախեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Մելիքեան եւ պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի մօր եւ զոքանչին՝ Այրի Տիկին ԱԶՆԻՒ Գ. ԲԱՆՁՈՒՏԵԱՆի մահուան առթիւ:

*** Ատամնաբոյժ Տէր եւ Տիկին Պետրոս Կարապետեան եւ պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի որդւոյն՝ Փոքրիկն ՊԵՐՃ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆի մահուան առթիւ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Ստացած ենք հետեւեալ բաժնեգինները.— (1939 հոկտ. 1—6).

Յարութիւն Օնպաշեան, Կրընոպլ՝ 75 ֆրանք: Զարեհ Յակոբեան, Պրիւսէլ՝ 110 ֆրանք: Յովհաննէս Ուզունեան, 50 ֆրանք: Ֆայեանս Յովհաննէս Զօլաքեան 40 ֆրանք: Մամբրէ Տէր Պետրոսեան, Լիոն, 75 ֆրանք: Մելքոնեան, Վանէ՝ 40 ֆրանք:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

1.— Մետաքսէ ժիւբի, քոռսաժի եւ ռոպի գործաւորուհի մը իր բնակարանին մէջ աշխատելու համար: Խնամուած աշխատանք:

2.— Սէռիով կարող գործաւորուհի մը որ գիտնայ գործածել կարելու մեքենան: Դիմել՝ Nahas, 21, Rue Trévise, Փարիզ (9):

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ԻՏԱԼԵՒԹՈՒՐՔ առեւտրական դաշնագիրը պիտի ստորագրուի մօտերս, համաձայն իտալական թերթերու տեղեկութեանց: Այս առթիւ պիտի կրկնապատկուի երկու երկիրներուն փոխանակութիւնը, որ 400 միլիոն լիրի հասած էր 1938ին: Մասնաւորապէս պիտի աւելնան իտալական բամպակեղէնի, ինքնաշարժի, բանուած երկաթի եւ պողպատի, քիմիական արտադրութեանց եւ դեղերու արտածումները: Իսկ Իտալիա Թուրքիայէն պիտի գնէ արմտիք, հանածոյ եւ բամպակ, ոչ թէ դրամ վճարելով, այլ ապրանք փոխանակելով: Արմտիքի գնումը նշանակալից պարագայ մը կը համարուի, որովհետեւ Իտալիա մինչեւ հիմա այդ արտադրութիւնը կը ստանար Հունգարիայէն: Փարիզի քաղաքական շրջանակներուն մէջ Իտալիոյ այս յաջողութիւնը անուղղակի հարուած մը կը նկատեն Գերմանիոյ համար եւ կ'ենթադրեն թէ տնտեսական համաձայնութեան պիտի յաջորդէ քաղաքական մերձեցումը: Երեք շաբաթէ ի վեր Հռոմ կը գտնուին Թուրքիոյ առեւտրական նախարարութեան փոխանորդը եւ ուրիշ բարձր պաշտօնատարներ: Միւս կողմէ հրահանգ տրուած է Թուրք մամուլին որ նպաստաւոր արտայայտուին Իտալիոյ հանդէպ: Փաստ է որ Իտալիա յենարաններ կը փնտռէ Պալքաններուն մէջ, հակազդելու համար բոլշեւիկեան ազդեցութեան:

ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ վերջնական արձակում չկայ մինչեւ պատերազմին վերջը, բացի վեց զաւկի տէր հայրերէն որոնք ազատ ձգուած են որ եւ է զինուորական պարտաւորութենէ: Անոնք որ մինչեւ 1910ի զօրադասին կը պատկանին իբրեւ գործօն զինուոր, կրաւորական ծառայութեան յատկացուած կամ պարտաւորիչ աշխատանքի ենթակայ, պէտք է միաք պահեն հետեւեալ պայմանները.— 1910 եւ 1911ի զօրադասերու զինուորները իրենց տուները ղըրկուած են, բայց արձակուած չեն: Համաձայն 1938 մարտ 31ի օրէնքին 40րդ յօդուածին 10րդ հատուածին տրամադրութեան, որոշուած է զօրադասի որ եւ է արձակում յետաձգել մինչեւ պատերազմին վերջը: Օրէնքը յետադարձ ուժ չունի: 1908ի զօրադասը վերջնապէս արձակուած էր 1937 հոկտեմբեր 15էն սկսեալ, հետեւաբար այդ զօրադասին զինուորները վերջնապէս արձակուած կը մնան: Բայց 1909ի զօրադասին զինուորները, որոնք արձակուած էին 1938 հոկտեմբեր 15ին, ի հարկին ենթակայ են զօրաշարժի, ծառայելու համար կրաւորական պաշտպանութեան մէջ եւ այդպէս ալ պիտի մնան մինչեւ պատերազմին վերջը:

ԿԵՂԾ ՏՈԼԱՐՆԵՐՈՒ կապոց մը բռնեց Քանատայի ոստիկանութիւնը, միեւնոյն ատեն յայտնելով թէ երեւան հանած է դաւադրութիւն մը, որուն շնորհիւ 200.000 կեղծ տոլարներ շրջաբերութեան պիտի հանուէին պալքանեան երկիրներու մէջ:

ԶԻՆՈՒՈՐԵԱԼՆԵՐՈՒ ընտանիքներուն ամսան կերակուր բաժնել սկսան եւ բէկ, երկուշաբթի, 30ի մօտ կեդրոններու մէջ: Օրական մինչեւ 5000 բաժին ապուր պիտի ճարուի, միսով եւ բանջարեղէնով, 2.75 ֆրանք: Դիմել քաղաքապետութեանց իրերօգնութեան ճիւղին:

ԿԱԶԱՐԳԵԼ գիմակներու համար մասնաւոր կայաններ պիտի հաստատուին Անգլիոյ մէջ: Այս կայանները պիտի ստուգեն դիմակներու վիճակը եւ նորոգութիւններ պիտի կատարեն:

ԴԱՇՆԱԿԻՑ ԲԱՆԱԿՆԵՐՈՒ գերագոյն (միացեալ) սպարապետութիւնը պատերազմէն վերջն ալ պիտի շարունակուի, ինչպէս յայտարարեց երեսփ. ժողովի արտաքին գործերու յանձնախումբին նախագահը: Այս առթիւ բացատրեց թէ Վերսայլի դաշնագիրը ձախողեցաւ, որովհետեւ դաշնակից ճակատը փլաւ հաշտութեան դաշնագրին ստորագրութենէն անմիջապէս վերջը: Նախագահը միեւնոյն ատեն խօսելով Լեհաստանի դժբախտութեանց վրայ, ըսաւ թէ Հիթլէրի գործադրած վայրագութիւնները աննախընթաց են աշխարհի պատմութեան մէջ: «Այս արհաւիրքին առջեւ, Դաշնակիցները [illegible] կրնար ետ կենալ վճռական յաղթանակի մը ծրագրէն»:

ՀԻԹԼԷՐԻ համար Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ գրեթէ կամաւոր բանտարկեալ մը դարձած է Պերլինի վարչապետարանին մէջ: Օրը 15 — 16 ժամ կ'աշխատի, պատերազմէն ի վեր, եւ, հակառակ իր սովորութեան, ժամերով առանձին կը մնայ, քալելով կամ գրասեղանին առջեւ նստելով: Շատ նիհարցած է եւ աւելի ջղային դարձած, բայց քաջառողջ է:

ՍԷՆԻ նահանգային խորհուրդը պաշտօնապէս դադրած հռչակեց նահանգային ժողովին եւ քաղաքապետական խորհուրդներու համայնավար անդամները:

ԱԼԶԱՍ ԼՈՐԷՆԻ տեղահան ժողովուրդին համար 23.000 ծածկոց հասաւ Անգլիայէն, նախաձեռնութեամբ Փարիզի նախորդ դեսպանին:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ! ! ! !

Մեր յարգելի յաճախորդներուն կը տեղեկացնենք որ, իրենց առօրեայ ՍՈՒՐՃԸ, թրքական եւ ֆրանսական ձեւով կրնան ապահովել միմիայն մեզ մօտ:

Alimentation "Trévise,, Café "HAREM,,

30, Rue de Trévise, Paris (9) Tél.: TAI. 40—63, Métro Cadet

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
14
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI
14 Février
1940

ԺԵ. ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4272

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԾՈՒԽ ՆՍՏԻՆՔ, ՇԻՏԱԿ ԽՕՍԻՆՔ

Իրազեկ ընկեր մը գիտել կու տայ.— Շարունակ յուզելով ազգ. իշխանութեան մը խնդիրը, տեսակ մը անպատեհ հնչեցնելով, «Յառաջ» այն տպաւորութիւնը կը ձգէ թէ իսկապէս անտէր վիճակ մը կը ներկայացնէ ֆրանսահայ գաղութը։ Զէ՞ք ընդունիր թէ վհատեցուցիչ ազդեցութիւն կը գործէ այս պարագան։

Պատասխան.— «Յառաջ»ի բոլոր քննադատութեանց մէջ, միշտ ալ յիշուած է թէ Փարիզը ունի զանազան օրկաններ, ինչպէս եւ ձեռնհաս անձեր, որոնք իրենց կարելին կը փորձեն, բարելաւելու համար այս գաղութին վիճակը։ Անոնց կատարած գործերն ալ կ՚արձանագրուին պարբերաբար, ինչպէս, օրինակ, երկուշաբթի օրուան նոր ձեռնարկը՝ աջակցութեամբ Ֆրանքօ-Հայկական Կոմիտէին։

Ի՞նչ է, ուրեմն, «Յառաջ»ի գանգատը,— արձագանգը այն բոլոր տրտունջներուն որ կը տեղան տարիներէ ի վեր։

«Յառաջ» կ՚ըսէ,— կը հետեւինք ձեր գործունէութեան, կը գնահատենք ալ, երբ լաւ գործեր կը կատարէք։

Բայց, բաւակա՞ն է, գործնակա՞ն է այն ինչ որ կը տեսնենք իբրեւ ազգային ղեկավարութիւն։

Փարիզը ունի բազմազան գլուխներ եւ օրկաններ,— Գաղթ. Կեդր. Յանձնաժողով, զոյգ Օֆիսներ եւն.։ Անոնց իւրաքանչիւրը կը գործէ համաձայն իր հայեցողութեան եւ կարողութեան։ Բայց կը պակսի կազմական, տեւական կապը՝ անոնց միջեւ։

Այո, գիտենք, պարբերաբար խորհրդակցութիւններ կը կատարուին անոնց միջեւ, մանաւանդ պատերազմէն ի վեր։ Եւ այդ խորհրդակցութեանց շնորհիւ, որոշ ներդաշնակութիւն, ճիգերու կեդրոնացում հաստատուած է. այնպէս որ հաւաքական ձեռնարկները աւելի յաճախադէպ են դարձած։

Եւ սակայն, նորէն երբեմն վիճակ մը կը ներկայացնէ մեր գաղութը՝ իր ղեկավարութեամբ։

Գաղութը չունի որոշ հասցէ։

Երեք, չորս, հինգ հասցէներ կան, եւ տարագիր բազմութիւնները կը շուարին,— որո՞ւն դիմեն, ո՞րն է «բարձրագոյն դուռ»ը կամ Առաջնորդարանը, որպէսզի դիմեն, ամէն անգամ որ պէտք ունենան։

Ո՞րն է այն հասցէն, որ բանուկ, տեւական կապ մը կը պահէ տարագիր բազմութեանց հետ, մասնաւորապէս գաւառի եւ անոր ազգ. իշխանութեանց հետ։

Ի՞նչ է անունը այն մարմնին որ խորհրդակցութիւններ կը կատարէ, որուն անդամները միշտ փոփոխական են,— օր մը այս, օր մը այն։

Վերջապէս, ունի՞նք ընդհ. քարտուղարութիւն մը, գործավարութիւն մը, գրասենեակ մը, ուր բացուին նամակները, ղեկուցումներ լսուին, նիւթերը, օրակարգերը դասաւորուին, որոշումներ տրուին, եւ իւրաքանչիւրին յանձնուի իր պարտականութիւնը, հետապնդելու համար։

Այս տարրական բաները հասկնալի են ամէն տեղ, մինչեւ անգամ կուսակցական կեանքի մէջ, բայց կը մնան հանելուկ, երբ հարցը Փարիզի կը վերաբերի։

Թող չկարծեն թէ «Յառաջ»ի համար հաճելի է միշտ քրքրել այս խնդիրը, մանաւանդ հիմա որ ամէն բանէ առաջ պէտք ունինք համերաշխութեան եւ պայծառ գործունէութեան։

Բայց համերաշխութիւնը անիշխանութիւն չի նշանակեր։ Ոչ ալ տրժգոյն, պատահական գործունէութիւն։

Բարեհաճեցէք հրապարակաւ յայտնել այս գաղութին ազգ. ղեկավարութեան անունը, անդամները, գործունէութեան ուղեգիծը եւ հասցէն, եւ այն ատեն ամէն թիւրիմացութիւն կը հարթուի։

Հերիք է որքան թափթփեցանք մութին մէջ, մէկուն գլուխը, միւսին թեւը, ժամացոյցը կամ տունին թիւը փնտռելով։— Շ.

Գերման ճարտարագէտներ Կովկասի մէջ

«Թայմզ»ի Պելկրատի թղթակիցը իր կարգին կը հաստատէ թէ գերման զինուորական ճարտարագէտներ կը գտնուին Ուկրայնայի մէջ, ուր ամրութիւններ կը շինեն Օտէսայի, Մարիուփոլի եւ Նովորոսիսկի մէջ, ինչպէս եւ Կովկաս, ուր նոյն աշխատանքները կը կատարեն Պաթումի մէջ։ Կը հաւաստեն նաեւ թէ ամրութիւններ կը կառուցուին Տնիէսթէրի ռուսական ափին վրայ, ռուսեւռումանական սահմանագլուխին մօտ։ Թղթակցին կարծիքով այս ամրութեանց նպատակն է պաշտպանել Բագու-Բիէվ եւ Օտէսա-Լէմպէրկ երկաթուղիները։ Առաջին գիծը խճողուած է Ֆինլանտայի բանակին յատկացուած ռազմանիւթերով, ինչպէս եւ Գերմանիոյ սահմանուած քարիւղի, մանկանէզի եւ պղինձի բեռներով, երկրորդը կը ծառայէ ցորեն եւ թերեւս քարիւղ փոխադրելու Գերմանիա։

«Լ՚Էօվր»ի քաղաքական աշխատակիցը, Տիկին Ժընըվիէվ Թապուի, հաստատելով այս տեղեկութիւնները, կ՚աւելցնէ թէ Հիթլէր ծրագիր մը մշակած է, պահելու համար Գերմանիոյ տնտեսական տիրապետութիւնը Մօտաւոր Արեւելքի մէջ։ Այս առաջադրութեամբ, առեւտրական կարեւոր պատուիրակութիւն մը պիտի երթայ Աֆղանիստան եւ թերեւս Իրան։ Գերմանիա եւ Ռուսիա սերտ գործակցութիւն հաստատած են. բայց որովհետեւ արեւելեան երկիրները կը կասկածին ռուսական քաղաքականութենէն, բանակցութիւնները պիտի վարէ Գերմանիա։ Գերման մասնագէտները պիտի առաջարկեն Աֆղանիստանի օգտագործել հանքային հարստութիւնները, անշուշտ արտածման առանձնաշնորհը վերապահելով Գերմանիոյ։ Հիթլէրի գործակալները ուշագրաւ գործունէութիւն կը ցուցնեն նաեւ Իրանի մէջ, աչք տնկելով անոր քարիւղին, որ կը գտնուի Անգլիացիներուն ձեռքը։

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Հիթլէր կը խորհի նաեւ զինուորական գործողութիւններ կատարել կամ կատարել տալ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ, մասնաւորապէս Տարտանէլի կողմը, բայց գերման սպայակոյտը վերապահ է այդ մասին։ Սպայակոյտին կարծիքով, Գերմանիա շատ աւելի նպաստաւոր դիրքի մը մէջ կը գտնուէր այդ ճամբուն վրայ, Մեծ պատերազմին ատեն, քան հիմա, մանաւանդ որ Թուրքիա զինուորական մեծ ուժ մը կը ներկայացնէ այսօր եւ կը վայելէ ամբողջ իսլամական աշխարհին աջակցութիւնը։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

Պ. ՏԱԼԱՏԻԷ ԸՆԴՀ. ԲԱՆԱԿԱՎԱՅՐԻՆ ՄԷՋ.— ՀԻԹԼԷՐ ՊԵՐԼԻՆ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական ղեկոյցները հրատարակուեցան (166րդ օր).

Զեկոյց թիւ 323, փետրուար 12, առաւօտ.— Եւ մղուեցաւ թշնամի յարձակում մը մեր յառաջապահ դիրքերէն մէկուն վրայ։ Քանի մը հրետաձգութիւն։

Զեկոյց թիւ 324, իրիկուն.— Ոչ մէկ կարեւոր դէպք։

*** Պ. Տալատիէ, վարչապետ եւ ազգային պաշտպանութեան նախարար, երկուշաբթի առտու Զօր. Կամլէնի ընդհ. բանակատեղին գնաց, ընկերակցութեամբ իր զինուորական դիւանապետին՝ Զօր. Տէքանի։ Վարչապետը այնտեղ նախագահեց ժողովի մը որուն ներկայ էին սպարապետը, գլխաւոր բանակներու հրամանատարները եւ ներքին բանակին ընդհ. սպայակոյտի նախագահը։

*** Զուիցերիոյ թերթերը կը գրեն թէ Հիթլէր, որ քանի մը օր առաջ մեկնած էր անծանօթ ուղղութեամբ, յանկարծ Պերլին վերադարձաւ։ Կը կարծուի թէ այս անակնկալ վերադարձը կապ ունի Մ. Նահանգներու նախագահին կողմէ նշանակուած մասնաւոր պատուիրակին այցելութեան հետ։ Հիթլէր Պերլին վերադառնալէ անմիջապէս վերջը իր մօտ կանչեց արտաքին նախարարութեան խորհրդականը, որ փոխանորդաբար կը վարէ գործերը, նախարարը հիւանդ ըլլալով։ Կ՚ըսուի թէ Առաջնորդը երկար խորհրդակցութիւն մը ունեցած է մարաջախտ Կէօրինկի հետ։ Այս առթիւ գերմանական թերթերը առաջին անգամ ըլլալով ծանուցին ամերիկեան պատուիրակին այցելութեան լուրը, առանց արձանագրութեամբ։

*** Ամերիկեան պատուիրակին այցելութեան առթիւ, խորհրդային մամուլը բուռն յարձակումներ կը կատարէ Դաշնակիցներուն եւ Մ. Նահանգներուն դէմ, ըսելով թէ անոնք պատրաստութիւններ կը տեսնեն «աշխարհակալութեան երկրորդ պատերազմ մը սարքելու համար»։ Այս առթիւ կ՚ազդարարեն թէ դրամատիրական երկիրներու բանուորները պիտի ապստամբին, եթէ յարձակում կատարուի Խ. Միութեան վրայ։

Ամերիկեան պատուիրակը, Պ. Սըմնըր Ուէլզ, որ ճամբայ պիտի ելլէ այս շաբթու, տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ուաշինկթընի պելժիական, հոնգարական եւ սպանիական դեսպաններուն հետ, տնտեսական խնդիրներու եւ զինաթափութեան մասին։ Լոնտոնի ամերիկեան դեսպանը, որ իր պաշտօնատեղին պիտի վերադառնայ փետրուար 24ին, վախ յայտնեց թէ այս գարնան «դժոխային» դէպքեր կրնան ծագիլ Եւրոպայի մէջ։

*** Սուէզ հասան Աւստրալիոյ եւ Նոր Զելանտայի առաջին զօրագունդերը, ուղեկցութեամբ անգլիական մարտանաւերու։ Դիմաւորելու համար օդանաւով Եգիպտոս գացած էր գաղթապետութեանց նախարարը, Պ. Իտըն, որ ողջունեց նորեկ զինուորները, յանուն բրիտանական կառավարութեան։ Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական ղեկոյցը կ՚ըսէ թէ նոր զինուորները պիտի տեղաւորուին Միջին Արեւելքի մէջ, իրենց յատկացուած վայրերը։ Մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին, բայց «Նիւ Եորք Հէրըլտ» կը գրէ թէ «Միջին Արեւելք» բացատրութիւնը կ՚ընդգրկէ արաբական երկիրները,— Սուրիա, Պաղեստին, Անդրյորդանանէն մինչեւ դէպի Արեւելք, արաբական թերակղզին։

Աւստրալիոյ զօրագունդին հրամանատարն է Զօր. Պլէյմի, որ նշանաւոր հանդիսացաւ Մեծ պատերազմին մէջ, եօթն անգամ յիշատակուելով իր քաջագործութեանց համար։ Իսկ Նոր Զելանտայի զօրագունդին հրամանատարն է Ֆրէյպէրկ, առասպելական հերոս մը, որ անգլիական ամենամեծ պատուանշանը ստացած է։ Զօրավարը ինն անգամ վիրաւորուած է 1914էն 1918, եւ վեց անգամ մասնաւոր յիշատակութեան արժանացած։ Ծառայած է Ֆրանսայի եւ Կէլիպոլուի (Տարտանէլ) մէջ, եւ նշանաւոր հանդիսացած իր անհաւատալի յանդգնութեամբ։ Կէլիպոլուի մէջ, ցուրտ գիշեր մը, երբ մարտանաւերուն թնդանօթները կ՚որոտային, զօրավարը ծովը նետուեցաւ, մարմինը սեւ ծեփած, իր առջեւէն քշելով ծանրաբեռն լաստ մը։ Լման երկու ժամ լողաց, դիմացի ափը հասնելէ առաջ։ Իր նպատակն էր պէնկալեան կրակը վառել, թշնամին շփոթեցնելու համար, երբ զինուորները ցամաք կը հանուէին։ Ցամաք ելլելէ վերջ մացառներուն մէջ սպրդելով մօտեցաւ մինչեւ թշնամի բանակավայրը եւ կը լսէր զինուորներուն խօսակցութիւնը։

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Միշտ կատաղի կռիւներ

Ռուսական թնդանօթները անընդհատ կը գոռան Ֆինլանտայի մէջ, մասնաւորապէս Մաններհայմի գծին դէմ, որ դեռ կը մնայ անվթար։ Ուրբաթէն շաբաթ, 48 ժամ անընդհատ ռուսական հրասայլերը եւ զինուորները վերսկսան յարձակումը, առանց վճռական արդիւնք մը ձեռք ձգելու։ Շարունակ նոր զինուորներ կը հասնին, ինչ որ կը նշանակէ թէ ճակատամարտը պիտի շարունակուի մինչեւ Մաններհայմի գծին խորտակումը։

Ռուսական գրոհը ամէնէն աւելի կեդրոնացած է Սումմայի ճակատին դէմ, որ Ֆիններուն Վէրտէօնը կը համարուի։ Ռուսերը կ՚ուզեն գրաւել Վիպորկը, որ արդէն աւերակոյտի մը վերածուած է։

Ֆինլանտական վերջին ղեկոյցը կ՚ըսէ թէ երկուշաբթի օր հազար ռուս զինուորներ սպաննուեցան, 72 հրասայլեր գրաւուեցան եւ հինգ օդանաւեր վար առնուեցան։

Մոսկուայի կարմիր բանակին օրկանը, «Քրասնայա Զվեզտա», յօդուածի մը մէջ կը գնահատէ Ֆիններուն քաջութիւնը, շեշտելով թէ «դժուարին պարագաներու մէջ անոնք կը կռուին մինչեւ վերջին փամփուշտը, բայց երբեք թոյլ չեն տար որ գերի բռնուին»։ Թերթը կը գուշացնէ կարմիր զինուորները որ յաղթանակ մը չնկատեն ֆինլանտական յառաջապահ դիրքերու գրաւումը, «որովհետեւ, պատահած է որ զօրաբաժին մը ֆինլանտական դիրքերուն մէջ մտնելէ վերջ, յանկարծ յարձակում կրած է երկու կողերէն եւ շատ զօրաւոր պահեստներ եւ թնդանօթներ չպարժման մէջ դնելէ վերջը միայն կարելի եղած է փրկել զինուորներուն գոնէ մէկ մասը»։

Նոր ձեռնարկ մը կատարուեցաւ հայ գաղութի քաղձանքներու մասին

Երկուշաբթի առտու ժամը 10ին վարչապետին դիւանապետը, Պ. Քուլոնտր (Պերլինի դեսպանը) ունկնդրութեան ընդունեցաւ հայկական պատուիրակութիւն մը, առաջնորդութեամբ Պ. Լուի Մառէնի եւ ընկերակցութեամբ Պ. Անտրէ Ֆայէի։ Ներկայ էին Պ. Պ. Ա. Խատիսեան, Լ. Բաշալեան եւ Ա. Զօպանեան։

Պատուիրակութիւնը Պ. դիւանապետին յանձնեց յուշագիր մը, ֆրանսահայ գաղութի քաղձանքներու մասին.— Հայերը նկատել մասնաւոր պաշտպանեալ, ամէն դիւրութիւն ընծայել հայ աշխատաւորներուն եւ արհեստաւորներուն, փութացնել մասնաւորապէս հայ զինուորներու հպատակութիւնը եւայլն։ Պ. Ֆայէ ալ իր կարգին յանձնեց նամակ մը նախագահ Պ. Լուի Մառէնի եւ իր ստորագրութեամբ, յանուն Franco - Arménien կոմիտէի, նոյն հարցերու մասին։ (Այս յուշագրին եւ նամակին բովանդակութիւնը նոյնն է ինչ որ ներկայացուած էր արտաքին գործերու փոխ - նախարար Պ. Շամփըթիէ տը Ռիպի, վարչապետին յանձնուելու համար։ Յուշագրին հայերէն թարգմանութիւնը եւ նամակին ֆրանսերէն բնագիրը ժամանակին հրատարակուեցան «Յառաջ»ի մէջ)։

Պատուիրակութիւնը բերանացի ալ տուաւ մանրամասն բացատրութիւններ։ Յետոյ տեղեկութիւններ հաղորդեց հայ զինուորներու մասին եւ նորէն խնդրեց որ անոնց տետրակներէն ջնջեն ծանօթ նախադասութիւնը.— «Ne possède pas la nationalité Française»։ Ապա թախանձագին խնդրեց որ շուտ ընթացք տրուի ներկայացուած հարցերուն եւ հայ տարագիրները պարզ հայրենազուրկներ եւ անցորդ օտարականներ չհամարուին, նկատի առնելով անոնց զգացումները եւ հաւատարմութիւնը Ֆրանսայի հանդէպ։

Տեսակցութիւնը տեւեց 40 վայրկեան։ Պ. Քուլոնտր շատ սիրալիր ընդունելութեամբ մը լսելով պատուիրակութիւնը, խոստացաւ անհրաժեշտ կարգադրութիւններն ընել ներկայացուած հարցերու մասին։ Այս առթիւ յիշեց թէ անցեալ պատերազմին ինք հրամանատարն էր հայկական լեգէոնին՝ Սուրիոյ մէջ, եւ շատ լաւ գիտէ հայ ժողովուրդին զգացումները։

Անգլեւֆրանսեւթուրք համաձայնութիւններ

Թուրքիոյ եւրոպական սահմանները պիտի ամրացուին

Պոլսոյ թերթերուն մէջ կը կարդանք.— Փետրուար 1ին միաժամանակ Անգարայի, Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ հրատարակուեցան Թուրքիոյ, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ միջեւ վերջերս կնքուած հետեւեալ համաձայնութեանց պատճէնները.—

1.— 1939 Հոկտեմբեր 19ին, Անգարայի մէջ ֆրանսական, անգլիական եւ թրքական կառավարութեանց կողմէ կնքուած մասնաւոր համաձայնութիւնը։ 2.— 1940 Յունուար 8ին Փարիզի մէջ ստորագրուած 2 միլիոն սթերլինի փոխատուութեան համաձայնութիւնը։ 3.— 1940 Յունուար 8ին Փարիզի մէջ ստորագրուած անգլեւթուրք առեւտրական եւ հաշուակցութեան համաձայնութիւնը։ 4.— 1940 Յունուար 8ին, Փարիզի մէջ ստորագրուած հարիւրին 3 տոկոսով 264.750.000 ֆրանքի փոխատուութեան համաձայնութիւնը։ 5.— 1940 Յունուար 8ին, Փարիզի մէջ ստորագրուած հարիւրին 3 տոկոսով 15 միլիոն սթերլինի փոխատուութեան համաձայնութիւնը։ 6.— 1940 Յունուար 8ին, Փարիզի մէջ ստորագրուած հարիւրին 4 տոկոսով 25 միլիոն սթերլինի վարկի համաձայնութիւնը։ 7.— 1940 Յունուար 8ին, Փարիզի մէջ ստորագրուած համաձայնութիւնը, որ յաւելուածը կը կազմէ 1939 Օգոստոս 23ին Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուած վճարման համաձայնութեան։

Առաջին համաձայնութեան Բ. յօդուածին մէջ կ՚ըսուի որ Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ երեք կառավարութեանց ներկայացուցիչներէն բաղկացած յանձնաժողով մը պիտի կազմուի, Թուրքիոյ յանձնուելիք նիւթերը ճշդելու համար։ Յանձնաժողովը նկատի պիտի առնէ այն պարագան թէ Թուրքիոյ եւրոպական սահմանները ամենակարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ պէտք է զօրացուին, հաւանական յարձակման մը դիմադրելու համար ուժգնօրէն։

Ընդհանուր հետապնդում բոլշեւիկներու դէմ

Ոստիկանութիւնը առջի օր ձերբակալեց համայնավարական բջիջ մը որ յաջողած էր վերակազմուիլ Փարիզի 13րդ թաղամասին մէջ եւ որ խռովայոյզ թռուցիկներ կը ցրուէր, ինչպէս եւ «Իւմանիթէ»ի գաղտնի տպագրութիւնը։ Կալանաւորներուն թիւն է 18։ Մէկ մասը ձերբակալուեցաւ գաղտնի ժողովի մը պահուն, իսկ մնացեալը իրենց տուներուն մէջ, ուր բազմաթիւ թռուցիկներ եւ արգիլուած թերթեր գտնուեցան։ Նոյն օրը հինգ հոգի ալ ձերբակալուեցան Փորթ Սէն Մարթէն թաղին մէջ, նոյն ամբաստանութեամբ։

13րդ թաղամասի կալանաւորներէն մէկը կին մըն է, Պէրթ Միրանտօլ, բջիջին նախորդ գանձապետուհին, որ շաղկապի դեր կը կատարէր եւ որուն տան մէջ գտնուեցան «Իւմանիթէ»ի 500 օրինակները։

*** Համայնավարներուն դէմ հետապնդումները կը սաստկանան գրեթէ ամէն երկրի մէջ։ Գրեր էինք Զուէտի մէջ կատարուած խուզարկութիւնները եւ ձերբակալութիւնները։ Անգլիոյ ապահովութեան տեսչութիւնն ալ մասնաւոր հսկողութիւն հաստատած է բոլշեւիկներու գործունէութեան դէմ, իմացած ըլլալով թէ անոնք նոր հրահանգներ ստացած են Մոսկուայէն, պատերազմական գործողութիւնները խանգարելու եւ ժողովուրդին բարոյական կորովը խախտելու համար։ Կը հետապնդուին նաեւ այն կազմակերպութիւնները որ անուղղակի կապեր ունին համայնավար կուսակցութեան հետ։ Լոնտոնի մէջ գիտեն որ բոլշեւիկները գաղտնի կապեր ունին Մոսկուայի հետ եւ թէ Մոսկուա հասած ամէն լուր կը հաղորդուի Պերլին, համաձայն ռուսեւգերման դաշինքին։ Արդէն ձերբակալուած են կարգ մը կասկածելի օտարականներ։— Պելժիոյ մէջ հետզհետէ կը զօրանայ բոլշեւիկեան կուսակցութիւնը լուծելու հոսանքը, իբրեւ հետեւանք վերջին գործադուլներուն։ Այս առթիւ խուզար-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Գաղտնի նիստ

Երեսփ. Ժողովի գաղտնի նիստին առթիւ, որ տեղի ունեցաւ ուրբաթ եւ շաբաթ, կարգ մը պատմական գիտելիքներ.—

Նուիրական աւանդութիւն մը դարձած է, սահմանադրական երկիրներու մէջ, խորհրդարանական վիճաբանութիւնները կատարել հրապարակաւ եւ ատենագրութիւնը տալ ի պէտս հասարակութեան, եւ այս ֆրանսական մեծ յեղափոխութենէն ի վեր :

Երբ կը նուիրագործուէին 1793ի սահմանադրութեան հիմերը, Ռոպէսփիէր այսպէս կը ներկայացնէր հրապարակային նիստերու անհրաժեշտութիւնը եւ կարեւորութիւնը ·

— Ամբողջ ազգը իրաւունք ունի տեսնելու իր ներկայացուցիչներուն աշխատանքը : Եթէ կարելիութիւն ըլլար, պէտք էր որ ժողովուրդին ընտրած երեսփոխանները նիստ գումարէին եւ վիճաբանէին ի ներկայութեան ամբողջ ազգին : Պէտք է չինել վեհաշուք եւ ընդարձակ դալիճ մը, ուրկէ կարենան այնտեղ հաւաքուիլ տասներկու հազար հանդիսատեսներ : Այսքան մեծաթիւ հանդիսատեսներու աչքին տակ, դժուար թէ գէր խաղան դաւ ու նենգութիւն (1793 մայիս 10ի նիստ) :

Ռոպէսփիէր իր այս պահանջը կը դնէ նաեւ հօգեբանական իրողութեան մը վրայ,— ըսուած է թէ լայն փողոցները եւ ընդարձակ հրապարակները մեծ դեր կը խաղան ամբոխներու հոգեբանութեան եւ հաւաքական շարժումներու ծաւալումին վրայ : Այդ է որ դիտել կու տայ Ռոպէսփիէր նոյն ճառին մէջ.— «Մակերեսային ուղեղներն են որ պիտի չկարենան ըմբռնել թէ վայրը, ինչ ազդեցութիւն գործած է Յեղափոխութեան մէջ» : Ու կը քննադատէր Քոնվանսիոնին դահլիճը, որ չինուած էր ճարտար նենգութեամբ մը, դաւադրական նոյն ոգիով, այնպէս մը որ երեսփոխանները կարենային խուսափիլ ժողովուրդին աչքերուն կրակէն :

Այսպէս, նիստերը հրապարակային դարձնելու աւանդութիւնը, Մեծ Յեղափոխութեան օրերէն մնացած, պաշտպանուեցաւ այնուհետեւ հաստատմօրէն, բայց սահմանափակուեցաւ հանդիսատեսներու թիւը : Այսօր ալ տակաւին կը մնայ 1791ի աւանդութիւնը, ինչպէս կը բանաձեւուի 1875 Յուլիս 16ի սահմանադրական օրէնքին 5րդ յօդուածով.— «Ծերակոյտին եւ Երեսփ. Ժողովին նիստերը հրապարակային են» : Իսկ 1881 Յուլիս 29ի օրէնքին 41րդ յօդուածով՝ նիստերուն արձանագրութիւնները հրատարակելի :

Եւ սակայն, որքան անհրաժեշտ, բարերար եւ օգտակար համարուի խորհրդարանական վիճաբանութիւնները կատարել հրապարակային, այդ պարագան իր անպատեհութիւնները ունի մանաւորաբար պատերազմի ժամանակ : Այդ անպատեհութենէն մեկնելով, յետագային Սահմանադրութեան զանազան կանոնագիրներ իրաւունք տուին խորհրդարանին՝ որ գաղտնի նիստ գումարէ ի հարկին, բացառիկ պարագաներու մէջ, զորս կը մերժէր ընդունիլ 1793ի Սահմանադրութիւնը :

Առաջին առթիւ այդ գաղտնի նիստերը կը կոչուին Comité Général, որ փոխ առնուած է անգլիականէն : Արդարեւ Գ. տարւոյն Սահմանադրութիւնը կը յայտարարէ 333րդ յօդուածով.— «Երկու ժողովներն ալ պատերազմի եւ հաշտութեան մասին կրնան վիճաբանիլ Comité généralի մէջ միայն» : Յետոյ կոչուեցաւ Comité secret, ինչպէս հիմակ :

Ահաւասիկ յօդուածները գաղտնի նիստին կանոնագրութեան մասին.—

«Երեսփ. Ժողովը կրնայ որոշել թէ գաղտնի նիստ պիտի գումարէ համաձայն 1875 յուլիս 16ի Սահմանադրութեան 5րդ յօդուածին :

Գաղտնի նիստ գումարելու պահանջը պէտք է ստորագրեն 20 երեսփոխաններ եւ յանձնեն նախագահին : Որոշումը պէտք է տրուի առանց վիճաբանութեան :

Պահանջը ներկայացնող եւ ստորագրող երեսփոխաններուն անունները պէտք է արձանագրուին ատենագրութեան մէջ» :

Այսպիսի գաղտնի նիստեր շատ գումարուած են 1914 — 1918 պատերազմին ժամանակ,— Երեսփ. Ժողովը գումարած է ութ գաղտնի նիստ, իսկ Ծերակոյտը՝ միայն երկու : Այդ գաղտնի նիստերուն մէջ քննութեան առնուած են Վէրտէօնի պատերազմական գործողութիւնները, Սելանիկի զինուորական շարժումները, Պրիան - Լանքէնի բանակցութիւնները, եւայլն : Բոլոր այդ գաղտնի նիստերուն արձանագրութիւնները հրատարակուեցան պատերազմէն վերջ, երբ այլեւս ոչ մէկ անպատեհութիւն կը ներկայացնէին «գաղտնիքները» :

Անցեալ Ուրբաթ գումարուած գաղտնի նիստն ալ կազմուեցաւ համաձայն հին աւանդութիւններու,— գաղտնի նիստի որոշում տալու համար քուէարկութիւնը տակաւին չըլլացած, բարապանները դուրս հանեցին այցելուները, մամուլի ներկայացուցիչները : Պուրպոնի պալատին դուռները փակուեցան : Ծերակոյտի անդամներուն մուտքն իսկ արգիլուեցաւ : Աշխարհական փակարանի ձեւ առած էր Երեսփ. Ժողովը : Սղագիր քարտուղարները եւ ընդհ. քարտուղար Փօլ Քարիէ մնացին ժողովասրահին մէջ, երդում ընելէ վերջ թէ որ եւ է բան պիտի չյայտնեն դուրսը : Բարապանները եւս կը մնային ժողովասրահէն դուրս, սպասելով որ ելեկտրական զանգակը հնչէ՝ ներս մտնելու, սրուակով ջուր տանելու կամ այլ փոքր գործ մը կատարելու համար : Բայց զանգակը չհնչեց այս անգամ :

Սղագիր ատենագրութիւնները յետոյ փակուեցան մասնաւոր արկղերու մէջ, ու թերեւս դուրս հանուին ու թարգմանուին պատերազմէն վերջ միայն :

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Նանթէն (Լ. Ի.) Տիկին Հայկանոյշ Ստամպուլեան «Յառաջ»ի միջոցաւ Կապոյտ Խաչի վարչութեան ղրկած է վեց զոյգ բուրդէ ընտիր գուլպայ եւ չորս վզնոց (քաշ - քոլ), հայ զինուորներու համար : Տիկինը համեստօրէն կ'ըսէ այս առթիւ գրած երկտողի մը մէջ·

— «Ընդունեցէք իմ պզտիկ նուէրս հայ զինուորներուն : Հոս հայ ընտանիք չգտնուելուն համար չկրցանք աւելի բան մը ղրկել» :

Հայերը թրքական երգի՞ր գործե՞ր են...

ԽՄԲ.— Պոլսոյ «Սոն Թէլէկրաֆ» թերթէն (10 յունուար) կը թարգմանենք հետեւեալ գրութիւնը, որ լոյս տեսած է չտեսնալիք խորագիրներու տակ.— Մշակութային կարեւոր գործիչ մը.— Մեր ժողովրդական բանաստեղծները ոմանք իբրեւ հայ կը ներկայացուին.— Գարաճաօղլանի եւ անոր չափ թուրք մեր կարգ մը ժողովրդական բանաստեղծներուն գործերը կը վերագրեն հայ բանաստեղծներու եւ այդպէս կը հրատարակեն.— Կրթական նախարարութեան ուշադրութեան :

Ընկերս, Մէհմէտ Հալիտ Պայրը, նախագահ Էմինէօնիւի Հալք Էվիի լեզուական եւ պատմական մասնախումբին, աւելի օր վերջ եղած է մշակութային կարեւոր գողութեան մը : Հինէն ի վեր գրաղած ըլլալով թրքական ժողովրդական բանահիւսութեամբ (Ֆօլքլոր), կը հաւաքէ մեր ժողովրդական բանաստեղծներուն հոս հոն մնացած գործերը :

Անցեալ օր կ'իմանայ թէ Ղալաթիոյ Հայոց եկեղեցիի գրադարանին մէջ կան մեր ժողովրդական բանաստեղծներուն կարգ մը երկերը, որոնք մինչեւ հիմա չեն հրատարակուած ուրիշ տեղ :

Թաղականութենէն պաշտօնեայ մը առնելով իրեն հետ, մեր ընկերը կ'երթայ գրադարանը, որ կը գտնուի եկեղեցիէն դուրս՝ խանի մը մէջ : Մընացեալը լսենք իրեն՝ Հալիտ Պայրի բերնէն :

— «Գրադարանի պաշտօնեան շատ փափկանկատ վարուեցաւ հետս : Բանի մը ժամ մնացի այդ գրադարանը, որ քանի մը հազար գիրք կը պարունակէ : Պաշտօնեան ինծի ցուցուց 20է աւելի անտիպ գործեր, որոնք կը պատկանին Անատոլուի հայ ժողովրդական բանաստեղծներուն : Աւելցուց թէ մօտ ատենէն ատոնք պիտի հրատարակուին Պազը Այինի մէկ գրավաճառատան միջոցաւ, իբրեւ գլուխ գործոցները հայկական մշակոյթին :

Գէշ գաղափար չէ, բայց, եւ նախ աչքէ անցուցի բանաստեղծներուն ցանկը : Իմացայ, որ թուրք օղլու թուրք բանաստեղծ մըն է եւ որուն յօրինած բազմաթիւ երգերը եւ «աէչթան»ները մինչեւ այսօր կը պտտին Անատոլուի ժողովուրդի բերնին մէջ, Թիւրապիներ, Ֆէհմիներ, Ճէվէերիներ, բոլորն ալ իբրեւ հայ արձանագրուած են թաղականութեան կողմէ այդ ցանկին մէջ : Երբ տեսայ թէ հայկական դրոշմը վրան դարձնելով հայկական մշակոյթին սեփականացուցած են մեր շատ մը բանաստեղծները, որոնք դարերով ճանչցուած են իբրեւ Թուրք, այլեւս չկրնեցի զոր ծը, եւ զարմանքով ու ցաւով հեռացայ եկեղեցիի գրադարանէն» :

Այս գողութիւնը, որուն վկայ եղած է Հալիտ Պայրը, նոր դէպք չէ : Սարը Հօնասիւրը ցանուած են Այտինի Համիտի շրջանին, ծիլերը արձակուած են զինադադարի տարիներուն : Սասէտտին Նիւզհէթ Կէրէքլի հրատարակեց Գարաճաօղլանը, մինչեւ այս վերջինիս գրած բանաստեղծութիւնները հրապարակի վրայ կան, հին թէ նոր տպագրութիւններով :

Գարաճաօղլան ծնած է Պահչէ գաւառակի Ֆարսաք գիւղին մէջ եւ կը պատկանի Սալիք օղլու ցեղախումբին, որուն անդամներէն շատերը տակաւին կ'ապրին այդ գաւառակին մէջ : Արդ, Պէյրութի մէջ 1927ին հրատարակուած հայերէն գիրք մը՝ «Մեր ժողովրդական բանաստեղծները», Գարաճաօղլանն ալ ներկայացուցած է իբրեւ Հայ : Ես հայերէն չեմ գիտեր, բայց հայ բարեկամ մը ժամանակին ինծի ցուցուց այդ գիրքը : Նոյն իսկ սա նօթերը առած էի այդ գրքէն ·

Ի՞նչպէս հրաժարիմ այս անուշ մարմնէն

Մարդ կը հրաժարի՞ այսպէս ճիվանէն,

Ես գեղեցիկ եմ, կ'ըսէ, կը փախի ինծմէ

Ինծի նման ան ալ ստեղծուած է մարդ :

(Գարաճաօղլան, էջ 169, Գ. մաս) :

Ուրիշ հատուած մըն ալ·

Ելայ բարձրերը, շուրջս դիտեցի

Աւերակ անապատները ուր պտտած էի բարեկամիս հետ

Եթէ միմիայն բլլայի, հոգ չէի ըներ

Ոչ միայն ես, ամբողջ աշխարհը աւերակ :

Ահա ուրիշ սարօրինակութիւն մը·

Բախաճաներ ճստած անոնք կը զրեն

Ճերմակ մի բներ խարիս, աչքի չգայ

Հագուած սփռուած է, կ'օրօրայ կը պտտի

Նազը խարս զինի՞ խմեց արդեօք :

Մինչդեռ այս տողը այսպէս կը սկսի ·

Երբ Իսմայիլ Պէյ մեկնեցաւ Խայլայէն

Սառ ջուրով խայլաներ, մնացէք բ-սած է

Հաւատարմութիւն չկայ եղեր ձիէն, ուղտէն

Ցաւին դարման չկայ եղեր, մալ բսած է.

Ո՞ւր է հօրեղբօրս տղան, Խօմէրս

Կրակ ինկած է թոքերուս՝ կը վառիմ :

Գարաճաօղլան կ'ըսէ թէ իր հօրեղբօրորդին անունը Խօմէր է : Հայ բանաստեղծին կողմէ գողցուած նոյն տողին մէջ, կը տեսնենք որ «Խօմար» բառը խեղաթիւրուելով եղած է «փափալար» (քահանաներ) :

Այդ ժամանակ ատոնք գրած էի տետրակիս մէջ : Հանգուցեալ Ճէլալ Նուրին ալ ըսած էր թէ այդ գործին հայերէնը ձեռք անցուցած է եւ թէ այս գողութիւնը մշակութային գրական մարզին մէջ կատարուած ամենամեծ ոճրագործութիւնն է : Աւելցուցած էր թէ այս մասին խօսած է օրուան կրթական նախարար Էսատ պէյի եւ թէ նախարարութիւնը հրատարակութիւն մը պիտի ընէ այդ խնդրին շուրջ :

Ասոնցմէ զատ, օրինակ Կարսի մէջ Հայերէնախօսկանացուցած են բազմաթիւ մանիներ (ժողովրդական երգեր), որոնք ծանօթ են իբրեւ Թուրք բանաստեղծներու գործեր : Հայերը դաշնաւորեցին Կարսի ազգային եղանակներ եւ զինադադարին պնդեցին թէ իրենց սեփականութիւնն են «աղըր պար»ի, «իւչ այադ»ի, «սըչրաթմա»յի եւ «հալայ»ի նման տեղական խաղերը եւ անոնցմով երգուած երգերը : Այդ ժամանակ ո՞վ կրնար հերքել կամ սրբագրել ատոնք, եթէ նոյնիսկ փաստերու վրայ հիմնուէր :

1926ին Մարսիլիոյ մէջ հրատարակուած հայերէն գրքոյկ մը, հայկական գրականութեան մասին խօսած ժամանակ, կը պնդէր թէ մեր հրաժշտութեան ծանօթ գործիքներէն «դուտուն», «նէյ»ը եւ «դաւալ»ն (սրինգ) անդամ հայկական են : Եւ հայկական դրոշմ դարկած են թրքական գաւալին վրայ, որ 6000 տարուան Թուրք հովիւը կը նուագէ այս օրէն առաջ :

Այս օրինակներն իսկ, որոնք դժուար կը սպրդին այս կարճ սիւնակին մէջ, կը ցուցնեն թէ Հայոց մշակութային գողութիւնը նոր դէպք մը չէ :

Անատոլուի մեր ժողովրդական բանաստեղծները, ինչպէս Գարաճաօղլաններ, Թիւրապիներ եւ Էրզրումցի Էմրուլլահներ, որոնք թրքական աւիւնը կը կրեն եւ որոնք իրենց լարերուն մինչեւ ես Թուրք եմ» երգը երգած են, կը ներկայացուին իբրեւ մէկ մէկ հայ հերոսներ : Կարելի՞ է միթէ հանդուրժել ասոր :

Կը յուսամ թէ մեր կրթական արժէքաւոր նախարարը եւ մշակութային գործին նուիրուած մեր մասնաւորականները գոնէ վայրկեան մը կանգ պիտի առնեն գողութեան եւ կեղծարարութեան այս կարեւոր դէպքերուն վրայ :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼՈՒՐԵՐ ՄԵՐ ՔԱՂԱՔԷՆ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 12 փետր. (Յառաջ). — Մեր քաղաքին մէջ ալ հայ երիտասարդները տասնեակ առ տասնեակ մտան դրօշի տակ : Շատերը ընտանիք եւ զաւակներու տէր են, բայց գացին ճակատաբաց եւ հպարտ :

Մինչեւ հիմա մօտաւորապէս 100 հայ երիտասարդներ գացած են, հաշուելով միայն 20 — 35 տարեկանները, մեծ մասը 2—3 ձագուկներու տէր : Կան Հայորդիներ ալ որոնք երեք կամ չորս եղբայրներ ըլլալով հանդերձ, այսօր բանակին մէջ կը գտնուին :

Իսկ այս օրերս բժշկական քննութեան ենթարկուեցան 35—48 տարեկանները : Այս վերջիններէն շատերուն ծնողները թուականները անյայտ են, կամ սխալ արձանագրուած : Քանի քանիներ կը ձգնտէին, 4 — 5 զաւակներով, որոնց իսկական տարիքը 42—45 է, բայց զինուորութեան կոչնագիր ստացած են, 35—37 տարեկան արձանագրուած ըլլալով : Բոլորն ալ զինուորութեան ընդունակ համարուած են, եւ իւրաքանչիւրը իր զինուորական տետրակին կը սպասէ :

*** Գաղութին անտեսական վիճակը բաւական լաւ է :

Վերջերս Լիոնէն, Տէինէն եւ զանազան վայրերէն շատ Հայեր եկան Սէն Շամոն տեղաւորուեցան, գործ գտնելով մետաքսի եւ երկաթի գործարաններու մէջ : Այնպէս, որ ամէն մարդ կ'աշխատի իր եւ իրեններուն օրուան հացը վաստկելու համար :

Ազգային գետնի վրայ ո եւ է շարժում չկայ :

Պատերազմի աճաւոր ծանրութենէն բաւական ազդուեցան տարագիր բնիկորները, քանի որ երիտասարդութեան մէկ մասը մեկնած, միւսն ալ անորոշ կացութեան մը ենթարկուած է :

Պէտք է նորէն գործի լծուիլ, Փարիզէն մինչեւ գաւառ, հաւաքաբար մեղմացնելու համար տարագիր բաղմութեանց հոգերը :— Մ. Ընտրիկեան

ՎԱԼԱՆՍ, 11 փետրուար.— Անցեալ շաբաթ Վալանսի մէջ եւս կազմուեցան բժշկական յանձնաժողովներ, քննելու համար 35 — 48 տարեկան զինուորագրեալները : Այժմ կը սպասուի որ զինուորական տետրակներն ստանան :

Այս պաշտօնեաներու կարգին կանչուած էին նաեւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի հպատակներէն շատեր, որոնք հնազանդելով հանդերձ այդ հրաւէրին, հարկ եղած օրինաւոր դիմումները կատարեցին պատկան իշխանութեանց մօտ, ճշդելու համար թիւրիմացութիւնը :— Թղթակից

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՀԻՒԱՆԴԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Հ. Կարմիր Խաչի Օգնութեան մասնաճիւղին հիւանդապահութեան դասընթացքին հինգերորդ դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ, այսօր չորեքշաբթի, 14 փետրուար, ժամը ճիշդ 14.30ին, Կարմիր Խաչի բուժարանին մէջ :

Այս դասախօսութիւնը ծայրէ ի ծայր յատկացուած է ունկնդիր հիւանդապահուհիներու կողմէ կատարուելիք փորձառութեանց, բժիշկներու հսկողութեան տակ :

Վեցերորդ եւ եօթներորդ դասախօսութիւնները տեղի պիտի ունենան 21 փետրուար եւ 28 փետրուար, չորեքշաբթի օրերը, միեւնոյն ժամուն : Վեցերորդին նիւթն է՝ Արեան շրջան եւ բազկերակ (Տոքթ. Կարապետեան) : Եօթներորդին նիւթն է՝ Արիւնահոսութիւն (Տոքթ. Մէքթեան) :

(Կենք)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ամսագրին տասներորդ տարուան ճոխ թիւը (1), հետեւեալ բովանդակութեամբ.— ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ՝ Արովեանի վէպը : ՎԱՀՐԱՄ ՍՕՖԵԵԱՆ՝ Գիւղի աչուն : ԱՐԱՄ ԳԱԼՈՒՍԵԱՆ՝ Ես հաւատում եմ : Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ՝ Ակնլուիս, տասնեակ խմբաւսալիքական, Յ. Գ. Միքբրեանի : ՏԻԳՐԱՆ ԽՈՒԼԻՀԻ՝ Մեկնումէդ օրը : ՀԱՅԿ ՕՀԱՆԵԱՆ՝ Եկ այս գիշեր : ԶԱՐՄԷՆ ՇԻՆԱԿԵԱՆ՝ Աղջկան կեանքին մէջ : Լ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ՝ Եւ Զարինյի մէկ քերթուածը :

Խմբագրութիւնը որոշած է հայ զինուորներու թերթ ղրկել, ամէն անգամ որ իրեն հասցէներ կը ղրկուին :

Բաժնեգին՝ Ֆրանսա 40 ֆր. : Արտասահման 50 ֆրանք : Դիմել՝ M. BARSAMIAN, 46, Rue Richer, Paris (9) :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Պիթլիզցի կամ Մշեցի Կարմիր Ցակոբը, կնոջ անունը Զմրուխտ եւ հայր երեք զաւակներու : Իմացնել L'Alpin Hatcherianի, «Յառաջ»ի միջոցաւ :

ԳՈՐԾՈՒԻՆ

1.— Մետաքսէ միւլէր, քառամիի եւ օտքի գործաւորուհի մը իր բնակարանին մէջ աշխատելու համար : Խնամուած աշխատանք :

2.— Սէքլով կարող գործաւորուհի մը որ գիտնայ գործածել կարելու մեքենան : Դիմել՝ Nahas, 21, Rue Trévise, Փարիզ (9) :

կութիւններ կատարուեցան համայնավարական շրջանակներու մէջ եւ վեց հոգի ձերբակալուեցան :— Զուիցերիոյ ընկերվարական կուսակցութեան վարիչ մարմինը ժողով գումարելով, բանաձեւ մը քուէարկեց որ կը դատապարտէ Խ. Միութեան յարձակումը Ֆինլանտայի վրայ :— Նուկոսլավիոյ ծերակոյտին նախագահը ճառ մը խօսելով, քաջալերեց հակաբոլշեւիկեան գործունէութիւնը եւ յայտարարեց.— «Ոճիր չէ մատնանշել համայնավար գործունէութիւնը, այլ դաւաճանութիւն է լռութիւն պահել այդ մասին : Այն երիտասարդական կազմակերպութիւնները որ կը պայքարին համայնավարութեան դէմ, արժանի են պետական աջակցութեան» : Շուէտի մեծադադործական Միութիւնը միաձայնութեամբ որոշեց իր ծախքով Ռուսաստան ղրկել իր անդամներէն անոնք որ համայնավարական քարոզութիւն կը կատարեն, պայմանաւ որ յանձն առնեն հոն մնալ առ նուազն տասը տարի : Եթէ չընդունին այս առաջարկը կամ չդադրեցնեն քարոզութիւնը, պիտի վտարուին Միութենէն :

*** Վերջին լուրերու համաձայն, Շուէտի մէջ կատարուած խուզարկութեանց հետեւանքով երեւան հանուած են փաստաթուղթեր՝ զինեալ ապստամբութեան մը մասին : Երկրին բոլոր մասերուն մէջ կազմուած էին ուսումնասիրական կորիզներ, այս շարժումը լաւագոյն ձեւով կազմակերպելու համար : Ապստամբութիւնը պիտի սկսէր գործադուլներով եւ հրապարակային ցոյցերով, փողոցներու մէջ, յետոյ պիտի սկսէր բուն յեղափոխական գործունէութիւնը :

Սթոքհոլմէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը որոշած է օրինագիծ մը ներկայացնել խորհրդարանին, լուծելու համար համայնավար կուսակցութիւնը : Մինչ այդ, ձերբակալուած է Շուէտի համայնավար կուսակցութեան գլխաւոր վարիչներէն մէկը, որ քանի մը միլիոն քուրոն ստացած է Մոսկուայէն, վերջին տարիներու ընթացքին :

ՆՈՐ ԽՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ պիտի հաստատուին Անգլիոյ մէջ, ամրապնդելու համար կարգապահութիւնը պատերազմի ատեն : Այսպէս, մահապատիժ պիտի սահմանուի անոնց համար որ ազգային գաղտնիքներ կը հաղորդեն թշնամիներու, բանտարկութիւն՝ վնասակար շատախօսութեանց համար, տուգանք եւ բանտարկութիւն՝ ուտելիքի, թուղթի եւ ուրիշ անհրաժեշտ նիւթերու վատնումին համար, վերջապէս խիստ հետապնդում անոնց դէմ որ խռովայոյզ քարոզութիւններ կը կատարեն, աջ ըլլան թէ ձախ : Արդէն իսկ ազդարարութիւններ փակցուած են պատերու վրայ եւ հրատարակուած՝ թերթերու մէջ, հետեւեալ պատուէրներով.— «Զգուշացէք, լուռ կեցէք, պատերը ականջ ունին» :

ԹՈՒՐՔ ԽՄԲԱԳԻՐՆԵՐԸ եւ Զօր. Իզզէտտին Փարիզ վերադարձան, ճակատը այցելելէ վերջ : Ուրբաթ օրը անցուցին ճակատի գծին վրայ եւ գիշերն ալ հոն մնացին : Յետոյ գացին Սթրազպուրկ, մինչեւ Հռենոսի յառաջացեալ դիրքերը եւ Մաժինոյի գծին ամէնէն կարեւոր դիրքերէն մէկը : Տեղական թերթերը կը շարունակեն գովեստներ շռայլել զինակից հիւրերուն :

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան շրջանային քարտուղարները գոնփակ ժողով մը գումարեցին, քննելու համար երկրին ընդհանուր կացութիւնը : Այս առթիւ երկար զեկուցումներ տուին Լէոն Պլում, Փօլ Ֆոռ, Մարքս Տորմուա եւ ուրիշ ականաւոր դէմքեր : Յետոյ միաձայնութեամբ քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը որ կը բողոքէ ժողով գումարելու իրաւունքին սահմանափակման եւ ուրիշ դժուարութեանց դէմ :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 12ին ստորագրուեցաւ գերմանեւռուս առեւտրական համաձայնութիւնը, Մոսկուայի մէջ : Այս համաձայնութեամբ, Խ. Միութիւնը Գերմանիոյ պիտի ճարէ հում նիւթեր, փոխարէն ստանալով ճարտարագործական արտադրութիւններ : Առաջին տարուան համար փոխանակութեանց գումարը պիտի կազմէ առաւելագոյն չափը եւ հետզհետէ պիտի բազմապատկուի : Խ. Միութեան կողմէ համաձայնութիւնը ստորագրեց Պ. Միկոյեան, արտաքին առեւտուրի գործավարը :

Ռումանիոյ բաժանորդներուն

Կը խնդրենք Ռումանիոյ մեր բաժանորդներէն դիմել ուղղակի իրենց թաղի նամակատունը եւ արձանագրուիլ, վճարելով գինը՝ եռամսեայ, վեցամսեայ կամ տարեկան :

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ Է ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԱԾ ՕՐՆ ԻՍԿ ԼՈՒՐ ՏԱԼ ՄԵԶԻ, ՈՐՊԷՍԶԻ ԿՐԿԻՆ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ ՂՂՐԿՈՒԻՆ. ՈՐՈՎՀԵՏԵՒ ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ ԶԶԲԱՂԻՐ :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ! ! ! !

Մեր յարգելի յաճախորդներուն կը տեղեկացնենք որ, իրենց առօրեայ ՍՈՒՐՃԸ, Թրքական եւ ֆրանսական ձեւով կրնան ապահովել միմիայն մեզ մօտ :

Alimentation "Trévise" Café "HAREM"

30, Rue de Trévise, Paris (9) Tél.: TAI. 40—63, Métro Cadet

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A. - DER. (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ
HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Chèque Postal Paris 1678 - 63

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 15 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI 15 Février 1940

ԺԵ. ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4273

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Մ. Նահանգներու նախագահին նոր ձեռնարկը միշտ կը զբաղեցնէ Եւրոպայի քաղաքական շրջանակները եւ միջազգային մամուլը: Իր մասնաւոր պատուիրակը, Սըմնըր Ուէլզ, ճամբայ պիտի ելլէ շաբաթ օր եւ առաջին անգամ պիտի հանդիպի Հռոմ, ընկերակցութեամբ Վատիկանի ամերիկեան ներկայացուցիչին:

Անգլիոյ վարչապետը առջի օր անդրադառնալով այս այցելութեան, բարի գալուստ մաղթեց եւ յայտարարեց թէ կառավարութիւնը սրտաբաց պիտի խօսի ամէն բան, որպէսզի նախագահին ներկայացուցիչը լրիւ գաղափար կազմէ ներկայ կացութեան մասին: Լոնտոնի եւ Փարիզի թերթերը կը շարունակեն պնդել թէ ամերիկեան պատուիրակին պաշտօնը ձախողած է, եթէ կանխահաս հաշտութիւն մը փորձէ: Լէոն Պլում կը քննադատէ մամուլին այս գիրքը, դիտել տալով թէ Ռուզվէլթի նախատեսած հաշտութիւնը ճիշդ այն է ինչ որ կը պահանջեն Ֆրանսա եւ Անգլիա,— հաշտութիւն մը՝ հիմնուած իրաւունքի, արդարութեան եւ միջազգային բարոյականի վրայ, հետեւաբար ներելի չէ կանխակալ կարծիքներ յայտնել:

« Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակիցը վերլուծելով Մ. Նահանգներու տեսակէտը, կ'եզրակացնէ թէ պատերազմէն հեռու մնալով հանդերձ, վնասակար կը գտնեն անոր երկարաձգումը՝ ամերիկեան առեւտուրին համար: Մ. Նահանգներու ծխախոտի, բամպակի եւ պտուղի վաճառականները եւ ուրիշ առեւտրականներ ամէն բանէ առաջ խաղաղութիւն կ'ուզեն, որպէսզի առեւտուրը ծաղկի:

Մօտաւոր Արեւելքի խնդիրը նոյնպէս օրուան հրատապ հարցերէն մին կը կազմէ, մանաւանդ հիմա որ Գերմանիա եւ Ռուսիա նոր դաշնագիր մը կնքեցին, եւ գերման ճարտարագէտներ գործի ձեռնարկած են Ուկրայնայի եւ Կովկասի մէջ: Երէկ հաղորդած էինք զանազան լուրեր՝ այդ գործունէութեան մասին: Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Տոքթ. Թոտ, Զիկֆրիտի գծին ճարտարագէտը, Գերմանիա վերադարձած է, քննական պտոյտ մը կատարելով Կովկասի մէջ, բայց պիտի վերադառնայ փետրուար 20 — 25ին: Կ'ըսուի թէ գերման ճարտարագէտները ձեռնարկած են 11 ռազմագիտական կամ առեւտրական ճամբաներ շինելու Կովկասի մէջ: Այս գործունէութեան հետ սերտ կապ ունին Դաշնակիցներու զինուորական պատրաստութիւնները Մօտաւոր Արեւելքի մէջ: Զօր. Վէյկանի այցելութիւնը Եգիպտոս, Աւստրալիոյ եւ Նոր Զելանտայի առաջին զօրագունդերուն ժամանումը Սուէզ եւ ուրիշ իրողութիւններ կ'ապացուցանեն թէ Դաշնակիցները ամէն բան նախատեսած են, գերմանեւռուսական ծրագիրները ի դերեւ հանելու համար:

Նորեկ զինուորները անմիջապէս տեղաւորուեցան Պաղեստինի եւ հարեւան երկիրներու մէջ: Փարիզի ընկերվարական պաշտօնաթերթին քաղաքական աշխատակիցը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս առթիւ.

— « Արեւելքի բանակը սահմանուած չէ միայն պաշտպանելու այն ճամբան որ Միջերկրականէն եւ Կարմիր ծովէն դէպի Հնդկական եւ Խաղաղական ովկիանոս կը տանի: Ան կրնայ կոչուիլ աւելի մեծ գործողութիւններ կատարելու Եգիպտոսի, Մօտաւոր Արեւելքի եւ Միջին Արեւելքի մէջ: Եգիպտոս, ուր անգլեւեգիպտական բանակին հրամանատարն է Զօր. Ուիլըն, մաս կը կազմէ անգլեւֆրանսական պաշտպանութեան ցանցին՝ արեւելեան եւ հիւսիսային Ափրիկէի մէջ: Մօտաւոր Արեւելքի պաշտպանողական ցանցը կ'ընդգրկէ արեւելեան Միջերկրականը, Սուրիոյ եւ Թուրքիոյ հետ, երկարելով մինչեւ Պալքանները եւ Սեւ ծով: Ներկայիս Պերլինի եւ Մոսկուայի գլխաւոր հոգն է ապահովել ցամաքային եւ ծովային հաղորդակցութիւնները Կովկասի շրջանին եւ հարաւային Ուկրայնայի ու Դանուբի և Կալիցիոյ գետային ճամբաներուն և երկաթուղիներուն միջեւ: Գերմանեւռուս տնտեսական համաձայնութիւնները մեծ մասով հիմնուած են այս հաղորդակցութեանց պահպանումին վրայ »:

Ֆինլանտական ճակատամարտը կը սաստկանայ օրէ օր: Ինչպէս կ'երեւայ, Ռուսերը կը ճգնին վճռական յաղթանակ մը տանիլ օր առաջ, ծանրութեան կեդրոնը այլուր փոխադրելու համար: Արտաքին օգնութիւնը կը ծաւալի: Գերմանները, որոնք դժգոհ են Ֆինլանտական պատերազմին երկարաձգումէն, այժմ կը սպառնան միջոցներ ձեռք առնել, եթէ Դաշնակիցները զինուորական օգնութիւն հասցնեն: Ֆինլանտայի զինուորական իշխանութիւնը անհրաժեշտ կը գտնէ 50.000 յաւելուածական զինուոր, յաջողութեամբ շարունակելու համար դիմադրութիւնը:

ՑՈՒՐՏԸ ՍԱՍՏԿԱՑԱԾ է քանի մը օրէ ի վեր, Փարիզի եւ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, իսկ հիւսիսային երկիրներուն մէջ՝ անտանելի դարձած: Շուէտ, Նորվեկիա այսքան սաստիկ ձմեռ տեսած չէին 150 տարիէ ի վեր եւ մեծապէս կը նեղուին ածուխի պակասէն: Զուիցերիա, Գերմանիա, Հոլանտա, եւրոպական Ռուսիա արտակարգ նեղութեանց մատնուած են, ցուրտին հետեւանքով: Ջուրերը սառած են ամէն կողմ:

ԹՈՒՐՔ ԽՄԲԱԳԻՐՆԵՐԸ Պրէսթ երթալով, այցելեցին զինուորական նաւահանգիստը, առաջնորդութեամբ ծովային նախարարութեան սպաներուն: Այս առթիւ ծովակալը յիշեց Աթաթիւրքի յուղարկաւորութիւնը 1938ին, երբ ինք Թուրքիա գացած էր, իբրեւ ներկայացուցիչը Ֆրանսական նաւատորմին: Թուրք խմբագիրները այցելեցին նաւարանը, նաւային վարժարանը եւ մարտանաւերը: Ատլանտեանի տորմիղին հրամանատարը իր մարտանաւին մէջ ընդունելով Թուրք հիւրերը, սեղան մը սարքեց ի պատիւ անոնց:

ՍՈՒԼԻՋԻ փորձեր պիտի կատարուին այսօր, հինգշաբթի, ճիշդ կէս օրին, 20 երկվայրկեան տեւողութեամբ, այնպէս որ իրար անցնելու բան չկայ: Եթէ հարկ ըլլայ ահազանգ հնչեցնել, ազդանշանը պիտի տրուի սովորական ձեւով, պատսպարանները քաշուելու համար:

ԶՕՐ. ՎԷՅԿԱՆ, որ վերջերս Գահիրէ գացած էր, խորհրդակցելու համար իր անգլիացի պաշտօնակցին հետ, Պէյրութ վերադարձաւ:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԷՆ դէպի չէզոք երկիրներ արտածումները շարունակ կ'աւելնան, պատերազմէն ի վեր: Այսպէս, Մ. Նահանգներէն դէպի Շուէտ արտածումները աւելցած են 17 միլիոն տոլար, դէպի Նորվեկիա՝ 10 միլիոն, դէպի Զուիցերիա՝ 4 միլիոն եւ Իտալիա՝ 3 միլիոն: Այս պարագան Դաշնակիցներուն ուշադրութիւնը գրաւած է, այն ենթադրութեամբ թէ փոխադրուած ապրանքները մեծ մասով Գերմանիոյ կը ծախուին: Ուստի միջոցներ կը խորհուին, հակազդելու համար: Այս առաջադրութեամբ, զարկ պիտի տրուի անգլեւֆրանսական առեւտուրին, պատերազմին հետեւանքով թափուր մնացած գերմանական հրապարակները գրաւելու համար: Մանաւանդ վարկեր ալ պիտի տրամադրուին գործարանատէրներուն:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱՆՅԱՋՈՂ ԱՐՇԱՒ ՄԸ ԵՒ ՆԱՒԱԲԵԿՈՒԹԻՒՆ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (167րդ օր).

Զեկոյց թիւ 325, փետրուար 13, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք:

Զեկոյց թիւ 326, իրիկուն.— Մոզէլի արեւելեան կողմը բոլորովին ձախողեցաւ թշնամի արշաւ մը, որ պատրաստուած էր հրետաձգութեամբ եւ խրամային հրասանդներով: Հետեւակազօրքի հրացանաձգութիւն եւ հրետաձգութիւն Հռենոսի վրայ: Օդանաւային գործունէութիւն ցերեկուան ընթացքին:

*** Անգլիական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ գերմանական «Վաքամա» փոխադրանաւը, 3771 թոն, խորտակուեցաւ հարաւային Ամերիկայի ջուրերուն մէջ, իր նաւաստիներուն կողմէ, անգլիական յածանաւի մը հանդիպած ըլլալով: Անգլիական մարտանաւը փրկեց 10 սպաներ եւ 36 նաւաստիներ: Այս 24րդ գերմանական նաւն է որ կը խորտակուի նոյն ձեւով, թշնամիներուն ձեռքը չանցնելու համար: Խորտակման պատմութիւնը հաղորդեց անգլիական յածանաւին հրամանատարը, Րիօ տը Ժանէյրօ հասնելով: Ռիւթէր կը հեռագրէ թէ ուրիշ գերմանական նաւ մը, «Վոլֆսպուրկ», 6201 թոն, նոյնպէս խորտակուած է իր նաւաստիներուն ձեռքով, Պրազիլիոյ հիւսիսային արեւելեան ջուրերուն մէջ: Երրորդ գերման փոխադրանաւ մը խուսափած է պաշարումէն:

Գերմանական սուզանաւերը կը շարունակեն գործել Հիւսիսային ծովուն մէջ: Անգլիական ձկնորսանաւ մը ընկղմեցաւ թորփիլահար ըլլալով սուզանաւի մը կողմէ: Երկու չէզոք նաւեր ընկղմեցան, մէկը շուէտական, 1874 թոն, միւսը նորվեկեան, 4114 թոն: Կը հաստատուի թէ կորսուած է նաեւ նորվեկեան մեծ շոգենաւ մը, «Նիտարհոլմ» (5200 թոն), որ Ամերիկայէն Լիվրփուլ կ'երթար: Ընկղմած են նաեւ պելժիական ձկնորսանաւ մը, էսթոնիական նաւ մը (1213 թոն) եւն.: Հոլանտայի կառավարութիւնը որոշեց բողոքել «Պիւրկէրտիժք» նաւին խորտակման դէմ (6583 թոն):

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Կարգ մը բերդեր ինկան

Վերջին լուրերու համաձայն, Ֆինները պարպած են Սումմայի ճակատին կարգ մը դիրքերը, Մաննէրհայմի գծին դէմ մղուած ճակատամարտին 13րդ օրը (փետրուար 13), բայց յաջողած են մէկ մասը ետ առնել: Ռուսական զեկոյցը կ'ըսէ թէ 61 դիրքեր գրաւած են, մեծ մասով գնդացիրի յատուկ ամրոցներ: Այս ճակատին վրայ (Քարելիոյ պարանոց) ռուսական զինուորներուն թիւը կը հաշուեն 200.000,— աւելի քան Ֆինլանտական գլխաւոր բանակը: Կը հաստատուի թէ Ռուսերը ծանր կորուստներ կրած են,— 33.000 հոգի, սպաննեալ, վիրաւոր թէ գերի, ուրիշ խօսքով օրական 3000 հոգի: Միայն մէկ վայրի մէջ հարիւր զրահապատ բալխիրներէ բաղկացած զօրախումբի մը մեծ մասը ոչնչացած է Ֆինլանտական կրակին տակ:

Ռուսական գլխաւոր յարձակումը ուղղուած է Մաննէրհայմի կեդրոնին դէմ: Ռուսերը յուսահատական փորձ մը կը կատարեն խորտակելու համար այս ճակատը, փետր. ի ձիւներէն առաջ: Հիւս. շրջանին մէջ ալ մեծ գործունէութիւն կը տիրէ, հակառակ սաստիկ ձիւնին որ վեց մեթր խորութիւն ունի: Այս շրջանին մէջ Ռուսերը իրենց զինուորներուն ռազմանիւթ եւ պաշար կը հասցնեն անկարգելներով եւ աջակցութեամբ ամրաձիգ սաւառնակներու: Օդատորմիղն ալ կը գործէ նոյն սաստկութեամբ:

Ֆինլանտական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Մաննէրհայմի գծին դէմ կը գործածուին վիթխարի հրասայլեր, 70 թոն ծանրութեամբ, որոնք ունին երեք աշտարակներ թնդանօթի համար: Վերջին երեք օրերու ընթացքին ռուսական խրամներու հրասանդները 50.000 ռումբ ձգած են Ֆինլանտական դիրքերուն վրայ: Զրոյցի մը համաձայն գերման սպաներ կը գտնուին ռուսական բանակին մէջ: Ֆինները կը վախնան որ կօնակէն ալ յարձակում գործուի, ինչպէս եղաւ Լեհաստանի մէջ: «Տէյլի Հէրըլտ» կ'իմանայ թէ 400 լեհ օդաչուներ փախչելով, ճամբայ ելած են դէպի Ֆինլանտա:

Գերմանեւռուս նոր դաշնագիրը

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, փետրուար 12ին ստորագրուեցաւ ռուսեւգերման տնտեսական նոր համաձայնութիւնը:

Միջազգային մամուլը մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ այս նոր համաձայնութեան, թէեւ չի հաւատար անոր անմիջական արդիւնքին: Կը հաստատուի թէ Ռուսերը Գերմանիոյ ձգած են արեւելեան Կալիցիոյ երկաթուղիներուն եւ հանքերուն շահագործումը եւ թէ գերման ճարտարագէտներ պիտի ղրկուին Ֆինլանտա, Ուկրայնա, Սեւ ծով եւ Կովկաս, այսինքն այն բոլոր ճակատներուն վրայ ուր կարմիր բանակը պիտի գործէ: Մէկ խօսքով, ռուսեւգերման գործակցութիւնը ոչ միայն տնտեսական է, այլեւ քաղաքական եւ զինուորական:

Գերմանական թերթերը փառաբանելով նոր համաձայնութիւնը, կը գրեն թէ երկու երկիրներուն առեւտրական փոխանակութիւնները պիտի հասնին մէկ միլիառ ոսկի մարքի, ուրիշ խօսքով 15 միլիառ ֆրանքի,— գումար մը որ տեսնուած չէ քսան տարիէ ի վեր: Գերմանական բազմաթիւ գործարաններ պիտի հաստատուին Ռուսիոյ մէջ: Փոխադրութեան միջոցները դիւրացնելու համար պիտի տրամադրուի 200 միլիոն մարք: Շուտով պիտի ձեռնարկուի նոր երկաթուղիներու շինութեան: Խ. Միութիւնը հում նիւթեր ճարելով Գերմանիոյ, փոխարէն պիտի ստանայ մեքենաներ եւ ճարտարագործական արտադրութիւններ: Գերմանները կ'աճապարեն օգտուիլ Ռուսիոյ անսպառ հարստութիւններէն, թէեւ անմիջական արդիւնքը կասկածելի է:

*** Լոնտոնի թերթերը կը հաստատեն թէ գերման զինուորներու թիւը կ'աւելնայ արեւելեան Կալիցիոյ մէջ: Լէմպէրկի մէջ կը կարծեն թէ այդ քաղաքին հարաւային շրջանը, դէպի ռումանական սահմանագլուխը, աստիճանաբար պիտի իյնայ գերմանական տիրապետութեան տակ: Այդ պարագային Գերմանները պիտի տիրանան քարիւղի բոլոր հանքերուն, ինչ որ պիտի դիւրացնէ իրենց պարենաւորումը:

Երկրաշարժի աւերակներուն մէջ

« Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի մասնաւոր թղթակիցը, որ Երզնկա գացած էր Զօր. Տիտոյի հետ, կը գրէ թէ 2000 մղոն ճամբայ կտրեցին երկրաշարժի շրջանին մէջ, շղթակառքով եւ ինքնաշարժով: Զօրավարը աչքէ անցուց աղէտեալ եօթը նահանգներէն հինգը: «Սկսելով Երզնկայէն ուր վնասը ամէնէն աւելի ծանր եղած էր, ուր հաղորդակցութիւնը չափազանց դժուար է, իսկ վերաշինութեան որ եւ է աշխատանք տակաւին անկարելի, գացինք դէպի արեւմուտք, Սըվազ, Ամասիա եւ Թոքատ, հետեւելով երկրաշարժի գծին: Մեր պտտած շրջաններու մէջ վերաշինութեան աշխատանքներ կը կատարէին զանազան աստիճաններով: Մեր վերջին կայանը եղաւ Սամսոն, ուր շատ մը գիւղեր վնասուած են, բայց ոչ այնքան ծանր: Այստեղ Կարմիր Մահիկը կը հոգայ շատ մը աղէտեալներ: Կնոջ մը փրկած գանձերուն մէջ կը գտնուէր Աթաթիւրքի եւ Էտուըրտ Ը. Թագաւորին գունաւոր լուսանկարը: Թոքատի մէջ լերան մը կատարէն կրցանք դիտել շարժին ընթացքը հովիտին մէջէն: Երպաայի շրջանին մէջ թէեւ կեանքի եւ ստացուածքի կորուստը շատ ծանր էր, բայց սովորական կեանքը վերսկսած է: Անպատսպար աղէտեալները կը բնակին փայտէ տաղաւարներու մէջ »:

Զօրավարը Անգարա վերադառնալով, յայտարարեց.— «Թրքական կառավարութիւնը կը հոգայ կացութեան պահանջները, բայց կարգ մը նիւթեր կարելի չէ ճարել տեղին վրայ, ինչպէս թանձր հագուստ, տոկուն կօշիկ, վերմակ, վրան, կուպրէ ծածկոցներ եւ կացին, որոնք պէտք է ճարուին արագօրէն: Ապահովելու համար ցանկալի գործակցութիւնը Կարմիր Մահիկին եւ Լոնտոնի անգլեւթուրք կոմիտէին միջեւ, ես նպատակայարմար կը նկատեմ խառն յանձնախումբ մը կազմել Անգարայի մէջ»:

Զօրավարը երկուշաբթի օր ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ, պարզելով իր տպաւորութիւնները եւ այս շաբթու Լոնտոն կը վերադառնայ:

Գերմանական դա՞ւ մը Պոլսոյ մէջ

Թրքական կառավարութիւնը վերջերս գրաւած էին Ոսկեղջիւրի գերմանական նաւարանը, լրտեսութեան կասկածով: «Թայմզ»ի թղթակիցը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ այս մասին.— Այդ գործարանին մէջ կը շինուէին երկու սուզանաւեր, որոնք լրացած պիտի ըլլային, եթէ պատերազմը ուշացուցած չըլլար կարգ մը անհրաժեշտ կտորներու ժամանումը: Այս կտորները աճապարանքով ցամաք հանուած էին պուլկարական նաւահանգիստ մը եւ վերջերս Պոլիս հասած ըլլալով, շինութիւնները վերսկսան: Երբ անոնց մէկը գրեթէ վերջացած էր, Գերմանիայէն հասան քանի չափ մասնագէտներ որոնք կ'ըսէին թէ եկած են փորձեր կատարելու: Թուրքերը նախ ընդունեցան այս մասնագէտները, առանց վերապահութեան, բայց սկսան կասկածիլ, երբ առաջարկուեցաւ փորձերը կատարել միայն գերման նաւաստիներով: Այս կասկածները աւելցան, երբ սուզանաւերուն մէջ գտնուեցաւ ուտելիքի պաշար մը որ պէտք եղածէն շատ աւելի էր: Ասոր վրայ Անգարայէն հրամայեցին գրաւել նաւագործարանը: Պոլսոյ մէջ կը կարծեն թէ գերման մասնագէտներուն ծրագիրն էր գողնալ սուզանաւը եւ պուլկարական կամ խորհրդային նաւահանգիստ մը հասնիլ, ուր նաւաստիները հրահանգի պիտի սպասէին:

*** Անգլեւթուրք առեւտրական դաշնագիրը պիտի գործադրուի փետրուար 19էն սկսեալ: Այս առթիւ գոյացած համաձայնութեամբ, Թուրքիա փոխադրուած ապրանքներուն արժէքը պիտի չանցնի այդ երկրէն եղած ներածումներու արժէքին 80 առ հարիւրը: Դաշնագիրը ի զօրու է մինչեւ 1941 մարտ 31 եւ վաւերական պիտի մնայ յաջորդաբար մէկ տարի, եթէ երկու կողմերէն մէկը չեղեալ չհամարի զայն, լուր տալով երեք ամիս առաջ:

*** Անգարայէն կը հեռագրեն թէ նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ կարեւոր խորհրդակցութիւն մը կատարեց պատերազմական նախարարութեան մէջ, զինուորական վարիչներուն հետ:

ԼՈՐՏԵՐՈՒ ժողովը գաղտնի նիստի մը հրաւիրելու առաջարկ մը պիտի ներկայացնէ լորտ Փոնսոնպի, արտաքին նախարարութեան նախկին խորհրդականը, բացատրութիւններ պահանջելու համար վերջերս խօսուած կարգ մը ճառերու մասին, որոնցմով նախարարները կը պնդէին պատերազմի շարունակութեան մասին:

ԱՆԳԼԻՈՅ աշխատաւորական կուսակցութեան անդամներէն Մորիսըն ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ չեն կրնար միջին ճամբայ բռնել նացիներուն հանդէպ: «Մեզի համար տարբերութիւն չըներ եթէ Հիթլէրին յաջորդէ Կէօրինկը: Նացին միշտ նացի է, Հիթլէր կոչուի թէ Կէօրինկ: Պէտք է վերջ տալ նացի կարգուսարքին եւ սպառնալիքին: Եթէ գերման ժողովուրդը կործանէ նացիական կառավարութիւնը եւ անոր տեղ հաստատէ ժողովրդավար լուսամիտ կառավարութիւն մը որ տրամադիր ըլլայ գործակցելու միւս ազգերուն հետ, նոր եւ ազատ Եւրոպա մը կառուցանելու համար, այն ատեն պատերազմը իր նպատակին ծառայած պիտի ըլլայ եւ աւելորդ է շարունակել »:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԿԱՐԳՈՒՍԱՐՔԻՆ դէմ կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ նախագահ Ռուզվէլթ, 3000 երիտասարդներու առջեւ: Այս առթիւ մասնաւորապէս քննադատեց Խ. Միութեան յարձակումը Ֆինլանտայի դէմ: Խոստովանեցաւ թէ քսան տարի առաջ ինք համակիր էր նոր կարգուսարքին, հաւատալով թէ անոր շնորհիւ պիտի բարեկարգուի Ռուսաստանը, բայց յուսախաբ եղաւ: Ծիծաղելի գտաւ այն կարծիքը թէ կրնան պատերազմի բռնուիլ Ռուսիոյ հետ, օգնելով Ֆինլանտայի: Մ. Նահանգներու ժողովուրդին 98 առ 100ը համակիր է Ֆինլանտայի, որ կը ճգնի ազատիլ օտար արշաւանքէն»: Նախագահը ջերմապէս գովեց Ֆինլանտացիներուն քաջութիւնը եւ եզրակացնելով, դիտել տուաւ թէ ամերիկեան երիտասարդութեան մէջ ալ կրնան գտնուիլ համայնավարներ, բայց անոնք պարտաւոր են իրենց բարենորոգչական փոփոխութիւնները գլուխ հանել համաձայն սահմանադրութեան տրամադրութեանց:

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ դաշնակցային խորհուրդը որոշեց ի հարկին պարպել կարգ մը քաղաքներ, զինուորական նկատումներով: Այդ պարագային կառավարութիւնը պիտի ստանձնէ փոխադրութեան ծախքերը եւ եթէ պէտք ըլլայ, պիտի մասնակցի տեղահան բազմութեանց պատսպարման եւ պարենաւորման ծախքերուն:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Սուրիոյ եւ Լիբանանի հպատակ մեր հայրենակիցներուն ուշադրութեան

Վալանսի մեր հայրենակիցներէն 20 հոգի, սուրիական եւ լիբանանեան հպատակներ, որոնք կանչուած էին արձանագրուելու զինուորագրութեան ատեաններուն մէջ, տեղին վրայ իրենց կատարած դիմումներուն ապարդիւն մնալը տեսնելով՝ ընկեր Վ. Պապիկեանը ղրկած էին Փարիզ, իբրեւ ներկայացուցիչ, բուն աղբիւրներուն դիմելով իրենց վիճակը պարզելու եւ միջամտութիւն խնդրելու համար:

Ընկեր Արտաւազդ Հանըմեան Վալանսի ներկայացուցիչը առաջնորդած է նախ սուրիական եւ լիբանանեան ներկայացուցչութեան Փարիզի դըլխաւոր կեդրոնը, ուր պարզած է Վալանսի հայ հպատակներուն զինուորական արձանագրութեան պարագան:

Յետոյ դիմած է Արտաքին Գործերու նախարարութեան Արեւելքի բաժնի տեսչութեան եւ անոր ուշադրութեան յանձնած է ծագումով Հայ եւ սակայն սուրիական կամ լիբանանեան հպատակ մեր հայրենակիցներու պարագան, բացատրելով թէ անոնք հրաւիրուած են արձանագրուիլ իբր «Ապաստանի իրաւունքէն օգտուող օտարականներ» եւ սակայն «Հայրենիք» ունին, կրնան իրենց այդ «Հայրենիք»ը վերադառնալ եւ հետեւաբար պէտք չէ շփոթուին «անհայրենիք»ներու, կամ ապաստանի իրաւունքէն օգտուող օտարականներու հետ:

Երկու աղբիւրներէն ալ ստացուած տեղեկութիւններէն եւ տրուած ցուցմունքներէն կը պարզուին հետեւեալ պարագաները.—

1.— Հարցը ծանօթ է երկուքին ալ եւ նոյնիսկ խնդրոյ նիւթ դարձած է անոնց մէջ:

2.— Սուրիական եւ լիբանանեան ներկայացուցչութիւնը խիստ դառն դատ ունի մեր հայրենակիցներուն դէմ, որոնք, կ'ըսէ, իրենց շահուն նպաստաւոր եղած ատեն «Հայ գաղթական» կը դառնան եւ հիմա նոր կը մտաբերեն իրենց սուրիական կամ լիբանանեան հպատակութիւնը:

Այդ ուղղութեամբ ալ անիկա պատասխանած է Սէն Շամոնէն եւ Սէնթ Էթիէնէն եղած դիմումներու:

3.— Թիւրիմացութիւնը ծնունդ առած է այն պարագայէն որ անցեալ հոկտեմբերին, երբ ապաստանի իրաւունքէն օգտուող օտարականները հրաւիրուած են Քաղաքապետարան, յատուկ տոմարի մը մէջ արձանագրուելու, իրենք ալ միւսներուն կարգին գացած եւ ստորագրած են, եւ հիմա ալ բնականաբար, իբրեւ այդպիսիներ, կը կանչուին զինուորագրութեան:

4.— Արտաքին Գործերու եւ Ազգային Պաշտպանութեան նախարարութիւններուն միջեւ բանակցութիւն կատարուած են այդ մասին եւ որոշուած է.—

ա) Անոնք որ սուրիական կամ լիբանանեան հպատակ ըլլալով հանդերձ, իրենց բնակավայրի զինուորական գրասենեակին կողմէ կանչուած են իբրեւ զինուոր արձանագրուելու համար, պէտք է յատուկ խնդրագիր ներկայացնեն այդ մասին Ազգային Պաշտպանութեան նախարարին:

բ) Հաւաքական դիմումները նկատողութեան պիտի չառնուին: Պէտք է խնդրոյ առարկայ ամէն անհատ իր անձնական պատասխանատուութեան տակ գրի առնէ եւ ներկայացնէ իր խնդրագիրը:

գ) Խնդրագրին մէջ յստակ կերպով եւ մանրամասնօրէն պէտք է նշանակուած ըլլան ստորագրողին ինքնութեան թուղթին բոլոր մանրամասնութիւնները, թիւ, թուական, հասցէ, վիճակ, արհեստ, ազգութիւն եւն., ինչպէս նաեւ տարիքը, ո՞ւր թուականին սուրիական կամ լիբանանեան հպատակ դարձած են, ո՞ր թուականին Սուրիացիներու եւ Լիբանանցիներու յատուկ «Protégé Français»ի անձնագիրը ունենալու համար դիմում կատարած են, ինչո՞ւ համար «ապաստանի իրաւունքէն օգտուող օտարական»ի ցուցակին մէջ ստորագրած են եւն.:

դ) Խնդրագիրը պէտք է ուղղել Ազգային Պաշտպանութեան նախարարին եւ ղրկել տեղին Bureau de Recrutementի (զինուորագրութեան գրասենեակ) անօրէնին, անոր խողովակով իր հասցէին ճամբուելու համար:

ե) Բոլոր անոնք որոնց ինքնութեան թուղթին մէջ ծագումով հայ գաղթական նշանակուած է եւ որոնք վերջերս միայն մէջտեղ հանելով իրենց սուրիական կամ լիբանանեան հպատակութեան թուղթերը, իրենք զիրենք ճանչցուցած են իբրեւ այդպիսիներ՝ ըլլայ Մարսիլիոյ թէ Փարիզի ներկայացուցչութեանց մօտ, թերեւս աւելի լաւ կ'ընեն եթէ խնդրագիր չներկայացնեն:

Պատմական Երզնկան

(Բ. եւ վերջին մաս)

Դառնանք հիմա քաղաքին, որ հովտին արեւմտեան անկիւնը նստած է եւ ծեղերուն պէս ցուարճալի տեսք ունի, կանանչութեամբ զարդարուած, տուներն ալ որ 3000էն աւելի են՝ բաւական վայելուչ են տեսքով: Բնակչաց իբրեւ երրորդ մասը մերազգիք են, մնացածը մահմետականք: Քանի մը եկեղեցիներէ զատ՝ Երզնկա նշանաւոր շէնք մը չունի, եւ ոչ ալ հնութեան արժան, խիստ շատ անգամ երկրաշարժներէ կործանած ըլլալուն համար, որ ոչ հեթանոսութեան ատեն կանգնած շէնքերուն եւ ոչ քրիստոնէութեան առջի դարերուն սրբազան եկեղեցեաց խնայեցին:

Մեր պատմութեան մէջ Քրիստոսէ դար մը առաջ կը սկսի Երզնկայի անունը եւ փառքը. այն ատենները Երէզ քաղաքաւան մըն էր, Եկեղեաց գաւառին գլխաւոր տեղը: Արտաշէս Ա. մեր թագաւորը, որ Արամ Հայկազուն նահապետէն ետեւ առաջին աշխարհակալը եւ ծովակալը եղաւ, Յունաստանի տիրած ատեն՝ հոն գըտած տաճարներուն մէջ հարստութեամբ եւ ճարտարութեամբ երեւելի կուռքերուն շատը Հայաստան ղրկեց. ատոնց մէջ կար Արտեմեայ անդրի մըն ալ, որ կը կարծուի այն հռչակաւոր անդրին, որուն համար հինները կ'աւանդեն թէ երկինքէն իջած էր եւ Խրիմու Տաւրիդեան կողմերը կը պաշտուէր հազար տարիներով առաջ, Տրոյայ պատերազմէն ետեւ Ագամեմնոնի Յունաց առաջնորդին աղջիկը Եփիգենիա հոն փոխադրուեցաւ Անահտայ ձեռքով, որ իր տաճարին մէջ ծառայութիւն ընէ. վերջը երբ իր Ոփրեստէս եղբայրն ալ այն կողմերն ինկաւ նաւաբեկութեամբ, մէկտեղ կուռքն առին փախան, տարին Արգոս ու հոն կանգնեցին: Հազար տարի ետեւ մեր Արտաշէսը այս ալ առաւ Յունաստանէն եւ ղրկեց Հայաստան. եւ դեռ հրաման չառած թէ ուր կանգնին, ինքը մեռաւ Յունաստանի կղզեաց մէջ, կուռքը պահուեցաւ Անի ամրոցին մէջ հանդերձ յոյն քուրմերով որ չէին ուզած անկէ զատուիլ, Տիգրան Բ. իր հօրը տեղն անցնելով հրամեց որ Անիէն հանեն կուռքը եւ Երէզ աւանին մէջ կանգնեն: Հայք որ շատոնց Անահտայ ջերմեռանդն էին՝ իրենց դիցուհին կարծելով՝ մեծ յարգութեամբ սկսան պաշտել. թագաւորներն ալ գաւառին շատ մը երկիրները կալուածք տուին տաճարին, անոր համար բոլոր այդ երկիրները Անահտական գաւառ ըսուեցան, եւ մեհեաններով ու քուրմերով լցուեցան, ամէն կողմէ նուէր կուգար այս տաճարներուս: Այս նուէրներուն հետ դիցուհւոյն նուիրուած եզներ ալ կային, որոնցմէ ճերմակներն եւ ընտիրներն իրեն հաճոյագոյն զոհ սեպուած էին, ատոնց ճակատը ջահաձեւ խաչան վարկած՝ որ ոչ ոք չդպչի, կը թողուին որ խումբ խումբ արածէին Եփրատայ եւ Գայլի խոտաւէտ ափունքները: Երէզի բնակչաց մեծ մասը եւ քովինները Անահտայ ծառայութեան նուիրուած էին իբրեւ քուրմ եւ ծառայող տաճարներուն, գարնան եւ աշնան մէջ մեծահանդէս թափօրով ջահերով կը պտըտցնէին կուռքը մեհեանէն դուրս. Անահտայ յատուկ մեծ տօնը Նաւասարդի 15ին կը կատարէին, 15 օր տարեգլխէն կամ Ամանորէն ետեւ, որով կ'երեւի թէ Հայերը եօթնօրեայ շաբաթական շրջան ունէին եւ Արամազդէն վերջը Անահիտն էր իրենց մեծ աստուածը: (Գրիգոր Լուսաւորիչ յետագային քանդեց այդ մեհեանները, Նաւասարդի տօնը վերածեց Աստուածածնայ տօն եւ իր այս գործունէութեան ի յիշատակ՝ Լուսաւորչի գաւառ կոչուեցաւ Երզնկայի շրջանը):

Երզնկայի հին դարերու դիպուածները մութի մէջ մնացեր են, ամէնէն պայծառ ժամանակներն են ԺԳ. եւ ԺԴ. դարերը: Թէեւ ոչ փառաւոր եւ ուրախալի՝ բայց ամէնէն նշանաւոր դէպք քաղաքիս կրնան ըսուիլ իր ժաժերը եւ կործանմունքը, որոնց առաջինը կը յիշուի 1012ին, վերջինը 1784ին, միջոցն ալ 20 անգամէն աւելի, երբեմն գրեթէ բոլոր քաղաքը կործանելով, երբեմն մեծ կամ պզտիկ մաս մը, եւ իր բնակչացը գերեզման ըլլալով իրենց տուները: Եթէ միայն նշանակուած մեռելոց թիւը գումարենք՝ 200.000 կ'ըլլայ: Անշուշտ աւելի ալ կորած են հոն՝ ուրիշ չնշանակուած ատեններն ալ մէկտեղ:

Մեր պատմիչներէն զատ քանի մը արեւմտեան կամ եւրոպացի ժամանակից հեղինակներ եւ ճամբորդներ ալ կը յիշեն այս դիպուածներս, որոնց զուգէ հնագոյնն է Ռիպրիւքի Փրանկ եւ Փրանկիսկեան կրօնաւորը, զոր Պապը դեսպան ղրկեր էր Թաթարաց Խանին, եւ ի դարձին, 1255ին, տեսաւ առջի տարին հանդիպած մեծ ժաժին աւերակ նշանները եւ աւերածները, որոնց տակ աղքատներէն զատ 10.000 ունեւոր մարդիկ թաղուած էին, կ'ըսէ, եւ երեք օր ձիով անցնելով կը տեսնէինք զարհուրելի պատռուածներ գետնին երեսը, եւ մեծամեծ քարակոյտեր, որոնք լեռներէն փրթելով ծածկեր էին ձորակները: 1471ին ալ, Յովսափատ Պարպարօ Վենետիկցին անցաւ Երզնկայէն, եւ քաղաքին կէսը կործանած գտաւ՝ քանի մը տարի առաջ եղած սասանութենէն: Մեր յիշատակագրաց մէջ այս թուականէն առաջ 1462ին եղածը կը գտնենք, յորում 30.000 հոգի մեռան, կ'ըսեն:

Ասոնցմէ երեւելի եւ Միջին դարուց ամէնէն մեծ ճանապարհորդը, Մարքօ Փօլօ, աւելի լաւ ատեն մը անցաւ Երզնկայէն, 1300ին, յորում շէն էր քաղաքը, Թաթարաց իշխանութեան տակ, Ներսէս եպիսկոպոսին ատեն: Բնակչաց մեծ մասը Հայք էին, իրենց գլխաւոր ձեռագործն էր բամպակեայ խժապատ կտաւը, զոր ամէն տեղի նըմանն կտաւներէն ընտիր կը սեպէ,— miglior bocassini del mondo, որ է Թուրքաց պօղասը կոչածը. եւ մինչեւ այժմ անուանի է քաղաքիս կտաւը: Նոյնպէս կը գովէ քաղաքին բաղնիքները՝ ուրիշ տեղերէն վեր դնելով:

Իսկ թէ կրօնական եւ թէ գիտնական անձանց մէջ երեւելի կամ ինծի յայտնի յԵրզնկա, ԺԳ.— ԺԵ. դարուց միջոցին ծաղկած են, որոնց առաջինը Սարգիս արքեպիսկոպոս, անոր ժամանակից Յովհաննէս վարդ. Պլուզ կամ Ծործորեցի, Ստեփանոս Դ. կաթողիկոս, որ գերի բռնուեցաւ Հռոմկլայի մէջ Եգիպտացիներուն կողմէ, Կոստանդին Երզնկացի բանաստեղծը, ԺԴ. դարուն մէջ Մովսէս վարդ. Երզնկացի խրատագիրը, Կիրակոս վարդ., Գէորգ վարդ. աշակերտ Յ. Որոտնեցիի, որ քաղաքին ազատութեանը համար աղաչաւոր երթալով առ Լէնկթիմուր՝ վախէն սրտունքն պատռեցան եւ լալով ետ դարձաւ: Քիչ ժամանակ առաջ իր վարժապետը, մեծահռչակ Որոտնեցի, եկեր էր Երզնկա եւ հոս ուրիշներէն զատ իրեն պէս եւ աւելի անուանի Գրիգոր Տաթեւացւոյն վարդապետական գաւազան տուեր էր: ԺԵ. դարուն վերջը Երզնկայի եպիսկոպոս էր Մարտիրոս մը, որ երկայն ճամբորդութիւն մը ըրած է Եւրոպա: ԺԷ. դարուն վերջն ալ Երզնկայի եպիսկոպոս էր յետոյ անուանի Աւետիք պատրիարքը:

Հ. Ղ. ԱԼԻՇԱՆ

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիկին X. այս տարի եւս չորս տարեկան բաժնեգին տրամադրած է, «Յառաջ» ղրկելու համար կարօտ հաստատութեանց:

Շնորհակալութեամբ ստանալով այդ գումարը, յատկացուցինք Դպրոցասէրի վարժարանին, Հալէպի Զաւարեան վարժարանին, Պէյրութի Ազատամարտ Ակումբին եւ Համազգայինի բուժարանին հայ հիւանդներուն:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

... 11 Փետրուար.— Սիրելի «Յառաջ», նախ մեր խորին շնորհակալութիւնները յայտնելով թերթին առաքման համար, կը փութամ կարգ մը տեղեկութիւններ հաղորդել հայ զինուորներու մասին: Մօտ 60 հոգի էինք, բոլորն ալ Մարսէյլէն: Կը պատկանինք 1938ի զօրադասին: Պատերազմէն առաջ կը գտնուէինք միեւնոյն գումարտակին մէջ եւ կը պասէինք մեր արձակման որ պիտի ըլլար 1939 հոկտեմբեր 15ին: Միջանկեալ ըսեմ որ զինուորութիւնը շատ բաներ սորվեցուց մեզի, մանաւանդ անոնց որ գրել կարդալ անգամ չէին գիտեր: Մեզի սորվեցուց հնազանդութիւն, կարգապահութիւն եւ չարքաշութիւն: Դժբախտաբար պատերազմը վրայ հասաւ, եւ հիմա պիտի մնանք մինչեւ որ վերջանայ:

Մեզ իրարմէ բաժնեցին, ամէն գումարտակի ղրկելով 20ական հոգի: Մեզի շատ դժուար եկաւ այս բաժանումը, քանի որ իրար կը սիրէինք իբրեւ եղբայրներ: Ունէինք հարիւրապետ մը զոր մեր հայրը կը կոչէինք: Այսպէս մէկուկէս ամիս հանգստանալէ վերջ մեզ շիտակ ճակատ ղրկեցին հոկտեմբեր 30ին: Չմոռնամ ըսել որ ամէնքս ալ ամուսնացած ենք եւ մէկէն մինչեւ 4—5 զաւկի տէր: Շատ չանցած տեսանք թէ ինչ կը նշանակէ պատերազմը... Գերմանական յարձակումէն վերջ, որ տեղի ունեցաւ 1939 հոկտեմբեր 16ին, 45 օր կրակի մկրտութիւնը կրեցինք, միշտ անվախ եւ հնազանդ: Շատ անգամներ անցուցինք դժուար ժամեր, թնդանօթներու եւ գնդացիրներու վտանգի տակ, բայց ոչ մէկը ընկրկեցաւ իր պարտականութեան մէջ, Ֆրանսացի թէ Հայ, 1ի դէմ 10 հարուած տալով թշնամիին եւ ջերմապէս գնահատուելով մեր հրամանատարներէն: Վերջապէս դեկտեմբեր 11ին մեզ ալ հանեցին մեր դիրքերէն, որպէսզի հանգստանանք: Ահա երկու ամիս է որ հանգիստի վայրը կը գտնուինք: Ամէնքս ալ 10 օրուան համար մեր տուները ղրկուեցանք կարգով, ինչ որ մեծ սփոփանք մը եղաւ մեզի համար: Այսօր ալ մեզմէ անոնք որ 4—5 զաւկի տէր հայրեր են, իրենց տունը ղրկեցին, իսկ անոնք որ դեռ իրենց զինուորութեան շրջանը չէին լրացուցած, նոյնպէս Մարսէյլ փոխադրուեցան, որպէսզի իրենց զինուորութիւնը հոն լրացնեն:

Մնացեալներս ամէն իրիկուն իրարու քով գալով, մեր սիրելի «Յառաջ»ը կը կարդանք, անսահման ուրախութեամբ: Այս առթիւ շնորհակալութիւն նաեւ Հայ Տիկնանց Միութեան որ ծրարներ ղրկած էր քանի մը ընկերներու, ինչպէս նաեւ ինծի:

Անշուշտ օր մը կարգը պիտի գայ մեր զինուորական պարտականութիւնը կատարելու նաեւ մեր սեփական հայրենիքին համար:— Գրիգոր Այանեան

×

... 4 Փետրուար.— Սիրելի «Յառաջ», քանի մը հայ զինուորներ մեր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնենք ձեզի: Կանոնաւորապէս կը ստանանք թերթը եւ ձեռքէ ձեռք կը փոխցնենք: Ուրախութեամբ կարդացինք հայ զինուորներուն մասին եղած նըւէրները եւ ուրիշ օգնութիւններ: Այդ բոլորը շատ լաւ են, եւ ուրախ ենք որ շատերը կրնան օգտուիլ:

Այս առթիւ խնդիր մը զոր մինչեւ հիմա ոչ մէկ հայ զինուոր չէ ներկայացուցած: Այն զինուորները որ օտար լեգէոն կը գտնուին կամ բոլորովին անտէր են, պարտաւոր են Certificat d'hébergement մը ներկայացնել, արձակուրդ ստանալու համար: Այն հայ զինուորը որ ընտանիք կամ բարեկամներ ունի, կրնայ այդ վկայականը բերել տալ, բայց ի՞նչ ընեն անտէրը: Մեր գունդին մէջ քանի մը զինուորներ կան որոնք ոչ մէկը ունին, (ինչպէս ընկեր Օննիկ Պօյաճեան որ իմ խմբակիս մէջ կը գտնուի): Կարելի չէ՞ «Յառաջ»ի, Կապոյտ Խաչի կամ հայ ընտանիքի մը կողմէ, Certificat d'hébergement ղրկել այսպիսի զինուորներու, որպէսզի կարենան անկողնի վրայ պառկիլ քանի մը օր:— Ա. Սարօ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 12 փետրուար (Յառաջ).— Ազգ. կեանքը Լիոնի մէջ որ եւ է փոփոխութեան ենթարկուած չէ, 20—48 տարեկանները բժշկական քննութիւններէ վերջ: Այժմ համերաշխութեան փորձեր կը կատարուին: Երանի թէ յաջողէր եւ գաղութին գերագոյն շահերուն սիրոյն երեք հոգեւոր պետերու հովանաւորութեամբ ըլլալիք ձեռնարկը չձախողէր, մանաւանդ ներկայ օրերուն: Ամէն մարմին իր հասկցած ձեւով կ'օգնէ անտէր կարօտ զինուորներուն, որոնք պարբերաբար 10 օրուան արձակուրդ կուգան եւ կը վերադառնան:

Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը 15 ծրարներ ղրկեց, ճակատի կարօտ զինուորներուն: Այս ձեռնարկին օժանդակեցին, Պ. Պ. Եղիշէ Փափազեան, Հավլաճեան Լեւոն եւ անձնազոհ Քրիստ Ռուբէն, Պ. Կարապետ Փէշտիլեան, նոյնպէս Լիոնի մանուֆակտուրականներէն Պ. Պ. Յովհաննէս Պօսթանեան, որ վեց զոյգ գուլպայ նուիրեց:

Աշխատանքը կրկնապատկուած է ազգ. պաշտպանութեան գործարաններուն եւ անհատական կամ ընկերութեանց գործարաններու մէջ: Դժբախտաբար խորութիւնները չեն դադրած:— Թորգոմ

ՅԲ. Կ. ԽԱՉԻ Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերուհի Տիկին Ցամիկ Տէր Աւետիսեանի, իր մօրը դառնաղէտ մահուան առթիւ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

1.— Մետաքսէ ժիւպի, քօստիւմի եւ ռոպի գործաւորուհի մը իր բնակարանին մէջ աշխատելու համար: Խնամուած աշխատանք:

2.— Սէռիով կարող գործաւորուհի մը որ գիտնայ գործածել կարելու մեքենան: Դիմել՝ Nahas, 21, Rue Trévise, Փարիզ (9):

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ԱՆԳԼԻՈՅ Արհեստակցական Միութեանց ընդհ. քարտուղարը, Սըր Ուոլթըր Սիթրին, Ֆինլանտայէն վերադառնալով, յայտարարեց թէ անհրաժեշտ է հասցնել մասնաւորապէս օդանաւ եւ ծանր հրետանի: Անոնք մասնագէտներ եւ կամաւոր օդաչուներ ունին, բանեցնելու համար այդ զէնքերը: «Զէնստորադնահատեր Անգլիոյ ընծայած օգնութիւնը, բայց պէտք է աւելցնել զանոնք: Եթէ յառաջիկայ վեց կամ ութ շաբաթներու ընթացքին զանազան երկիրներու խոստացած օժանդակութիւնները յանձնուին, կացութիւնը մեծապէս պիտի բարւոքի»:

ԿԷԼԻՊՕԼԻՒԻ ճակատամարտին մէջ (1915—1916) ինկած անգլիացի զինուորներու յիշատակարանին վրայ, անգլիական եւ ֆրանսական դրօշներուն քով թրքականն ալ աւելցուց Լոնտոնի Թուրք դեսպանը, Ռիւշտի Արաս: Այս առթիւ ճառ մը խօսելով, դեսպանը ըսաւ թէ «պատմութիւնը սորվեցուց Անգլիացիներուն, Ֆրանսացիներուն եւ Թուրքերուն ճանչնալ իրար եւ յարգել: Կեցցէ՛ անգլօ-ֆրանքօ-թուրք բարեկամութիւնը»:

«ՄԵԾՆ ՊԵՏՐՈՍ» շարժանկարը պիտի ներկայացուի Գերմանիոյ մէջ, ուրիշ խորհրդային շարժանկարներու հետ, շնորհիւ երկու երկիրներուն միջեւ հաստատուած գործակցութեան:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը գրեն թէ կառավարութիւնը կը քաջալերէ դէպի Սիպերիա գաղթը, զօրացնելու համար Խ. Միութեան տնտեսական եւ զինուորական ազդեցութիւնը: Առ նուազն 35.000 ընտանիքներ հոն պիտի գաղթեն այս տարուան ընթացքին:

ՈՒՏԵԼԻՔՆԵՐԸ մսխելու դէմ պայքար մը պիտի կազմակերպէ անգլիական կառավարութիւնը: Յանցանք պիտի համարուի անասուններու տալ այնպիսի ուտելիքներ որ կրնան ծառայել մարդոց:

8000 ՕՏԱՐ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐ կը գտնուին Ֆինլանտայի մէջ: Ասոնց 5500ը շուէտացի են, 1000ը նորվեկիացի, մնացեալները հոլանտացի, դանիացի, ֆրանսացի, պելժիացի, լեհ եւն.: Վերջերս հասան նաեւ քանի մը հարիւր Անգլիացիներ:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ երթալու համար ամէն ամիս 300—500 վիզա կը տրուի օտարականներու, Պոստոնի ամերիկեան ներգաղթի գրասենեակին կողմէ: Դիւանագէտներու, կառավարական պաշտօնեաներու, առժամեայ այցելուներու եւ կարգ մը օտարականներու վիզան կը կատարուի Փարիզի դեսպանատան մէջ. բայց բուն ներգաղթի ճիւղը կը գործէ Պոստոնի մէջ, պատերազմէն ի վեր: Բայց եւ այնպէս օրական 150—200 այցելուներ կը հանդիպին դեսպանատուն: 1924ի օրէնքով, որ յետոյ բարեփոխուեցաւ, ամէն տարի Մ. Նահանգները կրնան մտնել 150.000 օտարականներ, համաձայն ազգութեանց, որ բաժնուած են որոշ տարեչափերու (քոթա): Եւ որովհետեւ շատերը կ'ուզեն երթալ, ներգաղթի գրասենեակը կ'արձանագրէ: Արձանագրութեան առաջին թուականը ի զօրու է երբ խնդրարկուին կարգը գայ, ո՛ւր ալ կատարուած ըլլայ դիմումը կամ ուր որ ալ գտնուի, իր կարգը եկած ատեն: Ֆրանսայի մէջ կան հազարաւորներ որոնք արձանագրուած են, եւ չեն կրնար կամ չեն ուզեր վերադառնալ իրենց ծննդավայրը: Շատերը կը գտնուին կեդրոնացման կայաններու մէջ, եւ չեն կրնար Պոստօ երթալ, ուրիշներ անկանոն վիճակի մէջ ըլլալով հեռանալու հարկադրուած են, ինչ որ տեղի կուտայ անվերջ թղթակցութեանց: Վիզաները սովորաբար վաւերական են չորս ամսուան համար եւ կրնան նորոգուիլ, բայց ոչ երկարաձգուիլ:

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ մասին տեղեկութիւններ հաղորդելով, Լեհաստանի ընկերային նախախնամութեան նախարարը յայտարարեց թէ քաղաքին տուներուն 50 առ հարիւրը քանդուած է, պատուհաններու ապակիները չեն նորոգուած, սաստիկ ցուրտ է եւ ածուխ չկայ: Կործանած են նաեւ գործարանները: Բանուորներու եւ պաշտօնեաներու 90 առ հարիւրը գործ չունին: Հրեաները քըշուած են մասնաւոր թաղ մը: Վեց օրուան մէջ 45.000 Հրեաներ փոխադրուած են այդ բնակավայրը, ուր ոչ հիւանդանոց կայ, ոչ ալ դեղ: Բծաւոր ժանտատենդի համաճարակ ծագած է եւ մահերու թիւը աւելցած Վարշաւայի մէջ: Ջերմակալութիւններն ալ կը շարունակուին գունդագունդ:

ՌՈՒՄԱՆԻԱ 13 առ հարիւր տուրք հաստատեց երկրէն արտածուած քարիւղին վրայ: Նոյն հրամանագրով 10—25 առ հարիւր տուրք հաստատուեցաւ բուսային իւղերու վրայ: Այս որոշումը վեր ի վայր կը շրջէ Ռումանիոյ առեւտրական քաղաքականութիւնը, քանի որ կառավարութիւնը մինչեւ հիմա նըպաստ կը վճարէր, երկրին արտադրութեանց արտածումը քաջալերելու համար:

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ կը հաղորդեն թէ Նահանգային խորհուրդը հաստատեց ընդհանուր ժողովի երեք եւ քաղաքապետական խորհուրդի 67 համայնավար անդամներու պաշտօնանկութիւնը:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ! ! ! !

Մեր յարգելի յաճախորդներուն կը տեղեկացնենք որ, իրենց առօրեայ ՍՈՒՐՃԸ, թրքական եւ ֆրանսական ձեւով կրնան ապահովել միմիայն մեզ մօտ:

Alimentation "Trévise" Café "HAREM"

30, Rue de Trévise, Paris (9) Tél.: TAI. 40—63, Métro Cadet

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A-DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : COBelins 15 - 70

17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 16 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

VENDREDI 16 Février 1940

ԺԵ. ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4274

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՂՋԱԿԷԶ

Թերթերը կը պատմեն թէ Ֆին զինուորները պատմական երգ մը կ'երգեն, կը ներշնչուին անոր մարտաշունչ եղանակէն, ամէն անգամ որ գրոհ կու տան:

— Զաւակները ժողովուրդի մը որ արիւն թափած է Նարվայի, Լեհաստանի եւ Լայփցիկի դաշտերուն մէջ,

Ֆինլանտայի ուժը չէ մեռած տակաւին:

Թշնամիին արիւնը տակաւին կարմիր պիտի ներկէ մեր դաշտերը,

Մեր ճամբան կը լուսաւորուի ամէնէն ազնուական նպատակով:

Հաստ է մեր պողպատը, եւ մե՛րն է յաղթանակը:

Բոլորը, բոլորը դէպի յառաջ, յանուն մեր դարաւոր ազատութեան:

Յառա՛ջ, յառա՛ջ, մեր ազնուական դրօշը,

Մեռնիլ մեր հայրենիքին համար՝ կը նշանակէ պատւով ապրիլ:

Ո՞ր ժողովուրդը չունեցաւ այսպիսի երգեր, յանուն իր գոյութեան եւ ազատութեան: Մանաւանդ ո՞ր փոքր, անճար ժողովուրդը չփարեցաւ նոյն դրօշին, — «Ազատութիւն կամ մահ»...

Դժբախտաբար միշտ անողոք է եւ անյագ՝ Ազատութեան աստուածը:

Հազիւ ժպիտ մը արձակած, կը չքի՛ ինչպէս թռչուն մը խուճապահար, մինչեւ որ նորէն արիւն խառնուի դաշտերուն եւ գետերուն: Մինչեւ որ կարելի ըլլայ վերստանալ զայն:

Այսպէս նաեւ քաջարի Ֆինլանտան:

Դեռ երէկ էր — քանի տարի առաջ — որ վերահաստատուեցաւ իբրեւ անկախ եւ ազատ պետութիւն: Ո՞ր աժեհի աշխարհակալին կենսական շահերուն կը վնասէր իր գոյութիւնը: Ափ մը ժողովուրդ, որո՞ւն կրնար սպառնալ, իր բազմահազար լիճերով եւ անտառներով, իր լերկ եւ սառուցեալ տարածութեամբ:

Եւ սակայն, — «մարդը մարդուն գայլ»: Մարդիկ չհանդուրժեցին որ երեք միլիոն էակներ իրենց սեփական հայրենիքը վարեն համաձայն իրենց հասկացողութեան, ուզեցին իրենց լուծին տակ առնել զայն: Եւ ահա թընդանօթն է որ կը գոռայ: Եւ թնդանօթաձիգն է բուն խակ այն պետութիւնը որ ամէնէն բարձր ձայները կ'արձակէր, իբրեւ պաշտպան ժողովուրդներու ինքնորոշման, ազատութեան, անկախութեան:

Շատ ալ չէինք զարմանար, երբ այս բարբարոսութեան կը դիմէին միւսները, — անոնք որ կը կոչուին քաղքենի — դրամատիրական, դեղին կամ ճերմակ:

Ի՞նչ է, այսօր, տարբերութիւնը երկու աշխարհակալութեանց միջեւ: Եւ ո՞ւր պիտի յանգի այս ողջակէզը, քանի որ դեռ «սկիզբն է երկանց»:

Արդարեւ, պատերազմին հինգերորդ ամիսը լրացաւ պարզապէս իբրեւ նախաբան: Տեսակ մը «ընդհանուր փորձ», բուն ներկայացումէն առաջ, որ կը մնայ միշտ գաղտնիք, իր աննախատեսելի արհաւիրքով:

... Եւ դուն որ կը տեսնես այս բոլորը, անտէր ժողովուրդ Հայոց, դուն որ Եւրոպայի սրտին վրայ խակ տեսար գլխիվայր կործանումը այնքան ժողովուրդներու — բոլորն ալ ծարաւի ազատութեան ինչպէս դուն — հաւատա միայն մէկ բանի —

Աշխարհ սասանի, չի կրնար երկրի երեսէն սրբել ո եւ է ժողովուրդ եւ անոր ազատութիւնը, եթէ ան ինք իր ձեռքով կնքած չէ իր ճակատագիրը:

Շ.

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ամբողջ առեւտրական նաւատորմը, որ կը բաղկանայ 90 նաւերէ, յաջողած է փախչիլ Պալթիկ ծովէն եւ պիտի գործածուի Դաշնակիցներուն կողմէ, ինչպէս կը գրեն Լոնտոնի թերթերը:

ՇՈՒՆԵՐՈՒ համար ալ պարենատոմս սկսած են բաժնել Գերմանիոյ մէջ: Իւրաքանչիւր շուն պիտի ստանայ 250 կրամ հաճարէ կամ գարիէ կաչկանդակ: Միսը սահմանափակման ենթակայ չէ, որովհետեւ մսավաճառները բաւական ոսկոր եւ մսի կտորներ ունին, շուներուն բաժնելու համար:

ԿԱԶԱՐԳԵԼ ԴԻՄԱԿՆԵՐՈՒ մասին ստուգումներ կը կատարուին մասնաւոր կայանի մը մէջ, ուր օրը 100 — 150 հոգի կը հանդիպին: Թէեւ շատեր մինչեւ տասը ամիս առաջ ստացած են իրենց դիմակները, բայց մեծ մասը գործածելի վիճակի մէջ են եւ հազիւ 10—15 դիմակներ աւրուած կը համարուին:

ԻՏԱԼԻՈՅ ազգ. պաշտպանութեան գերագոյն խորհուրդը նոր ժողով մը գումարեց փետրուար 13ին, — հինգերորդը վեց օրուան մէջ: Կ'ըսուի թէ խորհուրդը որոշած է փութացնել պատրաստութիւնները, որպէսզի Իտալիա կազմ եւ պատրաստ գտնուի առաւելագոյն չափով:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահը 250 միլիոն տոլարի սախպողական վարկ մը պահանջեց, բանակին, նաւատորմին եւ օդատորմիղին համար: Միեւնոյն ատեն երեսփ. ժողովին յանձնուեցաւ օրինագիծ մը, որով 956.772.000 տոլարի աննախընթաց վարկ մը կը պահանջուի նաւատորմին համար եւ կը յանձնարարուի երկու վիթխարի զրահաւորներ շինել, իւրաքանչիւրը 45.000 թոն տարողութեամբ, ինչպէս եւ 352 օդանաւ: Այս գումարը 51.412.000 տոլար աւելի է անցեալ տարուան նախահաշիւներէն: Մ. Նահանգները ունին 15 մեծ զրահաւոր, 8 հատ ալ կը շինուին, 35 մեծ եւ փոքր յածանաւ, 223 թորփիլահալած, 95 սուզանաւ (19 հատ ալ նոր կը շինուին): Համագումար 372 մարտանաւ պատրաստ, 79 ալ շինուելիք: Պիտի շինուին նաեւ երկու փառաւոր նաւեր, իւրաքանչիւրը 35.000 թոն տարողութեամբ: Այս նաւերը ի հարկին պիտի կրնան վերածուիլ օդանաւակիր փոխադրանաւերու:

ԷՍԹՈՆԻԱ եւ Լեթոնիա նորէն մտահոգութեան մատնուած են, Խ. Միութիւնը ռազմագիտական նոր կայաններ պահանջած ըլլալով: Իտալական թերթերը կը գրեն թէ երկու փոքր պետութիւնները պիտի դիմադրեն այս անգամ:

ԱԶԳ. ՊԱՐԳԵՒԱԽԱՂԻ Դ. շարքին վիճակահանութիւնը պիտի կատարուի փետրուար 23ին, Քէնիֆէռի մէջ, փոխանակ փետրուար 22ի:

95 ԴԱՏԱԿԱՆ խորհրդականներ (փրիւտոմ) պաշտօնանկ պիտի ըլլան 15 նահանգներու մէջ, իրենց կապերը խզած չըլլալով համայնավար կուսակցութեան հետ: Դատական եւ աշխատանքի նախարարները ուրիշ ցանկեր ալ կը պատրաստեն:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՆԱՒԵՐ (22.497 թոն) ԵՒ ԵՐԿՈՒ ԳԵՐՄԱՆ ՍՈՒԶԱՆԱՒԵՐ ԸՆԿՂՄԵՑԱՆ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (168րդ օր).

Զեկոյց թիւ 327, փետրուար 14, առաւօտ.— Տեղական հրետաձգութիւն:

Զեկոյց թիւ 328, իրիկուն.— Ձախողեցաւ թշնամի արշաւ մը Սարի արեւմտեան կողմը: Գերման առեւտրական նաւ մը բռնուեցաւ եւ ֆրանսական նաւահանգիստ մը առաջնորդուեցաւ:

*** Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ երկու անգլիական նաւեր, համագումար 22.497 թոն, ընկղմած են Գերմաններու կողմէ, բրիտանական կղզիներուն մօտ: Մէկը «Սուլթան Սթար» նաւն է, 12.300 թոն, որ թորփիլահար եղաւ Ատլանտեանի մէջ, բրիտանական ծովափէն 250 մղոն հեռու, առտուան ժամը 4.42ին, երբ կը վերադառնար Պուէնոս Այրէսէն, 6000 թոն եղան միս բեռցած: Պուէնոս Այրէսէն մեկնած էր յունուար 17ին եւ Հարաւային Ամերիկայէն եկած առաջին մսաբարձ նաւն է որ կ'ընկղմի, պատերազմէն ի վեր: Երկրորդը քարիւղատար շոգենաւ մըն է, «Կրէթաֆիլտ», 10.191 թոն, որ ընկղմեցաւ առտուն կանուխ, Սկովտիոյ հիւսիսային արեւելեան ջուրերուն մէջ: Նաւաստիներէն 28 հոգի փրկուեցան ձկնորսանաւերու միջոցաւ, բայց 13 հոգի կը պակսին: Շոգենաւը բռնկեցաւ ընկղմելէ քիչ առաջ եւ բոցերը կ'երեւային ծովեզերքէն: Նոյն աղբիւրին համաձայն, ուրիշ անգլիական նաւ մը, «Պրոտուօլ», 3385 թոն, սախպողաբար օգնութիւն կը խնդրէր Ասորեան կղզիներէն:

Կը հաստատուի նաեւ թէ Հիւսիսային ծովունմէջ պայթած է, երկու շաբաթ առաջ, անգլիական քարիւղատար շոգենաւ մը, «Պրիթիշ Թրիըմֆ», որ ունէր 8501 թոն տարողութիւն: Նաւաստիներէն 21 հոգի անգլիական նաւահանգիստ մը հասան փետրուար 14ին:

Անգլիական զեկոյցը կ'ըսէ թէ առաջին երկու շոգենաւերուն խորտակումէն անմիջապէս վերջը, ընկղմեցան գերմանական երկու սուզանաւեր, որոնց մէկը այն էր որ թորփիլ արձակած էր «Սուլթան Սթար»ի դէմ: Սուզանաւը ծովամոյն կորաւ անգլիական շոգենաւին խորտակումէն կէս ժամ վերջը: Երկրորդ ընդծովեան մէկն էր այն մարտանաւերէն որ մասնակցած էին անգլիական միւս երկու նաւերուն խորտակման:

Նոյն օրը անգլիական օդանաւերը զարկին գերմանական ռմբաձիգ սաւառնակ մը որ Լոնտոն արշաւած էր:

*** Վաղը, շաբաթ, Անգլիոյ մէջ դրօշի տակ պիտի առնուին 250.000 նորագիր զինուորներ: Այս զօրակոչով բրիտանական բանակին թիւը կը բարձրանայ 1.750.000ի:

*** Ձօր. Սփիրս, անգլիացի երեսփոխանը, որ Փարիզ կը գտնուի, դասախօսութիւն մը տալով, յայտարարեց թէ 1939 դեկտեմբեր 31ին Անգլիա դրօշի տակ ունէր 1.250.000 զինուոր, առանց հաշուելու օդանաւային ուժերը: Հոկտեմբերի ընթացքին Ֆրանսա փոխադրուած են 250.000 զինուորներ: Պատերազմի հինգ ամսուան ընթացքին Ֆրանսա փոխադրուած անգլիացի զինուորներու թիւը երկու անգամ աւելի է այն զօրքէն որ փոխադրուեցաւ 1914ի միեւնոյն ժամանակաշրջանին: Այս բանակին եւ անոր սպառազինութեանց համար Մանշէն փոխադրուած են աւելի քան 100.000 կառքեր, մինչդեռ անցեալ պատերազմին միեւնոյն ժամանակաշրջանին փոխադրուած էին միայն 40.000 կառքեր:

Զօրավարը ըսաւ նաեւ թէ երկու միլիոն անգլիացի մայրեր, քոյրեր եւ աղջիկներ իբրեւ կամաւոր կը ծառայեն հանրային գործերու մէջ: Հարիւր հազարաւոր կիներ կը բանին զինագործարաններու մէջ, 60.000 հոգի ալ՝ բանակին, նաւատորմին եւ օդատորմիղին մէջ, իբրեւ օժանդակ: 1933ին Անգլիոյ օդանաւային ելմտացոյցին գումարն էր 3 միլիառ ֆրանք, իսկ 1939ին՝ 57 միլիառ: Կրաւորական պաշտպանութեան համար զինուորագրուած են 1.260.000 քաղաքացիներ:

*** Նորէն կը խօսուի գերմանական մեծ յարձակողականի մը մասին: Անգլիոյ տեղեկութեանց նախարարութեան խորհրդականը ճառ մը խօսելով, կարելի գտաւ այսպիսի յարձակողական մը: «Գերմանիա առաւելութիւն մը կը վայելէ, ամենամեծ քանակութեամբ ռազմամթերք ամբարած եւ աւելի երկար պատրաստութիւն մը տեսած ըլլալով քան իր թշնամիները: Եթէ զանգուածային եւ լաւ պատրաստուած հարուած մը չտան, կը նշանակէ թէ մասնաւոր պատճառ մը ունին»:

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Կատաղի ճակատամարտ առնելի կորուստներով

Ռուսական վերջին զեկոյցին համաձայն, կարմիր բանակը գրաւած է 23 դիրքեր՝ Մաններհայմի գծին վրայ: Զեկոյցը կ'աւելցնէ թէ խորհրդային զինուորները յառաջ կ'երթան Քարելիոյ պարանոցին մէջ: «Թշնամին փորձեց հակայարձակում գործել մեծ ուժերով, սակայն ցիրուցան եղաւ, մեծ կորուստներ կրելով: Իբրեւ արդիւնք խորհրդային զօրքին յաջողութեան, 23 թշնամի դիրքեր մեր ձեռքն ինկան: Մեր օդատորմիղը հետազօտիչ թռիչքներ կատարեց, ռմբակոծելով զօրքը եւ զինուորական դիրքերը»:

Այս ճակատին վրայ կռիւները կը շարունակուին 14 օրէ ի վեր: Ֆինլանտական զեկոյցը կ'ըսէ թէ յարձակման թափը թուլցած է: Մինչեւ հիմա Ռուսները կորսնցուցած են 40.000 զինուոր, 300 հրասայլ, տասնեակներով օդանաւեր: Այս կռիւներուն մէջ արձակուած ռուսական ռումբերուն թիւը կը հաշուեն 1.500.000: Պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ Մաններհայմի արտաքին գծին կարգ մը դիրքերը գրաւուած, բայց շատերը ետ առնուած են ուժգին հակայարձակումով մը ուր Ֆինները գործածած են դանակներ եւ ձեռնառումբեր: Ռուսական հրամանատարութիւնը նոր ուժեր կը հաւաքէ, ուրիշ զօրաւոր գրոհ մը կատարելու համար: Կ'ըսուի թէ Սթալին հրամայած է Մաններհայմի գիծը խորտակել ամէն գնով, առանց նկատի առնելու մարդկային կորուստը: Կարմիր բանակը ամէն օր հազարաւոր բեռներով ռումբ կը գործածէ, ջախջախելու համար ֆինլանտական դիմադրութիւնը: Մաններհայմի գծին ամէնէն կարեւոր դիրքին՝ Սումմայի ճակատին վրայ կը գտնուին ռուսական եօթը զօրաբաժիններ, — 150 — 200.000 զինուոր: Կը կարծուի թէ ճակատամարտը պիտի սաստկանայ այս քանի մը օրերու միջոցին: Ռուսները տակաւին չեն յաջողած մտնել գլխաւոր գիծերուն մէջ:

Ֆինլանտական հրամանատարութիւնը զէնքի տակ հրաւիրեց 1897ի դասը, — մինչեւ 43 տարեկան քաղաքացիներ, որոնց շատերը արդէն կը ծառայեն իբրեւ կամաւորներ:

Վերջին քանի մը օրերու ընթացքին հարիւրաւոր կարմիր օդանաւեր կրակ տեղացին զանազան քաղաքներու վրայ, սպաննելով կամ վիրաւորելով բազմաթիւ քաղաքացիներ: Տամնրհինգ վայրկեանի մէջ 250 ռումբեր արձակուեցան միայն Պորկա քաղաքին վրայ որ գրեթէ ամբողջովին բռնկեցաւ: Ֆինները կ'ըսեն թէ վար ձգած են 15 օդանաւեր: Ֆինլանտական կառավարութիւնը օտար պետութեանց ուղղեց ծանուցագիր մը, բողոքելով թէ Ռուսները թունաւոր կազեր եւ պայթուցիկ գնդակներ կ'արձակեն եւ պատերազմական գերիները իբրեւ վահան կը գործածեն իրենց զօրքին առջեւ:

*** Անգլիոյ ներքին նախարարը հարցումի մը պատասխանելով, յայտարարեց թէ կառավարութիւնը արտօնած է որ 27 տարեկանէն վեր քաղաքացիներ կամաւոր արձանագրուին Ֆինլանտական բանակին մէջ: Արդէն իսկ արձանագրուած են երկու հազար կամաւորներ, որոնց մէջ կը գտնուին 350 Հունգարներ, Իտալիայէն Անգլիա գացած: 1870ի օրէնքով, անգլիացի երիտասարդներուն արգիլուած է կամաւոր գրուիլ, երբ երկիր մը պատերազմ կը հրատարակէ ուրիշ երկրի մը դէմ, որուն հետ պատերազմի բռնուած չէ Անգլիան: Այս արգելքն է որ կը վերցուի այժմ, արքայական հրամանագրով:

Պատրաստութիւններ Սեւ ծովու մէջ

Քանի մը շաբաթէ ի վեր Լոնտոնի մէջ զրոյց կը շրջէր թէ Խ. Միութիւնը կը զօրացնէ Սեւ ծովու նաւակայանները, — Նովորոսիսկ, Մարիուփոլ, Օտէսա եւ Պաթում: Պոլսէն Լոնտոն հասած լուրերու համաձայն, այդ զրոյցները ճիշդ են: Ռուսերը տենդագին յառաջ կը տանին այդ չորս նաւահանգիստներուն ամրացումը, աջակցութեամբ գերման ճարտարապետներու եւ ռուս բանուորներու: Այս պատրաստութիւնները կը կատարուին պաշտպանողական նպատակով: Ռուսիա կը վախնայ որ պալքանեան եւ Մօտաւոր Արեւելքի փոքր պետութիւնները յարձակում գործեն, աջակցութեամբ Դաշնակիցներու: Շաբաթներէ ի վեր Ռուսիա կը դիտէ որ այդ պետութեանց ուժերը կ'աւելնան եւ Ֆրանսա ու Անգլիա պատրաստ են օգնելու անոնց:

*** Սեւ ծովու ռուսական տորմիղին հրամանատարը, ծովակալ Օկտիաբրսկի, ճառ մը խօսելով ըսաւ թէ նաւատորմը կազմ եւ պատրաստ վիճակի մէջ դրուած է 1939ին: Իր յայտարարութեան համաձայն, կրկնապատկուած է մարտանաւերու եւ սուզանաւերու թիւը, այնպէս որ նաւատորմը հզօր է այժմ: Ասկէ զատ, զօրացած է հակօդային եւ ծովեզերեայ պաշտպանութիւնը:

«Թայմզ»ի թղթակիցը հաղորդելով այս տեղեկութիւնը, կ'աւելցնէ թէ քարիւղի կարեւոր աղբիւրներ կը գտնուին Սեւ ծովու շրջանին մէջ: Պաքու կ'արտադրէ խորհրդային քարիւղի պաշարին աւելի քան կէսը, թէեւ արտադրութեան զարգացումը ետ կը մնայ, բաղդատելով խորհրդային ընդհանուր ճարտարարուեստութեան հետ:

*** «Թայմզ»ի զինուորական աշխատակիցը ուրախութեամբ արձանագրելով Նոր Զելանտայի եւ Աւստրալիոյ առաջին զօրագունդերուն ժամանումը, կը բացատրէ թէ Սուէզի ջրանցքը այս անգամ ալ, ինչպէս 1914ի պատերազմին, կը կազմէ բրիտանական կայսրութեան «փողերակը», զոր Գերմանները ի զուր փորձեցին գրաւել քառամեայ պատերազմի ընթացքին: «Եգիպտոսը տակաւին կը մնայ հրաշալի զօրակայան մը Մօտաւոր Արեւելքի պահեստի ուժերուն համար, այսօր շատ աւելի քան 1914ին, որովհետեւ այս պահեստը կապուած է ֆրանսական նմանօրինակ բանակի մը հետ Սուրիոյ մէջ եւ Թուրքիա վերադարձած է իր աւանդական բարեկամութեան՝ Մեծն Բրիտանիոյ հետ»:

*** «Մաթէն» կ'իմանայ թէ ռուսեւգերման տնտեսական դաշնագիրը, որ ստորագրուեցաւ փետրուար 12ին, Մոսկուայի մէջ, կը պարունակէ գաղտնի յաւելուած մը, — զինուորական համաձայնութիւն: Այս համաձայնութիւնը մշակուած է խորհրդային սպայակոյտին եւ տասը գերման սպաներու կողմէ, որոնք Մոսկուա ղրկուած էին յատկապէս: Անոր տրամադրութեամբ, Գերմանիա պիտի օգնէ Ռուսիոյ, եթէ Դաշնակիցները յարձակում գործեն: Փոխադարձաբար, կարմիր բանակը պիտի օգնէ Գերմանիոյ, եթէ այս վերջինը ֆրանքեւգերման յարձակման մը ենթարկուի Պալքաններու մէջ:

*** Նորէն զրոյցներ կը շրջին թէ Հունգարիոյ արտաքին նախարարը Պերլին եւ Հռոմ պիտի երթայ: Ուրիշ լուրի մը համաձայն, միջնորդ մը պիտի ղրկուի Սոֆիա, բարեկամաբար կարգադրելու համար Տոպրուճայի խնդիրը:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ծանուցագիր մը ուղղելով Հարաւային Ամերիկայի պետութեանց, կը մերժէ ընդունիլ անոնց տեսակէտը՝ ամերիկեան ջուրերու չէզոքութեան մասին:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԷՆ կը հերքեն այն լուրերը թէ անհամաձայնութիւն ծագած է նախագահ Րուզվէլթի եւ արտաքին նախարարին միջեւ, առաջինը տեղեկութիւն տուած չըլլալով մասնաւոր պատուիրակ մը Եւրոպա ղրկելու որոշման մասին: Նախագահը արձակուրդով մեկնեցաւ 10 օրուան համար:

ԱՅՆ ՉԷԶՈՔ ՆԱՒԵՐԸ որ Անգլիա կ'երթան, իրենց չէզոքութիւնը կորսնցուցած, հետեւաբար սուզանաւերու յարձակման ենթակայ պիտի համարուին, համաձայն գերմանական յայտարարութեան մը:

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ մասին խիստ հրահանգներ տուաւ անգլիական կառավարութիւնը, որպէսզի կասկածելի անձեր առիթէն չօգտուին, հպատակ դառնալու համար: Այն գրասենեակները որ ամուսնական արտօնագիրներ կու տան, պէտք է ուշադրութեամբ քննեն բոլոր օտարականներուն թուղթերը: Հարցաքննուեցան շատ մը կիներ որոնք ազդեր հրատարակած էին թերթերու մէջ, անգլիացի զինուորներու հետ ծանօթանալու համար: Անգլիոյ ապահովութեան տեսչութիւնը քննութիւններ կը կատարէ պարասրահներու եւ գիշերային ակումբներու մէջ: Սպասուհիներուն յանձնարարուած է ուշադրութիւն ընել որ արձակուրդ ստացած զինուորները չխօսին քաղաքական եւ զինուորական նիւթերու վրայ:

(Լուրեր՝ շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Հ. Յ. Դ. Ցեղակրօն ուխտերու 7րդ տարեդարձին առթիւ

Կիրակի, յունուար 14ին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ցեղակրօն Ուխտերու օրն էր:

Անկէ դեռ եօթ = ութ տարի առաջ, եթէ կը յիշէն ընթերցողները, ամէն կողմէ շատ յոռի կարծիքներ կը յայտնուէին Ամերիկա ծնած ու մեծցող մեր նոր սերունդի մասին: Շատերը հայութեան համար ի սպառ կորսուած կը նկատէին այդ սերունդը:

Սակայն, երբ «Հայրենիք» բացաւ իր պատմական հարցարանը այդ հրատապ խնդրի մասին, շատ աւելի քաջալերական պատկեր մը պարզուեցաւ: Տեսնուեցաւ, օրինակ, որ մեր նոր սերունդի մէջ կան բազմաթիւ անձեր, որոնք բուռն հետաքրքրութիւն ունին դէպի հայ ժողովուրդին կեանքը, լեզուն, պատմութիւնն ու գրականութիւնը: Ցայտնուեցաւ, որ եթէ կազմակերպուած ճիգեր ըլլան եւ պէտք եղած աշխատանքը կատարուի նոր սերունդի մէջ, շատ աւելի գոհացուցիչ արդիւնք մը պիտի ստացուի:

Սակայն, ակներեւ էր, որ յաջողելու համար անհրաժեշտ էր մեր նոր սերունդին հետ խօսիլ անոր աւելի լաւ հասկնալի լեզուով, այսինքն՝ անգլիերէն: Ահա թէ ինչու պէտք տեսանք անմիջապէս անգլիերէն բաժին մը բանալու «Հայրենիք» օրաթերթին մէջ,— բաժին մը, որուն նպատակն էր արթնցնել ու խթանել Ամերիկայի մէջ մեծցող մեր նոր սերունդը ցեղային ինքնագիտակցութեան տեսակէտով:

Մեր անգլիերէն այդ բաժինը, որ յետոյ վերածուեցաւ մեր անգլիերէն շաբաթաթերթին, հող պատրաստեց Ցեղակրօն շարժման համար:

Եօթը տարուան մէջ Ցեղակրօն Ուխտերը կազմակերպուեցան մեր ընդարձակ գաղութի գրեթէ բոլոր անկիւններու մէջ՝ հետզհետէ խորունկ արմատներ ձգելով ամէն տեղ: Եւ ստեղծուեցաւ այնպիսի կենսունակ կորիզ մը, որ այսօր ընդունակ է իր իսկ սեփական ուժերով առաջնորդել Ամերիկայի մեր նոր սերունդը:

Եւ կարող ենք համարձակօրէն ըսել, թէ Ցեղակրօն Ուխտերը այսօր մեծագոյն եւ լաւագոյն հայ երիտասարդական կազմակերպութիւնը կը ներկայացնեն Ամերիկայի մէջ:

Ի՞նչ են այդ կազմակերպութեան հիմնական նպատակները:

Առաջին՝ կենդանի պահել Ամերիկայի մեր նոր սերունդին կապը զինքը ծնող հին սերունդին հետ, արթնցնել անոր մէջ հետաքրքրութիւն դէպի ամէն ինչ, որ հայկական է, ծանօթացնել զայն հայ ցեղի կեանքին, պատմութեան ու գրականութեան, սորվեցնել անոր հայերէն եւ, հաղորդակից դարձնելով զայն հայ ժողովուրդի հոգեւոր հոյակապ ժառանգութեան, ոչնչացնել անոր մէջ ցեղային ստորադասութեան այն զգացումը, որ այս կամ այն չափով յատուկ է այս երկիրը գաղթած ազգային բոլոր փոքրամասնութիւններուն:

Երկրորդ՝ պատրաստել Ամերիկայի մէջ մեծցող մեր նոր սերունդէն ամերիկեան լաւ քաղաքացիներ, որոնք պատիւ բերեն զիրենք ծնած ցեղին եւ այդ նպատակին ձգտիլ, զանոնք միաժամանակ լաւ Հայեր դարձնելով:

Կասկած չկայ, թէ մեր նոր սերունդը, որքան աւելի յաջողի ազատիլ ցեղային ստորադասութեան նուաստացուցիչ զգացումէն, որքան աւելի յաջողի չամչնալ իր հայկական ծագումէն եւ հպարտ ըլլայ Հայ ըլլալուն համար, որքան աւելի ծանօթ ըլլայ հայ ժողովուրդի հարուստ պատմութեան եւ մշակոյթին, այնքան աւելի արժէքաւոր եւ պիտանի տարր մը պիտի դառնայ Ամերիկայի համար: Այդպիսի սերունդ մը կրնայ ոչ միայն իր բաժին ինքնատիպ շինարար մասնակցութիւնը բերել համամերիկեան մշակոյթին, ոչ միայն կրնայ տալ աւելի առաքինի ու պարտաճանաչ քաղաքացիներ, այլեւ աւելի ընդունակ դարձնել զանոնք յաջողելու անձնական կեանքի մէջ, ինչպէս որ այնքան փայլուն կերպով ցոյց կուտայ Ուիլեըմ Սարոյեանի հրահանգիչ օրինակը:

Եօթ տարուան փորձառութեամբ զինուած՝ այսօր աւելի համարձակօրէն կրնանք ըսել, թէ որքան աւելի մեր նոր սերունդը մօտենայ հայութեան, այսինքն՝ որքան աւելի լաւ հայ դառնայ, այնքան աւելի լաւ ամերիկեան քաղաքացիներ պիտի տայ:

Նկատելի է, որ ամերիկահայ նոր սերունդը Ցեղակրօն Ուխտերու մէջ տարուէ տարի աւելի լաւ հայերէն կը սորվի, տարուէ տարի աւելի լաւ կը ծանօթանայ հայ կեանքին, գրականութեան ու պատմութեան, տարուէ տարի աւելի գործօն կերպով կը սկսի հետաքրքրուիլ հայկական խնդիրներով:

Նկատելի է, որ Ցեղակրօն Ուխտերու մէջ հայերէնը տարուէ տարի աւելի կը ժողովրդականանայ ու կը տարածուի եւ տեղ տեղ նոյնիսկ ժողովարարութեան լեզուն կը դառնայ:

Նկատելի է, որ հետզհետէ աւելի կը շատնայ թիւը այն ամերիկահայ աղջիկներուն եւ երիտասարդներուն, որոնք չեն գոհանար այլեւս մեր անգլիերէն շաբաթաթերթով միայն, այլ կը սկսին կարդալ նաեւ «Հայրենիք» օրաթերթ եւ նոյնիսկ ամսագիր:

Նկատելի է, վերջապէս, որ մեր նոր սերունդին մէջ տարուէ տարի կը մեծնայ թիւը այնպիսիներուն, որոնք ի վիճակի են արդէն թարգմանել ոչ միայն հայերէնէ անգլիերէնի, այլեւ անգլիերէնէ հայերէնի, հրապարակ կուգան արդէն մինչեւ իսկ այնպիսիներ, որոնք հայերէն յօդուածներ եւ պատմուածքներ կը գրեն «Հայրենիք» օրաթերթին եւ ամսագրին համար:

Ցեղակրօն Ուխտերու զարգացման, աճման, հասունացման եւ հայացման մէջ, անկասկած, շատ մեծ դեր կատարած է եւ կը կատարէ մեր անգլիերէն շաբաթաթերթը, որ վեց տարիէ ի վեր անդադար կ'աշխատի արթնցնել մեր նոր սերունդի մէջ հետաքրքրութիւնը դէպի ամէն ինչ, որ հայկական է, եւ կարեւոր չափով մը գոհացում կուտայ անոր այդ հետաքրքրութեան:

Մեր շաբաթաթերթը Ցեղակրօններու պաշտօնական օրկանն է եւ անոր միջոցով մեր երիտասարդական կազմակերպութիւնը ըրած է ու կ'ընէ իր մեծագոյն նուաճումները: Ծանօթ իրողութիւն է, որ «Հայրենիք» Ուիքլին ոչ միայն դարձած է Ամերիկա ծնած մեր ամբողջ նոր սերունդին համար պարծանքի աղբիւր մը, այլեւ արժանացած է ամերիկեան գրական քննադատներու ուշադրութեան եւ գնահատանքին:

Եւ այսօր, երբ Ցեղակրօն Ուխտերը կը տօնեն իրենց եօթներորդ տարեդարձը, չեն կրնար չանդրադառնալ, որ իրենց յաջողութեան նպաստող կարեւորագոյն ազդակներու շարքին մէջ եղած է եւ է «Հայրենիք» շաբաթաթերթը, որ իրենց համար ամբողջ վեց տարի անընդհատ կատարեց դաստիարական առաջնորդի պատասխանատու պաշտօնը:

Կասկած չունինք, որ տարուէ տարի Հ. Յ. Դ. Ցեղակրօն Ուխտերը աւելի ու աւելի գործօն ու փայլուն դեր մը պիտի կատարեն ամերիկահայ գաղութի կեանքին մէջ եւ օր մըն ալ պիտի դառնան արժանաւոր ժառանգորդը զիրենք ծնող մեծ կազմակերպութեան:

(Խմբագրական՝ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ տնտես. դաշնագիրները Թուրքիոյ հետ

«Թան»ի Թղթակիցը, Անգարայէն ղրկած էր մէկ յօդուածով, հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ այն տնտեսական բանակցութեանց մասին, որոնք կատարուեցան նախ Լոնտոնի եւ յետոյ Փարիզի մէջ, Թուրքիոյ, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչներուն միջեւ՝ յանգելով 8 յունուարին կնքուած համաձայնութեան.

— Ինչպէս քաղաքական համաձայնագիրը, որ կնքուեցաւ 1939 հոկտեմբեր 19ին, տնտեսական այս նոր համաձայնագիրը եւս եռանդամ է: Անգարայի մէջ, երեք դաշնակից ժողովուրդներու ներկայացուցիչները հաստատեցին որ վճռած են խաղաղութիւնը պահպանել Պալքաններու եւ արեւելեան Միջերկրականի մէջ: Փարիզի մէջ, նոյն դաշնակիցները ներդաշնակեցին իրենց տնտեսական պահանջները ճիշդ ինչպէս երեք բարեկամներ որ կ'որոշեն հաւասարապէս օգտուիլ իրենց հարստութեան աղբիւրներէն:

Թուրքիա, սակայն, իր արտածումներուն համար չունէր ապահովելու օրինաւոր պահանջքէն զատ իրաւունք կը ստանար լրացնել իր սպառազինութիւնը, պատրաստ գտնուելու համար ամէն հաւանականութեան առջեւ:

Արդ, Գերմանիա, 1939 Մայիսէն ի վեր, դադրեցուցած էր սպառազինութեան թրքական ապսպրանքներու հայթայթումը: Այս անգամ նացիները յստակ տեսած եւ հասկցած էին որ, եթէ Նեղուցները օր մը պաշտպանուելու հարկին տակ գտնուէին, ապահովաբար իրենք պիտի չըլլային պաշտպանները:

Միւս կողմէ, եռանդամ համաձայնութիւնը կնքուած ժամանակ, բրիտանացի երկու ծանօթ զօրավարներուն ներկայութիւնը Անգարայի մէջ յստակօրէն կը պարզէր թէ սուրերու շուքին տակ միայն կարելի է խաղաղութիւն ապահովել աշխարհի մը մէջ, որ շարունակ հիթլերական ըսպառնալիքներու առջեւ կը գտնուի: Այսպէս, Փարիզի մէջ կնքուած համաձայնագիրը իրարու միացուց թնդանօթն ու ծխախոտը, ոսպը եւ չոր պտուղները: Մէկը պիտի ծառայէ վճարելու միւսը, մինչ առեւտրական լայն շարժում մը տեղի կ'ունենայ արդէն երեք երկիրներուն միջեւ:

Ընդհանուր գիծերու մէջ, Դաշնակիցները Թուրքիոյ կուտան.

1.— Վարկ 25 միլիոն սթերլինի, հարիւրին 4 տոկոսով, որ պիտի օգտագործուի սպառազինութեան գնումներու համար:

2.— Փոխառութիւն 15 միլիոն ըսթերլինի, ոսկեդրամով, հարիւրին 3 տոկոսով, օգտագործելի ըստ փոխառուին հայեցողութեան:

3.— Փոխառութիւն երեքուկէս միլիոն սթերլինի, դարձեալ հարիւրին 3 տոկոսով, անգլեւթրքական ու ֆրանքեւթրքական քլիրինկի գործողութեանց համար:

Այս փոխառութիւնները իրենց տոկոսներով միասին պիտի հատուցուին ծխախոտի վաճառումով, յանձնելի Դաշնակիցներուն: Լոնտոն եւ Փարիզ յանձն կ'առնեն, ասկէ զատ, 2 միլիոն սթերլինի արժէքով չոր պտուղ գնել Թուրքիայէն,— այս յանձնառութեան պայմանաժամը կրնայ լրանալ 1943ին: Առեւտրական տեսակէտով, ամենակարեւորը այն փոխառութիւնն է, գումարը երեքուկէս միլիոն սթերլին, որ պիտի ծառայէ հաշուակցութեան գործողութեանց:

Մէկ օրէն միւսը առեւտրական յարաբերութիւնները արագ կշռոյթ մը ստացան եւ անգլեւֆրանսական ընկերութիւններ վարձելով թրքական նաւերը սկսան թրքական ապրանք փոխադրել դէպի դաշնակիցներու նաւահանգիստները:

Այս համաձայնութիւնը եւս նոր ապացոյց մը դարձաւ անգլեւֆրանսական գործակցութեան, որովհետեւ փոխ տրուած գումարներուն 2/5ը ֆրանսական է, 3/5ը անգլիական:

Թրքական մամուլը խոր գոհունակութիւն յայտնեց առեւտրական այս շարժումին առթիւ, իսկ մեծանուն տնտեսագէտներ այն կարծիքը յայտնեցին թէ Թուրքիա, նախապատրաստութեան այս շրջանէն վերջ, պիտի հրաժարի քլիրինկի դրութենէն եւ պիտի հետեւի ազատ առեւտուրի:

Այս ամէնը մեծ ձախողութիւն մըն էր Անգարայի գերման դեսպանին համար, որ իր հիասթափութիւնները կ'օրօրէ դահուկ խաղալով Անգարայի բարձունքներուն վրայ:

Անգլեւֆրանքեւթրքական տնտեսական համաձայնութիւնը յեղափոխութիւն մըն է Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան մէջ: Եւ այս խաղաղ յեղափոխութիւնը կատարուեցաւ 1939 Օգոստոսէն վերջ, երբ Անգարա մերժեց վերանորոգել գերմանեւթրքական առեւտրական համաձայնութիւնը, որու պայմանաժամը լրացած էր այլեւս:

Հանք, ծխախոտ, չոր պտուղ եւ ընդհանրապէս հողագործական արտադրութիւնները Թուրքիա սկսաւ ղրկել այլեւս ոչ թէ դէպի Գերմանիա, այլ դէպի դաշնակից երկիրները: Նոր դարաշրջան մը կը բացուէր թրքական առեւտուրին համար, որովհետեւ այս անգամ յաճախորդները բարեկամներ էին, որոնք փոխադարձութեան սկզբունքով, ապսպրանքները կատարելով հանդերձ պարկեշտօրէն, տիրապետութեան յետին միտքեր չունէին:

Թուրք բարեկամ քաղաքագէտ մը, խօսակցութեան մը ընթացքին, կ'ըսէր ինծի անցեալ նոյեմբերին. «Հոկտեմբերեան դաշինքը բիւրեղացուց կացութիւն մը որ գոյութիւն ունէր արդէն: Դուք շատ լաւ գիտէք, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ, թէ ինչ ուղղութիւն ունին մեր համակրանքները, բայց պէտք է ըսել թէ մենք կրնանք ապրիլ միայն մեր արտածումներով: Մենք վարկ չենք մուրար, այլ կ'ուզենք ծախել մեր արտադրութիւնները: Եւ որո՞ւ ծախել, եթէ ոչ մեր դաշնակիցներուն»:

Այդ բաղձանքները այժմ իրականացած են: Անգարա միացած է Լոնտոնի եւ Փարիզի, Յունուար 8էն ի վեր, առեւտրական, ելմտական, զինուորական եւ քաղաքական կապերով: Երդնկայի վերջին աղէտին առթիւ, Լոնտոն եւ Փարիզ ցոյց տուին Թուրքիոյ թէ երեք երկիրները կը բաբախեն մէկ սիրտով:

Այս կացութեան մէջ Գերմանիա, որ ձախող քարոզչութիւն մը կը կատարէր Թուրքիոյ մէջ, սկսաւ սպառնալ, յայտարարելով թէ պիտի չուշանայ պատիժը, «այն սխալին համար զոր Թուրքիա գործեց յօժարակամ նետուելով տնտեսական դերութեան մէջ հանդէպ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ»:

Վերջերս «Ֆոլքիշէր Պէօպախթէր» թերթը կը հրատարակէր ծաղրանկար մը, որ կը ներկայացնէր ցեխին մէջ խրած կառք մը (Լեհաստան), որու լծած էին էշ մը՝ գլխուն վրայ ֆէս մը մահիկով ու աստղով զարդարուած, կառապանն ալ Չէմպըրլէնը:

«Իդտամ»ի մէջ (Յունուար 9) Ասպիտին Տավէր կը գրէր այս ծաղրանկարին առթիւ թէ նացիները ամէն բան կ'ընեն զզուանք ստեղծելու համար իրենց հանդէպ:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

... (Ալժերիա), 9 փետրուար.— Սիրելի «Յառաջ», այս երկտողը կը գրեմ հեռաւոր անկիւնէ մը, զինուորական համազգեստին տակ, տալով կարգ մը տեղեկութիւններ:

Հիւս. Ափրիկէի ամբողջ տարածութեան վրայ դժուար է կազմել հայ զինուորներու ընդհ. ցուցակը: Ալժէ քաղաքէն եւ Պլիտայէն, ուր բաղդատաբար աւելի շատ Հայեր կան, շուրջ 35—40 հայորդիներ զինուոր են կանչուած: Մեծ մասը կը գտնուի Զուավ գունդին մէջ: Զիւուրներու գունդին մէջ ինծմէ զատ ուրիշ Հայ չկայ: Հինգ ամիս շարունակ փապուղիներու, կամուրջներու եւ հաղորդակցութեան գիծերուն վրայ պահակութենէ վերջ, ես ալ փոխադրուեցայ կեդր. դրասենեակը, իբրեւ ընդհ. քարտուղար: Շուրջս ամբողջ ստորճանաւոր պաշտօնատարներ են: Ֆրանսական բանակը շատ լաւ կազմակերպուած է: Բարոյապէս ամրակուռ, ռազմունակ եւ ուժգնօրէն կարգապահ: Մօտիկ գործակցութիւնն ու ծանօթութիւնը հիացում կ'ազդեն: Զինուորական հագուստին տակ Ֆր -

— Se taire c'est servir : Լրացուցիչ աշխատանքը թիկունքն է որ պիտի կատարէ:

Ֆրանսայի Զինուորի Խօսքեր

բանակին նախ ընկեր է, բարեկամ է, եղբայր է, ապա զինուոր:

Հայ զինուորը Ֆրանսական բանակին մէջ, անտարակոյս, զինուորական լայն կրթութիւն եւ գիտելիքներ ձեռք պիտի բերէ, որոնց անշուշտ օր մը, պէտք պիտի ունենայ մեր տարաբախտ հայրենիքը:

Այս «տարօրինակ» պատերազմը ոչ մէկ բանով կը նմանի 1914ի պատերազմին: Բուն իսկ Եւրոպայի մէջ պատերազմի դաշտ գոյութիւն չունի, բացի օդէն ու ծովէն: Մաժինոյի անթափանցելի գիծը ջնջած է ցամաքային ռազմադաշտի մը կարելիութիւնը: Ատոր համար հաւանական է, որ այս պատերազմի բոլոր պայթուցիկները նետուին դէպի Արեւելք: Արեւելքն է որ պիտի փրկէ Արեւմուտքի ճակատագիրը: Անշուշտ մեծ անակնկալներ պիտի ստեղծուին Սուրիայէն մինչեւ Կովկաս, Բագուի նաւթահորերուն պատճառով:

Ես աշխարհէն կտրուած եմ: Կը գրեմ, որովհետեւ ժողովրդական առածը կ'ըսէ.— Խայթած տեղը կը քերեն: Մենք զինուոր ենք, թիկունքը կարդալու եւ անոր ներքին ուժերը տեսնելու հնարաւորութիւն չունինք: Մենք մեր աշխատանքն ու գործը խրտացած կը տեսնենք հետեւեալ նշանաբանին մէջ.— Se taire c'est servir : Լրացուցիչ աշխատանքը թիկունքն է որ պիտի կատարէ:

Որ եւ է լուր չունիմ մեր հայկական կեանքէն: Փարիզի լուրերն իսկ պատահաբար կ'իմանամ, քանի որ «Յառաջ» չեմ ստանար զինուորագրուելէս, այսինքն հինգ ամիսէ ի վեր:

Հաւանօրէն շուտով փոխադրուիմ Ալժէի զինուորական ընդհ. դրասենեակը, նոյն պաշտօնով: Թերեւս այսուհետեւ աւելի ժամանակ ունենամ գրիչ բռնելու: Այնքան ալ դիւրին չէ զինուորական կեանքին մէջ յաճախ գրիչ բռնել, բայց իմ օրագիրս ունիմ, եւ եթէ ողջ մնամ, օր մը կը հրատարակենք խաղաղութեան մէջ:

Ջերմ բարեւներ «Յառաջ»ի ընտանիքին, որ հայկական կանթեղը միշտ վառ կը պահէ:—Վ. Համբարձումեան

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Պուքրէշէն Տիկին Համբարձումեան 75 ֆրանք կը տրամադրէ, «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներու:

*** Շարլիէօէն Պ. Խաչիկ Ալէքեան 50 ֆրանք կը տրամադրէ, «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներուն:

*** Լիոնէն Պ. Լեւոն Կիւլէզեան 50 ֆրանք կը տրամադրէ, «Յառաջ» ղրկելու հայ զինուորներուն:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ կանանց եւ երեխաներու մանթօներ կարելու համար, տունը աշխատող վարժ կարուհիներ: Առատ աշխատանք, լաւ վարձատրութիւն: Դիմել R. Santu, 39 Rue Etienne Marcel Paris: Հաղորդակցութեան համար՝ իջնել Métro Halles:

ԳՈՑԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Կամքէ անկախ պատճառներով ուշացած ըլլալով, լոյս տեսաւ յունուար 20ին, ճոխ բովանդակութեամբ եւ պատկերազարդ: Գինը Ֆրանսայի մէջ 5.50, արտասահմանի համար 6 ֆրանք: Ստանալու համար դիմել՝ A. Keussayan, 11 Place Jules - Guesde, Marseille :

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ՊՈՀԵՄԻՈՅ եւ Մորավիոյ մէջ (Չեխոսլովաքիա) զինուորական շարժումներ կը նշմարուին դէպի Սլովաքիա: Երկաթուղիներու երթեւեկը խանգարուած է: Բուն Փրակայի մէջ ալ Գերմանիոյ զինուորական իշխանութիւնը մեծ գործունէութիւն կը ցուցնէ: Պոհեմիոյ եւ Մորավիոյ մէջ հաստատուած զօրքին հրամանատարը արուարձան մը փոխադրուեցաւ, կարգ մը զինուորական վարչութեանց հետ: Հավասի քաղած տեղեկութեանց համաձայն, ձիերու նոր բռնագրաւում մը կատարուած է փետրուար 11ին, ինչպէս եւ Պոհեմիոյ եւ Մորավիոյ հիւանդանոցները հրաման ստացած են 50.000 անկողին պատրաստելու մարտ 1ի համար: Վերջապէս, յանձնարարուած է զինուորական իշխանութեան միջոցներ ձեռք առնել հաւանական ապստամբութեան մը դէմ: Զուտեթիոյ եւ Չեխիոյ Գերմանները արձակուած են, 6 ամսուան զինուորութենէ մը վերջը, եւ պիտի հաստատուին կարեւոր քաղաքներու մէջ: Բոլոր արձակուած զինուորները կը պահեն իրենց զէնքերը եւ համազգեստները, որպէսզի կարենան զօրանոց երթալ առաջին ազդանշանին: Նորէն զանգուածային ձերբակալութիւններ սկսած են Փրակայի մէջ:— Ուրիշ աղբիւրէ մը կը հաղորդեն թէ ուսեւգերման գործակցութիւնը կ'ամրապնդուի Ֆինլանտայէն մինչեւ Պոհեմիա: Հիթլէր որոշած է ամէն կերպով օգնել Սթալինի, իբրեւ միակ միջոցը Դաշնակիցներուն յաղթելու:

ՊԱՂՏԱՏԻ արաբական թերթերը կը հրատարակեն արքայական հրովարտակ մը, որուն մէջ ապայութեան աստիճան կը շնորհուի հետեւեալ հայ բժիշկներուն, դեղագործներուն, ճարտարագէտներուն եւայլն:— Աղեքսանդր Տէր Եղիաեան, Պետրոս Պետրոսեան, Ցակոբ Տէմիրճեան, Աբէլ Սէթեան, Հայրապետ Միքայէլեան, Մաղաք Տիլանեան, Ստեփան Սարգիս, Խորայէլ Զօկեան, Կարապետ Թափիլեան, Իսահակ Միքայէլեան:

ԻԶՄԻՐԻ Սինէքլի գետին ձախ կողմի հողը սահած ըլլալով, 200 տուներ վտանգուած են: Քաղաքապետութիւնը տուները վար առնելու համար տրուած որոշումը վաւերացուց, սակայն տուները վար պիտի առնուին ամառը: Կը վախցուի որ հողին սահիլը յանկարծ աւելնայ: 200 տուները պարպելու համար դիմում եղաւ կուսակալութեան: Հողը երեք ժամուան մէջ երկու սանդիմ կը սահի:

ՀՐԵԱՆԵՐԸ Ափրիկէ փոխադրելու եւ անկախ պետութիւն մը հիմնելու ծրագիր մը ներկայացուց Մ. Նահանգներու նախորդ նախագահը, Հուվըր, 25 միլիոն տոլարի հանգանակութեան բացման առթիւ: Նախկին նախագահին կարծիքով, այժմ անպատսպար կը մնան տասը միլիոն Հրեաներ, որոնց համար դժուար չէ տեղ գտնել Ափրիկէի մէջ:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ հպատակութենէ զրկուեցաւ Ֆրանց Թիսէն, մեծ գործարանատէրը որ վերջերս Զուիցերիա փախած եւ աննպաստ յայտարարութիւններ ըրած էր: Գործարանատէրը մինչեւ իր փախուստը գործօն աջակիցն էր Հիթլէրի:

ԼԱՅՓՑԻԿԻ տարեկան տօնավաճառը կը բացուի մարտին: Տասնըհինգ երկիրներ հաւանութիւն յայտնած են մասնակցելու:

ՀԵԾԵԼԱՆԻՒՆԵՐՈՒ թիւը 40 առ հարիւր աւելցած է Փարիզի մէջ, պատերազմէն ի վեր: 1939ի վերջին եռամսեակին իւրաքանչիւր հեծելանիւէ գանձուած 25 ֆրանք տուրքը արտադրած էր 409.825 ֆրանք, մինչդեռ 1938ի նոյն ժամանակաշրջանին միայն 273.833 ֆրանք էր: Կը նշանակէ թէ 16.390 հեծելանիւներ կը բանին Փարիզի փողոցներուն մէջ, մինչդեռ 1938ին 11.830 էր թիւը: Միւս կողմէ զգալապէս պակսած է ինքնաշարժներու թիւը, իբրեւ հետեւանք բռնագրաւման եւ կազոլինի սահմանափակման:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ բարեկամները մինչեւ հիմա 15 միլիոն ֆրանք ղրկած են Մ. Նահանգներէն, ինչպէս հաստատեց Ուաշինկթընի Ֆրանսական նախորդ դեսպանը, պատերազմական պէտքերու համար:

Հայ զինուորներու ուշադրութեան

Մէկ - երկու շաբաթէ ի վեր նամակներ կը ստանանք հայ զինուորներէ, որոնք գիտել կուտան թէ թերթերը պէտք է կնքուած դրօշմաթուղթ ունենան:

Պատասխան.— Այս հրահանգը հաղորդուած էր այն թերթերուն համար որ կ'ուզէին թղթատարական ծախք չվճարել զինուորներու թերթերուն առաքման համար, ինչպէս կարգադրուած է նամակներուն համար: «ՅԱՌԱՋ»Ը ՍԿԻԶԲԷՆ Ի ՎԵՐ, ԻՆՉՊԷՍ ԻՐ ԲՈԼՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ, ՆՈՅՆՊԷՍ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ԹԵՐԹԵՐՈՒ ԱՌԱՔՄԱՆ ԾԱԽՔԸ ՆԱԽԱՊԷՍ ՎՃԱՐԵԼՈՎ, ԿՆՔԵԼ ԿՈՒՏԱՅ ՆԱՄԱԿԱՏԱՆ: ԱՅԴ ԿՆԻՔԸ ԱՅՆ Է ԻՆՉ ՈՐ ՆԱՄԱԿԱԴՐՈՇՄԸ: Կը խնդրուի այս լուսաբանութիւնը հաղորդել առ որ անկ է, որպէսզի յապաղումներ չպատահին:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ! ! ! !

Մեր յարգելի յաճախորդներուն կը տեղեկացնենք որ, իրենց առօրեայ ՍՈՒՐՃԸ, թրքական եւ ֆրանսական ձեւով կրնան ապահովել միմիայն մեզ մօտ:

Alimentation "Trévise,, Café "HAREM,,

30, Rue de Trévise, Paris (9) Tél.: TAI. 40—63, Métro Cadet

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 17 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI 17 Février 1940

ԺԵ. ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4275

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ի՞ՆՉՊԷՍ Կ'ԸԼԼԱՐ, ԵԹԷ...

— « Լռեցէ՛ք: Զգուշացէ՛ք: Պատերը ականջ ունին»:

Այս ազդանշանը, որ կը գործածուէր նախորդ պատերազմին ատեն, այժմ նորէն կը լսուի Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ մէջ, շատ աւելի խիստ :

Տեղական թերթերը դիտել կուտան թէ՝ զգուշութեան այս կազմակերպումը Անգլիոյ մէջ յառաջ կը տարուի շատ աւելի լայն ծաւալով մը:

Երբեմն լուրջ, երբեմն երգիծական, բայց միշտ կտրուկ: Եւ մանաւանդ.. պատկերազարդ :

Լոնտոնի թերթերէն մէկը կիրակի օր կը հրատարակէր պատկեր մը, որ ծառայած է «Զգուշացէք»ի գործադրութեան, 1917ին: Պատկերին կցուած է ոտանաւոր մը, հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Բու մը կար ծեր եւ իմաստուն,
Ծառի մը տակ շինած իր տունն:
Շատ կը տեսնէր, քիչ կը խօսէր,
Քիչ կը խօսէր, շատ կը լսէր:
Զինուոր եղբայր, դաս առ արթուն՝
Այս թռչունէն ծեր, իմաստուն:

Անշուշտ նոր պատերազմը շատ աւելի պատկերալից ներշնչումներ պիտի տեղծէ, քանի որ ոչ միայն պատերը ականջ ունին, այլեւ թշնամին կատարեալ դեղարուեստի մը վերածեր է լրտեսական գործունէութիւնը: Չէ՞ որ Դաշնակից կառավարութիւնները իրենք ալ կը խոստովանին թէ այսպէս կամ այնպէս գաղտնիքներ կը փախչին, հակառակ բոլոր զգուշութեանց :

« Որբեւայրի» ժողովուրդ, մենք ոչ պատերազմի բռնուած ենք, ոչ ալ պետական գաղտնիքներ ունինք:

Եւ սակայն, որքա՜ն կը կարօտինք «Զգուշացէ՛ք»ի ազդանշանի մը:

Մեծ պատերազմին ատեն, երբ աւելի քան երկու միլիոն ժողովուրդ ունէինք Թուրքիոյ մէջ, Արտասահմանի մամուլը կը կոտրէր կը թափէր, չնորհիւ իր վայելած ազատութեան: Այն ատեն մարդիկ սորված չէին տարրական դիտելիք մը,— ի՛նչ ըսել եւ կամ գրել, եւ ի՛նչ բան չըսել, կամ ըսելու ամէնէն անվնաս ձեւը գտնել:

Եւ թշնամին, որ դարանակալ կը հետեւէր մեր բոլոր շարժումներուն, այլ մանաւանդ յիմար - իմաստուն խօսքերուն, լիովին օգտագործեց շատ մը չռայլաբանութիւններ :

Կը կարծէ՞ք թէ դասը սորված, հասունցած ենք այսօր, երբ շատ աւելի անստոյգ հեռանկարի մը առջեւ կը գտնուինք:

Դժբախտաբար ոչ: Սթափումի նշաններ կ'երեւան, բայց ոչ այնքան պայծառ եւ հաստատուն:

Այնպէս, հեռաւոր Ամերիկայի մէջ, ուր ոչ պատերազմ կայ, ոչ ալ գրաքննութիւն, մարդիկ ազատ - համարձակ ճառեր կը խօսին, տեսակէտներ կը պարզեն, դիրքեր կը ճշդեն:— Եթէ այսպէս ըլլայ, այնպէս պիտի ընենք, ա՛յս ճակատին վրայ, ա՛յն ճակատին դէմ եւն.:

Այս չի բաւեր, ճառերն ալ հրատարակութեան կը յանձնուին, ի լուր աշխարհի ...

Հապա քաղաքական տեսութիւննե՞րը :

Խօսելով Ֆինլանտական պատերազմին վրայ, հայերէն թերթ մը — այս անգամ Եւրոպայի մէջ — կը գրէ բառ առ բառ.— « Կարմիր բանակին ամենազօրութեան առասպելը օդը ցնդեցաւ»:

Կրնայինք ուրիշ օրինակներ ալ յիշել, բայց կը բաւէ :

Այս բարեկամական դիտողութիւններէն չի հետեւիր թէ պէտք է ամէն տեղ ալ խօսիլ եւ գրել այնպէս ինչպէս պատերազմի բռնուած երկիրներուն մէջ, ուր «Տիկին Անաստասիա»ն կը հսկէ չորս աչքով:

Շատ պարզ է մեր թելադրութիւնը,— երբ ճառ պիտի խօսինք եւ կամ տեսութիւն մը պիտի պարզենք, չմոռնանք որ մենք մինակ չենք, անմատչելի լերան մը վրայ կամ կղզիի անապատին մէջ:— Շ.

ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ Հոլանտա հասած ճամբորդներ կը պատմեն թէ ժողովուրդը շատ կը նեղուի սաստիկ ցուրտէն: Ածուխի եւ ուտեստի փոխադրութիւնը մեծ բարւոքում չէ կրած, հակառակ ձեռք առնուած միջոցներուն: Սահմանափակումները աւելի շատ կը նեղեն գաւառական քաղաքներու ժողովուրդը քան Պերլինի բնակիչները: Քէօլնի եւ Տիւսէլտորֆի մէջ նպարեղէնի եւ հանդերձեղէնի խանութները ապրանք չունին: Հացին տեսակը գէշ է եւ միսը հազուագիւտ: Շաքարը միայն մէկ հաւկիթ կը տրուի մարդ գլուխ: Խօզի միսն ալ, որ Գերմանացիներու սիրական կերակուրն է, դիւրաւ չի ճարուիր: Միայն բանակը լաւ կը կերակրուի :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻՈՅ վարչապետը Անգարա եւ Աթէնք պիտի երթայ մօտերս, մասնաւորապէս հրաւիրուած ըլլալով :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, ներքին գործավարը, Հուշակաւոր Բերիան, կը շարունակէ ստիճանաբար պարպել բանտերը եւ կեդրոնացման կայանները, զոր բերնէ բերան լեցուցած էր իր նախորդը, Եժով: (Կ'ըսուի թէ այս վերջինը իր օրերը կ'անցընէ յիմարանոցի մը մէջ): Նոր տարուան տօներուն առթիւ Մոսկուա հասած են բազմաթիւ աքսորականներ եւ բանտարկեալներ եւ վերադարձը կը շարունակուի : Ֆինլանտայի պատերազմը յայտնապէս նպաստած է փութացնելու այս արձակումը, որովհետեւ մասնագէտներ կը փնտռուին բանտերուն եւ աքսորավայրերուն մէջ, տեղաւորելու համար զինուոր գացած քաղաքացիներու տեղ:— Առենէ մը ի վեր Մոսկուայի մէջ կարելի չէ արտասահմանի հետ հեռաձայնով խօսիլ իր տունէն. պէտք է երթալ բուն կեդրոնը, ինչ որ մեծ դժուարութիւններ կը ներկայացնէ: Հեռագիրները կ'ընդունուին միայն ֆրանսերէն, անգլիերէն եւ գերմաներէն: Գրաքննական վարչութիւնը կը բանայ անհատական թէ պաշտօնական նամակները :

ՌՈՆԻ ԵՐԷՑ, Կոնքուրի Ակադեմիային նախագահը, մեռաւ առջի օր : Ծնած էր 1856ին: Կը ձգէ գրական հարուստ ժառանգութիւն մը:

ԳՐԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ մասին վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան երէկ, երեսփ. ժողովին մէջ, ի պատասխան կարգ մը հարցապնդումներու :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ անունով կոչուած բոլոր փողոցներուն եւ հաստատութեանց անունները պիտի փոխուին :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆՈՐ ՆԱՒԵՐ ԸՆԿՂՄԱԾ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (169րդ օր).

Զեկոյց թիւ 329, փետրուար 15, առաւօտ.— Երէկ մութը կոխած ատեն, տեղական գործողութիւն յառաջապահ զօրախումբերու, Սարի արեւելեան շրջանին մէջ :

Զեկոյց թիւ 230, իրիկուն.— Ոչ մէկ կարեւոր դէպք:

*** Անգլիական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ գերմանական հինգերորդ սուզանաւ մը եւս ընկղմած է, մէկ շաբթուան ընթացքին: Այս լուրը կը հաստատեն նորվեկեան «Սնէշթատ» շոգենաւին (4114 թոն) 33 նաւաստիները որոնք փրկուած էին, երբ նաւը ընկղմեցաւ թորփիլահար: Գերմանական սուզանաւը պայթած եւ ընկղմած է, երբ կը յարձակէր այն շոգենաւին վրայ որ ազատեց նաւաբեկեալները: Կը կարծուի թէ սուզանաւը զարնուած է անգլիական թորփիլահալածի մը կողմէ, բայց մանրամասնութիւններ կը պակսին:

Փետրուար 15ին ականի մը զարնուելով ընկղմեցաւ իտալական նաւ մը, «Ճորճիօ Օլսէն», 5649 թոն, երբ Նիւքէսլ (Անգլիա) կ'երթար: Լուր չկայ 32 նաւաստիներէ :

*** Հոլանտայի կառավարութիւնը ուժգին բողոքագիր մը ուղղեց Գերմանիոյ, «Պիւրքէրտիյք» շոգենաւին խորտակման առթիւ (6583 թոն): Կը կարծուի թէ Հոլանտա կատարեալ հատուցում պիտի պահանջէ: Եթէ նոյնիսկ սուզանաւին հրամանատարը գործած է առանց հրահանգի, Հոլանտա պատասխանատու պիտի նկատէ գերմանական կառավարութիւնը: Այս առթիւ հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, հոլանտական շոգենաւը Նիւ Եորքէն մեկնած էր յունուար 20ին: Անգլիական հիւպատոսը յիշեցուցած էր թէ շոգենաւը քննութեան պիտի ենթարկուի անգլիական կայանի մը մէջ, բայց նաւապետը մերժեց եւ նաւը ճամբայ ելաւ դէպի Հոլանտա: Շարաթ առտու սուզանաւ մը կեցուց շոգենաւը եւ սպայ մը սուզանաւը գնաց չորս նաւաստիներու հետ: Սուզանաւին հրամանատարը 23 — 25 տարեկան երիտասարդ մըն էր, քաղաքային հագուստով, ինչպէս գերման սպաներուն մեծ մասը: Հրամանատարը մերժեց նայիլ շոգենաւին թուղթերը, պարզապէս յայտարարելով, — « Կը ցաւիմ, բայց պիտի ընկղմեմ նաւը»: Երեք պատճառներ կը ցուցնէր այս արարքին համար.— 1. Շոգենաւը զիկ - զակ կ'երթար:— 2. Անգլիական կայան մը կ'երթար, քննութեան համար: — 3. Անթելի գործիքը ազդանշաններ տուած էր: Հոլանտացի սպան հերքեց այս ասարկութիւնները, բայց սուզանաւին հրամանատարը կարեւորութիւն չտուաւ եւ ըսաւ թէ կէս ժամ ունի, 40 նաւաստիները եւ 8 ուղեւորները դուրս հանելու համար:

*** Մ. Նահանգներուն մէջ մեծ դժգոհութիւն կը տիրէ Անգլիոյ դէմ, ամերիկեան նաւերու եւ թղթատարի խուզարկութեանց առթիւ: Ծերակոյտին առջի օրուան նիստին մէջ բուռն քննադատութիւններ եղան եւ առաջարկուեցաւ դադրեցնել ամերիկեան օդանաւերու երթեւեկը դէպի անգլիական կղզի մը, Պէրմուտա: Բայց կառավարութիւնը կը մնայ պաղարիւն, շարունակելով հանդէրձ դիւանագիտական ձեռնարկները:

Շատ աւելի խոր դառնութիւն կը տիրէ Գերմանիոյ դէմ, որ յայտարարած էր թէ սուզանաւերու յարձակման ենթակայ են այն չէզոք նաւերը որոնք անգլիական նաւակայան մը կ'երթան, քննութեան համար: Մ. Նահանգներու քաղաքական շրջանակներուն մէջ դիտել կուտան թէ գերմանական սուզանաւ մը օրինապէս կրնայ ամերիկեան նաւ մը ընկղմել միայն այն ատեն երբ աւելի քան 50 առ հարիւր արգիլուած ապրանքներ կը փոխադրէ թշնամի պետութեան մը համար: Արդ, Մ. Նահանգներու չէզոքութեան քաղաքականութիւնը ամերիկեան նաւերուն կ'արգիլէ ապրանք եւ ճամբորդ փոխադրել պատերազմիկ պետութեանց նաւահանգիստները եւն.: Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը նոր լուսաբանութիւններ պահանջեց այս մասին, Պերլինի ամերիկեան դեսպանատան միջոցաւ :

*** Մարաջախտ Կէօրինկ ճառ մը խօսելով հողագործական ներկայացուցիչներուն առջեւ, յիշեցուց թէ անհրաժեշտ է երկու անգամ աւելի աշխատիլ քան խաղաղութեան ատեն եւ նոր զոհողութիւններ ստանձնել: «Մենք նախանիւթերու տեղ հնարած ենք ուրիշ արտադրութիւններ (էրսաց), որոնք յաճախ աւելի լաւ են քան օտար ապրանքները: Առատութեան մէջ չենք ապրիր, բայց բաւական բան ունինք ապրելու համար եւ ամէն մարդ պէտք է հասկնայ թէ պատերազմը զոհողութիւններ կը պահանջէ: Ոչ ոք անօթի է մեր մէջ: Ածուխի նեղութիւն չունինք, պէտք եղածին չափ ածուխ կայ, եւ, շնորհիւ մեր բանակին քաջագործութեանց, ետ առինք Վերին Շլեզիոյ ածխահանքերը: Թշնամին կը յուսայ մեզ ընկճել պաշարումով: Թող չկարծեն թէ մենք անձնատուր պիտի ըլլանք կարագի կամ ճարպի համար: Թող ամէն մարդ պէտք եղածէն աւելի կարագ եւ ճարպ չսպառէ, եւ այն ատեն Անգլիացին պիտի հասկնայ թէ սխալած է»:

Պուլկարիոյ դահլիճը հրաժարեցաւ

Պուլկարիոյ վարչապետը, Քէօսէիվանով, դահլիճին հրաժարականը ներկայացուց թագաւորին, որ ընդունելով նոր դահլիճին կազմութիւնը յանձնեց Փրոֆ. Ֆիլովի: Դահլիճին տագնապը, որ կը տեւէր 15 օրէ ի վեր, հետեւանք է ներքին խնդիրներու, մասնաւորապէս վարչապետին եւ հողագործական նախարարին միջեւ ծագած վէճի մը:

Վերջին լուրերու համաձայն, նոր դահլիճին մէջ կրթական նախարարութիւնը պիտի ստանձնէ վարչապետը, որ քաջածանօթ հնագէտ մը եւ արուեստի քննադատ մըն է, իսկ արտաքին նախարարութիւնը պիտի յանձնուի Պելկրատի դեսպանին, Պ. Իվան Փոփովի: Քէօսէիվանով վերջնապէս պիտի քաշուի:

Արտաքին նախարարին ընտրութիւնը մեծ ուշադրութիւն գրաւած է քաղաքական շրջանակներու մէջ: Իվան Փոփով կը համարուի միակ մարդը որ ամէնէն աւելի տեղեակ է պալքանեան գործերուն եւ կը վայելէ բոլոր երկիրներու բարեկամութիւնը :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ԳԱՂՏՆԻ ԴԱՇՆԱԳԻ՞Ր ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԷՄ

« Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակիցը կը գրէ Քոփէնհակէն.— Կ'իմանամ թէ Պերլինի հիթլէրական շրջանակներուն մէջ բացէ ի բաց կը պարծենան թէ գերմանեւռուս տնտեսական դաշնագրին ետին, որ ստորագրուեցաւ փետր. 11ին, կը գտնուի անտիպ համաձայնութիւն մը, ուղղուած Թուրքիոյ դէմ: Պերլինի մէջ կը յուսան թէ Գերմանիոյ եւ Մոսկուայի սերտ գործակցութիւնը «Թուրքիան դուրս պիտի ձգէ Պալքաններէն», եւ պիտի չէզոքացնէ անոր ազդեցութիւնը ուրիշ հարաւային - արեւելեան երկիրներու մէջ: Եթէ ամէնէն գէշը պատահի, այս գործակցութիւնը պիտի ծառայէ զինուորական գործողութիւն մը կատարելու Մօտաւոր Արեւելքի եւ Սեւ ծովու մէջ: Գերմանիա միշտ կը ճնշէ Ռուսիոյ վրայ, որպէսզի «աւելի վճռական» դիրք մը բռնէ Թուրքիոյ դէմ, որ մեծագոյն խոչընդոտը կամ զայթակղութեան քարը կը համարուի Պալքաններու նացիական դիկտատուրային համար: Սակայն եւ այնպէս, խորհրդային իշխանութիւնը առ այժմ տրամադիր չերեւար բռնել այնպիսի ընթացք մը որ կրնայ վտանգել իր հարաւային արեւելեան սահմանները, ճիշդ այն պահուն երբ ինք մխրճուած է ֆինլանտական պատերազմին մէջ: Եւ այս՝ հակառակ այն իրողութեան որ Ռուսիա խորապէս կը նախանձի Թուրքիոյ դիրքին՝ Սեւ ծովու եւ Տարտանէլի վրայ: Միւս կողմէ, Գերմանիա կ'ուզէ զինուորական գործողութիւններն ուղղել դէպի Սեւ Ծով, դժուարութիւններ պատճառելու համար Դաշնակիցներուն :

*** Պոլսոյ «Ճիւմհուրիյէթ» լրագրին ֆրանսերէն տպագրութիւնը, « Լա Ռէփիւպլիք», որ ընդհանրապէս արտայայտիչը կը համարուի պաշտօնական կարծիքին, փետրուար 16ին յօդուած մը հրատարակեց ուր կ'ազդարարէ թէ Մօտաւոր Արեւելքի ժողովուրդները պէտք է պատրաստ ըլլան պատերազմին ծաւալման՝ իրենց շրջանին մէջ :

*** Գերմանական կարեւոր թերթ մը, «Տիփլոմաթիշէ Քորէսփոնտէնց», քննելով Աւստրալիոյ եւ Նոր Զելանտայի զօրագունդերուն ժամանումը Մօտաւոր Արեւելք, դիտել կուտայ թէ միջազգային օրէնքի հակառակ է այս առաքումը, որովհետեւ բրիտանական զինուորները չեն կրնար մտնել հովանաւորեալ երկիրներու մէջ... Գերմանական թերթին կարծիքով, այս խնդիրը կրնայ խանգարել Պալքաններու ներդաշնակութիւնը: Թերթը կ'եզրակացնէ թէ պալքանեան երկիրները վերջնապէս Գերմանիոյ կողմը դարձած են:

*** Սպանիոյ թերթերը մասնաւոր ուշադրութեամբ կ'արձանագրեն Դաշնակիցներուն «ահարկու պատրաստութիւնները» Մօտաւոր Արեւելքի մէջ : Այս առթիւ դիտել կուտան թէ Անգլիա քիչ կը խօսի, բայց շատ կը գործէ: Սպանիոյ ժողովուրդը հետզհետէ աւելի մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւի անգլեւֆրանսական ձեռնարկներուն՝ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ :

*** Պ. Իտըն, Անգլիոյ գաղթապետութեանց նախարարը, որ Սուէզ գացած էր դիմաւորելու համար Աւստրալիոյ եւ Նոր Զելանտայի զօրագունդերը, ունկնդրութեան ընդունուեցաւ Եգիպտոսի թագաւորին կողմէ եւ անոր յանձնեց Ճորճ Զ.ի մէկ նամակը: Նախարարը յետոյ Պաղեստին գնաց, քննական պտոյտ մը կատարելու համար:

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Դիմադրութիւնը կը շարունակուի մոլեգնօրէն

Ռուսական վերջին զեկոյցին համաձայն, «Քարելիոյ պարանոցին մէջ կատարուած յաջող գործողութիւնները կը շարունակուին եւ ֆինլանտական զօրքը չի կրնար դիմանալ կարմիր բանակին ծանր գրոհներուն: Երէկ հաղորդուած էր ֆինլանտական 16 պաշտպանողական դիրքերու գրաւումը: Այս դիրքերէն ութը երկաթով եւ ամուր շաղախով շինուած բերդեր են: Օդատորմիղը յաջողութեամբ ռմբակոծեց ֆինլանտական զօրքը եւ զինուորական դիրքերը »:

Իսկ ֆինլանտական զեկոյցը կ'ըսէ թէ կարմիր զօրքը ետ մղուած է Լատոկայի լճին հիւսիսային կողմը, ուր ամէնէն արիւնալի կռիւները մղուեցան վերջերս: Նոյն աղբիւրին համաձայն, խորհրդային 45րդ զօրաբաժինը մեկուսացած է, երեք շաբթուան ճակատամարտէ մը վերջը:

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Քարելիոյ պարանոցին մէջ, Մաններհայմի գծին դէմ գործող ռուս զինուորները կամ բռնուած են խրամային կռիւներու մէջ, եւ կամ կը նահանջեն դիմադրութեան ճնշումին տակ: Բայց եւ այնպէս կը հաստատուի թէ կարգ մը յառաջապահ դիրքեր ինկած են Ռուսերու ձեռքը: Զինուորական մասնագէտներու կարծիքով, եթէ նոյնիսկ խորհրդային զօրքը յաջողի գրաւել Մաններհայմի գծին բոլոր յառաջացեալ դիրքերը, անդին կը մնան դեռ երկու զօրաւոր գիծեր, 15 — 18 քիլոմեթր խորութեամբ: Դարձեալ անոնց կարծիքով, եթէ Ֆինները յաջողին 25 օր ալ դիմանալ, կացութիւնը աւելի աննպաստ պիտի դառնայ ռուսական բանակին համար: Այժմ եօթը կարմիր զօրաբաժիններ կը գործեն այս ճակատին դէմ: Կ'ըսուի թէ 4000 Ռուսեր սպաննուած են փետրուար 15ի կռիւներուն մէջ:

Ֆինլանտայի նախագահը, Քալլիօ, ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ խորհրդային զօրքը շատ աւելի բազմաթիւ է քան ֆինլանտականը — 1ի դէմ 50 — բայց Ֆինլանտա պիտի կռուի մինչեւ վերջին զինուորը: Նախագահը ունկնդրութեան ընդունելով «Մաթէն»ի թղթակիցը, յայտարարեց թէ Ֆինլանտա պիտի չընդունի «ամօթալի հաշտութիւն մը»:

Բայց եւ այնպէս Ֆինլանտա կը կարօտի անմիջական օգնութեան,— ոչ միայն նիւթական, այլեւ զինուորական: Ամէն կողմէ կամաւորներ կը հասնին, բայց զինուորական մասնագէտներ կ'ազդարարեն թէ պէտք է աճապարել, քանի որ խորհրդային զօրքը հրաման ստացած է ամէն գնով խորտակելու Մաններհայմի գիծը,— Ֆիներուն Մաժինօ :

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԺԱՄԱՑՈՅՑԻՆ գործադրութիւնը կանուխ պիտի սկսի այս տարի, փետրուար 24էն 25ի գիշերը, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ փոխադարձ համաձայնութեամբ: Ժամացոյցը մէկ ժամ յառաջ պիտի տարուի առտուան ժամը 2ին, փոխանակ 11ի:

ԵՐԿՈՒ ՌՈՒՄԲԵՐ պայթեցան Պէրմինկէմի մէջ (Անգլիա), իսկ երեք ռումբեր ալ չպայթած բռնուեցան ոստիկանութեան կողմէ: Այս դէպքն ալ կը վերագրուի իրլանտացի յեղափոխականներու, որոնցմէ երկու հոգի կախուած էին անցեալ շաբթու :

ԱԶԳԱՊԱՀՊԱՆՈՒՄ

Չենք գիտեր թէ կա՞յ ուրիշ ժողովուրդ մը, որ այս բառին համապատասխան բառը ունենայ իր լեզուին մէջ: Նոր ու տարօրինակ բառ մը, որ ըստ երեւոյթին շատ պարզ ու սովորական իմաստ մը կ'արտայայտէ. — ազգը կամ ազգութիւնը պահելու ջանքը — եւ որ սակայն ահաւոր ողբերգութիւն մը կը խտացնէ իր մէջ: Ազգապահպանումը այն ջանքը չէ, զոր ամէն ժողովուրդ կ'ընէ իր պետական, կրթական, մշակութային եւ այլ միջոցներով: Ազգը զարգացնելու, աճեցնելու, զօրացնելու եւ վերջապէս կազմակերպելու համար թափուած աշխատանքները բնականոն կեանքի մը յատուկ երեւոյթներ են. աշխատանքներ՝ որոնք կը ծառայեն ազգին զարգացման ու պահպանման, որոնք սակայն չեն արտայայտեր հայերէն բառին, ազգապահպանման՝ բովանդակութիւնն ու իմաստը: Ազգապահպանման ոչ աշխատանք եւ ոչ ալ մտահոգութիւն ունին այն ժողովուրդները, որոնք իրենց երկրին ու հայրենիքին մէջ նստած են եւ ատով իսկ արդէն կը մնան իրենց հայրենիքի զաւակը: Հայաստանն իսկ այսօր չունի նոյն մտահոգութիւնը, հակառակ ապազգային ու ազգային ոգին ջլատող օտար իշխանութեան. չունի՝ որովհետեւ հայ երկիրը իր հողովն ու լեռներովը. իր գետերովն, ու լիճերովը ազգէն կը խօսին եւ հայ մանուկը բնականօրէն հայ կը մեծցնեն:

Ազգապահպանումը՝ տարագիրներուն, հայրենազուրկներուն, հալածական ժողովուրդներու եւ, մասնաւորաբար պանդխտութեան յատուկ, անոր համար ստեղծուած բառ մըն է. անոր կեանքին ու գոյութեան դէմ ուղղուած վտանգը մատնանշող եւ այդ վտանգին դէմ պայքարելու անհրաժեշտութիւնը յատկանշող բացատրութիւն մը: Այո, բացատրութիւն մը, քան բառ մը, որ չուրջ քսան տարուան պատմութիւն մը ունի եւ այլասերման, ապազգայնացման դէմ պատնէշ կեցնելու շարժումը կը նշանակէ: Շարժում մը՝ որ մեր գաղթօճախներու ֆիզիքական գոյութենէն աւելի, կը ձգտի ապահովել անոնց ոգեկան գոյութիւնը. մարմինէն աւելի, ոգին, միտքը, զգացումը: Հայը, բնականոն պայմաններու եւ խաղաղ երկիրներու եւ ժամանակներու մէջ, ֆիզիքապէս ապահովուած է, ուր որ կ'ապրի. պաշտպանուած է իր ապրած երկրի օրէնքներով եւ. հետեւաբար, պէտք չունի մտահոգուելու այդ մասին: Բայց, նոյն Հայը ամէնէն անպաշտպան, ամէնէն տկար եւ ամէնէն աւելի վտանգուած անձն է՝ ոգեկան տեսակէտէն: Զուրկ է ոչ միայն հայրենիքի անզգալի այլ հզօր հովանիէն, այլեւ ազգային իշխանութեան մը կազմակերպուած պաշտպանութենէն եւ ազգային քիչ շատ բացարիկ հովանաւորութենէ: Աւելին. անիկա, տարագիր Հայը, իր ապրած միջավայրին մէջ, օրէնքի պաշտպանութիւնն ալ չի վայելեր. ընդհակառակն, տրուած երկրի մը օրէնքը, կազմակերպութիւնը, կեանքի պայմանները, մշակոյթը, ընկերային բարքերն ու չափերը, բոլորը կը վտանգեն զայն ոգեկան տեսակէտէն եւ կը դիւրացնեն անոր հեռացումը իր ժողովուրդէն. մէկ խօսքով՝ կ'այլասերեն ու կ'ապազգայնացնեն:

Ի՞նչ ունինք արտաքին, օտար ու հզօր, կազմակերպուած եւ հարուստ այս ազդեցութիւններուն դէմ, իբրեւ ինքնապաշտպանութեան միջոց: Մեր ունեցածը՝ մեր ազգային կեանքը, կազմակերպութիւնները, կրթական հաստատութիւնները, լեզուն ու մշակոյթը եւ վերջապէս մեր յուշքը մեր հայրենիքէն կամ յոյսն ու հաւատքը մեր հայրենիքին ու անոր ապագային հանդէպ:

Տկար ու անզօր միջոցներ՝ բաղդատելով այն մեծ ուժերուն ու հոսանքներուն հետ, որոնք կը քշեն մեզ ժամանակի մէջէն, միշտ ալ բեկոր մը փրցնելով մեր ազգային զանգուածէն եւ ծեծելով ու մաշեցնելով մեր ոգեկան ու ազգային կառոյցը:

Բոլորս զգացած ենք եւ կը զգանք վտանգը՝ որ կը սպառնայ մեզի. մանաւանդ մեր մանուկ սերունդին, որ վաղը պիտի չհասկնայ գուցէ իր երէցները եւ անոնց մտահոգութիւնները, եթէ չարթննանք օր առաջ: Եթէ, առանց խուճապի, այլ վտանգին հաւասար ուժգնութեամբ, չդիմենք միջոցներու, պահելու համար մեր երիտասարդ ու պատանի սերունդը, ապահովելու համար մեր ազգապահպանումը:

Պատերազմի մէջ ենք, բայց չունինք մենք արտասահմանի մէջ պատերազմ, բայց մասնակի ու բնականոն մասնակցութիւն մը, իբրեւ քաղաքացի պատերազմիկ զանազան երկիրներու: Բայց, մենք պատերազմի մէջ ենք ամէն օր, համաշխարհային ճակատներու վրայ, ազգովին, այսինքն՝ մեծով ու փոքրով, առանց տարիքի ու սեռի խտրութեան, եւ ամէն օր ոչ թէ կը շահինք, այլ կը կորսնցնենք: Ամէն օր՝ ոսկի խաւ մը կ'իյնայ մեր հողիներէն եւ օտարը, իբրեւ մարմին, իբրեւ ոգի, իբրեւ լեզու ու բարք, մեր տուներէն ներս կը մտնէ, անզգալիօրէն, ժպտելով ու հաճոյակատարութեամբ: Առանց ընդդիմութեան մեր կողմէ եւ երբեմն ալ ինքնամատոյց հրաւէրով:

Ամէն օր այս երեւոյթը, որ շատեր խուճապի ու մութ յոռետեսութեան կը մատնէ մեր նորահաս երիտասարդութեան սահմանուած ճակատագրին հանդէպ:

Չունինք մենք այս յոռետեսութիւնը, բայց չունինք նաեւ այն վստահութիւնը՝ թէ պիտի կրնանք շահիլ մեր ազգապահպանման պատերազմը՝ մեր այս անբաւական, յաճախ խարխլած զէնքերով:

Մօտեցէք մեր պատանիներուն, մեր երիտասարդութենէն շատերուն, նոյն իսկ անոնց, որ ազգային վարժարաններ աւարտած են, եւ պիտի հաստատէք ահաւոր անտարբերութիւնը՝ ազգային կեանքի, ազգային գործերու, մտահոգութիւններու եւ իմացական ու մշակութային երեւոյթներու հանդէպ:

Պատասխանատուն ո՞վ է, ինչ հարկ ծանրանալու. բոլորս ալ. միջավայրը, պանդուխտ կեանքը, հայրենազրկութիւնը, այո, բայց ինչո՞ւ չաւելցնել մեր պատասխանատուութիւնը, մեր դպրոցներու ներշնչած ոգիին անբաւականութիւնը. մեր ազգային կազմակերպութեանց, ազգային պայքարին տկարութիւնը, երիտասարդութեան հանդէպ մեր հոգածութեան պակասը. մեր տուած ծանօթութիւններուն խեղճութիւնը հայ կեանքէն, պատմութենէն ու գրականութենէն:

Պիտի գիտնա՞նք դարմանել այս անբաւականութիւնները, պիտի ուզե՞նք զգալ մեր դեռահաս սերունդներու գունատումն ու ծիւրումը եւ ինքնապաշտպանութեան միջոցներ ձեռք առնել:

Այս հարցումն է որ պէտք է տանք ամէն օր, մանաւանդ այս օրերուն, երբ միջազգային տագնապին հետեւանքով, մեր ազգային, մշակութային ու կազմակերպական աշխատանքները աւելի քան երբեք ուժասպառ կը դառնան:

Ի՞նչ պիտի ընենք, ճակատագրական ընկլուզումէն փրկուելու համար:

(Խմբագրական՝ ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԵՐԸ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Թշնամին Պալքաններէ՞ն պիտի յարձակի թէ Կովկասէն

ԽՄԲ.— Լոնտոնի թերթերը կը շարունակեն թղթակցութիւններ եւ տեսութիւններ հրատարակել Թուրքիոյ մասին, որ մեծ համարում կը վայելէ այս միջոցին, իբրեւ զինակից:

Վերջերս հրատարակեր էինք Թայմզի թղթակցին մէկ ուշագրաւ տեսութիւնը: Ահաւասիկ հատ մը եւս, գրուած՝ Տէյլի Թէլէկրաֆի մասնաւոր թղթակցին կողմէ.—

Պալքանեան համաձայնութիւնը անտարակոյս խաղաղութեան ազդակ մը եղաւ իր անդամներուն միջեւ: Ան վերջնապէս փարատեց թշնամական ամէն զգացում եւ անհամաձայնութեան պատճառ որ նախապէս գոյութիւն ունէր Եուկոսլավիոյ, Ռումանիոյ, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ:

Այլեւս «Սելանիկ» բառը ազգային տենչեր չարթնցներ Պելկրատի մէջ, ոչ ալ «Բիւզանդիոն» բառը ոգեւորութիւն կը պատճառէ Աթէնքի մէջ: Թուրքիան ալ վրէժխնդրական զգացումներ չի սնուցաներ Եւրոպայի մէջ կորսնցուցած նահանգներու վերստացման համար: Պատերազմի նոր մեթոտները անհրաժեշտ կը դարձնեն պատրաստուիլ հաւաքական գործունէութեան համար ընդդէմ առաջին յարձակման, ներսէն ըլլայ թէ դուրսէն: Հակառակ պարագային պալքանեան պետութիւնները կրնան իրենց պալթեան բարեկամներու օրին հասնիլ:

Անգարայի մէջ միշտ կը խօսին Պալքաններու կացութեան մասին: Ռուսաստան եւ Գերմանիա միասի՞ն կը գործեն, Իտալիա պիտի օգնէ՞ Ռումանիոյ դէմ գործուած գերմանական յարձակումէ մը՝ գրաւելու համար Եուկոսլավիոյ մէկ մասը կամ դաշնակիցները ի՞նչպէս պիտի օգնեն Ռումանիոյ, իրենց երաշխաւորութեան տրամադրութեամբ,— այս հարցերու մասին տիրող անստուգութիւնը կ'աւելցնէ կացութեան բարդութիւնը եւ որոշ անձկութիւն կը պատճառէ:

Որքան կրցայ ստուգել, Թուրքիոյ մէջ այն միաձայն կարծիքը կը տիրէ թէ Գերմանիոյ շահերուն հակառակ է Պալքանները արշաւել կամ Ռուսիան դրդել որ արշաւէ. քանի որ ատով պիտի կորսնցնէ իր ցորենի, քարիւղի եւ ուրիշ նիւթերու աղբիւրը: Կը կարծուի թէ, ինչպէս անցեալ պատերազմին, երբ Գերմանիա կամ Ռուսիա առաջ դնեն ռումանական հողին վրայ, քարիւղի հորերը պիտի քանդուին: Այն ատեն, առ նուազն մէկ տարուան աշխատանք պէտք է, արտադրութիւնը վերահաստատելու համար: Ասկէ զատ, ամէն պալքանեան պետութիւն զօրաշարժ պիտի յայտարարէ, որով պիտի կրճատուի հողագործական բանուորներու թիւը, հետեւաբար եւ արմտիքի հունձքերը: Բայց, ինչպէս դիտել կուտար ականաւոր Թուրք մը, կ'ապրինք այնպիսի աշխարհի մը մէջ ուրկէ տրամաբանութիւնը վտարուած կը թուի եւ կարելի չէ հետեւութիւններ հանել սովորական տրամաբանութեամբ:

Հակառակ Սեւ ծովու ռուսական ափերուն վրայ շինուած ամրութեանց, ռուսական յարձակում մը Կովկասի կամ կեդր. Ասիոյ մէջ հաւանական չի նկատուիր շատ մը հեղինակութեանց կողմէ: Ռուսիա մեծ դժուարութեանց պիտի մատնուի արշաւանք մը կատարելու համար իր խարիսխներէն այնքան հեռու վայրերու մէջ, ինչպէս են Աֆղանիստան եւ Իրան, եթէ նոյնիսկ յեղափոխութիւն ծագի երկու երկիրներուն մէջ, բան մը որուն համար այնքան կ'աշխատին ռուս եւ գերման գործակալները եւ նոյնիսկ եթէ Ֆինլանտական պատերազմը թոյլ տայ:

Ռուսիոյ կողմէ արշաւանք մը դէպի կեդր. Ասիա՝ պիտի նշանակէ Թուրքիոյ հրաժարումը չէզոքութենէ, որ հիմնուած է Մոսկուայի հետ կնքած ստանդական բարեկամութեան վրայ: Ռուսական արշաւանք մը դէպի Իրան վտանգ մըն է Թուրքիոյ համար, թերեւս անուղղակի, բայց վտանգ մը զոր Թուրքիա չի կրնար անտեսել: Չմոռնանք թէ ռուս-թուրք պատերազմներէն մէկը հետեւանք էր Ռուսիոյ կողմէ Իրանի դէմ կատարուած արշաւանքին:

Եթէ Նեղուցները բացուին դաշնակից տորմիղներուն առջեւ, Ռուսիա, որուն Սեւ ծովու նաւատորմը զանցառելի է, շատ լաւ գիտէ թէ հետեւանքը պիտի ըլլայ Պաթումի կործանումը ամբողջութեամբ ծովէն, ինչպէս եւ ցամաքէն ալ Թուրքերու կողմէ, որոնք միեւնոյն ատեն պիտի նեղեն Ռուսիոյ հաղորդակցութեան գիծերը: Թուրքերը պատրաստ են ռուսական որ եւ է շարժումի դէպի Արեւելք: Բայց, անոնք ամէնէն աւելի կ'ենթադրեն թէ Ռուսերը զինուորական կեդրոնացում պիտի կատարեն չէզոքացնելու համար, իսկ բուն գործողութիւնը տեղի պիտի ունենայ Պալքաններու մէջ:

Սակայն եւ այնպէս, այնքան կը խօսուի գերմանական կամ ռուսական եւ կամ նոյնիսկ գերմանառուսական գործողութեան մը մասին Պալքաններու մէջ, ռուսական կարելի յարձակողականով մը Կովկասի մէջ եւ Գերմանիոյ զինուորական շարժումներու մասին զրոյցները այնքան յաճախադէպ են որ, հետզհետէ կ'աճի այն տպաւորութիւնը թէ այս բոլորը մաս կը կազմեն «ջիղերու պատերազմ»ին զոր կը մղէ Գերմանիա 1938էն ի վեր:

Անգարայի մէջ կ'ըսեն,— եթէ Գերմանիա իրապէս կ'ուզէ Պալքանները արշաւել, անշուշտ այնքան յայտնապէս կամ եւ պատրաստ վիճակի պիտի չմղէր Դաշնակիցները: Տիրող կարծիքն այն է թէ այսպէս շարունակ շտապեցնելով Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ ընելիքներու մասին հարաւային-արեւելեան Եւրոպայի մէջ, կ'ուզեն մոլորեցնել Դաշնակիցները, որպէսզի ստուարաթիւ զօրք դրկեն հոն, մինչդեռ նացիներու գարնանային նպատակակէտը կրնայ ըլլալ Հոլանտան, Տանիմարքան, Պելժիքան կամ Զուիցերիան: Դիտել կը տրուի թէ Փարիզ եւ Լոնտոն եւս այս կարծիքն ունին, քանի որ, համաձայն ամենավերջին յայտարարութեանց, մեծ ուժ մը պատրաստ կը պահուի Անգլիոյ մէջ, ի նախատեսութիւն գերմանական արշաւի մը դէպի ծով:

Մինչ այս մինչ այն, Թուրքիա միջոցներ ձեռք կ'առնէ ամէն պատահականութեան հանդէպ: Ան ուշադրութեամբ կը հսկէ Կովկասի սահմանագլուխին վրայ եւ մեծ ջանքեր թափած է Թրակիոյ ճակատին վրայ: Դաշնակիցներուն պատրաստութիւնները Եգիպտոսի, Սուրիոյ եւ Պաղեստինի մէջ մեծ շահագրգռութիւն կը յարուցանեն եւ մեծ գոհունակութիւն կը տիրէ անոր համար որ լաւ սպառազինուած զինուորներ կը համախմբուին հոն:

Պալքանեան պետութեանց եւ Պուլկարիոյ ու Հունգարիոյ միջեւ՝ խմբակցութիւն մը անշուշտ խախտէր պաշտպանութիւնը պիտի կազմէր նացիական կամ խորհրդային յարձակման դէմ: Սակայն, Պուլկարիոյ հողային պահանջները ելլաւոր խոչընդոտները կը կազմեն այս ճակատին կազմութեան: Պուլկարիա կը պահանջէ վերադարձնել Տոպրուճան զոր Ռումանիա ստացաւ Նէօյյիի դաշնագրով եւ կը մերժէ վերադարձնել, որովհետեւ այն ատեն ընդունած պիտի ըլլայ Ռուսիոյ պահանջը Պեսարապիոյ եւ Հունգարիոյ պահանջները Թրանսիլվանիոյ մասին: Այս պահանջներն ընդունելով, Ռումանիա բաղդատաբար պիտի իջնէ այն վիճակին ուր կը գտնուէր 1914ին: Պուլկարիա կը պահանջէ նաեւ որ Յունաստան իրեն վերադարձնէ Տէտէ Աղաճը, ելքով մը դէպի Եգէական ծով: Իր պահանջը զօրաւոր չէ այս մասին, քանի որ երբեք երկար ատեն տէր եղած չէ այդ շրջանին եւ գրեթէ չկայ պուլկար բնակչութիւն:

Ատենէ մը ի վեր Թուրքիա կը ջանայ մերձեցում հաստատել Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ միջեւ: Ան Ռումանիոյ հետ կրնայ խօսիլ իր իսկ դառն փորձառութեամբ, յիշեցնելով թէ աւելի խելացի բան է տեղի տալ խաղաղօրէն, քան պատերազմի ճնշումին տակ: Թուրքիա կը յիշէ թէ մերժեց Յունաստանի ձգել Կրետէն, եւ յետոյ, իբրեւ հետեւանք պալքանեան պատերազմին, կորսնցուց ոչ միայն Կրետէն, այլեւ եւրոպական երկրամասին մէկ մեծ պատառը:

Դիտել տրուած է որ եթէ Ռումանիա ձգէ փոքր Տոպրուճան, Պուլկարիա կրնայ համոզուիլ եւ լեզու գտնել պալքանեան միւս պետութեանց հետ, իրենց հասարակաց շահերուն փոխադարձ պաշտպանութեան համար: Ջանքերը կը շարունակուին այս ուղղութեամբ: Իտալիա եւ Եուկոսլաւիա, իւրաքանչիւրը իր շրջանակին մէջ կը գործակցին, յաջողցնելու համար պալքանեան եւ դանուբեան պետութեանց մերձեցումը, որ այնքան կենսական է:

Կը թուի թէ լաւ արդիւնքներ տուած է պայ Նուման Մէնէմէնճիօղլուի վերջին այցելութիւնը Սոֆիա, ինչպէս կը հաստատեն նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւի եւ Պորիս թագաւորին միջեւ փոխանակուած հեռագիրները:

Թուրքիա ուրախ է որ Իտալիա զօրացուցած է իր խաղաղասիրական ջանքերուն: Թուրքեւիտալական յարաբերութիւնները մեծապէս բարւոքած կը թուին: Տարակուսելի է թէ բոլորին մոռցուա՞ծ են այն կասկածները որ ծնան Թուրքիոյ մէջ, երբ Մուսոլինի բարձրագոչ յայտարարեց թէ պիտի վերստեղծէ հռոմէական կայսրութիւնը եւ յետոյ գրաւեց Ալպանիան: Բայց Իտալիոյ խօսակցութիւնները Հունգարիոյ հետ, իր իսկ յայտարարութիւնները խորհրդային որ եւ է շարժումի դէմ բռնելիք դիրքի մասին եւ իր վերջին բարեկամական շարժումները կը մղեն Անգարան խաղաղութեան ազդակ մը համարելու Հռոմը՝ Պալքաններու մէջ:

Թուրքիոյ մեծ յոյսն այն է թէ Պելկրատի խորհրդաժողովէն վերջ, Անգարայի, Հռոմի եւ Պալքանեան Դաշնութեան մայրաքաղաքներու միջեւ շարունակուելիք խօսակցութիւնները կրնան աւելի լայնօրէն գնահատել այս հասարակաց վտանգը եւ յարձակողին դէմ — ո՛վ որ ալ ըլլայ — միասին դիրք բռնելու հասարակաց շահը, աջակցութեամբ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՕՐԱՑՈՅՑ, 1940: Հրատ. «Համազգային»ի, տպ. Պէյրութ: Հատուածաւոր հատոր մը՝ լեցուն՝ գրական, բանաստեղծական, բանասիրական եւ գիտական էջերով, պատմական դէպքերու արձանագրութեամբ եւ ուրիշ պիտանի գիտելիքներով: Ինչպէս անցեալ տարի, այս անգամ ալ հատորին կցուած են չորս մը ամբողջական գործեր.— 1. Պետրոս Դուրեանի Տաղերը եւ Նամակները (96 էջ).— 2. Վահան Տէքէեանի «Մթնշաղի Անուրջները» (55 էջ).— 3. Հրաչեայ Աճառեանի «Պատմութիւն Հայոց նոր գրականութեան»ը (110 էջ).— 4. Հրանդ Ասատուրի «Դիմաստուերը Մ. Մամուրեանի մասին» (15 էջ): Ամբողջ հատորը աւելի քան 500 էջ:

ԻՐԱՒԱԳԷՏ - ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

ԱՐՏԱԽԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆ

Վարձակալութեան եւ վարձքի, արկածի, առնելիքի, ամէն դատի համար.— Ձրի խորհուրդ եւ լաւ խմբագրութիւն ամէն պաշտօնաթուղթի, պայմանագրի, խնդրագրի:

Կ'ընդունի ամէն առաւօտ 10 — 12, երեկոները 6—8 եւ ժամադրութեան վրայ:

122 Bld. Murat (Porte de St. Cloud, մէթրոյի կայարանէն 50 քայլ), Tél. Jasmin 52 — 69:

Զանազան լուրեր օտարան դէպքերու մասին

ՉԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ատեանը որոշեց դատել գերման պատանեակ մը. [illegible] Այնէմ, որ կը ջանար լրտեսական յարաբերութիւններ հաստատել Փարիզի մէջ եւ որ յաջողած է փախչիլ: Իրեն հետ պիտի դատուին Աւստրիացի մը, Լէօ Հիրշ եւ Ֆրանսացի մը, Օպէն, որոնք ծանօթ էին թէ ստորական մը հետ կապ հաստատած են, գաղտնիքներ ծախելու համար, եւ երկրորդ Ֆրանսացի մը, Ամուրէլ, որ փորձած է գաղտնի յարաբերութիւններ հաստատել թշնամի գործակալներու հետ եւ դրամ քաշել գերման քարոզչական վարչութենէն, յեղափոխական թերթ մը հրատարակելու եւ խռովութիւններ յարուցանելու համար: Ուրիշ ամբաստանեալ մը, Փուատիէ, մեռած է բանտին մէջ: Պատոնուէն, որ պիտի դատուի ի բացակայութեան, ենթակայ է մահապատիժի, իբրեւ լրտես, Հիրշ եւ Օպէն տասը տարի բանտարկութեան, իսկ Ամուրէլ՝ ցկեանս բերդարգելութեան եւ կամ եթէ աւելի ծանր յանցանքներ երեւան հանուին, մահապատիժի:

ՄԱՐՍԷԼ ՔԱՇԷՆԻ պաշտօնանկութեան մասին ծերակոյտին մասնաւոր յանձնախումբը վճիռ պիտի արձակէ չորեքշաբթի օր: Այս առթիւ ժողովի հրաւիրուած է համայնավար ծերակուտականը, արդարացնելու համար ինքզինքը: Բոլշեւիկ երեսփոխաններու պաշտօնանկութեան խնդիրն ալ կը վերջանայ մօտերս:

ԹԱՅՄԶ Թուրք թերթերը կը գրեն թէ ֆրանքօ-անգլիական գաղթային զինուորներու յաջորդական եւ անընդհատ ժամանումը Մօտաւոր Արեւելքի մէջ կ'ապացուցանէ թէ դաշնակից պետութիւնները հաւատարմօրէն կը գործադրեն իրենց յանձնառութիւնները, ապահովելու համար զինակից Թուրքիոյ պաշտպանութիւնը:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ՍԿԻԶԲԷՆ ի վեր Անգլիա կորսնցուցած է 148 նաւեր (550.569 թոն), չէզոք պետութիւնները կորսնցուցած են 120 նաւ (352.485 թոն), Անգլիա եւ Ֆրանսա միասին 14 նաւ (76.689 թոն): Մինչեւ փետրուար 7 անգլիական մարտանաւեր ուղեկցած են 8284 նաւերու, որոնց միայն 18ը կորսուած են, համաձայն Անգլիոյ ծովային նախարարութեան տեղեկագրին:

ՊԱՆԱՆ մշակողները 1000 թոն կամ 10 միլիոն պանան տրամադրեցին Ֆրանսացի զինուորներուն: Բանակին մատակարարութեան վարչութիւնը վճարեց փոխադրութեան ծախքին միայն մէկ մասը, մնացեալը արտադրիչները իրենք ստանձնած ըլլալով:

ԼԵՀ ՄԸ 15 ամիս բանտարկութեան եւ հազար ֆրանք տուգանքի դատապարտուած էր, Ֆրանսայի դէմ խօսած ըլլալով: Դատապարտեալը վերաքննութեան դիմեց, աւելի աժան ազատելու յոյսով, բայց զինուորական ատեանը երկու տարուան բարձրացուց պատիժը:

ԻՏԱԼԵՒԹՈՒՐՔ առեւտրական բանակցութեանց մասին, Հռոմէն կը հերքեն այն լուրը թէ դաշնագիրը ստորագրուելու վրայ է: Շատ մը խնդիրներ դեռ նոր պիտի քննուին, թէեւ բանակցութիւնները կը շարունակուին բարեկամական տրամադրութեամբ:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ 2 առ հարիւրի տեղ 12 առ հարիւր տուրք պիտի հաստատուի հացին, մաքարոնիին, բրինձին, ձէթին, կարագին, շաքարին եւ ուրիշ ուտելիքներու վրայ:

ՓԱՐԻԶԻ հասարակաց պարտէզները պիտի չծաղկին այս տարի, որովհետեւ բանուորներէն շատերը զինուոր գացած ըլլալով, կարելի չէ մշակել:

ԿԻՊՐՈՍԻ բնակիչները 10.000 տոլար ղրկած են անգլիական Կարմիր Խաչին:

ԱՆԳԼԻՈՅ գաղտնի սպասարկութեան համար 1.600.000 տոլարի վարկ մը պիտի պահանջուի երեսփ. ժողովէն: Նախապէս տրամադրած էին 2.800.000 տոլար, բայց անբաւական կը համարուի: Երեսփ. ժողովը պիտի քուէարկէ նոր վարկը, առանց գիտնալու կամ հարցնելու թէ ի՛նչպէս պիտի գործածուի:

158 ՀՐԵԱՆԵՐ զրկուեցան գերմանական հպատակութենէ: Հրեաներու դէմ հետապնդումները նոյն խստութեամբ կը շարունակուին Պոհեմիոյ եւ Մորավիոյ մէջ (Չեխիա):

Ռումանիոյ բաժանորդներուն

Կը խնդրենք Ռումանիոյ մեր բաժանորդներէն դիմել ուղղակի իրենց Թաղի նամակատունը եւ արձանագրուիլ, վճարելով գինը՝ եռամսեայ, վեցամսեայ կամ տարեկան:

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ Է ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒՄԷՆ ՕՐՆ ԻՍԿ ԼՈՒՐ ՏԱԼ ՄԵԶԻ, ՈՐՊԷՍԶԻ ԿՐԿԻՆ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ ՉՂՐԿՈՒԻՆ. ՈՐՈՎՀԵՏԵՒ ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ ՉԶԲԱՂԻՐ:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

Ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6e)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ:

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

ԿԻՐԱԿԻ 18 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE 18 Février 1940

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԺԵ. ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4276 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ՂՈՒՐՊԷԹԷ ԿԻԹՏԻՆ, ԿԱՐԱՊԵՏ»

Երզնկայի երկրաշարժի օրերուն, թերթերը կը հրատարակէին սա տարօրինակ լուրը. — Անգարայի անթելէն անցեալ շաբթու կը լսուէր նոր մանի մը, որուն մէջ կը կրկնուէր հետեւեալ յանկերգը.

Ղուրպէթէ կիթտին, Կարապետ, փիւշման օլտուն, Կարապետ:

Այս լուրը արձանագրուեցաւ թերթէ թերթ, առանց ուրիշ որ եւ է մանրամասնութեան: Անշուշտ վաւերական է, քանի որ ուղղակի Թրքական աղբիւրէ կ'արձակուի:

Զկրցանք ճշդել, — հի՞ն մանի՞ մըն էր, որ կը զուգադիպէր Երզնկայի շարժին, թէ նոր խմբագրուած՝ ցնցումներու ազդեցութեան տակ:

Չենք ալ գիտեր թէ ո՛վ է հեղինակը, Հա՞յ թէ Թուրք: Թերեւս գիրքէ մը գողցուած եւ յարմարցուա՞ծ:

Ամէն պարագայի մէջ, յատկանշական է երեւոյթը, ճիշդ այն պահուն երբ Անգարան հա՛յրաբար կը գուրգուրայ Թուրքիա մնացած ափ մը Հայերու վրայ, անոնց ազգ. հաստատութեանց մատակարարութիւնն անգամ բռնագրաւելով եւ յանձնելով «թէք միւթէվէլլի»ներու:

Փակագիծ մը, — Բերայի նշանաւոր «միւթէվէլլի»ն, Դաւիթ Եըլմազ, որոշեր է երեք տէրտէրներ ձեռնադրել տալ, ընտրութիւնն ու քննութիւնն ալ ինք անձամբ կատարելով: Ետոյ, Պոլսոյ կամկար պատրիարքն ալ իր կարգին փութացեր է շնորհաւորել եւ օրհնել նոր «միւթէվէլլի»ն, որ անշուշտ պիտի սահմանէ նաեւ իր պաշտօնին իրաւասութիւնները...

Ուրեմն, ողբա՛նք բոլորս միասին. —

Ղուրպէթէ կիթտին Կարապետ, փիւշման օլտուն Կարապետ...

Ճիշդ է որ այս երկարամեայ պանդխտութիւնը շատ մը դառնութիւններ, բուն բառով՝ լեղի քամել տուաւ մեր տարագիր բազմութեանց: Եւ դեռ քամել պիտի տայ, քանի որ պատերազմն այ հետզհետէ կը ծաւալի:

Թուրքիոյ վարչապետը ինք խոստովանեցաւ թէ լուր-լուսուներ տարածուեր են ժողովուրդին մէջ, վերջին աղէտներուն հետեւանքով, թէ յետադիմականներ կը շահագործեն ամբոխին տգիտութիւնը, աստուածային պատուհաս մը վերագրել այս փորձանքները եւն.:

Անշուշտ նախապաշարումներ են այդ բոլորը, քանի որ շարժը շարժ է եւ փոթորիկը փոթորիկ: Իսկ եթէ «երկնային պատուհաս» կոչուած բան մը գոյութիւն ունենար, կաթիլ մը արիւն չէր թափեր, նոյնիսկ Թուրքիոյ մէջ:

:— Շ.

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ռուսերը նոր դիրքեր կը գրաւեն

Վերջին լուրերը, ռուսական թէ ֆինլանտական, կը հաստատեն թէ կարմիր բանակը յաջողած է գրաւել կարգ մը յառաջապահ դիրքեր՝ Մաննէրհայմի ճակատին վրայ: Խորհրդային զեկոյցը կ'ըսէ (16 փետրուար). — Մեր զօրքը շարունակելով իր յառաջխաղացութիւնը, գրաւեց գետին մը՝ 15 մղոն հեռու Վիպորկէն, ինչպէս եւ 53 նոր ամրոցներ: Ֆինները կը նահանջեն եւ ծանր կորուստներ կրած են: Ֆինլանտական վեց օդանաւեր վար առնուեցան:

Իսկ ֆինլանտական զեկոյցը կը հաստատէ թէ խորհրդային զօրքը յաջողութիւններ շահեցաւ Սումմայի ճակատին ինչպէս եւ ուրիշ երկու կէտերու վրայ: Լատոկայի լիճին հիւսիսային - արեւելեան մասին մէջ Ֆինները ետ մղեցին յարձակում մը՝ կղզիներուն մէջ եւ ափերուն վրայ, ծանր կորուստներ պատճառելով: Սումմա քաղաքը կորսուած կը համարուի, եւ արդէն աւերակոյտի մը վերածուած է, բոլորովին անբնակելի: Ֆինները կ'ըսեն թէ Ռուսերուն ձեռքը անցած յառաջացեալ դիրքերը մաս չեն կազմեր բուն Մաննէրհայմի գծին:

Հեռագրի մը համաձայն, 500 ռուսական օդանաւեր կը շարունակեն ռմբակոծել Քարելիոյ պարանոցը:

*** Մինչ Ֆինները իրենց գերագոյն դիմադրութիւնը կը կատարեն Մաննէրհայմի գծին վրայ, շուէտական կառավարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, որ կ'ըսէ թէ մերժած է Ֆինլանտայի զինուորական օգնութեան կոչը, որ ուղղուած է երեք օր առաջ: Շուէտի վարչապետը յայտարարեց թէ պաշար եւ ուրիշ նիւթական օգնութիւններ ղրկուած են, բայց չեն կրնար զինուորական օգնութիւն ալ տրամադրել: Շուէտ միջոցներ ձեռք առած է վիրաւորներ եւ անկարներ ընդունելու, ինչպէս եւ բանուորներ ղրկելու Ֆինլանտա, բայց չի կրնար զօրագունդ մը ղրկել, ինչպէս խնդրած էր ֆինլանտական կառավարութիւնը:

*** Տեղական թերթերը կը գրեն թէ այժմ ֆրանսական օդանաւերը եւ թնդանօթները մեծ դեր կը կատարեն Մաննէրհայմի պաշտպանութեան մէջ: Պաշտօնատար մը յայտարարեց թէ ուրիշ օգնութիւններ ալ պիտի ղրկուին: «Ֆրանսա չի կրնար կրաւորական դիրք բռնել, երբ Գերմանիա իր մասնագէտները եւ զինուորական առաջնորդները կը տրամադրէ Ռուսիոյ, եւ գերմանական նաւեր զէնք եւ ռազմանիւթ կը փոխադրեն Սառուցեալ ովկիանոս»: «Ֆիկարօ» կը գրէ թէ Ֆինները իրենց կարգ մը յաղթանակները կը պարտին ֆրանսական օդանաւերուն:

ՍԷՆԻ նահանգապետութիւնը մինչեւ հիմա իր շրջանին քաղաքապետական խորհուրդներէն արձակած է 162 համայնավար անդամներ, համաձայն 1940 յունուար 20ի օրէնքին:

Գրաքննութիւնը կը գրաքննուի Երեսփ. ժողովին մէջ

Ուրբաթ օր բուռն քննադատութիւններ տեղի ունեցան երեսփ. ժողովին մէջ, գրաքննութեան, տեղեկութեանց վարչութեան եւ քարոզչութեան մասին: Վարչապետը տկար ըլլալով, փոխանորդաբար ներկայ էր Պ. Շոթան: Վիճաբանութիւնները պիտի շարունակուին յառաջիկայ ուրբաթ օր:

Գրաքննութեան մասին առաջին խօսքը առաւ Պ. Լէոն Պլում, ուժգնօրէն քննադատելով անոր թերութիւնները եւ անիրաւութիւնները: Խօսելէ առաջ, ընկերվարական առաջնորդը ցաւ յայտնեց վարչապետին բացակայութեան համար, որովհետեւ «կ'ուզէր անոր ուղղել իր խօսքը, իբրեւ գլխաւոր պատասխանատու»: Ետոյ դանդատեցաւ թէ շատ ճգձգեցին իր հարցապնդումը: Նախորդ վարչապետը անհրաժեշտ կը գտնէ գրաքննութիւնը՝ պատերազմի շրջանին, յանուն քաղաքական եւ զինուորական ապահովութեան: Արդ, ինչո՞ւ ընդհանուր ջղագրգռութիւն կը պատճառէ գրաքննութիւնը:

— «Որովհետեւ գրաքննութիւնը իր պաշտօնը կը կատարէ անճեռնհասութեամբ եւ կողմնակցութեամբ: Ան կը դէ կ'անցնի իրեն տրուած դերին սահմանը որ շատ լայն է: Գրաքննութեան պաշտօնէութիւնը կազմուած է հապճեպ, առանց նկատի առնելու կարգ մը մարդոց անցեալը եւ մասնագիտական կարողութիւնները: Այդ պաշտօնէութիւնը ինքզինքը վարկաբեկեց մամուլին առջեւ, իր տգիտութեամբ այն պայմաններու մասին ուր կ'աշխատի մամուլը, տգիտութիւն մը որ ծիծաղելի ատենքներու հասած է: Այս պատճառով նիւթական ծանր վնասներ կրեցին թերթերը որոնք այսօր այնքան դժուարութիւն կը քաշեն ապրելու համար: Տգէտ եւ անճեռնհաս, գրաքննութիւնը մեքենաբար կը գործադրէ հրահանգներ որ իրեն կը հասնին ամէն կողմէ: Այդ հրահանգներն ալ տարօրինակ են իրենց էութեամբ: Կրնայի ձեր ուզածին չափ օրինակներ տալ այդ հրահանգներու մասին, բայց խնդիրը շատ ծանրակշիռ է: Ճշմարտութիւնն այն է որ գրաքննութեան պաշտօնատարները՝ յանկարծ օժտուած վեհապետական իրաւասութեամբ մը որուն վարժուած չէին, սկսան իրենց դերը կատարել, չարաչար գործածելով իրենց առժամեայ ամենակարողութիւնը: Այսպէս է որ յօդուածներ կը ջնջուին առանց աջ - ձախ նայելու, լուրեր կը ձգուին կարգ մը թերթերու, եւ կ'արգիլուին ուրիշներու, ինչ որ առտուն կ'արտօնուի, իրիկունը կը ջնջուի, բայց յաջորդ օրը նորէն կ'արտօնուի... Կացութիւնը շատ աւելի ծանր է գաւառի մէջ, ուր գրաքննիչները աւելի ծիծաղելի կը դառնան: Հեռու՝ Փարիզէն, գաւառի այդ պզտիկ բռնակալները իրենք զիրենք աւելի ապահով կը զգան պատիժէ»:

Այս առթիւ շարք մը յատկանշական օրինակներ յիշելով, Լէոն Պլում յայտարարեց թէ նոյն կամայականութիւնները կը գործադրուին նաեւ օտար մամուլին վրայ: «Այսպէս, ջնջուած է Չըրչիլի մէկ յօդուածը, որ Ամերիկա պիտի ղրկուէր Փարիզէն անցնելով, մինչդեռ հրատարակուած էր Լոնտոնի մէջ» եւն.: Ետոյ գանգատեցաւ թէ գիրքերու հրատարակութիւնն ալ կ'ուշանայ, միեւնոյն պատճառներով:

— «Գրաքննութիւնը չըմբռներ թէ այլեւս կարելի չէ գործել այնպէս ինչպէս նախորդ պատերազմին ատեն: Ֆրանսա մեկուսացած չէ աշխարհէն, քանի որ անթելը կայ: Արդ, կարելի չէ երկրէն ծածկել ճշմարտութիւնը, այսօր ամէն բան կ'իմացուի ուշ կանուխ: Անցեալ դեկտեմբերին ամբողջ մամուլին պարտադրած էին կարճ կապել կոմս Չիանոյի ճառը, արգիլելով որ եւ է խորհրդածութիւն: Քանի մը օր վերջը, ճառը ամբողջութեամբ ծանօթ էր եւ այս պարագան վնասակար եղաւ, որովհետեւ գերմանական քարոզութիւնը անմիջապէս շահագործեց զայն, մեզի դէմ»:

Շատ երկար էր Լէոն Պլումի ճառը, պատկերազարդ օրինակներով: Իբրեւ դարման, նախկին վարչապետը առաջարկեց գրաքննութիւնը անջատել Տեղեկութեանց վարչութենէն: Ետոյ բեմ ելաւ աջակողմեան երեսփոխան մը, Քսավիէ տը Վալա, նոյնպէս ձաղկելով գործուած կամայականութիւնները եւ ծիծաղելի օրինակներ յիշելով: Վերջին խօսողն էր Պ. Տէշիզօ, որ անբաւական գտաւ քարոզչական աշխատանքը եւ պահանջեց մասնաւոր վարչութիւն մը հաստատել:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԸՆԴԾՈՎԵԱՅ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ՊԻՏԻ ՍԱՍՏԿԱՆԱ՞Յ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (170րդ օր).

Զեկոյց թիւ 331, փետրուար 16, առաւօտ. — Հրետաձգութիւն երկու կողմէն, Պլիսի շրջանին մէջ:

Զեկոյց թիւ 332, իրիկուն. — Գործունէութիւն մեր հետազօտիչ խումբերու, որոնց մէկը քանի մը կորուստներ կրեց, թշնամի ականապաշտէ մը անցած ատեն:

*** Նոր կը հաստատուի թէ երկու դանիական նաւեր ընկղմած են Սկովտիոյ հիւսիսային արեւելեան ջուրերուն մէջ, հինգշաբթի օր: Նաւաստիներէն կորսուած են 22, փրկուած՝ 39 հոգի: Կորսուած կը համարուի նաեւ նորվեկեան նաւ մը, Հիւսիսային ծովուն մէջ: Նաւը Անգլիայէն ճամբայ ելած էր յունուար 20ին, ածուխ բեռցած, բայց անկէ ի վեր լուր չկայ: Ընկղմած է նոյնպէս դանիական նաւ մը, 2094 թոն, 15 նաւաստիներով:

Նորվեկիոյ կառավարութիւնը բողոքագիր մը ուղղեց Գերմանիոյ, դատապահանջելով գերման օդաչուներուն եւ սուզանաւերու հրամանատարներուն դէմ, որոնք ընկղմած են կարգ մը նաւեր: Նորվեկիա միեւնոյն ատեն հատուցում կը պահանջէ, այս առթիւ յիշելով յաջորդական բողոքագիրները: Մինչեւ հիմա կորսուած են 40 նորվեկեան նաւեր:

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ անգլիական օդանաւ մը ռմբակոծած եւ հաւանաբար ընկղմած է գերմանական սուզանաւ մը, Հիւսիսային ծովուն մէջ: Երկու ռումբեր արձակուած են եւ ընդծովեան խորասուզուած է, իւղի պղպջակներ ձգելով ջուրին երեսը:

*** Անգլիոյ մէջ հետզհետէ կը համոզուին թէ Գերմանիա պիտի սաստկացնէ ընդծովեայ պատերազմը, անխտիր զարնելով այն չէզոք նաւերը որ դաշնակից ջուրերէն կ'անցնին: «Տէյլի Թելէկրաֆ»ի թղթակիցը կ'իմանայ թէ Հիթլէր հրամայած է Գերմանիոյ ծովային նախարարութեան ընդարձակել ընդծովեայ պատերազմը, այնպիսի ատենաւ մը զոր չէր երազած Ֆոն Թիրփից, Մեծ պատերազմին ատեն: Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը պաշտօնապէս բողոքեց չէզոք նաւերու թորփիյահարման ծրագրին դէմ:

*** Օլիվըր Սթէնլի, Անգլիոյ պատերազմական նախարարը, որ ֆրանսական ճակատը գացած էր, ունկնդրութեան ընդունելով պատերազմական թղթակիցները, յայտարարեց թէ բոլորովին վստահ է յաջողութեան վրայ: «Բայց պէտք չէ կարծել թէ դիւրութեամբ պիտի շահինք այս յաջողութիւնը: Գերմանները պատերազմին պատրաստուած են աւելի քան չորս տարիէ ի վեր: Արտառոց բան պիտի ըլլար կարծել թէ դիւրաւ տեղի պիտի տան: Բայց ես յոռետես չեմ: Բոլոր անհրաժեշտ զոհողութիւնները պիտի կատարուին, յաղթանակը շահելու համար»:

Նախարարը խօսելով նաեւ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ կատարուած պատրաստութեանց մասին, ըսաւ թէ այնտեղ դաշնակից զինուորները միակ հրամանատարութեան մը տակ չեն գտնուիր, ինչպէս արեւմտեան ճակատին վրայ, այլ ֆրանսական զօրքին կը հրամայէ Զօր. Վէկան, անգլիականին՝ Զօր. Ուէյվլ:

Զրոյցի մը համաձայն, Փարիզի ամերիկեան դեսպանը Ուաշինկթըն հասած ատեն, յայտարարեր է թէ «Գերմանիա պարտուած է արդէն», թէ Հիթլէր կ'ուզէ յարձակիլ արեւմտեան ճակատէն, բայց սպայակոյտը կ'ընդդիմանայ եւն.:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Իտալիա զէնք պիտի վերցնէ եթէ Ռուսիա փորձէ Պալքանները մտնել

«Թան»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Հռոմէն. — Իտալիոյ արտաքին քաղաքականութեան ամէնէն յատկանշական գիծը ապահովաբար հակաբոլշեւիկութիւնն է այսօր: Ասկէ առաջ շատ մը թերթեր եւ հանդէսներ բացէ ի բաց յայտարարեցին որ եթէ Ռուսիա փորձէ Պալքանները մտնել, Իտալիա պիտի ընդդիմանայ զէնքի զօրութեամբ: Այսօր աւելի յառաջ կ'երթան, ըսելով որ եթէ Ռուսիա Միջերկրական եւ նոյնիսկ ասիական Մօտաւոր Արեւելք մտնէ, Իտալիա պիտի չվարանի զէնք վերցնելու: Դիրքի այս ճշդումը այսօր կը պարզուի Գահիրէէն «Ճօրնալէ տ'Իթալիա»յի ուղղուած թղթակցութեամբ մը: Բացատրելէ վերջը թէ ինչ պիտի ըլլայ կացութիւնը Մօտաւոր Արեւելքի մէջ, եթէ ռուսական յարձակում մը փութացնէ անգլեւֆրանքեւթուրք դաշնագրին հետեւաբար եւ անգլեւեգիպտական դաշինքին գործադրութիւնը, այս թղթակցութիւնը կ'եզրակացնէ թէ ուրիշ մեծ պետութիւն մը, որուն միութեան, արդարութեան եւ վճռականութեան խորհրդանշանն է Սակրը — Իտալիա — թոյլ պիտի չտայ որ համայնավարութեան սերմը վարակէ Միջերկրականի ջուրերը:

Այսպէս ուրեմն, Իտալիոյ արտաքին նախարարութեան կիսապաշտօնական օրկանին բացատրութեամբ, եթէ Ռուսիա Միջերկրական մտնէ, Իտալիա անմիջապէս պիտի ծառանայ արշաւողին դէմ: Այդպիսի պատահականութեան մը պարագային Իտալիա արեւելեան Միջերկրականի մէջ պիտի մղէ պայքար մը յար եւ նման Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի պայքարին, այսպէս այդ երկու պետութեանց կողքին պիտի գտնուի շատ բնականհամերաշխութեամբ մը: Մնաց որ, այս ընկերակցութիւնը ուրիշ բան պիտի չըլլայ եթէ ոչ կրկնութիւնը պատմութեան: Կը յիշէք Խրիմի պատերազմը: Անգամ մը եւս Իտալիոյ ներկայ քաղաքականութեան յատկանիշը հակաբոլշեւիզմն է: Հարցը այս անկիւնէն դիտելով, Իտալիա կը խորհի թէ իրեն համար շահաւոր է համաձայնիլ Եգիպտոսի, Թուրքիոյ եւ Ռումանիոյ հետ: Մօտաւոր Արեւելքի մէջ Իտալիա այժմ ուղենիշներ կը նշանակէ, հաւանական գործողութեան մը համար: Ան կը հպատակի իր աշխարհագրական դիրքին եւ պատմութեան օրէնքներուն: Ամբողջ Մօտաւոր Արեւելքի շրջանը խորապէս կը շահագրգռէ Իտալիան:

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Մոսկուայի անթելը առջի օր գերմաններէն զեկուցումով մը ուժգնօրէն մեղադրեց Իտալիան եւ Թուրքիան թէ կը փորձեն խանգարել Պալքաններու խաղաղութիւնը: Անթելին ազդարարը յայտարարեց. — «Իտալիոյ քաղաքականութիւնը Պալքաններու մէջ կը ծառայէ զօրացնելու իր դիրքը, Պալքանները դարձնելու համար գործիք մը իր աշխարհակալութեան ծրագիրներուն: Իտալիա խաղաղութիւն չի բերեր Պալքաններու մէջ. այլ պատերազմ, աշխարհակալութիւն եւ ստրկութիւն»:

Դառնալով Թուրքիոյ, ազդարարը շարունակեց. — «Պալքանեան խորհրդաժողովը հաստատեց թէ Թուրքիա կը գործէ իբրեւ զինակիցը Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի: Նոյնիսկ թրքական դիւանագիտութիւնը կը չեշտէ այս դերը եւ կը յայտարարէ թէ պէտք չէ Թուրքիան չէզոք պետութիւն մը նկատել»:

Իտալիոյ եւ Ռումանիոյ մերձեցումը

Ռումանիոյ երիտասարդական կազմակերպութեանց վարիչը՝ Սիտորովիչ, Հռոմ հասաւ, ընկերակցութեամբ խումբ մը պաշտօնեաներու: Իտալական մամուլը ջերմապէս կ'ողջունէ հիւրը, միեւնոյն ատեն գնահատական գրութիւններ հրատարակելով Կարոլ թագաւորին քաղաքականութեան մասին: Ինչպէս կ'երեւայ, Իտալիա կը ջանայ սերտ յարաբերութիւններ հաստատել Ռումանիոյ ներկայ կառավարութեան հետ, մինչդեռ, քանի մը տարիէ ի վեր, աւելի շատ ընդդիմադիրներուն համակրութիւն կը ցուցնէր, այն վստահութեամբ թէ Քոտրէանօ՝ Երկաթեայ պահակներուն վարիչը, իշխանութեան գլուխ պիտի հասնի: Նոյնիսկ նոր պատերազմէն ի վեր կարծես անտարբեր էր Ռումանիոյ ճակատագրի մասին եւ կը խրախուսէր Հունգարիոյ վերաքննական պահանջները: Հիմա գլալապէս փոխուած է իր դիրքը: «Թան»ի թղթակիցը բացատրելով այս հիմնական փոփոխութեան գաղտնիքը, կ'ըսէ թէ գլխաւոր պատճառը խորհրդային վտանգն է, քանի որ այժմ կարմիր զինուորներ կը գտնուին կեդրոնական եւ հարաւ-արեւելեան Եւրոպայի սահմաններուն վրայ: Ֆաշականութիւնը երկար ատենէ ի վեր վճռած է պայքարիլ համայնավարութեան դէմ եւ աւելի կատաղօրէն պիտի պայքարի, եթէ այդ հոսանքը փորձէ Պալքանները մտնել: Պ. Սիտորովիչի ոչ միայն Ռումանիոյ երիտասարդութեան, այլեւ կառավարութեան ներկայացուցիչն է, եւ քանի որ Իտալիա թունդ հակաբոլշեւիկ դիրք բռնած է անցեալ սեպտեմբերէն ի վեր եւ Ռումանիան ալ վճռապէս որոշած է մէկ թիզ հող չտալ Ռուսիոյ, կրկնապէս նշանակելի կը դառնայ այս այցելութիւնը: Ռումանիոյ պատուիրակները պիտի ընդունուին Իտալիոյ թագաւորին եւ Մուսոլինիի կողմէ: Առ նուազն երեք պաշտօնական ճաշեր սարքուած են ի պատիւ իրենց:

1939 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Պատերազմ …

Զարմանալի բան, կարծես մեր ուրախութիւնը գերեզմաններու պէտք ունի։

Մարդ արարածը չի թողուր որ երազները երազ մնան։ Մեր մէջ, երեւակայութիւնը, ամէնէն դիմացկուն թռիչքներէն մէկը, անդադար կը ստեղծէ, կը շինէ, կը վերաշինէ, ու կը վերստեղծէ, որով մարդը իր ստեղծումին ու շինածին չափը չունենալով, ինք իր ստեղծագործութեան զոհն է, ու յաւիտեան միեւնոյն զոհը պիտի մնայ։

×

Այսօր, Լատինական Թաղը, Հայկական ճաշարանի մը մէջ Հայ երիտասարդներու հանդիպեցայ։ Զիս տեսնելով, ուրախութեամբ անունս տուին ու ըսին.— «Մազդ, մօրուքդ ճերմկեր են, բայց երիտասարդ մնացեր ես»։ Այս պահուն իրենց երիտասարդութիւնը տեսայ աղուոր գարունի մը պէս, միշտ պայծառ մնացող բոլոր բաներուն պէս։ Այս Հայերուն վրայ, վերջապէս հրաշալի երիտասարդութիւն մը կը տեսնէի։

Երիտասարդի մը ուրախութիւնը ուրիշ է, մանաւանդ հայ երիտասարդի մը ուրախութիւնը՝ որ գիտէ պահել իր երազներուն տաքութիւնը։

Հայը, բնականէն քիչ մը մեծխօսիկ է, բայց գիտէ վարկեաններուն իրենց լոյսերը տալ։ Մեր տղոց խրախճանքի բառին մէջ լոյս կար, կրակ կար, համ կար։ Ու ինքնիրենս ըսի,— «Քաջութիւնը միմիայն անկեղծ հոգիներու տուրքն է»։ Մանաւանդ եղերական պահերու, երբ մարդու մը առնականութիւնը կը սլանայ, կը սաւառնի ու իր տարածութիւնը կը գտնէ…։ Մեր տղաքը բան չծածկեցին իրենց սիրտերուն մէջ, ըսին, ինչ որ ժամանակը իրենց ըսել կուտար։ Ժամանակին օձիքէն բռնած, զմայլելի կորովով, Հայը դուրս կ'ելլէ յուսահատութենէն, որովհետեւ ամէնէն մեծերուն պէս, Հայն ալ ունի իր աչքերուն սրբութիւնը։

Ու մեր տղոց կը նայիմ, մտիկ կ'ընեմ անոնց խօսքերը։ Ինչպէ՞ս կը բացուի հոգիս, չեմ գիտեր, բայց անտես հրդեհի մը մէջ, կարծես մարմինս կը հալի։ Կը զգամ որ կ'ապրիմ։ Կեանքը իր ծանրութեան խորհուրդին սարսուռները կը թափէ վրաս։ Կարծես ամբողջ կեանքիս հեղուկը սրտէս կ'անցնի, ու մեր տղաքը որքան կը խօսին, ուրիշ չատ մը ձայներու արձագանգը կը լսեմ սրտիս մէջ։ Անոնք 1914 Թուականը կը կրեն։ Անոնց սրբութիւնը մնացած է սրտիս մէջ, որովհետեւ մասունքները որոնք մեր զգացումներով կը կերտուին, ամէնէն մաքուրներն են, ու մեզի հետ կ'ապրին։ Ու սրտանց կ'ըսեմ.— «Յօսեցէք, տղաք»։ Այս պահուն ամէն բան չուրջս երիտասարդ կը տեսնեմ։

Կեանքի սրբութիւնը երազ մըն է, որ չատ անգամներ կ'ապրինք։

Սիրելի երազ…

×

Թեթեւ թեթեւ, ուրախ զուարթ երթալու տեղ, բեռնաւորուած, ժամերը տրտում տխուր կ'երթան։ Ոչ մէկ բան կրնայ ազդել անոնց։ Ի՛նչ կ'ըլլայ թող ըլլայ, արեւին երջանկութիւնը, իրենց հոտերով որքան ալ գինովցած ըլլան ծաղիկները, ու համբոյրներու տակ մեր շրթունքները բացուին ու գոցուին, ինչ կ'ուզէ թող ըլլայ անակնկալ երգի մը եղանակը, օրերը կ'երթան ախով վախով կարմրած։ Օրերը կարմրած կ'երթան, ու արիւնով ու հրդեհով աշխարհները կը խնճեղնան։

Դեռ տաք է աղուոր օրերուն տեղը։ Բայց մէկուն բան չեմ կրնար ըսել, ամէնքն ալ իրենց կարօտը ունին։ Ասոր համար, սա դիմացի տան մէջ ստուերի մը ծանրութիւնը կը զգամ։ Կը տեսնեմ։ Նորէն պատուհանին առջեւ կեցած, տան տիկինը, չես գիտեր որո՞ւ կը սպասէ։ Կը նայի, գլուխը կը տնկէ, ու աչքերը պարապին մէջ կը կորսուին։ Ես անոր աչքերը ճառագայթի մէջ տեսեր էի, ու երբ այտերը կը կլորնային ժպտել ուզած ատենը, իր մօտեցումը կը տեսնէի երեսին վրայ՝ այնքան թեթեւ, այնքան անուշ։ Գեղեցկութիւնը կարծես անգամ մը եւս կը գեղեցկանար, ու նայելով չես կշտանար, կը նայիս ու աչքերդ կը վառին, սիրտդ կը լայննայ, ու չես կրնար ուզածդ ըսել, որովհետեւ տարածութիւնը իր խորհուրդը կը գտնէ լռութեամբ։

Անոր երեսին վրայ, հիմակ, անուշ թեթեւութեան տեղ ծանրութիւն մը կար, ու երբ պատուհանին ճողիկին հակած կը նայէր, ատեն ատեն կը լուսնար դէմքը, ու երբ կրկին կը մարէր, իր ներսէն կը զգայի որ մութի նման ձայներ կ'անցնէին, ու կ'ըսեմ, «ինչ կրակներ կան սրտերուն մէջ»։

×

Ու կը կրկնեմ,— «Գոնէ իմ կատուս դիմակ չունի։ Իմ կատուիս անկեղծութիւնը անկեղծութիւն է»։ Ու կը սիրեմ, ու կը գուրգուրամ այս կատուին վրայ։ Այս ակէն, այս գուրգուրանքէն ուրիշ զգացում մը կը ծնի ներսիդիս, ու կը մեղքնամ մարդ արարածը։ Մարդը տկար կը տեսնեմ ու խեղճ բոլոր այն գեղեցկութիւններուն մէջ, որոնք իրեն կը պատկանին, ու իրեն համար չինուած ու բաշխուած են։

Կը դրկեմ կատուս։ Ինծի կը նայի, ու չկրնալ ըսել ուզած բաներուն ձեւերը, բոլոր նշոյլները կը տեսնեմ իր աչքերուն խորը։ Աղուոր աչքեր։ Գեղեցկութիւնը ամէն բանի մէջ ու ամէն տեղ է։ Այս աչքերուն կրակները, կենդանիի մը սրտին բխումը ու կատարելութիւնը կը չինեն։ Ու «գեղեցկութիւն, կը կրկնեմ, դուն մեր մէջն ես։ Մենք քեզ չենք տեսներ, նոյնիսկ՝ երբ մեր միջերուն բոց կուտաս ու սրբութիւն մը կը զգանք։ Չենք տեսներ, քեզ չենք տեսներ, քանի որ մարդը մարդ է ու մարդ չէ»։

Այսպէս կը կենամ ու կատուիս հետ կը խօսիմ։ Սրտիս կուգայ, կ'ուզեմ խօսիլ, բան մը հասկցնել ու կ'ըսեմ. «Իմ կատուս, սիրելի կատուս, պատերազմը, կռիւները սկսան»։

Ի՞նչ հասկցաւ, չեմ գիտեր, բայց կատուս ինծի նայեցաւ, ու անոր լռութիւնը վրդովեց հոգիս։ «Այո, սիրելի կատուս…»։

×

Կատուս սեղանին վրայ պառկած կը քնանայ։ Անոր կերպարանքը զարմանալի է։ Հանդարտիկ քնացող երախաններուն վրայ միայն այս մաքրութիւնը կը տեսնուի։ Ցուցամատ չեմ կրնար զսպել, ու կը նայիմ անոր հրապուրուած։ Այս հանդարտիկ խաղաղութիւնը սրտիս խորը կ'իջնէ, որուն մէջ կենդանիի մը սիրտը կայ։

Ինչե՞ր կը պարտի մարդը կենդանիներուն։

×

Մարդիկ եթէ խորապէս հասկնային կենդանիի մը սիրտը, արդեօք ի՜նչ հրաշալի գիրքեր պիտի գրէին։ Այն ատեն թերեւս, գիրքերը մեզի պիտի տային ինչ որ տուած էին իրենց կենդանիները։ Այն ատեն տարբեր պիտի ըլլար, ու բոլոր գիրքերուն չատուածը՝ կենդանիի մը սիրտը մեզի պիտի տար։

Մենք կենդանիներու կեանքը կ'ուզենք գրել… Բայց օր մը, եթէ կենդանի մը մեր կեանքը կարենար գրել, այն ատեն մարդը պիտի հասկնար թէ ինք ո՛վ է։

ԱՐՄԷՆ ԱՄՈՒՐ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Լուկա, Ռաթա, Թակամ, Բոմինկ

Սխալ է կարծել թէ ամբողջ աշխարհը մարդիկ վերածած են դժոխքի։

Դեռ դրախտներ կան… quelque part dans le monde:

Փուչ չափազանցութիւն պիտի ըլլար ըսել որ տակաւին աշխարհի ամէն կողմը դրախտ է, բացի … «Երկիր դրախտավայր» մեր մինուճար հայրենիքէն։

Դառնանք իրական դրախտներուն, որոնցմէ փունջ մը կը ներկայացնեմ ձեզի, ով Եդեմէն վտարուածներ։

×

Լո՛ւկա…

Կղզի մըն է մեծ ովկիանոսին, Խաղաղականի մէջ։ Ծփուն պարտէզ մը ուր մարդիկ կը սիրեն, կը բանաստեղծեն, կ'երգեն ու կը պարեն։

Արեւ արեւակ, լազուարթ երկինք, բարեխառն կլիմայ, ծաղկածոփ ապառներ, լուսանբիկ ուղիներ, տաբաշխարհիկ ծառեր, թռչուններ ու ձկնիկներ։ Լոյս, երգ ու սէր։

Ուր ոչ կայ տուրք, ուր ոչ կայ բնակարանի վարձք, ուր ոչ կայ պարտք ու պարտականութիւն։

Ուր մանաւանդ ոչ գործ կայ, ոչ ալ անգործութիւն։

Այս դրախտը կը գտնուի երկու հազար քիլոմեթր հեռու Նոր Զելանտայէն։ Ունի միայն 32.000 բնակիչ։ Երանելի դրախտաբնակներ։

Մայր բնութիւնը ինք կը գործէ ու ինք կը հայթայթէ ամէն բարիք.— հաց, պտուղ, բանջարեղէն, ըմպելի եւ հագուստ։ Նաեւ առատ ձկնեղէն։

Հոն չկայ ոչ մէկ աղմուկ, ոչ մէկ կռիւ, ոչ մէկ ղալմաղալ։

Խորին խաղաղութեան մէջ կը լսուին միայն սիրահար զոյգերու համբոյրին ձայները, ինչպէս նաեւ բաբախման ձայները սոխակներու սրտերուն։

×

Ռա՛թա…

Եդեմական կղզի մըն ալ այս, Խաղաղականին անծայրածիր խաղաղութեան մէկ զոյգին մէջ ծաղկած, կռնակը դարձուցած աշխարհին, այլ մանաւանդ Եւրոպային։

Ծովակալ Պիրտ, պետը ամերիկեան հետախուզական արշաւախումբին, դէպի Հարաւային բեւեռ իր ուղեւորութեան ընթացքին՝ հանդիպած է Ռաթա կղզին։

Բնիկները ծովակալին հարցուցեր են.

— Ի՞նչ նորութիւն կայ նոր ու հին աշխարհներուն մէջ։

Ծովակալը պատասխաներ է.

— Պատերազմ։

Բնիկները նոր լսելով՝ նոր պատերազմին լուրը, ըսեր են.

— Ե՞րբ պիտի քաղաքակրթութիւն քաղաքակրթութենէ ճառագները։

×

Թակա՛մ…

Կղզի մը չէ աս։— Գիւղերգակներուն աչքը լոյս — Թակամը գիւղաքաղաք մըն է արեւելեան Հնդկաստանի մէջ ուր կիներն են տիրապետողները, ինչպէս նաեւ աշխատողները։

Գիւղաքաղաքին կեդրոնը կը գտնուի պարտէզ մը ուր կը հաւաքուին այրերը ու կ'աղօթեն իրենց այլուր հաստատուած սեռակիցներուն մեղքերուն թողութեան համար։

Փոքրիկներն անգամ, երբ մանչ են, դպրոց չեն երթար, որպէսզի իրենց մէջի սատանան չզարգանայ։

Կառավարութիւնը կը բաղկանայ կիներէ։ Խաղաղութիւնը ապահոված է։ Գիւղաքաղաքը մաքուր է եւ ամէն գործ կը քալէ կանոնաւորութեամբ։

Թակամուհիները ամբողջովին նուիրուած են համայնքին զօրծունէութեան՝ միջոցներ կը խորհին այրերը յղի ձգելու։ Հաւանաբար յաջողին։ Ահաւասիկ դրախտ մը ուր Եւան յաջողած է ջախջախել օձին գլուխը, կամ առնուազն թաղած է օձին գլուխը, դժոխքի կրակներուն եւ մոխիրներուն մէջ։

×

Բոմի՛նկ…

Արքայութիւն մը Էկուատորի մէջ։

Ոչ կղզի է, ոչ գիւղաքաղաք։ Գիւղ մը պարզապէս։ Կտոր մը հող ուր չկայ փող։ Կ'առնեն կուտան փոխանակութեամբ։

Բանաստեղծը քերթուած մը կուտայ նպարավաճառին ու տեղը կը ստանայ սուրճ, ձէթ, օճառ կամ շաքար։

Քերթուածը մեր մէջ միայն աժան է։

Երգիծաբանը հացագործին ծաղրանկարը կը գրէ ու տեղը կը ստանայ քառասուն փոքր հաց, տասը մեծ հաց, ինչպէս նաեւ հացագործին աղջիկը որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ շաքարախառն հաց։

Բոմինկ ունի թաղապետական խորհուրդ մը որ հրաշալիօրէն կը վարէ գիւղին գործերը.— բարեզարդութիւն, ծառատնկութիւն, ուղեշինութիւն, նորոգութիւն։

Չկան հարուստներ կամ աղքատներ։ Գիւղացիները, չորս հազար հոգի, կ'ապրին նահապետական ընտանիքի մը պէս։

Այնտեղ հալածուած են ոսկի հորթը ու փչուները, դրամները։

Ամէն մարդ անկուտի է ու ամէն մարդ փորը կուշտ։

Բոմինկը դրախտներուն դրախտն է։

×

Լուկա, Ռաթա, Թակամ եւ Բոմինկ կոչուող դրախտներուն բնակիչները բարի են ու ազնիւ։

Անոնք չեն ըներ գողութիւն, աւազակութիւն, շնութիւն, խողութիւն, չարագործութիւն, բարբարոսութիւն եւ ոճրագործութիւն։

Իսկ եթէ պատահի որ մէկուն փորը մտնէ սատանան եւ ան յանցանք մը գործէ՝ մեղաւորը ոչ կը քարկոծեն, ոչ կը գանակոծեն, ոչ կը բանտարկեն եւ ոչ ալ մահուան կը դատապարտեն։

Պատիժը աւելի խիստ է։

Ցանցաւորին օձիքէն կը բռնեն, նաւ մը կը դնեն ու իբրեւ գերագոյն պատիժ, կը ղրկեն չիփ չիտակ… quelque part en Europe։

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐ

Երեւանի մէջ երկու տարիէ ի վեր գոյութիւն ունի երաժշտագիտական ուսումնարան մը, որ կը կրէ Ռոմանոս Մելիքեանի անունը։ Այս ուսումնարանին գործն է լուծել հայ երաժշտութեան վերաբերեալ կարգ մը տեսական հարցեր, հաւաքել ու պահպանել երաժշտական ժառանգութիւններ։

1939ին, ձայնագրութեան բաժինը ձայնապնակի վրայ արձանագրեց 500 երգեր, որոնց մէջ Շատախցի Չեղոյի պատմած «Սասունցի Դաւիթ» դիւցազներգութիւնը 12 ձայնապնակով։

Դիւանական բաժնին մէջ հաւաքուած են հայ մեծ երաժշտագէտներու ժառանգները,— Ա. Սպենդիարեան, Կոմիտաս, Ռ. Մելիքեան, Կարա-Մուրզա եւ ուրիշներ։ Թանգարանային բաժնին մէջ հաւաքուած են ժողովրդական նուագարաններու բազմաթիւ նմոյշներ։ Գրադարանը ունի 5000 օրինակ գիրք։

Ուսումնարանին յանձնարարութեամբ, Երեւանի երաժշտագէտները սկսած են պատրաստել կարեւոր ուսումնասիրութիւններ հայ երաժշտութեան մասին։ Այսպէս, երաժշտագէտ Ա. Շահվերդեան կը պատրաստէ «Հայկական երաժշտութեան պատմութիւնը ԺԹ. դարէն մինչեւ մեր օրերը», Ց. Ցոլհոնդեան՝ «Հայկական խաղերի մասին», Ս. Բարխուդար՝ «Հայ երաժշտութիւնը եւ երաժիշտները վրացական պարբերական մամուլում», Մ. Աղայեան՝ «Հայկական եւ վրացական երաժշտութեան փոխ-ազդեցութիւնը», Ար. Քոչարեան՝ «Հայկական ժողովրդական գործիքները»։

Ուսումնարանին մէջ կը պատրաստուին երիտասարդ նոր ուժեր,— ինչպէս Պ. Խաչակեան, Ն. Խաչակեան, Ռ. Մուրադեան, Կ. Մուսոյեան եւ ուրիշներ։

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՕԴԱՉՈՒՆԵՐ

Յունուարի սկիզբը, Երեւանի ռուսական թատրոնին մէջ տեղի ունեցաւ հանդէս մը, նուիրուած օդանաւային ակումբի շրջանաւարտներուն։

Գլխաւոր Միքայէլեան ներկայացուց երիտասարդ օդաչուները, որոնց մէջ օրիորդներ՝ Իրայիդա Բաբիկեան, Ռոզա Չալըկեան, Անահիտ Եսայեան, Վերա Գրիգորեան եւ ուրիշներ, իսկ մանչերէն՝ Սուրէն Հէքիմեան, Յովսէփ Ղազարեան, Ժորա Գէորգեան, Միշա Համբարձումեան, Սերգօ Փերուզեան, Սերգէյ Սարուխանեան, Հայաստան Վարդանեան եւ ուրիշներ։

Օդանաւային ակումբին պետը, Ռեւոկին, ողջունեց շրջանաւարտները եւ անոնց տուաւ զանազան նուէրներ, ժամացոյց, լուսանկարչական գործիք, եւայլն։

Օր. ՆՈՒԱՐԴ ԳԱԼՃԵԱՆ
եւ
ԱՐՇԱԿ ՔԻՐՔՃԵԱՆ
Ամուսնացած
Փարիզ, 17 փետր. 1940

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1.— Բանաստեղծ Վահան Տէրեանի մահուան քսանամեակին առթիւ, որ լրացաւ Յունուար 7ին, Երեւանի մէջ լոյս տեսաւ Տէրեանի բանաստեղծութեանց լիակատար ժողովածուն, քսան պրակ, որու մէջ կը գտնուին նաեւ անտիպ քերթուածներ։

2.— Պետական հրատարակչականը ձեռնարկած է թարգմանելու եւ տպագրելու Ժիւլ Վէռնի բոլոր գործերը,— արդէն հրատարակուած են «80 հազար քիլոմեթր ջրի տակ», «Նաւապետ Գրանթի որդիները», «Խորհրդաւոր կղզին», «Երկրից դէպի լուսին» հատորները, որոնք ջերմ ընդունելութիւն գտան պատանի ընթերցողներուն մօտ։

3.— Երեւանի մէջ լոյս տեսաւ «Երիտասարդ գիտականներու աշխատութիւններ» ժողովածուն, ռուսերէն լեզուով։ Բովանդակութեան մէջ ուշագրաւ են Հր. Բաղիկեանի եւ Վ. Գուլքեանի «Հայաստանի ցորեններու ուսումնասիրութիւնը», Ս. Կարապետեանի եւ Ե. Ղազարեանի «Կերի եւ խոտաբոյսերի մասին», Ա. Խրիմեանի «Դալմաթական երիցուկը»։ Քիմիական, կենսաքիմիական, գիւղատնտեսական կարեւոր ուսումնասիրութիւններով ժողովածուին կը մասնակցին Ա. Արարատեան, Վ. Մխիթարեան, Դ. Մարուխեան, Մ. Նարինեան, Մ. Դարբինեան, Ա. Թախտաջեան։

4.— Լենինկրատի մէջ լոյս տեսաւ «Սովետային հայ ժողովրդի պօէզիայի մէջ» ռուսերէն ժողովածուն, զոր կը ներկայացնէ Օրբէլեան, որմէ վերջ՝ «Նամակ ժողովուրդների մեծ առաջնորդին», զոր ստորագրած են Ա. Իսահակեան, Ն. Զարեան, Գ. Սարեան, Գ. Բորեան, Ս. Կապուտիկեան։ Եւ յետոյ բանաստեղծութիւններ Ն. Զարեանէ, Ց. Ցակոբեանէ, Ա. Վշտունիէ, Յովհ. Շիրազէ, Վեսպէրէ, Վշտունիէ։ Ամէնէն վերջ կուգան աշուղները Աշխոյժ, Աթայ, Հրկէզ, Եսայեան, Գրիգոր, Շերամ եւ ուրիշներ։

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Հ. Կ. Խաչի, Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղի վարչութիւնը, Տիկին Ցամիկ Տէր Աւետիսեանի մօր զաւակացի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 50 ֆրանք կը տրամադրէ, «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներուն։

Լրտես մը եւս գնդակահարուեցաւ

Ուրբաթ առտու Շալօն սիւր Մառնի մէջ գնդակահարուեցաւ լրտես մը, Ժան Բիւն, Լիւքսէմպուրկցի։

Այս գործակալը չատ վտանգաւոր կը համարուէր ոչ միայն անոր համար որ անձամբ լրտեսութիւն կը կատարէր, այլ եւ յաջողութեամբ կազմակերպած էր լրտեսական ցանցը Ֆրանսայի եւ Լիւքսէմպուրկի մէջ։ Մահուան դատապարտուած էր դեկտեմբեր 16ին։ Վերաքննութեան դիմեց, բայց մերժուեցաւ զինուորական բարձրագոյն ատեանին կողմէ։ Հանրապետութեան Նախագահն ալ մերժեց մեղմացնել պատիժը։ Ժան Բիւն կը փնտռուէր երկար ատենէ ի վեր եւ ձերբակալուեցաւ 1939 յուլիս 29ին, երբ գաղտնապէս Ֆրանսա մտած էր։ 1939ին կաչառած էր ազգային պաշտպանութեան գործարանի մը վարպետը, եւ սահմանագլուխի ոստիկանութեան մէկ քննիչը, գնելով եւ Գերմանիա ղրկելով թանկագին փաստաթուղթեր։ Երկու ֆրանսացի մեղսակիցները, որոնք իրմէ առաջ ձերբակալուած էին, դատապարտուեցան 20ական տարի բանտարկութեան (առաւելագոյն պատիժը այս էր, այն ատեն)։ Հակառակ այս դատապարտութեանց, Ժան Բիւն կը շարունակէր գործակալներ արձանագրել Ֆրանսայի եւ Լիւքսէմպուրկի մէջ, լրտեսութեան համար։ Ինչպէս կ'ըսէ պաշտօնական դեկոյցը, մահապարտը խոստովանած էր ամէն բան, ընդունելով թէ իր վտանգաւոր գործունէութիւնը կը շարունակէր մինչեւ ձերբակալութեան օրը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ձախ աչքէն վիրաւորուեցաւ գործարանի մը վարպետը, Թադէոս Տէր Գրիգորեան, Արաբի մը կողմէ, որ ներս մտնել կ'ուզէր, վրէժ լուծելու համար Ֆրանսացի մրցակիցէ մը (սիրային խնդիր)։

ՓԱՐԻԶԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐԸ, 3էն 13 տարեկան, գաւառ պիտի փոխադրուին ի հարկին ինչպէս եղաւ անցեալ աշնան, երբ 30.000 մանուկներ տեղափոխուեցան։ Սէնի նահանգապետութիւնը հարցարաններ ուղղած է ծնողներուն, որպէսզի պատասխանեն թէ նոր տեղափոխութեան մը պարագային կրնա՞ն կամ կ'ուզե՞ն բնակարան գտնել գաւառի մէջ։ Ծնողները պարտաւոր են չուտով պատասխանել այս հարցարանին, որպէսզի կառավարութիւնը գիտնայ թէ որքան մանուկներ կրնան տեղաւորուիլ ազգականներու մօտ եւ որքանը իշխանութեանց միջոցաւ։ Այս անգամ 200.000 կը նախատեսուի տեղափոխելի դպրոցականներու թիւը, որովհետեւ անցեալ աշնան արձակուրդի շրջան էր։ Թուականը որոշուած չէ տակաւին, այլ պարզապէս զգուշական միջոց մըն է որ կը գործադրուի։

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ նոր պայմանագիր մը ստորագրեցին արտածումներու քաղաքականութեան մասին, որուն շնորհիւ պիտի ջանան նոր շահաստաններ գրաւել Եւրոպայի, Ամերիկայի եւ Ծայր. Արեւելքի մէջ։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ դահլիճը կազմուեցաւ վարչապետութեամբ Փրոֆ. Ֆիլովի, որ պիտի վարէ նաեւ կրթական նախարարութիւնը։ Արտաքին նախարար նշանակուեցաւ Պելկրատի պուլկարական դեսպանը՝ Իվան Փոփով։ Պատերազմական նախարարը կը պահէ իր պաշտօնը։ Վարչապետը յայտարարեց թէ անփոփոխ պիտի մնայ արտաքին քաղաքականութիւնը։— Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ բոլշեւիկեան շարժումը կը ծաւալի Պուլկարիոյ մէջ, շնորհիւ խորհրդային նոր դեսպանին, որ չատ ճարպիկ մարդ մըն է։

ԹՈՒՐՔ ԽՄԲԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ ի պատիւ սեղան մը սարքեց ֆրանսական մամուլի սէնտիքան։ Կառավարութեան կողմէ ներկայ էին Տեղեկութեանց վերատեսուչը՝ Ժիրոտու, մամուլի եւ գրաքննութեան տնօրէնը՝ Մարթինօ Տէփլա, օտար մամուլի դիւանին վարիչը՝ Փրոֆ. Փօլ Հազար։

ԵԹՈՎՊԻՈՅ աքսորական արքային՝ Հայլէ Սէլասիէի գահը Իտալիա փոխադրուեցաւ եւ պիտի ցուցադրուի գաղթային ցուցահանդէսին մէջ, յառաջիկայ մայիսին։

250.000 ԹՈՆ ՑՈՐԵՆ պիտի գնուի Դաշնակից կառավարութեանց կողմէ, դանուբեան երկիրներու մէջ։ Փոխադրութիւնը պիտի կատարուի Դանուբ-Մարսէյլ ճամբով եւ անկէ Անգլիա։ Միջերկրականի մէջ բանող նաւերուն մեծ մասը յունական կամ ռումանական են։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը որոշեց ամրացնել հիւսիսային-արեւմտեան սահմանագլուխը, ի նախատեսութիւն ապագայ դէպքերու։ Այս առթիւ նոր պահականոցներ պիտի շինուին սահմանագլուխին վրայ։

Տօքթ. ԼԵՒՈՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Զինուորութենէ արձակուած ըլլալով, վերսկսած է հիւանդ ընդունիլ իր բնակարանը, 146 Rue Lafayette, (Կառ տիւ Նօռ), ամէն օր ժամը 2– 7, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ։ Téléphone: Nord 84 — 04

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ! ! ! !

Մեր յարգելի յաճախորդներուն կը տեղեկացնենք որ, իրենց առօրեայ ՍՈՒՐՃԸ, թրքական եւ ֆրանսական ձեւով կրնան ապահովել միմիայն մեզ մօտ։

Alimentation "Trévise" Café "HAREM"

30, Rue de Trévise, Paris (9) Tél.: TAI. 40—63, Métro Cadet

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ
HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Chèque Postal Paris 1678 - 63

Téléphone : COBelins 15 - 70

17, Rue Damesme, PARIS (13)

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — MARDI 20 Février 1940

ԺԵ. ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4277

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Նորվեկիան ալ կրակն ինկաւ, ինչպէս պիտի իմանաք հրատարակուած մանրամասնութիւններէն: Երկու ոսոխները, Անգլիա եւ Գերմանիա, առաջինը քիչ մը փափկութեամբ, միւսը բուռն կերպով կ'ամբաստանեն թէ Նորվեկիա խախտած է չէզոքութեան պարտականութիւնը, եւ գոհացում կը պահանջեն: Նորվեկիա յանցանք չի նկատեր իր ընթացքը:

Մօտաւոր Արեւելքի խնդիրը միշտ կը պահէ իր սուր հանգամանքը: «Տէյլի Թելէկրաֆ»ի Պուքրէշի թղթակիցը կը գրէ թէ Գերմանիա տասը տարուան համար երաշխաւորութիւն խոստացած է ռուսական յարձակման դէմ, հինգ տարուան համար ալ՝ Հունգարիոյ դէմ, պայմանաւ որ Ռումանիա բացարձակ չէզոքութիւն պահէ, արձակէ մաս մը զինուորներ, եւ ուզած ապրանքները ճարէ առանց դժուարութեան:

Նոյն թերթին Նիւ Եորքի թղթակիցն ալ նկարագրելով Դաշնակիցներուն պատրաստութիւնները Մօտաւոր Արեւելքի մէջ, կը գրէ թէ անոնց օդատորմիղները ի վիճակի են ծանր հարուածներ տալու ռուսական դիրքերուն, մասնաւորապէս Բագուի եւ Պաթումի: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Թուրքիա երբեք տրամադիր չէ առաջին քայլը առնելու Խ. Միութեան դէմ:

Պուլկարական դահլիճին փոփոխութիւնը տհաճութիւն պատճառած է Թուրքիոյ մէջ, ինչպէս կը գրէ «Փարի Միտի»:

Զօր. Ուէյվլ, Մօտաւոր Արեւելքի բրիտանական բանակին հրամանատարը, ճայնասփիւռ ճառ մը խօսելով Եգիպտոսի անթելին վրայ, ջերմապէս գովեց Եգիպտոսի կառավարութեան եւ բանակին աջակցութիւնը: Զօրավարը միեւնոյն ներբողները հիւսեց դաշնակից Թուրքիոյ եւ Իրաքի մասին:

Օտէսայի ծովային շրջանակներուն մէջ կ'ըսեն թէ 2000 գերման մասնագէտներ պիտի հասնին հոն, ականներու տեղաւորման գիտութիւնը սորվեցնելու համար Ռուսերուն: Արդէն սկսած են ականներ տեղաւորել Օտէսայի եւ ուրիշ նաւահանգիստներու մէջ:— Ուրիշ լուրի մը համաձայն, Ռուսիա պահանջած է իրեն ալ աթոռ մը տալ Դանուբի միջազգային յանձնաժողովին մէջ, որ ժողովի հրաւիրուած է Կալացի մէջ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՎԵՑ ՆԱՒԵՐ ԸՆԿՂՄԵՑԱՆ, ՄԷԿԸ ԻՐԱՆԵԱՆ (Էրմենիստան)

Կիրակի եւ երկուշաբթի օր հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (171 եւ 172րդ օր) —

Զեկոյց թիւ 333, փետրուար 17, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք:

Զեկոյց թիւ 334, իրիկուն.— Անցեալ գիշերուան ընթացքին, թշնամի զօրախումբեր —մօտ մէկ գումարտակ— անյաջող յարձակումներ կատարեցին մեր յառաջացեալ դիրքերէն երկուքին դէմ: Ցերեկուան ընթացքին հրետաձգութիւն, մասնաւորապէս Վոժի շրջանին մէջ:

Զեկոյց թիւ 335, փետրուար 18, առաւօտ.— Ոչ մէկ կարեւոր դէպք:

Զեկոյց թիւ 336, իրիկուն.— Խրամային հրասանդներու չատ զօրաւոր պատրաստութենէ մը վերջ, թշնամին յարձակեցաւ մեր յառաջապահ դիրքերէն մէկուն վրայ, Մոզէլի արեւելեան կողմը: Բոլորովին ձախողեցաւ: Ճակատի միւս մասերուն վրայ պահակախումբերու գործունէութիւն երկու կողմէն:

*** «Փարի Միտի» կը գրէ թէ այն զօրախումբը որ ուրբաթ օր մոլորած էր գերմանական ականադաշտի մը վրայ, ձգած է մէկ սպաննեալ եւ ութ վիրաւորներ, որոնք յետոյ Ֆրանսական գիծերը փոխադրուած են: Երկու զինուորներ ալ գերի բռնուած են:

*** Նոր նաւեր ընկղմեցան շաբաթ եւ կիրակի, մեծ մասը չէզոք:

Թեհրանէն կը հեռագրեն փետրուար 18թուականով,— Մօտաւոր Արեւելքի պետութեան մը վերաբերող առաջին նաւը կորսուեցաւ այսօր, երբ գերմանական ական մը Թորփիլահար ընկղմեց իրանեան «Էրմէնիստան» շոգենաւը, 6805 թոն, որ Պելժիայէն ճամբայ ելած էր դէպի Պարսից ծոց, 3000 թոն շաքար եւ 4000 թոն պողպատէ ձողեր բեռցած: Իրանեան կառավարութիւնը պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակեց որ կ'ըսէ թէ «այսպիսի արարքները միայն զայրոյթ եւ խորշանք կրնան ներշնչել ազգին»: Թերթերը բուռն կերպով կը քննադատեն նաւին թորփիլահարումը, իբրեւ բռնաբարում միջազգային օրէնքի:

Շուէտական երկու նաւեր եւս ընկղմեցան Հիւսիսային ծովուն մէջ, մէկը 1657, միւսը 1145 թոն տարողութեամբ: Պատճառը չէ ճշդուած:

Հոլանտական շոգենաւ մը, 4537 թոն, որ ճամբայ ելած էր դէպի հոլանտական Հնդկաստան, ականի մը զարնուելով ընկղմեցաւ Հիւսիսային ծովուն մէջ: Նաւաստիները փրկուեցան:

Անգլիական երկու նաւեր թորբու զարնուեցան Հարաւ. Ափրիկէի ջուրերուն մէջ: Մէկը, որ ունէր 4218 թոն տարողութիւն, ընկղմեցաւ: Հրամանատարը, Ա. եւ Բ. սպաները եւ նաւաստիներէն 13 հոգի մէջտեղ չկան: 19 հոգի ազատեցան: Ուրիշ անգլիական նաւ մը, 3656 թոն, ականի մը զարնուելով ընկղմեցաւ Հիւսիսային ծովուն մէջ: Նաւաստիները եւ հնոցպանը սպաննուեցան:

Անգլիական մարտանաւեր հետապնդելով բռնեցին գերմանական նաւ մը, «Մորէա», որ մանկանէց բեռցած էր: Նաւը պահուած էր սպանիական նաւահանգիստի մը մէջ եւ բռնուեցաւ երբ կը փորձէր խզել պաշարման շղթան: Գերմանական ուրիշ նաւ մը, 5805 թոն, որ քարիւղ կը փոխադրէր, խորտակուեցաւ իր նաւաստիներուն կողմէ: Նորվեկեան նաւ մը ականի մը զարնուելով ընկղմեցաւ: Կորսուած կը համարուի անգլիական քարիւղատար շոգենաւ մը, որմէ լուր չկայ երկու շաբաթէ ի վեր:

ՕՏԱՐ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ զինուորագրութեան եւ հպատակութեան մասին զեկոյց մը հրատարակեց զատական նախարարութիւնը: Գլխաւոր պայմաններն են ըլլալ 18 — 35 տարեկան եւն.: Անոնք որ հպատակութիւն չունին եւ ֆրանսական զօրագունդերու մէջ ծառայելու ենթակայ չեն, կրնան նոյնպէս կամաւոր գրուիլ սահմանամերձ երկիրներու օտարականներուն պէս:

ՄԱՆՐ ԴԷՊՔ ՄԸ ՆՈՐՎԵԿԻՈՅ ՋՈՒՐԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Անգլ. մարտանաւեր գերմանական նաւի մը դէմ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՄԱՐՏԱՆԱՒ ՄԸ ԿԸ ԲՌՆԷ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ «ԴԺՈԽՔ-ՆԱՒԸ», ԱԶԱՏԵԼՈՎ ՀԱՐԻՒՐԱՒՈՐ ԳԵՐԻՆԵՐ:— ՆՈՐՎԵԿԻԱ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ ԱՆԳԼԻՈՅ ԴԷՄ:— ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ՆՈՐՎԵԿԻՈՅ:

Շաբաթ գիշեր ծանր դէպք մը պատահեցաւ Նորվեկիոյ ջուրերուն մէջ: Անգլիական թորփիլահալած մը, «Քօզաք», Նորվեկիոյ բազմաթիւ ծովախորշերէն մէկը մտնելով, բռնեց գերմանական «Ալթմարք» շոգենաւը, որ հոն ապաստանած էր: Անգլիացի նաւազներ գերմանական նաւը մտան եւ կատաղի կռիւէ մը վերջ, որ կը յիշեցնէր 18րդ դարու նաւամարտ մը, ազատեցին աւելի քան 300 անգլիացի գերիներ: Ընդհարման միջոցին, գերմանական նաւը փորձեց խորտակել անգլիական թորփիլահալածը, բայց խրեցաւ: Սպաննուեցան առ նուազն չորս Գերմաններ եւ չատեր ալ վիրաւորուեցան: Անգլիական զեկոյցը կ'ըսէ թէ իրենք միայն մէկ հոգի կորսնցուցին:

Անգլիացիները «Դժոխք - նաւ» կամ «Ծփուն աքսորավայր» կը կոչէին «Ալթմարք»ը, ուր արգելափակուած էին «Կրաֆ Շփէ» զրահաւորին կողմէ խորտակուած եօթը նաւերու գերիները: Գերմանական նաւը հազարաւոր մղոն ճամբայ կտրած էր Հարաւ. Ամերիկայէն մինչեւ Եւրոպա, եւ Գերմանիա հասնելու վրայ էր, երբ թակարդը ինկաւ Նորվեկիոյ ջուրերուն մէջ: Անգլիական թորփիլահալածը Անգլիա փոխադրեց գերիները, մեծ խանդավառութիւն պատճառելով: Մարտանաւը երբ անգլիական ջուրերուն կը մօտենար, երեք ականներ նշմարեց, բայց կարելի եղաւ ոչնչացնել զանոնք եւ նաւը անվնաս մտաւ նաւահանգիստ:

Արդ, այս դէպքը պատճառ եղաւ նոր վէճի մը, փորձանք բանալով փոքր երկրի մը գլխուն: Անգլիական զեկոյցը կը հաստատէ թէ ծովային նախարարութիւնը ինք հրամայած էր որ թորփիլահալածը մտնէ Նորվեկիոյ ջուրերը, խուզարկէ փախստական նաւը եւ ազատէ գերիները: Նորվեկեան կառավարութիւնը անմիջապէս սաստիկ բողոքագիր մը ուղղեց, Լոնտոնի դեսպանին միջոցաւ, «իր երկրային ջուրերուն կոպիտ բռնաբարման դէմ, որ մեծ զայրոյթ պատճառած է», եւ պահանջեց որ անգլ. նաւատորմին յանձնարարուի այսուհետեւ յարգել Նորվեկիոյ գերիշխանութիւն»ը: Միեւնոյն ատեն Նորվեկիա «կը յուսայ թէ բրիտանական կառավարութիւնը պիտի վերադարձնէ գերիները, բարոյապէս գոհացում տալով եւ հատուցանելով նիւթական վնասները»:

Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնը հետեւեալ ձեւով կը պատմէ դէպքը.— Կը յիշուի թէ «Կրաֆ Շփէ» զրահաւորը եօթը անգլիական առեւտրական նաւեր ընկղմած էր Հարաւային Ատլանտեանի մէջ, ծնունդէն ի վեր: Սպաները գերի տարուած էին զրահաւորին մէջ, ուր լաւ կը վարուէին անոնց հետ: Իսկ նաւաստիները արգելափակուած էին «Ալթմարք» օժանդակ նաւուն մէջ, որ, համաձայն «Կրաֆ Շփէ»ի ազատուած անգլիացի գերիներուն տեղեկութեանց՝ սպառազինուած էր քօղարկեալ թնդանօթներով: Երեք հարիւրէն 400 առեւտրական նաւաստիներ գերի բռնուած էին այս նաւուն մէջ, ենթակայ ամենամեծ խոշտանգումներու եւ խստութեանց, ինչպէս կը վկայեն «Կրաֆ Շփէ»ի ազատուած գերիները: Այդ օրէն ի վեր «Ալթմարք» անհետացած էր ծովերէն եւ ոչ եւ հետք չէր գտնուած մինչեւ փետրուար 15, երբ իմացուեցաւ թէ Նորվեկիոյ ծովեզերքը քերելով եւ օգտուելով յարմարութիւններէն, կը ջանայ Գերմանիա փոխադրել այս 3 — 400 գերիները: Հետեւաբար, Ն. Վեհափառութեան կարգ մը մարտանաւեր շարժման մէջ դրուեցան եւ օդանաւային հետազօտութիւններ կատարուեցան, որոնց շնորհիւ հաստատուեցաւ թէ «Ալթմարք» անուն շոգենաւ մը արդէն պատսպարուած է Նորվեկիոյ Եօսինկ ծովախորշը: Կառավարութեան կատարեալ իրաւասութեամբ, ծովային նախարարութիւնը հրամայեց չէզոք ջուրերը մտնել, խուզարկել «Ալթմարք»ը եւ ազատել գերիները: Ծովախորշին մէջ երկու նորվեկեան թնդանօթակիրներ ալ երեւցան: «Քօզաք» թորփիլահալածին հրամանատարը առաջարկեց որ անգլիական եւ նորվեկեան հսկողութեան տակ առնուի նաւը եւ Պէրկէն առաջնորդուի, երեք անգլիական եւ նորվեկեան մարտանաւերու կողմէ, ուր խուզարկութիւն պիտի կատարուէր եւ ամբողջ խնդիրը պիտի քննուէր, համաձայն միջազգային օրէնքի: Նորվեկեան հրամանատարը չընդունեցաւ այս առաջարկը, ըսելով թէ նաւը զինուած չէ եւ ինք բան մը չի գիտեր գերիներու մասին, թէ նաւը մէկ օր առաջ քննուած է Պէրկէնի մէջ եւ արտօնութիւն ստացած Նորվեկիոյ ջուրերէն օգտուելու, Գերմանիա երթալու համար: Այս հաւաստիքներուն վրայ, բրիտանական ուժերը քաշուեցան Նորվեկիոյ ջուրերէն, բայց մութը կոխելէ վերջ, ստանալով ծովակալութեան հրամանները, «Քօզաք» թորփիլահալածը նորէն ծովախորշը մտաւ, հրամանատար մըն ալ առնելով: Նորվեկեան թնդանօթակիրները մերժեցին գործակցիլ խուզարկութեան եւ կրաւորական դիրք մը բռնեցին: «Ալթմարք» աազմափորձ մը կատարեց, ընկղմելու համար թորփիլահալածը, երբ ան կը պատրաստուէր մօտենալ: Այս շարժումին հետեւանքով «Ալթմարք» խրեցաւ յատակին վրայ եւ թորփիլահալածը մօտենալով, անգլիացի նաւազներ ներս խուժեցան: Անմիջապէս կռիւ մը ծագեցաւ, եւ, համաձայն անթել հեռագրի մը, չորս Գերմաններ սպաննուեցան, հինգ հոգի ալ ծանրապէս վիրաւորուեցան: Անգլիացիները ունեցան միայն մէկ կորուստ: «Ալթմարք» զինաթափ եղաւ: Նաւաստիներուն մէկ մասը ծովեզերք փախաւ, իսկ մնացեալը հպատակութիւն յայտնեց: 3 — 400 անգլիացի գերիներ, որոնք արգելափակուած էին ամբարանոցին մէջ, թորփիլահալածին մէջ առնուելով ճամբայ ելան դէպի անգլիական ափերը, միւս նաւերուն հետ: Ազատուած գերիները կը պատմեն թէ Պէրկէնի մէջ խուզարկութիւն կատարուած ատեն իրենք ջանացին յայտնել իրենց ներկայութիւնը, բայց կարեւորութիւն չտրուեցաւ»:

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ «Ալթմարք» գաղտնօրէն եւ մասնաւորապէս շինուած էր ընկերակցելու համար Գերմանիոյ փոքր զրահաւորներուն, իբրեւ օժանդակ, պաշարարար եւ բանտ: Ունէր 12.000 թոն տարողութիւն եւ 25 հանգոյց արագութիւն: Մասնաւորապէս քօղարկուած թնդանօթներէն եւ գնդացիրներէն զատ, ունէր չատ մը բանտային խուցեր, ընկղմած նաւերու գերիները արգելափակելու համար:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, անգլիացի գերիները զանազան խոշտանգումներու կ'ենթարկուէին, եւ նորվեկեան ջուրերը մտած ատեն երեք օր արեւուն լոյսէն զրկուած, այնպէս արգելափակուած էին որ Նորվեկիացիները չէին կրնար գտնել: Նախապէս ամէն օր կէս ժամ մարզանք կ'ընէին: Սնունդն ալ խեղճ էր, թէյ եւ գանելիք ապուր մը եւն.: Կ'ըսուի նաեւ թէ գերման հրամանատարը ամէն պատրաստութիւն տեսած էր նաւը խորտակելու համար, բայց Օսլոյի հիւպատոսը արգիլեց: Մօտ հարիւր Գերմաններ կը գտնուէին նաւուն մէջ:

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ առաջին անգամ գերմ. նաւը մտաւ անգլիական թորփիլահալածին հրամանատարը, ատրճանակ մը բռնած եւ ընկերակցութեամբ 30 նաւազներու: Կատաղի կռիւ մը տեղի ունեցաւ Գերմանացիներուն հետ, բայց Անգլիացիները աջ ձախ կրակելով իջան նաւուն ամբարանոցը եւ ազատեցին գերիները:

Անգլիական կառավարութիւնը մերժեց վերադարձնել ազատուած գերիները: Արտաքին նախարարը իր մօտ հրաւիրելով Լոնտոնի նորվեկեան դեսպանը, բացատրութիւններ ուղեց, ինչպէս եւ պահանջեց արգելափակել գերմանական նաւը: Անգլիական կառավարութիւնը ոչ թէ պաշտպանողական, այլ յարձակողական դիրք մը բռնած է. այնպէս որ Նորվեկիա երկու կրակի մէջ կը մնայ: Լորտ Հալիֆաքս շարք մը հարցումներ ուղղած է Նորվեկիոյ կառավարութեան, մեղադրելով թէ չեղած է չէզոքութեան պարտականութենէն: Անգլիա Նորվեկիան պատասխանատու կը նկատէ «իր ծանր զանցառութեան համար»: Անգլիական աղբիւրներու համաձայն, Նորվեկիոյ ներկայացուցիչները ոչ միայն ըսած են թէ գերի չկայ գերմանական շոգենաւին մէջ, այլեւ արտօնելով նաւուն անցնիլը նորվեկեան ջուրերուն մէջ, ծառայութիւն մը մատուցած են որ չի համապատասխաներ չէզոքութեան օրէնքին:

Մինչ Գերմանիա կրակ կը տեղայ գոհացում պահանջելով, անգլիական կառավարութիւնն ալ իր հարցումներուն պատասխանին կը սպասէ անյապաղ: Վերջին լուրերու համաձայն, ազատուած գերիներուն թիւն է 260, որոնք մեծ խանդավառութեամբ ընդունուեցան Անգլիոյ մէջ եւ թորփիլահալածին հրամանատարը ջերմ շնորհաւորութեանց արժանացաւ: Նորվեկիոյ արտաքին նախարարն ալ խոստովանեցաւ թէ կացութիւնը չատ ծանր է:

Քաղաքական շրջանակներու մէջ կը վախնան որ պատերազմին սարսափները տարածուին սկանտինաւեան երկիրներու մէջ: Միւս կողմէ կարծողներ կան թէ Գերմանիա հնարքներ կը սարքէ, որպէսզի Դաշնակիցները չկարենան օգնութիւն հասցնել Ֆինլանտայի, Նորվեկիոյ եւ Շուէտի ճամբով:

Գերմանիոյ բուռն բողոքագիրը

Օսլոյի գերմանական դեսպանը հետեւեալ ծանուցագիրը ուղղեց Նորվեկիոյ արտաքին նախարարութեան.— «Ուժգնօրէն կը բողոքեմ գերմանական «Ալթմարք» շոգենաւին բռնաբարման դէմ անգլիական «Քօզաք» թորփիլահալածին կողմէ, Եօսինկի ծովախորշին, այսինքն Նորվեկիոյ երկրային ջուրերուն մէջ, ուր Գերմանները երկու մեռեալ եւ երկու վիրաւոր ունեցած են: Ուժգնօրէն կը բողոքեմ միջազգային օրէնքի անլուր բռնաբարման դէմ, մանաւանդ անոր համար որ նորվեկեան կառավարութիւնը բաւական պաշտպանութիւն ընծայած չէ մեր շոգենաւին: Միջազգային իրաւունքի այս բռնաբարման նմանը կը կազմէ միայն Քոփէնհակի ռմբակոծութիւնը 1807ին: Այս բռնաբարումը եզակի է աշխարհական պատմութեան մէջ եւ պարտք կը սեպեմ պահանջել, վերապահելով իմ կառավարութեանս ուրիշ պահանջները, անմիջապէս վերահաստատել «Ալթմարք» շոգենաւին նախկին վիճակը, որքան կարելի է անոր կրած կորուստներէն վերջը: Կը պահանջեմ որ բոլոր վնասները դարմանուին եւ յանցաւորը պատժուի: Ձեր ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմ սա իրողութեան վրայ թէ կացութիւնը չատ լուրջ է եւ կրնայ ամենածանր հետեւանքներ ունենալ»:

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ռուսերը յառաջ կը խաղան ծանր կորուստներով

Ֆինլանտական զօրքը կարգ մը դիրքեր եւս լքեց Ֆինլանտայի ծոցին եւ Մաննէրհայմի գծին արեւմտեան շրջանին միջեւ, տեղի տալով ռուսական ճնշումին, ինչպէս կը հաստատէ պաշտօնական զեկոյցը: Լատոկայի լճին հիւսիսային արեւելեան մասին մէջ ռուսական զօրախումբ մը, որ կը բաղկանար 180 բալնիթաւորներէ, ցիրուցան եղաւ սառերուն վրայ: Ռուսական օդանաւերը կը շարունակեն ռմբակոծել ֆինլանտական քաղաքները:

Ֆինլանտական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ ռուսական ճնշումը մեղմացաւ կիրակի օր, հաւանաբար օդնական ուժի սպասելով: Մաննէրհայմի գլխաւոր գիծը անվթար կը մնայ տակաւին: Կ'ըսուի թէ մարաջախտ Մաննէրհայմ ռազմավիտական նահանջ մը կատարած է, լքելով կարգ մը դիրքեր: Ֆինլանտական զեկոյցը կ'ըսէ թէ 24 օդանաւեր վար առնուած են չաբաթ օր: Դարձեալ ֆինլանտական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ բանակը ջախջախիչ յաղթանակ մը տարաւ ռուսական 54րդ զօրաբաժնին դէմ, ծանր կորուստներ պատճառելով, իսկ ուրիշ զօրաբաժին մը (23րդ) նոյնպէս պարտուեցաւ: Ռուսական կորուստները կը հաշուեն 6000 սպաննեալ եւ 20.000 վիրաւոր: Ֆիները գրեթէ բոլորովին ոչնչացած կը նկատեն 54րդ զօրաբաժինը, Քուհմոյի ճակատին վրայ:

Իսկ ռուսական զեկոյցը կ'ըսէ.— Քարելիոյ պարանոցին վրայ, թշնամին հետապնդուելով խորհրդային զօրքին կողմէ դէպի Վիպորկ նահանջեց աճապարանքով, ծանր կորուստներ կրելով եւ կրակի տալով ճամբուն վրայ հանդիպած գիւղերը: Խորհրդային զինուորները գրաւեցին Օյնթիա քաղաքը, Քարհուլայի ամրոցները՝ Սումմայի արեւելեան կողմը, եւ ուրիշ երկու քաղաքներ: Խորհրդային զինուորները թշնամին կը հալածեն ամբողջ ճակատին վրայ: Խորհրդային օդատորմիղը ուժգնօրէն ռմբակոծեց թշնամի զօրքը եւ զինուորական դիրքերը:

*** Մարաջախտ Մաննէրհայմ յայտարարութիւն մը հրատարակեց որ կ'ըսէ.— «Մեր ժողովուրդը այլեւս մինակ չի կռուիր: Արտասահմանէն օգնութիւն հասաւ գնահատելի չափով եւ ամէն օր նոր զօրագունդեր կը հաւաքուին դրօշի տակ: Ֆին ժողովուրդը կը մնայ միացեալ եւ վճռական՝ իր բանակին կռնակը: Ան վստահ է մեր վրայ եւ Աստուծոյ վրայ: Հասած է ժամանակը ուր թշնամին պիտի կեցնենք իմ կողմէ նշանակուած դիրքերուն վրայ: Վստահ եղէք թէ թշնամին երբեք պիտի չկրնայ հասնիլ մինչեւ վերջին միջնաբերդը, այլ ի զուր պիտի կորսնցնէ իր արիւնը իր յարձակումներուն ատեն»:

(Լուրեր՝ շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Վերջ՝ համայնական դրութեան

ԽՄԲ.— Պէյրութի «Ազդակ»ը երկու խմբագրականներով կը վերլուծէ «միւթէվէլլի»ներու խնդիրը: Կ'ամփոփենք երկուքն ալ, որոնք շահեկան տեղեկութիւններ կը պարունակեն (փետրուար 7 եւ 8).—

Համաձայն Ազգային Սահմանադրութեան, որ պետական օրէնքի կարգ անցած է եւ մինչեւ այսօր չէ ջնջուած ուրիշ օրէնքով մը, Թրքահայերու եկեղեցական կալուածները, եկեղեցիները եւ վարժարանները կը մատակարարուէին ժողովուրդէն ընտրուած մարմիններու կողմէ, եւ Ազգ. Վարչութեան անմիջական հակակշռին տակ:

1935ին, Անգարայի խորհրդարանը ընդունեց 2762 թուակիր օրէնք մը, որով համայնական բոլոր կալուածներու վերին հսկողութիւնը կը յանձնուէր Էվգաֆի տնօրէնութեան:

Օրէնքը բաւական խիստ էր եւ այլ սեղմումներու կարգին կը տրամադրէր Էվգաֆի տնօրէնութեան վճարուելիք հարիւրին 5 համեմատութեամբ հակակշռի տուրք մը, ինչ որ ինքնին ծանր բեռ մըն էր արդէն բաց պիւտճէներուն վրայ: Եւ սակայն կը պահուէր համայնական սկզբունքը, այսինքն նորէն ազգային մարմիններ էին որ պիտի կատարէին մատակարարութիւնը, իրենց կազմը վաւերացնել տալէ յետոյ:

Հաւատարիմ՝ երկրին օրէնքներուն, հայկական մարմինները փութացին ժամանակին արձանագրել տալ իրենց կալուածները, ստանալ կանոնական յայտագիրը, վաւերացնել տալ իրենց կազմը եւ գործել Էվգաֆի անմիջական հակակշռին տակ, չմոռնալով նաեւ վճարել հարիւրին 5ի տուրքը, որ երբեմն տարեկան քանի մը հազար ոսկիի կը հասնի:

Ինչպէս ըսինք, դրութիւնը ծանր էր եւ բազմածախս, քանի որ պատասխանատու մարմինները կը ստիպուէին ոչ միայն աճագին ժամանակ յատկացնել պահանջուած ձեւակերպութեանց լրացումին, այլեւ կարեւոր վճարումներ ընել իրենց փոխ ու ծակ պիւտճէէն: Բայց եղածը նորէն բան մըն էր, քանի որ մատակարարութիւնը կը մնար համայնքին ձեռքը:

1937 ապրիլ 7ին հրատարակուած հրամանագիր մը եկաւ հիմնովին փոխել կացութիւնը, երկու նոր տրամադրութիւններ սահմանելով.

1.— Կալուածները պիտի մատակարարուին ոչ թէ մարմիններու, այլ անհատ միւթէվէլլիներու կողմէ:

2.— Այդ անհատները պիտի ընտրուին կառավարութեան կողմէ:

Անպատեհութիւնը ակներեւ է:

Նախ՝ ընտրեալ մարմիններու դերութիւնը վերջ կը գտնէ, այսինքն ժողովուրդը ո եւ է իրաւունք չունենար սեփական հաստատութեանց վրայ: Անհատ մը պիտի վարէ եկեղեցին, դպրոցը կամ հիւանդանոցը, պատասխանատու ըլլալով միայն Էվգաֆի տնօրէնութեան:

Երկրորդ, ո եւ է երաշխիք չկայ թէ այդ անհատները պիտի վայելեն ազգին վստահութիւնը: Որովհետեւ պայման դրուած է որ թեկնածուները ամէնէն առաջ անցնին ոստիկանական բովէն, այսինքն քննութեամբ հաստատուի թէ բարեյոյս են: Այս բովէն մաքուր դուրս ելածներն են որ օրինական գիտելիքի երկրորդ քննութիւն մը պիտի անցընեն Էվգաֆի տեսչութեան առջեւ, մատակարար կարենալ դառնալու համար:

Արդէն, ի՞նչ հարկ խորհրդածութեան, երբ մէջտեղն է քննութեան արդիւնքը: Օրինակ, Բերայի հարուստ թաղին համար թեկնածու ներկայացած 2000հոգիին մէջէն ոստիկանութիւնը յարմար դատած է միայն երկու հոգի, ինչպէս անցեալ տարի գրեց «Ճիւմհուրիյէթ», ճշդելով թէ երկուքէն մէկն է «մեր պաշտօնակից «Ժամանակ»ի արտօնատէր Մելիք Փօշ»:

Արդ, այդ ձախողած 1998ներուն մէջ կան մարդիկ որոնք ամբողջ տասնեակ տարիներ հաւատարմօրէն ծառայած են երկրին, իբրեւ բարձր պաշտօնատար, ինչպէս նաեւ հրապարակի վրայ դիրք ունեցող յայտնի վաճառականներ: Իսկ յաջողած երկուքը ոչ մէկ դրաւական կը ներկայացնեն, դիրքի թէ այլ տեսակէտով:

X

Անհատ մատակարարի դրութեան անպատեհութիւնները մասամբ կը մեղմանային, եթէ գոնէ գտնուէին ազգային մարմիններ, եթէ ոչ իբրեւ հակակշռող, գոնէ իբրեւ օժանդակ՝ պետութենէն կարգուած այդ անհատներուն:

Խնդիրը հոն է որ, երբ անդին դատարկ հաստատութիւններ կը յանձնուին պատահական անձերու, ասդին ալ կը ջնջուի համայնական կազմակերպութիւնը:

Արդարեւ, Ընկերակցութեանց օրէնքը որ 28 Յունիս 1938ին ընդունուեցաւ թրքական խորհրդարանին կողմէ, վճռապէս կ'արգիլէ համայնական (ճէմաաթ) կազմակերպութիւնը (յօդուած 9): Միւս կողմէ, 40րդ յօդուածով կը ջնջէ իրեն հակասող ընդհանուր տրամադրութիւնները, այսինքն Վաղըֆներու օրէնքին առաջին եւ Քաղաքային օրէնքին 519րդ յօդուածները, որոնք կ'ընդունէին համայնքներու գոյութիւնը:

Այս հաշուով, կը դադրի 17 մարտ 1863ի Ազգային Սահմանադրութիւնը, իսկ վարչութիւնը, թաղականութիւնները եւ ամէն կարգի հոգաբարձութիւնները «պատմութեան կը խառնուին», ինչպէս անկէ առաջ կը գրէր «Ճիւմհուրիյէթ»:

Գործնականին մէջ, ջնջումը շատոնց կատարուած էր: Հանգուցեալ Խորէն Կաթողիկոսի ընտրութեան ժամանակ (1932), երբ Պոլսոյ ազգային ընդհ. ժողովը փորձեց գումարուիլ եւ պատգամաւորներ ընտրել, ոստիկանութիւնը վճռապէս արգելք հանդիսացաւ, Բերայի թաղականութեան ազդարարելով թէ պատասխանատու պիտի բռնուի, եթէ թոյլատրէ որ ժողովը տեղի ունենայ Մատենադարանի սրահին մէջ:

Այդ թուականէն ասդին՝ ոչ մէկ նիստ, հակառակ անոր որ շատոնց վերջացած էր Քաղաքական Ժողովի երկամեայ գործունէութեան շրջանը: Ժողովին գումարումը եւ նոր վարչութեան մը ընտրութիւնը ապահովելու համար, Քաղ. Ժողովի հանգուցեալ ատենապետ Պ. Վահան Սուրէնեան ի զուր շփման մէջ մտաւ կուսակալութեան հետ եւ յանձնառու եղաւ նոյնիսկ իրարմէ անջատելու կրօնական եւ աշխարհական իշխանութիւնները: Յանձնառութիւնը գործադրուեցաւ, այսինքն պատրիարքը դադրեցաւ նախագահելէ ազգային մարմիններուն, բայց ընդհ. ժողովի գումարումը անկարելի եղաւ:

Ընկերակցութեանց օրէնքով՝ ջնջումը դարձաւ նաեւ իրաւական: Այլ խօսքով, գործելէ պիտի դադրին բոլոր մարմինները, սկսեալ մանրանկար Վարչութենէն մինչեւ ժողովուրդէն ընտրուած ու կառավարութենէն վաւերացուած թաղականութիւնները, ինչպէս նաեւ Ազգ. Հիւանդանոցի Հոգաբարձութիւնը:

Պոլսահայերը աշխատեցան օրինական ձեւ մը գտնել եւ ասոր համար կազմեցին նաեւ իրաւագէտներու յանձնաժողով մը, բայց կը թուի թէ զուր պիտի ացնի ամէն ճիգ, քանի որ պարզ ընկերակցութեանց համար իսկ գործ չէ մնացած:

Իրապէս, ի՞նչ ընելու համար ընկերակցութիւն կազմելու խնդրագիր պիտի ներկայացուի:

Ազգային կալուածները մատակարարելո՞ւ: Բայց ասոր համար կան արդէն անհատներ, ոստիկանական քննութենէ անցած եւ Էվգաֆի ընդհանուր տեսչութենէն վաւերացուած:

Ազգային վարժարաններու հսկելու կամ օգնելո՞ւ: Բայց հսկողութիւնը տարիներէ ի վեր յանձնուած է արդէն կրթական տեսչութեան, իսկ ուէէ միջամտութիւն, հոգ չէ թէ նպաստ տալու ձեւով, արգիլուած է օրէնքով:

Արդէն, ընկերակցութեանց օրէնքին բուն նպատակն է վերջ տալ համայնական կազմակերպութեան բըսկզբունքին, անկախ անոր ձեւէն: Ուրեմն, իրաւական ինչ հնարքի ալ դիմեն Պոլսահայերը, պիտի չյաջողին ելք մը գտնել: Կարգադրութիւնը կը կոթնի պետական լուրջ նկատումներու, հաւասարապէս կը վերաբերի բոլոր ոչ-Թուրք համայնքներուն եւ հետեւաբար պիտի գործադրուի համաձայն առաջադրուած նպատակին:

Հետեւա՞նքը: Քանի մը բառով պարզեցինք երէկ: Կ'արժէ, սակայն, աւելի մօտէն տեսնել ներկայի խեղճութիւնը, կարենալ գուշակելու համար գալիքը:

Ահա Ազգային Հիւանդանոցը, 108-ամեայ հաստատութիւնը որ իր շնորհները հաւասարապէս կը բաշխէ բոլոր դժբախտներուն, առանց ազգի ու սեռի խտրութեան:

Հին շրջանին՝ Զուկէս միլիոնից հայութեան զուրգուրոտ խնամքը վայելելով հանդերձ, պետութենէն ձրի կը ստանար օրական հացն ու միսը:

Այսօր՝ միայն 60 հազարնոց հայութեան մը կռթնելուն հակառակ, ոչ միայն չի ստանար այդ նպաստը, այլ եւ հարկադրուած է իր սնունդէն վճարում ընել պետութեան: Այսպէս, անկախ կալուածատուրքէն որ ինքնին պատկառելի գումարի մը կը հասնի, միայն իբրեւ հակակշռի տուրք Էվգաֆին վճարած է՝ 1938ին 1931 ոսկի, 1939ին՝ 3280 ոսկի:

Միւս կողմէ, ինչպէս կը հաղորդեն Պոլսահայ թերթերը, կառավարութիւնը 46.240 ոսկի կը պահանջէ 1935—39 տարիներու հաշուին, 39.240ը «իբրեւ իւղի, մոմի եւ նուէրներու տուրք», 7000ն ալ՝ «իբրեւ չահատուրք»: Եւ որովհետեւ անկարելի եղած է վճարել այդ աճագին գումարը, կալուածները արգելքի տակ առնուած են:

Կը տեսնէ՞ք կացութիւնը: Հաստատութիւնը ստիպուած է ոչ միայն մուրալով հոգալ տարեկան ծախքը որ 83.000 ոսկիի կը հասնի, այլեւ հազարներ վճարել ի հաշիւ այլազան տուրքերու:

Պատկերը տարածեցէք միւս հաստատութեանց վրայ, որոնցմէ Մայր եկեղեցիի թաղականութիւնը ստիպուեցաւ հին աղօթատեղի մը վարձու տալ ամսական 30 ոսկիի սիրոյն, եւ կ'ունենաք հեռանկարը որ կը սպասէ Պոլսահայութեան:

Մօտ 77 տարուան համայնական դրութիւնն է որ վերջ կը գտնէ:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՓԱՐԻԶ, 14 փետրուար.— Սիրելի «Յառաջ», բաժնեգինիս հետ հաճեցէք ընդունիլ չնչին նուէրս, 50 ֆրանք, «Յառաջ» ղրկելու եւ 50 ֆրանք ալ Կ. Խաչին, մեր հայ զինուորներուն համար:

Սիրելի «Յառաջ», մեր ընտանիքէն ալ երկու հոգի զինուոր գացին, երկու տղրբերս: Ուրիշ տղայ մը եւ ամուսինս ալ կարծեմ մօտ են կանչուելու, 35 — 37 տարիքներու մէջ ըլլալով: Չորս եղբայր, չորսն ալ զինուորցու:

Անցեալները տղրբերս մին եկած էր հրամանով, 8 օրուան համար եւ ինչպիսի ուրախութեամբ կը պատմէր ձեր թերթին պատճառած գոհունակութիւնը, անոր մէջ գտնելով միակ մխիթարիչը, իրենց վշտահար հոգիներուն:

Ձեր ջանքերը ոչ միայն շնորհաւորելի են, այլ եւ կը մաղթեմ որ երկար, շատ երկար ըլլայ «Յառաջ»ի կեանքը, նաեւ լայն տարածումը...

Տղրբս կը պատմէր նաեւ թէ ինչպէս անակնկալօրէն ստացեր էին իրենց փոքրիկ սակայն թանկագին ծրարները՝ ղրկուած Կապոյտ Խաչին կողմէ: Ի տես այդ ծրարներուն, բոլոր տեղացի ընկերները ապշած հարցուցեր թէ ի՞նչպէս ամէնը միատեղ ծրար կը ստանան, եւ երբ հասկցեր են իրողութիւնը, զմայլեր են մեր փոքր ազգին վեհանձնութեան վրայ:

Կրնաք երեւակայել թէ ինչպիսի ուրախութեամբ լեցուած է իրենց սիրտը այդ վայրկեանին, յիշելով որ Հայ ծնած են:

Ուրեմն մեր անձնուէր քոյրերուն ազնիւ ջանքերն ալ մեծապէս արժանի են մեր անհուն շնորհաւորութեանց եւ բարեմաղթութեանց:

Նաեւ կը պատմէր թէ ինչպէս Հայ զինուորները ամէնէն մաքուր հագնողներու դասակարգէն են: Թող «Je suis Partout»ին յօդուածագիրը երթայ բոլոր զօրանոցները եւ տեսնէ թէ Հայը ինչպէս կը գուրգուրայ իր մաքրութեան վրայ:

Ափսո՛ս որ հայ ազգը դարերու ընթացքին ունենալով հանդերձ բոլոր յատկութիւնները, միշտ ալ չարաչար տուժած է:

Բայց բախտին անիւը իր շրջանը ընելու վրայ է, անշուշտ օր մըն ալ մեր կողմէն պիտի անցնի: Գէթ այս անգամ կարենայինք բռնել զայն, ամբողջ ազգին միակամ ուժովը, որպէսզի նորէն չլքէր մեզ, անտուն ու անտէր...

Սիրելի «Յառաջ», իմ ճիշդ կամ սըխալ դատողութեամբս, կրնայ ըլլալ որ ձեզ անհանգիստ ըրած ըլլամ, ներողութիւն:— Վեհանոյշ Պայրամեան

X

ՕՔՍԷՐ, 13 փետրուար.— Սիրելի «Յառաջ», պատերազմի առաջին օրէն ի վեր այս քաղաքի զօրանոցը եկած ենք 35ի մօտ Հայեր: Արդէն լրացուցած ենք մեր մարզանքի շըրջանը: Հայկական արիւնը եւ ճակատագրի նոյնութիւնը մեզ իրար կապած է եղբայրական սէրով մը եւ մեր պարապ ժամերուն իրար կը փնտռենք, որպէսզի հայկական խօսքին կարօտը չքաշենք:

Մինչեւ այս տարուան սկիզբը բոլորս միատեղ էինք. սակայն վերջերս մեզ բաժնել սկսան: Զատեցին բոլոր անոնք որ երեք զաւակի տէր են եւ պզտիկներով միասին 40 տարիքին կը հասնին:

Երկու հոգի տասնապետութեան թեկնածու եղան եւ մեծ յաջողութեամբ կը կատարեն իրենց պաշտօնը: Հինգ հոգի քաղաքին մօտերը, պահեստի ուժերուն մէջ են, իսկ վեց հոգի այս շաբթու մէջ կը պատրաստուին մեկնելու դէպի ճակատ:

Ունինք քանի մը կօշկակար եւ դերձակ ընկերներ որոնք շատ սիրուած են իրենց մեծերէն: Քաղաքին մէջ միայն մէկ հայ ընտանիք կը գտնուի:

Անցեալ ամիս Հայ Զինուորներու Օգնութեան Մարմինը եւ Կապոյտ Խաչը 25ական ֆրանք եւ կապոցներ ղրկած էին մեր չքաւոր ընկերներուն: Այդ առթիւ «Յառաջ»ի միջոցաւ մեր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնենք:

Կանոնաւորաբար կը ստանանք «Յառաջ»ը: Խորին շնորհակալութիւններ:

Ժիրայր

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ ...

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 16 փետր.— Ցաւով պէտք է գրել թէ մեր գաղութին մէջ ո եւ է ձեռնարկ եղած չէ, զինուորներու համար: Քանի որ բազմաթիւ երիտասարդներ տուն-տեղ ձգած մեկնած են, անհրաժեշտ չէ՞ր մնացողներէն մարմին մը ստեղծել, որպէսզի նիւթապէս եւ բարոյապէս օգնէին:

Լաւատեղեակ գիտեմ որ շատ մը երիտասարդներ տարրական բաներու կարօտը կը քաշեն, մանաւանդ այս սաստկաշունչ ցուրտին: Անոնց իւրաքանչիւրը քանի մը զաւակներ ալ իր ետին ձգած եւ մեկնած է:

Սէն Շամոնի Հայերը համերաշխութեամբ եւ իրարու ձեռք ձեռքի տալով կրնան շատ մը վէրքեր կապել: Հ. Կապոյտ Խաչը պէտք է անյապաղ վերսկսի իր աշխատանքը, հաղորդակցութեան մէջ մտնելով իր կեդրոնին հետ: Նոյնը կրնայ ընել Կրթասիրացը, քանի որ իր անդամներուն մեծ մասը այսօր կրակի գծին վրայ է:

Զինուորագրուած բոլոր հայորդիներուն ընտանիքները գործարաններու մէջ գործ գտնելով կ'աշխատին: Կապոյտ տետրակ ունեցողներէն մաս մը Հայեր ալ իրենց զօրաբաժինները մեկնած են արդէն: Շատերը 3ական զաւակ ունին:— Ս. Ընտրիկեան

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Երէկ սիրուն վզնոց մը ստացանք Փարիզէն, հետեւեալ երկտողը վրան.— «Հայ զինուորի մը համար, Ալիս, տասը տարեկան»:

Արդեօք ա՞ն է որ երկու վզնոցներ եւս ղրկած էր ասկէ առաջ, առանց ստորագրութեան:

*** Ալճերիայէն փոքրիկներ Արմէն եւ Ազատ իրենց գանձանակէն 50 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի, թերթ ղըրկուելու համար հայ զինուորներուն:

ՀԻՆ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆԻ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԸ ՊԱՐՏԱԻՈՐԻՉ

Պոլսոյ «Թան» թերթը կը հրատարակէ Թուրք համալսարանի դասախօսութեանց ծրագրին փոփոխութեան մասին լուր մը, «Օսմաներէնը իբրեւ պարտադրիչ դաս՝ ծրագրին վրայ աւելցաւ» վերնագրին տակ:

Համալսարանի, գրականութեան եւ պատմութեան ճիւղին համար մշակուած է նոր կարգադրութիւն մը, որու համաձայն՝ թուրք գրականութեան պատմութիւնը, թուրք լեզուին պատմութիւնը եւ նման առարկաներ պիտի դասախօսուին հին թուրքերէնով կամ օսմաներէնով, պարտադիր կերպով:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Քիպարեան, Նիկոլեան եւ Գաղանճեան ընտանիքները իրենց զգածուած շնորհակալութիւնները կը յայտնեն Գեր. Տ. Զգօն վարդապետին, Փարիզի Հայ Եկեղեցւոյ Արժ. քհնյ. հայրերուն, վարչութեան ու հոգաբարձութեան, Հայ Ցարանուանութեանց ներկայացուցիչներուն, Դպրաց Դասուն, Հ. Բ. Ը. Միութեան, Փարիզի հայ մամուլին, Դպրոցասէրի տեսչութեան եւ Ֆրանս. բանակի Նախկին Հայ կամաւորներուն, Հայ սկաուտներու, Հայրենակցական, Հայ Երիտասարդաց Միութիւններուն, եւ բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, նամակով կամ հեռագրով իրենց համազգային վշտակցութեան ու յարգանքի մասնակցութիւնը բերին մեր անփոխարինելի Սրբազան հայրիկին՝ Բարձր. Տ. ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ԱՐՔ. ՔԻՊԱՐԵԱՆի մահուան առթիւ:

ԶԻՆՈՒՈՐ Խաչերեանի միջոցաւ փնտռուած Կարմիր Յակոբի հասցէն — 1bis Rue de Lisbonne, Alfortville:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Ստացած ենք հետեւեալ բաժնեգինները.— 1930 Հոկտ. 7—11 հոկտ.):

Գառնիկ Մեղմօրեան, Վիլ տ'Ավրէյ՝ 150 ֆրանք: Տիկին Գաղանճեան, Գլիտա՝ 150 ֆրանք: Ժան Աբիկեան, Լիվրի Կառկան՝ 42 ֆրանք: Ատէլհանօֆ, Վիլէօրպան՝ 75 ֆր.: Թ. Կարապետեան, Ֆէգին՝ 50 ֆր.: Տիկին Շիմշիրեան, Լիոն՝ 25 ֆրանք: Պօղոս Յովհաննէսեան, Մարսէյլ՝ 75 ֆր.: Վ. Աբրահամեան, Պօթէնքուր՝ 35 ֆրանք: Մկրտիչ Եօրկանճեան, Վիէննա՝ 40 ֆրանք: Ն. Զիւրիւքտիշեան, Կրաս՝ 40 ֆրանք:

ՏԱԽՈՒ ՄԵՔԵՆԱՅ ՄԸ ԿՈՒԶՈՒԻ

Գործածուած կարի ոտքով լաւ մեքենայ մը կ'ուզուի մօթէօրով կամ առանց մօթէօրի, ֆօնֆէֆսիոն կարողի մը համար: Գրել «Յառաջ»ի վարչութեան:

*** Գրած էինք թէ Շուէտ մերժած է զինուորական օգնութիւն հասցնել Ֆինլանտայի: Այս որոշումը մեծ յուզում պատճառեց երկրին մէջ, բայց կառավարութիւնը ամուր կը մնայ: Դաշնակից մամուլն ալ կը քննադատէ Շուէտի բռնած դիրքը, դիտել տալով թէ Սթոքհոլմը նոյնքան մօտ է Հէլսինկիի որքան Փրակն մօտ էր Վարշաւայի:

*** Խորհրդային թերթերը այլանդակ բաներ կը հրատարակեն Ֆին ժողովուրդի մասին, հեղինելով անոր տառապանքը: Այսպէս, կառավարական օրկանին՝ «Իզվեստիա»յի թղթակիցը պատմելով կարմիր օդանաւերուն քաջագործութիւնները, հետեւեալ նկարագրութիւնը կը հրատարակէ.

— «Կեանքի ոչ մէկ նշան թշնամի հողին վրայ: Ճամբաները թափուր են: Մեկուսացեալ ագարակները թաղուած են ձիւնի մէջ եւ իրենց բուխերիկները ծուխ չեն արձակեր: Ձիւնը պատած է անտառները եւ բլուրները, կարծես կեանքը դադրած է այս վայրերուն մէջ: Թշնամին իր հետքերը ջնջելով մահ կը կեղծէ: Ան կորսնցուցած է իր նմանութեան վերջին գիծերը մարդուն հետ, վայրի անասունի կերպարանք առնելով: Իր մազերը կը ցցուին վախէն եւ կատաղութենէն: Ան կը լքէ մարդոց յատուկ ճամբաները, կը ծածկուի ձիւնին տակ, դուրս խոյանալու վայրկեանին սպասելով: Վատ է եւ վտանգաւոր այս թշնամին: Պէտք է երեւան հանել եւ զգետնել»:

Թղթակիցը յետոյ կը պատմէ թէ կարմիր օդանաւերը ինչպէս գիշեր ցերեկ հետապնդումներ կը կատարեն երկրին մէջ, երկինքէն կը հետեւին ճամբաներուն եւ արահետներուն, լրտեսելով կեանքի յետին նշոյլները: «Ահաւասիկ աննշան հետք մը, որ կ'առաջնորդէ դէպի լիճ մը, եւ կը յանգի ծակի մը՝ սառին վրայ: Եթէ ծակը երեւան հանուի, պէտք է փնտռել մարդը: Եթէ թըշնամին ի վերջոյ գտնուի, յարձակումը քանի մը երկվայրկեան կը տեւէ եւ անասունին գործը կը վերջանայ»:

ՎԱՏԻԿԱՆ ԱԼ որոշեց պարէնատոմս հաստատել կարգ մը նիւթերու համար,— հաց, շաքար, սուրճ, կարագ, ծխախոտ, վառելանիւթ եւն.:

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՄՈՒՍԱ ԼԵՌԱՆ ժողովուրդին փրկիչը, ծովակալ Տարթիժ տիւ Ֆուռնէ, մեռաւ առջի օր, գաւառական քաղաքի մը մէջ: Տեղական թերթերը յիշելով անոր գործունէութիւնը Տարտանէլի եւ Սուրիոյ մէջ, 1914 — 1918ին, բնաւ չեն յիշեր այս քաջագործութիւնը ...

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ 16 Թրոցքիականներ կամ անիշխանականներ, որոնք գաղտնի ժողովներ կը գումարէին, հակազինուորական եւ յեղափոխական գործեր կատարելու համար: Կալանաւորներէն 7ը կիներ են, միւսները ուսանողներ եւ բանուորներ:

ՇԹՈՒԹԿԱՐՏԻ ԴԱՒԱՃԱՆԸ, Ֆէրտոնէ եւ իր ընկերը՝ Օպրէխտ, պիտի դատուին ի բացակայութեան: Ամբաստանագիրը փակցուեցաւ իրենց տուներուն վրայ: Եթէ մինչեւ տասը օր զինուորական ատեանին չներկայանան, հպատակութենէ պիտի զրկուին եւ իրենց գոյքերը պիտի գրաւուին: Բուն պատիժն ալ առանձին:

ԿՐԹԱԿԱՆ նախարարը առաջարկեց որ 15 վայրկեան զրոյցներ կատարել դպրոցներու մէջ, պատերազմի մասին, նախ կարդալով պաշտօնական զեկոյցները, որպէսզի աշակերտները լուսաբանուին:

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ 27 Ջեխեր, Արժանթէօյի մէջ, որոնք մասնագիտական ծառայութեանց յատկացուած ըլլալով հանդերձ, վտանգաւոր գործեր կը կատարէին Ֆրանսայի ազգ. պաշտպանութեան դէմ: Բոլորն ալ ճակատ ղըրկուեցան:

ՀՌՈՄԷՆ կը հեռագրեն թէ յառաջիկայ մարտին զէնքի տակ պիտի առնուին 1939 զօրադասին վերջին մասը եւ 1940ի ամբողջ զօրադասը:

ԱՆԳԼԻԱՅԻ եւ գերմանացի գերիներու փոխանակութեան համար, համաձայնութիւն մը գոյացած է երկու պետութեանց միջեւ:

ՓԱՐԻԶԷՆ ՖԻՆԼԱՆՏԱ գացին չորս հիւանդապահուհիներ եւ տասը կրօնաւորուհիներ, առաջնորդութեամբ ֆինլանտացի բժիշկի մը, միասին տանելով դեղեր եւ առողջապահական նիւթեր:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ երեսփոխաններու պաշտօնանկութեան առթիւ, երեսփ. ժողովին անդամներուն բաժնուեցաւ մասնաւոր յանձնաժողովի տեղեկաբերին՝ ընկերվարական Պարթէլէմիի տեղեկագիրը, որ հետեւեալ եզրակացութեան կը յանգի.— «Պէտք է մինչեւ ծայրը երթալ: Համայնավարութեան դէմ պայքարը պէտք է յառաջ տանիլ ամենայն խստութեամբ, բոլոր ասպարէզներուն մէջ: Վտանգը մեծ է մանաւանդ անոր համար որ համայնավարութիւնը տեսնելով որ կը հետապնդուի, գաղտնի գործել սկսած է: Բոլշեւիկեան փտախտը սողոսկած է ֆրանսական կեանքին զանազան ծալքերուն մէջ: Ուստի, պէտք չէ գոհանալ հարուածելով արբանեակներ կամ քանի մը շէֆիկներ: Գլխաւոր վարիչները պէտք է ձերբակալել ամէն տեղ եւ դատի քաշել, իբրեւ հայրենիքի դաւաճաններ: Մաքրագործումը վերջնական պէտք է ըլլայ: Կարգ մը ընտրովի ներկայացուցիչներու պաշտօնանկութիւնն ալ բաւական չէ: Ներքին թշնամիին դէմ պայքարը կը պահանջէ նոյնքան կորով եւ հաւաքական ճիգ որքան ճակատի վրայ մղուած կռիւը»: — Զինուորական Բ. ատեանը հինգական տարի բանտարկութեան դատապարտեց Վիլնէֆի նախորդ քաղաքապետը՝ Շառօն եւ ընդհ. քարտուղարը՝ Անրի Տիւվէռնուա: Քաղաքապետական խորհուրդի անդամներէն տասը հոգի ալ դատապարտուեցան 3, երկու եւ մէկ տարի բանտարկութեան: Բոլորն ալ ամբաստանուած էին թէ փորձեր են վերակազմել համայնավար կուսակցութիւնը:

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme - Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)
Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ .—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI 21 Février 1940

ԺԵ. ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4278 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Նորվեկիոյ ջուրերուն մէջ ծագած դէպքը լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ փոքր պետութեանց, մանաւանդ որ Անգլիա եւ Գերմանիա հաւասարապէս կը նեղեն նորվեկեան կառավարութիւնը։ Հիթլէր չեզոքներու մասին կնքուած պայմանագիրը, կը սպառնայ զարնել այն բոլոր չէզոք նաւերը որ Անգլիա կամ Ֆրանսա կ'երթան։ Գերմանական զեկոյցը միեւնոյն ատեն կ'ըսէ.— « Գերմանական սուզանաւերու հրամանատարները այժմ արտօնուած են ընկղմելու անգլիական զինեալ նաւերը, քանի որ անոնց թնդանօթները փոկ որսալու սահմանուած չեն, այլ ընդդիմանալու Գերմանիոյ նաւային ուժերուն »։

Ֆինլանտական ճակատին կռիւները հասած են վճռական շրջանի մը։ Երկու կողմերն ալ մեծ յաղթանակներ կը ծանուցանեն։ Ռուսական վերջին զեկոյցը կ'ըսէ թէ փետրուար 11էն 18 գրաւած են 475 բերդեր։ Իսկ ֆինլանտական զեկոյցին համաձայն, կարմիր բանակը ջախջախիչ պարտութիւն մը կրած է փետրուար 19ին, կորսնցնելով ամբողջ զօրաբաժին մը,— 18.000 հոգի, սպանեալ կամ գերի, առանց հաշուելու ռազմական աւարը։

Շուէտի կառավարութիւնը անգամ մը եւս հաստատեց թէ չի կրնար զինուորական աջակցութիւն ընծայել Ֆինլանտայի։ Թագաւորը հանդիսաւորապէս պաշտպանեց չէզոքութեան տեսակէտը, զիտել տալով թէ որ եւ է միջամտութիւն Շուէտն ալ պիտի խրէ պատերազմի յորձանքին մէջ։

Մօտաւոր Արեւելքի եւ Կովկասի սպառնացող վտանգներուն վրայ խօսելով, Փարիզի արմատական թերթին քաղաքական աշխատակիցը կը գրէ թէ զինուորական մասնագէտներ հաւանական կը գտնեն գերմանեւռուսական յարձակում մը դէպի Թուրքիա ինչպէս եւ Մուսուլի քարիւղի հանքերը։ Այս առթիւ նորէն կը յիշեն Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ հին երազը,— Թուրքիան դուրս նետել Եւրոպայէն, գրաւելով Նեղուցները։ Յօդուածագիրը այս առթիւ պարզելով Դաշնակիցներուն զինուորական պատրաստութիւնները Մօտաւոր Արեւելքի մէջ եւ Թուրքիոյ զինակցութիւնը, ուշադրութեան կը յանձնէ հետեւեալ պարագան.

— « Կովկասը շատ խոցելի է զանազան պատճառներով,— թշնամութիւն տեղական ժողովուրդներու, որոնք դաժան կարգուսարքի մը ենթարկուած են 22 տարիէ ի վեր, թշնամութիւն՝ Մոսկուայի հանդէպ. հաղորդակցութեանց դժուարութիւն Խ. Միութեան կենսական կեդրոններուն հետ, Կովկասի աշխարհագրական կազմութիւնը, որ մուտքի համար աւելի ուղղակի ելքեր կը ներկայացնէ հարաւէն քան հիւսիսէն. Թիֆլիսի, Պաթումի, Պաքուի եւ Սմբղանդի իսլամներուն աւանդական համերաշխութիւնը Թուրքերու եւ Իրանցիներու հետ»։

Այս առթիւ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայուի Անգարայի եգիպտական դեսպանին վերադարձին։ Դեսպանը վերջերս Գահիրէ գացած էր, խորհրդակցելու համար։ Յօդուածագրին կարծիքով, այս բոլորէն կը հետեւի թէ Թուրքիա կենսական որոշումներ պիտի տայ մօտերս։

Իտալիա նոյն լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի, ինչպէս Պալքաններու, նոյնպէս Մօտաւոր Արեւելքի դէպքերուն։ Արտաքին նախարարութեան օրկանը, «Թէլէկրաֆօ», խօսելով ազգ. պաշտպանութեան գերագոյն խորհուրդի վերջին ժողովներուն վրայ, որոնց որոշումները գաղտնի կը պահուին, անգամ մը եւս կ'ազդարարէ.— Իտալիա աւելի քան երբեք վճռած է կազմ եւ պատրաստ գտնուիլ, որպէսզի ոչինչ որոշուի իրեն դէմ կամ առանց իր մասնակցութեան ։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԹՈՐՓԻԼԱՀԱԼԱԾ ՄԸ ԸՆԿՂՄԱԾ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (173րդ օր).

Զեկոյց թիւ 337, փետրուար 19, առաւօտ.— Նիտի արեւելեան կողմը, մեր ջոկատներէն մէկը թակարդի մը մէջ ինկաւ գիծերուն ընթացքին եւ կորուստներ կրեց։ Հրացանաձգութիւն ամրոցներու միջեւ, Հռենոսի վրայ, երկու կողմէն ։

Զեկոյց թիւ 338, իրիկուն.— Սարի արեւմտեան կողմը թշնամի ջոկատ մը փորձեց մօտենալ մեր յառաջապահ դիրքերէն մէկուն, բայց ետ մղուեցաւ կորուստներով։ Նոր հրացանաձգութիւն Հռենոսի վրայ ։

*** «Փոփիւլէր»ի զինուորական աշխատակիցը կը գրէ թէ Գերմանները որոշ գործունէութիւն կը ցուցնեն, բազմապատկելով պահակախումբերու շարժումները եւ հետազօտութիւնները։ Այս առթիւ յիշելով պաշտօնական զեկոյցին արձանագրած թակարդը, կ'ըսէ թէ ֆրանսական ջոկատը քանի չափ սպանեալներ ունեցաւ։ Գերմանական օդանաւերը չորս թռիչքներ կատարած են Ֆրանսայի հիւսիսային եւ արեւելեան շրջաններուն վերեւ, ինչպէս եւ Անգլիոյ ծովեզերքներուն վրայ։ Անգլիական օդանաւերն ալ թռիչքներ կատարեցին Հէլիկոլանտի վրայ ։

*** Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց թէ թորփիլահար եղած եւ ընկղմած է «Տէյրինկ» թորփիլահալածը։ Մէկ սպայ եւ չորս նաւազներ ազատուած են, 9 սպաներ եւ 148 նաւազներ կորսուած կը համարուին։ Լուր տրուած է իրենց ընտանեկան պարագաներուն։

Ընկղմած մարտանաւը ունէր 1375 թոն տարողութիւն եւ 36.000 ձիու ուժ։ Իր սովորական արագութիւնն էր 35ուկէս հանգոյց, բայց փորձերու ատեն կրցած էր հասնիլ մինչեւ 38 հանգոյցի։ Սպառազինուած էր չորս մեծ, 7 թեթեւ թնդանօթներով եւ 8 թորփիլարձակներով։ Շինուած էր 1931ին եւ սպառազինուած 1933ին։ «Եզրայր»ն էր «Տըչէս» թորփիլահալածին, որ ընկղմեցաւ անցեալ դեկտեմբերին, ընդհարումի մը հետեւանքով ։

Ահաւասիկ այն միւս թորփիլահալածները որ ընկղմած են պատերազմին սկիզբէն ի վեր.—

Պլանշ, որ ականի մը զարնուելով ընկղմեցաւ Անգլիոյ հարաւային արեւելեան ջուրերուն մէջ, նոյեմբեր 11ին։ Կորուստ՝ երկու մեռեալ, 16 վիրաւոր։— Ճիփսի, ընկղմեցաւ ականի մը զարնուելով Անգլիոյ արեւելեան ափերուն վրայ, նոյեմբեր 21ին։ Կորուստ՝ 31 մեռեալ, 9 վիրաւոր։— Տըչէս, ընկղմեցաւ ընդհարելով ուրիշ մարտանաւի մը հետ, դեկտեմբեր 14ին։ Կորուստ՝ 130 մեռեալ։— Կրենվիլ, ընկղմեցաւ ականի մը զարնուելով կամ թորփիլահար ըլլալով Հիւսիսային ծովուն մէջ, յունուար 1ին։ Կորուստ՝ 8 մեռեալ, 68 անյայտ։— Էքսմութ, ընկղմեցաւ ականի մը զարնուելով կամ թորփիլահար ըլլալով Հիւսիսային ծովուն մէջ, յունուար 21ին։ Կորուստ՝ 188 մեռեալ ։

*** Երէկ հաղորդած էինք թէ Անգլիացիները գերմանական նաւ մը բռնած են Սպանիոյ ջուրերուն մէջ։ Նոյն օրը Ֆրանսացիներն ալ բռնեցին ուրիշ գերմանական նաւ մը, Ռոսթոք, 2542 թոն։

*** Յունական «Հէլլի» շոգենաւը ընկղմեցաւ ֆրանսական ջուրերուն մէջ, զարնուելով գերմանական սուզանաւի մը կողմէ։ Նոյն շրջանին մէջ ընկղմեցաւ սպանիական նաւ մը, պայթելով ։

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Երկու կողմն ալ յաղթանակներ կը ծանուցանեն

ՌՈՒՍԵՐԸ.— 475 ԲԵՐԴ ԳՐԱՒԵՑԻՆՔ.— ՖԻՆԵՐԸ.— ՈՉՆՉԱՑՈՒՑԻՆՔ 18.000ՆՈՑ ԶՕՐԱԲԱԺԻՆ ՄԸ, ԱՀԱԳԻՆ ԱՒԱՐ ԳՐԱՒԵԼՈՎ

Խորհրդային սպարապետութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց փետրուար 18ին.— Քարելիոյ պարանոցին մէջ, մեր յարձակողականը յառաջ կ'երթայ յաջողութեամբ։ Թշնամին կը շարունակէ ընկրկիլ մեր զինուորներու ճնշումին տակ։ Մեր զօրքը գրաւեց Մուօլայի ամրացեալ կամուրջը եւ գիւղը, Սումմայի երկաթուղիին կայարանը, Վիպուրկէն 10 քիլոմեթր դէպի հարաւ, ինչպէս նաեւ Եուհաննէս քաղաքը եւ ուրիշ կայարան մը, այսպէս հասնելով Ֆինլանտայի ծոցին արեւմտեան ափը։ Փետրուար 17ին եւ 18ին մեր զինուորները գրաւեցին 313 թշնամի բերդեր, որոնց 41ը պէթոնէ շինուած, թնդանօթներու համար։ Փետրուար 11էն 18 մեր զինուորները գրաւած են 475 ամրութիւններ, որոնց 92ը հրետաձիգ բերդեր։ Ոչ մէկ կարեւոր փոփոխութիւն ճակատի միւս մասերուն վրայ։ Մեր օդատորմիղը ռմբակոծեց թշնամի զօրքը եւ զինուորական դիրքերը։ 21 թշնամի օդանաւեր վար առնուեցան օդանաւային կռիւներու ընթացքին ։

Իսկ փետրուար 19ին ֆինլանտական սպարապետութիւնը հրատարակեց զեկոյց մը, որ կը ծանուցանէ թէ բնաջինջ եղած է խորհրդային 18րդ զօրաբաժինը, Լատոկայի լճին հիւսիսային արեւելեան կողմը։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, 18.000 ռուս զինուորներ սպաննուած կամ գերի բռնուած են, ահագին աւար ձգելով։ 18րդ զօրաբաժինին ոչնչացումէն վերջը, Ֆինները գրաւած են ռուսական ամբոց մը որ կը պարունակէր 36 թնդանօթ, 17 մեքենաշարժ արօր եւ 32 դաշտային խոհանոց ։

Զինուորական մասնագէտներ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս յաղթանակին, զիտել տալով թէ անոր շնորհիւ Ֆինները կ'ազատին երկու կողերէ յարձակում կրելու վտանգէն։

Ֆինլանտական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ փետրուար 1էն ի վեր առնուազն 160 ռուսական օդանաւեր վար առնուած են, իսկ պատերազմին սկիզբէն հաշուելով՝ համագումար 412 օդանաւ։ Կառավարութիւնը նոր հրամանագիր մը հրատարակեց, զէնքի տակ առնելով 33 — 43 տարեկան քաղաքացիները։ Միեւնոյն ատեն պիտի արձակուին այն բանտարկեալները որ թեթեւ պատիժներու դատապարտուած են ։

*** Շուէտի թագաւորը ճառ մը խօսելով նախարարական խորհուրդին առջեւ, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ.— Կ'ուզեմ ժողովուրդիս պարզել մեր դժուարին եւ պատասխանատուութեամբ ծանրաբեռն դիրքը։ Մեր հրամայական պարտականութիւնն է մեր երկիրը կարելի եղածին չափ երկար ատեն հեռու պահել այն չարաշուք պայքարէն որ կը տիրէ աշխարհի մէջ։ Ես շարունակ եւ ամենամեծ հիացումով հետեւած եմ մեր քոյր ազգին՝ Ֆինլանտայի հերոսական պայքարին՝ գերազանց ուժերու դէմ։ Շուէտ սկիզբէն իսկ ջանաց օգնութեան հասնիլ կամաւորներով եւ ուրիշ միջոցներով, բայց ես առաջին օրէն իսկ հաղորդեցի Ֆինլանտայի թէ դժբախտաբար չի կրնար զինուորական միջամտութիւն սպասել Շուէտէն։ Վշտահար սրտով եւ հասուն քննութենէ մը վերջ այն եզրակացութեան եկայ թէ մենք պարտաւոր ենք, ներկայ կացութեան մէջ անխախտ պահել այս տեսակէտը, որովհետեւ ես հաստատապէս համոզուած եմ որ եթէ Շուէտ միջամտէ, մենք ոչ միայն Ռուսիոյ հետ պատերազմելու վտանգին պիտի ենթարկուինք, այլեւ պիտի խրինք մեծ պետութեանց պատերազմին մէջ։ Ես չեմ կրնար ստանձնել այսքան ծանր պատասխանատուութիւն մը։ Ասկէ զատ, այդ պարագային հաւանաբար պիտի չկրնանք այնքան մեծ օգնութիւն հասցնել Ֆինլանտայի որքան այսօր »։

ՊԱԼԹԵԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ Գերմաններուն ներգաղթը վերջացած է, ինչպէս կը գրեն գերմանական թերթերը։ Մօտաւորապէս 60.000 հոգի փոխադրուած են Գերմանիա, հարիւր շոգենաւերով, վերջին ամիսներու ընթացքին։

ԼՈՆՏՈՆԻ բնակչութեան միայն կէսը, 3.56.390 հոգի արձանագրուած են մսավաճառներու մօտ, միս ստանալու համար, համաձայն պարենատոմսի դրութեան։

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ՇՈՒԷՏՈՒՀԻՆԵՐ արձանագրուած են քաղաքային վաշտերու մէջ, այրերուն տեղը բռնելու համար, պատերազմի պարագային։ Մինչ Ֆինլանտացի կիներու կազմակերպութիւնը (Լոթթա) միեւնոյն ատեն զինուորական պարտականութիւններ կը կատարէ, Շուէտուհիները միայն քաղաքային գործերով պիտի զբաղին եւ եթէ պատերազմ ծագի, գրեթէ ամբողջովին ձեռք պիտի անցընեն ազգային գործունէութիւնը, որպէսզի այրերը կարենան կռուիլ ազատօրէն ։

ՄԱՐԴՈՒ ՄԱԶ կը հաւաքեն Գերմանիոյ մէջ, կապերտներ եւ թաղիքէ գլխարկներ շինելու համար։ Թերթերը կը հրաւիրեն քաղաքացիները «իրենց մազերը նուիրել հայրենիքին»։ Միայն Լայփցիկի մէջ օրական 20 — 30 քիլօ մազ կը հաւաքուի սափրիչներու խանութներէն ։

ԱՆԳԼԻՈՅ ՀՊԱՏԱԿՆԵՐԸ այսուհետեւ պիտի կրնան ազատօրէն ճամբորդել Ֆրանսայի մէջ, Ֆրանսացիներու պէս։ Մինչեւ հիմա անգլիական հպատակներն ալ միւս օտարականներուն պէս պարտաւոր էին արտօնագիր ստանալ, ներքին գաւառները պտտելու համար։

ԱՆԳԱՐԱՅԻ աֆղանեան դեսպանը Քապուլ կանչուեցաւ, խորհրդակցելու համար կառավարութեան հետ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Պուլկարները յարմար ժամանակին կը սպասեն, իրենց յոյսը դնելով Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ վրայ

« Նիւ Եորք Հէրըլտ »ի թղթակիցը Սոֆիայէն Պուքրէշ գացած ըլլալով, իր տպաւորութիւնները կը յայտնէ ժողովուրդին տրամադրութեանց մասին։ Թղթակիցը (Տիկին Սոնիա Թամարա) Ռուսճուքի մէջ կը հանդիպի պուլկար խրատագէտի մը, որ կ'ըսէ.

— « Մեր վրայ խոյացան անգղերու պէս։ Մեր ձեռքէն առին Տոպրուճան որ մեծ արժէք ունի մեզի համար, բայց ոչ Ռումանիոյ համար։ Մեզ կտրեցին Եգէական ծովէն, ջլատեցին մեր տնտեսութիւնը։ Եթէ Ռուսերը մասնակցած ըլլային հաշտութեան ժողովին, պիտի պաշտպանէին մեզ, որովհետեւ մենք անոնց եղբայրներն ենք։ Տեսէք, ահա կ'անցնինք Փլէվնայէն, ուր Ռուսերը մեզի համար կռուեցան Թուրքերուն դէմ։ Թերեւս օր մը Ռուսերը պիտի վերադառնան եւ պիտի օգնեն մեզի, որպէսզի զօրանանք։ Պուլկարները ջերմ սլաւասէրներ են, եւ երախտագիտութեան խորունկ զգացում մը պահած Ռուսերուն հանդէպ։ Անոնք արտաքին աշխարհէն մեկուսացած ապրեցան վերջին քսան տարիներու ընթացքին։ Անոնք խորապէս դառնացած են։ Ռուսերը, որոնք չմասնակցեցան հաշտութեան ժողովին, տակաւին Պուլկարներու աչքին կ'երեւան իբրեւ խորհրդաւոր «Տատօ Իվան»ը (Հօրաքր Յովհաննէս), որ այնքան յաճախ կ'երեւայ պուլկարական հէքեաթներուն մէջ»։

Տիկին Թղթակիցը յետոյ կը պատմէ թէ Պելկրատի եւ Պուքրէշի մէջ շատ մը լաւատեղեակ դիւանագէտներ կը հաստատեն թէ Պալքաններու ամէնէն խոցելի կողմը կը կազմէ Պուլկարիան։ Ահաւասիկ անոնց պատճառաբանութիւնը.—

Պուլկարները դժգոհ են, ու թէեւ հանդարտ կեցան քսան տարի, բայց չեն մոռցած Տոպրուճան եւ Մակեդոնիան։ Անոնք յարմար ժամանակին կը սպասեն։ Պատերազմը եւ Եւրոպայի մէջ տիրող ընդհանուր խառնակութիւնը կրնայ պատեհութիւն ընծայել վերստանալու իրենց կորսուած հողերը։ Պուլկարները մեծ մասով դառնացած են Դաշնակիցներուն դէմ։ Բարձր դասերը եւ Թագաւորը, Պորիս, մէկ շառաւիղը Սաքս-Քոպուրկի ընտանիքին, համակիր են Գերմանիոյ որ իրենց զինակիցն էր անցեալ պատերազմին ատեն եւ որոնք միակն են որ ուշադրութիւն ընծայած են Պուլկարիոյ, վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին։ Ժողովուրդին ստուար զանգուածը կը պաշտէ Ռուսերը։ Խ. Միութիւնը կը շարունակէ ցարերու աւանդական քաղաքականութիւնը,— նուաճել Նեղուցները եւ աւով ելք մը գտնել դէպի Միջերկրական։ Պուլկարիա օրին մէկը կրնայ դառնալ սքանչելի մեկնակէտ մը այսպիսի արշաւանքի մը համար։ (Մնացեալը յաջորդով)

Հայ սպաներ ֆրանսական բանակին մէջ

Ուրախութեամբ կ'իմանանք թէ Պ. Վ. Տէր Դաւիթեան, ընկեր Բժ. Տէր Դաւիթեանի անդրանիկ որդին, օդանաւային տեղակալի (Lieutenant) եւ Պ. Հէրման Իւթիւճեան ցամաքային փոխ-տեղակալի աստիճան ստացած են։

Նորվեկիոյ մէջ ծագած միջադէպը

Գերմանիա կը սպառնայ չէզոք նաւերուն

Գերմանական «Ալթմարք» շոգենաւին միջադէպը կը պահէ իր սուր հանգամանքը։ Նորվեկիոյ խորհրդարանը բացառիկ նիստ մը գումարեց առջի օր եւ լսեց արտաքին նախարարին բացատրութիւնները։ Նախարարը խոստովանեցաւ թէ գերմանական նաւը սպառազինուած էր հակօդային թնդանօթներով, մինչդեռ Գերմանիա միշտ կը պնդէր թէ պարզապէս առեւտրական նաւ մըն է։ Բայց եւ այնպէս Նորվեկիա դժգոհ է անգլիական մարտանաւերուն միջամտութենէն, եւ հաւանաբար պիտի բողոքէ նաեւ Ազգերու Դաշնակցութեան։

Երէկ Անգլիոյ խորհրդարանն ալ նիստ գումարեց, լսելու համար ծովային նախարարին եւ վարչապետին յայտարարութիւնները։ Անգլիա կը պնդէ իր տեսակէտին վրայ, չէզոքութեան խախտում վերագրելով Նորվեկիոյ։ Շուէտական թերթ մը կ'առաջարկէ նախագահ Ռուզվէլթի միջնորդութեան դիմել, լուծելու համար այս վէճը ։

Պերլինի օտար թղթակիցները Գերմանիոյ արտաքին գործերու պաշտօնատունը հրաւիրուեցան, լսելու համար գերմանական տեսակէտը։ Պատերազմէն ի վեր առաջին անգամ է որ արտաքին նախարարութիւնը անհամբեր կը գտնէ հրաւիրել օտար մամուլի ներկայացուցիչները։ Այս ունկնդրութեան առթիւ, Գերմանիոյ արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ « Ն. Վեհափառութեան կառավարութիւնը ոճրագործ կը համարուի»։ Գերմանական մամուլը կը շարունակէ բուռն յարձակումներ կատարել Անգլիոյ դէմ։ Ամէն տեղ կը լսուի ծանօթ անէծքը,— «Աստուած պատժէ Անգլիան» ։ Մամուլը «մարդասպանութիւն» կոչելով Նորվեկիոյ ջուրերուն մէջ պատահած դէպքը, կ'ազդարարէ թէ բոլոր շահակիցները պէտք է նկատի առնեն անոր ծանր հետեւանքները։ Միեւնոյն ատեն սպառնալիքներ կ'ուղղուին Անգլիոյ։ Հիթլէր խորհրդակցութիւններ կը կատարէ զինուորական վարիչներուն հետ, վրէժխնդրական միջոցներ ձեռք առնելու համար։ Կ'ըսուի թէ արդէն իսկ նոր հրահանգներ տրուած են Գերմանիոյ ծովային հրամանատարներուն, որպէսզի անխտիր զարնեն այն բոլոր առեւտրական նաւերը որ ուղղակի կամ անուղղակի առեւտուր կը կատարեն Անգլիոյ եւ իր գաղթավայրերուն, ինչպէս եւ Ֆրանսայի եւ իր գաղթավայրերուն հետ ։

Ուրիշ աղբիւրէ մը կը հաղորդեն թէ Գերմանիա քաղաքական միջոցներ ալ ձեռք պիտի առնէ Անգլիոյ դէմ ։

ԱՆԳԼԻՈՅ ելմտական նախարարութիւնը հրամանագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն քաղաքացիները պէտք է անմիջապէս կառավարութեան ծախեն իրենց ունեցած ամերիկեան արժեթուղթերը։ Արժեթուղթերու առաջին ցանկը, 60 հատ, կանխիկ պիտի գնուի Նիւ Եորքի սակարանին գնով։

30 ԱԺԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆՆԵՐ բացուեցան Փարիզի մէջ, զինուորներու ընտանիքներուն համար, որոնք պիտի ստանան տաք ապուր մը եւ մսեղէն, վճարելով միայն 2 ֆրանք 75։ Օրական 5000 բաժին պիտի տրամադրուի։

Սանճաքի գաղթականներուն տեղաւորումը

ԽՄԲ.— «Հասկ», Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան պաշտօնաթերթը, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հրատարակէ Սանճաքի գաղթականներու տեղաւորման մասին (1940 փետր.).—

Ամսէ ամիս աւելի կը յառաջանայ Սանճաքի հայ գաղթականներու տեղաւորման աշխատանքը, թէեւ փափաքուածէն շատ դանդաղ եւ միշտ նոր խնդիրներ յառաջ բերելով: Ներկայ ընդհանուր կացութիւնը հետեւեալ պատկերով կարելի է ներկայացնել.—

Տեղաւորման կայանները

Ֆրանսական իշխանութեան կողմէ յատկապէս գաղթականաց տեղաւորման համար գնուած գաղթակայանները երկու տարբեր վայրեր են, երկուքն ալ Լիբանանի սահմաններուն մէջ, բայց մին միւսէն 140 քիլոմեթր հեռու:

ա) Այնճար.— Գնուած հողին տարածութիւնն է 1800 հէքթար (մօտ 18.000 տէօնիւմ): Կը գտնուի Պէյրութ-Դամասկոս մեծ պողոտային վրայ, գրեթէ երկուքին մէջտեղը, Պէյրութէն 55 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ, Անդրլիբանանեան լեռնաշղթային ստորոտը: Ծովէն բարձրութիւնն է 930 մեթր: Գիւղերու շինութեան յատկացուած տարածութիւնն է 92 հէքթար: Կայանը, որ այժմ Նոր Մուսա Լեռ կը կոչուի, բաժնուած է 6 գիւղերու, նախկին Մուսա լերան գիւղերուն համապատասխան անուններով — Քէպուսիէ, Պիթիաս, Եօղուն Օլուգ, Վագըֆ, Խտըրպէկ եւ Հաճի Հապիպլի: Իւրաքանչիւր գիւղաթաղ միւսէն բաժնուած է 20 մեթր լայնութեամբ ճամբով մը: Աւանը ունի նաեւ քանի մը հրապարակներ, որոնց կեդրոնականը 100ով 120 մեթրի վրայ: Գլխաւոր պողոտային լեռնակողմի գլուխը նշանակուած է հայ եկեղեցւոյն շինութեան վայրը, երկու կողմերը ունենալով մանչերու եւ աղջկանց վարժարաններու յատուկ գետինը: Առանձին տեղեր նշանակուած են նաեւ հայ կաթոլիկ եւ հայ բողոքական եկեղեցիներու շինութեան համար:

բ) Սուր-Տիւրոս.— Պատմական այս քաղաքին մօտ այժմ հաստատուելու վրայ է երկրորդ մեծ գաղթավայրը: Այնճար ծովէն հեռու եւ լեռնային Լիբանանի մէջ է, իսկ Սուրի գաղթակայանը ծովեզերքին վրան է: Աս ալ Պէյրութ-Հայֆա երկարող Մեծ Պողոտային վրան, Պէյրութէն 85 քիլոմեթր հեռու է: Այնճարէն ուրիշ մէկ տարբերութիւնն է, հողին եւ շինուելիք գիւղերուն մէկ ամբողջական կտորի վրայ չըլլալը: Կը թուի նախապէս հողը կ'երկարէր Սուրէն սկսած մինչեւ 5 քիլոմեթր դէպի Պաղեստինի սահմանը, ծովեզերքէն մինչեւ բլուրները, մէկ կտոր: Բայց ժամանակի ընթացքին մաս առ մաս ուրիշներու կողմէ խլացուած եւ օգտագործուած է: Կեդրոնական մասերը արդէն վերածուած են նարնջաստաններու: Նորաշէն գաղթակայանն ալ երկու մասի բաժնուած է, իրարմէ 4 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ, եւ ոչ թէ Այնճարի գիւղերուն պէս ամէնքը մէկ գետնի վրայ համախումբ:

Առաջին կայարանն է, Պէյրութ-Հայֆա պողոտային վրայ, ճիշդ դէպի ծովեզերք Սուր դառնալիք անկիւնը, եւ այս վերջնոյս մէկ քիլոմեթր մուտքին վրայ: Այժմէն իսկ կրնայ Սուր քաղաքի մէկ արուարձանը համարուիլ: Հոս պիտի շինուին, ըստ Բարձր Քոմիսէրութեան ծրագրին հարիւր տուն, եւ տեղաւորուին Սանճաքի դաշտային շրջանի, Ալեքսանտրէթի, Ֆարթըլլի եւ Պէյլանի գաղթականները:

Սուրի շրջանի երկրորդ գաղթավայրն է Ռաս Իւլ Այն կոչուածը, Սուր քաղաքէն եւ միւս կայանէն 4—4ուկէս քիլոմեթր հեռու, եւ ծովուն աւելի մօտ, գրեթէ ծովեզերքի վրայ: Սուրի մօտ կայանին հետ հաղորդակցութեան ճամբան դարձեալ Պէյրութ-Հայֆա պողոտան է, որմէ տեղ մը կը բաժնուի մօտաւորապէս 700 մեթր երկարող ճամբով մը որ տակաւին յարդարուած չէ: Այս հողամասէն է որ կը բխի Սուր քաղաքի ջուրը, որ առանձին աւազանի մը մէջ առնուած է եւ խողովակներով կ'երթայ Սուր: Կան նաեւ ուրիշ աղբիւրներ շրջակայքը: Յիշեալ մեծ աւազանին մօտ բլուր մը կազմուած է, որ կը թուի հին արուեստական հողաբլուր մը դաշտի մէջ բարձրացուած, որուն վրայ կը գտնուէր նախկին հողատէրերու կիսաւեր ապարանքը: Այդ բլուրին վրան կը շինուին 50 տուն, եւ անոր ստորոտը եւս պիտի շինուին 50: Հոս պիտի տեղաւորուին Ալեքսանտրէթի մօտ լեռնային գիւղերու — Աթըգի, Սօղուգ Օլուգի, Նարկիզլիկի գաղթականները:

Գաղթականներու Առժամեայ ապաստարանը

Տեսնելով որ գաղթավայրերուն մէջ տուներու շինութիւնը կը դանդաղի, ժողովուրդը վրայ հասնող ձմրան աղէտներէն պատսպարելու համար, Ֆրանսական իշխանութեան արտօնութեամբ եւ տեղական իշխանութեանց օգնութեամբ, թէ Այնճարի, թէ Սուրի գաղթականները առժամապէս տեղաւորուեցան շրջակայ գիւղերը, վարձու բռնուած տուներու մէջ: Այսպէս,—Այնճարի գաղթականներէն միայն մօտաւորապէս հազար հոգի մնացած են նորաշէն տուներու մէջ, մօտ հազարը, մեծ մասով աշխատողներ, կը սպասեն տակաւին վրաններու ներքեւ. իսկ մնացածները տեղաւորուած են շրջակայ գիւղեր — Մէճտէլ Այնճար, Պահր Իլիաս, Քապ Իլիաս, Մըրէճաթ, Իճաիթա, Շթօրա, Թալապիէ, Սէյտնայիլ, Մալլաքա, Զահլէ, Բայաք, եւն. եւն. մինչեւ Պաալպէք, ընդամէնը 4928 հոգի:

Սուրի շրջանի գաղթականներն ալ ամբողջովին տեղաւորուեցան Սուր քաղաքին մէջ, զանազան վարձու տուներ եւ պաղաւարներ, օգնութեամբ տեղւոյն գայմագամին:

Նոյնպէս Պէյրութի մէջ, առաջին ամիսները Ազգային շէնքերու մէջ կամ վրաններու տակ ապաստանած գաղթականներուն համար վարձուեցան առժամեայ պատսպարաններ: Այս գործը առանձին վարելու համար կազմուեցաւ Տեղաւորման յանձնախումբ մը Անթիլիասի նախկին Արքեպիսկոպոս Գերշ. Տ. Խադ Սրբազանի նախագահութեամբ: Աջակցութեամբ տեղական իշխանութեանց, Յանձնախումբը Պէյրութէն դուրս, նոր հայկական արուարձաններուն նախկին գերեզմանատան հողին մէկ մասին վրայ կառուցանեց 25 տախտակաշէն տնակներ եւ 36 սիմենթ պատով տնակներ, որոնք կ'աւարտին մօտ օրէն: Նաեւ այս Յանձնախումբը օգնութիւններ բրաւ Պէյրութի հայկական արուարձաններէն ուրիշ մէկուն մէջ վարձու հողի մը վրայ, 65 տախտակաշէն տնակներու կառուցման: Տնակներու շինութենէն զատ Պէյրութի մէջ եւ շրջակայքը վարձուեցան մեծ ու փոքր սենեակներ ու տեղաւորուեցան 150 ընտանիք:

Այս առժամեայ տեղաւորման համար Կաթողիկոսարանի Նպաստից կեդրոնական յանձնախումբը տրամադրեց 300 սուրիական Սուրի շրջանին, 800 սուրիական Այնճարի շրջանին, եւ 1400 սուրիական Պէյրութի շրջանին:

Տուներու շինութիւնը

Թէ Այնճար, թէ Սուր, տուները կը շինուին նոյնաձեւ եւ շինութեանց մէջ կ'աշխատին գաղթականները իրենք: Ամէն գաղթական իր աշխատանքի փոխարէն կը ստանայ, համաձայն իր ընտանիքի անդամներու թըւոյն, չափահաս անձի գլուխ 10 սուր. դահեկան, իսկ 12 տարեկանէն վար անձի գլուխ 5 սուր. դահեկան:

Տուները կը շինուին պէթօնէ, միայն Ռաս Իւլ Այն բլուրի վրայի 50 տուները կը շինուին տեղւոյն նախկին ապարանքի շէնքերէն քակուած քարերով: Ամէն տան յատկացուած գետնի տարածութիւնն է 400 քառ. մեթր: Սկզբնական ծրագրին համաձայն, ամէն տուն պիտի բաղկանար 2 սենեակէ, մէկ խոհանոցէ, մէկ վերանստայէ եւ մէկ պէտքարանէ: Ասոր մէկ նմոյշն ալ շինուած է Այնճար: Բայց պատերազմի պատճառով, շինութեան նիւթերու սղութեան համար, առ այժմ կը շինուին միայն մէկ մէկ սենեակ, ամէն ընտանիքի հողաբաժնին մէկ անկիւնն ալ պիտի շինուին մէկ մէկ պէտքարան:

Յարդ շինած են Այնճարի մէջ 200 տուն, Սուրի շրջանին՝ 50 տուն Ռաս Իւլ Այն եւ 25 տուն Սուրի մօտ կայանը: Ըստ Ֆրանսական իշխանութեանց կողմէ տրամադրուած ծրագրին, Սուրի մէջ յատկացածին վրայ տեղ յատկացուած է նաեւ հարիւր յաւելուածական տուներու շինութեան, 50ը Ռաս Իւլ Այն, 50ը Սուրի մօտ: Կաթողիկոսարանի Նպաստից կեդրոնական յանձնախումբը, յետ բանակցութեանց, յայտնած է Բարձր Քոմիսէրութեան, թէ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը տրամադիր պիտի ըլլար այդ յաւելուածական տուներէն գէթ մէկ մասը իր ծախսով շինելու, եթէ գիները յարմար ըլլան, եւ անոնց մէջ տեղաւորուելիք ընտանիքներուն ալ թոյլ տրուի վայելել հողային եւ քաղաքացիական միեւնոյն իրաւունքները ինչպէս իշխանութեանց կողմէ կառուցուած տուներու մէջ տեղաւորուածներուն: Եթէ յաջողի յաւելուածական շինութեանց այս առաջադրութիւնը, նախընտրելի պիտի ըլլայ որ տուները շինուին ոչ թէ Սուրի երկու կայաններուն մէջ մաս մաս, այլ ամէնքը համախումբ Սուրի մօտիկ մէկ կայանին մէջ եւ անոր տրուի առանձին անուն մը:

Այնճարի մէջ սկսած են նաեւ ջուրը աղբիւրէն գաղթակայան բերելու ջրհանի եւ խողովակներու զետեղման աշխատութիւնները, որոնց ծախսը ստանձնած է Նպաստից կեդրոնական յանձնախումբը, 2500 սուր. թղթոսկի:

(Մնացեալը յաջորդով)

Կովկասի քաղաքական աշխարհագրութիւնը

«Թան»ի աշխարհագրական բաժնի ծանօթ աշխատակիցը, Կոպէ, այս անգամ իր յօդուածը նուիրած է Կովկասի.—

Ռուսիա, ինչպէս ուզեց Կարելիոյ պարանոցին եւ Ֆինլանտայի վրայով հասնիլ Արեւմուտք, Պալթեան ծով եւ Ատլանտեան ովկիանոս, նոյն ձեւով երկու դարէ ի վեր կ'աշխատի Կովկասի պարանոցին վրայէն ճամբայ բանալ իրեն դէպի իսլամական աշխարհ, Պարսից ծոց եւ Հնդկական ովկիանոս: Բաղդատութիւնը կը վերջանայ այս չափով, որովհետեւ բնակչութեամբ եւ բնական աշխարհագրութեամբ իրարմէ բոլորովին կը տարբերին Կովկասը եւ Ֆինլանտան:

Կովկասեան լեռնաշղթան հիւսիս-արեւմուտքէն դէպի հարաւ-արեւելք կը փակէ պարանոցը, Թամանի հրաբխային ցեխերէն մինչեւ Ափշերոնի հրաբխային ցեխերը, Մայկոպի քարիւղի դաշտերէն մինչեւ Գրոզնիի եւ Բագուի քարիւղի դաշտերը: Սակայն այդ պատնէշը ճեղքեր ունի, եւ լեռը մարդաբանա-աշխարհագրական միջավայր մըն է, որ գեղեցկօրէն կը յատկանշուի իր բնակչութեան եւ բնանկարներուն այլազանութեամբ:

Լեռնաշղթային հիւսիսային կողերուն գիւղին վերելքը պատճառ դարձած է որ ԺԸ. դարէն սկսեալ Ռուսը փորձէ արշաւել յառաջ: Դոնի տափաստաններուն եւ Կովկասի միջեւ բնական ոչ մէկ խոչընդոտ: Շրջանը ինքնատիպութիւն չունի: Ստաւրոպոլի նահանգապետութիւնը մաս կը կազմէ Նոր Ռուսիոյ՝ առանց զատորոշ յատկանիշի: Հիւս. Կովկասի շրջանը տափաստան մըն է արդաւանդ, դէպի ուր քշեցին ցարերը Զապորոգի անհանդարտ Խազախները: Բայց Քուպանի մէջ եւ մինչեւ Աբխազիա գոյութիւն ունի տակաւին նախադարեան անտառը, եւ լեռը գրեթէ յեղակարծ կը ստանայ իր ամբողջական բարձրութիւնը: Կողերուն վրայ բնական ապաստաններ չկան, այնպէս որ մեծ գումարներ սպառեցան բարեյարմար դիրքի մէջ դնելու համար Նովորոսիսկը, որ Քուպանի քարիւղին նաւահանգիստն է: Լեռներն ու անտառները ամայացած են անոր համար որ Չէրքէզները եւ Աբխազները փախած են ռուսական արշաւանքին առջեւէն, այնտեղ գոյութիւն ունին միայն նօսր գաղութներ:

Կեդրոնական շրջանին մէջ լեռը կը ստանայ իր լիակատար վեհութիւնը, — սառնարաններու աշխարհն է այդ, ուր Էլպրուզը, Կազբեկը եւ հինգ ուրիշ կատարներ 5000 մեթր բարձր են ծովէն: Հիւսիսային կողերը խեղճուկ են, ընդհակառակն հարաւային կողերը, երբեք անգամ աւելի տարածուն, կը պանծան վեհութեամբ եւ գեղեցկութեամբ: Ռուսական թափանցումի մեծ ուղին, որ լաւ պաշտպանուած է, չէ ուզած օգտուիլ երկրորդական կիրճերէն: 1785ին Ռուսերը, տիրելու համար Կովկասին՝ ինչպէս է անունին նշանակութիւնը, շինեցին Վլատիկովկասը, որ այժմ բոլշեւիկներուն կողմէ կը կոչուի Օրջոնիկիձէ, թէեւ քաղաքին գոյապատճառը կը մնայ նոյնը: Անկէ կը մեկնի Վրաստանի ռազմական ճանապարհը, որ Դարիալի կիրճէն (2379 մեթր բարձր), կը հասնի Թիֆլիզ, մայրաքաղաք Անդրկովկասի, Կուր գետին վրայ:

Յառաջանալով դէպի արեւելք, լեռը կը վերածուի տաստան-աշխարհի մը, թանգարան ժողովուրդներու եւ լեզուներու, որոնց խնամութիւնը կամ ծագումը կը մնայ մութ: Կեդրոնական մասին մէջ կը բնակին Օսերը, որոնք կը համարուին «Կովկասի դռնապանները» եւ հաւատարիմ կը մնան ռուսական պետութեան: Տէրէկի սարաւանդին վրայ կը բնակին Կաբարդները, որոնք կը հագնին փամփշտակալներով ծածկուած տարազներ եւ իրենց գլուխը կը դնեն մորթէ գդակներ,— ասոնք օտարականին աչքին կը համարուին նկարչագեղ Կովկասի անձնաւորումը: Ինգուշները, մահմետական, տակաւին կ'ապրին իրենց գիւղերուն մէջ, ուղղանկիւն բարձր աշտարակներով պաշտպանուած, սեւ կղմինտրներով ծածկուած, կարծես թէ ապրած չըլլային Մարքս ու Լէնին: Կեդրոնական Վրաստանի մէջ կը բնակին Խեւսուրները, որոնք ըստ աւանդութեան կը սերին խաչակիրներէն,— այս կարծիքը կը ծագի անկից որ վերտազրահ եւ վահան կը կրեն: Եւ յետոյ Չէչէնները, որոնք երբեք գլուխ ծռած չեն օտար տիրապետութեան:

Կասպից ծովուն եզերքը, Տաղստանի անապատային սարաւանդակը եւ Հրակէզ աւազները, ուր կ'ապրին Թաթարներ եւ Իրանցիներ, այն տպաւորութիւնը թողած են Ֆրանսացի աշխարհագրագէտ Պլանշարի վրայ թէ «Կովկասը կը սկսի Եւրոպայի մէջ եւ վերջ կը գտնէ Ասիոյ սրտին վրայ»:

Մինչ Կովկասը կը մնայ աշխարհը ցեղախումբերու եւ փոքր ժողովուրդներու, Անդրկովկասի մէջ կը զարգանան իրական պետութիւններ, — Վրաստան, Հայաստան եւ վերջերս Ազրպէջան:

Վրաստան միջին դարուն կը կազմէր լերան հարաւային գաւիթափին հզօր պետութիւնը: ԺԲ. դարուն կը տիրապետէր ամբողջ պարանոցին վրայ, ստեղծելով քաղաքակրթութիւն մը, աւելի եւրոպական քան ասիական, քրիստոնեայ, բարեհամբոյր եւ զուարթաբարոյ, եւ այս՝ երկրամասի մը վրայ, զոր Էլիզէ Ռըքլիւ կը համարի աշխարհի ամէնէն բնադեղ երկիրներէն մին: Հնագոյն Կողքիսը, ուր էր, ըստ ոմանց, երկրային դրախտը: Դժուար կարելի է պաշտպանել այս երկիրը, այնպէս որ Հելլէնները, Հռոմայեցիները, Մահմետականները, Ռուսերը առաւել կամ նուազ չափով գերութեան մէջ պահած են զայն իր պատմութեան մեծագոյն շրջանին մէջ: Այնպէս որ վերջին թագաւորը Գէորգ ԺԳ., ազատելու համար իսլամներու վտանգէն, իր մահուան անկողնին մէջ խելացութիւն կարծեց «ժառանգ ձգել» Պաւլ Ա. ցարին, 1799ին: Եւ Ռուսիա, ցարական թէ բոլշեւիկեան, իր ձեռքին մէջ ուզեց պահել Անատոլուի այս ուղին, զոր Դաշնակիցները, 1919ին, ուզեցին անկախ պետութեան վերածել:

Նոյնպէս Հայաստան, որ կը տիրէ դէպի Կարս եւ Թուրքիա մեկնող ճամբուն, ինչպէս եւ դէպի Թաւրիզ եւ Իրան մեկնող ուղիին, մանրանկար «հանրապետութիւն» մըն է խորհրդային ռուս կայսրութեան մէջ: Իր տարածութիւնն է Անդրկովկասի տարածութեան հազիւ 1)5ը, իսկ բնակչութիւնը՝ 1)4ը: Բայց Հայերը 85 առ հարիւր համեմատութեամբ կը բնակին իրենց հանրապետութեան մէջ, իսկ 12 առ հարիւրը՝ Վրաստանի եւ Ազրպէջանի մէջ: Թիֆլիզ եւ Բագու մասամբ հայկական քաղաքներ են:

Ազրպէջան քարիւղի արուեստական պետութենէ մը աւելի բան մըն է: Եթէ Բագուն կը ներկայացնէ իր արդիական ամբողջ կեանքը, բնակչութեան 63 առ հարիւրը կը բաղկանայ մահմետականներէ,— Թափառաշրջիկ խաշնարածներ կամ աղքատ գիւղացիներ, բայց եւ այնպէս կապ մը Եւրոպայի եւ մահմետական Ասիոյ միջեւ: Բագուէն կը մեկնին ռուսական երկաթուղին Թիֆլիզի եւ Բաթումի վրայով եւ Անդրկովկասեան ճամբան դէպի Սեւ ծով, ինչպէս նաեւ շոգենաւերը, որոնք Կովկասը կը կապեն Կրասնովոդսկի, որ մէկ ծայրն է դէպի Բուխարա եւ Թուրքեստան մեկնող երկաթուղիին, որու համար կ'ըսեն թէ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ Վիկթորիայի պետութեան քաղաքագէտներուն մղձաւանջներուն մէջ:

Վասնզի Կովկասը Ռուսիոյ համար դուռ մըն է մահմետական աշխարհին վրայ: Եւ իր քաղաքական աշխարհագրութիւնը Ռուսերու գնահատութեամբ կը համարուի խարիսխ մը՝ հաղորդելու համար այն հորերը, որոնք կ'արտադրեն իրենց կայսրութեան քարիւղի պաշարին 2)3ը, եւ տիրանալու համար երկաթուղիի այն ծայրերուն, որոնք կը մեկնին դէպի իսլամ աշխարհը, դէպի Միջերկրական, դէպի Պարսից ծոց եւ Հնդկական ովկիանոս:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԿԱՐՍԱՆ.— Մեր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնենք ամէն անոնց, որ անձամբ, նամակով եւ թերթով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին մեր սիրելի աղջկան եւ տիկնոջ տարաբախտ ՃՈՒՀԱՐ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆի (ծնեալ Յովակիմեանի) դառնաղէտ մահուան առթիւ.— Աննա Յովակիմեան, Աբրահամ Մարտիրոսեան

Այրի Տիկին Աննա Կոստանեան, Տէր եւ Տիկին Օհան Տականեան (Յունաստան), Պ. Վարդգէս Տականեան, ինչպէս նաեւ Տականեան, Գալիկեան ընտանիքները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի որդւոյն եւ ազգականին՝

ԹԱԳՒՈՐ ԿՈՍՏԱՆԵԱՆի

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ փետրուար 15ին, Vannesի մէջ, երիտասարդ հասակին:

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ գերիներու մասին հրամանագիր մը ստորագրուեցաւ վարչապետին կողմէ, ճշդելու համար անոնց իրաւական կացութեան, սնունդի, թղթակցութեանց, բժշկական քննութեան եւն. խնդիրները: Այս հրամանագրին համաձայն, գերիները պարտաւոր չեն տեղեկութիւններ հաղորդել Գերմանիոյ կացութեան կամ զինուորական ուժերու մասին: Ամէն գերի պիտի կրնայ պահել իր անձնական գոյքերը: Եթէ մէկուն դրամը առնուի, ընկալագիր մը պիտի տրուի եւ հաշիւ պիտի պահուի: Ամէն գերի կրնայ շաբաթը մէկ բացիկ (քարտ-փոստալ) գրել եւ ամիսը երկու նամակ, մինչեւ վեց էջ: Սահմանափակում չկայ իր ստանալիք նամակներուն համար: Մէկ Ֆրանսացի եւ երկու չէզոք բժիշկներ պարբերաբար պիտի քննեն հիւանդները եւ վիրաւորները: Կարգ մը պարագաներու մէջ, ծանր վիրաւորները Գերմանիա կամ չէզոք երկիրներ պիտի փոխադրուին: Այս կարգադրութիւնները հաղորդուեցան միջազգային Կարմիր Խաչին:

ՍՈՒՐՃԻ ՏԱԳՆԱՊԸ փարատած է, համաձայն հողագործական նախարարութեան կողմէ հրատարակուած յայտարարութեան մը, որ միեւնոյն ատեն կ'արգիլէ պէտք եղածէն աւելի պաշար ամբարել: Վերջերս հասած սուրճի մթերքը հետզհետէ կը բաժնուի: Յայտարարութիւնը դիտել կու տայ թէ միայն բանակին մթերքը ապահովելու ստիպողութիւնը եւ փոխադրութեանց դժուարութիւնը չէն որ տագնապ յառաջ բերին վերջերս, այլեւ այն պարագան որ միլիոնաւոր տանտէրներ պէտք եղածէն աւելի պաշար ամբարած էին:

ԱՆԳԼԻՈՅ պատերազմական նախորդ նախարարը, Հօր Պէլիշա, տեղատարափ հրաւէրներ կը ստանայ Ամերիկայէն, դասախօսութիւններ սարքելու համար: Ամենավերջին առաջարկն է շաբաթական 4000 տոլար՝ շարք մը ճառեր խօսելու համար: Նախկին նախարարին քարտուղարը յայտարարեց թէ բոլոր առաջարկներն ալ մերժուած են եւ Հօր Պէլիշա չուզեր Անգլիայէն հեռանալ պատերազմի միջոցին:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ երեք ջրելեկտրական կայաններ պիտի շինուին ամերիկեան հաստատութեանց աջակցութեամբ, եւ տարեկան 820.000.000 քիլովաթ-ժամ արտադրութեամբ, ինչպէս հաղորդեց վարչապետը: Կայանները պիտի շինուին երեք տարբեր վայրերու մէջ, Ահելոս գետին վրայ: Ամենամեծը, որ պիտի կառուցուի Քրէմաստայի մէջ, պիտի կրնայ արտադրել 458.000.000 քիլովաթ-ժամ:— Միեւնոյն ատեն կառավարութիւնը եգիպտական բամպակ պիտի մշակէ երկրին տաք վայրերուն մէջ, փորձի համար: Ասկէ առաջ ալ ամերիկեան ծխախոտ մշակած եւ յաջողած էր:

ԱԴՐԻԱԿԱՆԸ ջրանցքով մը Զուիցերիոյ միացնելու ծրագիր մը յղացած են իտալացի ճարտարագէտներ, հիմնուած՝ Միլան-Վենետիկ ջրանցքին վրայ: Նոր ջրանցքը 500 քիլոմեթր երկայնութիւն պիտի ունենայ եւ խորութիւնը պիտի բաւէ 6—800 թոննոց նաւերու համար: Ծախքը՝ 1.800.000.000 լիր:

ԵՐԶՆԿԱՅԻ տեղ նոր քաղաք մը շինելու ձեռնարկած է թրքական կառավարութիւնը, քիչ մը դէպի հիւսիս:

«ՀԻԹԼԷՐ ԸՍԱՒ ԻՆԾԻ»,— Տանցիկի ծերակոյտին նախորդ նախագահ Ռաուշնիկի գիրքը, արգիլուեցաւ Զուիցերիոյ մէջ, մեծ զարմանք պատճառելով: Թերթերը կը գանգատին թէ կառավարութիւնը տեղի տուած է գերմանական դեսպանին ազդարարութեան:

ՀԻՆ ԵՐԿԱԹԵՂԷՆՆԵՐԸ հաւաքելու համար կոչ մը ուղղեցին Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդին նախագահը եւ դիւանին անդամները: «Բոլոր Ֆրանսացիները պէտք է սրտանց աջակցին այս ազգային գործին: Երկաթեղէնները ժողվել՝ կը նշանակէ պակսեցնել մեր գնումները արտասահմանէն, կրճատել ոսկիի արտահանումը, ամրապնդել մեր ելմտական կացութիւնը, զօրացնել մեր պատերազմական կարողութիւնը: Փարիզցիներ, ձեր երկաթը նետեցէք յաղթութեան հնոցին մէջ»:

Cabinet PARMAC

28, Boulevard de STRASBOURG, PARIS (Xe) Tél. Bot. 17 - 64

Խորհրդակցութիւն, դատավարութիւն, առեւտրական, քաղաքային, պատժական, կառքի արկածներու եւայլն:

ՁԵՐ ՏՈՒՐՔԵՐԸ ՄԻ ՎՃԱՐԷՔ ԱՌԱՆՑ ՁԵՐ ԹՈՒՂԹԵՐԸ ՆԱԽԱՊԷՍ ՔՆՆԵԼ ՏԱԼՈՒ (ձրի):

Ամէն տեսակ դժուարութիւններէ զերծ մնալու համար, իւրացուցէք ՓԱՐՄԱՔ հաշուակալութեան մեթոտը, որ պիտի ապահովէ ձեր իրաւական լիակատար պաշտպանութիւնը:

Կեանքի, արկածի, հրդեհի եւ օթոներու անմիջական ապահովագրութեանց համար, ԻՒՆԻՕՆԻ եւ բոլոր ընկերութեանց մօտ:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ !!!!

Մեր յարգելի յաճախորդներուն կը տեղեկացնենք որ, իրենց առօրեայ ՍՈՒՐՃԸ, թրքական եւ ֆրանսական ձեւով կրնան ապահովել միմիայն մեզ մօտ:

Alimentation "Trévise,, Café "HAREM,,

30, Rue de Trévise, Paris (9) Tél.: TAI. 40—63, Métro Cadet

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
22
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI
22 Février
1940

ԺԵ. ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4279

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԵՒ «ՇՆՈՐՀՔՈՎ ՄԱՐԴԻԿ»

Փարիզեան շաբաթաթերթ մը մէկ էջ ծաղրանկար հրատարակած էր անցեալ շաբթու, ներկայացնելու համար որոշ դասակարգ մը,— Les Mufles, բառական թարգմանութեամբ՝ կոպիտ, զարշելի մարդ, գռեհիկ զգացումներով։ Մօտաւորապէս մեր «անոպայ»ն կամ «խոզ»ը։

Քանի մը նմոյշներ այդ զանելիք տիպարներէն, դժբախտաբար առանց բուն ծաղրանկարին, որ շատ աւելի խօսուն պիտի ըլլար.—

1.— Երկու հոգի կը խօսին կամ կը վիճին։ Մէկը, մազերը փուշ-փուշ եղած, կը բացագանչէ.

— Ա՜լ համը փախցուց այս պատերազմը։ Երեւակայէ, երեք օրէ ի վեր պուտ մը սուրճ դրած չեմ բերանս ...

2.— Պետական պաշտօնեայ մը գրասեղանին առջեւ, ծանիքները կախած.

— Ո՜ւֆ, աս զինուոր-պաշտօնեաները։ Կ'երթան կուգան, չեն թողուր որ աշխատիս....

3.— Ազնուակա՜ն կին մը, որուն դէմքը սխտոր կը հոտի, շնիկը գրկած, ճամբան կը տեսնէ երկու զինուորներ թափթփած վրայ-գլուխով։ Ծուռ ծուռ կը նայի եւ կը մռլտայ.

— Շուտ երթանք, Միրզա՛ (շնիկը), այս մարդիկը ոջիլ կը թափեն վրադ...

×

Մեր մէջ ալ կա՞ն այսպիսի տիպարներ,— այսպէս կոչուած «շնորհքով մարդիկ»։

Անշո՛ւշտ, ինչպէս ամէն ժողովուրդի մէջ։

Անոնց մէկ շարքը չէ՞ր կազմեր դաս մը «քաղքցիներ», որոնք վերէն, տեսակ մը արհամարհանքով կը նայէին «գիւղացի»ներուն վրայ, բառ մըն ալ նետելով անոնց երեսին,— «խըմպը՛լ»։

Տարիները շատ բան փոխեցին, բարեփոխեցին մեր բարքերէն, եւ «գիւղացի»ն մոռցուեցաւ։

Եւ սակայն, մինչեւ այսօր ալ, մինչեւ այս պողոտաներուն վրայ պակաս չեն տիպարներ, ծթած կամ նորափետուր, որոնք անջրպետ մը բացած են իրենց եւ բուն ժողովուրդին միջեւ։

Եւ կան ալ որ, եթէ այսպէս կամ այնպէս կը խառնուին այդ ժողովուրդին, բա՛ն չեն հասկնար անոր հոգիէն կամ տառապանքէն։

Անոնք տարբերութիւն չունին ծաղրանկարին անոպաներէն,— մէկը իր ամբողջ աշխարհը ամփոփած սուրճի բաժակին մէջ, միւսը՝ իր շնիկին կամ կնիքին վրայ։ Մնացեալը մազի չափ արժէք չունի։

Եւ դեռ դասակարգ մըն ալ կայ, որ կը հետաքրքրուի «օրուան կացութեամբ», ինչպէս կ'ըսեն։ Բայց ոչ թէ հասուն կամ հայկական տեսակէտով, այլ պարզապէս իբրեւ ժամանց։

Եթէ պատկերը լման չէ, ուրիշներ կրնան լրացնել։

Մենք պարզապէս փորձեցինք խորհրդածութեան նիւթ մը ներկայացնել, ճիշդ այն պահուն երբ «երկինքն ամպել ա», պատերազմին յարաճուն սարսափներով։

Ուզեցինք սթափեցնել անոնք որ անձնատուր՝ երանաւէտ անզորրութեան մը, կծկուեր են իրենց պատեանին մէջ։ Մանաւանդ անոնք որ աշխարհասասան ցնցումներուն մէջ անգամ ուրիշ բան չեն տեսներ, եթէ ոչ իրենց ճղճիմ տաղտուկները։

Եթէ փարիզեան շաբաթաթերթին ծաղրանկարները հայկական տիպարները պիտի շարունակեն միայն իրենց կնճիթը փայփայել, առանց մատը մոխիրը թաթխելու, թող գոնէ պարկեշտութիւնն ունենան լռութիւն պահելու։

Շ.

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

20 ՆԱՒԵՐ ԸՆԿՂՄԱԾ ՄԷԿ ՇԱԲԹՈՒԱՆ ՄԷՋ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (174րդ օր).

Զեկոյց թիւ 339, փետրուար 20, առաւօտ.— Թշնամին արշաւ մը փորձեց Նիտի արեւելեան կողմը, սակայն ձախողեցաւ։ Թոյլ գործունէութիւն ճակատի մնացեալ մասին վրայ։

Զեկոյց թիւ 340, իրիկուն.— Օրը հանդարտ անցաւ։

*** «Փոփիւլէռ»ի զինուորական աշխատակիցը խօսելով քանի մը օր առաջ սառցուած թակարդին վրայ, ուր 20ի չափ ֆրանսացի զինուորներ մեռան, հետեւեալ ճշդումը կը կատարէ.— Մերինները թակարդը ինկած չեն։ Ցաւալի սխալի մը հետեւանքով, երկու կառքեր, որոնք նոր պահակներ կը փոխադրէին հիններուն տեղը բռնելու համար, ուղղակի դէպի թշնամի դիրքերը գացած են, փոխանակ մեր գիծերուն մէջ մնալու։ Ասոր վրայ թշնամին յարձակած է գնդացիրով, յետոյ ձեռնառումբերով։ Ահա թէ ինչու այդ զգալի կորուստը կրեցինք։

*** Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնը հրատարակեց նաւային կորուստներու տեղեկագիրը, փետրուար 12էն 19 (կիրակի)։ Այդ շաբթուան ընթացքին ընկղմած են հինգ անգլիական նաւեր,— 39.276 թոն, 15 չէզոք նաւեր,— 46.906 թոն։ Ուրեմն համագումար 20 նաւ, 86.077 թոն տարողութեամբ։ Այդ շաբաթը ամէնէն աղետալին եղած է, պատերազմին սկիզբէն ի վեր եւ անգլիական կորուստները ամէնէն աւելի ծանր եղած են։ Անկէ առաջ, պատերազմի երկրորդ շաբթուն էր որ ամէնէն ծանր կորուստները պատահեցան,— 78.193 թոն։ Այս առթիւ մասնագէտներ գիտել կուտան թէ 1917 ապրիլին Դաշնակիցներու եւ չէզոքներու նաւային կորուստն էր ամսական 869.000 թոն,— միջին հաշուով շաբաթը 105 նաւ։ Մինչեւ փետրուար 14 անգլիական մարտանաւերը ուղեկցած են 8939 նաւերու, որոնցմէ կորսուած են միայն 19, այսինքն մէկ հատ՝ իւրաքանչիւր 472 նաւի համար։

Վերջերս Հիւսիսային ծովուն մէջ թորփիլահար եղած անգլիական քարիւղատար շոգենաւն է «Իմփէրիէլը», 6022 թոն։ Իր 17 նաւաստիներուն հետ կորսուած կը համարուի նորվեկեան նաւ մը, «Հօփ», որ ունէր 1365 թոն տարողութիւն եւ Անգլիա կ'երթար։— Գերմանական օդանաւերը փետրուար 20ին յարձակեցան անգլիական ծովեզերքին վրայ, առանց շօշափելի արդիւնք մը ձեռք բերելու։ Անգլիական մարտանաւեր գրաւեցին գերմանական ձկնորսանաւ մը։

Նորվեկիա կ'ամբաստանէ Անգլիան
Անգլիա կը մեղադրէ Նորվեկիան

«Ալթմարք»ի դէպքին առթիւ, Անգլիոյ վարչապետը կարճ յայտարարութիւն մը ըրաւ երեսփ. ժողովին մէջ, պնդելով թէ Նորվեկիա խախտած է չէզոքութեան օրէնքը։ Վարչապետը ջերմապէս գովեց անգլիական մարտանաւերուն «աքանչելի գործողութիւնը», որուն շնորհիւ փրկուեցան 299 գերիներ։ Այս կալանաւորները արգելափակուած էին «Ալթմարք»ի ամբարանոցին մէջ, մինչեւ երեք ամիս տեւողութեամբ։ «Բացի անցեալ շաբաթ օրուան առաջին բողոքէն, որ եւ է պաշտօնական զեկուցում ստացուած չէ Նորվեկիոյ կառավարութենէն։ Նորվեկիոյ արտաքին նախարարին առջի օրուան յայտարարութիւնը աւելի դժուարահասկնալի կը դարձնէ իրենց կառավարութեան գործունէութիւնը, աւելի ճիշդ՝ անգործութիւնը։ Նորվեկիոյ տեսակէտով, «Ալթմարք» մարտանաւ ըլլալով, կարելի չէր քննութեան առաջարկ ներկայացնել։ Նորվեկեան թորփիլանաւին հրամանատարը թուղթերը քննած եւ արտօնած է որ նաւը շարունակէ ճամբան։ Պէրկէնի նաւային գլխաւոր հրամանատարը բոլորովին գոհ մնացած չըլլալով, փետրուար 16ին նորվեկեան պահականաւ մը կը կեցնէ «Ալթմարք»ը եւ կ'առաջարկէ քննութիւն կատարել։ Այս առաջարկը մերժուած ըլլալով, եա կ'առնուի։ Կը թուի թէ նորվեկեան իշխանութիւնները երեք չորս անգամ վրիպած են պատշաճ քննութիւնը կատարելու պարտականութեան մէջ։ Այս մերժումներէն վերջն էր որ անգլիական մարտանաւերը գործի ձեռնարկեցին։ Եթէ այդպէս չընէին, թոյլ պիտի տրուէր որ «Ալթմարք» լրացնէր իր ճամբորդութիւնը դէպի Գերմանիա, առանց արգելքի եւ քննութեան։ Նկատելով որ շաբաթներ առաջ իմացուած էր գերիներու գոյութիւնը «Ալթմարք»ի մէջ, զարմանալի կը գտնեմ Նորվեկիոյ արտաքին նախարարին յայտարարութիւնը թէ իրենք չէին գիտեր որ գերիներ կան։ Կը հետեւի թէ նորվեկեան իշխանութիւնները կատարեալ անտարբերութիւն ցոյց տուած են, երբ գերմանական նաւատորմը կ'օգտուէր իրենց երկրային ջուրերէն։ Արտաքին նախարարին տեսակէտով, Նորվեկիոյ համար առարկելի չէ որ գերմանական մարտանաւ մը օգտագործէ իր երկրային ջուրերը, հարիւրաւոր մղոն տարածութեամբ, գերմանական կեդրոնացման կայան մը փոխադրելու համար անգլիացի գերիներ։ Այսպիսի վարդապետութիւն մը կը հակասէ միջազգային օրէնքին եւ կը ստեղծէ կացութիւն մը որուն չի կրնար հանդուրժել բրիտանական կառավարութիւնը։ Նոյն իսկ եթէ նորվեկեան իշխանութեանց անտարբերութիւնը հետեւանք է գերմանական ճնշումի մը, դարձեալ կը հակասէ չէզոք պետութեան մը իրաւունքներուն գործօն եւ անկողմնակալ գործադրութեան»։

Վարչապետին յայտարարութիւնները ընդունուեցան բուռն ծափերով։

*** Նորվեկիոյ արտաքին նախարարը մանրամասնօրէն պարզելով միջադէպը խորհրդարանին առջեւ, պնդեց թէ Անգլիա բռնաբարած է Նորվեկիոյ չէզոքութիւնը։ «Որ եւ է գործողութիւն նորվեկեան մարտանաւերու կողմէ ուժերու ջախջախիչ գերազանցութեան մը դիմաց՝ պիտի ըլլար անօգուտ եւ անիմաստ։ Նորվեկիան փոքր երկիր մըն է եւ մեզի համար անկարելի է մեր պահանջը արժեցնել զինու զօրութեամբ, սակայն կրնանք բողոքել բանի ուժի անարդար գործադրութեան դէմ եւ բողոքած ենք արդէն։ Միջազգային պայմանագրին մէջ չկայ տրամադրութիւն մը որ պատերազմիկ պետութեան մը արգիլէ գերիներ փոխադրել չէզոք երկրի մը մէջէն, եթէ բուն փոխանցումը օրինական է։ Նորվեկեան կառավարութիւնը միշտ ջանացած է գործադրել իր չէզոք պետութեան պարտաւորութիւնները, ամէն ասպարէզի մէջ, եւ մենք բողոքած ենք բոլոր բռնաբարումներուն դէմ, ո՛վ որ ալ ըլլայ բռնաբարիչը»։

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Կացութիւնը ծանր է, Լատոկա լճին շրջաններուն

Ֆինլանտական վերջին զեկոյցին համաձայն, եա մղուած են ռուսական նոր յարձակումները Քարելիոյ պարանոցին մէջ։ Կ'ըսուի թէ ռուսական ուրիշ զօրաբաժին մըն ալ պաշարուած է։ Մարաջախտ Մաննէրհայմ անձամբ կը վարէ ճակատի գործողութիւնները, իր անունով կոչուած գծին վրայ։

Նոյն օրուան ռուսական զեկոյցը կը ծանուցանէ թէ խորհրդային յարձակողականը կը շարունակուի յաջողութեամբ, եւ թէ կարմիր բանակը նոր դիրքեր գրաւած է, քշելով թշնամին։ Ռուսական օդանաւերը ուժգնօրէն ռմբակոծեցին Վիպորկը։

«Թայմզ»ի թղթակիցը պարզելով Ֆինլանտայի զինուորական կացութիւնը, կը գրէ.— «Այս տագնապալի պահուն, Ֆինները մեծ գոհունակութեամբ կ'իմանան արտաքին օգնութեան վերաբերեալ տեղեկութիւնները, բայց գիտել կուտան թէ այդ օգնութիւնները աւելի կարեւոր պէտք է ըլլան եւ շուտ հասնին, իսկապէս օգտակար ըլլալու համար»։

Նոյն թերթին զինուորական աշխատակիցն ալ գիտել կուտայ.

— «Զինուորական օգնութեան համար Շուէտի եղած ուղղակի կոչը, որ մերժուեցաւ, կը ցուցնէ թէ ֆինլանտական հրամանատարութիւնը որքան ծանրակշիռ կը նկատէ կացութիւնը։ Ռուսիա վճռական ճակատամարտ մը շահած չէ տակաւին եւ չի կարծուիր որ կարենայ շահիլ յառաջիկայ օրերու ընթացքին, բայց օրհասական ժամը հնչած է»։

Հավասի թղթակիցն ալ յիշելով ֆինլանտական վերջին յաղթանակը՝ Լատոկայի շրջանին մէջ, գիտել կուտայ թէ պէտք չէ չափազանցել այդ յաղթութեան արժէքը, որովհետեւ ռուսական յարձակումները կը շարունակուին միշտ, շատ աւելի կարեւոր ուժերով։ «Վիպորկը վտանգուած չէ, բայց հետզհետէ ռազմաճակատին մօտիկ քաղաք մը կը դառնայ, եւ Քարելիոյ պարանոցին այս շրջանին մէջ է որ Ֆինները պէտք ունին զինուորի եւ ռազմանիւթի։ Այնտեղ է բուն վտանգը, որովհետեւ կարմիր բանակն ու ժը երբեք չազդուիր զօրաբաժնի մը կորուստէն»։

*** Մարաջախտ Մաննէրհայմի նախաձեռնութեամբ 150.000 ֆին մանչեր եւ աղջիկներ հողագործական աշխատանքներ պիտի կատարեն։ 12էն 17 տարեկան բոլոր մանչերն ու աղջիկները հարիւր քառ. մեթր հող պիտի մշակեն, իսկ 9—12 տարեկանները պիտի ստանան միայն 50 քառ. մեթր։

ՅՈՒՍԱԴՐԻՉ ՆՇԱՆՆԵՐ ՀԱՅ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հաղորդած էինք երեսփոխան Մարիուս Մութէի եւ ծերակուտական Հանրի Հէյի՝ Հայ Գաղթականաց Կեդր. Յանձնաժողովի նախագահին խնդրանքով՝ կատարուած դիմումը, ի նպաստ ֆրանսահայ գաղթականներու հոգերուն վերաբերեալ յուշագրին։

Մեր քաղած տեղեկութեանց համաձայն, զատական նախարար Պ. Պոնէ պատասխանած է Պ. Մութէի թէ ձեռնհաս իշխանութեան պատուիրած է մասնաւորապէս ուսումնասիրել հարցը այն Հայերուն որ ֆրանսական հպատակութիւն խնդրած են։ Իսկ արտաքին փոխ-նախարար Պ. Շամփըթիէ տը Ռիպ երկար պատասխան մը տուած է Պ. Հանրի Հէյի, ուր կը հաւաստէ թէ, ինչպէս ըրած է ցարդ, այսուհետեւ ալ պիտի հսկէ որ գործադրուին Ժընեւի պայմանագրութիւնը հայրենազուրկ տարագիրներու մասին, ինչպէս եւ Ազգ. Պաշտպանութեան եւ պատերազմական նախարարութեան պաշտօնական զեկոյցը զոր արտաքին նախարարութիւնը հրատարակեց 1937 յունիս 10ին։ Պիտի աշխատին որ ի հարկին լրացումներ ալ կատարուին։ Նոյնպէս պատերազմական նախարարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրուած է Հայերու զինուորական տետրին մէջ արձանագրուած «ֆրանսական քաղաքացի չէ» յիշատակութեան եւ յարակից խնդիրներու վրայ։

Ուրիշ տեղեկութիւններ վաղուան թիւով։

60 համայնավոր երեսփոխաններ պաշտօնանկ

Երեսփ. ժողովը երեքշաբթի օր քննելով համայնավար երեսփոխաններու պաշտօնանկութեան խնդիրը, որոշեց իրենց հանգամանքէն զրկել 58 — 60 բոլշեւիկ երեսփոխաններ։ (Տեղական թերթերուն հրատարակած թիւերը իրար չեն բռներ,— մէկը 58 կը հաշուէ, ուրիշներ 60, 61, 62 եւն.)։ Վեց նախկին համայնավարներ առաջին օրէն զղջում յայտնած ըլլալով, կը պահեն իրենց երեսփոխանի հանգամանքը։ Ուրիշ վեց հոգի ալ հազիւ ազատեցան։

Վիճաբանութեանց ատեն, Պ. Լուի Մառէն, աջակողմեան առաջնորդը, պնդեց որ այս վերջին վեցն ալ վտարուին, եւ քիչ մնաց որ յաջողէր, երբ կառավարութեան ներկայացուցիչը, Պ. Շոթան միջամտելով, իր բանաձեւը մերժուեցաւ 244ի դէմ 292 ձայնով։ Այս պարտութենէն վերջը, Լուի Մառէն եւ իր բարեկամներն ալ համակերպեցան, անխախտ պահելու համար ազգային համերաշխութիւնը։ Այս առթիւ եղած յայտարարութենէն վերջը, յանձնաժողովին բանաձեւը քուէարկուեցաւ միաձայնութեամբ,— 492 քուէ։ Բայց եւ այնպէս, երեսփ. ժողովին բուն տեսակէտը երեւան ելաւ երբ 12ի դէմ 468 ձայնով մերժուեցաւ բանաձեւ մը որ կ'առաջարկէր լսել համայնավար երեսփոխանները, զանոնք իրենց հանգամանքէն զրկելէ առաջ։

«Ողջ մնացած» նախկին համայնավար երեսփոխանները առանձին խմբակցութիւն մը կազմած են, «Ժողովրդական Միութիւն» անունով։ Միութեան անդամներէն Փօլ Լուպրառ մասնակցելով վիճաբանութեանց, բուռն յարձակում մը կատարեց «խորհրդային դաւաճանութեան» եւ Ֆինլանտայի դէմ կատարուած արշաւանքին դէմ։ «Մենք նախապէս համայնավար դարձանք, ի տես մարդկային անհանդուրժելի թշուառութեան եւ անարդարութեան. բայց այսօր կը մերժենք աւելի յառաջ երթալ այն ճամբուն վրայ ուր ուզեցին առաջնորդել մեզ։ Մենք կը մերժենք համակերպիլ կարգուսարքի մը ուր մարդիկ սարուկներու չափ ալ արժէք չունին»։

*** Սէնի նահանգային խորհուրդը պաշտօնանկ հռչակեց ուրիշ 125 համայնավարներ,— անդամ Փարիզի եւ արուարձաններու քաղաքապետական խորհուրդներու։

*** Մորիս Թորէզ, համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, որ բանակէն ալ փախած էր, զրկուեցաւ ֆրանսական հպատակութենէ։

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը որոշեց գործադրել ազգ. պաշտպանութեան օրէնքը, որ քուէարկուած էր մէկ ամիս առաջ եւ որ կը տրամադրէ զօրացնել բանակը եւ վերակազմել զինուորական ճարտարագործութիւնները։ Եթէ նախատեսուած միջոցները անբաւական համարուին, կառավարութիւնը նոր լիազօրութիւններ պիտի պահանջէ։ Խորհրդարանը նիստի հրաւիրուած է, քննելու համար կացութիւնը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէյրութի մասնաճիւղը ֆութպոլի մրցում մը կատարելով Հիլմի Սփոր խումբին դէմ, քաղաքապետարանի մարզադաշտին վրայ, յաղթած է 2ի դէմ 4 նշանակէտով եւ շահած քաղաքապետական բաժակը։ Մրցումին ներկայ եղած են բազմաթիւ զինուորականներ եւ քաղաքացիներ, ամէն ազգէ։ Յաղթանակէն վերջը, բուռն ծափերու մէջ կ'երգուին «Յառաջ նահատակ»ը եւ «Մարսէյեզ»ը։ Ապա յաղթականը՝ Սաաթճի ուսամբարձ կը տանին պատուոյ նախագահ Զօր. Ռիշառի, որ յանձնելով քաղաքապետական բաժակը, ջերմապէս կը շնորհաւորէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը։ Մասնաւորապէս կը գնահատէ չորրորդ նշանակէտը, որ շահուած էր ուժին եւ հովին դէմ։

14 — 17 ՏԱՐԵԿԱՆ պատանիները եւ աղջիկները պիտի ցուցակագրուին Փարիզի եւ ամբողջ Սէնի նահանգին մէջ, արհեստներ սորվելու համար, եթէ զբաղում չունին։ Յայտարարութիւնները կ'ընդունուին բոլոր քաղաքապետութեանց մէջ, մինչեւ փետրուար 28։

ԱՆԳԼԻԱ կը փութացնէ նորագիր զինուորներու արձանագրութիւնը։ Շաբաթ օր արձանագրուեցան 257.802 հոգի, որոնք բանակ պիտի մտնեն մարտին եւ ապրիլին։ Այս նորագիրներուն 25 առ հարիւրը փափաք յայտնած են օդատորմիղին մէջ ծառայելու, ծովէն հեռու նահանգի մը զինուորցուներն ալ՝ նաւատորմին մէջ։ Մարտ 9ին ալ պիտի կատարուի 1915 յունուար 1էն 1920 մարտ 9 ծնած երիտասարդներու արձանագրութիւնը։ Ինչպէս կ'երեւայ, կառավարութիւնը կը փութացնէ գործողութիւնները, կարելի եղածին չափ շատ զինուորներ ունենալու համար։

ԻՐԱՔԻ վարչապետը, Նուրի փաշա Սայիտ, ջերմ բարեկամ Անգլիոյ, հրաժարեցաւ փետրուար 20ին, մէկ տարի եւ երկու ամիս պաշտօնավարելէ վերջ։

ԱԶԳԱՆՇԱՆ - ՍՈՒԼԻՉՆԵՐԸ այսուհետեւ պիտի հնչեն ամէն հինգշաբթի կէսօրին, 20 երկվայրկեան, սկսելով այսօրուընէ։ Վտանգի ազդանշանը պիտի տրուի առանձին, չորս վայրկեան տեւողութեամբ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Սանճաքի գաղթականներուն տեղաւորումը

(Բ. եւ վերջին մաս)

Առողջապահական խնամք

Կաթողիկոսարանի եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Նպաստից Կեդրոնական Ցանձնախումբի կողմէ կազմուած է Բժշկական յանձնախումբ մը Ֆրանսական կառավարութեան առողջապահական Տնօրէն Ժէնէրալ Մարթէնի գործակցութեամբ: Անդամներն են Տոքթէօրներ Պ. Մելքոնեան, Ց. Ենիգոմշեան, Տ. Պէրպէրեան, Ա. Զրպլաղեան եւ Լեւոն Մինասեան: Ցանձնախումբը գաղթակայաններու մէջ գործադրեց հիւանդութեանց դէմ կանխարգել միջոցներ, պատուաստ եւ հսկողութիւն: Այնճար եւ Սուր կը պահէ մէկ հիւանդանոց, առաջնոյն մէջ 25 անկողին, միւսին մէջ 12: Ֆրանսական իշխանութիւնը իր կողմէն տրամադրած է մէկ մնայուն ֆրանսացի բժիշկ ամէն մէկ հիւանդանոցի, եւ մէկ մէկ մնայուն հայ բժիշկ: Բժիշկները գաղթակայանին մէջ կը պահեն նաեւ դարմանատուններ: Այնճարի մէջ խոշոր առանձին վրան մը լարուած է այս նպատակի համար, իսկ Սուրի մէջ հիւանդանոցի չէնքին մէկ սենեակը յատկացուած է: Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդրոնական Ցանձնախումբը յիշեալ հիւանդանոցներու բժշկական ծախսերուն համար առանձին յատկացում մը բրաւ 1500 սուրիական, Ժէնէրալ Մարթէնի միջոցաւ ծախսելու համար, իսկ կազմածներու հայթայթման եւ օրական ընթացիկ ծախսերու համար ըստ պէտքի կը կատարէ ծախսերը:

Պէյրութ, Հալէպ, Դամասկոս, մեծ կեդրոններու մէջ ազգային բազմաթիւ բարեսիրական կազմակերպութիւններ ունին իրենց դարմանատուները, ինչպէս Օգնութեան Խաչ, Կարմիր Խաչ, Տիկնանց Բարեսիրական Միութիւն, որոնք քաղաքներուն մէջ գտնուող գաղթականներուն առողջապահական ծառայութիւնները կը կատարեն օրը օրին: Հալէպի մէջ Հ. Բ. Ը. Միութիւնն ալ նոր բացած է դարմանատուն մը գաղթականաց համար:

Հիւանդութիւնները հետզհետէ նուազած են, շնորհիւ տարուած խնամքներուն: Օրինակ, Այնճարի մէջ վերջին ամսուան մահերու թիւը եղած է միայն 2 հոգի, իսկ երեք ամիսէ ի վեր ընդհանուր թիւը՝ 89: Երկու հիւանդանոցներուն ալ տրամադրելի անկողիններուն հազիւ կէսը գրաւուած կը մնան:

Պարենաւորում

Անթիւ են անգործ եւ հացի կարօտ ընտանիքներ ըլլայ գաղթակայաններու մէջ, ըլլայ մեծ քաղաքներու շուրջ: Ֆրանսական իշխանութիւնը Այնճար եւ Սուր տուներու շինութեան մէջ աշխատողներուն, ընտանիքի անդամներու թուոյն համեմատ վճարում մը կ'ընէ, բայց կան շատեր որոնք ձմրան այս եղանակին անօթութեան դէմ պաշտպանութեան անձնական միջոցներէ զուրկ կը մնան:

Պէյրութի կարօտեալներուն հանելու համար Ազգային Միութիւնը որոշեց 1500 սուրիական ոսկի յատկացնել, որ պիտի ծախսուի այս օրեր: Սուրի գաղթակայանին մէջ ամէ ամիս ցարդ Հ. Բ. Ը. Միութեան Նպաստից Կեդր. Ցանձնախումբը եւ զուիցերիական բարեսիրական ընկերութիւնը կէս առ կէս ծախսով ամսական 10 թոն ալիւր բաշխած են եւ պիտի շարունակեն ձմրան ամիսներուն: Նոյնպէս Նպաստից յանձնախումբի կողմէ Բարձր Քոմիսէրութեան տրամադրած «Տաք ապուրի» բաշխման գումարները Այնճարի եւ Ռաս իւլ Այնի համար, ընդամէնը 3500 սուր. թղթոսկի, սկսած են օգտագործուիլ, կազմակերպելով տուներու շինութեան մէջ աշխատողներու համար կէսօրուան տաք ապուր տալու գործը: Այս ձեւով Այնճարի աշխատութեան մէջ պիտի կերակրուին 800 եւ Սուրի մէջ 150 հոգի: Իսկ ուրիշ շրջաններու համար տեղական յանձնախումբերու միջոցաւ կը բաշխուին Նպաստի փոքրիկ գումարներ, պէտքի համաձայն:

Կրթական գործ

Կաթողիկոսարանիս թեմերու ազգային առաջնորդարաններուն միջոցաւ գաղթականներու զաւակներէն դպրոցական տարիք ունեցողները տեղաւորուեցան գոյութիւն ունեցող ազգ. վարժարաններուն մէջ, փոխարէնը ամէն վարժարանին խոստանալով համապատասխան վճարում մը: Այս նպատակին ցարդ Կաթողիկոսարանը տուած է 600 սուրիական թղթոսկի:

Սուրի գաղթականներուն մէջ, տեղւոյն Ցոյն օրթոտոքս եկեղեցին ազնուօրէն տրամադրուած ըլլալով շրջանի եպիսկոպոս Գեր. Թէոդոսիոս Ապուրժէլի կողմէ, կազմակերպուած է առժամեայ վարժարան մը, որուն նստարանի եւ այլ պակասներուն ծախսը կը հոգայ Կաթողիկոսարանը եւ երկու ուսուցիչներուն թոշակները կը տրամադրէ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը: Սուրի մէջ նոյնպէս տեղւոյն անգլ. վարժարանի տնօրէնուհին տրամադրած է երկու սենեակ, ուր հայ բողոքականներ բացած են վարժարան մը: Իսկ Այնճարի մէջ եկեղեցական պաշտամանց համար առժամապէս կանգնեցուած մեծ վրանի օգտագործման համար դիմում կատարուած է Բ. Քոմիսէրութեան որ եթէ այդ վրանը տրամադրուի, կարելի պիտի ըլլայ առժամեայ դպրոց մը սկսիլ հոն եւս, դէթ տասը տարեկանէն վար տղոց համար:

Այլեւայլ խնդիրներ

Կը թուի թէ գաղթականները ձմեռը պիտի անցընեն առժամեայ տեղաւորման վարձու վայրերուն մէջ: Նոր գաղթակայաններու տուներուն շինութիւնը պիտի շարունակուի մինչեւ ամառ:

Տուներու շինութեան լրանալէն վերջ հազիւ կարելի պիտի ըլլայ սկսիլ դպրոցներու եւ եկեղեցիներու շինութեան:

Մինչեւ գաղթականներուն ինքնաբաւ դառնալը՝ հարկ պիտի ըլլայ տակաւին առնուազն շատերը պատսպարել վարձուած տուներու կամ սենեակներու մէջ: Մանաւանդ Պէյրութի եւ շրջակայ արուարձաններուն մէջ հաւաքուած գաղթականներուն համար պատսպարանի այս խնդիրը պիտի շարունակէ երկար ատեն զբաղեցնել ազգային իշխանութիւնները, մինչեւ որ մասնակի օգնութիւններով կամ յատուկ շինութիւններով անոնք եւս տէր դառնան մնայուն բնակարաններու:

Աւելի մեծ խնդիր է թէ յառաջիկայ տարին բաւարար հունձք պիտի ստանա՞ն Այնճարի եւ Սուրի գաղթականները: Այնճարի մէջ ըստ բաւականի կանոնաւոր կերպով կը կատարուին հերկի եւ ցանքի աշխատանքները: Իսկ Սուրի հողերուն վրայ ցարդ հազիւ 150 հէքթար հող մշակուած եւ ցանուած է: Աւելի լայն միջոցներ կը պակսին: Նպաստից կեդր. յանձնախումբը վերջերս հարկադրուած է ինք ստանձնել այս հողն ալ եւ արդ. ուսումնասիրութիւն մը կը կատարէ այժմ հերկի եւ ցանքի դիւրութիւններ տալու, ըլլայ թրաքթոր, ըլլայ 15—20 լուծ եզներ եւ ցանքի հունտ ապահովելով:

Մինչեւ իսկ երբ բոլորովին տեղաւորուին գաղթականները, քանի մը տարի պիտի հարկ ըլլայ աշխատիլ եւ սպասել մինչեւ որ Այնճարի եւ Սուրի այդ բաց դաշտերուն մէջ ծաղկին պտղատու ծառեր ու կազմակերպուին ագարակային արդիւնաւոր աշխատանքներ:

Այս խնդիրներու առջեւ միշտ կարելի է ըսել թէ կարիքը մեծ է եւ տեւական, եւ ուստի համապատասխան պէտք է ըլլան նպաստի հանգանակութիւնները: Նպաստաբաշխ մարմինները ստիպուած են խնայողութեամբ ծախսել իրենց հասած գումարները, բայց ժողովուրդը չզրկել անհրաժեշտ պէտքերու դոհացումէն:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԼԺԵՐԻԱՅԷՆ

Կանք ու չկանք

ՊԼԻՏԱ.— Սիրելի «Յառաջ», քանի մը անգամ խմբագրականներով պահանջեցիր եւ մեղադրական տողերով դատապարտեցիր քու ծոցիդ մէջ մեծցած, քու շունչովդ ուռճացած թղթակիցներու լռութիւնը եւ անհոգութիւնը: Խոստովանիմ որ ես ալ մէկն եմ այդ թղթակիցներէն, բայց ծանր բեռ մը ունէի սրտիս վրայ:

Հոս ալ զօրակոչի օրէն ի վեր բոլոր հայ երիտասարդները դրօշի տակ են, մինչեւ 33 տարեկան առայժմ: Ասոնց թիւը կը հասնի 25ի միայն Ալժերիոյ մէջ: Բոլորն ալ կարգապահութեամբ կը կատարեն իրենց պարտականութիւնը, սիրուած բանակի հրամանատարներէն:

Ներկայիս բոլորն ալ անցուցած են փորձութեան շրջանը եւ վարժուած այս նոր կեանքին: Մեր զինուորներն ալ ունեցան իրենց կրկնակ արձակուրդը, դասաւորելով առկախ մնացած գործեր եւ հանդիստ վերադարձան իրենց զօրանոցները:

Ալժերիոյ հայ երիտասարդները առհասարակ իրարու մօտ են, իրենք զիրենք օտար չեն զգար, եւ իրենց տեղացի ընկերներուն հետ սիրով կը կատարեն բոլոր պարտականութիւնները: Հայը եղած է միշտ այսպէս, գլուխը բարձր կը համակերպի ամէն պարտականութեան, երբ անհրաժեշտութիւն ծագի: Մէկ բաղձանք ունի հայ զինուորը.— Իր անիրաւուած ազգին արդար հատուցումը:

Հոս եւս բժշկական քննութեան ենթարկուեցան մինչեւ 48 տարեկանները: Ներկայիս ամէն մարդ կը զբաղի իր գործով, սպասելով իր կարգին: Franco - Arménien կոմիտէին կոչը, որ հրատարակուած էր «Յառաջ»ի մէջ եւ սրտի տէր Ֆրանսացիներու տարած աշխատանքը մեծ տպաւորութիւն գործեցին: Քաղաքապետին՝ Mr. Gaston Riccի թերթը, «L'indépendant* «Յառաջ»էն արտատպեց Mr. André Failletի «Message de Noël»ը, ծանօթացնելով մեզ տեղացի ժողովուրդին: Մեր ջերմ շնորհակալութիւնները «L'Indépendant»ի խմբագրութեան:

*** Կանք ու չկանք,— այս է մեր գաղութին կեանքը երկու տարիէ ի վեր: Ժամանակին չուզեցինք անդրադառնալ խորհելով որ ներքին սին վէճերը կը կարգադրուին հետզհետէ: Սակայն գտնուեցան մարդիկ որ վերջին պահուն իրենք զիրենք «ազգային միութիւն» կոչեցին օրինաւոր մարմինին դիմաց, թթու ազդասէր դարձան, մինչեւ Մարսէյլի ազգ. կեդր. վարչութեան տեղեկագիր ղրկեցին, սեւցնելու համար Դաշնակցականները որոնց միակ մեղքն էր,— Ապրիլեան սգատօն տօնել, հայկական դրօշ պարզել զինադադարի տօնին, քանի աւելի հայ մանուկներու մայրենի լեզուն սորվեցնել եւն.:

Իսկ հիմա՞.— Մի՛ խօսիր այդպիսի բաներու մասին, գործ չունի՞ս, ամէն մարդ իր հոգը ունի, որ կը հալի մէկ գաւաթ օղիի, մէկ ձեռք պլօթի մէջ...

Սիրելի «Յառաջ», ահա թէ ինչու սրտիս վրայ ծանր բեռ մը կար, թէ ինչու գրել չէի ուզեր, մեր գաղութին համար անպատուութիւն սեպելով պարզել այս տխուր պատկերը: Ահա թէ ինչու կ'ըսեմ,— Կանք ու չկանք...

ԿԱՐՕՏՈՒՆԻ

Լափոններ եւ իրենց եղջերուները

Անցեալները կարգ մը տեղեկութիւններ տուած էինք Լափոններու կեանքին ու պատմութեան մասին: Իբրեւ լրացուցիչ, հետեւեալ ծանօթութիւնները կը քաղենք «Մաթէն»ի թղթակիցին յօդուածէն:

«Մաթէն»ի թղթակիցը նախ կը նկարագրէ Ռովանիէմի քաղաքը, եղջերուի մսով պատրաստուած կերակուրները եւ եղջերուի կաթով պատրաստուած պանիրը, ինչպէս նաեւ անուշ գինին զոր Լափոնները կը պատրաստեն երկրին պտուղներէն:

Քաղաքն ու շրջակայքը կը բնակին 6000 հոգի,— 4 հազարը Ֆին, 2 հազարը Լափոն:

Լափոնները հին ժողովուրդ մըն են, 30.000 կը հաշուեն Շուէտի մէջ, մօտ 3000 Ֆինլանտայի մէջ: Կը բաժնուին երեք խումբերու,—լճեզերեայ, լեռնաբնակ եւ քաղաքաբնակ, իւրաքանչիւր խումբ ունի իր սեփական լեզուն, առաջին խումբը կը զբաղի ձկնորսութեամբ, երկրորդը՝ անասնաբուծութեամբ, երրորդը՝ արհեստներով: Երբ Լափոն մը կը մեռնի, գերեզմանին վրայ կը դնեն այն գործիքները, որոնք կը ներկայացնեն մեռեալին զբաղումները:

Լափոնին հարստութիւնը կը չափուի եղջերուի թիւով,— միջին հարուստը կ'ունենայ 300 եղջերու, աղքատը՝ միայն հարիւր, մեծահարուստը՝ 5000: Մէկ եղջերուն կ'արժէ 500 ֆրանք:

Ֆինլանտական պատերազմին պատճառով՝ Նորվեկիա ղրկուած են հազար լափոն մանուկներ եւ 100.000 եղջերու: Իսկ մնացեալ Լափոնները կը ծառայեն երկրին զինուորական զօրածողութեանց մէջ,— անոնք շատ լաւ կը ճանչնան երկիրը եւ մեծ ծառայութիւններ կը մատուցանեն առաջնորդելու համար բանակները, սնունդ հայթայթելու համար բանակներուն:

Շատ բարի են, գրեթէ երախայ: Երբեք չեն կռուիր իրարու հետ: Վատ երեւակայութիւն ունին, միսթիք են, դիւրազգած այնքան որ չվշտացնելու համար՝ պէտք է զգուշութեամբ խօսիլ:

Պէրպէրներուն պէս վաչկատուն, ունին բանահիւսութիւն մը զոր կ'աւանդեն բերնէ բերան: Իրենց արուեստը կը կայանայ զարդանկարչութեան մէջ,— գլխարկներու, կաշիի, դանակի կոթերու վրայ նկարներ կը բանին: Նշանաւոր է «փուուքքօ» կոչուած դանակը, լայն ու սուր բերանով, զոր կը գործածեն եղջերու մորթելու եւ զոր կը կրեն իրենց մէջքին վրայ, կաշիէ պատեանի մէջ դրած:

Երբ կը մտնէք լափոնական բնակարանէ մը ներս, ծխած ձուկի եւ կծու իւղի մը հոտը կ'առնէք նախ: Տանը մէջ կ'աշխատին գործաւորուհիներ լուռ ու մունջ, տան երէցը կը հսկէ: Փոքր աղջիկները իրենց գլուխը դրած են գդակներ, մանկամարդ աղջիկները՝ վարսակալ մը գեղեցկօրէն ասեղնագործուած, կիները գոյնզգոյն մարգրիտներ կը կախեն, այրերը պարզ ուսնոցներ ունին:

Մայր մը, գետինը նստած, օրօրոցի մէջ, որ նեղ տաշտ մըն է, կ'աշխատի քնացնել իր պզտիկը:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԺԻՎՐԻ (Սօն է Լուար) 16 փետր.— Սիրելի «Յառաջ», սեպտեմբեր 3ի զօրակոչին երկրորդ օրը եկանք Շալոն: Բաւական թիւով Հայեր էինք: Երեք շաբաթ Շալոն մնալէ վերջ, փոխադրուեցանք Ժիվրի եւ մեր մարզանքի շրջանը կը կատարենք ֆրանսացի ընկերներու հետ: Ամփոփան Փիքառը որ մեզ կը մարզէր, շատ կը համակրէր, տեսնելով մեր հնազանդութիւնը: Մեր տղաքներէն երկու հոգի առաջնութիւն շահեցան, մէկը ձեռնառումբ նետելու, միւսը դնդացիրի մէջ: Մարզանքի դացած ատեն Պ. Փիքառ կը թելադրէր հայերէն երգել, ինչպէս որ մեր ֆրանսացի ընկերները կ'երգէին ֆրանսերէն: Ժամանակ մը վերջը մեր սպաները փոխուեցան եւ անոնց տեղ եկան ուրիշներ նոր զինուորներու հետ: Մեր տղաքներէն չորսը տասնապետի աստիճան ստացան: Ծնունդի օրը ամէնքս մէկ հաւաքուելով խնջոյք մը սարքեցինք մեր հայկական սովորութեամբ, երգելով եւ զուարճանալով: Ցաջորդ օրը մեզմէ զատեցին չորս հոգի եւ ղրկեցին ճակատ: Վերջին անգամ ըլլալով մեր չորս ընկերներէն բաժնուեցանք համբուրուելով (Լեւոն Շիրվան, Գ. Գապաքճեան, Վ. Քէլէճեան, Ղ. Ղուկասեան): Ուրիշ չորս հոգի ալ «ըէֆոռմէ» եղան (Ց. Քեաթիպեան, Մ. Ժամկոչեան, Ց. Ուզունեան, Յ. Թաշճեան): Հիմա Ժիվրիի մէջ կը մնանք տասնըհօթը հոգի եւ «Յառաջ»էն կը խնդրենք որ մեզի ալ թերթ ղրկէ մեր թիւին համեմատ, քանի որ ամէն մէկս զատ խումբի եւ զատ քանթոնմանի մէջ կը գտնուինք:

Շալոնը կը նմանի Սեբաստիոյ: Մենք քաղաքէն ինը քիլոմեթր հեռու ենք, ինչպէս Ղարտաշլարը: Ամէն օր այնտեղ կ'երթանք մարզանքի, յիշելով մեր հայրենի տունը: Այսպէս մենք մեզ կը մխիթարենք, իբրեւ թէ մեր հայրենիքին մէջ ըլլայինք: Ահաւասիկ այն ընկերները որ միասին են, (ԽՄԲ.— Անունները կը վերապահենք):— Ցովհ. Լէյլէկեան

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Սիրելի «Յառաջ», հիր. 15 փետր. թիւին մէջ կարդացի Ա. Սարօ ստորագրութեամբ թղթակցութիւն մը եւ շատ յուզուեցայ: Կ'ուզեմ այդ անտէր զինուորին փափաքը կատարել եւ պէտք եղած թուղթը (Certificat d'hébergement) ղրկել, եթէ մինչեւ հիմա պաշտպան մը չէ գտնուած: Ունիմ անտէր հայ զինուորի մը համար տաք անկողին մը եւ դգալ մը տաք ապուր: Երկու տղաքս զինուոր ղրկած եմ, անոնց տեղերը պարապ են: Այս առթիւ կոչ կ'ընեմ բոլոր հայրենակիցներուս որ անտարբեր չմնան եւ պաշտպան կանգնին զինուորներու, որ մեզի համար պէտք են վաղը:— Գ. Մովսէսեան

ԽՄԲ.— Դիմում կատարուած է տասնօրեայ արձակուրդի համար:

*** Շատ մը հայ զինուորներու խմբանկարներ ստացած ենք, հրատարակութեան համար: Պիտի հրատարակենք երբեմն, օրինական արտօնութիւնը ստանալէ վերջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի տիկին Զ. Մուրատեան եւ իր զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն Մոնթէվիտէօ (Ուրուկուէյ) բնակող Պ. Մկրտիչ Տէր Ցակոբեանի, որ բարեկամաբար խնամած է իր հիւանդ ամուսինը՝ ԶԱՔԱՐ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆը, եւ կարգադրել տուած է իր յուղարկաւորութիւնը:

18 Փետրուար, 1940

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱԼԱՀՈՎԻՏ, հայ որբի մը ապրումները հայաշխարհ սարսափներէն, նախապէս արտատպուած «Յառաջ»ի մէջ: Գրեց Միսաք Խրալեան, տպ. Սոֆիա, 1938, գին 15 ֆրանք:

ԳՈՑԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Կամքէ անկախ պատճառներով ուշացած ըլլալով, լոյս տեսաւ յունուար 20ին, ճոխ բովանդակութեամբ եւ պատկերազարդ: Գինը Ֆրանսայի մէջ 5.50, արտասահմանի համար 6 ֆրանք: Ստանալու համար դիմել՝ A. Keussayan, 11 Place Jules - Guesde, Marseille:

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ԼԻՈՆԻ մէջ ձերբակալուած համայնավարները հարցաքննուելով, հաստատուեցաւ թէ աւարի տուած են հիւսուածեղէնի սէնտիքային գոյքերը եւ դրամները: Այսպէս, սէնտիքային երկու օգնական քարտուղարները եւ կին մը, վարչական քարտուղարը, խոստովաներ են թէ ծախած են միութեան թուղթի մթերքը եւ ուրիշ գոյքեր: Գանձապետն ալ կ'ամբաստանուի թէ մեծ գումարներ յանձնած է նախկին գործիչներու եւն.:

ԱԼՊԱՆԻՈՑ նախկին թագաւորը, Զօկու, որոշած են կալուած մը գնել Փոնթուազի մէջ, հողագործութեամբ զբաղելու համար:

ՀԱԿԱՔՈՒՇԵՒԻԿ ՈՒԽՏԸ (Ճափոն, Գերմանիա, Իտալիա) կը մնայ ի զօրու, ինչպէս յայտարարեց Ճափոնի արտաքին նախարարը, ի պատասխան հարցումի մը.— «Կառավարութիւնը երբեք միտք չունի ջնջելու հակաբոլշեւիկ ուխտը կամ բաժնուելու անկէ, նոյնիսկ եթէ անոր անդամներէն մէկուն կամ երկուքին զգացումները փոխուած ըլլան»:— Գերմանիայէն մասնաւոր պատուիրակ մը գացած է Ճափոն, երկու երկիրներուն յարաբերութիւնները ուսումնասիրելու եւ տեղեկագիր մը կազմելու համար:

ԼՈՐՏԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ գաղտնի նիստի հրաւիրելու առաջարկ մը ներկայացուած էր, բայց լորտ Հէլիֆաքս վճռապէս մերժեց, յանուն կառավարութեան:

100.000 Ֆին մանուկներ Տանըմարքա պիտի հասնին մօտերս: Մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնուին, պատսպարելու համար այս բազմութիւնը:

ԱՆԳԼԻՈՑ աշխատաւորական կուսակցութիւնը որոշեց հանգանակութիւն մը բանալ, օգնելու համար Ֆինլանտայի ժողովուրդին:

ՄԻՍԻ սպառումը սահմանափակելով, Ֆրանսա կրցած է 3.774.990 քիլօ միս խնայել, մէկ ամիսէն պակաս ժամանակաշրջանի մը մէջ: Անցեալ տարի նոյն ժամանակամիջոցին — յունուար 8էն փետրուար 3 — Փարիզի մէջ սպառած էր 7.622.424 քիլօ միս, այս տարի՝ 3.847.474:

ՓԱՐԻԶ հասան շատ մը Անգլուհիներ, զինուորական համազգեստով, ծառայելու համար պատերազմի հետ կապուած գործերու մէջ: Ուրիշներ ալ պիտի գան:

ՆԱՄԱԿԱԴՐՈՇՄՆԵՐՈՒ հաւաքածոյ մը ծախու պիտի հանուի Լոնտոնի մէջ, յառաջիկայ մարտին, 18 միլիոն ֆրանք արժողութեամբ: (100.000 անգլ. ոսկի): Հաւաքածոյին մէջ կը գտնուին շատ մը թանկագին նամակադրոշմներ,— ռուսական, լեհական, ֆինլանտական եւայլն որոնց մէկ մասը կը պատկանէր Ռուսիոյ ցարին: 1856ին տպուած ֆինլանտական նամակադրոշմ մը կը գնահատուի 650 ոսկի (120.000 ֆրանք), ուրիշ մը՝ նոյնքան: Ֆինլանտական ամէնէն հազուագիւտ նամակադրոշմն է քառ կոպէկնոց մը, կնքուած՝ 1850ին Հէլսինկֆորսի մէջ: Կան հարիւրաւոր լեհական նամակադրոշմներ 1860էն:

ՈՒԹ ՏԱՐԻ բանտարկութեան եւ 5000 ֆրանք տուգանքի դատապարտուած էր եկլամթուղիի պաշտօնեայ մը, Ռուանի զինուորական ատեանին կողմէ, պատերազմին դէմ խօսած եւ ֆրանսական դրօշը անարգած ըլլալով: Զինուորական վճռաբեկ ատեանը քննելով այս խնդիրը, բեկանեց վճիռը եւ դատը յղեց Գ. շրջանակի զինուորական ատեանին:

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՑ կառավարութիւնը հրամանագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն ռազմական նիւթեր կարելի է արտածել միայն մասնաւոր արտօնութեամբ:

ՀԻՆԳ ՏԱՐԻ բանտարկութեան դատապարտուեցան տէր եւ տիկին Կոթիէ, որոնք իրենց սափրիչի խանութը տրամադրած էին բոլշեւիկներուն, գաղտնի ժողովներ գումարելու համար:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը որոշեց երեք նոր վաշտեր զինուորագրել, երկրին պաշտպանութիւնը զօրացնելու համար:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ.—

TOLOMGIAN Frères

FABRICANTS SPÉCIALISTES

161, Rue du Temple, PARIS (3e) Téléphone: ARChives 77.95

****

FOURNITURES SPÉCIALES

POUR

Tailleurs Militaires

****

BRODERIES, GALONS, SOUTACHES, BOUTONS D'UNIFORMES
CASQUETTES, CALOTS, KÉPIS

****

CEINTURONS SOIE, CUIR ET BOX CALF
BANDES MOLLETIÈRES DRAP ET EXTENSIBLE

Առաքում՝ գաւառ, գաղութներ, Սուրիա եւ Լիբանան:

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 23 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI 23 Février 1940

ԺԵ. ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4280

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՆՉԵՒ ԾԱՅՐԸ ԾԱՅՐԻՆ

«Զայներ Դաւառէն»ը, որ ընդհատուած էր ատենէ մը ի վեր, կը վերահաստատուի հետզհետէ։ Անշուշտ պակասներ կան տակաւին, բայց կարելի է անցած նկատել շուարումի շրջանը։

Ամէն պարագայի մէջ, կը յուսանք թէ «Յառաջ»ի այդ կենդանի բաժինը պիտի ճոխանայ աստիճանաբար։ Մանաւանդ հիմա որ կը գտնուինք անսովոր կացութեան մը առջեւ։

Տարիներով, ընդհանրապէս ժողովներու եւ հանդէսներու նկարագրութիւններ, ճառերու եւ խնջոյքներու արձագանգներն էին որ կը լեցնէին այդ սիւնակը։

Այսօր՝ բուն իսկ տարագիր բազմութեանց կեանքն է որ կը պատկերանայ ամփոփ տողերու մէջ,— զօրակոչ, աշխատանքի եւ ապրուստի հոգեր, եղբայրական օգնութեան ձեռնարկներ եւն.։

Ամէնէն հարեւանցի դիտողն ալ այդ «Զայներ»ուն մէջ պիտի գտնէ անսպառ նիւթեր խորհրդածութեան, այլ մանաւանդ գործունէութեան։

Եւ եթէ անոնց կցենք «Յառաջ»ի նոր բաժինը,— «Հայ Զինուորներու կեանք»էն— պատկերը կը դառնայ աւելի խօսուն եւ բազմակողմանի։ (Ճակատէն զինուոր մը առջի օր կը պատմէր թէ բանակի թղթատարական պաշտօնեաներն անգամ սորված են այդ խորագիրը — «Հայ Զինուորներու կեանքէն», հայերէն կ'արտասանեն զայն եւ լուրեր կը հարցնեն...)։

Ուրեմն, արդէն իսկ սերտ հաղորդակցութիւն մը հաստատուած է ճակատին եւ թիկունքին միջեւ, ինչ որ կը ծառայէ ոչ միայն բարոյական սփոփանք մը պատճառելու, այլեւ գործունէութիւն թելադրելու։

Մեզի հասած հարիւրաւոր նամակներու մէջէն տասնեակներ միայն հրատարակուած են եւ պիտի հրատարակուին շարունակ։ Բայց, եղածը բաւական է արդէն, որոշ գաղափար կազմելու համար։

Այս առթիւ, յիշեցնե՞նք թէ արտասահմանի մեր պաշտօնակիցներն ալ պարտաւոր են ուշադրութեամբ հետեւիլ այդ նամակներուն,— կարդալ, վերլուծել ինչ որ կը խլրտի տողերուն մէջ։

Տժգոյն կէտ մը, այս բոլորին մէջ,— կը թուի թէ կացութեան ամբողջ խորութիւնը չենք ըմբռնած տակաւին։ Ոչ միայն օգնութեան գործին մէջ, այլեւ ընդհանրապէս։

Ըսենք բուն բանը,— տակաւին ծայրը ծայրին է ամէն բան։ Չենք տեսներ ժիր, ծաւալուն գործունէութեան մը բարենշան փաստերը։ Տեսակ մը սահմանափակ, մեկուսացեալ վիճակ, որ շատ վար կը մնայ օրուան պահանջներէն։

Կը սխալի՞նք, եթէ ըսենք թէ տակաւին միութեան գիծ մը հաստատուած չէ Փարիզի եւ գաւառի, կամ միեւնոյն քաղաքին զանազան մասերուն միջեւ, եղբայրական օգնութեան ճակատին վրայ։

Ծայրը - ծայրինը դարման չէ կացութեան։— Շ.

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒԵՐՈՒ ԵՒ ՄԱՐՏԱՆԱՒԵՐՈՒ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (175րդ օր).

Զեկոյց թիւ 341, փետրուար 21, առաւօտ.— Հրացանաձգութիւն եւ հրետաձգութիւն ճակատի զանազան մասերուն վրայ, մասնաւորապէս Վոժի մէջ եւ Հռենոսի վրայ։

Զեկոյց թիւ 342, իրիկուն.— Տեղական գործողութիւններ հետեւակազօրքի եւ հրետաձիգ ուժերու։ Վերսկսաւ օդանաւային գործունէութիւնը։

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ անգլօ-գերմանական օդամարտ մը տեղի ունեցած է Զիլթի գերմանական կայանին վրայ։ Թէեւ Անգլիոյ օդանաւային զեկոյցը պարզապէս կ'ըսէ թէ քանի մը օդանաւեր յաջող հետախուզութիւն մը կատարեցին, բայց կը հաստատուի թէ անգլիական օդանաւերը ուժգնօրէն յարձակած են այդ ամրացեալ կղզիին վրայ։ Զիլթի Ռոմփ կղզիին բնակիչները արթնցան առտուան ժամը 4ին, ռմբակոծութեան հետեւանքով եւ հակօդային թնդանօթները կրակ բացին։ Անծանօթ օդանաւ մը վար ինկաւ։

Հոլանտական կառավարութիւնը բողոքագիր մը ուղղեց Գերմանիոյ, առնուազն հինգ օդանաւեր թռած ըլլալով Հոլանտայի վրայ։ Հակօդային թընդանօթները կրակ բացին օդանաւերուն դէմ որոնք շատ բարձրէն կը թռչէին։ Նոյն օրը օտար օդանաւ մըն ալ թռաւ Լիէժի վրայ, հետապնդուելով պելժիական օդանաւերու կողմէ։

*** Տեղական թերթերը կը գրեն թէ զրոյցի մը համաձայն, անգլիական մարտանաւեր երեւցած են Սառուցեալ ովկիանոսի ֆինլանտական նաւահանգստին՝ Փէցամոյի բացերը, հետապնդելու համար գերմանական նաւեր։ (Փեցամօ Ռուսերու ձեռքն է այժմ)։ Դաշնակիցները խստացուցած են սկանտինաւեան ջուրերու հսկողութիւնը, «Ալթմարք»ի դէպքէն ի վեր, որպէսզի գերմանական մարտանաւերը եւ առեւտրական նաւերը չկարենան գործել։ Անգլիա եւ Ֆրանսա որոշած են փոխադարձ միջոցներ ձեռք առնել, եթէ թըշնամին օգտագործէ չէզոք պետութեանց ջուրերը։ Այս առթիւ ազդարարուած է այդ պետութեանց հսկել իրենց ջուրերուն վրայ, եթէ կ'ուզեն որ Դաշնակիցները յարգեն իրենց չէզոքութիւնը։ Հակառակ պարագային, պիտի պատժեն որ եւ է շեղում կամ զանցառութիւն, ինչպէս եղաւ «Ալթմարք»ի դէպքին առթիւ։

*** Կ'ըսուի թէ գերմանական սուզանաւ մը կը յածի Հարաւ. Ամերիկայի ջուրերուն մէջ, աջակցութեամբ 8498 թոննոց շոգենաւի մը որ պաշար կը ճարէ։

*** Գերմանական սուզանաւ մը ընկղմեց նորվեկեան նաւ մը, 2477 թոն։ Կորսուած կը համարուի հոլանտական մեծ փոխադրանաւ մը, «Տէն Հակ», 11.800 թոն, որմէ լուր չկայ փետրուար 11էն ի վեր։ Այս նաւը Նիւ Եորքէն ճամբայ ելած էր քարիւղ բեռցած եւ Ռոթէրտամ կը սպասուէր այս օրերս։ Ընկղմած է նաեւ ուրիշ հոլանտական նաւ մը, 4760 թոն, ինչպէս եւ ձկնորսանաւ մը։ Անգլիական մարտանաւեր գրաւեցին գերմանական ձկնորսանաւ մը։

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ռուսական օդանաւեր կը ռմբակոծեն շուէտական գիւղ մը

Փոքր պետութիւն մը եւս փորձանքի հանդիպեցաւ առջի օր։ Ռուսական եօթը օդանաւեր ռմբակոծեցին Շուէտի Փայալա գիւղը, որ կը գտնուի ֆինլանտական սահմանագլուխին վրայ։ Օդանաւերը 130 ռումբ նետեցին, մասամբ կործանելով գիւղը։ Շուէտական կառավարութիւնը անմիջապէս բողոքագիր մը ուղղեց։

Դէպքը տեղի ունեցաւ ճիշդ այն պահուն երբ Շուէտի խորհրդարանը կը քննէր Ֆինլանտայի զինուորական օգնութիւն հասցնելու խնդիրը։ Այս անակնկալ ռմբակոծութիւնը մեծ յուզում պատճառեց ամբողջ Շուէտի մէջ եւ կը կարծուի թէ կրնայ ազդել կառավարութեան ընթացքին վրայ, թէեւ վարչապետը անգամ մը եւս յիշեցուց թէ բացարձակ չէզոքութիւն պիտի պահեն։

Տիրող կարծիքն այն է թէ խորհրդային օդանաւերը մոլորած են հովիտներու եւ գետերու ցանցի մը մէջ։ Ռմբակոծութենէն վնասուեցաւ գիւղին եկեղեցին, կործանեցան շատ մը տուներ եւ կեդրոնական պողոտան, շատ մը շէնքեր ալ վառեցան, հրձիգ ռումբեր ձգուած ըլլալով։ Գիւղաքաղաքը ունի 4550 բնակիչ։ Ռուսերը ձգած էին 30 պայթուցիկ եւ հարիւր հրձիգ ռումբեր, 10.000 ոտք բարձրութենէ։ Մարդկային զոհերու մասին տեղեկութիւններ կը պակսին։ Կը կարծուի թէ Ռուսերը իբրեւ նշանակէտ ունէին ֆինլանտական երկու քաղաքներ, բայց չփոթեցան։

*** Ֆինլանտական վերջին զեկոյցին համաձայն, ռուսական զօրքը նորէն յարձակած, բայց ետ մղուած է Քարելիոյ ճակատին վրայ, ծանր կորուստներ կրելով, մարդկային թէ նիւթական։ Նոյն աղբիւրին համաձայն 115 խորհրդային օդանաւեր վար առնուած են եօթը օրուան մէջ։ Ռուսական 600 օդանաւեր կրակ տեղացին Ֆինլանտայի գլխաւոր քաղաքներուն վրայ։ Միայն մայրաքաղաքին մէջ ահազանգը հնչեց ինն անգամ։ Ռուսական զեկոյցը կ'ըսէ թէ վար առնուեցան 47 ֆինլանտական օդանաւեր։

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Անգլիա մինչեւ հիմա Ֆինլանտա ղրկած է 120 օդանաւ, 25 ծանր եւ 25 հակօդային թնդանօթ, 50.000 ձեռնառումբ, 4 հրասայլ եւ մեծաքանակ ռազմամթերք։

*** Շուէտի թերթերը կը գրեն թէ ժողովուրդը երկու մասի բաժնուած է, կառավարութիւնը մերժած ըլլալով զինուորական օգնութիւն տրամադրել Ֆինլանտայի։ Ծերունի թագաւորը, որ կ'իշխէ 33 տարիէ ի վեր եւ մեծ յարգանք կը վայելէ, նոյնպէս յուզած է ժողովուրդը, իր վերջին ճառով։ Նոյն իսկ պահանջողներ կան որ հրաժարի։ Թերթ մը կը գրէ թէ Շուէտի զօրավարները կրնան դաւադրութիւն մը սարքել, հրաժարեցնելու համար թագաւորը, որ 81 տարեկան է։ Ուրիշ թերթ մը շատ յոռետես գուշակութիւններ կ'ընէ Շուէտի ապագայի մասին։

*** Նորվեկիոյ, Շուէտի եւ Տանիմարքայի արտաքին նախարարները որոշեցին ժողով գումարել, քննելու համար «Ալթմարք»ի խնդիրը եւ ընդհանուր կացութիւնը։

«Կիլեօթինի արժանի»

Երեսփ. ժողովի առջի օրուան նիստին մէջ, երբ կը քննուէր համայնավար երեսփոխաններու պաշտօնանկութեան խնդիրը, յանձնաժողովին տեղեկաբերը, Պ. Ժորժ Պարթելէմի (ընկերվարական), յայտարարեց թէ ինք համայնավար ընտրողները չի շփոթեր վարիչներուն հետ, «որոնք արժանի են ոչ միայն պաշտօնանկութեան, այլեւ կիլեօթինի, որովհետեւ չափազանց մեծ պատիւ պիտի ըլլար գնդակահարիչ զօրախումբին առջեւ հանել զանոնք։ Նեբողոքով ըլլանք անոնց հանդէպ որ մոլորած են, բայց ոչ մէկ գութ դաւաճաններու եւ արտասահմանի գործակալներուն համար։ Արդ, այն երեսփոխանները որ իրենց հանդամանքէն պիտի զրկուին, դուրսի գործակալներ են եւ իրենց մէջէն անոնք որ զինուոր եղած են, անարժան են հագնելու համազգեստը։ Յանձնաժողովը վստահ է թէ կառավարութիւնը պիտի կատարէ իր պարտականութիւնը եւ թոյլ պիտի չտայ որ անոնք շարունակեն իրենց քարոզութիւնը երկրին մէջ»։ Տեղեկաբերը այս առթիւ ձաղկեց համայնավարներու «դարշելի քարոզութիւնը» կարգ մը գործարաններու մէջ ուր «Իւմանիթէ»ի թիւերը կը բաժնուին ասոտօրէն։ Կարդաց նոյն թերթին յունուար 18ի թիւէն հատուածներ, ուր Պ. Տալատիէ կը ներկայացուի դրամատիրութեան գործակալը, հակախորհրդային պատերազմը պատրաստելով, ուր բանուորներուն կը տրուի հետեւեալ նշանախօսքը.— «Ոչ մէկ սու, ոչ մէկ զինուոր, ոչ մէկ փամփուշտ կառավարութեան», ուր դարձեալ կ'ըսուի այս կառավարութեան.— «Թաթերը վար Խորհրդ. Միութեան առջեւ»։ Մոսկուայի գործակալները քաղաքային եւ զինուորական վարչութեանց մէջ ալ «կը բանին» կա'մ իրենց քաղաքական հակառակորդները պատժել տալու կամ մասնաւոր ծառայութիւններ ձեռք ձգելու, որպէսզի կարենան աւելի ապահովութեամբ շարունակել իրենց վտանգաւոր գործունէութիւնը։

Կառավարութեան պարտականութիւնն է յարմար միջոցներ ձեռք առնել, որպէսզի մեր զինուորները, ճիշդ այն պահուն երբ կը պայքարին համայնավարութեան հետ դաշնակցած նացիականութեան դէմ, կռնակէն չդաշունահարուին վատաբար, դուրսի գործակալներուն կողմէ»։

*** Ծերակուտական Մարսէլ Քաշէն առջի օր լսուեցաւ մասնաւոր յանձնաժողովին կողմէ, ճշդելու համար իր դիրքը, աւելի քան մէկ ժամ։ Թէեւ որ եւ է լուր չհրատարակուեցաւ իր բացատրութեանց մասին, բայց տեղական թերթերը կը գրեն թէ Քաշէն յայտարարած է թէ հաւատարիմ կը մնայ Սթալինի, հետեւաբար եւ Գ. Միջազգայինի։ Ասոր վրայ յանձնաժողովը միաձայնութեամբ որոշեց առաջարկել ծերակոյտին որ Մարսէլ Քաշէն զրկուի իր աթոռէն։ Երկրորդ համայնավար ծերակուտականը, Քլամամիւս, կը պահէ իր աթոռը, խզած ըլլալով իր կապերը Կոմինթէրնի հետ։

*** Կարգ մը երեսփոխաններ մեռած, 60 համայնավարներ ալ պաշտօնանկ հռչակուած ըլլալով, երեսփ. ժողովը այժմ կը բաղկանայ 551 անդամներէ, փոխան 618ի։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ՀԱՅ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՀՈԳԵՐԸ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, դատական նախարարը եւ արտաքին նախարարութեան փոխանորդը հաւաստիքներ տուած են, հայկական ծանօթ յուշագրին առթիւ։

Մեզի կը հաղորդեն թէ Գաղթ. Կեդր. Յանձնաժողովին նախագահը, Պ. Զօպանեան, ֆրանսահայ տարագիրներու ընծայուած ջերմ ընդունելութեան առթիւ շնորհակալութեան նամակներ գրած է Պ. Շամփըթիէ տը Ռիպի եւ վարչապետական դիւանապետ Պ. Քուլոնտրի, միեւնոյն ատեն անոնց նուիրելով իր կարգ մը ֆրանսերէն գիրքերը հայ մշակոյթի մասին։ Այս առթիւ ստացած է շնորհակալութեան երկտող մը առաջինէն, իսկ երկրորդը պատասխանած է նամակով մը ուր ղրկուած գիրքերուն համար իր գոհունակութիւնը կը յայտնէ եւ կ'ըսէ թէ արդէն սկսած է զբաղիլ այն կարեւոր հարցերով որ իրեն ներկայացուեցան։ Պ. Քուլոնտր կը յուսայ մօտերս ի վիճակի ըլլալ այդ հարցերուն, գոնէ անոնցմէ մէկ մասին համար գոհացուցիչ որոշումներ հաղորդելու եւ կը հաւատայ թէ իր ջերմ համակրութիւնը ապահովուած է Ֆրանսայի Հայերուն որոնց որդիները իրենց արիւնը կը խառնեն ֆրանսական արիւնին՝ Ազատութեան սահմանագլխուն վրայ։

Հայ զինուոր մը եւս մեռած

Մարսէյլէն գրուած նամակէ մը ցաւով կը տեղեկանանք թէ փետրուար 8ին հիւանդանոցին մէջ մեռած է 25 տարեկան հայ զինուոր մը, Պետրոս Քիւրէճեան, Բալուցի։ Երիտասարդ զինուորը վիրաւորուած էր ռազմաճակատին վրայ, 1939 Սեպտեմբեր 15ին, եւ զինուորական հիւանդանոց մը փոխադրուած՝ Ժիւռայի նահանգին մէջ։ Զինուոր էր երկու տարիէ ի վեր։

Նոր երկրաշարժ Թուրքիոյ մէջ

Անգարայէն կը հեռագրեն փետրուար 21 թուականով.— Երկրաշարժի քանի մը ցնցումներ զգացուեցան առտուան ժամը 3—5, Կեսարիոյ մօտ։ Զարս գիւղեր ամբողջովին կործանեցան։ Ցնցումները տեւեցին մօտ երկու ժամ։ Մեռած են մօտ 40 հոգի, վիրաւորուած՝ 20 հոգի։ Տկար ցնցումներ զգացուեցան նաեւ Անգարայի, Գոնիայի եւ Ատանայի մէջ։

*** «Նիւ Եորք Հէրըլտ» կ'իմանայ թէ Պոլսոյ, Կեսարիոյ եւ Նազիլլիի մանարաններուն մէջ աշխատող Ռուսերը, 40 — 50 հոգի, մերժած են Ռուսիա վերադառնալ։ Այս գործարանները հաստատուած էին ռուսական մեքենաներով, քանի մը տարի առաջ, եւ Թուրքիա փոխարէնը կը վճարէր արտածումներով։ Խորհրդային կառավարութիւնը տակաւին չէ պահանջած որ արտաքսուին այս Ռուսերը, բայց միջոցներ կը խորհի, որպէսզի հարկադրուին վերադառնալ։ Թուրքիա եւս միջոցներ ձեռք չէ առած, քանի որ հարցը կը վերաբերի խորհրդային կառավարութեան եւ իր հպատակներուն։

1940Ի ԶՕՐԱԿՈՉԻՆ առթիւ նոր հրամանագիր մը հրատարակուեցաւ հինգշաբթի օր, փոփոխելով 1940 յունուար 30ի հրամանը։ Նոր տնօրինութեամբ, պիտի կանչուին միայն 1939ի զօրադասին երեք ամիսներու զինուորցուները,— անոնք որ ծնած են 1919 յուլիս 1էն 1919 սեպտեմբեր 30, այս թուականներն ալ մէջն ըլլալով։ Ուրեմն պիտի կանչուի 1919ի զօրադասին Բ. զօրաժողովի առաջին շարքը։ Երկրորդ շարքը, որ պիտի կանչուէր միեւնոյն ատեն, կը բաղկանայ 1919 հոկտեմբեր 1էն դեկտեմբեր 31 ծնած երիտասարդներէ։

Ի ԽՆԴԻՐ ՔԱՐԻՒՂԻ.— Գերմանիոյ տնտեսական պատուիրակութեան նախագահը, Տոքթ. Քլոտիուս, որ Հռոմ կը գտնուէր քանի մը շաբաթէ ի վեր, Պուքրէշ կը սպասուի երկուշաբթի օր։ Միեւնոյն օրը պիտի հասնի նաեւ իտալական պատուիրակութիւն մը։

Իրազեկ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ Տոքթ. Քլոտիուս այս անգամ աւելի շատ պիտի ճնշէ Ռումանիոյ վրայ, մեծ քանակութեամբ քարիւղ ստանալու համար։ Վերջին անգամ Պուքրէշ այցելած ատեն, գերման պատուիրակը համոզած էր Ռումանիան որ աւելցնէ Գերմանիոյ բաժինը, ամիսը 130.000 թոն քարիւղ ճարելով։ Գերման պատուիրակը պիտի խօսի նաեւ դրամական փոխանակութեան մասին, պահանջելով որ մէկ մարքը հաշուեն 60 լէյ, փոխանակ 49ուկէսի։

3.000.000 ՖՐԱՆՔ յանձնուեցաւ ազգ. պաշտպանութեան նախարարին, յանուն Հալէի քաղաքապետութեան։

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ Թրակիա պիտի երթայ մօտերս, քննական պտոյտ մը կատարելու համար։

ԵՈՒՆՆԱՆԻ (Չինաստան) երկաթուղին նորէն ռմբակոծուած ըլլալով, Թոքիոյի ֆրանսական դեսպանը նոր բողոքագիր մը ուղղեց Ճափոնի արտաքին նախարարին, յանուն իր կառավարութեան։

ՓԱՐԻԶԸ ՊԱՐՊԵԼՈՒ մասին զրոյցներ շրջած ըլլալով, «Լ'Էօվր»ի աշխատակիցներէն մէկը տեսակցութիւն մը ունեցաւ փոխ - վարչապետ Պ. Շոթանի հետ, որ բացարձակապէս հերքեց այդ լուրերը։ Զգուշական միջոցներ ձեռք առնուած են, բայց, ոչ միայն պարպելու խնդիր չկայ, այլ ճիշդ հակառակը։ Անցեալ Սեպտեմբերին կ'ըսէին.— Եթէ գործ չունիք Փարիզի մէջ, հեռացէք։ Արդ, փորձը հաստատեց թէ նպատակայարմար չէ մայրաքաղաքը պարպել ռմբակոծութեան ատեն։ Մանաւանդ այն քաջառողջ այրերը որոնց աշխատանքը օգտակար է հանրային տնտեսութեան եւ ազգ. պաշտպանութեան համար, պարտաւոր են Փարիզ մնալ։ Միւս կողմէ, հաստատուած է որ զանգուածային տեղափոխութիւնները դէպի գաւառները որոնք շատ խճողուած են, աւելի շատ անպատեհութիւններ եւ վտանգներ կը ներկայացնեն, քան եթէ քաղաքացիները իրենց բնակած տեղերը մնան։ Անշուշտ մանուկները եւ ծերունիները պիտի տեղափոխուին, եթէ կ'ուզեն։ Գալով այն ջղային մարդոց որ կը վախնան, ազատ են իրենց ուզած տեղերն երթալու։ Միւսները, անոնք որ քաջառողջ են, անվախ եւ օգտակար, պէտք է մնան Փարիզ, որ Ֆրանսայի ամէնէն լաւ պաշտպանուած քաղաքն է։

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը որոշեց իրաւագէտ խորհրդականի մը պաշտօն մը հաստատել արտասահմանի դեսպանութեանց համար, կեդրոն ունենալով Փարիզը։ Տարիքի սահմանը նկատի պիտի չառնուի այս պաշտօնին համար։ Այս պաշտօնին կոչուեցաւ Պ. Փոլիթիս։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

ՍՊԱՍՈՂԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ

Վերջին անգամ բժշկական քննութենէ անցնողները կը սպասեն իրենց զինուորական տետրակներուն ստացման: Ան հասարակ, քննութենէ անցնողները անոնք են որ արձանագրուած էին կեդրոնական ոստիկանատուն, 1939 հոկտեմբեր - նոյեմբերի ընթացքին: Դեռ կան շատեր, որոնք արձանագրուած են 1938ի ընթացքին եւ համապատասխան թղթածրարներն ունին, բայց դեռ չկանչուեցան քննութեան: Վերջերս քննութենէ անցնողներուն մեծ մասը 40էն վեր տարիք ունեցողներ են: Մարսէյլէն, արուարձաններէն եւ այս նահանգին պատկանող շրջաններէն, քննութենէ անցած եւ իրենց տետրակներուն սպասողներուն թիւը մօտ 700 հոգիի կը հասնի (Հայ): Ինչպէս ըսի, դեռ կան 33էն վեր տարիք ունեցողներ որ չեն կանչուած, եւ կարեւոր թիւ մը կը ներկայացնեն :

Մէկ խօսքով, քննութենէ անցնողները ինչպէս նաեւ միւսները սպասողական վիճակի մը մէջ կը գտնուին: Շատեր բազմանդամ ընտանիքի հայրեր են: Չեն գիտեր թէ՝ ե՞րբ պիտի կանչուին, ո՞րքան է իրենց զինուորութեան շրջանը, այդ շրջանը լրացնելէ վերջ ազատ պիտի ձգուի՞ն թէ ոչ: Կը կարծուի թէ՝ 40էն վեր եղածները իրենց յատուկ զինուորական շրջանը պիտի լրացնեն Ազգային պաշտպանութեան գործերու մէջ աշխատելով, իսկ անկէ վար տարիք ունեցողներ բանակի մէջ ծառայութեան պիտի կոչուին :

Շատեր կը կարծեն թէ՝ օրինակ՝ իրենք 46 տարեկան են, չորս ալ զաւակ ունին, հետեւաբար յիսունը անցած կը հաշուուին եւ զերծ կը մնան ծառայութենէ: Այս հաշիւը ճիշդ կ'ըլլայ, երբ ենթական, իր անհայրենիք, այդպիսիներու յատուկ օրէնքով նախատեսուած ծառայութեան շրջանը կը լրացնէ: Անկէ ետք միայն, իր զօրագասին եւ զաւակներուն պարագան նկատի կ'առնուի եւ կ'արձակուի, եթէ իր դասի պատկանող եւ զաւակներու տէր տեղացիները արձակուած են: Քանի զաւակալուննայ, երբ տարիքը 48էն վար է, պէտք է իր դասին յատուկ շրջան մը ծառայէ: Մէկ ամիս, երեք ամիս, վեց ամիս, ինչպէս կը տրամադրէ օրէնքը:

Ամէն պարագայի մէջ, կը յանձնարարենք մեր հայրենակիցներուն որ՝ երբ կը կանչուին ու բժշկական քննութենէ կ'անցնին, անմիջապէս ներկայանան զինուորական գրասենեակը — Թաղապետարանին մէջ — եւ արձանագրել տան՝ իրենց զաւակները եւ հողը իրենց վրայ եղած անձերուն անունները, յետագային, իրենց ընտանեկան պարագաները դժուարութեանց առջեւ չձգելու համար, զինուորական նպաստի եւայլ խնդիրներու առթիւ :

*** Առաջնորդարանը, Կապոյտ Խաչը եւ Աղքատախնամը գործակցաբար իրենց բոլոր կարելին կ'ընեն, շատ մը թշուառութիւններ եւ դժբախտութիւններ մեղմելու, նիւթապէս և բարոյապէս օգտակար հանդիսանալով հարիւրաւոր խնդրարկուներու:

Կապոյտ Խաչի երկրորդ հարիւր ծրարներու առաքումը սկսած է արդէն: 60 ծրարներ ղրկուեցան այս շաբթուան ընթացքին, զանազան հասցէներու: Մաղթենք որ՝ այս գործնական աշխատանքներն ու գորհաբերութիւնները զգաստացնեն շատ մը անտարբերներ, որոնց համար՝ կարծէք ցաւ չկայ աշխարհի մէջ, եւ իրենց աչքերը գոց, ուսերը թօթուելով կ'անցնին, երբ իրենց մօտենաս : Եւ, ցաւալի է նկատել, որ այսպիսիները քիչ շատ գործի տէր եւ բարեկեցիկ դասուն պատկանողներ են : Զափազանցութի՞ւն պիտի կարծուի, երբ ըսեմ թէ՝ ունեւորներ կան, որոնք ութ - ինը ամիս առաջ պատահած Սանճաքի դէպքերէն եւ գաղթականութեան վիճակէն իսկ դեռ լուր չունին: Բարեբախտաբար այդպիսիներու թիւը շատ քիչ է, եւ միշտ ալ զոհաբերող ժողովուրդին մեծ մասը, անհրաժեշտ պարագային, չուշանար իր պարտականութիւնը կատարել:

*** Ամէն ասպարէզի մէջ գործերը լաւ կ'ընթանան եւ շատ քիչ պարապ մարդիկ կան: Ու հասարակ որ եւ է մասնագիտութիւն կամ արհեստ չունեցողներ են որ անգործ կը մնան:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Նոր Երզնկա

Թուրքերէն «Թան»ի մէջ նկարիչ Ֆ. Սոյհան կը գրէ.—

Կործանեցաւ Երզնկա: 16 հազար բնակչութենէն հազիւ 3 հազար հոգի ազատեցաւ: Այս դարաւոր քաղաքէն հետք չմնաց :

Այլեւս պէտք չէ նոր քաղաք շինել հին քաղաքին աւերակներուն վրայ : Երզնկան այլեւս յիշատակարան մըն է, որ կը մարմնացնէ ողբերգութիւն մը, աղէտ մը: Քաղաքին տեղը այլեւս գերեզման մըն է: Կարելի չէ այլեւս բնակութիւն հաստատել գերեզմանի մը վրայ: Շինենք քաղաք մը, շինենք քաղաքներ, եւ պիտի շինենք, բայց չենք կրնար նոր շինուած քաղաքին տալ Երզինճան (Էզէրճան) անունը, այլ Քաթարճան :

Կարգ մը մասնագէտներ կը թելադրեն նոր քաղաքը շինել դարձեալ աւերակներուն վրայ, այն յոյսը ներշնչելով թէ այլեւս նոր երկրաշարժ մը չի կրնար պատահիլ շրջանին մէջ : Այդ յոյսը թերեւս ճիշդ ըլլայ մէկ քանի դարերու համար: Ոչ երկրաբան եմ, ոչ ալ գուշակ, բայց գիտնալով որ երկու դար առաջ երկրաշարժ մը կործանած է շրջանը, սխալ է կրկնել նման թելադրանք մը :

Երզնկայէն հինգ քիլոմեթր հեռու գտնուած աւերակները կը հաստատեն որ 180 տարի առաջ այնտեղ կործանած է ուրիշ Երզնկա մը :

Քաղաքին արեւելեան կողմը կը գտնուին Էքշիսու հանքային ջուրը եւ ջերմուկ մը, իսկ արեւմտեան կողմը, Քեմախի կիրճին մօտ, կը գտնուի ջուր մը որ փչփչալով կը բխայ եւ ձոր կը կազմէ: Աւելի հեռուն, Մընձուրի լեռնաշղթային դէպի Երզնկա նայող զագաթին վրայ կը գտնուի Գազանթէփէ խառնարանը: Եւ այս ամէնը կը հաստատեն, որ շրջանը հրաբխային շրջան է եւ երկրաշարժի վտանգ կը ներկայացնէ :

Ահա թէ ինչու պէտք է խորհինք դարեր վերջ այս տեղ բնակութիւն հաստատած Թուրք սերունդին կեանքի մասին: Եթէ ժամանակին մարդիկ քաղաք հաստատած են այստեղ, պատճառը այն չէ թէ վայրը հողագործութեան յարմար է, կամ տնտեսական դիւրութիւններ կը ներկայացնէ, այլ այն որ կառավարութիւնը կ'ուզէր արգելք հանդիսանալ Տէրսիմի լեռնականներու կատարած ասպատակութեանց,— այդ տեսակէտով Երզնկա պահականոց մըն էր: Այժմ Տէրսիմի վտանգը անհետացած է: Այժմ քաղաքը պէտք է շինել ուսումնասիրելով կլիմայական պայմանները: Սիփիքիւր լերան (ԽՄԲ.— Սեպուհ) կողերուն վրայ, որոնք կը հակին դէպի դաշտավայր, այգեստաններու եւ թաւուտներու մէջ, Ջրարբի Վասքիրթ (ԽՄԲ.— Վասակկերտ) գիւղին շուրջ պէտք է շինել նոր քաղաքը եւ զայն անուանել Քաթարճան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԵՂԱՄ ՍԱՐԵԱՆ

Բանաստեղծ Գեղամ Սարեան «Երեւփոխան» ընտրուած ըլլալով Երեւանի խորհրդարանին, «Խորհ. Հայաստան» կենսագրական քանի մը տեղեկութիւններ կուտայ այդ առթիւ.—

Գեղամ (Պաղտա) Սարեան ծնած է 1902ին Թաւրիզի մէջ: Հայրը դերձակ էր եւ աղքատ :

Նախնական կրթութիւնը կը ստանայ Արամեան վարժարանին մէջ, յետոյ կը յաճախէ տեղւոյն Հայոց թեմական վարժարանը: Մէկ - երկու տարի ուսուցչութիւն կ'ընէ Իրանի Մարաղա գիւղաքաղաքին, յետոյ Վինան գիւղին մէջ: 1922ին կը մեկնի Հայաստան: Իբրեւ ուսուցիչ պաշտօն մը կ'աշխատի Լէնինականի մէջ, յետոյ վարիչ «Բանուոր» թերթի: Զգելով Լէնինականը, կ'անցնի Երեւան, ուր սրբագրիչ կը նշանակուի «Ավանգարդ» եւ «Մաճկալ» թերթերուն :

Գեղամ Սարեան բանաստեղծութիւններ գրած է տակաւին աշակերտական գրասեղաններու վրայ: Իր լուրջ փորձերը կը կրեն սակայն 1925 թուականը, երբ լոյս ընծայեց «Շիրակայ հարսանիք» պօէմը, եւ այնուհետեւ յաջորդաբար հրատարակեց «Եաւնկէրսի խորտակումը» պօէմը (1926), «Պատմուածքներ» (1928), «Օտար մարդը» վիպակը (1929), «Երկիր խորհրդային» բանաստեղծութեանց հատորը (1930), «Երկաթէ ռոմանձայնը» (1933), Միջօրէ»(1935), «Երեք երգ» (1936), «Իսպանիայի պատանի հերոսները» (1937):

Կատարած է նաեւ թարգմանութիւններ Հայնէէն (3000 տող), Շեւչէնկոյի «Կոբզարը» (8000 տող):

ԽՄԵԼՈՒ ՋՈՒՐ ԳԻՒՂԵՐՈՒՆ

Անցեալ տարուան ընթացքին, կը գրէ «Խորհ. Հայաստան», ջրմուղներով խմելու ջուր ստացան 22 գիւղեր: Ղամարլուի շրջանին մէջ Թոխանշալու, Զիղդամլու, Բաշնալու, Ուղուրբէկլու, Գէօղակլու, Նովրուզլու, Ջոխալիք (ԽՄԲ.— Այս գիւղերը կը գտնուին Հայաստանի մէջ) եւ Բուրաստան գիւղերը, որոնք դեռ մինչեւ երէկ իրենց խմելու ջուրը կ'առնէին բաց առուներէն եւ ջրհորներէն, այժմ կը ստանան Գառնիի աղբիւրներէն: Աղինի շրջանին մէջ Տաշլաղա գիւղը, որ դեռ մինչեւ երէկ խմելու ջուրը կ'առնէր լճակներէ, այժմ կը ստանայ Ահագչիի աղբիւրներէն: Նոյնպէս եւ Վեդիի շրջանէն Թայթան գիւղը, Նոյեմբերեանի շրջանէն Ոսկեպար գիւղը :

Այս տարի հողային գործավարութեան ջրային տնտեսութիւնը ծրագրած է ջուր մատակարարել Վեդիի, Ղամարլուի, Ղուկասեանի, Գորիսի եւ Աշտարակի 11 գիւղերուն, զետեղելով ջրմուղներ 79 քիլոմեթրի վրայ :

ՀԱՅ ՄԸ ՀԵՂԻՆԱԿ ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՃԻԿ ՕՓԵՐԱՅԻՆ

Մոսկուայի «Մոսկուա Նիւզ» անգլերէն շաբաթաթերթը կը գրէ թէ Տաճկաստանի մայրաքաղաք Ստալինապատի մէջ՝ այդ հանրապետութեան տասներորդ տարեդարձին առթիւ վերջերս ներկայացուեր է առաջին տաճիկ օփերան — «Օսեան ըմբոստութիւնը»:

Օփերային երգահանն է Ս. Բալասանեան, իսկ թատերակը գրած են Դեխոթի եւ Տուրսու Զատէ:

Երգահան Ս. Բալասանեան խորապէս ուսումնասիրած է տաճիկ ժողովրդական եղանակները եւ գործածած է արդի սէնֆոնիք նուագախումբը մեծ ճարտարութեամբ: Ուշագրաւ են մանաւանդ մեղեդիները եւ կշռոյթները :

*** Տաճկաստան ունի 160 հազար քառ. քիլոմեթր տարածութիւն եւ 1 միլիոն բնակիչ (78 առ հարիւրը տաճիկ): Տաճիկ հանրապետութիւնը Սովիէթ միութեան 11 հանրապետութիւններէն մին է:

ԴԵՐԱՍԱՆ ՀՐԱՉԵԱՅ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

«Երեսփոխան» ընտրուած է նաեւ դերասան Հրաչեայ Ներսէսեան, որու նկարը հրատարակելով՝ «Խորհ. Հայաստան» կուտայ հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Հրաչեայ Ներսէսեան ծնած է 1895ին, Պոլսոյ մօտիկ Նիկոմիդիա քաղաքին մէջ: Տակաւին պատանի, ինքզինք նուիրած է թատրոնին: 1918ին Պոլսոյ մէջ կը հիմնէ Տրամաթիք թատերախումբը իր կարգ մը արուեստակիցներուն հետ: Յետոյ կ'անցնի Երեւան եւ բոլորովին կը նուիրուի դերասանական արուեստին :

1920էն սկսեալ կը գործէ Գ. Սունդուկեան պետական թատրոնին մէջ, խաղալով «Տոն Քիշոթի», «Համլէթ»ի, «Մաքպէթ»ի, «Պլատոն Կրեչէտ»ի, «Արսէն»ի գլխաւոր դերերը : Երեւցած է նաեւ շարժանկարի ժապաւէնին վրայ,— «Նամուս»,«Պէպօ», «Զանգեզուր»: 1938ին ստացաւ «ժողովրդական արուեստագէտ» տիտղոսը, եւ 1939ին «Պատուոյ նշան» շքանշանը :

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Երեւան, Գրողներու տանը մէջ վերջերս տեղի ունեցաւ, Շուշանիկ Կուրղինեանի մահուան 12րդ տարեդարձին առթիւ, յուշի երեկոյ մը: Բանաստեղծուհիին կեանքին ու գրական գործունէութեան մասին զեկոյց մը կարդաց Ա. Ասատրեան: Յետոյ իր յուշերը պատմեց Աւ. Իսահակեան: Երեկոյթը վերջացաւ համերգով մը, որու ընթացքին արտասանուեցան Կուրղինեանի մէկ քանի քերթուածները :

*** Երեւանի նորընտիր «երեսփոխաններէն» յիշենք նաեւ Սամուէլ Սաֆարեան, ճարտարապետ: 1928էն աւարտած է Երեւանի համալսարանին շինարարական փաքիւլթէն: Միաժամանակ կ'աշխատի Թամանեանի հսկողութեան տակ: 1930ին կը մտնէ ճարտարապետ Կարօ Հալաբեանի արուեստանոցին մէջ: Այժմ կը վարէ անկախ արուեստանոց մը: Շինած է Երեւանի երկու գլխաւոր թաղամասերուն փոլիքլինիքները, բազմաթիւ բնակարաններ, բժշկական համալսարանին գլխաւոր շէնքը, եւայլն:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅԵՐԸ ԹՈՒԼՈՆԻ ՄԷՋ

ԹՈՒԼՈՆ, 14 փետրուար.— Մեր գաղութը կը բաղկանայ 120 ընտանիքէ: Ընդհանրապէս արհեստաւորներ ըլլալով, գործազուրկ չկայ:

Ունինք մատուռ մը, որ շնորհիւ Մարսիլիոյ Մեսրոպ քհնյ. Աւետեանի ջանքերուն ձրի տրամադրուած է քաղաքապետութեան կողմէ:

Վերջերս կազմուեցաւ «Ամիքալ Ֆրանքօ-Արմէնիէն» միութիւնը, որ համերաշխօրէն կ'աշխատի գաղութին համար եւ բաւական օգտակարութիւն ունեցած է :

Մեր 120 ընտանիքէն 55 հոգի դրօշի տակ են: Ճիշդ այնչափ ալ վերջերս բժշկական քննութիւն անցուցին եւ կը սպասեն:

Պ. Խանդաեան, որ պաշտօնով հոս կը գտնուի, քանի մը օր առաջ առեւտրական սենեակի հաւաքոյթին մէջ խօսք առնելով, յիշեց Հայերու հաւատարմութիւնը Ֆրանսայի հանդէպ: — Ց. Ագչէհիրլեան

×

ՓԻՒԺԷ, 16 փետրուար.— Յունուար 25ին, բժշկական քննութիւն անցուցինք Փրիվայի մէջ: Այս քաղաքէն 4 հոգի, երկուքը 36 տարեկան, միւս երկուքը քառասուն տարեկան: Արտէշի նահանգէն բաւական թիւով Հայեր էինք, երբ հասանք. Փրիվա, հետեւեալ գիւղերէն եւ քաղաքներէն.— Օպնա, Փօն տ'Օպնա, Ժուայէօզ, Սան Ռօման, Սէն Փէրէ, Լառժանթիէր, եւ Փիւժէ, Մօնփիզա, այդ օրը կային գրեթէ հարիւր հոգի, 36—48 տարեկան: Ասկէ առաջ ընդհանուր զօրաշարժին գացած էին 21—35 տարեկանները, մօտ 100—120 հոգի: Այդ օրը (25 յունուար) 7 Հայեր բացակայ էին եւ այդպէս արձանագրուեցան :

Հիմա մեր զօրակոչին այս հարիւր հոգիէն մէկը յետաձգուած յայտարարեցին, մէկ հոգի ռէֆորմէ, տասը հոգի ալ յարմար զինեալ ծառայութեան, իսկ միւսներու ալ «ընդունակ» մակագրութեամբ թուղթ մը տուին, եւ պատուիրեցին որ լաւ պահենք եւայլն:

Ամէն մարդ առ նուազն 50—60 ֆրանք ծախսած էր ճամբորդութեան համար, մինչդեռ Ֆրանսացիները եւ հպատակները ստացած են իրենց ճամբու ծախքերը :

Անշուշտ այս փոթորիկէն ալ կ'ազատինք :

Ուրիշ հող մը,— Շրջանի վաճառորդներուն արտօնագիրները ետ առած են, որով գործ չեն կրնար ընել: Բանուորներն ալ գործ չունին: Ապրուստի հոգը ծանրապէս կը ճնշէ, մանաւանդ որ օդն ալ սաստիկ ցուրտ է :— Ձիւնուր Արծիւ

ՀԱՅ ՋԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Լիոնէն Պ. Կարպիս Ծընկըրեան 200 ֆրանք կը տրամադրէ, հայ զինուորներու համար: Յանձնեցինք Կապոյտ Խաչի վարչութեան :

*** Երկու անտէր զինուորներ կընքահայր կամ սանամայր կը փնտռեն: Դիմել «Յառաջ»ի :

ՄԱՐՍԷՅԼ, 18 փետր.— Սիրելի «Յառաջ», ձեր փետրուար 15 թիւին մէջ հայ զինուորներուն կեանքը կարդալով, խորապէս ազդուեցանք: Սիրով կ'ընդունինք հայ անտէր զինուորի մը հիւրընկալութիւնը 10 օրուան արձակուրդով:— Տէր եւ Տիկին Ա. Բալաքեան

** Կը խնդրենք հայ զինուորներէ իրենց նախորդ հասցէն ալ հաղորդել, երբ հասցէ կը փոխեն :

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱՅ ՀԱՅ ՄԸ

Հալէպէն (Քուպա) յայտնի ջութակահար Պ. Ժորժ Սինանեան կը գրէ.—

Յունուար 11ին քաղաքիս մէջ տօնեցինք ընիկ Բալուցի Պ. Ազարեանի հարիւրամեակը :

Պ. Ազարեան մինչեւ 80 տարեկանը Բալուի մէջ երկաթագործ է եղեր: Զինագործարան եկած է այստեղ: Զաւակներ ունի թէ Ամերիկայի եւ թէ Հալէպի մէջ:

Այս 100ամեակը տօնելու համար հրաւիրուած էր Հալէպի ամբողջ հայութիւնը, շուրջ 200 հոգի: Վարձուած էր Սուրիացիներուն ակումբը: Ներկաները հիւրասիրուեցան ըմպելիներով եւ զանազան ուտելիքներով: Սեղանին մէջտեղը դրուած էր խոշոր կարկանդակ մը՝ 100 մոմով, իբրեւ խորհրդանշան 100 տարիներու: Տեղացիներ ալ եկած էին այս հանդէսին եւ մեծապէս հիացան այս ծերունիին վրայ որ դեռ շատ կայտառ է :

«ԹԷՔ ՄԻՒԹԷՎԷԼԼԻ»ՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՆՔԸ

Պոլսոյ «Սըն Փօսթա» թերթը կը գրէ թէ կարգ մը Թաղ. Խորհուրդներ չեն ուզեր ճանչնալ «Թէք միւթէվէլլի»ները եւ անհամաձայնութիւն ծագած է անոնց միջեւ: Գործը կուսակալութեան եւ ապահով. տեսչութեան մօտ արձագանգ գտած է, քանի որ Վաքըֆներու վարչութիւնը պիտի չկրնայ լուծել վէճը եւ այդ մասին օրէնք մը չունի ի ձեռին: Այս վէճերուն հետեւանքով Վաքըֆներուն եւ անոնց հասոյթով մատակարարուած հաստատութեանց վարչութիւնը պիտի վնասուի: Վէճով կը զբաղի նոյնինքն ոստիկանական տնօրէնը: Կը կանչուին երկու կողմերը եւ կ'աշխատուի հաշտեցնել :

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ դէմ պայքարը կը շարունակուի Նորվեկիոյ մէջ: Խորհրդարանին դատական յանձնաժողովը օրինագիծ մը առաջարկեց, հաստատելով թէ կառավարութիւնը ի՛նչ կը խորհի ընել, «պաշտպանելու համար պետութեան կենսական շահերը վնասակար գործունէութեանց դէմ»: Կ'առաջարկուի ամէնէն առաջ համայնավարները հեռացնել պետական պաշտօններէ: — Պելժիոյ կառավարութիւնն ալ օրինագիծ մը առաջարկեց, խռովարար գործունէութիւնը խափանելու համար:

ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը հրամանագիր մը հրատարակեց, որով կ'արգիլուի օգանաւերու յատուկ էսանսի փոխադրութիւնը:

ՀԻԹԼԷՐ հրամայած է դարկ տալ սուզանաւերու շինութեան, ինչպէս կը գրեն Լոնտոնի թերթերը: Կ'ըսուի թէ հրամայուած է շարժման մէջ դնել 50 հազար մասնագէտներ եւ բանուորներ, այս գործին համար:

ԼՈՆՏՈՆԻ կեդրոնին մէջ 150 թատերական պարուհիներ (կըրլ), խնդրագիր մը ներկայացուցին, որպէսզի օգնեն իրենց, պատշաճ ձեւով երեւալու համար բեմերու վրայ, փոխանակ շատ թեթեւ հագուստներու կամ առանց քօղի, ինչպէս կը պահանջեն թատրոնի վարիչները :

ԿԱԲ ՕՍԹԷՐԼԻՑԻ մէջ ձերբակալուեցան կարգ մը պաշտօնեաներ եւ մեղսակիցներ, ամբաստանուած ըլլալով թէ գողցած են զինուորներու յատուկ ծրարները:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահին մասնաւոր ներկայացուցիչը, Ուէլզ, Հռոմ կը հասնի երկուշաբթի օր եւ առաջին անգամ պիտի ընդունուի Մուսոլինիի կողմէ: Յետոյ պիտի երթայ Պերլին, Հիթլէրի հետ տեսակցելու համար:

ՆԵՂԾ ՕԴԱՐՇԱՒՆԵՐ պիտի կատարուին Լոնտոնի մէջ, պարբերաբար, աւելի զօրացնելու համար կրաւորական պաշտպանութիւնը: Առաջին փորձը տեղի ունեցաւ փետրուար 19ին, երբ առտուան ժամը 9էն 3 կատարուեցան 4 արշաւներ, 400 «մեռեալ»ներով եւ 5000 «վիրաւոր»ներով: Այս մեռեալներն ու վիրաւորները ողջ առողջ իրենց տուները վերադարձան փորձերէն վերջը : Գործողութեանց կը մասնակցէին 60.000 պաշտօնեաներ, 5000 հրշէջներ, 550 հիւանդատար խումբեր, 7000 ոստիկաններ եւն.: Արդիւնքը շատ գոհացուցիչ կը համարուի: Այս փորձերուն ուրիշ մէկ նպատակն է վարժեցնել դպրոցական աշակերտները :

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԵՒ ԻՏԱԼԻՈՅ յարաբերութիւնները երթալով աւելի կը տաքնան: Ռումանիոյ երիտասարդական կազմակերպութեանց նախագահէն վերջը, Հռոմ հասաւ առեւտրական յանձնաժողով մը, բանակցութիւններ կատարելու համար: Իտալական թերթերը երկար յօդուածներ կը հրատարակեն Ռումանիոյ մասին, փառաբանելով Կարոլ թագաւորին կատարած յեղափոխութիւնը: Փէշթայի թերթերն ալ այս առթիւ կը շեշտեն թէ կարելի չէ պալքանեան խնդիրները լուծել առանց նկատի առնելու Իտալիոյ տեսակէտը:

ՋՈՒԻՑԵՐԻԱ 46.000.000 տոլարի պատերազմական փոխառութիւն մը հրապարակ պիտի հանէ մօտերս, հոգալու համար զօրաշարժի ծախքերը, որոնք օրական 1.200.000 տոլարի կը հասնին :

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ ՔԱՐԻՒՂԻ մասին եղած հարցումի մը պատասխանելով, Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան խորհրդականը յայտարարեց թէ բանակցութիւններ կը կատարուին Ռումանիոյ հետ եւ թէ առ այժմ կարելի չէ աւելի լայն լուսաբանութիւններ հաղորդել :

Տօքթ. ԼԵՒՈՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Զինուորութենէ արձակուած ըլլալով, վերսկսած է հիւանդ ընդունիլ իր բնակարանը, 146 Rue Lafayette, (Կառ տիւ Նօր), ամէն օր ժամը 2– 7, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ: Téléphone: Nord 84 — 04

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ! ! ! !

Մեր յարգելի յաճախորդներուն կը տեղեկացնենք որ, իրենց առօրեայ ՍՈՒՐՃԸ, թրքական եւ ֆրանսական ձեւով կրնան ապահովել միմիայն մեզ մօտ :

Alimentation "Trévise,, Café "HAREM,,

30, Rue de Trévise, Paris (9) Tél.: TAI. 40—63, Métro Cadet

Cabinet PARMAC

28, Boulevard de STRASBOURG, PARIS (Xe) Tél. Bot. 17 - 64

Խորհրդակցութիւն, դատավարութիւն, առեւտրական, քաղաքային, պատժական, կառքի արկածներու եւայլն:

ՁԵՐ ՏՈՒՐՔԵՐԸ ՄԻ ՎՃԱՐԷՔ ԱՌԱՆՑ ՁԵՐ ԹՈՒՂԹԵՐԸ ՆԱԽԱՊԷՍ ՔՆՆԵԼ ՏԱԼՈՒ (ձրի):

Ամէն տեսակ դժուարութիւններէ զերծ մնալու համար, բերացուցէք ՓԱՐՄԱՔ հաշուակալութեան մեթոտը, որ պիտի ապահովէ ձեր իրաւական լիակատար պաշտպանութիւնը :

Կեանքի, արկածի, հրդեհի եւ օթոներու անմիջական ապահովագրութեանց համար, ԻՒՆԻՕՆԻ եւ բոլոր ընկերութեանց մօտ :

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A – DER (AGOPIAN) 17. Rue Damesme – Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)
Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԲԻԹԻԵՒԻ ՀԱՄԱՐ) Métro : TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 24 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI 24 Février 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4281 Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՐԵՒԵ՞ԼՔՆ ԱԼ ՊԻՏԻ ԲՌՆԿԻ

Մէկը միւսէն չոնդալից լուրեր, երկու օրուան ընթացքին.—

1. Թուրքիա սկսած է գործադրել «ազգին պաշտպանութեան օրէնքը», որ քուէարկուած էր մէկ ամիս առաջ եւ որ արտակարգ լիազօրութիւններ կուտայ կառավարութեան,— զինուորական, քաղաքական թէ տնտեսական։

2. Խ. Միութիւնը զինուորական համախմբումներ կը կատարէ Կովկասի մէջ, ամէնէն ընտիր զօրաբաժինները ղրկելով։

3. Զանգուածային ձերբակալութիւններ կատարուած են Հայաստանի եւ Վրաստանի մէջ։

4. Կարմիր նաւատորմը ռազմափորձեր կը կատարէ Սեւ ծովու մէջ, փորձելով նոր շինուած մարտանաւերը։

5. Բագուի քարիւղի առաջին բեռը հասած է Քոնսթանցա, Ռումանիոյ մէջ պարպուելու եւ Գերմանիա փոխադրուելու համար։

6. Դաշնակիցները հաւանական գտնելով ռուսական արշաւանք մը դէպի Թուրքիա եւ Իրան, կազմ եւ պատրաստ կը սպասեն։

7. Մոսկուայի անթենը եւ պաշտօնական մամուլը սաստկացուցած են իրենց յարձակումները Թուրքիոյ դէմ։

Հնարաւորութիւն չունինք մաղելու այս լուրերը,— ո՞ր վաւերական է, ո՞ր ենթադրութիւն կամ չափազանցութիւն, բաց ի Թուրքիոյ ազգ. պաշտպանութեան օրէնքին գործադրութենէն, որ հաղորդուեցաւ պաշտօնապէս։

Բայց կան քանի մը պարագաներ որ մտածել կուտան։

Թուրքիոյ ազգ. պաշտպանութեան օրէնքին քուէարկութեան առեն, վարչապետը յայտարարեց թէ օրէնքը գործադրութեան պիտի յանձնեն երբ որ պարագաները հարկադրեն։ Ցետոյ աւելցուց թէ ի հարկին նոր լիազօրութիւններ պիտի պահանջեն։

Արդ, գործադրութիւնը ահա կը սկսի ժամանակէն առաջ, ինչ որ կը նշանակէ թէ կացութիւնը խիստ լուրջ է։

Երկրորդ, լուրերուն աղբիւրները անգլիական են։ Արդարեւ, Լոնտոն շատ աւելի սերտ կապեր ունի Անգարայի հետ քան ուրիշ որ եւ է պետութիւն։

Երրորդ, առենէ մը ի վեր Թուրք մամուլը գրեթէ ամէն օր կ'արծարծէ ռուսական կամ գերմանական արշաւանքի մը խնդիրը, Պալքաններու մէջ կամ կովկասեան ճակատին վրայ։ Եթէ փորձենք ամփոփել շարք մը խմբագրականներ, կը հասնինք հետեւեալ եզրակացութեան.—

Թէեւ ողջմտութեամբ եւ տրամաբանութեամբ դատելով պատերազմը Մ.-րեւելք չի կրնար գալ։ «Բայց, պատերազմը կը ծնի երբեմն անխորհուրդ շարժումներէ» («Իգտամ»)։

Հիւսէյին Ճահիտ եւս, որ վերջերս Փարիզ եկած էր, «Եէնի Սապահ»ի մէջ քննելով կացութիւնը, կը յայտարարէ թէ Թուրքիա պատերազմիլ չուզեր, թէ ոչ մէկ համաձայնութիւն կրնայ Թուրքիան հանել Ռուսիոյ դէմ։ «Բայց եթէ Գերմանիա յարձակի Պալքաններու վրայ, մեքենաբար Թուրքիան պիտի գտնէ հակառակ բանակին մէջ, կող կողի Դաշնակիցներուն հետ։ Պոլիս հասնելու համար, յարձակողները պէտք է անցնին Պալքաններէն, եւ այն ատեն իրենց առջեւ պիտի գտնեն Թուրքիան»։

Ուրեմն, հրաբուխը կրնայ պայթիլ որ եւ է ատեն։

— «Կրնայ ըլլալ որ ընկեր Սթալինի Խորհրդային Ռուսիան չուզէ գործիք դառնալ Գերմանիոյ։ Բայց քաղաքականութիւնը երբեմն ճախճախուտքի կը նմանի։ Սխալ քայլ մը կրնայ աւելի գէշ ցեխերու մէջ թաթխել մարդս եւ անկարելի չէ որ Ֆինլանտայի արկածախնդրութիւնը այդպիսի կացութիւն մը չստեղծէ»։

Դարձեալ Թուրք թերթ մըն է որ այս տեսութիւնը կը պարզէ։ անակնկալներ միշտ ալ հաւանական են «արեւելեան կողմն աշխարհի»։

Այս առթիւ ուշագրաւ է որ ֆրանսական եւ անգլիական թերթերը միշտ կը յիշեն Կովկասի մահմետականներուն սերտ կապերը Թուրքիոյ հետ,

— Շ.

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Մէկ միլիոն կարմիր զինուոր

Կռիւները կը շարունակուին Քարելիոյ պարանոցին մէջ։ Ֆինլանտական վեկոյցը կ'ըսէ թէ ճակատամարտը կատաղօրէն շարունակուեցաւ մինչեւ գիշեր։ Երկու կողմերն ալ շօշափելի յաջողութիւններ չշահեցան։ Կ'ըսուի՝ թէ Ռուսերը մէկ միլիոն զինուոր կեդրոնացուցած են, որ առաջ խորտակելու համար Ֆինլանտան, մանաւանդ Մաննէրհայմի գիծը, որուն գաղտնիքները Մոսկուայի հաղորդուած են Ֆոն Ռիպպէնթրոփի կողմէ, ռուսեւգերման բանակցութեանց առեն։ Ռուսերը նոր փորձ մը կատարեցին կռնակէն զարնելու Մաննէրհայմի գիծը, սակայն ձախողեցան, 2000 սպանեալ ձգելով ռազմաճակատին վրայ։ Ֆինները վտանգաւոր վիճակի մը պիտի մատնուին, եթէ յաջողի այս փորձը։ Լատոկայի լիճին հիւսիսային արեւելեան մասին մէջ Ֆինները գրաւեցին զօրաւոր դիրք մը որուն 200 պաշտպանները նախընտրեցին անձնատուր ըլլալ քան պահել իրենց սառնապատ ամրոցը, աչք առնելով անօթութիւնը եւ սաստիկ ցուրտը։

Ռուսերը գերագոյն ճիգեր կը թափեն Վիպորկ հասնելու համար։

*** Շարունակ նոր օգնութիւններ կը հասնին Ֆինլանտայի։ Անգլիոյ մէջ 8000 հոգի կամաւոր արձանագրուեցան, Ֆինլանտա երթալու համար։ Շուէտ մինչեւ հիմա 200 միլիոն ֆրանք ղրկած է։ Անգլիոյ մէջ ֆինլանտական կառավարութիւնը վարձած է 400 հիւանդապահներ, 100 հիւանդատար կառավարներ եւ 25 կին օդաչուներ, որոնք օդագնացութիւն պիտի սորվեցնեն ֆին երիտասարդներուն։ Փարիզ հասան հազար հունգար կամաւորներ, Ֆինլանտա երթալու համար։ Ասոնց պատմութեան համաձայն, դեռ 10.000 կամաւորներ կան Հունգարիոյ մէջ։ Այս կամաւորներէն շատերը միասին առած են իրենց դահուկները (սքի)։

*** Երեսփ. Ժողովին առջի օրուան նիստին մէջ որոշուեցաւ ազգ. օր մը սահմանել, օգնելու համար Ֆինլանտայի։

*** Նորէն զրոյց կը շրջի թէ Գերմանիա իր միջնորդութիւնը պիտի առաջարկէ, դադրեցնելու համար ֆինլանտական պատերազմը, «Ռուսիա վերահաստատած ըլլալով իր զինուորական վարկը վերջին յաջողութիւններով»։

ՄՈՍԿՈՒԱ ԶԻՆՈՒՈՐ ԿԸ ԿԵԴՐՈՆԱՑՆԷ ԿՈՎԿԱՍԻ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Զանգուածային ձերբակալութիւններ Հայաստանի եւ Վրաստանի մէջ

«Տէյլի Հէրըլտ», Անգլիոյ աշխատաւորական օրկանը, կը գրէ թէ զանազան գաղտնի աղբիւրներէ հասած տեղեկութեանց համաձայն, ստուարաթիւ նոր զինուորներ համախմբուած են Կովկասի մէջ, Թուրքիոյ արեւելեան եւ Իրանի հիւսիսային սահմաններուն վրայ։ Այս օգնական ուժերուն ժամանումին հետ, որոնց համար կ'ըսեն թէ կարմիր բանակին ամէնէն ընտիր զօրամասերէն կը բաղկանան, կը հասնի լուրը զանգուածային ձերբակալութեանց Վրաստանի եւ Հայաստանի մէջ։ Մոսկուայի մամուլը եւ անթէնը բուռն պայքար մը բացած են Թուրքիոյ եւ Իրանի դէմ, լուտանքներու հեղեղ մը հոսեցնելով այդ երկու երկիրներուն վրայ, որոնք կ'ամբաստանուին իբրեւ գործիքները դրամատիրութեան, ծունկի եկած Ֆրանսայի եւ Մեծն Բրիտանիոյ աշխարհակալութեան առջեւ։

*** Լոնտոնի թերթերը ուրիշ վրդովիչ տեղեկութիւններ ալ հաղորդելով, կ'ըսեն թէ Դաշնակիցները կրկնապատկած են իրենց արթնութիւնը եւ պատրաստ են ամէն պատահականութեան հանդէպ՝ Մօտաւոր եւ Միջին Արեւելքի մէջ։ Նոյն թերթերուն կարծիքով, Իրան առաջին զոհը պիտի դառնայ խորհրդային գրոհին դէպի հարաւ, մինչեւ Մուսուլի հանքերը, բայց անկարելի չէ որ յարձակում կատարուի նախ Թուրքիոյ դէմ։

«Տէյլի Հէրըլտ» կը գրէ թէ այս պարագաները եւ Գերմանիոյ նոր ճնշումը Ռումանիոյ վրայ՝ մղած են Թուրքիան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնելու իր պաշտպանութեան համար։ «Դաշնակից սպայակոյտները ոչ մէկ բան բախտին կը ձգեն եւ աչալուրջ կը հետեւին Մօտաւոր Արեւելքի մէջ տիրող ջղագրգռութեան»։

Միւս կողմէ «Թայմզ» զրոյց մը կ'արձանագրէ, որուն համաձայն Ռուսիա պատրաստ է վերսկսելու բանակցութիւնները Թուրքիոյ հետ։

*** Ընկերվարական օրկան մը, «Արպայթէր Ցայթունկ», որ կը հրատարակուի Պազէլի մէջ (Զուիցերիա) կը գրէ թէ արեւելեան պատերազմը կամ աւելի ճիշդ քարիւղի պատերազմը պիտի վերջանայ Սթալինի անկումով։ Թերթը քննելով խորհրդային արշաւանքի մը կամ դաշնակից յարձակողականի մը հնարաւորութիւնները, կ'եզրակացնէ թէ Բագուի քարիւղին կորուստը չափազանց պիտի դժուարացնէ մեքենաչարժ պատերազմը՝ Ռուսիոյ համար։ Այս թերթն ալ մօտալուտ կը նկատէ պատերազմը Մօտաւոր Արեւելքի մէջ։

«Թան»ի թղթակիցը կը հեռաձայնէ Լոնտոնէն.—

Անգլիոյ մէջ հաւանական կը նկատուի յարձակողական գործողութիւն մը Ռուսիոյ կողմէ Մօտաւոր եւ Միջին Արեւելքի մէջ, յաջողութիւններով դարմանելու համար ֆինլանտական ճակատին խորհրդային ձախողանքները։ Կարգ մը նախանշաններ, ինչպէս գաղտնի գործողութիւններ Կովկասի մէջ, զինուորական համախմբումներ այդ շրջանին մէջ եւ խորհրդային պաշտօնական մամուլին թշնամական լեզուն կը հաստատեն այս տպաւորութիւնը։ Այն լուրը — դեռ չհաստատուած — թէ Մոսկուա առաջարկած է Անգարայի վերսկսիլ անցեալ հոկտեմբերին ընդհատուած թուրքեւխորհրդային բանակցութիւնները՝ խաղաղասիրական փորձ մը չերեւար, այլ ընդհակառակն պատերազմի պատրուակ մը ճարելու, ինչպէս եղաւ Ֆինլանտացիներուն համար։ Միեւնոյն ատեն խորհրդային իշխանութիւնը կը ջանայ ռուսական զանգուածներուն զգացումը լարել Իրանի դէմ, ինչ որ կը նշանակէ թէ Մոսկուա կ'արծարծէ նուաճողական տենչերը երկրի մը դէմ զոր տկար կը նկատէ եւ որ հարուստ է քարիւղով։

Ուրեմն Լոնտոնի մէջ կ'եզրակացնեն թէ Անգլիա եւ Ֆրանսա շատ լաւ ըրած են զգուշութիւններ ձեռք առնելով Մօտաւոր եւ Միջին Արեւելքի մէջ, որպէսզի բոլշեւիկները բուռն ծաւալում մը չփորձեն դէպի հարաւ, ի վնաս Թուրքիոյ եւ Իրանի, որովհետեւ ամէն պատճառ կայ վախնալու խորհրդային յարձակողականի մը, գարնան։ Գերմանիա Ռուսիոյ փոխ տուած է Տոքթ. Թոտը, գլխաւոր հեղինակը Զիկֆրիտի գծին, քննելու ռուսական ամրութիւնները Թուրքիոյ եւ Իրանի սահմաններուն վրայ, իսկ այս վերջին պետութիւնները իրենց կողմէ միջոցներ ձեռք առած են, պաշտպանուելու համար Խ. Միութեան յարձակման դէմ։

Մոսկուայէն կը հաղորդեն «Նիւզ Քրոնիքլ»ի թէ Ռուսիոյ հանրային կարծիքը գրգռուած է Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դէմ, կառավարութեան դրդումով և կը հաւատայ թէ այդ երկու երկիրները պիտի յարձակին Ռուսիոյ վրայ, Մօտաւոր Արեւելքի մէջ։ Ազատական թերթին թղթակիցը կ'եզրակացնէ թէ «զինեալ միջամտութեան ուրուականը Ֆինլանտայէն փոխադրուած է Սեւ ծովու հարաւակողմը»։

*** Գերմանական գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ Սեւաստափոլէն հասած լուրերու համաձայն, խորհրդային նաւատորմը մեծ ռազմափորձեր կը կատարէ Սեւ ծովու մէջ։ Ամէն տեսակ մարտանաւեր կը մասնակցին այս ռազմափորձերուն եւ անոնց 2)3ը վերջերս շինուած նաւեր են։ Ծովային ռազմափորձերուն հետ միասին կը կատարուին ծովեզերեայ մարտկոցներու եւ օդանաւային վարժութիւններ։

*** Անգարայէն կը հեռագրեն փետրուար 22 թուականով.— «Ազգին պաշտպանութեան օրէնքը», որ գործադրութեան յանձնուեցաւ երէկ, լիազօրութիւն կուտայ կառավարութեան տնօրինելու ճարտարագործութեան, հողագործութեան, առեւտուրի, անհրաժեշտ նիւթերու արժէքի, շէնքերու վարձքի խնդիրները, իր վերին հսկողութեամբ։ Ի գործադրութիւն այս օրէնքին, երէկ մասնաւոր յանձնաժողով մը կազմուեցաւ նախագահութեամբ վարչապետին եւ անդամակցութեամբ պաշտպանութեան, ելմտական, ազգ. տնտեսութեան, հողագործական, առեւտրական եւ փոխադրութեանց նախարարներուն։

*** «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Պուքրէշի թղթակիցը կը ծանուցանէ թէ խորհրդային հում քարիւղի առաջին բեռը Քոնսթանցա հասաւ Բագուէն եւ պիտի զտուի Փլօէշթիի գերմանական զտարաններուն մէջ։ Ուրիշ բեռներ ալ պիտի հասնին։ Գերմանական «Փէթրոլ-Պլոք» ընկերութիւնը վարձած է Քոնսթանցայի բոլոր տրամադրելի շտեմարանները, մթերելու համար հում քարիւղը։

ՍՏԵՓԱՆ ԵՍԱՅԵԱՆ

Գահիրէէն հասած փետրուար 22 թուակիր հեռագիր մը կը գուժէ մահը ընկեր ՍՏԵՓԱՆ ԵՍԱՅԵԱՆի։

Ողբացեալ ընկերը վերջին տարիներս խորապէս կը տառապէր սրտի հիւանդութենէ, եւ պարբերաբար Եւրոպա կուգար, դարմանուելու համար։ Վերջին անգամ զինքը տեսանք անցեալ տարի, աւելի ընկճուած եւ ենթակայ մասնաւոր ռէժիմի։

Բնիկ Կէմիրգի (Կեսարիա) եւ 54 տարեկան, Ստեփան Եսայեան Օսմ. Սահմանադրութենէն վերջը գնաց Եգիպտոս, մտնելով Մանթաշեան Տան մէջ, իբրեւ հաշուակալ։ Պ. Լալայեանցի մահէն վերջը դարձաւ նոյն հաստատութեան տնօրէնը,— պաշտօն մը զոր ձեռնհասօրէն կը վարէր մինչեւ իր մահը։

Կանուխէն Դաշնակցութեան շարքերը մտած, ողբացեալ ընկերը սրտանց նուիրուած էր ազգային եւ քաղաքական գործունէութեան։ Եգիպտոսի կազմակերպութիւնը եւ «Յուսաբեր»ը շատ բան կը պարտին իրեն, մասնաւորապէս վերջին 20 — 25 տարիներու ընթացքին։ Գրեթէ անընդհատ եղած է Կ. Կ.ի անդամ եւ վարած է ուրիշ պատասխանատու պաշտօններ։ Հանրային կեանքի մէջ ալ միշտ գործօն դեր կատարելով, ընտրուած է երեսփոխան, անդամ Քաղաք. Ժողովի եւ ուրիշ ազգային մարմիններու։

Դեռ առիթ կ'ունենանք ներկայացնելու իր բեղուն կեանքը։

Մեր խորին վշտակցութիւնները այրի տիկին Եսայեանի, երկու զաւակներուն եւ պարագաներուն։

Հողը թեթեւ գայ վրադ, սիրելի Ստեփան։

Գաղթ. Ցանձնաժողովին ուշադրութեան

Երէկ նոր նամակ մը ստացանք Լա Սիոթայէն (20 փետրուար), որ շատ սեւ գոյներով կը նկարագրէ անգործներուն եւ անոնց ընտանիքներուն տագնապը։ Մօտ երկու ամիս է որ դադրեցուցած են գործադրկութեան նպաստը։ Մինչեւ հիմա ոչ մէկ օգնութիւն, բաց ի Մարսիլիոյ Աղքատախնամին ղրկած 480 ֆրանքի գումարէն, որ բաժնուած է անկարներուն եւ չքաւորներուն։

— «Անգործները սկսած են ծիւրիլ իրենց զաւակներով, անտանելի սղութեան մէջ։ Կը խնդրուի լուրջ դիմում մը կատարել Պ. Պ. Louis Marinի եւ André Failletի, որպէսզի հաճին միջնորդել քաղաքապետ - երեսփոխան Պ. Bouissonի, անհրաժեշտ հրահանգները տալու համար իր փոխանորդին։ Ստիպողական օգնութեան կը կարօտին այս դժբախտները, մինչեւ որ գործ մը ճարեն։ Արդէն իսկ հիւանդանոց փոխադրած ենք չորս հոգի...»։

Նամակը այնքան խօսուն է որ աւելորդ կը գտնենք որ եւ է խորհրդածութիւն։

Պ. Կիւլպէնկեան որդի 25.000 ոսկի կը պահանջէ իր հօրմէն

«Տէյլի Մէյլ»ի մէջ կը կարդանք (փարիզեան տպագրութիւն).— Պ. Նուպար Սարգիս (ԽՄԲ.— Գալուստ) Կիւլպէնկեան, որ դատ բացած է իր հօրը դէմ, 5 առ հարիւր շահաբաժին պահանջելով Իրաքի քարիւղի ընկերութեան շահերէն, երէկ (23 փետրուար) յայտարարեց Լոնտոնի դատարանին առջեւ թէ իրաւունք ունէր, երբ 1928ին 25.000 անգլ. ոսկի պահանջեց իր հօրմէն։ Այս առթիւ ըսաւ թէ իր հայրը դեռ նոր 150.000 ոսկի ծախսած է, պատկերներ գնելու համար։

Դատաւորը.— Ի՞նչ պիտի ընէիք 25.000 ոսկին։— Պ. Կիւլպէնկեան.— Չեմ գիտեր։— Դատաւորը.— Պատկերնե՞ր պիտի գնէիք։— Կիւլպէնկեան.— Ոչ, մեր ընտանիքը բաւական պատկերներ ունի արդէն։

Դատավարութիւնը յետաձգուեցաւ ուրբաթ օրուան (երէկ)։ Դատավարութեան օրական ծախքը կը հաշուեն 1000 (հազար) անգլ. ոսկի։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՕԴԱՅԻՆ ԿՌԻՒՆԵՐԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՆ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (176րդ օր).

Զեկոյց թիւ 343, փետրուար 22, առաւօտ.— Թշնամի արշաւ մը ետ մղուեցաւ Մոզէլի արեւելեան կողմը։ Մեր պահակախումբերէն մէկը գերի բռնեց երկու գերման ենթասպաներ։

Զեկոյց թիւ 344, իրիկուն.— Հրետաձգութիւն երկու կողմէն, մասնաւորապէս Սարի արեւմտեան եւ Պլիսի արեւելեան կողմը։ Ցարանձուն գործունէութիւն երկու օդատորմիղներու Մոզէլի եւ Հռենոսի միջեւ եւ Ալզասի մէջ։

*** Անգլիոյ օդանաւային նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ երկու թշնամի ռմբաձիգ օդանաւեր վար առնուեցան Անգլիոյ մէջ, իսկ ուրիշ երկու հատ ալ ետ մղուեցան, երբ կը յարձակէին ձկնորսանաւի մը վրայ։ Առաջին ռմբաձիգը քանդուեցաւ անգլիական օդանաւերուն կողմէ եւ ծովը ինկաւ, իսկ երկրորդը բուռն ճակատամարտէ մը վերջը ջախջախուեցաւ Պէրուիքի նահանգին մէջ, Անգլիոյ եւ Սկովտիոյ սահմանին վրայ։ Անգլիական այն օդանաւը որ վար իջնելու հարկադրած էր այս վերջինը, դիրք բռնեց հարեւան դաշտի մը մէջ, բայց քարի մը զարնուելով, ինքն իր վրայ դարձաւ եւ օդաչուն բանտարկուած մնաց իր աթոռին վրայ, գլխահակ։ Այդ միջոցին գերմանական օդանաւին չորս օդաչուները, որոնց մէկը վիրաւորուած էր, իրենց օդանաւէն դուրս ելլելով կրակի տուած էին զայն։ Ցետոյ փութացին ազատել յաղթականը եւ անոր յանձնեցին իրենց ատրճանակները։ Ականատեսներ կը գովէին այս ճակատամարտը։

Անգլիական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ պատերազմին սկիզբէն ի վեր վար առնուած են 41 գերման օդանաւեր, իսկ 9 հատ ալ ծանրապէս վնասուած են։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

Կացութիւնը Ֆինլանտական ճակատին վրայ

Ռազմական գործողութիւնները կը մտնեն վճռական փուլի մը մէջ։

Ի զուր անցաւ Ռուսերու երկու ամսուան հսկայական ճիգը, վերջնականապէս խորտակելու համար Ֆինլանտայի դիմադրական ոգին։ Ու միայն վերջին տասնօրեակին, կարմիր բանակը զգալի յաջողութիւններ արձանագրեց։

Ուրիշ առիթով, այս միեւնոյն էջերուն մէջ, ըսած էինք թէ տարօրինակ ռազմաբեմ մը կը ներկայացնէ Ֆինլանտայի ճակատը։ Հաղորդակցութեանց պակասութիւնը եւ եղանակին խստութիւնը թոյլ չտուին որ կարմիր բանակը լայն գործողութիւններ կատարէր, ամբողջ սահմանագլուխի երկայնքին։ Անոր բազմաթիւ փորձերը՝ Պոթնիոյ ծոցը հասնելու համար — Ֆինլանտայի ամենանեղ վայրէն — անյաջող անցան։ Հետեւաբար կարմիր հրամանատարութիւնը ծրագրեց մեծ յարձակողական մը, բուն Մաններհայմի գծին դէմ։ Վրտանգաւոր նշանակէտ, բայց նաեւ արդիւնաւոր եւ բախտորոշ՝ յաջողութեան պարագային։

Պէտք է ընդունիլ թէ ռուսական սպայակոյտը մանրազնին ուսումնասիրեց այս յարձակողականը, ու անոր յաջողութեան համար տրամադրեց ամենալայն միջոցներ՝ մարդկային թէ նիւթական։ Յարձակման համար տրամադրուեցան մօտ 12 զօրաբաժին, մեծ քանակութեամբ հրասայլ եւ հրետանի։

Այս գործողութիւնները կատարուեցան Լատոկա լճի եւ Ֆինլանտայի ծոցին միջեւ գտնուող նեղ տարածութեանց վրայ, որ ծանօթ է Քարելիոյ պարանոց անունով։

Այս գործողութեանց ճակատի առանցքը կը կազմէ Լենինկրատ - Վիպորկ երկաթուղին։ Շնորհիւ այս երկաթուղիին, Ռուսերը կրցան կեդրոնացնել այդ ստուարաթիւ ուժերը, ու մանաւանդ ապահովել պարենաւորման կենսական հարցը։

Կարմիր բանակը արդէն քիչ մը յառաջացած էր այս գծով, մինչեւ փետրուարի սկիզբը։ Սակայն գլխաւոր գրոհը սկսաւ փետրուար 9ին ու տեւեց մինչեւ 17ը։

Ամբողջ 8 օր ահաւոր կրակ փսխեցին ռուսական արագահարուած զէնքեր, հրասայլեր, հրետանին եւ օդանաւերը։ Ռուսերը շարժման մէջ դրին նոր հրասայլեր — 70 թոննոց — որոնք անպայման իրենց մեծ բաժինը ունեցան՝ գործողութեանց բախտը որոշելու համար։

Փետրուար 12ին եւ 13ին Ռուսերը հասած էին արդէն Մաններհայմի ցանցաթելերուն։ Անոնք յաջողած էին որոշ տեղերու մէջ խորտակել կրանիթեայ հակահրասայլային արգելքները, ու այդ ճեղքերէն կրցած էին թափանցել ֆիննական ամրացեալ դիրքերու վրայ։

Ֆինլանտական բանակը հերոսաբար դիմադրեց, տեղ տեղ, նոյն իսկ հակայարձակումներ գործեց, բայց ռուսական սարսափելի գերազանցութեան առջեւ, սախպուեցաւ տեղի տալ։ Ռուսերը անվերջ նոր օդնական ուժեր եւ թարմ զօրամասեր կը հասցնեն, մինչ ֆինլանտական ուժերը ստիպուած են դամուիլ իրենց դիրքերու վրայ, ու մեռնիլ մինչեւ վերջին մարդը։ Կար-միր բանակի օրկանը, Կարմիր Աստղ կը հաստատէ թէ ֆին զինուորները բարոյական կորովին վրայ։ Ֆիննական դիրքերը մտնող ռուս սպաներ նկատեր են զնդացիրի գլխուն մնացած ֆին զինուորներ, որոնց մարմինները մաղի պէս ծակ - ծակ եղած էին, բայց կառչած մնացեր են իրենց դիրքերուն ...

Այս յարձակողականին մէջ մեծ դեր կը կատարէ օդային ոյժը։ Անկասկած կարելի է նկատել, թէ ամբողջ Ֆինլանտայի արշաւանքին, միայն այս անգամ կարմիր օդատորմիղը իր չուշացնելի մասնակցութիւնը բերաւ ցամաքային գործողութեան։

Ռուսերը միշտ երկաթուղին հասան Սումմա եւ Մուօլա գծի վրայ։ Այս բուն կռուի ճակատը կը կազմէր մօտ 120 քիլոմեթր։ Ռուսերը ձախ թեւով աւելի շատ յառաջացան, օգտուելով Ֆինլանտայի ծոցի սառոյցէն։ Անոնք այդ կողմէն այժմ կը գտնուին Եոհանեւ։ Կեդրոնէն անոնք կը գտնուին Քամարայի դիմաց, Վիպորկէն մօտ 10 քիլոմեթր հեռու։ Իսկ աջ թեւէն՝ շատ աւելի ետ են մնացած, գտնուելով Լատոկա լճի արեւմտեան ափը, Թայփալի մօտ։

Յառաջացող Ռուսերու անմիջական նշանակէտը կը կազմէ Վիպորկ։ Շատ հաւանական է որ շուտով կարմիր բանակը վերականէ իր գրոհը այդ ուղղութեամբ, որովհետեւ արդէն բաւական ժամանակ անցած է, համախմբուելու համար։

Քարելիոյ ճակատը ուղիղ գիծ մը չի կազմեր հիմա։ Ռուսերը դէպի Վիպորկ խորանալով լայն ձագար մը ստեղծած են, որուն ձախ կողմը իրենց ապահովութեան տակ է, բայց աջ կողմը խոցելի է երկու հակառակորդ բանակներու համար։ Որովհետեւ այդ կողմէն երկու բանակները կրնան իրար չզգալի կրակի ենթարկել, ու պարտադրել նահանջը։ Քանի մը օրէն կը պարզուի նաեւ այդ աղեղին կացութիւնը։

Ֆինլանտայի միւս ճակատներուն վրայ համեմատաբար հանդարտութիւն կը տիրէ։

Լատոկա լճի հիւսիս - արեւմտեան ճակատի վրայ, ֆին բանակը յաջողութիւն մը տարաւ 18րդ ռուս զօրաբաժնին դէմ։ Իսկ աւելի հիւսիս, զարմանալի է որ կարմիր բանակը միւս ժամանակ չյառաջացաւ դէպի Պոթնիոյ ծոցը։ Կ'ենթադրուի թէ ամենագլխաւոր արգելքը պարենաւորման հարցն է, որ չի թոյլատրեր աւելի մեծ ուժեր կեդրոնացնել այդ ճակատին վրայ։

Տ. ԲԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները 24 փետրուար, շաբաթ կէսօրէ վերջ, ժամը ճիշդ 3ին, Տիկ. Գաղազեանի բնակարանը, 6 Rue St. Sulpice, մէթրօ Օտէոն։ Կարեւոր օրակարգ։

Դատապարտելի անտարբերութիւն

1914 — 1918ի միջազգային պատերազմի վերջաւորութեան հայկական հաշուեկշիռը փակուեցաւ յուսախաբութեամբ, մէկ միլիոնէ աւելի զոհերով։ Հայաստանը առանց Հայու, եւ մնացողներն ու վերապրողները ցիր ու ցան Սուրիայէն մինչեւ Ֆրանսա, Յունաստան եւ պալքանեան ուրիշ երկիրներ, մաս մըն ալ ծովերէն անդին, Ամերիկա։

Անցնող քանիհինգ տարիներու ընթացքին հազիւ կրցանք քարշ տալ մեր գոյութիւնը, առանց լրջօրէն կազմակերպուելու, ուղղութիւն տալու մեր դատին ու մեր ազգային պահանջներուն։

Ամէն մարդ իր գլխուն ճարը նայեցաւ, ընդհանրականը մնաց երեսի վրայ։

Մօտաւոր անցեալին վրայ կը նայէինք եւրոպական սառնասրտութեամբ եւ ճերմակ ջարդը անարգել կը գործէր իր աւերները։

Հայ ոգեխու ժամուլին եւ անոր միջոցաւ ձայն բարձրացնող Հայերու կոչերը մնացին ապարդիւն։

Ահա սկսաւ նոր պատերազմը, գուցէ աւելի ահաւոր, աւելի կործանարար մարդկութեան եւ մեզի համար հաւասարապէս։

Ամէն կողմ, մեր վերջին յոյսի եւ յարութեան ծաղիկները կը քաղուին։ Հայ երիտասարդները կը քշուին զանազան ճակատներ, հող չէ թէ նաեւ սխեան անցագրով ապրողներ ըլլան, հիւր զանազան երկիրներու եւ մինչեւ այժմ նկատուած օտարականներ։

Մենք ազգովին կողմ չունինք։ Այս անգամ փոքրիկ դաշնակից չենք հաւ մարուիր ոչ մէկ կողմին եւ ոչ ալ միւս կողմին համար։

Կը տեսնենք եւ կը լսենք որ պատերազմող կողմերը կը մտածեն ճակատները երկարել դէպի Ասիա, դէմ Արեւելք եւ կը մտնեն Կովկասի սահմաններուն։

Մեր ճակատագիրը չէ որ կը հետաքրքրէ մէկ կամ միւս կողմը։ Քարիւղն է որ կը քաշէ, քարիւղի հանքերն են որ իրենց շուրջ կը հաւաքեն հրասայլերն ու ռմբաձիգները։

Բլէմանսոյի խօսքը կը լսուի ամէն կողմէ,— Քարիւղի իւրաքանչիւր կաթիլը, հաւասար է մարդկային արեան կաթիլին։ Բերնէ բերան թռիչք կ'ընէ Eliot Alveoի բանաձեւը — «Բանակները, տորմիղները, ծովային եւ օդային եւ աշխարհի ամբողջ ոսկին անկարող են յաղթել այն պետութեան որ կ'իշխէ քարիւղի հանքերուն»։

Վաղուան ճակատամարտին դիմադրելու համար թէ մէկ եւ թէ միւս կողմէ պատերազմիկները նոր գիծեր կը շինեն սկսած Պալքաններէն մինչեւ Կովկաս, Պարսկական ծոցէն, Պաղտատէն մինչեւ Պէյրութ։ Ուրիշ թեւ մը երկարի Հալէպ, Անգարայէն մինչեւ Կարին եւ Կարս։

Ռուսերը այս շարժման դէմ կը կրկնապատկեն Պաթում - Սմբղանտ - Թիֆլիս - Ռոստով - Սեւ ծով Օտէսա գիծը։

Այս ճամբաներուն վրայ կը գտնուի փոքրիկ Հայաստանը։

Իսկ դուրսը գաղութներու մէջ կը հալինք հետզհետէ, եւ սակայն դեռ կը յամառինք մնալ անզգալ եւ անկամակերպ։

Ոչ մէկ նախաձեռնութիւն, այս ուղղութեամբ։

Մինչեւ ե՞րբ այս դատապարտելի անտարբերութիւնը։

Լ. ԼԱՆԻՍ

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

... 1 Փետր.— Սիրելի «Յառաջ», նամակովս կ'ըսէի թէ մօտ օրէն պիտի մեկնինք։ Այդպէս ալ եղաւ։ Այժմ կը գտնուինք անյայտ վայր մը ճակատին վրայ։ Մեկնելէ առաջ խնճոյք մը կազմակերպեցինք, որ անցաւ շատ յաջող։ Բոլոր զինուորներն ալ ունէին իրենց բաժինը,— երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ զանազան անակնկալներ։ Երեկոյթին կը մասնակցէին մեր երկու ընկերները, Ալաշայեան Շէր-պէթճեան եւ Նշան Մաթիկեան։ Հայկական երգերը եւ պարերը քանիցս կրկնուեցան, հիացում պատճառելով մեր ֆրանսացի ընկերներուն։ Վերջերս շատ նեղուեցանք սաստիկ ցուրտէն, բայց ոչինչ։ Մենք համոզուած ենք որ վերջնական յաղթանակը մերը պիտի ըլլայ։— Ջերմ շնորհակալութեամբ կը ստանանք «Յառաջ»ը, որ մեր միակ առաջնորդը կը հանդիսանայ, կապելով մեզ հայկական կեանքին։— Կ. Կարապետեան

... 11 Փետրուար.— Սիրելի «Յառաջ», մենք ալ շատ մը երիտասարդներու պէս կանչուեցանք առաջին օրէն։ Նախապէս 16 հոգի էինք եւ մեր ընկերներէն մէկուն դիմումին վրայ անմիջապէս թերթ ուղարկեցիք, որմէ բոլորս լայնօրէն օգտուեցանք մինչեւ 1939 նոյեմբեր 15։ Ցաւոյ սկսան մեզ ցրուել, ամէն մէկս զանազան կողմեր։ Նորէն բախտը ունեցանք վեց հոգի մէկ հրետաձիգ վաշտի մէջ իյնալու։ Ուստի կը խնդրենք թերթը շարունակել նոր հասցէով, որովհետեւ ուրիշ տեղերէ օգտուելու միջոց չունինք։ «Յառաջ»ով մեզ ուրախացուցիք եւ մխիթարեցիք։— Ալէքսան Մակարեան

... 11 Փետրուար.— Սիրելի «Յառաջ», վեց ամսուան ընթացքին հետս կային երեք հայ ընկերներ, միշտ միասին ճակատին վրայ։ Ցաւոյ մեր կողմերը եկան ուրիշ վաշտեր որոնց մէջ կային հայ զինուորներ։ Ընդամէնը 8 հոգի եղանք։ Ամէնքս ալ կը գրագինք մեր արհեստներով, ու ամէն իրիկուն քով քովի գալով կը մխիթարուինք։

Վերջերս մեր քով եկան ուրիշ վաշտեր։ Հարցնելով գտանք ուրիշ հայ զինուորներ եւ շատ ուրախացանք։ Մեզի ծանօթներ ալ կային, 12 հոգի, մեծ մասը Մարսէյլէն։ Երկար խօսելէ վերջ բաժնուեցանք, ժամադրուելով կիրակի օրուան համար։ Արդարեւ, կիրակի օր բոլորս քով քովի եկանք, նախ խմբովին լուսանկարուեցանք մեր ընկեր Բագար Շաքարեանի շնորհիւ։ Ցաւոյ մամ եկանք ճաշարաններու դաշտերուն եւ անտառներուն մէջ։ Բոլորս տողորուած էինք նոյն զգացումներով,— միշտ հպարտ եւ ինքնավստահ։ Երբ ժամը հնչեց երկար ման գալէ վերջ, վերադարձանք մեր բանակատեղին, որպէսզի միասին ճաշենք։ Ամէն ընկեր իր քով գտնուած ուտելիքը բերաւ եւ փառաւոր սեղան մը սարքեցինք, իսկ մեր «Փարիս Մարիուս»ը, Հ. Սարեան իր թարմ հեքիաթներով ծիծաղեցուց մեր սեղանը։ Բացումը կատարեցինք «Յառաջ» նահատակով ու առաջին բաժակը պարպեցինք բոլոր անոնց համար որ ինկան այս պատերազմին մէջ, ու յետոյ բոլոր հայ զինուորներու արեւշատութեան համար։ Այնուհետեւ բաւական անուշիկ երգերով թնդացնել սենեակը։ Քանի մը ընկերներ ալ արտասանեցին։ Այնքան լաւ մթնոլորտ ստեղծեցինք որ ֆրանսացի ընկերներ ալ մասնակցեցան մեր ուրախութեան։ Երկար ժամանակ զուարճանալէ յետոյ ուշ առեն բաժնուեցանք, միասին տանելով քաղցր յիշատակներ։—

Գրիգոր Մանուկեան

... 15 Փետրուար.— Սիրելի «Յառաջ», երեք ամիսէ ի վեր զինուոր եմ եւ ամէն օր կը տեսնեմ որ կ'աւելնայ հայ զինուորներու թիւը։ Մեր ժողովուրդին համրանքը շատ փոքր ըլլալով, անշուշտ մեծ արժէք ունի ամէն մէկ երիտասարդի կեանքը։

Մէկ նամակիս վրայ առաջայ «Յառաջ»ը եւ հպարտութեամբ կը կարդամ ամէն օր, «Փուալ տիւ Սոլտա» երթալով։ Ժամանցի առիթներ չեն պակսիր, պլօթ, տոմինօ։ «Յառաջ»ը ստանալէս ի վեր խաղամոլութիւնը ձգած եմ։ Ուրիշ հայ եղբայրներ ալ կան քովս։ Կը շարունակեմ սեղանին շուրջը եւ Հայերէն կը խօսինք, թերթը կը բանանք եւ կարդալով կ'ուրախանանք։ Կարծես հայ ընտանիք մը կազմած ենք, առողջ եւ կայտառ։ Մեր սրտերը շատ զոհ են մեզմէ։ Համբերութեամբ կը կրենք ձմրան խստութիւնները։ Անշուշտ այս տաղնապն ալ կ'անցնի, ապահովելով աշխարհի խաղաղութիւնը։— Զ. Գաբրիէլեան

... 16 Փետրուար.— Մեծ ուրախութեամբ սկսայ «Յառաջ» ստանալ։ Կը փութամ իմ եւ ընկերներուս կողմէ շնորհակալութիւն յայտնել ձեզի, որ անմիջապէս սկսաք ղրկել մեր սիրելի «Յառաջ»ը, որուն երեսը դժբախտաբար տեսած չէինք շատոնց ի վեր։

Ամէնքս ալ սկսանք ձեռքէ ձեռք խլել եւ կարդալ։ Մեր միակ մխիթարանքը պիտի ըլլայ սակէ վերջ կարդալ մեր սիրելի «Յառաջ»ը։

Ամէնքս ալ առողջութեամբ լաւ ենք, եւ սիրուած մեր մեծերէն։ Օր մը ուրախ, օր մը տխուր, կը սպասենք լաւագոյն օրերու։

Այս տողերը կը գրեմ ծունկիս վրայ. 10 վայրկեանէն պահակ կենալու կարգս եկաւ։— Ասատուրեան

ՄՈՒԿՆԵՐԸ ԱԼԺԱՍԻ ՄԷՋ

«Մաթէն» կը գրէ թէ մուկերը վերջերս աղէտ մը դարձած են Ալզասի ռազմաճակատին վրայ։ Կարելի չէ համրել թիւը այդ մուկերուն, որոնք օրէ օր կը բազմանան Սարրին Հռենոսի պարպուած 85 գիւղերուն մէջ։ Գիշերները թոյլ չեն տար որ զինուորները քնանան իրենց յարգէ անկողիններուն մէջ, կը ցատկեն քնացող զինուորներուն վրայէն, կը պտըտին անոնց դէմքին վրայ, կը կրծեն անոնց կօշիկները, պայուսակները, ամէն բան։ Զինուորական մթերանոցները եւս մեծ վնաս կը կրեն։

Այսպէս, պարապութիւնը դիմեց Փասթէօրի հաստատութեան, դարման խնդրելով այս աղէտին։ Փասթէօրի հաստատութիւնը մասնագէտ մը ղրկեց Ալզաս, տեղւոյն վրայ քննելու համար մուկերու կատաղած աւերը։ Միւս կողմէ Փասթէօրեան լաբորաթուարները սկսան աշխատիլ, գտնելու համար մանրէ մը որ ոչնչացնէ մուկերը։ Փորձերը յաջող արդիւնք տուին ու գտան մանրէական պատրաստութիւն մը, typhimurium, որ կը չորցնէ ու մեռցնէ կը վերածէ ողջ մուկը։ Այս փորձերուն արդիւնքը կարելի չեղաւ օգտագործել ամբողջովին, որովհետեւ սաստիկ ցուրտ կ'ընէ Ալզասի մէջ։ Տաք օրէն պիտի կրկնուին այդ փորձերը մասնագէտներու կողմէ, որոնք կարճ շրջան մը պիտի հետեւին Փասթէօրի տան մէջ այդ փորձերուն կիրարկումին։

Գտնուած է նաեւ ուրիշ դեղ մը, Աֆրիկեան բուսանդղրերէն բոյս մը, seille, որ ճարպի հետ խառնուելով կը սպաննէ մուկերը։

Մուկերու այս ջարդէն վերջ, խրամներուն մէջ պիտի դրուին կատուներ եւ շուներ, փճացնելու համար յետին մուկը։

Գաղափար մը տալու համար մուկերու կատարած աւերին մասին, բաւական է ըսել որ Սէն նահանգին մէջ մուկերը օրական կը փճացնեն 800 թոնն ալիւր։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Բալուէ Հայր. Միութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Քիւրքճեան ընտանիքին, իրենց սիրելիին զինուոր ՊԵՏՐՈՍ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆի մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ իր պարտականութիւնը կատարած միջոցին, Ֆրանսայի համար։

*** Նաեւ իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Թիւֆէնքճեան ընտանիքին եւ պարագաներուն՝ տիկին ՄԱՐԻԱՄ ԹԻՒՖԷՆՔՃԵԱՆի մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 68 տարեկան հասակին։

*** Մարսէյլի Բալուի Նօյմար Գիւղի Կարօտելոց միութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Քիւրքճեան ընտանիքին եւ պարագաներուն, հայրենակից զինուոր ՊԵՏՐՈՍ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆի (մեռած Ֆրանսայի համար) մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 25 տարեկան հասակին մէջ։

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն Տէրաւրեան եղբ. 50 ֆրանք կը նուիրեն Հայ Զինուորներու Օգն. Մարմնին, երիտասարդ զինուոր Պետրոս Քիւրքճեանի մահուան առթիւ։

*** Մարսէյլէն Պ. Սերոբէ Տէրտուրեան 100 ֆրանք կը տրամադրէ «Յառաջ»ը ղրկելու համար հայ զինուորներուն, իր եղբօր ապաքինութեան առթիւ։

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Կամքէ անկախ պատճառներով ուշացած ըլլալով, լոյս տեսաւ յունուար 20ին, ճոխ բովանդակութեամբ եւ պատկերազարդ։ Գինը Ֆրանսայի մէջ 5.50, արտասահմանի համար 6 ֆրանք։ Ստանալու համար դիմել A. Keussayan, 11 Place Jules - Guesde Marseille։

Այս կորսուած օդանաւերը ունէին 150 օդաչուներ։ Մինչեւ հիմա կատարուած արշաւները մէկ միլիոն անգլ. ոսկի արժած են Գերմանիոյ։

*** Պ. Ժիրոտու, Տեղեկութեանց դիւանին վերատեսուչը, առջի օր ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, բացատրեց թէ Գերմանիոյ գաղթային նպատակներն են «Ալզաս - Լորէնը եւ Շամփանյն, Ատլանտեանի եւ Միջերկրականի ափերը։ Թշնամին կրնայ ամէն տեսակ պատրուակներ ճարել, քաղաքական, տնտեսական եւայլն, ըսելով թէ Գերմանիա պաշարուած է, բայց բոլորդ ալ գիտէք որ գերման ազգը կ'ուզէ գրաւել ուրիշին հողերը։ Հիթլէր միշտ կ'ըսէր թէ ինք պատերազմ պիտի չմղէ գաղթավայրերու համար։ Այժմ պատերազմ կը մղէ, հետեւաբար աչք ունի հարեւան հողերու վրայ։ Յիշեցէք Լեհաստանի պարագան։ Ի՞նչպէս կրնանք հաւատալ թէ Գերմանիա գրաւելով իր արեւելեան հարեւանին երկիրը, պիտի յարգէ արեւմտեան հարեւանին հողը, որ աւելի մօտ է եւ աւելի բարեբեր»։

*** Զօր. Վիւիլմէն, Ֆրանսայի օդանաւային հրամանատարը, մէկ տարի եւս պիտի մնայ գործօն ծառայութեան մէջ, տարիքի սահմանը լրացնելէ վերջը։— Նախարարական խորհուրդը նիստ գումարելով, լսեց վարչապետին զեկուցումը քաղաքական եւ զինուորական կացութեան մասին։

«ՓԱԹԱՆԹ»Ը այս տարի եւս պիտի շարունակուի։ Երեսփ. ժողովը մասնաւոր յանձնաժողովին վերադարձուց օրինագիծը, որպէսզի լրացումներ կատարէ։

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ տեղատարափ ձիւնը պատած է ամբողջ երկիրը, խանգարելով հաղորդակցութիւնները, Զինամբրիկ մը պայթեցաւ Աթէնքի վրայ։ Ոչ մէկ նաւ կրցաւ մեկնիլ Պիրէոնէն, ծովը սաստիկ ալեկոծ ըլլալով, մանաւանդ Եգէականի մէջ եւ Կրետէի բացերը։

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ առժամեայ դահլիճ մը կազմուեցաւ նախագահութեամբ Նուրի փաշայի։ Ինը հրամանատարներ հանգստեան կոչուեցան։

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ԿԵՍԱՐԻՈՅ երկրաշարժի մասին հասած վերջին լուրերը կ'ըսեն թէ 89 հոգի մեռած եւ հարիւր հոգի վիրաւորուած են, մէջն ըլլալով կիներ եւ մանուկներ։ Բոլորն ալ քնացած էին եւ թաղուեցան աւերակներուն տակ, երբ կործանեցան չորս գիւղեր։ Կորսուած են նաեւ 12.000 արջառներ։ «Տէյլի Մէյլ»ի կարծիքով, զոհերուն թիւը շատ աւելի մեծ է, որովհետեւ միեւնոյն առեն ծանրապէս վնասուած են ուրիշ 5-6 գիւղեր, եւ շատ մը տուներ կործանած մասամբ կամ ամբողջովին։ Մինչ տեղական իշխանութիւնը օգնութիւն կը հասցնէր, սարսափահար ժողովուրդը դաշտերը կը փախչէր, սաստիկ ցուրտին մէջ։ Անգարա, Պոլիս, Իզմիր եւ ուրիշ քաղաքներ ալ ծանր ցնցումներ կրեցին, բայց մարդկային կորուստ չկայ։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ մէջ օրէնք մը հրատարակուեցաւ, որ կ'արգիլէ գաղտնի տարածել որ եւ է հրատարակութիւն, ձեռագիր թէ տպագիր, առանց գրաքննութեան արտօնութեան։ Անսաստողները պիտի դատապարտուին մէկ ամիսէն երկու տարի բանտարկութեան եւ պիտի զրկուին որ եւ է հանրային պաշտօնէ։ Այս առթիւ բացատրութիւններ տալով մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ, վարչապետը յայտարարեց թէ հակառակ ամբողջ երկրին միութեան եւ համերաշխութեան, գաղտնի պայքար մը կը մղուի արտաքին քաղաքականութեան մասին։ «Կառավարութիւնը վճռապէս պիտի զսպէ այս գործունէութիւնը, ո՛վ որ ալ ըլլայ հեղինակը»։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ բոլոր հողային եւ անտառային հարստութիւնները Գերմանիոյ սեփականութիւնը պիտի դառնան, համաձայն մարաջախտ Կէօրինկի մէկ հրամանագրին։ Անոնք որ կը փորձեն արձանագրութենէ փախցնել այդպիսի կալուածները, խիստ պատիժներ պիտի կրեն։ Իրազեկներ կ'ըսեն թէ այս կարգադրութեան նպատակն է.— 1. Մղում տալ հողագործական արտադրութեանց։— 2. Գերմանացնել լեհական շրջանները, գերման գաղթականներ տեղաւորելով։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

Ճաշարան Ֆ Լ Օ Ր Ի Ա

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6e)

Մէթրօ՝ Օտէոն եւ Սէն Միշել

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ։

Cabinet PARMAC

28, Boulevard de STRASBOURG, PARIS (Xe) Tél. Bot. 17 - 64

Խորհրդակցութիւն, դատավարութիւն, տնտեսական, քաղաքային, պատժական, կառքի արկածներու եւայլն։

ՁԵՐ ՏՈՒՐՔԵՐԸ ՄԻ ՎՃԱՐԷՔ ԱՌԱՆՑ ՁԵՐ ԹՈՒՂԹԵՐԸ ՆԱԽԱՊԷՍ ՔՆՆԵԼ ՏԱԼՈՒ (ձրի)։

Ամէն տեսակ դժուարութիւններէ զերծ մնալու համար, իւրացուցէք ՓԱՐՄԱՔ հաշուակալութեան մեթոտը, որ պիտի ապահովէ ձեր իրաւական լիակատար պաշտպանութիւնը։

Կեանքի, արկածի, հրդեհի եւ օթօներու անմիջական ապահովագրութեանց համար, ԻՒՆԻՕՆԻ եւ բոլոր ընկերութեանց մօտ։

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Chèque Postal Paris 1678 - 63

Téléphone : COBelins 15 - 70

17, Rue Damesme, PARIS (13)

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 25 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

DIMANCHE 25 Février 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4282

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ՔԱՆՑ ՄԵԶ ԱՂԷԿՆԵՐԸ»

Լեզուն ոսկոր չունի, կ'ըսեն: Իսկ տպագիր խօ՞սքը: Մանաւանդ այն որ լոյս կը տեսնէ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի լուսացնցուղ ափերուն վրայ...

Անշուշտ պարագաներ կան ուր մամուլը կը կորսնցնէ իր ազատութիւնը, յարմարելով օրուան քաղաքականութեան: Այդ պարագաներէն մէկն է ներկայ պատերազմը, ուր ամէն ինչ ստորադասուած է պետական գերագոյն շահերուն:

Բայց, պետական շահե՞րն են որ կը մոլորեցնեն շատ մը հրապարակագիրներ, թղթակիցներ, նոյնիսկ խմբագրապետներ եւ գրագէտներ, ըսելու համար բաներ որոնք պարզապէս արիւն կը պղտորեն:

Թունդ ազգայնական շաբաթաթերթ մը, «Gringoire», փետրուար 1ի թիւին մէջ կը հրատարակէր իր աշխատակիցներէն մէկուն, Ռէմոն Ռըքուլիի մէկ յօդուածը, «Պալքանները եւ դիւանագիտական խաղը»: Վերլուծելով Գերմանիոյ զանազան սադրանքները, յօդուածագիրը սահեցուցած էր հետեւեալ քաւթիւնը·

— «Որովհետեւ, կամօքն Գերմանիոյ, Եւրոպայի եւ աշխարհի մէջ զարգանալու վրայ է գործառնութեան շատ տարօրինակ, շատ բարբարոս ձեւ մը, որ կը կոչուի հայկական սակարկութիւն: Այդ ձեւն է անվիճելի արժէք ունեցող ապրանքի մը գինը վճարել ուրիշ ապրանքով մը զոր ոչ մէկը կ'ուզէ, որովհետեւ բան չարժեր»:

Պարտք սեպեցինք նամակ մը ուղղել յօդուածագրին — որ նորեկ մը չէ լրագրական հրապարակին վրայ — բողոքելու համար այս բանսարկութեան դէմ:

Ըսինք ուրիշ բաներ ալ, եւ ի վերջոյ շեշտեցինք թէ այս նախատինքը տեղի կ'ունենայ ճիշդ այն պահուն երբ մէկ միլիոն զոհերու մնացորդներուն զաւակները կը կռուին իրենց Ֆրանսացի ընկերներուն հետ, Ֆրանսայի համար··

Անշուշտ պատասխանի մը ակնկալութեամբ չէր որ կատարեցինք այս պարտականութիւնը, այլ պարզապէս յիշեցնելու համար թէ աչքեր կան որ կը տեսնեն ու կը դատեն, որքան ալ անզօր ըլլան, ներկայ պարագաներուն մէջ:

Անդին, Մ. Նահանգներուն մէջ, կեդրոնական օրկան մը, «Նիւ Եորք Թայմզ», խմբագրականի մը մէջ պանծացնելով նոր Թուրքիան, կը յայտարարէ բարձրաձայն·

— «Թուրքիան սկանտինաւեան թագաւորութիւններու կողքին իր դիրքը կը գրաւէ իբրեւ տիպար «բարի Եւրոպացի» մը, թէեւ աշխարհագրագէտները դժուար թէ զինքը դասէին իբրեւ եւրոպական ազգ մը»:

Դժբախտաբար «Տիկին Անաստասիա»ն թոյլ չի տար զրի առնել բուն իրականութիւնը, վկայութեան կանչելով նոյն իսկ Եւրոպացիներն ու Ամերիկացիները:— Շ.

Նոր ճառեր գրաքննութեան դէմ

Երեսփ. ժողովին ուրբաթ օրուան նիստին մէջ շարունակուեցան հարցապնդումները գրաքննութեան, Տեղեկութեանց վարչութեան եւ քարոզչական կազմակերպութեան մասին: Այս առթիւ ալ ծանր քննադատութիւններ եղան, եւ որոշուեցաւ վիճաբանութիւնները շարունակել երեքշաբթի օր:

Վիճաբանութեանց ընթացքին, Լէոն Պլում գանգատեցաւ թէ անցեալ ուրբաթ խօսած ճառն անգամ գրաքննուած էին, անգլիացի եւ ամերիկացի թղթակիցներու հեռագիրներուն մէջ: Ուրիշ մը դիտել տուաւ թէ գրաքննութեան ենթարկեր են կառավարութեան Դեղին գիրքէն արտատպուած կտորներ, կարտինալ Վէրտիէի մէկ յօդուածը, թէ մինչեւ պատերազմին վերջը յետաձգուած է Ժոռժ Սուարէզի 4րդ գրքին հրատարակութիւնը,— «Արիսթիտ Պռիանի թուղթերը», թէ ջնջուած են նոյնիսկ Աւետարանէն առնուած խօսքեր եւայլն:

Կծու քննադատութիւններ եղան նաեւ անթելի կազմակերպութեան եւ քարոզութեանց մասին, որոնց մէջ միութեան գիծը կը պակսի: Երեսփոխաններէն մէկը այս առթիւ անձնապէս ալ մեղադրեց Տեղեկութեանց վերատեսուչը, գրագէտ Ժիրոտուն: Ի վերջոյ առաջարկուեցաւ մասնաւոր նախարարութիւն մը կամ փոխ-նախարարութիւն մը հաստատել, բայց հարցապնդումները վերջացած չըլլալով, յետաձգուեցաւ:

Պ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՈՐԴԻ ուրբաթ օրուան դատավարութեան ատեն իր փաստաբանին միջոցաւ յայտարարեց թէ ետ կ'առնէ հօրը դէմ բացած դատը, ինչպէս կը գրեն Լոնտոնի թերթերը: Պ. Գ. Կիւլպէնկեանի փաստաբանն ալ այս առթիւ ըսաւ թէ այս դատը ողբերգութիւն մըն էր հօրը համար, որ 70 տարեկան է, բայց թէ ան ոխ չունի եւ դատական ծախք չի պահանջեր:

ԿԵՍԱՐԻԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ վերջին երկրաշարժէն մեռած են 120 հոգի, իսկ վիրաւորները աւելի մեծ թիւ մը կը կազմեն:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ԱՆԳԼԻՈՅ ընկերվարական ներկայացուցիչները ժողով գումարելով Փարիզի մէջ, որոշեցին միշտ միասին գործել եւ ապահովել պատերազմին յաղթանակը: «Դաշնակից ժողովրդապետութեանց յաղթութիւնը կը նշանակէ տեւական խաղաղութիւն, հիմնուած արդարութեան եւ ազատ գործակցութեան վրայ, յարգելով բոլոր ժողովուրդներուն իրաւունքները»:

« ՏՕՆ ՔԱՐԼՈՍ», Շիլլէրի նշանաւոր խաղը կը ներկայացուէր Ամսթէրտամի մէջ, գերմանական թատերախումբի մը կողմէ, հովանաւորութեամբ գերման հիւպատոսին: Երբ դերակատարը խօսքը բանակալ Ֆիլիփ Բ.ի ուղղելով կ'աղաղակէր,— «Խորհելու ազատութիւն տուր մեզի, Տէ՛ր», բազմութեան մէջ լսուեցաւ սա կանչը.— «Նա՛եւ Գերմանիոյ մէջ»: Ներկայացումը խանգարուեցաւ եւ ոստիկանութիւնը միջամտելով ձերբակալեց 15 հոգի, որոնց մէջ կան նաեւ հակահիթլերական Գերմաններ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Ռուս զինուորներ Թուրքիա՞ փախած են

«Փառի Սուառ» կը գրէ թէ «Կովկասը կը խլրտի», առանց սակայն յիշելու իր լուրերուն աղբիւրը: Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը.—

Ռուսական քարոզութիւնը կ'ըսէ թէ բոլշեւիկացած Քիւրտերը կ'ուզեն երթալ փրկել Իրաքի եւ Իրանի իրենց եղբայրները, թէ անոնք մինչեւ Պարսից ծոց պիտի խոյանան, հետեւաբար Խ. Միութիւնը պիտի կրնայ ձեռք դնել Իրանի եւ Իրաքի քարիւղներուն վրայ, յանուն քրտական խաչակրութեան մը: Այս է Սթալինի պատասխանը այն սպառնալիքին որ կը ճնշէ Բագուի վրայ:

Աստուածաշունչը կ'ըսէ թէ Նոյի տապանը հանգչեցաւ Արարատ լերան վրայ. այսինքն քրտական երկրի սրտին վրայ: («Փառի Սուա՞ռ»ն ալ մոռցաւ աշխարհագրութիւնը, Հայաստանը շփոթելով Քիւրտիստանի հետ): Արարատի շղթան կ'երկարի մինչեւ Պարսից ծոց (?), այսպէս բնական շղթայ մը կազմելով Թուրքիոյ, Իրանի եւ Իրաքի միջեւ: Բայց, Կարլ Մարքս անդունդ մը բացած է բոլշեւիկացած Քիւրտերուն եւ անոնց միջեւ որոնք հաւատարիմ մնացած են իրենց աւանդական կազմակերպութեան: Այս ցեղակից եղբայրները դեռ նոյն լեզուն կը խօսին, բայց այլեւս իրար չեն հասկնար: Մուրճը եւ մանգաղը կը բաժնեն զանոնք: Մանաւանդ որ, տեւական պայքար մըն ալ կը տիրէ Կովկասեան կամ բոլշեւիկացած Քիւրտերուն — «Սատանայապաշտ» — (Եզիտի) եւ միւս քիւրտ ցեղերուն միջեւ որոնք ջերմեռանդօրէն փարած են Մուհամմէտի կրօնին:

Գերման մասնագէտներու խորհուրդով, Սթալին հրամայած է «սեւցնել» Բագուն (լոյսերը մարել): Միւս կողմէ զանգուածային ձերբակալութիւններ կատարել կուտայ Վրաստանի, Հայաստանի եւ ամբողջ Կովկասի մէջ:

Եթէ Կովկասը կը խլրտի, կը նշանակէ թէ Սթալինը չէ որ կը վարէ: Կը թուի նոյն իսկ թէ ան կը խլրտի Սթալինիդէմ: Եւ առաջին անգամ չէ որ այդ խռովայոյզ շրջանը կը դաւադրէ իր տէրերուն դէմ:

Գերման մասնագէտ, Տոքթ. Թոթ, Զիկֆրիտի գծին ճարտարապետը, որ վերջերս քննական պտոյտ մը կատարեց Կովկասի մէջ, կ'առաջարկէ ամրութեանց գիծ մը հաստատել ստիպողաբար, Թիֆլիսի եւ Բագուի պաշտպանութեան համար: Կովկասեան Զիկֆրիտի գիծ մը: Այս շինութեան համար անհրաժեշտ կը համարուի 500.000 բանուոր, ստիպողաբար հաւաքուած: Ուրեմն Սթալինի կարծեցեալ յարձակողականը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ ահարեկ պաշտպանողական մը: Այնպէս կը ձեւացնեն թէ կը սպառնան Իրաքի, բայց, իրականին մէջ, կ'աճապարեն գիծ մը կառուցանել, հոն ապաստանելու համար:

*** «Լ'Էօվր»ի քաղաքական քրոնիկագիրը, Տիկին Ժընըվիէվ Թապուի, կը գրէ թէ Պոլսէն հասած լուրեր կը հաստատեն ռուս զօրքին կեդրոնացումը Կովկասի մէջ, աւելցնելով թէ կարմիր բանակին վիճակը լաւ չէ այդ շրջանին մէջ: «Կ'ըսեն թէ զօրքը կազմալուծուած է եւ դժգոհ: Վերջերս հետեւակազօրքի վաշտ մը դասալիք ըլլալով, Թրքական սահմանը անցած է: Թրքական իշխանութիւնները անմիջապէս զինաթափ ըրած են ռուս զինուորները եւ լուր տուած են խորհրդային իշխանութեանց թէ կրնան ետ առնել դասալիքներուն զէնքերը: Արդարեւ, քիչ վերջը հեծելագունդ մը մտած է Թուրքիա, զէնքերը առնելու համար. բայց Ռուսաստան վերադարձած պահուն, հեծելազօրքին մեծ մասը որոշեր է անձնատուր ըլլալ Թուրքերուն, իբրեւ գերի»:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Գերմանները մտահոգութեան մատնուած են, պաշարման խստացում նախատեսելով Սեւ ծովու մէջ: «Եւ որովհետեւ որ եւ է վստահութիւն չունին Ռուսերուն վրայ եւ մանաւանդ գիտնալով որ անոնք չեն ուզեր գործել Դաշնակիցներուն դէմ, Խրիմ ղրկած են հակօդային պաշտպանութեան ջոկատներ, մեքենաշարժ եւ գրահապատ զօրախումբեր, ինչպէս եւ կարեւոր օդատորմիղ մը: Ռուսերը, պատասխանած ըլլալու համար Գերմանիոյ ստիպումներուն, ի խնդիր Սեւ ծովու պաշտպանութեան, զինուորներ կը կեդրոնացնեն, բայց ի՜նչ վիճակի մէջ...»: (Ցետոյ կը պատմէ դասալքութեան պատմութիւնը):

*** Պոլսոյ «Ճիւմհուրիյէթ» լրագիրը, որ կիսապաշտօնական օրկան կը համարուի, Փետրուար 23 թուակիր խմբագրականով մը կը գրէ թէ «Թուրքիա կրնայ սպասել որ պատերազմը տարածուի Մոտաւոր Արեւելքի մէջ»: Եւ կ'աւելցնէ.

— «Գաղտնիք չէ որ Ֆրանսացիները եւ Անգլիացիները այժմ պաշտպանողական եւ յարձակողական ուժեր ունին Մոտաւոր Արեւելքի մէջ եւ թէ այդ շրջանի բրիտանական ուժերը մօտերս պիտի հաւասարին Ֆրանսական ուժերուն»:

«Վագըթ» ալ հետեւեալ կերպով կը բացատրէ ազգ. պաշտպանութեան օրէնքին անմիջական գործադրութեան պատճառները.

— «Պատերազմը մեր դուռները հասած չէ տակաւին, բայց ոչ մէկը կրնայ երաշխաւորել թէ թշնամութիւնները պիտի չսկսին վաղը»:

*** Սեւ ծովու խորհրդային նաւատորմը Սեւաստաբոլ վերադարձաւ, ռազմափորձերը լրացնելով: Մոսկուայի պաշտօնական զեկոյցը «բոլորովին գոհացուցիչ» կը նկատէ արդիւնքը:

Նոր պայմանաժամ տուրքերու համար

Նոր հրամանագիր մը, որ հրատարակուեցաւ պաշտօնաթերթին շաբաթ օրուան թիւին մէջ, մէկ ամիս կ'երկարաձգէ տուրքերու յայտարարութեան պայմանաժամը: Ուրեմն յայտարարութիւնը պէտք է ընել մինչեւ 1940 մարտ 31: Այս պայմանաժամը մինչեւ ապրիլ 30 է այն առեւտրականներուն եւ գործարանատէրերուն համար որոնց հաշուակալութիւնը կը փակուի 1939 դեկտեմբերին: Զինուորներուն համար պայմանաժամը երկարաձգուած է մինչեւ 1940 յունիս 30, որով անոնք պիտի կրնան օգտուիլ իրենց յառաջիկայ արձակուրդէն, իրենց օրինական յայտարարութիւնը կատարելու համար:

Մօտերս յօդուած մը պիտի հրատարակենք, լուսաբանելով տուրքերու յայտարարութեան եղանակները:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ գերմանական մասին մէջ բնակող Ռուսերը ռուսական մասը պիտի փոխադրուին այս ամսու: Գործողութիւնները սկսան փետրուար 18ին եւ պիտի լրանան մարտ 1ին, համաձայն Վարշաւայի մէջ հրապարակուած յայտարարութեան մը: Գաղթողները պիտի կրնան միասին տանիլ իրենց արհեստին վերաբերեալ բոլոր գործիքները:

TRIBUNE FRANCO-ARMÉNIENNE

L'Activité du «Comité Franco-Arménien»

(Communiqué)

Comme suite à la démarche récemment faite auprès de M. Champetier de Ribes, Sous - Secrétaire d'Etat aux Affaires étrangères, relativement au statut des Arméniens en France, le «Comité Franco - Arménien» a été reçu le 12 Février, par S. E. M. Coulondre, Ambassadeur de France, Directeur du Cabinet du Président Daladier, Ministre des Affaires Etrangères, à qui M. Louis Marin, ancien Ministre, a présenté M.M. Tchobanian et Pachalian, Président et Secrétaire Général du «Comité Central des Réfugiés»; Khatissian, président de l'«Office des Réfugiés» et André Faillet, Délégué Général du «COMITÉ FRANCO - ARMÉNIEN».

Après un examen détaillé de la situation des Arméniens en France, au point de vue militaire, administratif et juridique, des propositions concrètes ont été exposées, tendant à ce que le titre et les prérogatives de Protégés Français leur soient reconnus par le gouvernement et à ce que les conséquences pratiquesqui en découlent soient désormais appliquées par les différents ministères intéressés : Défense nationale, Justice, Intérieur, Travail.

S. E. Monsieur Coulondre a réservé à la Délégation un accueil d'autant plus favorable qu'il a eu l'occasion pendant la guerre de 1914 — 1918, de connaître personnellement les Arméniens qu'il estime dignes de toutes les sympathies françaises. Il a promis d'étudier sans retard les différents problèmes qui lui ont été soumis afin que puissent être prises, aussi promptement que possible, les mesures de justice qui s'imposent.

Ajoutons qu'à la demande du «COMITÉ FRANCO - ARMÉNIEN», ceux de ses membres qui appartiennent aux assemblées françaises — en particulier, M. M. les sénateurs Henry Haye, Gustave Gautherot et Justin Godart, ancien ministre; Marius Moutet, député et ancien ministre; Grisoni, maire de Courbevoie et président des maires de la Seine; René Fiquet, membre et ancien président du Conseil Municipal de Paris — n'ont point manqué d'intervenir également auprès du gouvernement pour que soit résolue la question du statut des Arméniens.

Pour le «Comité Franco - Arménien»

Le Délégué - Général :

André FAILLET.

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒԵՐ ՊԵՐԼԻՆԻ, ՓՐԱԿԱՅԻ ԵՒ ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՎՐԱՅ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (177րդ օր).

Զեկոյց թիւ 345, փետրուար 23, առաւօտ.— Գիշերը հանդարտ անցաւ:

Զեկոյց թիւ 346, իրիկուն.— Օդանաւային որոշ գործունէութիւն երկու կողմէն:

*** Անգլիոյ օդանաւային նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ բրիտանական օդանաւերը յաջող թռիչքներ կատարեցին Գերմանիոյ, Աւստրիոյ եւ Պոհեմիոյ վրայ: Մասնագէտ մը կ'ըսէ թէ անգլիացի օդաչուները այժմ գիտեն Պերլինի բոլոր գաղտնիքները:

Այս հետազօտիչ արշաւները կատարուեցան ումբաձիգ օդանաւերով: Թէեւ մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին, բայց իրազեկներ կը հաւաստեն թէ օդանաւերը կտրած են հազար մղոն տարածութիւն, տեղ տեղ 20.000 ոտք բարձրութեամբ, ենթակայ սաստիկ ցուրտի եւ սառնամանիքի:

Անգլիական օդանաւերը Պերլինի վրայ թռած էին 1939 հոկտեմբեր 2ին եւ 25ին, իսկ յունուար 12ին՝ Փրակայի եւ Վիէննայի վրայ, միայն թռուցիկներ ցրուելով: Այս թռիչքներուն շնորհիւ, երեւան հանուած են կառախումբերու եւ շոգենաւերու շարժումները Գերմանիոյ ներքին ջուրերուն մէջ: Գերմանացիները կապոյտ, մանիշակագոյն եւ նարնջագոյն շողերով լուսարձակներ կը գործածեն, երեւան հանելու համար թշնամի օդանաւերուն շարժումները: Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ անգլիական օդանաւերը թռիչքներ կատարած են Քիլի, Վիլհելմսհաֆէնի նաւակայաններուն, Ռուրի, կեդրոնական Գերմանիոյ, Պերլինի, Փոցտամի, Շթութկարտի, Ֆրանքֆորթի, Համպուրկի, Պրէմէնի, Նիւրէնպէրկի եւ ուրիշ քաղաքներու վրայ: «Չկայ գերմանական շրջան մը որ վայելած չըլլայ մեր օդաչուներուն այցելութիւնը: Մանաւորապէս Պերլինը, Փրական եւ Վիէննան լուսանկարուած են մեծ յաջողութեամբ»:

Նոյն օրը գերմանական օդանաւերը արշաւ մը կատարեցին Անգլիոյ ծովեզերքներուն վրայ, իրենց կրակը ուղղելով առեւտ. նաւի մը՝ «Գոթիկ»ի վրայ (2500 թոն): Նաւապետը եւ օգնականը վիրաւորուեցան, իսկ նաւը կրցաւ նաւահանգիստ վերադառնալ: Լոնտոնի մէջ կը կարծեն թէ անգլիական օդանաւորդէն մէկը վար առնուած է: Իսկ Պերլինի զեկոյցը կ'ըսէ թէ Հէլիկոլանտի վրայ թռած անգլիական օդանաւերէն մէկը վար առնուած է:

Դարձեալ նոյն օրը գերմանական օդանաւեր երեւցան Ֆրանսայի վրայ, առաջին անգամ երկու, երկրորդ անգամ ինը, երրորդ անգամ եօթը հատ: Երբ օդանաւերը Ալզաս կ'երթային, ֆրանսական մարտկոցները կրակ բանալով ետ մղեցին թշնամի օդանաւերը:

*** Նաւաբեկութիւնները կը շարունակուին ամէն օր: Վերջին լուրերու համաձայն, կորսուած են հինգ նաւեր եւս, երկուքը անգլիական, երեքը չէզոք, համագումար 12.267 թոն: Գերմանական սուզանաւ մը թորփիլ արձակեց հոլանտական «Թարա» շոգենաւին դէմ (4760 թոն), առանց ազդարարութեան Սպանիոյ ջուրերուն մէջ: Երեսունեւհինգ նաւաստիները փրկուեցան: Հոլանտական կառավարութիւնը ուժգին բողոքագիր մը ուղղեց Պերլին, դիտել տալով թէ շոգենաւը ցորեն կը փոխադրէր Հոլանտա: Նոյն օրը գերմանական ումբաձիգ օդանաւեր յարձակեցան երկու նորվեկեան նաւերու վրայ, Անգլիոյ բացերը, մէկը ընկղմելով եւ միւսը հրկիզելով: Անգլիական ընկերութիւն մը կորսուած կը նկատէ «Լէօ Տօսըն» շոգենաւը, 4330 թոն, որմէ լուր չկայ երեք շաբաթէ ի վեր: Կը կարծուի թէ նաւաստիներն ալ կորսուած են: Կորսուած կը համարուի նաեւ նորվեկեան նաւ մը, 1694 թոն, որ Նիւ Եորքէն մեկնած էր փետրուար 9ին Պելժիա գալու համար, խառն բեռով մը:

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը որոշեց արգիլել մետաղներու, ածուխի, նիքելի, թթուներու, կարգ մը քիմիական նիւթերու, կօշիկներու, բամպակի, հագուստներու եւն. արտածումը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԵԾԵՐԸ ԵՒ ՊԶՏԻԿՆԵՐԸ

Ինծի կը հարցնեն.— Ինչո՞ւ լուռ ես: Կամ թէ ակադեմական ուսումնասիրութիւններու ժամանա՞կը դը տար:

Աղբէր ջան, ի՞նչ ընեմ, մոխրահամ այս օրերը մոռնալու միակ միջոցն է նստիլ ու կարդալ չէզոք նիւթեր, աշխարհաքաղաքական ուսումնասիրութիւններ կամ անվնաս բաներ: Նման աշխատանք մը կը ծառայէ նաեւ խելօքութիւն պարտադրելու ինքզինքիդ, այլապէս վէճի կը բռնուիս՝ երբ, մասնակցելու համար աւերակ ազգին տանը վերաշինութեան, կը վերցնես քար մը ասկէ եւ կը զետեղես անդին: Վասնզի այն պատերազմին տեղ, որուն սպասեցինք ակնդէտ՝ ինչպէս հողագործը անձրեւին, հիմակ փոթորիկ մը եկեր չփոթութեան է մատներ աւերակ մեր տունը: Եւ ահա, արդէն, չենք հասկնար իրար: Չենք հասկնար նաեւ ժամանակին ոգին: Որովհետեւ, նախ, յոգնած են միտքերը:

Լաւ չէ՞ր ըլլար, որ քիչ մը քնանային յոգնած միտքերը եւ աշխատանքը չարունակէին թարմ եւ աշխոյժ ուղեղները: Կամ միասնաբար:

Կեցէք միտքս բացատրեմ առակով մը:

Խաթունիկ ագռաւ մը օրերով կերակրեց ու մեծցուց իր ձագուկները: Երբ տեսաւ որ անոնք կրնան ապրիլ այլեւս անկախ, յարմար դատեց մըշակել նաեւ անոնց միտքի դաշտը,— ուստի ճառով մը սկսաւ բացատրել ագռաւներու փիլիսոփայութիւնը, մարդկային բնութեան չարութիւնը եւ թռչնագիրներու նախազգուշական քաղաքականութիւնը, եւն. եւն.:

— Այո՛, բսաւ ագռաւ մայրիկը, այո՛, մարդը չար է ի բնէ: Երբ տեսնէք ագռաւ մը, կը խորհի սպաննել: Անմիջապէս կը ծռի, քար մը կը վերցնէ գետնէն, նշան կ'առնէ եւ կը զարնէ դժբախտ ագռաւը: Ուստի, արթուն կեցէք եւ զգոյշ: Երբ կը տեսնէք մարդ մը, որ գետին կը ծռի, փախէք,— մի սպասէք որ քարը վերցնէ եւ նշան առնէ...

— Բայց մայրի՛կ, ըսին ձագուկները, եթէ նոյն այդ մարդը առաջուընէ քար մը պահած ըլլայ իր ձեռքին մէջ...

Ագռաւ մայրիկը չփոթեցաւ, ձագուկները իրմէ աւելի խորամանկ էին դարձեր:

— Զագուկներս, ըսաւ, ձեր այդ հարցումը ինծի կը հասկցնէ թէ իմ դասերուս պէտք չունիք այլեւս, ինձմէ աւելի խելացի էք դարձեր արդէն: Է՛հ, ո՛վ գիտէ, ժամանակն է թերեւս որ, ձեր մօրմէն աւելի փութկոտ, այսպէս կանուխ հասունցուցեր է ձեր միտքը: Դէ՛հ, թռէք, ձեր թռիչքին մատաղ:

ԱՐԱԶ

ԾԱՐԺԱՆԿԱՐ

Վերամուսնութիւն մը

Թերթի մը երրորդ էջին մէջ հեւքոտեալ չոր լուրը կարդացի, «Զօրավար Անդրանիկի այրին ամուսնացած» վերնագրով.

— «Բոստոնի մէջ տեղի ունեցած է պսակադրութեան արարողութիւնը Պ. Կարապետ Մ. Վարդանեանի եւ Տիկին Նուարդ Զօրավար Անդրանիկի»:

Այս չոր լուրը, պահ մը, չորցուց արիւնս: Նոյնիսկ, վայրկեան մը, նկուատացի աչքերուս:

Լուրը ճիշդ էր սակայն: Իրազեկ բարեկամ մըն ալ, Փարիզէն անցած ատեն, անսելի մանրամասնութիւններով, լուրը հաղորդեր էր «Յառաջ»ին:

Վերամուսնութեանց մասին արդէն կարծիքս վերապահ է: Իսկ երկուստեք վերամուսնութեանց մասին կարծիքս վերավերապահ է: Տակաւին հանրային համբաւի եւ խոր համակրանքի արժանացած մէկու մը այրիին վերամուսնութեան մասին կարծիքս եղած է ամենավերապահ:

Թերեւս բսուի ոմանց կողմէ.

— Հիմա ժամանա՞կն է զբաղելու ամուսնութիւնով մը:

Ի՞նչու ոչ: Այս պատերազմական օրերուն, կը կարծեմ, ժամանակն է ճիշդ Անդրանիկի նման պաշտելի զինուորականի մը պատիւը պաշտպանելու: Աւելի չիտակը՝ ձաղկելու անոնք որ կ'աղարտեն պատիւը հերոսի մը որ կռուած է անիրաւուած ժողովուրդի մը սրբազան դատին համար:

Փաղանգ մը ունեցանք մեծ ու փոքր հերոսներու եւ նահատակներու:

Ի պատիւ մեր իգական սեռին՝ պէտք է ըսել որ անոնց այրիները ընդհանրապէս յաւերժացուցին իրենց այրի կեանքը, կրակի մէջ նետուած անուշահոտութեան մը պէս մխալով՝ զոհուածին համար:

Այդ այրիներուն մէջ չատեր կային երիտասարդ, գեղանի ու նոյնիսկ կարօտ, եւ ստացան փայլուն առաջարկներ: Անոնք սակայն նախընտրեցին մեկնած սիրելիին ոգին, իբրեւ անկշռելի գանձ, բոլոր բարիքներէն աշխարհի: Մնացին սուրբ բարձունքի վրայ:

Ինկան հազիւ մէկ երկու հոգի:

Մեր ազգային հերոս զօրավար Անդրանիկի կինը «կը հերոսանայ»:

Արդէն հերոսացած էր, պիտի ըսեն իրազեկներ, չատոնց ծախած ըլլալով Անդրանիկի նուիրուած մատնին եւ ուրիշ թանկագին յիչատակներ:

Յաւալի իրավէպի մը հերոսուհին, պիտի ստարկեն Պոլկարահայերը: Այդ վէպին մէջ կան բաւական տիպարներ ու հերոսուհի, հերոս, զոհ եւայլն...

Ու կը յիշեմ Անդրանիկի խօսքը.

— «Գործս կէս մնաց»:

Կինը ամբողջացուց...

Աւելի ճիշդ կ'ըլլար, եթէ Անդրանիկ ըսած ըլլար, այս խայտառակութեան հովիտէն մեկնած պահուն:

— Կէսիս գործ մնաց...

Անդրանիկի «կէս»ը, այսօր, մարդու մը համար տասը կտոր եղած է:

X

Այս առթիւ չինական պատմութիւն մը.

— Կնոջ մը պատուական ամուսինը կը մեռնի: Կինը այրել տալէ վերջ իր ամուսնոյն գլխակը, անոր աճիւնը կը դնէ սափորի մը մէջ ու սափորն ալ կը զետեղէ իր անկողնին գլխուն վրայ, խորչի մը մէջ:

Եւ կը սգայ իր ամուսնին կորուստը:

Սուգը չուտ կ'ընդմիջուի կարմրաբոց սիրահարութեամբ մը:

Կինը իր սիրահարը կը սկսի հիւրընկալել այն սենեակին մէջ, ուր կը հանգչի իր ամուսնին թարմ աճիւնը:

Ու ձմեռ առաւօտ մը, տաք անցուած գիշերէ մը վերջը, երբ սիրահարը կը փորձէ դուրս ելլել տանը սեմէն՝ կը տեսնէ որ գետինը սառած է ու վտանգ կայ սահելու:

Այրին կը վազէ ներս, կը խլէ սափորը ու սեմին առջեւ կը թափէ իր ամուսնին աճիւնը: Սիրահարը կոխելով աճիւնին վրայ՝ կը հասնի մինչեւ փողոցին կեդրոնը: Անկէ անդին արդէն ցեխ է. փրկարար ցեխը...

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Հայաստանի գրականութիւն

Բաժակաճառ նոր տարուան

Բարեկամնե՛ր, մօտ է բոլէն,
Անցաւ տարին գիրկն անհունին,
Քանի՜ սրտեր կը տրոփեն,
Ահ՜ք, այս վեհ, ուրախ ժամին:

Պատուաւոր է երգչի համար,
Այս նոր տարուայ սեղանի շուրջ
Բացել սիրտն իր՝ խօսքով արդար,
Հիւսել սիրոյ մի ծաղկեփունջ:

Ինքը՝ Մուսան եթէ իջնէր,
Շնորհ անէր մեր սեղանին,
Գուցէ պարտւած երգը գիջէր՝
Ուրախութեա՛նը բոլորին...:

Իսկ ես ահա առած ճնար,
Դարձած կաթիլն այդ ծով-յորդին,
Մի խօսք ունեմ մեր նոր տարւայ
Երջանկաշող արշալոյսին:

Յայտնի է ձեզ, կենացը միշտ
Բարձր է հնչում մեր աշխարհում,
Քանզի կենացն է այդ անվիշտ
Ուրախութեան մեր այս դարում:

Խմում եմ ես մեր ծովերի,
Մեր լեռների գովքի համար,
Խմում անուշ մեր մայրերի,
Մեր հայրերի կենա՛ցն արդար:

Խմում եմ ես կենա՛ցն երգի,
Որ լոյս կենացն է ամէնքի,
Աղջիկների կենացն եմ ես
Խմում սրտով կարօտակէզ:

Խմում եմ ես իմ սիրուհու
Ջերմ համբոյրի կենացը վառ,
Ով որ կ'ուզի թող դատարկի
Ամէն սրտում՝ իրեն համար:

Խմում եմ ես իմ հայրենի
Ջահէլ երկրի հզօրութեան
Կենացն անբիծ,
Որ կենացն է մեր լիութեան:

Եւ ես առած բաժակն այս,
Լցրած գինով սիրտ-սափորից,
Խմո՛ւմ եմ այն կենացը պարզ,
Որ բարձր է ո՛ղջ կենացներից,—

Խմում եմ ես
Մեր ծով, անափ երջանկութեան
Կենացը հուր, անմարելի,
Որ կենացն է յաւերժութեան:

ԳՈՒՐԳԷՆ ԲՈՐԵԱՆ

Ցուլ

Յիշում եմ նորից ես այս երեկոյ
Խրամատները, ձորերը մթին
Ու կուտակւում են տագնապները դեռ
Սրտիս գագաթին:

Եւ բանակները յաղթ ու ասպազէն
Սլանում էին այնպէս անվրդով,
Ինչպէս յոյզերիս թեւաբաց բազէն
Հոգուս երկնքով:

Եւ մառախլապատ լեռները հեռու՝
Իրենց գլուխներին շղարշն ամպերի
Անես լինէին սեւազգեստ ուրու,
Մթում գիշերի:

Ձմրան գիշերը ցոլում էր խաղաղ,
Փախչում էր մութը դաշտերից անձայր,
Երկնքում լուսին մի լուսաշաղաղ
Լոյսերով պայծառ:

Եւ երգում էինք սիրով միալար:
Անտառն էր վայւում բուի կոնչով,
Եւ քայլում էինք անխոնջ ու յամառ
Մթութեան միջով:

ՄԵՍՐՈՊ ՄԵՐՈՒԺԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳՈՐԾԵՐ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏԷՆ

Գրագէտ Ստեփան Զօրեան կը պատասխանէ «Խ. Հայաստան»ի հարցումին.

— «1939ին պատրաստած եւ տպագրութեան յանձնած եմ մանկական տասներկու հէքեաթներ ու պատմուածքներ: Միաժամանակ ուսումնասիրած եմ կարգ մը նիւթեր, որոնց վրայ պիտի կառուցանեմ երկու նոր վէպեր: Այդ վէպերը կը յուսամ աւարտել 1940ին: Առաջին վէպը պիտի ներկայացնէ քաղաքացիական կռիւները Հայաստանի մէջ, երկրորդը՝ Դ. դարը մեր պատմութեան մէջ, մասնաւորաբար Պապ թագաւորին ժամանակաշրջանը: Պիտի ջանամ աւարտել նաեւ «Մի կեանքի պատմութիւն» վէպիս երրորդ հատորը»:

*** Պատմագէտ Մ. Ներսէսեան կը յայտարարէ.—

«1938 սեպտեմբերին Հայաստանի գիտութեանց ակադեմիան ձեռնարկեց «Հայ ժողովրդի պատմութիւն» մը պատրաստելու իբրեւ դասագիրք: Եւ կազմուեցաւ յանձնախումբ մը, որու անդամ նշանակուեցայ նաեւ ես: 1939ին պատրաստեցի Պատմութեան այդ դասագիրքին մէկ բաժինը,— «Հայ ժողովրդի ԺԹ. դարու պատմութիւնը»: Սրբագրելով մեր պատմագրութեան մէջ աւանդաբար մտած կարգ մը սխալ տեսակէտները, աշխատեցայ հայ ժողովուրդի ԺԹ. դարու պատմութեան որոշ հարցեր ենթարկել վերլուծական նոր տարազներու: Այդ գործիս մէջ ներկայացուցած եմ կարգ մը կարեւոր դէպքեր, որոնք մինչեւ այժմ ծանօթ չէին մեր պատմագրութեան: Անկէ զատ, աշխատած եմ «Շահամիր Շահամիրեանը որպէս ԺԸ. դարու լուսաւորիչ» նիւթին վրայ, որ կարեւոր է մշակութային պատմութեան տեսակէտով»:

Պուլկարները յամառ ժամանակի կը սպասեն, իրենց յոյսը դնելով Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ վրայ

ԽՄԲ.— Դէ. օր հրատարակեր էինք այս տեղեկութեանց առաջին մասը, զոր հաղորդած է «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի թղթակիցը, Սոֆիայէն: Ահաւասիկ վերջին մասը.—

Հետեւաբար, կասկածելի է որ պուլկարական կառավարութիւնը որ եւ է բան ընէ, վրդովելու համար Պալքաններու խաղաղութիւնը: Պալքաններուն համար ամենամեծ վտանգը կը կազմէ համայնավար կուսակցութեան աճումը Պուլկարիոյ մէջ: Ցամառ եւ անխախ ռազմիկներու երկիրն է Պուլկարիան, վարժուած՝ տարբերկրեայ գործունէութեան, թրքական տիրապետութենէն ի վեր: Խ. Միութիւնը վերջերս կը դարպասէ Պուլկարիոյ: Իր նոր դեսպանն համար կ'ըսեն թէ ճարպիկ մարդ մըն է: Խորհրդային դեսպանատունը, որ դրկից է Պորիս թագաւորի պալատին, գեղին պալատին, բարձր պատեր ու ... նի եւ խոր պարտէզ մը որ կրնայ ապաստանծառայել համայնավար գործակալներու: Բարձր դասու Պուլկարները կը վախնան որ ներսէն նեղութիւն կրեն Սովիէթներու միջոցաւ, որոնց գործունէութեան պիտի օգնէ պուլկար ժողովուրդին սէրը Ռուսիոյ հանդէպ: Անկէ զատ, կ'ըսուի թէ Պուլկար համայնավարները սերտ կապեր ունին սերպ համայնավարներուն հետ, եւ թէ ծրագիրներ մշակուած են, օրին մէկը պալքանեան խորհրդային հանրապետութեանց դաշնակցութիւն մը կազմելու համար:

Ուրեմն զարմանալի չէ որ Պուլկարիոյ ականաւոր դէմքերը պաշտպանութիւն եւ աջակցութիւն կը խնդրեն նացի Գերմանիայէն, զոր կը նկատեն իբրեւ սանձակարգութիւնը գերմանական բանակին: Սոֆիայի մէջ չատ բան չեն գիտեր նացի կուսակցութեան մասին, բայց գերման սպաները, ճարտարագէտները եւ գործի մարդիկը լեցուն են Պալքաններու ամէնէն արդիական հիւրանոցին՝ Օթէլ Պուլկարիայի մէջ: Գերմանիա իր հովանաւորութեան տակ առնելով Դոհեմիան եւ Մորավիան, կը ճարէ Պուլկարիոյ ներածումներուն ... առ հարիւրը եւ կը գնէ անոր արտածումներուն 75 առ հարիւրը: Պուլկարիոյ փափկաճաշակները զրկուած են իրենց սիրական համադամէն — խորոված խոզ — որովհետեւ Գերմանիա պէտք ունի Պուլկարիոյ խոզերուն: Շաբաթը երկու անգամ միսը արգիլուած է Սոֆիայի մէջ, որպէսզի Գերմանիա կարենայ առաւելագոյն քանակութեամբ միս գնել: Գերմանիա իր գնած պուլկարական մսին, հաւերէնին, հաւկիթներուն, պտուղներուն եւ ծխախոտին գինը կը վճարէ սպառազինութիւններ, օդանաւեր, մեքենաներ, ներկեր, հիւսուածեղէններ եւ զանազան բանուած ապրանքներ զրկելով: Գրեթէ ամէն ինչ որ կը գնուի Սոֆիայի մէջ, գերմանական արտադրութիւն է: Սակայն եւ այնպէս Պուլկարները կ'ուզեն թօթափել Գերմանիոյ տնտեսական տիրապետութիւնը: Պուլկար դիւանագէտներ առաջարկած են Սոֆիայի ֆրանսական եւ անգլիական դեսպաններուն՝ գնել Պուլկարիոյ արտադրութիւնները: Մինչեւ հիմա ոչ Անգլիա, ոչ ալ Ֆրանսա բան մը ըրած է այս ուղղութեամբ: Իտալիա կը ջանայ աւելցնել իր առեւտրական փոխանակութիւնները Պուլկարիոյ հետ: Լուրեր կը չրջին թէ այս ձմրան ընթացքին Դաշնակիցները պիտի ջանան փակել Գերմանիոյ տնտեսական ճամբան՝ Պալքաններու մէջ:

Ռուսերը նորէն յուսախաբ

Ռուսերը կը յուսային Վիպորկ մտնել փետրուար 23ին, որ կարմիր բանակին հաստատման տարեդարձն է, բայց նորէն յուսախաբ եղան, ինչպէս չէին կրցած վճռական յաղթանակ մը տանիլ Սթալինի ծննդեան տարեդարձին առթիւ: Ֆինները խորապէս ամրացած ըլլալով Մաննէրհայմի երկրորդ գծին նոր դիրքերուն մէջ, կատաղօրէն դիմադրեցին, խափանելու համար Վիպորկի գրաւումը: Ֆինլանտական նոր դիրքը աւելի կարճ է եւ աւելի զօրաւոր քան առաջին գիծը, որմէ քաշուած էին, թէ զինուոր խնայելու եւ թէ պաշտպանութիւնը դիւրացնելու համար: Երկրորդ գիծը մեծ առաւելութիւններ կը ներկայացնէ իր անտառներով եւ բլուրներով: Բայց եւ այնպէս Վիպորկ չի կրնար ապա մնալ ռուսական ծանր թնդանօթներու կրակէն: Քաղաքին 75.000 բնակիչներուն վերջին մնացորդը, 10.000 հոգի, նոյնպէս հեռացան, որպէսզի դիմադրութիւնը աւելի զօրանայ: Օդը նպաստաւոր է Ֆիններուն համար, որովհետեւ առատ ձիւն կը տեղայ եւ թանձր մշուշ մը պատած է հարաւային արեւելեան ափերը: Ռուսերը ուժգին յարձակումներ կատարեցին Սուրբ ... առ արշալոյսին, բազմաթիւ թնդանօթներով եւ հրասայլերով, բայց միշտ ետ մղուեցան, կորսնցնելով 3000 զինուոր: Կ'ըսուի թէ Մոսկուա հրամայած է ամէն գնով գրաւել Վիպորկը (Վիյփուրի):

Ֆինները նոր օգնութեանց կը սպասեն, մասնաւորապէս օդանաւեր պահանջելով: Զրոյցի մը համաձայն, բրիտանական նաւատորմը սկսած է պաշարել Մուրմանսքը (Սառուցեալ ովկիանոս), ուր գերմանական նաւեր ապաստանած են: Ուրիշ լուրի մը համաձայն Խ. Միութեան ծովային սպայակոյտի նախագահը, ծովակալ Քուզնէցով, այդ կողմերը գացած է:

Տօքթ. ԼԵՒՈՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Զինուորութենէ արձակուած ըլլալով, վերսկսած է հիւանդ ընդունիլ իր բնակարանը, 146 Rue Lafayette, (Կառ տիւ Նօռ), ամէն օր ժամը 2–7, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ: Téléphone: Nord 84 — 04

Ազգ. վիճակահանութեան պարգեւները

Ազգ. պարգեւախաղի 1940ի 4րդ չարքին վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ ուրբաթ օր, Բէմփիէռի մէջ: Հինգ միլիոնի մեծ պարգեւը չահեցաւ 775.092 թիւը: Հետեւեալ երկու թիւերէն իւրաքանչիւրը չահեցաւ մէկ միլիոն ֆր.— 505.483, 542.274: Հետեւեալ չորս թիւերէն իւրաքանչիւրը չահեցաւ 500.000 ֆրանք.— 175.456, 206.326, 217.649, 117.435:

40.813 վերջացող թիւերը չահեցան 100.000 ֆրանք: 50.506 եւ 12.906 վերջացող թիւերը չահեցան 50 հազար ֆրանք: 5224 վերջացող թիւերը չահեցան 10 հազար ֆրանք: 323 վերջացող թիւերը չահեցան 5000 ֆրանք: 67 վերջացող թիւերը չահեցան 1000 ֆրանք: 4 վերջացող թիւերը չահեցան 220 ֆրանք: 3 վերջացող թիւերը չահեցան 110 ֆրանք:

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՑԵՏ ՄԱՀՈՒ ամուսնութիւն պիտի կրնան կնքել Ֆրանսայի զինուորները եւ նաւազները, եթէ մեռնելէ առաջ բաղձանք յայտնած են: Այս կարգի ամուսնութիւններէ ծնած զաւակները օրինաւոր պիտի համարուին եւ այրիները թոչակ պիտի ստանան:

ԴԵՂԻՆ ԳԻՐՔԷՆ 450.000 օրինակ ծախուած է մինչեւ հիմա, 25.000ը անգլիերէն:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը ծանուցագիր մը ուղղեց Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի, բողոքելով թէ Ռուսիա կ'արձանագրէ 18—50 տարեկան Լեհերը իր գրաւած չրջաններուն մէջ, ի հարկին զինուորագրելու համար:

ԼՈՅՍԵՐԸ ՄԱՐԵԼՈՒ կանոնագրին (1939 նոյեմբեր 3) 5րդ յօդուածը փոխուեցաւ, որոշ պատիժներ սահմանելով անսաստողներուն: Այս յանցանքները պիտի դատուին ոչ թէ պատժական, այլ ոստիկանական սովորական ատեանին առջեւ, բացի այն պարագայէն երբ յանցանքը կրկնուած է: Առաջին օրինազանցութեան պատիժն է տուգանք 5էն 15 ֆրանք: Եթէ յանցանքը կրկնուի առաջին դատապարտութենէն վեց ամիս վերջը, ամբաստանեալը պատժական ատեանին առջեւ հանուելով, պիտի դատապարտուի վեց օրէն մինչեւ մէկ ամիս բանտարկութեան եւ 16էն 200 ֆրանք տուգանքի, կամ այս երկու պատիժներէն միայն մէկուն: Կրկին յանցաւորներու պատիժը պիտի կրեն նաեւ անոնք որ չեն հնազանդիր ոստիկաններու պատուէրներուն: Զինուորական իշխանութիւնը եւ ոստիկանութիւնը անգամ մը եւս կը յիշեցնեն այս տրամադրութիւնները:

ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԵՐԹԵՒԵԿԸ.— Լոնտոնի իտալական դեսպանը Հռոմ գնաց, լուսաբանութիւններ հաղորդելու համար անգլօ-իտալական յարաբերութեանց, ինչպէս եւ տնտեսական փոխանակութեանց մասին:— Հունգարիոյ արտաքին նախարարն ալ Գերմանիա գնաց, իր նշանածին հետ: Յետոյ Հռոմ պիտի հանդիպի:— Ռումանիոյ ելմտական նախարարը Սոֆիա երթալով, տեսակցութիւններ ունեցաւ պուլկար նախարարին հետ եւ ունկնդրութեան ընդունուեցաւ թագաւորին կողմէ: Քաղաքական չրջանակներու մէջ կը հաւաստեն թէ նախարարին այցելութիւնը պիտի չսահմանափակուի տնտեսական խնդիրներով, այլ կապ ունի քաղաքական խնդիրներու հետ, փոխադարձ վստահութիւն հաստատելու համար երկու երկիրներուն միջեւ, ի չահ Պալքաններու խաղաղութեան:

ՌՈՒՄԲԵՐ ՊԱՅԹԵՑԱՆ Լոնտոնի կեդրոնին մէջ, վիրաւորելով 13 հոգի: Երկրորդ ահաբեկչական արարքն է այս, երկու Իրլանտացիներու կախաղանէն ի վեր:

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ գերմանական օրկանը (լեհերէն) առանց վերապահութեան կը խոստովանի թէ զանգուածային տեղահանութիւններ պիտի կատարուին Լեհաստանի մէջ: Համաձայնաբար 166 կարաւան կը նախատեսուի այժմ: Միայն Քրաքովիոյ նահանգէն պիտի տեղահանուին 120.000 Լեհեր:

ԱՆԳԼԻՈՅ ԳՐԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ խորհրդականներէն Ուօլթըր Ֆիշ, նախկին խմբագրապետ «Տէյլի Մէյլ»ի, որ կը պաշտօնավարէր անվճար, հրաժարեցաւ, յայտարարելով թէ անկարելի է գործել, ցորչափ գրաքննութիւնը թակայ է կառավարական զանազան պաշտօնատուններու հրահանգներուն յապաղումներուն:

35 ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐ, որոնք բանտարկուած են երկար ատենէ ի վեր, զինուորական վճռաբեկ ատեանին դիմեցին, բողոքելով իրենց դէմ բացուած դատին առթիւ: Ատեանը մերժեց իրենց տարկութիւնները եւ դատավարութիւնը պիտի սկսի մօտերս:— Ծերակոյտին առջի օրուան նիստին մէջ Պ. Ռէյնօ յայտարարեց թէ հարցաքննող պիտի ուղղէ ներքին նախարարին, ապացուցանելով թէ անբաւական են Հիթլէր-պոլչեւիկեան գործակալներուն դէմ ձեռք առնուած միջոցները:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՆՊԱՍՏՆԵՐԸ ապրիլ 1էն սկսեալ պիտի վճարուին նամականիներու միջոցաւ, Սէնի նահանգին մէջ:

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԺԱՄԻ վերահաստատման առթիւ, որ տեղի կ'ունենայ ... գիշեր (կիրակի առտու ժամը 2ին), Փարիզի մէջ նամակներու Գ. բաշխումը պիտի կատարուի ժամը 16ին, փոխանակ 15ի, փետրուար 26էն սկսեալ:

ԶԻՆՈՒՈՐՈՒԹԵՆԷ ազատ համարուած կամ զօրաթողեալ (ռէֆոռմէ) ... դաքացիները նոր քննութեան մը պիտի ենթարկուին մօտերս, մասնաւոր յանձնաժողովներու առջեւ, չատ մը զանգատներ յայտնուած ըլլալով:

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : COBelins 15 - 70

17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ .—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՓԵՏՐՈՒԱՐ MARDI 27 Février 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4283

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ
ՄՕՏԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԵՒ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Կովկասի մասին շրջած լուրերուն երկուքը հերքուեցան 24 ժամ վերջը: Այսպէս, Անատոլուի գործակալութիւնը բացարձակապէս կը հերքէ ամերիկեան թերթի մը հրատարակած այն լուրը թէ խորհրդային վաշտ մը Թուրքիա անցած եւ զինաթափ եղած է: (Այս լուրը իւրացուցած էր Տիկին Ժընըվիէվ Թապուի, «Լ'Էօվռ»ի մէջ, որմէ արտատպեցինք մենք ալ): Դարձեալ, Թրքական կառավարութիւնը կը հերքէ Մոսկուայի մէջ շրջած այն զրոյցները թէ Թուրքիա 500.000 զինուոր կեդրոնացուցած է ռուսական սահմանին վրայ:

Լուսաբանութիւններ կը պակսին Հայաստանի եւ Վրաստանի մէջ կատարուած զանգուածային ձերբակալութեանց մասին, զոր հաղորդած էին Լոնտոնի թերթերը:

Եւ սակայն, Մօտաւոր Արեւելքի խնդիրը միշտ կը զբաղեցնէ քաղաքական շրջանակները եւ միջազգային մամուլը: «Թան»ի Թղթակիցը կը գրէ թէ Հռոմի մէջ հետզհետէ աւելի կը համոզուին որ անմիջական վտանգ չսպառնար Դանուբեան աւազանին եւ Պալքաններու: Գերմանիոյ կենսական շահերն ալ կը պահանջեն որ խաղաղութիւնը անխախտ մնայ Պալքաններուն մէջ, ուրկէ կը ստանայ իր քարիւղին եւ պաշարին մէկ մասը: Ուստի Պերլին ամէն բան պիտի փորձէ, որպէսզի Մոսկուայի ուշադրութիւնը հեռացնէ Պալքաններէն: Միւս կողմէ, Պալքանեան Միութիւնը զօրացած է եւ Ռումանիա ամրութեանց նոր գօտի մը շինած:

Այս պատճառներով, Իտալիոյ ուշադրութիւնը հետզհետէ աւելի կ'ուղղուի դէպի Մօտաւոր Արեւելք, մասնաւորապէս արեւելեան Միջերկրական եւ Սուէզ (Եթովպիոյ ճամբան): Իտալական թերթերը բազմաթիւ յօդուածներ կը հրատարակեն Արեւելքի ֆրանսական եւ անգլիական բանակներուն, ինչպէս եւ Թուրքիոյ դիրքի մասին, առանց սակայն ճշդելու Իտալիոյ դիրքը:

Այսպէս, «Փոփոլօ տի Ռոմա» մասնաւոր տեղեկագիր մը հրատարակած է Զօր. Վէկանի առաքելութեան մասին, ինչպէս կը պատմէ «Թան»: Իտալական թերթին կարծիքով, մինչ անգլիացի եւ ֆրանսացի դիւանագէտները կը գործեն տենդագին, Զօր. Վէկան կը պատրաստէ իր զինուորական վարիչ շարքերը, Արեւելքի պատերազմին համար: Նկատելով որ Գերմանիա երբեք միտք չունի որ եւ է ձեռնարկ փորձելու Պալքաններուն դէմ, միւս կողմէ, նկատելով որ ժամանակը երբեք չի բանիր Գերմանիոյ դէմ, Վէկան նպաստաւոր գետին մը կը փնտռէ, Ռուսերը պատերազմելու անկարող վիճակի մը մէջ դնելու համար: Այս առթիւ ան կ'ուզէ անկարելի դարձնել ռուսական քարիւղի հայթայթումը Գերմանիոյ: Այս նպատակին հասնելու համար, պէտք է մեծ արկածախնդրութեանց մէջ քաշէ ոչ միայն Թուրքիան, այլեւ Սաատապատի միւս ուխտակիցները (Իրան, Իրաք եւ Աֆղանիստան): Պէտք է նաեւ պատրուակ մը գտնէ, արդարացնելու համար իր միջամտութիւնը Ռուսիոյ դէմ: Սակայն, փորձառութեամբ սորված ենք թէ Անգլիա երբեք չանճրկիր, երբ խնդիրը կը վերաբերի պատրուակ մը գտնելու»:

Այս առթիւ իտալական թերթն ալ շատ նշանակալից կը գտնէ որ Թուրքիա գործադրութեան յանձնած է ազգ. պաշտպանութեան բացառիկ օրէնքը:

«Թան»ի զինուորական աշխատակիցն ալ անուղղակի կը հաստատէ այս տեսութիւնը: Նախատեսելով Ֆինլանտայի պարտութիւնը, յօդուածագիրը միջոցներ կ'առաջարկէ, որպէսզի Գերմանիա չկարենայ շահագործել Կովկասի քարիւղները եւ Ուկրայնայի ցորենները, պատօրէն մեծաքանակ փոխադրութիւններ կատարելով Սեւ ծովու հիւսիսային ափերէն: Այդ միջոցներէն մէկն է «օգտուիլ այս շրջանին ռուսական հիւսուածքին տկարութենէն, ջանալով խորտակել այն ափյափոյ փակցուած ճեղքերը որ երբեմն կը բաժնէին խորհրդային լուծին տակ ճնշուած պետութիւնները»:

Բացատրութեան չի կարօտիր այս մանուածապատ պարբերութիւնը:

Ընկերվարական «Փոփիւլէռ»ի քաղաքական խմբագիրն ալ կիրակի օրուան տեսութեան մէջ — ամբողջովին նուիրած Մօտաւոր Արեւելքի — տեղ մը կ'ըսէ թէ Խ. Միութիւնը կը ջանայ օգտագործել Խ. Հայաստանի քանի մը տասնեակ հազար Քիւրտերը, վարձկան զինուորներ ճարելու համար Իրաքի Քիւրտերուն մէջ որոնց թիւն է կէս միլիոն: Բայց ինքն ալ չի հաւատար այս ձեռնարկին յաջողութեան, աւելցնելով թէ Անգլիա եւ Ֆրանսա ռազմագիտական միջոցներ ձեռք առած են եւ զարնան կը վերջանայ Օլիս - Մուսուլ - Պաղտատ երկաթուղին, որ Պաղտատի գիծը կը միացնէ Պասրայի:

*** Անգարայէն կը հեռագրեն թէ նախարարական խորհուրդը կիրակի օր ժողով գումարեց, լման չորս ժամ, եւ կարեւոր որոշումներ տուաւ ազգ. պաշտպանութեան մասին:

Չի հաստատուիր այն լուրը թէ պաշարման վիճակ յայտարարուած է Թուրքիոյ մէջ:

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Վիպորկ պարպուած եւ կրակի տրուած?

Վերջին լուրերը աննպաստ կ'երեւան Ֆինլանտայի համար: Զրոյցի մը համաձայն, Վիպորկ (Վիփուրի) քաղաքը պարպուած եւ կրակի տրուած է: Այս քաղաքը շատոնց քանդուած էր, իբրեւ հետեւանք անընդհատ ռմբակոծումներու: 70.000 բնակիչներէն մնացած էին միայն 10.000 հոգի: Ռուսերը կը ջանան Մաննէրհայմի գիծը պաշարել Քոյվիստօ կղզիներէն, որոնց մարտկոցները կրակ կը տեղային մինչեւ վերջին պահուն: Ռուսական զեկոյցը երկրորդ անգամ հաղորդեց թէ կարմիր զօրքը գրաւած է այս կղզիները, որոնց ամրութիւնները կ'իշխեն Մաննէրհայմի գծին վրայ, արեւմտեան կողմէն, Քարելիոյ պարանոցին մէջ: Ֆինները երկու ճակատ ունին այս շրջանին մէջ,— մէկը՝ Վիպորկի սառուցեալ արքեպիղագոսին վրայ, քաղաքին հարաւային - արեւելեան կողմը, միւսը՝ քանի քիլոմեթր դէպի հարաւ, Քոյվիստօ:

Կ'ըսուի թէ Ռուսերը 15.000 ընտիր զինուորներ փոխադրած են, Էսթոնիայէն եւ Լեթոնիայէն:

Ֆինլանտական զեկոյցին համաձայն, աջ թեւը կը դիմադրէ մեծ յաջողութեամբ: Առջի օր ֆինլանտական բանակը դիրք բռնած էր Վիպորկէն 10 մղոն հեռու: Կռիւները կը շարունակուին 25 օրէ ի վեր: Նոյն աղբիւրին համաձայն Ռուսերը շատ ծանր կորուստներ կրած են, եւ առ նուազն 17 հրասայլեր քանդուած են: Ուրբաթ օր երկու ջոկատներ թակարդը իյնալով, հազար Ռուսեր սպաննուեցան:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ՊԻՏԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

ՄԵՆՔ ԿԸ ԿՌՈՒԻՆՔ ՆՈՐ ԵՒՐՈՊԱ ՄԸ ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ (Չէյմպրլէն)

Մ. Նահանգներու նախագահին պատուիրակը հազիւ Եւրոպա հասած, Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ վարչապետները նշանակալից ճառեր խօսեցան միեւնոյն օրը, պնդելով իրենց տեսակէտներուն վրայ:

Պ. Չէյմպրլէն խօսեցաւ Լոնտոնի քաղաքապետարանին մէջ, անգամ մը եւս պարզեց Դաշնակիցներուն պատերազմի նպատակները եւ հրաւիրեց միւս ազգերը մասնակցիլ նոր Եւրոպա մը հաստատելու գործին: Բանախօսութեան ատեն, Անգլիոյ Փաշականները այս անգամ ալ աղաղակեցին,— «Հաշտութիւն կ'ուզենք, Մօսլին կ'ուզենք» (իրենց առաջնորդը): Ահաւասիկ ճառին հիմնական մասերը.

— «Մենք կը կռուինք աշխարհի տիրապետութեան դէմ որուն կը ձգտի Գերմանիա, բայց չենք ուզեր կործանել ո եւ է ժողովուրդ: Մենք կը կռուինք որպէսզի Եւրոպայի ազգերը ապրին ապահովութեան մէջ, փրկուելով իրենց անկախութեան բռնաբարման եւ իրենց ժողովուրդներու բնաջնջումի տեւական սպառնալիքէն. բայց տիրապետութիւն չենք փնտռեր մենք մեզի համար, ոչ ալ աչք ունինք ո եւ է մէկուն հողերուն: Մենք կը կռուինք դարմանելու համար այն անիրաւութիւնները զոր կատարեց Գերմանիա ազատ ազգերու դէմ: Մենք կը կռուինք անհատական եւ կրօնական խղճի ազատութեան համար: Մենք կը կռուինք հալածանքին դէմ, ամէն ուր որ կրնայ կատարուիլ: Մենք կը կռուինք ջնջելու համար զինապաշտ ոգին եւ սպառազինութեանց կուտակումը որոնք աղքատացուցին Եւրոպան, մէջն ըլլալով Գերմանիան ալ: Այդ ոգին ջնջելով միայն Եւրոպան պիտի կրնայ ապահովութիւն ստանալ եւ եւրոպական ազգերը պիտի կրնան փրկուիլ սնանկութենէ եւ կործանումէ:

Ի՞նչպէս կարելի է ձեռք բերել այս նպատակները: Նախ, պէտք է անկախութիւն ստանալ Չեխերուն եւ Լեհերուն համար: Երկրորդ՝ մենք պէտք է ստանանք շօշափելի ապահովութիւն մը՝ որ մեզ համոզէ թէ տրուած բոլոր հաւաստիքները եւ խոստումները պիտի յարգուին: Գերմանիոյ ներկայ կառավարութեամբ կարելի չէ որ եւ է ապահովութիւն յուսալ ապագային համար: Զինաթափութիւնը մինչեւ հիմա ձախողեցաւ, որովհետեւ ոչ մէկ երկիր պիտի հաւանի լքել իր ինքնապաշտպանութեան ուժերը; ցորչափ այն վախն ունի թէ ուրիշներ զինաթափ չըլլալով, պիտի օգտուին իր անկարողութենէն: Վստահութեան վերահաստատման համար Գերմանիա ինք շատ աւելին կրնայ ընել քան ուրիշ ո եւ է ազգ, քանի որ ուրիշ ո եւ է ազգէ աւելին ըրած է զայն քանդելու համար, եւ երբ պատրաստ ըլլայ գոհացուցիչ ապացոյցներ տալու իր բարեկամեցողութեան մասին, պիտի տեսնէ որ ուրիշներն ալ պիտի ուզեն օգնել իրեն, լուծելու համար այն դժուարութիւնները որ անխուսափելի են պատերազմէն խաղաղութեան շրջանը անցած ատեն: Պատերազմի այս նպատակներուն մէջ ոչինչ կայ նուաստացուցիչ կամ ջախջախիչ ո եւ է մէկուն համար: Այս հիման վրայ մենք պատրաստ ենք կարգադրութիւն մը փնտռելու ո եւ է կառավարութեան հետ որ կ'ընդունի այս առաջադրութիւնները եւ անկեղծութեան ապացոյցներ կուտայ»:

Վարչապետը իր ճառին մէջ պաշտպանելով «Ալթմարք» շոգենաւին դէմ կատարուած գործողութիւնը, ազատելու համար անգլիացի գերիները, յայտարարեց.— «Ձեզոք նաւեր կ'ընկղմեն առանց ազդարարութեան, բեռներ կ'ոչնչացնեն, անճար նաւաստիներ կը ձգեն երեսի վրայ որպէսզի կորսուին խեղդուելով, ցուրտէն սառելով կամ անօթի մեռնելով: Եւ դեռ չէզոք երկիրները պէտք չէ գանգատին Գերմանիայէն...»: Պ. Չէյմպրլէն այս առթիւ ալ փառաբանեց անգլեւֆրանսական սերտ համաձայնութիւնը, որ պիտի չվերջանայ պատերազմին հետ, ինչպէս եւ Թուրքիոյ հետ կնքուած զինակցութիւնը: «Ֆրանսա եւ Անգլիա արդէն իսկ հաստատած են շատ սերտ յարաբերութիւններ Թուրքիոյ հետ, ամէն ասպարէզի մէջ: Մենք մեծապէս ընդարձակած ենք անցեալ հոկտեմբերին Թուրքիոյ հետ կնքուած փոխադարձ աջակցութեան դաշինքին հիմը»:

Նախագահ Րուզվելթի պատուիրակը Իտալիոյ մէջ

Պ. Սըմնըր Ուէլզ, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան խորհրդականը եւ Նախագահ Րուզվելթի մասնաւոր պատուիրակը, Հռոմ հասաւ կիրակի օր, մասնաւոր կառախումբով մը: Երբ կ'ընկերանար Վատիկանի ամերիկեան նորընտիր ներկայացուցիչը: Ամերիկեան պատուիրակը կայարանին մէջ ընդունուեցաւ արքունիքի արարողապետին կողմէ: Պատուիրակը մասնաւոր հիւրանոց մը իջաւ, ուր բարի գալուստի գնաց Իտալիոյ արտաքին նախարարը, Կոմս Չիանօ:

Երէկ, երկուշաբթի, ամերիկեան ներկայացուցիչը ունկնդրութեան ընդունուեցաւ Կոմս Չիանոյի եւ Մուսոլինիի կողմէ: Տեսակցութեանց բոլոր մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին, որովհետեւ ամերիկեան պատուիրակը որոշած է որ եւ է յայտարարութիւն չընել եւ իր հաւաքած տեղեկութիւնները ուղղակի հաղորդել Պ. Րուզվելթի:

Ամերիկեան պատուիրակը այսօր Պերլին կ'երթայ, Ժընեւէն անցնելով: Գերմանիոյ մէջ պիտի տեսակցի Հիթլէրի եւ միւս վարիչներուն հետ: Ամէնէն աւելի կարեւորութիւն կ'ընծայուի Պերլինի այցելութեան: Այս առթիւ գերման գործակալները լուր կը տարածեն թէ Հիթլէր պատրաստ է քաշուելու, իր տեղը տալով Կէօրինկի, որ աւելի չափաւոր կը համարուի: Ուրիշ նշանակալից պարագայ մը,— ամերիկեան ներկայացուցիչը հազիւ Եւրոպա հասած, գերմանական մամուլը սկսաւ անուշ լեզու մը գործածել Նախագահ Րուզվելթի եւ առ հասարակ Մ. Նահանգներու մասին: Մասնաւորապէս «Բէօրզէնըէ Ցայթունկ» կը գովէ Պ. Րուզվելթը, «որուն աւելի իրատես է քան Ուիլսընը, խորամանկ ազուէս մը, արթուն ինչպէս պահակ շուն մը եւ օժտուած՝ ինքնատիպ խոյանքներով, ինչպէս կատուի ձագ մը: Նոյնիսկ իր հակառակորդները կը խոստովանին թէ Րուզվելթ ճարտար ռազմավար մըն է, սքանչելի հռետոր մը եւ հնարամիտ դիւանագէտ մը»: Տարիներէ ի վեր գերման մամուլը այսքան ներբող հիւսած չէր Նախագահ Րուզվելթի:

Իրազեկներ կը հաւատան թէ Հիթլէր հետեւեալ պայմանները պիտի առաջարկէ ամերիկեան պատուիրակին, իբրեւ հիմ հաշտութեան բանակցու-

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԵՒՐՈՊԱՆ ՄԵԶԻ ԿԸ ՊԱՏԿԱՆԻ (Հիթլէր)

Հիթլէր իր ճառը խօսեցաւ ազգային - ընկերվարական կուսակցութեան հաստատման տարեդարձին առթիւ, Միւնիխի Շթէրնպէրկ գարեջրատան մէջ, ուր 19 տարի առաջ ժողով գումարեր էին քանի մը անդամներ: Բանախօսութեան ներկայ էին 2000 կուսակիցներ:

Առաջնորդը նախ հեղնութեամբ դիտել տուաւ թէ իր գալուստէն առաջ Գերմանիան «դրախտ մըն էր Հրեաներուն եւ սեղանաւորներուն համար եւ դժոխք մը՝ պարկեշտ, արդարամիտ մարդոց համար»: Յետոյ նոյնպէս ծաղրելով նոր Եւրոպա մը հաստատելու ծրագիրը, շարունակեց.

— «Մինչ այն պահուն երբ Արաբները եւ Հնդիկները կը բողոքեն իրեն դէմ, Չէյմպրլէն կ'ըսէ թէ ինք չուզեր տիրապետել աշխարհի: Գերմանիան վճռած չէ որ մէկ կամ երկու ցեղեր տիրապետեն աշխարհի երեք չորրորդին եւ ուրիշ ժողովուրդներ անօթի մնան... Անգլիա եւ Ֆրանսա 1918ին յաղթած պիտի չըլլային, եթէ ոմն Ադոլֆ Հիթլէր փոխանակ հետեւակ զինուոր մը ըլլալու, Գերմանիոյ վարչապետ ըլլար: Անոնք դիւրին յաջողութիւն մը շահեցան: Անոնք իրենց դիմացը գտան միայն անճոռնի մարդիկ որոնց հետ ոչ մէկ կապ ունի գերման ժողովուրդը: Դրամատիրական ըմբռնումը կրնար տպաւորութիւն գործել 1918ին, գերման ժողովուրդին վրայ, բայց ոչ այսօր՝ ազգային - ընկերվարականներուն վրայ: Դրամատիրական այդ ըմբռնումը պէտք է կործանի եւ պիտի կործանի: Նախախնամութիւնը միայն Անգլիացիներուն համար ստեղծած չէ աշխարհը: Մեր պահանջները համեստ էին: Մենք կը պահանջէինք կենսական տարածութիւն,— կեդրոնական Եւրոպա: Մենք թոյլ պիտի չտանք ուրիշներուն իրենց քիթը կոխել այդ տարածութեան մէջ որ ստեղծուած է Գերմաններու կողմէ: Կեդրոնական Եւրոպան մերն է եւ մենք այնտեղ թոյլ պիտի չտանք այնպիսի կարգադրութիւններ որ ուղղուած ըլլան մեզի դէմ: Յետոյ, մենք կը պահանջէինք վերադարձնել մեր գաղթավայրերը: Այն ատեն էր որ գլուխ վերցուցին պատերազմի դրդիչները: Երկու աշխարհներ էին որ իրարու դէմ կ'ելլէին,— Դրամատէրները, որոնք իրենց շահուն համար կը պայքարէին, եւ ես որ կը մաքառէի գերման ժողովուրդին համար: Այդ պարոններուն (Անգլիոյ նախարարներուն) նպատակն էր պատերազմը պայթեցնել: Անոնց դէմ ծառացաւ Գերմանիա մը որ խորապէս պատրաստուած էր: Իմ անխախտ կամքս էր ազատել Գերմանիան: Անոնց ատելութիւնը իմ ամենամեծ հպարտութիւնս է: Եթէ Չըրչիլ կ'ըսէ թէ կ'ատէ զիս, ես շնորհակալ եմ իր այս մեծարանքին համար: Եթէ Չէյմպրլէն կ'ըսէ թէ վստահութիւն չունի իմ վրայ, անոր ալ շնորհակալութիւն կը յայտնեմ, որովհետեւ այդ կ'ապացուցանէ թէ ես դաւաճան մը չեմ: Ես միայն մէկ փառասիրութիւն ունիմ,— սէրը եւ խանդաղատանքը իմ ժողովուրդին: Ես բացարձակապէս անտարբեր եմ իմ թշնամիներուս ատելութեան հանդէպ, այսօր աւելի քան երբեք:

«Գերմանիա այսօր կը վայելէ Իտալիոյ բարեկամութիւնը: Միայն գաղափարական բարեկամութիւն մը չէ այս, որովհետեւ երկու երկիրները իրարմէ կախում ունին իրենց ապագային համար: Ռուսերուն հետ ալ մեր յարաբերութիւնները փոխուեցան եւ այսօր Ռուսիան ալ մեզի հետ է: Ես կը հասկնամ որ կատղած են այս մերձեցումին համար, բայց մեր երկու ժողովուրդները բաւական խելք ունին, որպէսզի իրենց արիւնը չթափեն Լոնտոնի եւ Փարիզի սեղանաւորներուն համար: Երբ ես որ եւ է գործ կը կատարեմ, սովորութիւն ունիմ մինչեւ ծայրը երթալու: Եւ ահաւասիկ ահարկու պետութիւն մը որ այլեւս թշնամի չէ Գերմանիոյ: Ճափոն եւս մեզի դէմ չէ ինչպէս 1914ին: Զինուորական տեսակէտով ալ կացութիւնը փոխուած է: Մենք վերազինուեցանք: Եւ վերազինումը կատարեցինք առանց որ եւ է բան ըսելու, որպէսզի իրար չանցնին: Անգամ մը Անգլիացի մը կ'ըսէր ինծի.— «Իրարու հաղորդենք մեր սպառազինութեանց նախահաշիւները»: Զայն չհանեցի, որովհետեւ աշխարհը աւելի մտահոգ պիտի դառնար: Ընդհակառակն, ես աշխատեցայ, կազմեցի զինուորական ուժ մը, բանակը օժտելով ամէնէն արդիական սպառազինութեամբ: Ապացոյց՝ այն որ Լեհաստան աւելի կանուխ կործանեցաւ քան կը կարծէին Փարիզի եւ Լոնտոնի ռազմագէտները: Այսպէս պիտի ամբարնդէ մեր ուժը: Մտահոգութիւն մի ունենաք նաեւ բանակի բարոյական կորովի մասին: Այդ կորովը հրամանատարներուն կորովն է: Տնտեսապէս ալ պատրաստուած ենք: Ես տարիներով աշխատած եմ այդ ուղղութեամբ եւ միջոցներ ձեռք առած հաւանական պաշարման մը դէմ»:

Հիթլէր յետոյ փառաբանելով իր հաստատած կարգուսարքին բարիքները եւ Գերմանիոյ նոր վարիչներուն արժանիքները, ինքզինքը նմանցուց մարգարէի մը, «որ շարունակ կը յածի գերման ժողովուրդին վերեւ եւ իրեն կը քաշէ ջողջոտը»: Եւ եզրակացուց.

— «Առտնով միայն բարձրագիր գլխարկներ կային եւ ժողովուրդ չկար: Այսօր միայն մէկ ժողովուրդ կայ եւ բարձրագիր գլխարկներ չկան: Ես վճռած եմ շարունակել ճակատամարտը: Անխուսափելի էր այս կռիւը, եւ լաւ է որ պայթեցաւ: Մենք վճռած ենք պայքարը շարունակել մինչեւ որ ջախջախուի արծաթապետութեան մը կողմէ հաստատուած ահուսարսափը: Գերման ժողովուրդը այսօր կը գտնուի զինուորական շատ աւելի լաւ կացութեան մը մէջ քան տեսած է իր ամբողջ պատմութեան ընթացքին: Ես կը հաւատամ միայն մէկ բանի,— կայ բարի Աստուած մը (Հէռկոթ) որ ստեղծած է ժողովուրդները եւ որ միեւնոյն իրաւունքները տուած է բոլորին: Նախախնամութիւնը օրհնեց մեր պայքարը: Ան միշտ մեզի հետ եղաւ եւ ես կը զգամ թէ կարելի չէ որ եւ է մեծ գործ կատարել առանց իր հաւանութեան: Մեր ուզածն է ոչ թէ հարստահարել ուրիշ ազգեր, այլ մեր ազատութիւնը, մեր կենսական տարածութեան ապահովութիւնը: Կարելի բան չէ որ իմ ժողովուրդս դառնայ գերի ուրիշ ազգերու: Մենք պէտք է յաղթենք եւ պիտի յաղթենք, կատարելով մեզմէ պահանջուած բոլոր զոհողութիւնները»:

թեանց.— 1. Լեհաստան պէտք է հարկատու պետութիւն մը դառնայ Գերմանիոյ հովանաւորութեան տակ.— 2. Չեխոսլովաքիա կը մնայ հովանաւորեալ պետութիւն.— 3. Պէտք է վերադարձնել Գերմանիոյ նախկին գաղթավայրերը: Հիթլէր մեծ յոյս դրած է Իտալիոյ աջակցութեան վրայ:

Ամերիկեան պատուիրակը Պերլինէն պիտի գայ Փարիզ, յետոյ պիտի երթայ Լոնտոն:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Համեւրոպական դաշնակցութիւն

Պատերազմին պատճառած մտահոգութիւններուն չափ վաղուան խաղաղութիւնը եւս կը զբաղեցնէ քաղաքական վարիչներուն միտքը: Արդարեւ, եթէ պատերազմը պիտի վերջանայ հաշտութեան այնպիսի դաշինքով մը, որ պատճառ պիտի դառնայ պատերազմ մը պայթեցնելու նորէն տասնեակ մը տարի վերջ, զուր են այս զոհողութիւնները: Ի՞նչպիսի հաշտութիւն մը կնքել, ի՞նչպիսի խաղաղութիւն մը հաստատել,— ահա օրուան հարցը: Պատերազմը պիտի շարունակուի անշուշտ, դարմանել տալու համար այն անիրաւութիւնները, որոնք կատարուեցան հանդէպ փոքր ու տկար պետութիւններու դէմ: Բայց չի բաւեր դարմանել տալ, անհրաժեշտ է նաեւ կանխել նման վտանգներ: Ահա այդ մտահոգութենէն կը բխին վիճաբանութիւնները վաղուան խաղաղութեան մասին: Կառուցանել նոր Եւրոպա մը, խաղաղ եւ արդար աշխարհ մը, ուրկէ պիտի չկասի քաղաքակրթութեան խոյանքը կամ չկործանի հին մշակոյթը:

Այս առաջադրութեամբ՝ բազմաթիւ տեսակէտներ յայտնուեցան վաղուան խաղաղութեան մասին, ինչպէս արձագանգը տուինք «Յառաջ»ի մէջ: Այս անգամ՝ կը թարգմանենք յօդուածը Փիէր Քոթի, նախկին նախարար:

— Կը խորհիմ թէ չէզոքները կը դատողեն այսպէս.— «Գերմանիա պատերազմ կը մղէ իր սեփական շահերուն համար: Ան կ'ուզէ իր գերակայութիւնը հաստատել ամբողջ Եւրոպայի վրայ: Ան կ'ուզէ պահել ինչ որ շահեցաւ զէնքով կամ խորամանկութեամբ, Աւստրիոյ, Չեխոսլովաքիոյ, Լեհաստանի մէջ: Ան կ'ուզէ նոր շուկաներ ստանալ Կեդր. Եւրոպայի եւ գաղթային երկիրներու մէջ: Ան իրաւունք կը պահանջէ յանուն ամէնէն բազմամարդ, ամէնէն զօրաւոր եւ — ըստ իրեն — ամէնէն խելացի եւ գործունեայ ազգին: Իսկ եթէ Ֆրանսա եւ Անգլիա պատերազմ կը մղեն, միայն իրենց սեփական շահերուն պաշտպանութեան համար չէ: Անոնք կ'ուզեն որ ամէն քաղաքացի, ինչ ալ ըլլայ իր կրօնքը, ազգութիւնը կամ ցեղը, վայելէ իր պատիւին եւ զգացումներուն պաշտպանութիւնը: Անոնք կ'ուզեն որ նոյն իրաւունքները եւ նոյն պարտաւորութիւնները ունենան բոլոր ազգերն ալ հաւասարապէս»:

Ահաւասիկ այդ պատերազմին ամենախոր իմաստը: Այլ բացատրութեամբ՝ Հիթլէր կը խօսի միայն գերմաններէն լեզուով եւ ազգային-ընկերվարութեան ոգիով, մինչդեռ Չէյմպըլէն եւ Տալատիէ կը խօսին ամէն մարդկային էակի հասկնալի լեզուով մը:

X

Լաւ է արդէն հանդիպանալ հիթլէրական տիրապետութեան, բայց բաւական չէ այդ:

Մեծագոյն հարցը, որ կը զբաղեցնէ պատերազմիկներու եւ չէզոքներու հանրային կարծիքը, այն է թէ ինչով պիտի փոխարինուին ներկայ պայմանները: Այսինքն՝ երբ վերջ դրուի ներկայ իրականութեան, ի՞նչ պիտի դրուի տեղը: Պարզ խօսքով՝ ինչի՞ պիտի ծառայէ Դաշնակիցներու յաղթանակը:

Եթէ Եւրոպան ազատագրուի Հիթլէրէն եւ անոր մեթոտներէն իսկ, ոչ ոք կրնայ գոհացնել 1939ի Եւրոպան: Աւստրիացիները, Չեխոսլովաքները եւ Լեհերը,— առանց յիշելու դեռ ուրիշներ — պէտք ունին ներկայ իրականութենէն տարբեր բանի մը: 1919ի Եւրոպան ալ չի գոհացներ մեզ: Դէպքերը ցոյց տուին, որ 1919ի դաշնագիրները երաշխիք չէին կրնար ըլլալ խաղաղութեան համար: Հանրային կարծիքը, բազմաթիւ երկիրներու մէջ, շարունակ կը քննադատէ այդ դժբախտ դաշնագիրները, երբեմն չափազանցելով: Կ'ուզեմ աւելցնել թէ այդ դաշնագիրներուն գլխաւոր մեղքը այն է որ դէշ ձեւով գործադրուեցան: Զինաթափութեան, տնտեսական ազատութեան, հաւաքական ապահովութեան եւ դաշնագիրներու խաղաղ վերաքննութեան մասին Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտը կը պարունակէր այնքան վեհերոտ տրամադրութիւններ, որ սկսան վարկաբեկել ու քանդել զանոնք, փոխանակ պարկեշտօրէն գործադրելու կամ զօրացնելու:

Այժմ ի՞նչ տեսակ Եւրոպա կ'ուզեն շինել: Վտանգաւոր է Հաշտութեան Համաժողովին ներկայանալ առանց ծրագրի, առանց նախապէս հարցերը ուսումնասիրելու: Ինչպէս երէկ, հիթլէրեան վտանգին հանդէպ, խաղաղութեան մէջ ապրելով հանդերձ պատրաստ էինք պատրաստուիլ պատերազմի, այնպէս ալ այսօր, պատերազմ մղելով հանդերձ, պատրաստ ենք պատրաստել խաղաղութեան մեր ծրագիրները:

X

Առաջին գաղափար:

Աշխատանքի ի՞նչ մեթոտ պէտք է որդեգրել: Կ'ուզեմ երկու դիտողութիւն ներկայացնել այս հարցին մասին:

Ֆրանսա եւ Անգլիա պատերազմ կը մղեն կատարելապէս համերաշխ: Նոյն ձեւով, անգլօ-ֆրանսական նոյն գործակցութեամբ պէտք է պատրաստել նոր Եւրոպայի կազմութեան ծրագիրը: Ահաւասիկ առաջին դիտողութիւնս:

Ֆրանսական եւ անգլիական տեսակէտներու միջեւ պէտք չէ տարակարծութեան որ եւ է նշոյլ ձգել, որպէսզի գերմանական փրոփականտը չօգտագործէ զայն: Այդ ուղղութեամբ մեծ դեր կրնայ խաղալ Իվոն Տէլպոսի եւ Զօր. Սփիրսի ղեկավարած խորհրդարանական խմբակը: Ցանկալի է որ կազմուի խառն յանձնաժողով մը, բաղկացած խորհրդարանական ներկայացուցիչներէ եւ անգլիացի ու ֆրանսացի փորձագէտներէ, ուսումնասիրելու համար հարցերը: Ահաւասիկ երկրորդ դիտողութիւնս:

Այնուհետեւ պէտք է ընդարձակել անգլօ-ֆրանսական գործակցութեան այս շղթան: Անոր միացնել, ուսումնասիրելու համար Դաշնակիցներու ծրագիրները, բոլոր չէզոքները կամ գէթ այն չէզոքները, որոնք նոյն իտէալն ունին ու կը բաղձան վերջ դնել ուժի եւ բռնութեան վրայ հիմնուած միջազգային մեթոտներուն: Անոնք Միացեալ Նահանգները,— ինչ որ ալ ըլլայ դիրքը, զոր պիտի ստիպուի բռնել իբրեւ հետեւանք դէպքերու թաւալումին, Միացեալ Նահանգները իրենց խօսքն ունին ըսելիք Եւրոպայի վերակազմութեան ժամանակ, քանի որ իրենց ձեռքը պիտի գտնուի ոսկին եւ իրենք են որ վարկեր պիտի բանան: Հետեւաբար պէտք է խորհուրդ հարցնել անոնց եւ շահագրգռութիւն արթնցնել անոնց մէջ ի նպաստ Դաշնակիցներու տեսակէտներուն:

Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ մէջ գոյութիւն ունին բազմաթիւ ընկերակցութիւններ, որոնք իրենց մասնագիտութիւն ըրած են միջազգային հարցերու ուսումնասիրութիւնները, մասնաճիւղեր եւ թղթակիցներ ունին բոլոր չէզոք երկիրներուն մէջ: Անոնք կրնան եւ պարտաւոր են կարեւոր դեր մը խաղալ մշակելու համար խաղաղութեան դետինը:

Ահաւասիկ իմ տեսակէտս աշխատանքի մեթոտին մասին:

(Մնացեալը յաջորդով)

Հայ երգը

Նիւ Եորքի մէջ «Արլէն Մըւզիք» անունը կրող, ըստ երեւոյթին, հայկական ընկերութիւն մը սկսած է հրատարակել ձայնագրուած հայ երգի ընտիր կտորներ:

Հրատարակուած է արդէն առաջին պրակը, որ կը պարունակէ Արման Թոքաթեանի երգած հայերէն երգերէն երեքը՝ ա) Ա. Սպենդիարեանի «Այ վարդ»ը, բ) Գ. Արլէնի «Սիրուն աղջիկ»ը եւ գ) Ռ. Մելիքեանի «Անջատում»ը:

Հաճոյքով կ'արձանագրենք, որ այս հրատարակութիւնը գեղեցիկ գործ մըն է, կատարուած է մեծ խնամքով, մաքուր տպագրութեամբ եւ լաւ թուղթի վրայ: Ձայնագրուած եղանակին տակ երգողի յարմարութեան համար կան երեք տեսակ բառեր՝ անգլիերէն թարգմանութիւնը, հայերէնը հայկական տառերով եւ հայերէնը լատինական տառերով: Որով այս երգերը երգելու դիւրութիւն կը տրուի ոչ միայն հայ, այլեւ օտար երգիչներուն:

Աւելորդ է ըսել, թէ այսպիսի ձեռնարկի մը պէտքը շատոնց կը զգացուէր արտասահմանի մէջ ընդհանրապէս եւ Ամերիկայի մէջ մասնաւորապէս: Ճիշդ է, թէ մինչեւ այժմ զանազան կողմերէ (նաեւ «Հայրենիք»ի կողմէ) փորձեր եղան պատահական ու հապճեպ կերպով նօթագրուած հայերէն երգեր հրատարակելու, եւ այդ փորձերը շատ քաջալերական էին իրենց գտած ընդունելութեամբ: Բայց անոնցմէ եւ ոչ մէկը, որքան գիտենք, այնքան գոհացուցիչ էր, որքան Արլէն Մըւզիք Ընկերութեան այս հրատարակութիւնը: Կասկած չունինք, որ եթէ այս գործը շարունակուի այս կերպով եւ խոստացուած ծրագրի համաձայն, մեծ պակաս մը պիտի լրացուի եւ խիստ կարեւոր հանրային պահանջի մը գոհացում պիտի տրուի:

Յայտնի է, որ Խորհրդային Միութեան մէջ այսօր հրատարակուած են բազմաթիւ նոր կամ հին հայ երգեր, որոնք, սակայն, անմատչելի կը մնան արտասահմանի լայն հասարակութեան: Եթէ Արլէն Մըւզիք Ընկ.ը կարենայ Հայաստանի երգահաններու երգերէն ամէնէն ընտիրները ձեռք ձգել եւ պրակ առ պրակ հրատարակել, ինչպէս որ ըրած է վերեւ յիշուած երեք երգերը, երկու մեծ ծառայութիւն պիտի մատուցանէ Հայկական Դատին, այն է՝

ա) Պիտի զարկ տայ հայ երգի տարածման մեր նոր սերունդի մէջ եւ այդ կերպով պիտի նպաստէ վերջինս աւելի սերտօրէն հայ ժողովուրդին կապելու գործին եւ

բ) Պիտի հնարաւոր դարձնէ հայ երգի տարածումը օտարներու մէջ, որով ամէնէն լաւ տեսակի հայկական պրոպագանտը ըրած պիտի ըլլայ:

Պէտք կա՞յ ըսելու, թէ հայ հասարակութիւնը պարտաւոր է ամէն կերպով քաջալերել այս ձեռնարկը, որպէսզի հրատարակիչները կարենան իրենց սկսած այնքան կարեւոր եւ խոստմնալից այս գործը ըստ կարելւոյն ընդարձակ կերպով գլուխ բերել՝ իրենց գծած ծրագրին համաձայն:

(Հայրենիք)

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՌԸՄԻՌՄՈՆ, 23 Փետր.— Սիրելի «Յառաջ», նախ մեր շնորհակալութիւնը կը յայտնենք պաշտելի «Յառաջ»ին, որ մեզի ալ հասաւ: Մենք 6 հոգի 6 ամիսէ ի վեր կը գտնուինք դրօշի տակ: Քսան հոգի էինք, բայց երբ քննութիւն կատարուեցաւ հինգ հոգի իրենց տուները ղրկուեցան, ֆիզիքական պատճառներով, իսկ, մնացածներս մարզուելէ վերջ, լաւ համակրութիւն գտանք, նշանառութեամբ, մաքրութեամբ եւ կարգապահութեամբ: Մեր ընկերներէն Ստեփան Մարտիկեան նշանառութեան մէջ առաջին մրցանիշը կոտրեց 300 զինուորի մէջ: Անոր հետ կային Լիւլէճեան, Ժամկոչեան, Դաւիթեան, ոչ մէկը կրնար իրենց մրցանիշը կոտրել: Մեր հարիւրապետը ըսաւ.— Առաջին անգամ է կը տեսնեմ զինուոր մը որ այսպէս նշան կ'առնէ: Մարտիկեան փոխադրուեցաւ «քէլքը փառն Ֆրանս»:

Սիրելի «Յառաջ», ուրախ ենք որ հայ ծնած ենք: Այս առթիւ շնորհակալութիւն կը յայտնենք մեր երկրորդ հայրենիքին որ մեզ իր հարազատ զաւակներուն պէս կը նայի: Հիմա կէս առ կէս տարբեր գումարտակի մէջ կը գտնուինք: Կան հայ արհեստաւորներ, կօշկակարներ եւ դերձակ: Իրիկունները իրարու քով կուգանք եւ մեր սիրելի «Յառաջ»ը կը կարդանք, նոյնպէս տեղական թերթերը:— Ռուբէն Մանուկեան

X

ՊՐԷՈՅԼ (Փիւ տը Տոմ), 19 Փետր.— Սիրելի «Յառաջ» պարտականութիւնս էր երկտողով մը խորին շնորհակալութիւնս յայտնել ձեզի, բայց կարգ մը անկախ պատճառներով չկրցայ:

Մեր սիրելի թերթը կանոնաւորապար կը ստանանք եւ անկիւն մը քաշուելով կը կարդանք հետաքրքրութեամբ:

Մեր Ֆրանսացի ընկերները շատ կը զարմանան որ մենք ալ թերթ ունինք եւ յաճախ իրենք ալ իրենց գլուխները հակած Մեսրոպեան տառերուն մէջ կը փնտռեն իրենց գիրերու նմանութիւնը: Երբ հնչիւնը կ'ըսեմ, այն ատեն քովէս կը փախչին:

Մէկ ամիս է որ հոս ենք: Նախապէս շատ դժուար կ'արտասանէին մեր անունները, եւ շատերը կը խնդային եւ մեր սրտէն արիւն կը քամուէր...

«Յառաջ»ը մեզ գտաւ հեռաւոր եւ աննշան գիւղի մը մէջ, մեզ սփոփեց եւ մեր դէմքերը ժպտեցան: Երկու հարիւր զինուորներ մեր հայ ըլլալը եւ մականունները սորվեցան: Այդ խնդացողները ներկայիս շատ համակրանքով կը վարուին մեզ հետ: Քիչեր կան որ 1914—1918ին Սուրիա եւ այդ շրջանները գտնուած են, եւ մեզ կը ճանչնան եւ մեր լաւ յատկութիւններուն մասին գովասանքով կը խօսին: Ինչ որ չենք հասկնար, հաճութեամբ կը բացատրեն:

Երկու հարիւր Ֆրանսացիներու մէջ երկու հայեր ենք, երկուքս ալ Տէսիմէն: Մեր տեղը շատ օդաւէտ է եւ լեռնային, այգիներով եւ պտղատու ծառերով շրջապատուած: Մէկ ամսուան մէջ զինուալ սկսանք, որովհետեւ մարզանք չունինք եւ պզտիկ գործերով կը զբաղինք: 48 ժամուան իրաւունքէն մենք ալ օգտուելով մեր բոյները այցելեցինք, բայց այդ ժամանակամիջոցը շատ կարճ եկաւ: Աւետիս Գէորգեան, Յարութիւն Գասպարեան:

Mlle. MARIE-ANTOINETTE DESFORGES

եւ

Պ. ԱԶԱՏ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

Ամուսնացած

Փարիզ, Փետրուար 1940

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

Նոր օդարշաւ եւ հազարաւոր թռուցիկներ

Կիրակի եւ երկուշաբթի օր հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (178 եւ 179րդ օր).—

Զեկոյց թիւ **347**, փետրուար **24**, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք:

Զեկոյց թիւ **348**, իրիկուն.— Հանդարտութիւն ընդհանուր ճակատին վրայ: Քանի մը հրացանաձգութիւն Հռենոսի վրայ:

Զեկոյց թիւ **349**, փետրուար **25**, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք:

Զեկոյց թիւ **350**, իրիկուն.— Խրամային հրասանդներու պատրաստութենէ մը վերջ, թշնամին արշաւ մը փորձեց մեր դիրքերէն մէկուն վրայ, Հռենոսի եւ Վոժի միջեւ, բայց անմիջապէս ետ մղուեցաւ կորուստներով:

*** Անգլիական նաւ մը, «Ճէվինկթըն Քորթ», 4544 թոն, կիրակի օր ընկղմեցաւ ականի մը զարնուելով Հիւսիսային ծովուն մէջ: Նաւաստիները փրկուեցան: Կորսուած կը համարուին նաեւ երկու պելժիական ձկնորսանաւեր:

*** Պերլինի, Փրակայի եւ Վիէննայի արշաւէն 24 ժամ վերջը, անգլիական օդանաւեր նոր թռիչք մը կատարեցին Գերմանիոյ ներսերը, մինչեւ Լեհաստանի սահմանագլուխը, հազարաւոր թռուցիկներ ձգելով Փրակայի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ: Ուրիշ խումբ մը օդանաւեր ալ թռան Համպուրկի, Պրէմէնի եւ Քիլի վրայ: Անգլիական օդանաւերը շատ ցածէն թռան Փրակայի վրայ, լուսնի լոյսով, մօտենալով Շքոտայի զինագործարանին: Օդանաւ մը գնաց մինչեւ Պրէսլաւ եւ վերադարձաւ յաջողութեամբ: Օդաչուները դիտաւոր բոցեր արձակեցին, ուշադրութիւն հրաւիրելու համար իրենց նետած թռուցիկներուն վրայ: Օդանաւերը իրենց կայաններէն հեռացած էին եօթը ժամ եւ որ եւ է դիմադրութեան չհանդիպեցան: Հիւսիսային Գերմանիոյ վրայ թռած ատեն, անգլիական օդանաւերէն մէկը ճամբան կորսնցուց եւ վար իջաւ Պելժիոյ մէջ: Սպայ մը եւ երկու զինուորներ անմիջապէս ձերբակալուեցան չէզոքութեան պահակախումբի մը կողմէ, երբ կը փորձէին կրակի տալ օդանաւը:

Գերմանական օդանաւերը շաբաթ օր հինգ թռիչքներ կատարեցին Ֆրանսայի վրայ, մէկը Փարիզի շրջակաները, առտուն կանուխ:

*** Կիրակի օր անգլիական օդանաւ մը յարձակում կրեց գերմանական հինգ օդանաւերէ, երբ հետազօտութիւններ կը կատարէր Հէլիկոլանտի մէջ: Անգլիական օդանաւը յաջողեցաւ իր կայանը վերադառնալ, կարեւոր լուսանկարներ քաշելէ վերջ: Անգլիոյ օդանաւային նախարարութիւնը կը հերքէ այն լուրը թէ բրիտանական օդանաւ մը վար առնուած է Հէլիկոլանտի մէջ:

Ձախորդ հայ զինուորի մը մահը

Մասնաւոր նամակէ մը կ'իմանանք թէ ինքնաշարժի արկածի մը հետեւանքով մեռած է հայ զինուոր մը, Ժագ Սահակեան, 22—23 տարեկան, կօշկակար, Մարսէյլի շրջանէն եւ թաղուած X քաղաքի գերեզմանատան մէջ, զինուորական պատիւներով:

ՆՈՐ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԵՒ ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐ տեղի ունեցան Թուրքիոյ մէջ: Կիրակի օր ցնցումներ զգացուեցան Սպարթայի, Շ. Գարահիսարի, Այտընի եւ Իզմիրի մէջ: Կէօրտէսի մօտ (Իզմիր), չորս տուներ թաղուեցան եւ ուրիշ քսան տուներ քանդուեցան, հողը սահած ըլլալով: Հողը կքեցաւ նաեւ Գատըքէօյի մէջ (Պոլիս): Սէյհան գետը աւելի քան 15 ոտք բարձրանալով, ողողեց Ատանա քաղաքը եւ շրջակաները: Գետափի շրջանին բնակիչները բլուրները ապաստանեցան:

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ՑՆՑՈՒՄՆԵՐ զգացուեցան Ալպանիոյ Վալոնա եւ Պէրաթ քաղաքներուն մէջ, կարեւոր վնասներ պատճառելով: Մարդկային զոհ չկայ:

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ դէմ հետապնդումը կը շարունակուի ամէն կողմ: Նիսի մէջ ձերբակալուեցան խումբ մը համայնավար գործիչներ որոնց քով գտնուեցան բազմաթիւ թուղթեր, ինչպէս եւ Մոսկուայի վերջին հրահանգը՝ գաղտնի գործունէութեան մասին:— Իտալի մէջ ալ (Թուրին) ձերբակալուեցաւ կուսակցութեան նախկին քարտուղարը, Տիւքրօ, նախապէս բազմաթիւ թռուցիկներ եւ փաստաթուղթեր բռնուած ըլլալով:— Զուիցերիոյ թերթերը կը գրեն թէ բազմաթիւ համայնավար գործիչներ Զուիցերիա կ'ապաստանին հարեւան երկիրներէն:— Նորվեկիոյ մէջ հետապնդումները կը շարունակուին բոլշեւիկներուն դէմ: Առջի օր ձերբակալուեցաւ նշանաւոր գործիչ մը որուն համար կ'ըսեն թէ դաւ մը սարքած էր, խորհրդային կառավարութիւն հաստատելու համար Նորվեկիոյ մէջ, օգնութեան կանչելով խորհրդային զօրքը:

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԻ ընկերութիւնը հազար Ս. Գիրք պիտի ղրկէ Ֆինլանտա, բաժնելու համար ռուս գերիներուն մէջ: Այս առթիւ ընկերութիւնը կ'ըսէ թէ տասը տարիէ ի վեր կը ջանան Աստուածաշունչ հասցնել Ռուսերուն, բայց չեն յաջողիր: «Ֆինլանտական պատերազմը առաջին իրական պատեհութիւնը կ'ընծայէ մեզի»:

ՊԵԼԺԻՈՅ կառավարութիւնը որոշեց նոր զօրադասեր կանչել դրօշի տակ, փետրուար 15էն մինչեւ մարտ 1, մասնաւորապէս 1926ի եւ աւելի երիտասարդ դասերը: Միւս կողմէ կառավարութիւնը օրինագիծ մը մշակած է, խափանելու համար խռովայոյզ եւ հակազգային տարրերու գործունէութիւնը:— Առողջապահական նախարարը երեսփ. ժողովին մէջ պատասխանելով հարցումի մը, յայտարարեց թէ անկարելի է քաղաքացիներու տեղափոխութեան լայն գործողութիւն մը կատարել, արշաւանքի մը պարագային, որովհետեւ բոլոր ճամբաները եւ փոխադրութեան միջոցները բանակին պիտի վերապահուին:

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ հանրապետութեան նախագահ ընտրուեցաւ էնրիքօ Չէլիօ, 90ի դէմ 118 քուէ շահելով իր երկու մրցակիցներուն դէմ: Նոր նախագահը ծնած է 1889ին, եւ քաղաքական ասպարէզը սկսած իբրեւ երեսփոխան: 1916ին խմբագիրն էր իր թերթին, «Փօփօլօ է Լիպէրթա» (Ժողովուրդ եւ Ազատութիւն):

500.000 ՀՈԳԻ Գերմանիայէն դիմում կատարած են, Մ. Նահանգները գաղթելու համար, մինչեւ 1939 յունիս 30: Անկէ ի վեր աճած է այս թիւը: Բուն Գերմանիայէն ամերիկեան հիւպատոսներուն դիմած են 309.782 հոգի, նախապատերազմեան Լեհաստանէն՝ 115.222, Չեխոսլովաքիայէն 51.271 հոգի:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Ռուսերը ձեռնարկած են վերակազմելու Քոլոյոքի նիքէլի հանքերը, հիւսիսային Ֆինլանտայի մէջ: Ֆինները պայթեցուցած էին այդ հանքերը, քաղաքը լքելէ առաջ: Ինչպէս կ'երեւայ, Ռուսերը կ'ուզեն որ առաջ շահագործել նիքէլի հանքերը:

ՇՈՒԷՏ երկու արդիական թորփիլանաւեր ստացաւ Անգլիայէն, իւրաքանչիւրը 40 հանգոյց արագութեամբ:

ՍԵՒ ԾՈՎԷՆ ՊԱԼԹԻԿ ԾՈՎ ջրանցքի մը շինութեան աշխատանքները յառաջ կը տարուին, օր առաջ լրացնելու համար, ինչպէս կը հաղորդեն Մոսկուայէն: Տասնըհինգ հազար կամաւորներ կը բանին այս շինութեանց վրայ: Ջրանցքը պիտի միացնէ Պուկ եւ Փրիփէթ գետերը — ճիւղերը Վիսթուլայի որ Պալթիկ ծով կը հոսի Տանցիկի մէջ եւ Տնիէփէրի, որ Սեւ ծով կը հոսի:

25—30.000 ԼԵՀԵՐ, կին եւ մանուկ, Ալժերիա պիտի փոխադրուին ֆրանսական կառավարութեան կողմէ: Անոնք փախած են գերմանական եւ ռուսական արշաւանքին ատեն: Լիթուանիայի մէջ ալ կան 40.000 լեհ կիներ եւ մանուկներ, բայց անոնց փոխադրութիւնը դժուար է ներկայ պարագաներուն մէջ: Ալժերիա փոխադրուելիքները կը գտնուին Ռումանիա, Հունգարիա, Պուլկարիա, Եուկոսլավիա եւ Յունաստան:

Սկանտինաւեան պետութեանց ժողովը

Տանըմարքայի, Նորվեկիոյ եւ Շուէտի արտաքին նախարարները արտակարգ խորհրդակցութիւն մը կատարեցին կիրակի օր, Քոփէնհակի մէջ, ճշդելու համար իրենց դիրքը: Ինչպէս կը հաստատէ պաշտօնական զեկոյցն ալ, երեք պետութիւնները որոշած են շարունակել իրենց համերաշխութիւնը եւ չէզոքութիւնը, եւ բողոքել միջազգային օրէնքի բռնաբարումներուն դէմ, որ կողմէն ալ ըլլայ: Զեկոյցը կը հերքէ այն վերագրումները թէ այս քաղաքականութիւնը հետեւանք է մէկ կամ միւս կողմի ճնշումին: Երեք արտաքին նախարարները միաձայնութեամբ կը յայտարարեն թէ «եթէ պատերազմը չվերջանայ աւելի բուռն եւ երկարատեւ աղէտի մը յանգելէ առաջ, այնպիսի խոր դառնութիւն մը պիտի ծնի ազգերու միջեւ որ, շատ աւելի պիտի դժուարանայ տեւական հաշտութեան մը ճամբան: Ուստի, անոնք ուրախութեամբ պիտի ողջունեն որ եւ է նախաձեռնութիւն՝ բանակցութիւններ սկսելու համար պատերազմիկներուն միջեւ, ի խնդիր արդար եւ տեւական խաղաղութեան մը»:

Նոյն օրը արտակարգ նիստի հրաւիրուեցաւ Շուէտի խորհրդարանը, եւ նախարարական խորհուրդն ալ բացառիկ նիստ մը գումարեց արքայական պալատին մէջ: Խորհրդարանը շարք մը բացառիկ տնօրինութեանց հետ, որոշեց հսկողութեան տակ առնել դրամներու փոխանակութիւնը: Կառավարութիւնը կը հերքէ այն լուրը թէ Խ. Միութիւնը երաշխաւորութիւններ խոստացած է Շուէտի:

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Chèque Postal Paris 1678 - 63

Téléphone : COBelins 15 - 70

17, Rue Damesme, PARIS (13)

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

MERCREDI 28 Février 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4284

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՕԴԱՐՇԱՒ ԵՒ ԱՀԱԶԱՆԳ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (180րդ օր).

Զեկոյց թիւ 351, փետրուար 26, առաւօտ.— Ցարաձուն գործունէութիւն յառաջապահ զօրախումբերու ճակատի զանազան մասերուն վրայ, Մոզէլի եւ Սարի միջեւ:

Զեկոյց թիւ 352, իրիկուն.— Օրը հանդարտ անցաւ ընդհանուր ճակատին վրայ:

*** Օդանաւային գործունէութիւնը զգալապէս աճած է երկու օրէ ի վեր, օդը պայծառացած ըլլալով: Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.40ին գերմանական օդանաւեր թռան փարիզեան շրջանին վրայ, բայց ետ մղուեցան հակօդային մարտկոցներու կրակով: Ժամը 8.55 — 9.42 ահազանգը հնչեց Ֆրանսայի հիւսիսային - արեւմտեան շրջանին մէջ, իսկ առտուան ժամը 4.30ին՝ Փարիզի մէջ, տեւելով մինչեւ 5.30: Կատարեալ հանդարտութիւն կը տիրէր մայրաքաղաքին մէջ, ինչպէս միշտ:

Ֆրանսական օդանաւերն ալ հետախուզական թռիչքներ կատարեցին Գերմանիոյ մէջ: Միեւնոյն ատեն պահակախումբերը կը գործէին ցամաքի վրայ: Ճակատէն հասած լուրեր կը հաստատեն թէ Գերմանները մասնաւոր կարեւորութիւն կ'ընծայեն Հոռնպախ եւ Մոզէլի միջեւ գտնուած տարածութեան: Ֆրանսական կարգ մը պահակախումբեր եւ հետազօտիչ զօրախումբեր գերմանական գիծերուն մէջ մտան զանազան կէտերէ: Թէեւ Գերմանները լայն գործունէութիւն կը ցուցնէին, բայց հետազօտութեան փորձերը կեդրոնացած էին Մոզէլի հովիտին արեւելեան եւ Սարի արեւմտեան շրջանին մէջ: Գերմանները չկրցան գերիներ բռնել եւ առանց կռուելու քաշուեցան, երբ ֆրանսական գնդացիրները կրակ բացին: Բայց, ինչպէս կը հաստատեն տեղական թերթերը, ճակատի աջ թեւին վրայ, Վիսէմպուրկի եւ Լոթէրպուրկի միջեւ թշնամին աւելի մեծ յամառութեամբ գործեց, հրասանդները ուղղելով ֆրանսական դիրքերուն դէմ. Վոժի լեռներուն մօտ: Գերմանական ջոկատ մը արշաւեց ֆրանսական յառաջապահ դիրքերէն մէկուն վրայ, սակայն ստիպուեցաւ նահանջել գնդացիրներու խաչաձեւ կրակին տակ, ծանր կորուստներ կրելով:

*** Նաւերու խորտակումը կը շարունակուի ամէն օր, երկու կողմէն ալ: Հիւսիսային Ատլանտեանի մէջ թորփիլահար ըլլալով ընկղմեցաւ անգլիական «Լոք Մէտի» շոգենաւը, 4996 թոն: Կը կարծուի թէ թորփիլարձակ սուզանաւն ալ ընկղմած է անգլիական մարտանաւի մը կողմէ, որ ազատեց 35 նաւաստիներ: Ընկղմած է նաեւ անգլիական քարիւղատար նաւ մը: Կորսուած կը համարուի նորվեկեան նաւ մը, 1168 թոն, որմէ լուր չկայ յունուար 20էն ի վեր: Այս նաւը ածուխ բեռցած էր անծանօթ նաւահանգիստէ մը եւ Նորվեկիա կ'երթար: Ընկղմած է շուէտական նաւ մը, 3887 թոն, Հիւսիսային ծովուն մէջ, 30 նաւաստիներով: Փրկուած են միայն 12 հոգի: Գերմանական շոգենաւ մը, «Օրիզաբա», 4000 թոն, խրեցաւ նկանդինաւեան ջուրերուն մէջ եւ կորսուած կը համարուի: Համագումար կորսուած են 8 նաւեր:

*** Ֆրանսայի ծովային նախարարութիւնը տեղեկագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն պատերազմին սկիզբէն մինչեւ փետրուար 19 Դաշնակիցները եւ չէզոք պետութիւնները կորսնցուցած են 312 նաւեր, համագումար 1.065.129 թոն տարողութեամբ: Այս նաւերէն 14ը ֆրանսական են (66.120 թոն), 157ը անգլիական (590.419 թոն), 141ը չէզոք (408.590 թոն): Գերմանական զեկոյց մը Դաշնակիցներու եւ չէզոքներու կորուստները կը հաշուէ 469 նաւ, 1.810.315 թոն տարողութեամբ:

Սեւ ծովու ռազմափորձերը եւ Թուրքիա

Թուրք մամուլը դառն խոհրդածութիւններ կ'ընէ Սեւ ծովու ռուսական վերջին ռազմափորձերու մասին: Հիւսէյին Ճահիտ «Եէնի Սապահ»ի մէջ գիտել կու տայ թէ վայրկեանը դէշ ընտրուած է այս ցոյցին համար, որ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հակառակորդ տարրերուն կողմէ կը նկատուի ռուսական սպառնալիք մը Թուրքիոյ: Եւ կը յայտարարէ.

— «Խորհրդային իշխանութիւնը գիտնալով Թուրք բանակին արժէքը եւ անգլիական ու ֆրանսական տորմիղներուն անմիջական աջակցութիւնը, պիտի վարանէր այդպիսի յարձակում մը փորձել որ աղետալի ձախողանքի մը դատապարտուած է, անհամար եւ ռազմունակ ուժերու դիմաց»:

Նէճմէտտին Սատակ ալ, որուն կարծիքներուն մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայուի, նոյն խնդիրը կը շօշափէ «Ագշամ»ի մէջ, հարեւանցի, բայց տեսակ մը արհամարհանքով: Իսկ «Սոն Թէլէկրաֆ» նոյնպէս կը դատապարտէ ռուսական ռազմափորձերը, գիտել տալով թէ ան կը ձգտի պղտորել Թուրքեւռուս յարաբերութիւնները եւ պատերազմը պայթեցնել Մօտաւոր Արեւելքի մէջ:

* * Փետրուար 20 Թասուիր խմբագրականով մը, Հիւսէյին Ճահիտ կը քննէ հետեւեալ հարցը.— «Պատերազմին պիտի խառնուի՞նք»: Եւ պարզելով Թուրքիոյ զինուորական ուժն ու զինակցութիւնը Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ, ուղղակի յարձակումի մը հաւանականութիւն չի տեսներ:

— «Սակայն անուղղակի պատերազմի քշուելու հաւանականութիւնը չկա՞յ: Մեր յանձնառութիւնները խիստ որոշ են: Ռուսիոյ հետ, եթէ ուղղակի յարձակումի չենթարկուինք, չենք ստորագրած որ եւ է յանձնառութիւն որ կարենայ պատերազմի մղել մեզ: Եթէ Գերմանիա Պալքաններու վրայ յարձակի, այն ատեն մեզ ալ արեւմտեան ժողովրդապետութեանց շարքին իր դէմ պիտի տեսնէ, որովհետեւ այս յարձակումը ուղղակի մեզի դէմ կը նշանակէ: Առանց Պալքանները կոխոտելու կարելի չէ Իսթամպուլ գալ: Պալքաններուն ոտնակոխուելուն թոյլատու ըլլալ եւ պարտուելու համար սպասել այնպիսի միամտութիւն մըն է, որմէ զերծ է Թուրքիա: Հետեւաբար, Թուրքիա միայն Պալքաններու վրայ օտար արշաւանք մը սկսած ատեն պատերազմի պիտի մտնէ: Բայց Պալքանները այնքան լաւ երաշխիքի տակ կը գտնուին որ, բոլոր զրուցման բաղձանքները դեռ իրենց երեւակայական վիճակին մէջ անհետանալու դատապարտուած են»:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Նախագահ Ռուզվէլթի պատուիրակը Պերլինի մէջ

Մ. Նահանգներու նախագահին մասնաւոր պատուիրակը, Սըմնըր Ուէլզ, երկուշաբթի օր Մուսոլինիի ներկայանալով, անոր յանձնեց Պ. Ռուզվէլթի մասնաւոր մէկ նամակը, յետոյ խօսեցաւ իր պաշտօնի մասին: Տեսակցութիւնը տեւեց մէկ ժամէն աւելի եւ շատ սիրալիր հանգամանք ունէր: Ամերիկեան պատուիրակը նոյն օրուան առտուն տեսակցած էր Կոմս Չիանոյի հետ: Ամէն բան գաղտնի կը պահուի, բայց քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այն իրողութեան որ պատուիրակը որոշեց անմիջապէս Պերլին երթալ: Եւ այդպէս ալ ըրաւ երէկ, երեքշաբթի, Հռոմէն ուղղակի Պերլին անցնելով, առանց Ժընեւ հանդիպելու: Պաշտօնական զեկոյցն ալ աւելի բան մը չըսեր տեսակցութեան մասին, պարզապէս ծանուցանելով թէ ամերիկեան ներկայացուցիչը Պ. Ռուզվէլթի մէկ մասնաւոր նամակը յանձնեց Մուսոլինիի: Իտալական կառավարութեան կիսապաշտօնական տեղեկատուն ծանուցանելով ամերիկեան պատուիրակին, դեսպանին եւ Կոմս Չիանոյի երկար տեսակցութիւնը, կը գրէ թէ «գաղափարներու լրիւ փոխանակութիւն մը տեղի ունեցաւ»: Հռոմի ամերիկեան դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ ալ գոհացուցիչ կը գտնեն տեսակցութեանց արդիւնքը: Հաւանական է որ ամերիկեան պատուիրակը նոր տեսակցութիւն մը ունենայ Մուսոլինիի հետ, վերադարձած ատեն. բայց այս խնդիրը կախում ունի Պերլինի, Փարիզի եւ Լոնտոնի այցելութեանց արդիւնքէն:

Իրազեկներու կարծիքով, ամերիկեան պատուիրակին այցելութեան հաւանական արդիւնքները աւելի մեծ կ'երեւան քան կը նախատեսուէր: Բուն ելքը պիտի հասկցուի պատուիրակին Ամերիկա վերադառնալէն վերջը: Հռոմի պաշտօնական շրջանակները լռութիւն կը պահեն, բայց անոնց դիրքը այժմ աւելի բարեկամական է քան այն ատեն երբ նախագահ Ռուզվէլթ խաղաղութեան կոչ մը ուղղեց անցեալ գարնան, եւրոպական կառավարութեանց:

Վատիկանի օրկանը կը գրէ թէ նախագահ Ռուզվէլթ աւելի պատեհ ժամանակ մը չէր կրնար ընտրել, այս ձեռնարկը կատարելու համար:

... Պ. Մայրըն Թէյլըր, Վատիկանի ամերիկեան ներկայացուցիչը, որ Հռոմ հասած էր մասնաւոր պատուիրակին հետ, Պապին ներկայանալով յանձնեց իր պաշտօնագիրները: Ներկայացուցիչը ընդունուեցաւ դեսպանական պատիւներով: Վատիկանի շրջանակներուն մէջ մասնաւոր կարեւորութիւն կ'ընծայեն նախագահ Ռուզվէլթի նախաձեռնութեան:

*** Վատիկանի մէջ շատ յոյս չունին որ յաջողի հաշտութեան ձեռնարկը, հիմնուելով Պերլինի, Փարիզի եւ Լոնտոնի պապական նուիրակներէն հասած տեղեկագիրներու վրայ: Պերլինի պապական նուիրակին զեկուցման համաձայն, Գերմանիա պատրաստ է գործակցելու, եթէ Դաշնակիցները Հիթլէրը ճանչնան իբրեւ միակ պետը գերմանական պետութեան եւ Գերմանիոյ գրաւած հողերը ընդունին իբրեւ կենսական մաս: Ցետոյ, Գերմանիա կ'ուզէ որ գոհացնեն իր գաղթային պահանջները:

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Երկու խաղաղներ պաշարուած

Ֆինները վերջնապէս լքեցին Քոյվիստօ կղզին, Ֆինլանտայի ծոցին մէջ, որ նոյեմբեր 30էն ի վեր կը դիմադրէր ռուսական յարձակումներուն: Պաշտօնական զեկոյցը մանրամասնութիւններ չի հաղորդեր, բայց կը թուի թէ բերդապահ զինուորները հեռացած են ապահով, քալելով սառերու վրայ: Զինուորները իրենց իրեն ձգած են ծանր թնդանօթները որոնք մեծ կորուստներ պատճառած էին կարմիր զօրքին:

Միւս կողմէ կը հաստատուի թէ կատարեալ աւերակոյտի մը վերածուած է Վիպորկը (Վիիփուրի): Միայն սակաւաթիւ պահակախումբեր կը շրջին ֆինլանտական մեծ քաղաքին աւերակներուն մէջ, որոնց վրայ խորհրդային օդանաւերը եւ թնդանօթները կրակ կը տեղան երկու ամիսէ ի վեր: Քաղաքին վերջին բնակիչները հեռացան հանրակառքերով, բեռնակառքերով կամ ոտքով: Ինչպէս նաւապետ մը որ ամէնէն վերջը կը մեկնի իր խորտակուածնաւէն, Վիպորկի քաղաքապետը զինուորական իշխանութեանց յանձնեց քաղաքին բանալիները: Ականատեսներ կը պատմեն թէ թանձր ծուխեր կը բարձրանան քաղաքին աւերակներէն: Ռուսական ռումբերէն ազատ մնացած են միայն քաղաքապետական մատենադարանը եւ քաղաքին կայարանը: Վիպորկ շինուած էր 640 տարի առաջ:

*** Տեղական թերթերը կը գրեն թէ սպաննուած եւ մասնաւոր փոսի մը մէջ թաղուած է ռուսական 18րդ զօրաբաժնին հրամանատարը, Զօր. Բօրիսով:

*** Ֆինները նոր գիծ մը կը կազմակերպեն, դիմադրութիւնը շարունակելու համար: Ռուսական յարձակումը այժմ ուղղուած է Մաններհայմի երկրորդ գծին դէմ, որ աւելի զօրաւոր է: Այս երկրորդ գծին ետին կը գտնուի երրորդը եւ Վիպորկէն անդին կան ուրիշ ամրութիւններ: Ֆինները կրնան հարկադրուիլ նահանջելու, զինուոր եւ ռազմանիւթ խնայելու համար, բայց եթէ սպարապետութիւնը որոշէ կռիւը շարունակել Վիպորկի առջեւ, հետեւանքը նոյնքան ծանր կրնայ ըլլալ Ռուսերուն համար որքան Սումմա - Քամարա ճակատին վրայ, ուր կ'ըսեն թէ 50.000 հոգի կորսնցուցած են:

*** Թերթերը կը գրեն թէ խորհրդային կառավարութիւնը չքանչաններ բաժնած է շատ մը օդաչուներու, որոնց մէջ կը գտնուին 14 կիներ, «յաջող ռմբակոծութիւններ կատարած ըլլալով Ֆինլանտայի մէջ»:

*** Մ. Նահանգներու երեսփ. ժողովի նիւթական մասնախումբին առաջարկուեցաւ 30 միլիոն տոլար փոխ տալ Ֆինլանտայի, զէնք եւ ռազմանիւթ գնելու համար: Մասնախումբը մերժեց այս առաջարկը: Նախապէս 20 միլիոն տոլար տրամադրուած էր, պայմանաւ որ պատերազմական նպատակներու չգործածուի:

ՇԹՈՒԹԿԱՐՏԻ դատաճանին, Փօլ Ֆէրտոնէի ծերունի մայրը խորապէս ազդուելով իր տղուն հայրենադաւութեան յայտարարութենէն, վանք մը քաշուեցաւ Թոռանը հետ: (Դատաճանութեան յայտարարութիւնը փակցուած է բոլոր պաշտօնական հաստատութեանց պատերուն վրայ եւ բոլոր այն վայրերուն մէջ ուր ապրած է Ֆէրտոնէ): Դատաճանին կինը ամուսնացած է ուրիշի մը հետ: Իր մեղսակիցը, Օպրէխտ, նոյնպէս ենթակայ է մահապատիժի, եթէ բռնուի:

Հայ զինուորներու հպատակութեան խնդիրը

Երեսփոխան եւ նախկին նախարար Պ. Մ. Մութէ, որ Հայ Գաղթ. Կեդր. Յանձնաժողովի նախագահին խնդրանքով դիմում կատարած էր դատական նախարար Պ. Ժորժ Պոնէի, ի նպաստ տարագիր Հայերու յուշագրի այն յօդուածին որ ֆրանսական հպատակութեան հարցին կը վերաբերի, նախարարէն ստացած նոր նամակ մը: Ինչպէս կ'երեւայ, այդ հարցը լուծման ճամբու մէջ է: Ահաւասիկ Պ. Պոնէի նամակին բովանդակութիւնը.

— «Դուք իմ ուշադրութիւնս հրաւիրած էիք այն հայ հպատակներու մասին որոնք ֆրանսական հպատակութեան խնդրագիրներ ուղղած են իմ պաշտօնատանս: Կը փութամ ձեզի տեղեկացնել թէ Ազգ. Պաշտպանութեան ու պատերազմական նախարար եւ վարչապետի 1940 յունուար 13ի շրջաբերականով եւ իմ դիւանատանս 1940 յունուար 23ի շրջաբերականով, այժմ դրօշի տակ գտնուող հայրենազուրկները եւս պիտի օգտուին 1939 հոկտեմբեր 23ի միջնախարարական շրջաբերականին տրամադրութիւններէն, որոնք ֆրանսական հպատակութիւն շնորհելու արագ ձեւ մը կը նախատեսեն: Ասկէ զատ, բոլոր միւսներէն առաջ նկատի կ'առնուին եւ քննութեան կ'ենթարկուին հպատակութեան խնդրանքները այն օտարականներուն, որոնք զինուորցած են: Այս որոշումները լիովին կը համապատասխանեն, Հայերու վերաբերմամբ, այն բաղձանքին զոր հաճած էիք ինծի հաղորդել ձեր գրութեամբ»:

Լա Սիոթայի հայրենակիցներուն

Լա Սիոթայի գործաւորներու թշուառութեան մասին «Յառաջ»ի ուղղուած թղթակցութիւնը յանձնուած էինք Franco-Arménien Կոմիտէին ուշադրութեան, մասնաւոր նամակով մը: Կոմիտէին ընդհանուր քարտուղարը, Պ. André Faillet, նոյն օրն իսկ սախպողական նամակ մը ուղղած է քաղաքապետ - երեսփոխան Պ. Պուխոնի, եւ անձամբ ալ յայտարարեց մեր խմբագրին թէ պիտի հետապնդէ խնդիրը, ինչպէս ուրիշ հարցեր, դարձեալ «Յառաջ»ի միջոցաւ ներկայացուած:

Թելադրութիւն մը, այս առթիւ,— ամէն անգամ որ դիմում կը կատարուի Յառաջի կամ ուրիշներու, անհրաժեշտ է խնդրագիրները գրել կարճ եւ փաստացի,— տագնապը պարզել թուանշաններով եւ վաւերական իրողութիւններով:

ԳՐԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ եւ Տեղեկութեանց վարչութեան վիճարանութիւնները վերջացան երէկ, երեսփ. ժողովին մէջ: Կառավարութեան կողմէ քննադատութեանց պատասխանեց փոխ - վարչապետը, Պ. Շոթան:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԾԱՌԱՅՈՒԹԵԱՆՑ յանձնուած եւ զինուորութենէ ազատած քաղաքացիներու մասին ստուգումները կը շարունակուին: Մինչեւ փետր. 20, իբրեւ անկանոն ճակատ փոխադրուած են 6900 հոգի, իսկ ստուգումներու սկիզբէն ի վեր՝ 20.000 հոգի:

ԿԱՐԳ ՄԸ ԿԱՌԱԽՈՒՄԲԵՐ եւս ջնջուեցան, փետրուար 25էն սկսեալ, դիւրացնելու համար ապրանքներու փոխադրութիւնը: Հանրակառքի երթեւեկն ալ պիտի կրճատուի առժամապէս:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ ՍՏԱՑԱԾ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԸ երբ կայարանները հասնին, երկու ձրի տոմսակ պիտի ստանան մեթրոյի համար, մէկը երթալու, միւսը վերադառնալու: Փարիզի պահակազօրքին զինուորները կրնան ձրի մեթրօ նստիլ, երբ առ նուազն 20 հոգի են: Անհատ զինուորները պարտաւոր են վճարել երթեւեկին գինը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ ՄԵՌԱԾ ֆրանսացի եւ դաշնակից զինուորները մշտնջենապէս պիտի թաղուին ազգ. գերեզմանատուներուն մէջ, ձրի, համաձայն նոր հրամանագրի մը, որ հրատարակուեցաւ կիրակի օր:

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ տնտեսական համաձայնութիւն մը կնքեցին առջի օր: Այս առթիւ տեղական թերթերը կը գրեն թէ ատենէ մը ի վեր հետզհետէ կ'աճին երկու երկիրներուն յարաբերութիւնները: Բազմաթիւ իտալացի հողագործներ մօտերս Գերմանիա պիտի երթան: Ասկէ առաջ 30.000 բանուորներ գացած էին, բայց ժամանակէ մը ի վեր Իտալիա վերապահ դիրք մը բռնած էր: Հիմա որ նորէն հաւանութիւն յայտնած է, կը նշանակէ թէ յարաբերութիւնները աւելի սերտ հանգամանք ստացած են: Մօտերս Հռոմ կը սպասուի գերմանական պատուիրակութիւն մը, զարգացնելու համար երկու երկիրներուն մշակոյթի կապերը:

ՎԱՐՁԱԿԱԼ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԸ պիտի չհանուին իրենց վարձած տուներէն կամ խանութներէն, համաձայն նոր օրինագծի մը որ քուէարկուեցաւ երեսփ. ժողովին կողմէ, փոփոխելով 1939 սեպտեմբեր 26ի օրէնքը: Օրէնսդիր Յանձնաժողովին տեղեկագիրը այս առթիւ կը յայտարարէ.— «Ո՛վ որ իր տունէն մեկնած է Ֆրանսայի ծառայելու համար, պէտք չէ նեղութիւն կրէ, պատերազմի ամբողջ տեւողութեան ընթացքին, այն վայրերուն մէջ ուր կը գտնուէր վարձքով, զէնքի տակ առնուած ատեն»:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Խ. Միութիւնը ամրութիւններու լայն ցանց մը կը շինէ Գերմանիոյ սահմանագլուխին վրայ, ի նախատեսութիւն ապագայ վտանգներու: Ռուսական Լեհաստանի բնակիչներէն հազարաւորներ կ'աշխատին այս շինութեանց մէջ: Ամրութիւնները պիտի սկսին Սեւ ծովու ափերէն, եւ անցնելով Ռումանիոյ հիւսիսային կողմէն, Կարպաթներէն, Լեհաստանէն, Լիթուանիայէն, քերելով Լեթոնիոյ եւ Էսթոնիոյ սահմանագլուխները, պիտի հասնին մինչեւ Լէնինկրատ: Պիտի շինուին հրասայլի կեդրոններ, հրետաձիգ ամրոցներ, փշաթելերու ցանցեր եւն.:

ԴԺՈԽԱՅԻՆ ՄԵՔԵՆԱՅ մը պայթեցաւ Զաղրէպի մէջ (Եուկոսլաւիա), հեռաձայնի 5 — 6 կայաններու մէջ: Մարդկային զոհ չկայ: Կը կարծուի թէ դաւադիրները անջատողական Խրուաթներ են:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՎՏԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ ապահովագրուելու համար օրէնք մը մշակած է աշխատանքի նախարարը, եւ մօտերս պիտի հրատարակէ պաշտօնաթերթին մէջ: Այս օրէնքին համաձայն, պիտի կազմուի ապահովագրական ընկերակցութեանց խմբակցութիւն մը, որուն միջոցաւ պատերազմի վտանգին դէմ պիտի ապահովագրուին բոլոր անոնք որ կեանքի ապահովագրութեան պայմանագրութիւն մը ունին: Այս առթիւ յաւելուածական գին մը պիտի վճարուի:

44 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔԻ օդանաւ եւ ռազմանիւթ ապսպրուեցաւ Ամերիկա, անգլեւֆրանսական տնտեսական յանձնաժողովին կողմէ:

Համեւրոպական դաշնակցութիւն

(Բ. եւ վերջին մաս)

Երկրորդ գաղափար :

Ծիծաղելի եւ վտանգաւոր պիտի ըլլար այժմէն սահմանային հարցեր դնել վաղուան Եւրոպային համար: Չըրչիլ, այդ մասին, ըսաւ արդէն էականը: Ներկայիս բաժնուած չեն տակաւին խաղաթուղթերը եւ մենք չենք գիտեր թէ ո՛ր պետութիւնները դիրք պիտի բռնեն Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կողքին: Ուստի զգուշանանք արջուն մորթը ծախու հանելէ :

Չըրչիլի պատճառաբանութիւններուն վրայ կ'ուզէի, իմ կարգիս, աւելցնել երկու հատ եւս:

Ոչ ոք գիտէ թէ ինչ պիտի ընէ Գերմանիան: Հիթլէրի գերութեան տակ, անծանօթ մըն է ան: Կրնայ թերեւս ըմբոստանալ այն մարդուն դէմ, որ զինք կ'անպատուէ իր սուտերով եւ մեթոտներով: Կրնայ, ընդհակառակը, մինչեւ իր վերջնական կործանումին պահը, հաւատարիմ ու համբերատար մնալ Հիթլէրի վարդապետութեան, որով թունաւորուած է ներկայիս: Քաղաքականութիւն չէ, ոչ ալ ճիշդ, վարուիլ Գերմանիոյ հետ, որ տապալած է ազգային ընկերվարութիւնը, այնպէս ինչպէս այն Գերմանիոյ հետ, որ իւրացուցած է մարդկութեան վնասակար վարդապետութիւն մը:

Միւս կողմէ, սահմաններ գծելով չէ որ վաղը կարելի պիտի ըլլայ ստեղծել բարօրութիւն եւ ապահովութիւն: Ենթադրենք նոյնիսկ,— թէեւ ոչ խելացի բան է, ոչ ալ կարելի,— որ Գերմանիան բաժան բաժան ըլլայ, բազմաթիւ փոքր պետութիւններու վերածուած: Ոչինչ կրնայ արգիլել, որ այդ պետութիւնները, տասը տարիէն, քսան կամ երեսուն տարիէն, չմիանան իրարու նոր գործիչի մը կոչով: Չէ՞ որ չկրցան արգելք հանդիսանալ Աւստրիոյ կցումին, ոչ ալ Չեխոսլովաքիոյ իւրացումին: Աւելի եւս պիտի չկարենան արգելք հանդիսանալ, խաղաղութենէն քանի տարի վերջ, Պավարիոյ եւ Փրուսիոյ միացումին, եւ ատիկա շատ բնական է:

Եւրոպայի խաղաղութեան եւ ապահովութեան գաղտնիքը պէտք է փնտռել ուրիշ ուղղութեամբ: Այդ ուղղութեամբ՝ կը ներկայացնենք մեր երրորդ գաղափարը :

×

Երրորդ գաղափար :

Կազմել եւրոպական համադաշնակցութիւն մը: Որ կողմն ալ դառնանք, պիտի ստիպուինք ընդունիլ որ անհրաժեշտ է հիմնել համեւրոպական կազմակերպութիւն մը, որ ամէն ազգի շնորհէ իր ապահովութիւնը: Պէտք է, այդ ուղղութեամբ, ուսումնասիրութիւնները կատարել եւ ծրագիրները կազմել Եւրոպայի քաղաքական, վարչական, իրաւական, նոյնիսկ զինուորական վերակազմութեան նպատակով :

Համեւրոպական դաշնակցութեան գաղափարը թափանցած է, ներկայիս, անգլեւսաքսոն ժողովուրդին մէջ: Այդ գաղափարը ընդունուած է անգլիացի պետական մարդոց կողմէ: Ամերիկացիներն ալ հաշտ աչքով կը դիտեն: Հարկ կա՞յ ըսելու որ գաղափարը Ֆրանսական է արդէն:

Ինծի պիտի ըսեն. «Բայց Պրիանի ճիգերը ձախողեցան»: Ճիշդ է: Ատիկա պատճառ մը չէ, սակայն, որ վերստին ձեռք չզարնուի այդ ծրագրին, թարմացնելու եւ զօրացնելու նպատակով :

Պրիանի ճիգերը ձախողեցան, որովհետեւ պետութիւնները չուզեցին հրաժարիլ իրենց գերիշխանութեան մէկ փշրանքէն: Ամէն պետութիւն ուզեց անկախ մնալ իր որոշումներուն եւ կամքին մէջ: Եւ սակայն պէտք է դաս առնել փորձառութենէն: Հարկ է այլեւս նախընտրութիւն մը ընել, — կամ փարիլ բացարձակ եւ ամբողջական գերիշխանութեան հինցած տեսակէտին, կամ հետապնդել ապահովութիւնը: Ինչպէս որ սահմանադրական իրաւունքին եւ ներքին քաղաքականութեան համար հարց է կէտ մը գտնել, ուր կարելի ըլլայ հաշտեցնել անհատական ազատութիւնը եւ իրաւունքը ազգային կարգապահութեան անհրաժեշտութիւններուն հետ, նոյնպէս ալ միջազգային իրաւունքին եւ միջազգային քաղաքականութեան համար հարց է գտնել կէտ մը, ուր կարելի ըլլայ հաշտեցնել ազգային ազատութիւնները Եւրոպայի կարգապահութեան անհրաժեշտութիւններուն եւ խաղաղութեան կենսական պայմանին հետ:

Փոլ Ռէնօ կ'ըսէր վերջերս թէ Դաշնակիցները, իբրեւ հակադրութիւն «ամբողջական պատերազմ» տարազին, զոր հրապարակ նետեց Հիթլէր, պէտք է գործածեն տարազներ «ամբողջական խաղաղութեան» համար: Պէտք է որ Դաշնակիցները աշխատին անդադար, չէզոքներուն հետ, բոլոր բարեմիտ մարդոց հետ միասնաբար, գտնելու համար այդ տարազը :

ՓԻԷՐ ՔՈԹ

Franco-Arménien

Կոմիտէին գործը

Ֆրանքօ-հայկական կոմիտէն աշխուժութեամբ կը շարունակէ իր կազմակերպական աշխատանքները:

Իր հիմնական նպատակները եւ աշխատանքները ներկայացուած ըլլալով «Յառաջ»ի մէջ, հանրութիւնը պարտաւոր է գործնապէս օգնել, անդամակցութեամբ եւ նիւթական օժանդակութեամբ :

Կոմիտէին վարչութիւնը, ֆրանսացի եւ հայ, արդէն իսկ յաջողած է իր շուրջը ստեղծել լայն վստահութիւն եւ համակրանք: Մեր պարտքն է ընդլայնել այդ յաջողութիւնը ֆրանսական խաւերուն մէջ, օգտուելով կոմիտէին ընդհ. նախագահ Պ. Louis Marinի անվիճելի հեղինակութենէն եւ ընդհանուր քարտուղար Պ. André Failletի եռանդուն գործունէութենէն:

Կոմիտէին վարչութիւնը անկէ առաջ ժողովի հրաւիրած էր զանազան հոսանքներու եւ խաւերու պատկանող հայրենակիցները, շուրջ 40 հոգի, հանգամանօրէն անոնց պարզելով իր ծրագիրն ու ձեռնարկները :Այդ առթիւ, ինչպէս անկէ վերջը բաւական թիւով նոր անդամներ արձանագրուեցան:

Շաբաթ օր վարչութիւնը նորէն ժողովի հրաւիրած էր Պրոպագանդի Յանձնախումբի անդամները, ծանօթ հայրենակիցներ եւ մամուլի ներկայացուցիչները: Ընդհ. քարտուղար Պ. Անտրէ Ֆայէ եւ պրոպագանդի յանձնախումբի նախագահ Պ. Սաղըրեան պարզելով հաւաքոյթին նպատակը, հաղորդեցին շահեկան տեղեկութիւններ : Ժողովը որոշեց մարտի երկրորդ կիսուն կազմակերպել թէյասեղան մը, ֆրանսացի եւ հայ հիւրերով: Այս առթիւ տեղի պիտի ունենան զրոյցներ, գեղարուեստական բաժին մը:

Այս ձեռնարկի հիմնական նպատակն է ընդլայնել փոխադարձ ծանօթութեան շրջանակը : Անմիջապէս կազմուեցաւ կարգադիր յանձնախումբ մը, ձեռնարկը իրականացնելու համար: Որոշուեցաւ աւելի վերջը կազմակերպել մեծ երեկոյթ մը:

Որոշուեցաւ մասնաւոր թռուցիկով մը պարզել կոմիտէին նպատակը եւ ղրկել մեր հայրենակիցներուն, որ պէսզի անդամագրուին: Պրոպականտի յանձնախումբը որոշեց նոյնպէս, ամիսը անգամ մը, հրապարակային ձեռնարկ մը կատարել, փոխադարձ ծանօթութեան համար:

Ընդհանուր քարտուղարութիւնը կոմիտէին մասնաւոր շնորհակալութիւնը յայտնեց Բարեգործականի վարիչներուն, որոնք մասնաւոր գրասենեակ մը տրամադրած են, ուր պիտի փոխադրուի կոմիտէն, այս շաբթու եւ որ բաց պիտի ըլլայ ամէն օր (8 Rue Bossuet) :

Ժողովը իր աշխատանքները աւարտեց ընդհանուր գոհունակութեան մէջ :

Բաժնուելէ առաջ, Պ. Ա. Ֆայէ կրկին կոչ ըրաւ բոլոր ներկաներուն, մասնաւորաբար մամուլի ներկայացուցիչներուն, որպէսզի տեղեկութիւններ հաղորդեն հայկական կազմակերպութեանց մասին, ինչպէս եւ ամէն լուծելի խնդիրներ :

Այս առթիւ յայտնեց թէ «Յառաջ»ի կողմէ իրեն հաղորդուած ըլլալով Լա-Սիոթայի գործաւորներուն տագնապը, ինք մասնաւոր նամակ մը գրած է այս առթիւ շրջանի քաղաքապետ երեսփոխան Պ. Ֆ. Պուիսոնի (նախկին նախագահ երեսփ. ժողովի), խնդրելով անոր միջամտութիւնը:

Հիմա որ մեր ֆրանսացի բարեկամները եռանդով գործի լծուած են, մեր շահերուն պաշտպանութեան համար, հարկ է կրկնապէս ապացուցանենք թէ կը գնահատենք իրենց ճիգերը, եւ լայնօրէն տրամադրենք մեր սերտ գործակցութիւնը :— Լ.

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Պէքոնէն հայրենակից մը 50 ֆրանք կը տրամադրէ, «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներու :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ռոտոսթոցի Խաչիկ Կառավարեան, հօրը անունը՝ Յակոբ, մայրը՝ Մելինէ որ կը գտնուի Պուքրէշ: Ֆրանսա եկած ըլլալով, քանի մը տարիէ ի վեր կը բնակէր Մարսէյլ: Գիտցողներէն կը խնդրուի հասցէն հաղորդել Պ. Արսէն Արսէնեանի, 5 Rue Smeului, Bucarest (Roumanie) :

Մօր մը խնդրանքը

Գիրը կը սիրեմ, գրել չեմ գիտեր:

Ձմեռ է, ցուրտ է, մեր զինուոր տըղաքը կը մսին, յարգելի տիկիններ եւ օրիորդներ, օգնենք ինչով որ կրնանք: Եթէ չենք կրնար դրամ տրամադրել, օգնենք մեր աշխատանքով — հիւսենք տաքուկ գուլպաներ, լանջապահ, վզնոց, ձեռնոց, որպէսզի մեր զինուորները չնեղուին ցուրտէն:

Ես 62 տարեկան եմ, իմ հաշիւովս: Տարագրութեան ճամբաներուն վրայ պարտքս կատարած ըլլալ կը կարծէի, այս նոր պատերազմին հետ նորէն տաքի ելայ, գացի եկեղեցի ,տեսայ ժրաջան տիկիններ ու կ'աշխատին, գոհացում տալով արձակուրդ ստացած զինուորներուն :

Ահա ձեզի խրախուսիչ օրինակ մը. — Եօթը տարեկան Նազենիկ Գեղամ Տնկօեան, վերջերս վարձատրուած քաջ զինուոր Եդուարդ Տընկօյեանին եղբօր աղջիկը, որ վզնոց կը հիւսէ, նուիրելու համար հայ քաջ զինուորի մը :

Ահա 4 տարեկան Աստղիկը, խուլ եւ համր : Մայրը, Շնորհիկ Աղապալեան, եւ հայրը, Մարտիրոս կը գուրգուրան իր վրայ :

Դժբախտ հրեշտակը ոչ կը լսէ, ոչ ալ կրնայ խօսիլ: Մօտէն գիտնալով ընտանիքին վիճակը, պարտք սեպեցի հրապարակաւ կոչ մը ուղղել մեր հարուստներուն, որպէսզի օգնեն, հայ զինուորին համար վզնոց հիւսող փոքրիկ Աստղիկին լեզու տալու համար, որքան կարելի է գիտութեան հրաշքով:

Ֆիզիքապէս դժբախտ Աստղիկը հոգեւոր ծնողքի մը պէտք ունի: Պիտի չգտնուի՞ բարի Սամարացի մը ....

Տիկին Տէյիրմէնճեան

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄԷՋ ԱԼ ...

... 24 Փետր.— Սիրելի «Յառաջ», Հինգշաբթի 22 փետրուար, կէս օրէն վերջ ժամը 2ին տեղի ունեցաւ ֆութպոլի մրցում մը ճակատի վրայ R. A. F անգլիական Ա. խումբը, ֆրանսական 402 D. C. A.ի Ա. խումբին դէմ: Ներկայ էր հոծ բազմութիւն մը: Օդը ցուրտ էր, սքանչելի արեւ մը կար, սակայն դաշտը ցեխոտ էր: Դատաւորն էր Sergent Sahib:

Անգլիական խումբը բերդապահ չունէր: Դատաւորը որոշեց զիս նշանակել: Անգլիացիները լսելով անունս սկսան անգլերէն բառեր գործածել, «Armenian boy» եւն.:

Վերջապէս խաղը սկսաւ, առաջին խաղամասին պէտք էր որ 402 D. C. A. առնուազն երկու կոլ նշանակէր, բայց անգլիական վերջապահ գիծը զօրաւոր ուժ մը ներկայացնելով, անկարելի դարձաւ: Եւ առաջին կիսախաղը վերջացաւ 0 — 0:

Տասը վայրկեան դադարէ վերջ, երկրորդ կիսախաղը սկսաւ, աւելի գիտական խաղարկութեամբ R. A. F.ի կողմէ, եւ ջերմ ծափահարութեանց արժանացան Անգլիացիները: Քսան վայրկեան վերջ 402 D. C. A.ի վերջապահը զգետնելով յառաջապահ Անգլիացին, դատաւորը փէնալթի սուլեց: Անգլիացիները — Հըլլօ՛ պօ՛յ, Արմինիըն պօ՛յ պոռալով, ուզեցին որ փէնալթին ես քաշեմ: Ստիպուեցայ դուրս քաշել: Անգլիացիները — good, good, boy ըսելով ձեռքս թօթուեցին, սկսան W. M.ի սիսթեմով խաղալ եւ գլուխ գործածել: Խաղը վերջանալէն 3 վայրկեան առաջ 402 D. C. A.ի միեւնոյն վերջապահը զգետնելով միեւնոյն անգլիական կեդրոնի յառաջապահը, դատաւորը 2րդ փէնալթի մը եւս սուլեց: Մինչ Անգլիացիները դարձեալ «հալլօ՛, Արմինիըն պօյ» կը կանչէին եւ ֆրանսացի զինուորները (ժողովուրդ) «ալէ, Արմէնիէն» կը պոռային, սկսայ քաշել փէնալթին, եւ շահիլ առաջին նշանակէտը: Որով R. A. F. 1 — D. C. A. 0:

Խաղը վերջացաւ R. A. F.ի յաղթանակով 1ի դէմ 0ով:

Բոլոր անգլիացի խաղացողները երեսս համբուրեցին, « պրավօ Արմինիըն պօյ» ըսելով եւ վեց տուփ անգլիական գլանիկ նուիրեցին :

Թրքախօս Sergent Sahibի դատաւորութիւնը շատ խիստ էր, բայց մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց բոլոր ներկաներուն մէջ: Ցաւալի է որ հայկական խումբ մը չենք կրնար կազմել զինուորական շրջանի մէջ:— Սէրժ Զիլինկիրեան

ՇՈՒԷՏԻ զինուորական շրջանակներուն մէջ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառեն Խ. Միութեան գաղտնի ծրագիրները: Գերմանական թերթերը չեն ծածկեր թէ Ֆոն Ռիպպէնթրոփ համաձայնած է որ Ռուսաստան դէպի հիւսիս յառաջանայ, գրաւելով Շուէտի եւ Նորվեկիոյ որոշ մասերը: Ռուսերը մասնաւորապէս աչք տնկած են Կոթլանտի վրայ,— շուէտական մեծ կղզի մը հարաւային Շուէտի դիմաց: Այս կղզին ձեռք անցընելով, Ռուսաստան գերակշռութիւն պիտի վայելէ հարաւային Պալթիկի մէջ:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ազգ. պաշտպանութեան համար 40 միլիոն փլորին (մօտ մէկ միլիառ ֆրանք) տրամադրուեցաւ: Այս գումարին 24ուկէս միլիոն փլորինը պիտի յատկացուի օդանաւային պաշտպանութեան, 13 միլիոնը հետապօտիչ եւ հետապնդիչ օդանաւեր գնելու, 1.600.000ը նաւատորմին եւն.: Հոլանտա վճռած է ամէն գնով պաշտպանել իր չէզոքութիւնը, որու դէմ ալ ըլլայ: Վերջերս օտար թղթակիցներ այցելած ըլլալով Հոլանտա, կը գրեն թէ երկրին պաշտպանողական միջոցները շատ զօրաւոր են: Հազարաւոր զինուորներ եւ քաղաքացիներ աշխատած են ամէնէն արդիական միջոցներով, նոր ամրութիւններ շինելու համար: Խոչընդոտներ կան որ գրեթէ անյաղթելի են: Իւրաքանչիւր ամրութիւն իր կարգին պաշտպանուած է շարք մը գիծերով: ընդարձակ տարածութիւններ կրնան ողողուիլ մէկ գիշերուան մէջ, կամուրջները կրնան քանդուիլ քանի մը վայրկեանէն :

ԴԱՆՈՒԲԻ սառերը պայթեցնելու փորձ մը կատարուեցաւ օդանաւային ռմբակոծութեամբ եւ ականներով, բայց անյաջող: Միայն փոքր ծակեր բացուեցան սառերուն վրայ: Գերմանիա ամէն միջոց կը փորձէ ժամանակէն առաջ սառոյցներէն ազատելու գետը, որպէսզի կարենայ քարիւղ եւ պաշար փոխադրել Ռումանիայէն:

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ վերատեսչութեան գործունէութեան մասին հրատարակուած տեղեկագրի մը համաձայն, 1936ին 370.701 օտարականներ կը բնակէին Սէնի նահանգին մէջ, 1937ին՝ 412.942, իսկ 1938ին՝ 438.688: Այս վերջին թիւէն 166.999 հոգի մասնաւոր գործ մը չունէին, 9999ը ազատ ասպարէզներու հետեւողներ էին, 26.541ը առեւտրականներ, 135.211ը բանուորներ, 34.095ը պաշտօնեաներ, 5224ը արհեստաւորներ, 28.058ը մանուկներ եւն.: Նոյն թուականին (1938) 2100 օտարականներ ձերբակալուած եւ դատի յանձնուած են, 8813 օտարականներ ետ ղրկուած, 1465 հոգի վտարուած, 1205 հոգի մայրաքաղաքէն հեռացուած: Հպատակութեան դիմում կատարած էին 12.250 օտարականներ, որոնց 342ը Հայեր, 1645ը Ռուսեր, մնացեալը Լեհեր, Իտալացիներ, Ռումանացիներ (558), Գերմաններ, Պելժեր եւն.:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Կոմինթէրնը, որուն անդամներուն թիւը հնգապատկուած է, որոշեր է քարոզչական մեծ գործունէութիւն մը ձեռնարկել Անգլիոյ, Սկանտինաւեան երկիրներու, Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ մէջ: Լոնտոնի եւ Փարիզի թերթերը հաղորդելով այս լուրը, կ'աւելցնեն թէ մեծ գումարներ պիտի ղրկուին այդ երկիրներու համայնավար գործակալներուն :

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԺԱՄԸ մէկ ժամ եւս երկարաձգելու առաջարկ մը ներկայացուցած են ելեկտրականութեան եւ կազի սպառիչները, խնայութեան համար: Այդ առաջարկին համաձայն, երկրորդ ամառնային ժամը կրնայ հաստատուիլ ապրիլ 14էն սեպտեմբեր 15 :

ԱԶԳ. ՊԱՐԳԵՒԱԽԱՂԻ 5րդ շարքին վիճակահանութիւնը պիտի կատարուի մարտ 10ին, Շէրպուրկի մէջ:

ԲԱԳՈՒԻ մէջ լոյսերը մարելու հրաման տրուեցաւ խորհրդային իշխանութեանց կողմէ: Նոյն հրահանգը տրուած է նաեւ Մուրմանքի մասին, որ Սառուցեալ Ովկիանոսի գլխաւոր նաւահանգիստն է, ֆինլանտական սահմանին մօտ եւ որուն կը սպառնան անգլիական մարտանաւեր:

ՍԷՆԻ նահանգային ժողովին նախագահը, Պ. Պոս, նամակ մը ուղղելով Պ. Տալատիէի, կառավարութեան ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ ապրուստի յարաճուն սղութեան եւ փարիզեան շրջանի պարենաւորման դժուարութեանց մասին :

ՍՊԱՆԻՈՅ վերջին պատերազմին մէջ սպաննուած են 70.000 ազգայնական զինուորներ, իսկ հիւանդութենէ մեռած՝ 70.000 հոգի, համաձայն պաշտօնական յայտարարութեան մը:

ՊԱՂՏԱՏ հասած են անգլիացի ճարտարագէտներ, պեղումներ կատարելու համար Իրաքի քարիւղաբեր շրջաններուն մէջ: Յետոյ պիտի երթան Իրան, միեւնոյն նպատակով :

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ թագաւորը խորհրդարանին բացման առթիւ ճառ մը խօսելով, յայտարարեց, ջերմ ծափերու մէջ,— « Պուլկարիա անխոտոր պիտի շարունակէ իր խաղաղութեան եւ չէզոքութեան քաղաքականութիւնը: Կառավարութեան փոփոխութիւնը երբեք պիտի չփոխէ Պուլկարիոյ ներքին եւ արտաքին քաղաքականութիւնը»: Գահաճառը մասնաւորապէս կը յիշէ թէ յարաբերութիւնները շատ լաւ են Թուրքիոյ եւ Եուկոսլավիոյ հետ:

ԱԼՎԱՐԷԶ ՏԷԼ ՎԱՅՕ, հանրապետական Սպանիոյ արտաքին նախարարը, որ այժմ Մեքսիկա կը գտնուի, երեք ամիս բանտարկութեան եւ հարիւր ֆր. տուգանքի դատապարտուեցաւ ֆրանսական դատարանի մը կողմէ, գաղտնապէս Ֆրանսա մտած ըլլալով: Կինն ալ դատապարտուեցաւ մէկ ամիս բանտարկութեան եւ հարիւր ֆրանք տուգանքի, միեւնոյն ամբաստանութեամբ:

ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ նոր ցանց մը երեւան հանուեցաւ Հոլանտայի մէջ եւ ձերբակալուեցան երեք հոգի, ինն բարձրացնելով ամբաստանեալներուն թիւը : Կ'ըսուի թէ լրտեսական ցանցը ճիւղեր հաստատած է Հոլանտայի բոլոր նաւահանգիստներուն մէջ, տեղեկութիւններ հաղորդելու համար Գերմանիոյ՝ նաւային երթեւեկներու մասին:

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ քարիւղը աւելի մեծ քանակութեամբ ստանալու համար Գերմանիա արտակարգ ճիգեր կը թափէ: Մօտերս Գերմանները քարիւղի նոր զտարան մը պիտի շինեն Ռումանիոյ մէջ, 1.600.000 տոլար արժողութեամբ: Միւս կողմէ կը հաւատեն թէ Գերմանիա 200.000 տոլար պիտի ծախսէ, աւելցնելու համար ուրիշ զտարանի մը արտադրական կարողութիւնը: Տոքթ. Քլոտիուս, Գերմանիոյ տնտեսական պատուիրակը, Պուքրէշ հասաւ երէկ, եւ պիտի փորձէ աւելի մեծ քանակութեամբ քարիւղ ապահովել :

ՔՈՄԷՏԻ ՖՐԱՆՍԷԶԻ արուեստագէտները թատերական շրջան մը պիտի կատարեն Պալքաններու եւ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ, մարտ 7էն ապրիլ 14:

ՖՈՒԹՊՈԼԻ մրցումի մը մէջ, որ տեղի ունեցաւ Փարք տէ Փրէնս, ֆրանսացի եւ անգլիացի զինուորներու միջեւ, վերջինները յաղթեցին 3ի դէմ 36 նշանակէտով :

« ԳԻՆԻԻ ՕՐ» նշանակուեցաւ մարտ 3ը, երեսփ. ժողովին՝ կողմէ, հանգանակութեամբ տաք գինի հրամցնելու համար զինուորներուն: Քանի մը շաբաթէ ի վեր աւելի քան 150 միլիոն բաժին տաք գինի բաշխուած է զինուորներուն, ճակատի շրջաններուն եւ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ:

ՍՈՎԷ ԿԸ ՎԱԽՑՈՒԻ Լեհաստանի գերմանական մասին մէջ, յառաջիկայ հինգ ամիսներու ընթացքին: Ամէնէ աւելի վտանգուած է Վարշաւա, որուն 1.300.000 բնակիչներու թիւը 1.600.000ի բարձրացած է վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին: Վարշաւայի նպաստամատոյց մարմինը ամէն օր 50.000 բաժին կերակուր կը հայթայթէ, բայց իրազեկներ կ'ըսեն թէ 500.000 հոգի կարօտ են նոյն օգնութեան:

ԹԻՊԷԹԻ մեծ Լամային (Տալայի Լամա) գահակալութիւնը տեղի ունեցաւ մեծ հանդիսաւորութեամբ: Նոր Լաման, որ վեց տարեկան է եւ հոգեւոր թէ աշխարհական վեհապետը Թիպէթի, երկու պալատներու միջեւ եղած հեռաւորութիւնը, հինգ քիլոմեթր, կտրեց ոսկի գահաւորակով մը զոր կը կրէին կանանչ հագուստով եւ կարմիր գլխարկով հպատակներ: Գահաւորակին վարագոյրները գոց էին, եւ ժողովուրդը դրօշներ եւ խնկամաններ կը շարժէր առանց լամային երեսը տեսնելու: Թափօրին առջեւէն կ'երթային սպասաւորները կանանչ թիկնոցներ եւ կարմիր տաբատներ հագած, յետոյ դրօշակիրները, որոնց պաշտօնն էր հալածել չար դեւերը, յետոյ մեծ լամաները, կառավարութեան գլխաւոր քարտուղարները, վանականները, նախարարները եւ պաշտօնատարները, որոնց խատուտիկ հագուստները իրարու հետ կը մրցէին ճոխութեամբ եւ շքեղութեամբ :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ թղթատար օդանաւ մը խուզարկուեցաւ Պէրմուտայի մէջ, անգլիական իշխանութեանց կողմէ, որոնք գրաւեցին 2.250.000 տոլարի արժեթուղթ (մօտ 90 միլիոն ֆրանք) եւ 200.000 տոլար դրամ (8 միլիոն ֆրանք), բոլորն ալ Գերմանիա փոխադրելի:

ԻՏԱԼԻՈՅ օդանաւային ելմտացոյցը 1940ին պիտի հասնի 164 միլիոն տոլարի,— 54.800.000 տոլար աւելի, բաղդատելով անցեալ տարուան հետ:

178 ՃԱՄԲՈՐԴԻ կառախումբերու երթեւեկը դադրեցաւ Ռումանիոյ մէջ: Զրոյց կը շրջի թէ այս կարգադրութեան նպատակն է ապահովել քարիւղի եւ ցորենի փոխադրութիւնը դէպի ի Գերմանիա, բայց Պուքրէշէն կը հերքեն այս լուրը: Զինուորական շրջանակներու մէջ կ'ըսեն թէ այս կրճատումը կատարուած է ռազմանիւթ փոխադրելու համար դէպի սահմանագլուխ :

ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄԻ «Քառեակներ»ուն (Րուպայաթ) չորրորդ հնագոյն ձեռագիրը երեւան հանուած է Ամերիկայի Փրինսթըն համալսարանին մէկ հաւաքածոյին մէջ, պարսկերէն եւ թուրքերէն բացատրութիւններով: Այս օրինակը լոյս տեսած էր Պաղտատի մէջ, 1463ին, ամենահին օրինակէն եօթը տարի վերջը: Միւս երկու օրինակները կը գտնուին Պոլիս եւ Օքսֆորտի համալսարանը :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ! ! ! !

Մեր յարգելի յաճախորդներուն կը տեղեկացնենք որ, իրենց առօրեայ ՍՈՒՐՃԸ, թրքական եւ ֆրանսական ձեւով կրնան ապահովել մի-միայն մեզ մօտ :

Alimentation "Trévise,, Café "HAREM,,

30, Rue de Trévise, Paris (9) Tél.: TAI. 40—63, Métro Cadet

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
29
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI
29 Février
1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4285

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՕՐԻ ԽՕՍՔ

ՊԱՀԱԿ ԵՄ ԿԵՑԱԾ 577 ԺԱՄ...

Կը քրքրենք ու կը քրքրենք զինուորներու նամակները, որոնք կապոց-կապոց դիզուած են գրասեղանին վրայ։

Տեղին համեմատ, յաճախ պատահարար, կը մաղենք ինչ որ հրատարակութեան սահմանուած է։

Ցետոյ նորէն կը կարդանք միւսները։ Կան որ լուսաբանութիւններ կը խնդրեն։ Կը պատասխանենք առանձին կամ հրապարակաւ։ Ուրիշներ օգնութիւն, դրամ, հագուստ-կապուստ, սանամայր կամ սանահայր կ'ուզեն։ Կը յղենք Կապոյտ Խաչին կամ Զինուորներու Օգնութեան Մարմնին։

Այցելուներ ալ պակաս չեն,— վառվռուն տղաք, որոնց աչքերուն մէջ կը կարդաս, երախտապարտական խանդավառութեան հետ, նոյն վրդովիչ հարցականը·

— Այս բոլոր զոհողութիւններէն վերջը, մենք ալ բաժին պիտի ունենա՞նք ընդհանուր յաղթանակէն,— ափ մը հող ուր կարենանք մեր ճակատագիրը վարել ազատօրէն, իբրեւ մէկ մասնիկը մարդկութեան։

Եւ պատասխանի կը սպասեն բերնէդ կախուած...

Որքան սրտաբաց են, իրենց անձնական նամակներուն, թղթակցութեանց թէ բերանացի արտայայտութեան մէջ։ Եւ ամէնէն անճարն ալ, եթէ կը խօսի անհատական հոգերու մասին, չի մոռնար ընդհանրականը, դրի կ'առնէ խորհրդածութիւններ որոնք մտածել կուտան։

Իսկ այս բոլորին վերեւ, չարքաշ, տոկուն տղամարդու հոգին է որ կը սաւառնի։ Խրոխտ եւ պայծառ նայուածք մը՝ աշխարհի անիրաւութեանց հանդէպ։

Ժամանակէն առաջ հասունցած էին այս տղաքը։ Իսկ հիմա, զինուորութեան վեց ամիսները վեց տարուան չափ վարուցան կատարած են իրենց միտքերուն եւ սիրտերուն վրայ։

Անշուշտ ատոր համար է որ հիմա շատ աւելի մօտիկ են իրարու, քան խաղաղութեանատեն։ Իրար կը փնտռեն զօրագունդէ զօրագունդ եւ վաշտէ վաշտ։ Իրարու քով կուգան պարբերաբար, շնորհիւ հրամանատարներու բարեացակամութեան։

Գրեթէ բոլոր նամակներուն մէջ կը հանդիպինք հետեւեալ տողերուն·

— Այսքան հոգի էինք։ Իրար կը սիրէինք եղբօր պէս։ Ցետոյ մեզ բաժնեցին զանազան զօրամասերու մէջ, եւ մեր աչքերը թրջեցան հրաժեշտի պահուն։

Խօսուն պատմութիւն մը, շատերու մէջէն.

— « Սիրելի «Յառաջ», ամէն իրիկուն ճաշէն առաջ կը ստանամ թերթը, եւ աչքերս լարած կը կարդամ նաեւ հայ զինուորներու նամակները։ Զիս շատ կ'ուրախացնէ իրենց ընկերական կեանքը,— տեսակ մը բոյն։ Մենք երեք ընկերներ ենք, եւ՝ Փարիզէն, երկրորդը՝ Մարսէյլէն, երրորդը՝ Իսի լէ Մուլինոյէն։ Ցաւալի է որ վերջինը կարդալ-գրել չի գիտեր։ Թերթը կարդալէ վերջը ոչ քովէ քով կուգանք, ոչ ալ ընկերային բոյն ունինք։ Հազիւ երկու շաբաթը անգամ մը մէկուն հետ հայերէն կը խօսինք, իսկ միւսը բան չի խօսիր, աղօթքը կ'ընէ, կը պառկի։ Արդ, ես մինակս ի՞նչ ընեմ, միայն ֆրանսացի ընկերներո՞ւս հետ խօսիմ։ Ցաւալի չէ՞ այս պարագան...»։

Քանի՛ քանի նամակներ հրատարակուեցան արդէն, որոնք երկու տողով կը պատմեն հայ զինուորներուն նշանակալից յաջողութիւնները՝ իբրեւ քաջ նշանառու, գնդացիր արձակող, հրետաձիգ, վարպետ արհեստաւոր կամ արուեստագէտ։

Եւ այս բոլորը՝ քանի մը ամսուան մարզանքէ վերջը։ Այն աստիճան որ, սպաները յաճախ կը հարցնեն,— Դուք նախապէս զինուոր եղա՞ծ էք։

Գնդախաղ ըլլայ թէ փոս փորել, դիրք բռնել կամ հրացան արձակել,— հայ զինուորը ինքն իրեն թոյլ չի տար ետ մնալ։ Իսկ եթէ կրակի գծին վրայ նետեն, յաճախ չափազանցութեան կը հասցնէ յանդգնութիւնը։

Եւ դուք լսեցէք սա երկտողն ալ, այնքան պատկերալից, ստորագրուած՝ զինուորի մը կողմէ որ ճակատ գրկուած է առաջին օրէն, եւ դեռ ոչ իսկ հպատակութեան արժանացած·

— Պահակ կեցած եմ գիշեր ցերեկ 577 ժամ... — Շ.

Գրաքննութիւնը կը մեղմանայ

Երեսփ. ժողովը երեքշաբթի օր վերջացուց գրաքննութեան, Տեղեկութեանց վարչութեան եւ քարոզչութեան մասին կատարուած վիճաբանութիւնները, 1ի դէմ 450 ձայնով վստահութիւն յայտնելով կառավարութեան յայտարարութեանց։

Կարգ մը երեսփոխաններու քննադատութիւնները եւս լսելէ վերջ, կառավարութեան տեսակէտները պարզեցին Պ. Տալատիէ եւ փոխ-վարչապետը, Պ. Շոթան։ Վարչապետը խոստացաւ նոյն իրիկունն իսկ յանձնարարել որ գրաքննութիւնը սահմանափակուի միայն զինուորական, դիւանագիտական եւ ազգային խնդիրներու մէջ, ազատ ձգելով քաղաքական հարցերու քննութիւնը։ Կը կարծուի թէ գրաքննութիւնը եւ տեղեկութեանց վարչութիւնը պիտի վերածուին առանձին նախարարութեան մը։

Վիճաբանութեանց ատեն, կծու խօսքեր փոխանակուեցան վարչապետին եւ Պ. Լէոն Պլումի միջեւ, որ կը վարէր գրաքննութեան մասին բացուած վիճաբանութիւնը։ Նախկին վարչապետը յայտարարեց թէ «այլեւս պէտք չէ շարունակուի ներկայ դրութիւնը»։ Պ. Տալատիէ յայտարարեց·

— « Պատրաստ եմ ստանձնելու իմ պատասխանատուութիւնս։ Ես կը կարծեմ թէ այն մարդը որ պիտի ղեկավարէ տեղեկութեանց վարչութիւնը, անթելի կազմակերպութիւնը եւ քարոզչական աշխատանքը, պէտք է պատկանի կառավարութեան։

Լ. Պլում.— Քաղաքական գրաքննութիւնը պէտք է սահմանափակուի միայն ազգ. պաշտպանութեան պահանջներուն։

Վարչապետ.— Համաձայն եմ։ Եւ այս իրիկուն իսկ փորձի մը պիտի ձեռնարկեմ եւ պիտի հրամայեմ գրաքննութեան որ ֆրանսական մամուլը ազատ ձգէ քաղաքական կարծիքներ յայտնելու։ Բայց, չեմ կրնար մոռնալ թէ կարգ մը պարագաներու մէջ ճշմարտութեան մը յայտնութիւնը կրնայ վտանգաւոր ըլլալ կարգ մը գործերու արագութեան եւ գաղտնապահութեան համար»։

Ի վերջոյ բանաձեւը քուէարկուեցաւ միաձայնութեամբ։

ԱՐՍԷՆ ՏԵՒԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆՈՐԷՆ ՕԴԱՐՇԱՒ.— ԱՆԳԼԻՈՅ ԾՈՎԱՅԻՆ ՈՅԺԸ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան (181րդ օր).

Զեկոյց թիւ 353, փետրուար 27, առաւօտ.— Գիշերը հանդարտ անցաւ ընդհանուր ճակատին վրայ։

Զեկոյց թիւ 354, իրիկուն.— Տեղական գործունէութիւն յառաջապահ զօրախումբերու եւ հրետանիներու։ Մեր թորփիլանաւերէն մէկը յարձակելով դարկաւ ընկղմեց թշնամի սուզանաւ մը։

*** Անգլիոյ օդանաւային նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ երկու գերմանական օդանաւեր վար առնուեցան Հիւսիսային ծովուն մէջ, հետազօտիչ թռիչքներ կատարուեցան հիւսիսային Գերմանիոյ եւ Պալթիկի, ինչպէս եւ կեդրոնական Գերմանիոյ վրայ, մինչեւ Պերլին եւ թէ ոչ մէկ անգլիական օդանաւ կորսուեցաւ։ Գերմանական առաջին օդանաւը զարնուեցաւ երեքշաբթի կէս օրին, երբ անգլիական նաւերուն վրայ կը յարձակէր Ֆըրթ ավ Ֆորթի բերանը։ Երկրորդը ոչնչացաւ քիչ մը վերջը, դարձեալ անգլիական հողի վրայ։

Ինչպէս կը ծանուցանէ պաշտօնական զեկոյցը, նոյն օրը Ֆրանսացիներն ալ ընկղմած են գերմանական սուզանաւ մը։ Ֆրանսական թորփիլանաւը «Սիմուն»ն է, «քոյրը» Սիրօքքօ թորփիլանաւին որ երեք սուզանաւեր ընկղմեց վերջերս։ Տեղական թերթերը կը գրեն թէ «Սիմուն» հսկողութիւն կը կատարէր Քափ Ֆինիսթէրի բացերը, երբ նշմարեց թշնամի ընդծովեան։ Թորփիլանաւը խոյացաւ սրընթաց, ռումբեր արձակելով եւ երբ ետ կը դառնար, տեսաւ որ սուզանաւը նորէն ջուրին երեսը կ'ելլէ կամաց-կամաց։ Այս անգամ թորփիլանաւը աւելի ուժգնօրէն յարձակեցաւ, նոր ռումբեր արձակելով։ Այս անգամ իւղի բծեր երեւցան ջուրին երեսը, տարածուելով մինչեւ ութ մղոն։

*** Անգլիոյ երեսփ. ժողովին երեքշաբթի օրուան նիստին մէջ ծովային նախարարը, Չըրչիլ, մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդեց նաւային գործունէութեան մասին։ Այս առթիւ ըսաւ թէ բրիտանական նաւատորմը մօտերս պիտի զօրանայ հինգ նոր եւ առաջնակարգ զրահաւորներով։ Միեւնոյն ատեն նախարարը խոստովանեցաւ թէ Անգլիոյ վիթխարի զրահաւորներէն երկուքը վնասուած ըլլալով կը նորոգուին։ Մէկը «Պարհըմ»ն է, 35.100 թոն, որ գերմանական թորփիլանաւի մը կողմէ զարնուած էր անցեալ սեպտեմբերին, իսկ միւսը՝ «Նէլսըն»ը, 33.950 թոն, որ ականի մը զարնուեցաւ դեկտեմբերին։ Երկուքն ալ պիտի վերսկսին բանիլ մօտ օրէն։

Պ. Չըրչիլ իր ճառը սկսաւ համաձայն նոր բանաձեւի մը, որ կը տրամադրէ թուանշաններ չյայտնել, ոչ մարտանաւերու, ոչ ալ նմտացոյցի մասին։ Ուստի ըսաւ.

— « Եկած եմ քանի մը նաւազ, քանի մը մարտանաւ եւ քիչ մը դրամ խնդրելու յանուն Ն. Վեհափառութեան նաւատորմին։ Կը ցաւիմ որ նպատակայարմար չէ յայտնել բուն խրողութիւնները եւ թուանշանները նաւատորմին ծրագրեալ զօրացման եւ ծախքերու մասին, յառաջիկայ տարեշրջանին համար։ Աւելորդ է թշնամիին աւելի բան ըսել մեր ընելիքներու մասին։ Այժմ շաբաթը 2—4 թշնամի սուզանաւեր կը փճացնենք։ Կրնամ ըսել թէ մինչեւ 1939ի վերջը Գերմանները կորսնցուցած էին իրենց սուզանաւերու տորմիղին առնուազն կէսը։ Եթէ 70 հաշուենք այդ տորմիղը, մնացած պիտի ըլլայ միայն 35 սուզանաւ։ Սխալեցայ երբ քանի մը ամիս առաջ կ'ըսէի թէ Գերմանիա հաւանաբար շաբաթը երկու սուզանաւ կը շինէ։ Այդ եւ դեռ աւելին կրնայ ճիշդ ըլլալ ապագային համար, բայց ճիշդ չէր 1939ի վերջը։ Ես շատ կը տարակուսիմ որ նոյն իսկ տասը նոր սուզանաւ շինուած ըլլայ այդ շրջանին։ Այսպէս թշնամին կրնայ տարին լրացուցած ըլլալ մօտ 45 սուզանաւերով, որոնց 20ը մարզանքի կը կարօտին, ձգելով միայն 25 հատ անմիջական գործողութեանց համար»։

Նախարարը յետոյ խօսեցաւ բրիտանական տորմիղին գործողութեանց մասին, եւ յայտարարեց թէ Գերմանիա ոտքի տակ առած է բոլոր միջազգային օրէնքները։ Ցիշեց նաեւ «Ալթմարք»ի դէպքը։ «Ո՞ւր հասած ենք, վեց ամսուան պատերազմէն վերջը։ Կորսնցուցած ենք 63.000 թոն մարտանաւ, իսկ շահ եւ կորուստ հաշուելով, հազիւ 200.000 թոն առեւտրական նաւ, 21 միլիոն թոնի վրայ։ Գերմանական նաւերէն անոնք որ փորձած են վերադառնալ, կէս առ կէս կորսուած են, կամ խորտակուելով իրենց նաւաստիներուն ձեռքով եւ կամ մեր ձեռքն իյնալով»։ Այս առթիւ յիշելով չէզոք պետութեանց կորուստները, որոնք հարիւրաւոր նաւերու կը հասնին, քննադատեց անոնց չէզոքութեան ըմբռնումը։

*** Ականի մը զարնուելով ընկղմեցաւ անգլիական «Մորիսըն» շոգենաւը, 5936 թոն։ Ընկղմեցաւ նաեւ փոքր նաւ մը, 250 թոն։ Կորսուած կը համարուի դանիական նաւ մը, 5000 թոն, որմէ լուր չկայ երկար ատենէ ի վեր, եւ նորվեկեան նաւ մը, 1168 թոն։

Երբ թնդանօթը կ'որոտայ, փողոցէն խուսեցէք

Նորէն ցաւալի արկածներ պատահեցան Փարիզի մէջ, առջի օրուան օդարշաւին առթիւ։ Իրիկուան ժամը 8.45ին, երբ հակօդային թնդանօթները կը գործէին, ռումբի կտորներ ինկան Սանսիէ Տոպանթոնի մեթրոյի կայարանին մօտ, ռիւ Միրպէլ, 20 մատնաչափ խորութեամբ փոս մը բանալով սալայատակին վրայ։

Ռումբին պայթումէն վնասուեցան թաղային դպրոցը եւ խանութ մը։ Վեց հոգի վիրաւորուած ըլլալով, փոխադրուեցան հիւանդանոց։ Հարկ եղաւ կտրել վիրաւորներէն մէկուն՝ Լէոն Մանաքի աջ սրունքը (39 տարեկան)։ Միւս վիրաւորներն են 19 տարեկան աղջիկ մը, երեք կիներ եւ տղամարդ մը, որոնք նախնական դարմանները ստանալէ վերջ իրենց տուները դարձան։

Այս առթիւ ոստիկանական վերատեսչութիւնը եւ քաղաքապետական խորհուրդը նորէն կ'ազդարարեն ժողովուրդին որ փողոցները չթափառի, երբ թնդանօթը կ'որոտայ թշնամի օդանաւերուն դէմ։ «Քաղաքին կեանքը կարելի եղածին չափ քիչ խանգարելու համար, հակօդային պաշտպանութեան կազմակերպութիւնը երբեմն կը հարկադրուի կրակ բանալ առանց նախապէս ազդարարութիւն ուղղելու։ Անհրաժեշտ է որ երբ հրաձգութիւնը կը սկսի, մարդ չմնայ փողոցներու մէջ։ Բայց եւ այնպէս շատեր կը շարունակէին թափառիլ փողոցներուն մէջ, երէկուան հրաձգութեան ատեն։ Ժողովուրդը այլեւս չի կրնար անտեղեակ ըլլալ այս առթիւ ծագելիք վտանգներուն։ Փարիզի զինուորական կառավարիչը եւ ոստիկանական վերատեսուչը ստիպողաբար կը խնդրեն կէտ առ կէտ յարգել այս հրամանները որոնք անհրաժեշտ են ապահովութեան համար»։

Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդն ալ իր կարգին յիշեցնելով նոյն պարտականութիւնները, կը յանձնարարէ որ բոլորն ալ ուշադրութեամբ հետեւին տրուած հրամաններուն, յանուն իրենց սեփական ապահովութեան, ընդհանուր համերաշխութեան եւ կարգապահութեան։

*** Երեքշաբթի օր ահազանգը հնչեց կեդրոնական Ֆրանսայի մէջ, ժամը 5.10էն 6։

** «Թան» կը գրէ թէ առաջին օրուան օդարշաւին ատեն, իրիկուան ժամը 8.40ին Փարիզի վրայ երեւցած էին երկու օդանաւեր, որոնք փախան։ Ուստի ահազանգը չհնչեց։ Իսկ առտուն ժամը 4.30ին վեց օդանաւեր երեւցած ըլլալով, ահազանգը հնչեց, մանաւանդ որ ուրիշ քանի մը թշնամի օդանաւեր ալ երեւցած էին ուրիշ կէտերու վրայ։ Ուստի, անմիջապէս որ թնդանօթը կ'որոտայ, պէտք չէ փողոցը մնալ, նոյնիսկ եթէ ահազանգը չհնչէ։

Թուրքիոյ դերը ներկայ պատերազմին մէջ

«Թան» 1.500.000 կը հաշուէ թրքական բանակին ուժը

«Թան»ի զինուորական աշխատակիցը իր երէկուան տեսութիւնը նուիրած էր Թուրք բանակին։ Ցայտնելէ վերջ թէ Թուրքիա առաջնակարգ դիրք մը կը գրաւէ միջազգային մրցադաշտին վրայ, իբրեւ «ծխնին որ Եւրոպան կը միացնէ ասիական աշխարհին», յօդուածագիրը կը շարունակէ.

— « Թուրքիա տէրն է Նեղուցներուն եւ իբրեւ այդ կրնայ, պատերազմի ատեն, արգիլել կամ խափանել Սեւ ծով մուտքը արեւմտեան ազգերու նաւաբաժիններուն, եւ կամ, հակառակը, բանալ կամ փակել ռուսական մարտանաւերու անցքը դէպի Միջերկրական։ Նախորդ պատերազմին մէջ, իր ինքնակամ տնօրինութեամբ, ան խորունկ ազդեցութիւն մը գործեց պատերազմի ելքին վրայ, եւ Ռուսաստան երբեք չկրցաւ ուժ եւ պաշար ստանալ Դաշնակիցներէն, արդիւնաւորապէս։ Շնորհիւ Եւրոպայի մէջ ունեցած ռազմագիտական ամուր դիրքին (կամրջագլուխ), Թուրքիան կոչուած է իր գործունէութիւնը զգացնելու այն բոլոր բարդ խնդիրներուն մէջ որ կապ ունին պալքանեան ժողովուրդներու ճակատագրին հետ։ Ան կը ներկայացնէ երկու ծովեզերեայ ճակատներ,— մէկը՝ Սեւ ծովու վրայ, կեդրոն քարիւղի եւ ցորենի արտադրութեան եւ փոխադրութեանց, միւսը՝ Միջերկրականի վրայ, ուր իրար կը խաչաձեւեն Եւրոպայի ծովային մեծ պետութեանց կենսական շահերը։

Իր հիւսիսային-արեւելեան սահմանագլուխը կապուած է խորհրդային Անդրկովկասի հետ, ոչ հեռու Կասպեան շրջանի քարիւղի հորերէն եւ այն նաւթուղիներէն որ Բաքուի քարիւղը կը փոխադրեն Սեւ ծով։ Հարաւային-արեւելեան կողմէն ան սահմանակից է Միջագետքի քարիւղի շրջաններուն։

Ուրեմն կրնանք ըսել թէ Թուրքիան դեր մը պիտի կատարէ այն բոլոր դէպքերուն մէջ որոնց թատերավայր կրնայ դառնալ Մօտաւոր եւ Միջին Արեւելքը։ Իր ազդեցութիւնը զգացնելու համար, ան ունի բանակ մը որ անվիճելի արժէք մը կը ներկայացնէ։

Համաձայն իր ժողովուրդի թիւին, անոր տրամադրելի զինուորցուներուն թիւն է 1.500.000 հոգի։

1939 Մայիսի վերջը, Թրքական կառավարութիւնը ժամանակէն առաջ ձեռնարկեց հերթական զօրաժողովին, պահեց արձակելի զօրադասը եւ զէնքի տակ առաւ պահեստիները, գզալապէս աւելցնելով իր զօրքին ընդհանուր թիւը։ (Մնացեալը յաջորդով)։

Նախագահ Ռուզվելթի պատուիրակին տեսակցութիւնները

Մ. Նահանգներու նախագահին պատուիրակը Հռոմէն Պերլին մեկնելէ առաջ տեսակցութիւններ ունեցաւ անգլիական, ֆրանսական եւ գերմանական դեսպաններուն հետ։ Այս առթիւ թերթերը նորէն կը գրեն թէ պատուիրակը դարձեալ Հռոմ պիտի հանդիպի, Ամերիկա վերադարձած ատեն։

Պատուիրակը, վերջին պահուն փոխելով միտքը, Զուիցերիա գնաց, փոխանակ ուղղակի Պերլին մեկնելու։ Թղթակիցները ի զուր փորձեցին որոշ բան հասկնալ իր տեսակցութեանց եւ առաջադրութեանց մասին։ Մուսոլինիի հետ ունեցած տեսակցութեան համար ըսաւ թէ ինք ուղղակի նախագահին պիտի հաղորդէ իր այցելութեանց տեղեկագիրը։ « Ես ոչ առաջարկներ պիտի ներկայացնեմ Հռոմի, Պերլինի, Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ, ոչ ալ որ եւ է յանձնառութիւն պիտի ստանձնեմ յանուն Մ. Նահանգներու»։ Երբ թղթակիցները հարցուցին թէ առաջարկներ ընդունելու իրաւասութիւն ունի՞։ Պ. Ուէլս պատասխանեց.— «Կը յիշեցնեմ նախորդ յայտարարութիւնս այդ մասին»։ Եւ հարցը փակեց շնորհակալութիւն յայտնելով իտալական կառավարութեան կողմէ ղրաւծ ընդունելութեան առթիւ։ Պատուիրակը մերժեց նաեւ որ եւ է բան ըսել նախագահ Ռուզվէլթի կողմէ Մուսոլինիի դրուած անձնական նամակի մասին։ Բայց խոստովանեցաւ թէ Մուսոլինի փափաք յայտնած է որ վերադարձին Հռոմ հանդիպի։ «Կը յուսամ թէ պիտի ունենամ այդ պատեհութիւնը»։

Այսպէս կամ այնպէս, քաղաքական շրջանակներու մէջ լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւին ամերիկեան պատուիրակին առաքելութեան, առանց մեծ յոյսեր սնուցանելու հաշտութեան մասին։ Պատուիրակը անշուշտ պիտի լսէ Գերմանիոյ տեսակէտները, պատերազմի նպատակներու մասին, բայց ոչ իբրեւ հաշտութեան առաջարկ։ Կարծողներ կան թէ պատուիրակը Ռուզվէլթի կողմէ նամակ մըն ալ պիտի յանձնէ Հիթլէրի։ Պատուիրակը Հիթլէրէն զատ պիտի տեսակցի Ֆոն Ռիպպէնթրոփի եւ Կէօրինկի հետ։

Իտալական մամուլը վերապահ դիրք մը բռնած է, բայց տրամադրութիւնները միշտ բարեկամական են Մ. Նահանգներուն հանդէպ։ Վատիկան ալ շատ գոհ է որ նախագահ Ռուզվէլթ մասնաւոր ներկայացուցիչ մը նշանակեց։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Ուրուկ բառը դարէ դար

—o—

Է.

Ճշդեցինք այն իմաստը, զոր ուրուկ բառը ունէր Ե. դարուն մէջ(1):

Այժմ վերադառնանք ԺԳ. դար, երբ Մխիթար Գօշ այսպէս կը սահմանէ նոյն բառը, համեմատական ձեւով.— Բորոտը հոտ չունի, բայց եւ այնպէս տարափոխիկ է հիւանդութիւնը, մինչդեռ ուրուկը վէրք ունի եւ առով իսկ հիւանդութիւնը փոխանցելի, ինչպէս հոտ ունեցող ամէն հիւանդութիւն:

Եւ ահա հարց կը ծագի, թէ ինչպէս ուրուկ բառը, որ Ե. դարուն կը նշանակէր աղքատ (Թուրքերէն միսքին իմաստով), իմաստ կը փոխէ եւ ԺԳ. դարուն կը դառնայ բոլորովին այլանիշ բառ մը: Երեւոյթը անսովոր չէ, հարիւրաւոր բառեր ունինք նմանօրէն իմաստափոխութեան ենթարկուած,— իշխել բայը Ե. դարուն կը նշանակէր միանգամայն տիրել եւ համարձակիլ, բայց այժմ բոլորովին լքած է երկրորդ իմաստը: Աւելի հետաքրքրական է Ֆրանսական օրինակը,— paillard ԺԵ. դարուն կը նշանակէր թշուառ եւ աղքատ (յարդի վրայ պառկող), իսկ այժմ՝ անառակ կամ ցոփակեաց, այնպէս որ կը յիշեցնէ մեր ուրուկ բառին ճակատագիրը:

Ուրեմն, կ'ընդունինք որ իմաստափոխութիւն մը կրնայ կատարած ըլլալ ուրուկ բառը, բայց մինչեւ սիֆիլիզ բառին համանիշ դառնալը, ինչպէս կը պնդէ Երեւանի բժշկապետ՝ Տօքթ. Ա. Մելիքեան, լեռ ու ձոր կայ անցնելիք:

Մխիթար Գօշի վկայութիւնը, թէ «ծնունդք նոցա (ուրկաց) նմանապէս ուրուկ լինին», դեռ բաւել չէ ամէն բան: Գանձակեցի իրաւագէտին այդ պարբերութիւնը երկիմաստ է անոր համար որ կը նշանակէ

1.— Այլաբանօրէն, թէ ուրուկը ուրուկ կը ծնի:

2.— Իրաւաբանօրէն, թէ ուրուկին զաւակը ուրուկ կը համարուի:

Արդարեւ, աստուածաշնչական օրէնքները պիղծ կը յայտարարեն ով որ յարաբերութեան մէջ կը գտնուի ուրիշ պիղծի մը հետ: Դիտել պիտի տրուի թէ Մխիթար Գօշի վկայութեան յաջորդ տողերը իրաւունք կու տան ոչ թէ իրաւաբանական, այլ միայն ախտաբանական տարազին: Միւս կողմէ Կանոնագիրքը եւս բացորոշ կը յայտարարէ թէ «ծնունդք նոցա (ուրկաց) ուրուկս ծնանին»: Չեմ ուզեր առարկել թէ այստեղ սխալ գրուած է «ծնանին» բայը,— արդարեւ ի՞նչ կը նշանակէ ըսել «անոնց (ուրուկներուն) ծնունդները ուրուկ կը ծնին»: Մխիթար Գօշի գործածած բայը աւելի ճիշդ է, ու թերեւս այս վէճին ամբողջ մեղքը պէտք է վերագրել բայը սխալ դնող դրչագրին:

Լաւ, ընդունինք թէ ուրուկը ուրուկ կը ծնի,— ժառանգականութեան այդ փաստը բաւակա՞ն է արդեօք՝ սիֆիլիզ կոչելու համար ուրկութիւնը: Դաս տալ չըլլայ Երեւանցի բժշկապետին, բայց կ'ուզեմ դիտել տալ թէ պատմութեան եւ գրականութեան մէջ սիֆիլիզ պրպտողներուն համար գլխաւոր ապացոյցը զաւկի կորուստն է: Վասերմանի կամ լապորաթուարի այլ քննութեան մը չափ արժէքաւոր է ախտաբանական նման իրողութիւն մը,— երբ ընտանիքի մը մէջ «նորածինի ջարդ» մը տեղի կ'ունենայ, բաւոյդ է այլեւս սիֆիլիզը: Ինչպէս կը գրէ Տօքթ. Քէյրա, յղի կինը առաջին վիժումը կ'ունենայ չորս ամիսը չլրացուցած, երկրորդ յղութեան՝ «տղայ կը ձգէ» հինգերորդ ամսուն, երրորդ զաւակը՝ եօթներորդ ամսուն, չորրորդը կը ծնի բնական պայմաններու մէջ բայց կը մեռնի անմիջապէս: Կը պատահի որ վերջնեկ զաւակը ողջ մնայ, բայց սիֆիլիզին դրոշմը վրան: Տօքթ. Լուի Ժուլիէն կը վկայէ թէ կին մը 20 անգամ զաւակ «ձգեր է» երկու ամուսնութիւն կնքելով, ու միայն երեք զաւակներ մնացեր են ողջ: Վերջապէս, սիֆիլիզը կը կոչուի «օջախ մարող հիւանդութիւն»(2):

Այնպէս որ Մխիթար Գօշի ծանօթ պարբերութեանը վկայութիւն մը կը դառնար սիֆիլիզի մասին՝ եթէ գրուէր հետեւեալ ձեւով. «Ծնունդք ուրկաց մեռանին»: Այլապէս ժառանգականութիւնը կամ վէրքի մը գոյութիւնը չեն կրնար ապացոյց համարուիլ սիֆիլիզի, անոր համար մանաւանդ որ բորոտութիւնը եւս վէրքով կը յայտնուի եւ ժառանգական կը համարուէր մինչեւ չորս պորտ՝ բառ նոյն հին գրոց, ինչպէս կը գրէ Ալեքսանդր Վայլ, երանելի ապահովութեամբ մը. «Բորոտութիւնը սարսափելի ախտ մըն է յամրընթաց, բայց քմայափարօրէն տարափոխիկ: Բորոտը ի վերջոյ կը մեռնի պատառ առ պատառ: Զարմանալի, այլ փորձով հաստատուած իրողութիւն է, որ փոխանցումը կը շարունակուի մինչեւ չորս պորտ: Բորոտ ծնողքներու զաւակները եւս կը ժառանգեն այս հիւանդութիւնը, բայց ոչ բոլորը, ոմանք անեղծ կը մնան: Թէեւ հիւանդութիւնը ժառանգական է, բայց կանգ կ'առնէ չորս պորտ վերջ»(3):

Արդի բժշկագիտութիւնը կը մերժէ այս տեսակէտները: Եւ աղէկ դատ թերի կը գտնէ մատենագրական ծանօթ այլազան վկայութիւնները սիֆիլիզի, նոյնիսկ բորոտութեան մասին, ինչպէս Մխիթար Գօշի ծանօթութիւնները ուրուկներու վերագրուած հիւանդութեան մասին, այնպէս որ սխալ է ամէն ախտաճանաչութիւն, որ կը հիմնուի այդ վկայութիւններուն եւ ծանօթութիւններուն վրայ (4):

X

Եզրակացութիւն:

1.— Ուրուկ սկիզբները կը նշանակէր աղքատ(5), յետոյ պիղծ՝ աստուածաշնչական իմաստով, ճիշդ ինչպէս բորոտները: Ահա թէ ինչու ուրուկը բորոտին հետ շփոթուեցաւ երկար ատեն:

2.— Պղծութեան գաղափարը կ'երեւի թէ, յետագային, շփոթութեան մատնած է մատենագիրները, որոնք [illegible], փղձքայպէս ծլրած կամ քայքայուած, աղտոտ եւ գարշ (մէջի հոտ ունեցող) այդ թշուառներուն անմաքրութեան մէջ կարծած են տեսնել վարակիչ հիւանդութիւն մը(6):

3.— Ցողութիւն բառը, իմ կարծիքով՝ aphérèse-ի ծնունդ է,— «ուրդողութիւն» սխալ գրուած ձեւին առաջին վանկին կրճատումով:

4.— Եղեփանտականը չի կրնար ուրուկը ըլլալ: Եղեփանտական ախտը (éléphantiasis) թարգմանուած է նաեւ խառորուկ, որովհետեւ, ինչպէս կը գրէ Ալիշան, այդ հիւանդութեան դեղ համարուած բոյսը եւս կը կոչուէր խառորուկ (éléphantodon):

5.— Ուրկանոցը եւս կը թարգմանեմ asile, անկելանոց:

Թէ Աստուածաշունչին մէջ յիշատակուած այդ ախտը բոլորովին տարբեր էր արդի եղեփանտական ախտէն, անվիճելի եւ անուրանալի կը համարիմ:

Այս ստուգումներէն վերջ՝ փակելով վէճը, կ'ուզեմ առանձին յօդուած մը գրել այն հարցին մասին թէ սիֆիլիզ գոյութիւն ունէ՞ր հին Հայաստանի մէջ: Նիւթը շատ ընդարձակ, այլապէս շահեկան, բայց պիտի աշխատիմ ամփոփուիլ երեք սիւնակի մէջ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

---

(1) Ինծի անկարելի եղաւ, սակայն, գտնել բառին ծագումը: Հայերէն բառերու հետ համեմատելու փորձը, ինչպէս գրեցի, արդիւնք չտուաւ: Խորհեցայ այս անգամ լոյսը փնտռել յունարէնի մէջ,— պահ մը կանգ առի յունարէն [illegible] բառին վրայ, որ կը նշանակէ բորբոս, ճիշդ ինչպէս բորոտ կը նշանակէ մարմինին բորբոսիլը, եւ անմիջապէս կարծեցի հանգիտութիւն մը տեսնել բորբորիտոն (աղտոտ, կեղտոտ, պիղծ ինչպէս բորբոսած մարմինով բորոտը) աղանդին հետեւողներուն եւ ուրուկներուն կրած հալածանքին պատճառներուն միջեւ: Այս աղանդին հետեւողները, զորս Մեսրոպ անխնայ ջարդեց, ընդհանրապէս կ'երեւէին Գողթն գաւառին մէջ ու կը կոչուէին բորբորիտ կամ մծղնէ, (առաջինը յունարէն, երկրորդը ասորերէն, զարմանալի է այս երկու օտար բառերուն գործածութիւնը Գողթնի մէջ, որ Հայաստանի ամէնէն պահպանողական եւ մեկուսացած գաւառն էր): Կը թուի թէ հերձուածական կենցաղ կը վարէին: Խորհեցայ նոյնպէս սէր յունարէն բառին (այս - դեւ) մասին, անոր համար որ Մխիթար Գօշ ուրուկը կը դնէր այսահարներու կարգին: Այդ ուղղութեամբ ստուգաբանական պրպտումներս եւս արդիւնք մը չտուին, ուստի ուրուկ բառին ծագումը կը մնայ անորոշ, բայց Ե. դարուն առած իմաստը՝ որոշ:

Այս առթիւ ստացայ նամակներ, որոնց պարզած տեսակէտները՝ առանձին:

(2) Այդ ուղղութեամբ պրպտումներով էր, որ ես փորձեցի, գրականաբժշկական ուսումնասիրութեան մը մէջ, կատարել սիֆիլիզին ախտաճանաչումը ԺԹ. դարու մեր մեծ բանաստեղծներէն մէկուն վրայ:

(3) A. Weill,—Les cinq livres de Moïse, տպ. 1891, էջ 82:

(4) **Prof. Jeanselme,— Hist. de la Syphilis,** Ա. հատոր: Այս գիրքին փաստերուն պիտի անդրադառնանք յետոյ:

(5) Գրեցինք թէ Սաղմոս ԾԲ.ին գլուխը գրաբար Աստուածաշունչին թարգմանիչները «ուրուկ» թարգմանած են այն բառը, որ եւրոպական թարգմանութիւններու մէջ գրուած է **affligé** կամ **malheureux**: Հրանտ Սամուէլի գրատան մէջ բախտն ունեցայ թղթատելու հայերէն գրաբար Աստուածաշունչին առաջին տպագրութիւնը (Ամսթերտամ, **1666**), հազուագիւտ, գործ Ոսկան վարդ. Երեւանցիի, ուր տեսայ որ ուրուկի տեղ գրուած էր ··· աղքատ, ինչպէս ենթադրեր էի:

Յովհան Մանդակունին, իր Ը. ճառին մէջ, կուտայ աղքատին պատկերը, կեանքը եւ ֆիզիքական տառապանքը՝ ճիշդ ինչպէս ներկայացուցած էի,— կ'ընդունի որ աղքատներու դասակարգին կը պատկանին նաեւ խեղանդամներ (օրինակ՝ **rhumatisme déformant**ի զոհերը ··· ի հեճուկս սիֆիլիզ փնտռողներուն), կոյրեր եւ ուրուատեսիլ թշուառներ: Պատկերին տակ կը պակսի միայն բառը.— ուրուկ: Այնպէս որ պիտի չզարմանամ՝ եթէ օր մը Մանդակունիի մէկ նոր ձեռագիրը գտնուի, աղքատ բառին տեղ գրուած ··· ուրուկ կամ մուրուկ:

(6) Արդարեւ, Տօքթ. Ա. Մելիքեանէն մօտաւորապէս երկու դար առաջ վենետիկեան Միաբանութեան հիմնադիրը, Մեծն Մխիթար, իր բառարանին մէջ (Բ. հատոր) կը գրէր Ուրուկ բառին դէմ.— Գոցի —ուլուղ— Ֆրէնկ մարազի եղող: Բայց Ա. հատորին մէջ կը գրէր նոյն բառին դէմ. — Գոդի - եղեփանտական ախտ: Չեմ գիտեր թէ Մխիթար ո՞ր ձեռագրին հետեւելով՝ ուրուկը կը համարի փրանկախտաւոր: Իր աշակերտները ապահովաբար տեսան խոշոր սխալը, (ուլուղը շփոթուած Ֆրէնկի հիւանդութեան հետ), որ իրենց երկհատոր (երից վարդապետաց) բառարանին մէջ մերժեցին Ֆրէնկի գրել ուրուկ բառին դէմ: Սակայն Փէշտիմալճեան կը կրկնէ նոյն սխալը իր բառարանին մէջ (**1845**), գրելով՝ Եղեփանտական ախտ — գոդութիւն — ուրկութիւն — միսկինլիք — Ֆրէնկի:

Հայկական կեանքը Պելժիոյ մէջ

—o—

ՊՐԻՒՍԷԼ.— Պելճիոյ Գաղթ. Վարչութիւնը տեղիս Ներկ. մարմինին ներկայացուց իր բարոյական ու նիւթական գործունէութեան տարեկան համարատուութիւնը, որ կը շօշափէր հետեւեալ խնդիրները.—

Յարաբերական.— Հակառակ տիրող աննպաստ կացութեան եւ օտարականներու հանդէպ ձեռք առնուած բացառիկ միջոցներուն, մեր Հայրենակիցներուն ի նպաստ վարչութեան կատարած դիմումները դրական արդիւնքի յանգած են, շնորհիւ տեղական իշխանութեանց բարեացակամութեան:

Կրթական.— Հայերէնի դասախօսութիւնները կը շարունակուին Հայ Ակումբին մէջ, ուր տեղի կ'ունենան նաեւ մտերմական հաւաքոյթներ, հանդէսներ, բանախօսութիւններ եւ զանազան խաղեր:

Եկեղեցական.— Պ. Վ. Սարգսեանի ղեկավարութեան տակ կազմուած եկեղեցական երգչախումբը երեք տարիէ ի վեր իր մասնակցութիւնը կը բերէ գաղութին հոգեւոր պաշտամունքին:

Կազմակերպական.— Կարմիր Խաչի Պրիւսէլի մասնաճիւղը իր գործունէութիւնը ամբողջովին յատկացուցած է տեղական կարիքներուն: Անվերսի Տիկնանց Միութիւնը կը շարունակէ իր օգտակար գործունէութիւնը ի նպաստ մեր անվերսաբնակ Հայրենակիցներուն: Պրիւսէլի եւ Անվերսի Երիտասարդաց Միութիւնները ունենալով իրենց ուրոյն ծրագիրն ու անկախ գործունէութիւնը, կը ջանան վառ պահել գաղութիս մէջ ազգային ոգին եւ ամրապնդել ազգային կապը գաղութի անդամներուն միջեւ: Ինչպէս քանիցս անդրադարձած եմ, Պրիւսէլի Երիտ. Միութիւնը ունեցած է խիստ բեղնաւոր գործունէութիւն մը:

Խնամատարական.— Այս մարզին մէջ վարչութիւնը մատնուած է դժուարին կացութեան մը: Ներկայ քաղաքական ու տնտեսական տագնապը, ինչպէս նաեւ օտարականներու հանդէպ ի գործ դրուած սեղմումները անգործութեան մատնած են մեր Հայրենակիցներէն շատեր եւ անոնց համար ստեղծած ծանր վիճակ մը:

Հակառակ ունեւոր դասակարգին ընծայած նիւթական կարեւոր օժանդակութեան, կարելի չէ եղած գոհացում տալ բազմաթիւ կարօտեալներու պահանջներուն:

Անցեալ տարի մեր գաղութին կողմէ 6000 ֆրանքի մօտ գումար մը հանգանակուած եւ ղրկուած է Սուրիա, յատկացուելու համար Սանճաքի աղէտեալներուն:

Ներկայացուցչական մարմինը իր անվերապահ վստահութիւնը յայտնեց Գաղթ. Վարչութեան, խնդրելով որ շարունակէ իր օգտաշատ գործունէութիւնը, մինչեւ նոր վարչութեան ընտրութիւնը:

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

... 24 Փետրուար.— Սիրելի «Յառաջ», ինչպէս ամէն տեղ, մեր շրջանին մէջ ալ հազարաւոր զինուորներ արձակուրդ կը ստանան պարբերաբար, 8 — 10 օրուան համար: Մեր կարգը եկած ատեն, հազարաւորներու մէջ փնտռեցինք հայ զինուորներ, զննելով աչքերը, քիթերը, յօնքերը, թէեւ շատեր մօրուք եւ պեխ ձգած են: Եւ այսպէս հաւաքուեցանք 15ի չափ հայ երիտասարդներ: Իրարու անվերջ հարցումներ կ'ուղղէինք, որոնց մէջ առաջին տեղը կը գրաւէին — «Յառաջ» կը ստանա՞ս, ծրար ըստացա՞ր եւն.:

Վեց ամիս զինուորութիւն ընելէ վերջ, տասը օրուան հրամանով Մարսէյլ կը հասնիմ եւ կը տեսնեմ շատ մը երիտասարդներ, որոնք չեն ազատուած օրուան կացութենէն: Զուարճութիւն, թղթախաղ, պար··· Դիտեցի նաեւ որ շատ մը միութիւններ թմրած են:

Մենք մինչեւ հիմա ճանչցած ենք երրորդութիւն մը որ միշտ կը յիշէ հայ զինուորները.— Մեր սիրելի «Յառաջ»ը, Կապոյտ Խաչը եւ Զինուորներու Օգնութեան Մարմինը: Հայ զինուորներս միշտ երախտապարտ ենք այս երրորդութեան եւ անոնց օգնողներուն:

*** Ուրախութեամբ կ'իմանամ որ նոր հրահանգ մը եկած է զինուորական գրասենեակները, օտարներու հպատակութեան մասին: Կանչուեցան բոլոր անոնք որ դիմում կատարած էին: Զիս ալ կանչած էին եւ ուղղեցին քանի մը հարցումներ,— ասկէ առաջ դիմա՞ծ էիր հպատակութեան համար, (ոչ).— կամաւո՞ր ես թէ զօրաշարժին կանչուած (կանչուած).— Որ եւ է պատիժ կամ բանտարկութիւն կրա՞ծ ես մինչեւ հիմա (ոչ).— Ամուսնացա՞ծ ես թէ ամուրի (ամուրի).— Քանի՞ տարի է որ Ֆրանսա կը գտնուիս (15 տարի): Այս հարցումներէն վերջ ուղեցինդեան վկայականս, բնակած շրջանիս ոստիկանութենէն վկայական մը, իսկ մնացածով պիտի զբաղի զինուորական գրասենեակը:— Սերօ

X

... 22 Փետրուար.— Սիրելի «Յառաջ», ահա հինգ ամիս կ'ընէ որ կը գտնուինք ճակատը: Հայերս 18 հոգի ենք, Վալանսի գաղութէն, 3 հոգի ալ տարբեր շրջաններէ որ ամուսնացած են տեղացիներու հետ, իսկ միւսները 2—3 զաւկի տէր Հայեր են: Վերին հրամանատարութիւնը որ եւ է խտրութիւն չի դներ մեր միջեւ եւ մենք ալ մեր պարտականութիւնը կը կատարենք ճշդապահութեամբ, թէեւ զինուորութիւն ըրած չենք ասկից առաջ:

Յաճախ հանդիպումներ կ'ունենանք զանազան զօրագունդերու մէջ գտնուած հայ զինուորներու հետ: Վերջերս հանդիպեցանք զօրագունդի մը, ուր կային տասնեակ մը հայ զինուորներ: Ասոնք եկած էին կրակի գիծէն, հանգիստի համար: Այս առթիւ իմացանք հայորդիի մը դժբախտ մահը օթոյի արկածով,— Մարսէյլի շրջանէն որբ մը 22—23 տարեկան, Ժագ Սահակեան, կօշկակար, թաղուած զինուորական պատիւներով Մ. քաղաքին գերեզմանատան մէջ:

Առջի օր մեզ Հայերս զինուորական գրասենեակը հրաւիրեցին եւ ըսին թէ ամէն անոնք որ կը փափաքին հպատակ ըլլալ, ազատ են եւ կրնան ստորագրել: Ամէն գործողութիւն զինուորական մարմինն է որ պիտի կատարէ: Մենք ալ ստորագրեցինք:

Այս առթիւ մեր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնենք «Յառաջ»ի խմբագրութեան որ մեզի թերթ կ'ուղարկէ, թարգմանը մեր բոլոր իղձերուն:— Ա. Խաչիկեան

X

... 16 Փետրուար.— Սիրելի «Յառաջ», վեց ամիսէ ի վեր կը ծառայեմ ֆրանսական դրօշի տակ: Մեր վաշտին մէջ կը գտնուինք 10 — 15 Հայեր, գրեթէ բոլորն ալ ամուսնացած: Ներկայիս լաւ ենք եւ սիրուած մեծերէն:

Գալով իմ մասին, ոչ մէկը ունիմ: Նամակի ու թերթի կարօտը զիս կը չարչրկէ, մանաւանդ «Յառաջ»ի կարօտը: Ուրեմն կը խնդրեմ «Յառաջ»ի խմբագիրէն որ, ինծ թերթ ղրկէ:

Տասը օր առաջ արձակուրդի գացած էի Սէնթ Էթիէն: Կապոյտ Խաչուհիները մեղուաջան աշխատանքի լծուած էին, մեր թշուառ զինուորներու օգնութեան համար: Շնորհաւորելի է իրենց այս մեծ աշխատանքը, գովելի են մանաւանդ քանի մը Տիկիններ որոնք տնային ամէն գործ ձգած, հայ զինուորներու օգնութեան գործով կը զբաղէին: Երբ տասը օրս լրացնելու վրայ էի, Կապոյտ Խաչուհի Տիկին մը, ձիւն - ձմեռ օրով եկած էր զիս տեսնել: Անմիջապէս 50 ֆր. յանձնեց եւ չուզի պէս անհետացաւ: Շնորհակալութիւն յայտնելու միջոց իսկ չունեցայ: Խորին շնորհակալութիւնս Սէնթ Էթիէնի Կ. Խաչուհիներուն: Կը մաղթեմ յաջողութիւն, որպէսզի պէտք գաղութին թշուառ զինուորները որ եւ է բանի կարօտ չքաշեն: — Պետրոս Ճէլատեան

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ռուսական յարձակումները կը շատնան

Վերջին լուրերու համաձայն, Ռուսերը դեռ չեն յաջողած Վիպորկ մտնել: Կռիւները ոչ միայն կը սաստկանան, այլեւ կը ծաւալին: Ռուսերը մեծ յարձակում մը ձեռնարկած են Ֆինլանտայի հիւսիսային կողմը, Փէցամոյէն 80 քիլոմեթր անդին: Կարմիր հետեւակազօրքին կ'աջակցին օդանաւերը, բայց դեռ վճռական յաջողութիւն մը չահուած չէ: Կ'ըսուի թէ Ֆինները Քոյվիսթոյի կղզին լքելէ առաջ քանդած են թնդանօթները: Ֆինլանտական աղբիւրէ կը պնդեն թէ շատ ծանր են Ռուսերու կրած կորուստները, մարդկային թէ ռազմական: Կարմիր զօրքը պարտութիւն մը կրած է նաեւ Լատոկայի շրջանին մէջ:

Նորէն զրոյցներ կը շրջին Գերմանիոյ միջնորդութեան մասին: Շուէտի մէջ մտահոգութիւնը կ'աճի օրէ օր, մանաւանդ որ զինեալ միջամտութեան կուսակիցները կ'աւելնան: Շատեր անբաւական կը նկատեն Շուէտի նիւթական զոհողութիւնները, պահանջելով զինուորական օգնութիւն հասցնել, որպէսզի Ֆինլանտան կարենայ դիմանալ: Ֆինլանտայի արտաքին նախարարն ալ կը դանգատի թէ արտաքին օգնութիւնը շատ ուշացաւ:

ՀԱՐԻՒՐԱՒՈՐ ԹՈՆ երկաթեղէն պիտի փոխադրուի դէպի ձուլարանները, Ֆրանսայի բոլոր քաղաքներէն եւ գիւղերէն, այս շաբթուան ընթացքին: Մասնաւոր կառախումբեր յատկացուած են այս փոխադրութեան: Միայն մէկ կայարանի մէջ 600 թոն երկաթեղէն դիզուած է: «Հունձք»ը կը շարունակուի հարիւրաւոր քաղաքներու մէջ:

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ԱՆԳԼԻՈՅ երեսփ. ժողովը ամէն օր նիստ պիտի գումարէ այս շաբթու, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէն, փոխանակ հաւաքուելու միայն երեքշաբթի, չորեքշաբթի եւ հինգշաբթի: Այս կարգադրութիւնը անհրաժեշտ համարուած է, քննելու համար շատ կարեւոր խնդիրներ, ելմտական տարեշրջանին լրացումէն առաջ (մարտ 31): Ազգ. պաշտպանութեան ելմտացոյցին քննութիւնը սկսած է արդէն: Որպէսզի թշնամին որ եւ է գաղտնիք չիմանայ, բանակին, նաւատորմին եւ օդատորմիղին նախահաշիւները կազմուած են այլաբանական թուանշանով մը,— 100 ոսկի: Աշխատաւոր կուսակցութեան առաջնորդը պահանջեց գաղտնի նիստ մը գումարել, բայց վարչապետը մերժեց:

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ կառավարութիւնը 2 միլիոն տոլարի զէնք եւ ռազմանիւթ ապսպրեց Մ. Նահանգներու զինագործարաններուն: Այս ապսպրանքին մէկ մասը պիտի յանձնուի մօտերս:

Cabinet PARMAC

28, Boulevard de STRASBOURG, PARIS (Xe) Tél. Bot. 17 - 64

Խորհրդակցութիւն, դատավարութիւն, առեւտրական, քաղաքային, պատժական, կառքի արկածներու եւայլն:

ՁԵՐ ՏՈՒՐՔԵՐԸ ՄԻ ՎՃԱՐԷՔ ԱՌԱՆՑ ՁԵՐ ԹՈՒՂԹԵՐԸ ՆԱԽԱՊԷՍ ՔՆՆԵԼ ՏԱԼՈՒ (ձրի):

Ամէն տեսակ դժուարութիւններէ զերծ մնալու համար, խորհրդակցեցէք ՓԱՐՄԱՔ հաշուակալութեան մեթոտը, որ պիտի ապահովէ ձեր իրաւական լիակատար պաշտպանութիւնը:

Կեանքի, արկածի, հրդեհի եւ օթոներու անմիջական ապահովագրութեանց համար, ԻՒՆԻՕՆԻ եւ բոլոր ընկերութեանց մօտ:

Այրի Տիկին Շնորհիկ Վարդեւանեան, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Շամլեան, Տէր եւ Տիկին Արփս Մերկերեան եւ Այրի Տիկին Շուշան Շամլեան սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօրն, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՎԱՐԴԵՐԵՍ ՎԱՐԴԵՎԱՆԵԱՆի (Զէնկիկերցի)

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ 27 փետրուար, երեքշաբթի առաւօտ Սթէլ հիւանդանոցին մէջ, 65 տարեկան հասակին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ 1 մարտ, ուրբաթ առաւօտ ժամը 10.30ին Սթէլ հիւանդանոցին մէջ, 19 Bld. Magenta, Rueil (S. et O.), ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՀԱՂՈՐԴ. ՄԻՋՈՑ.— Փորթ Մայեօյէն առնել 58 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Գալէօն Ռիւէլ:

Տօքթ. ԼԵՒՈՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Զինուորութենէ արձակուած ըլլալով, վերսկսած է հիւանդ ընդունիլ իր բնակարանը, 146 Rue Lafayette, (Կառ. տիւ Նօռ), ամէն օր ժամը 2–7, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ: Téléphone: Nord 84 — 04

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)